

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

~~11~~

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԻԳՐ ԱՊԱՃԵԱՆԻ

Կարգաթիվ — 23 —

ՏԵԱՌՆ ՄԻԽԱՅԵԼԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԲԻ ԱՍՈՐԻՈՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ
ՊՐԻՆՏԻՆԻ ԵՄՄԱՆՈՒԷԼԻ
ԿԱՊԻՏԱԼՆԻ 23

Michael, Jacobite Patriarch of Antioch

Zhamanakagrutiwn Tearn...

ՏԵԱՌԵՆ ՄԻԽԱՅԷԼԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԱՍՈՐԻՈՅ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Մ. ԷԶՄԻԱՆԻ

Տ. Տ. Գ Է ՈՐԳ Ա Յ

ՎԵՀԱՓՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱԿԵՄԻ

Տ. Ե Ս Ա Յ Ե Ա Յ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐԿՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՈՅ

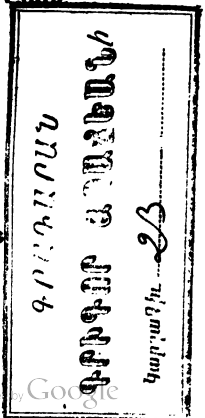
Տ. Մ Կ Ր Տ Չ Ի

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ՅԵՐՈՒՍԱԿԵՄ

Ի ՏԳՐԱՅԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԼԵԱՆՅ

1870

Grad
EREN
295
BUHR

Good
EREM
295
01.11.99

ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԳՐԻԳՐ ԱՊՈՍՏՈՆՆԻ
Կարգասիւ 23

Մ Ա Ն Օ Բ Ո Ւ Բ Ի Կ Ե

ՉՄԻԱՅՅԵԼԻ պատրիարքի Լսորուոց ըզ պատմութեան գիրսն, զհամբաւեալն յազ գիս, ՚ի լոյս ընծայեցաք ՚ի խնդրոյ ուսումնաւոր ազգայնոց, բնագիր կալեալ մեզ զօրի նակն բոլորագիր ընդօրինակեալ ՚ի Թուին Հայոց ԶԻԹ (1480), ՚ի խնդրոյ Լ՛միր-Տովաթ բժշկի և ՚ի վայելումն որդւոց նորին Լ՛միր-Լ՛տիւլին, ՚ի կոստանդինուպօլիս քաղաքի, ձեռամբ Ներսէս քահանայի Լ՛մասիացւոյ : Լ՛ին առ մեզ և այլ ինն օրինակք զանազանք, ընդ որոց համեմատեալ՝ զտարբերութիւնսն եւ դաք ՚ի ներքոյ իւրաքանչիւր էջից : Իսկ զոր կոչեցաքս Հին օրինակ, տարբերի յոյժ ՚ի միւս ըննից օրինակաց եթէ՛ Թարգմանութեամբն և եթէ՛ կարգաւ և ընթացիւք պատմութեանն, զոր թողաք այլով բարեպատեհ առ թիւ ՚ի լոյս ընծայել :

Օհետ պատմութեանս յարեցաք անմիջապէս և զճատն քահանայութեան նորին Տեառն Միլիտայի յի սասցեալ և զխոստովա

նութիւնն հաւատոյ, և զբանսն որ վասն
աստիճանաց եկեղեցւոյ, որում հետեւի
Պաւաղանագիրք ամթռակալացն Անտիոքայ,
Հռոմայ, Աղէքսանդրիոյ, Եփեսոսի՝ որոյ ա-
թոռն փոխեցաւ յետոյ ՚ի Կոստանդինուպո-
լիս, և Երուսաղէմի, սկիզբն առեալ յառա-
ջին հիմնադրաց նոցին յԱռաքելոց : Ապա ա-
ռանձինն դնէ և զկարդ կաթողիկոսացն Հա-
յոց, զԲրիտոս եդեալ հիմն եկեղեցւոյն և
զսուրբ Առաքելայն թաղէոս և Ռարդողիմէ-
ոս, և իջանէ մինչեւ ՚ի Ս. Ներսէս Շնորհալի
Ժամանակակիցն իւր : Իսկ Վարդան
վարդապետ, որպէս ասէ ՚ի վերնագրին, որ
և համարի թարգմանիչ գրոցս, շարունակէ
զանուանս յաջորդաց Շնորհալւոյն մինչեւ
՚ի տէր Կոստանդին Ռարձրբերդցի, և աւար-
տէ զբան իւր խօսելով զթարգմանութենէ
գրոցս լեալ ՚ի թուին Հայոց ՈՂԵ, գործակ-
ցութեամբ Իշօխ քահանայի ասորւոյ. խօսի
և զՆեթմոյ Բ. արքայէ Հայոց, և ապա հա-
մառօտ բանիւ ճսռէ զյարձակմանէ թա-
թարաց ՚ի Հայս :

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԻԳՐԻ ԱՊՈՍՏՈՍՆԻ

Կարգաթիվ

· O . H B 9 H P .

ՏԵՍՈՆ ՄԻԻԱՅԵԼԻ

ՊԱՏՐԻԱՐԻՒ ԱՍՈՐԻՈՑ

ՀԱՄԱՌՕՏ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅ ԶՐՈՑՑՔ

ՔԱՂՈՒԱԾՈՒ ԱՐԱՐԵԱԼ ՅՈԼՈՎԻՑ
ՊԱՏՄԱԳՐԱՑ]

Ի ՎԱՐԺՍ ԲԱՆ ԱՍԻՐԱՑ ՍՂԱՄԱՆԱԿ
ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ (1)

յԱդամայ հետէ մինչեւ յետին արուրս
Յեւացեայ :

ԳԼՈՒԽ Ա.

Յաղագս յԱդամայ հետէ . մինչեւ յԱմազունք .

Եւ արդ լուարուք (2) ուսումնասէրք
և լստուածասէրք կարօտեալք գիւտից և
ժամանակաց . և հաւաքեալ վէպս բազումս
ժրաջան աշխատութեամբ , խնայեցի յիս և
'ի լեւիսդ ձեր յաճախութենէ զբուցաց .
առնելով (3) միայն զսուաւել պիտանացուն
յեկեղեցական մատենից և յարտաքնոց՝ ըն-
դոստուցանել զմիտս բանաւորաց 'ի մահա-
բեր ծուլութեանց (4) , թողլով զոչ կարեւոր-

(1) Երկու օրինակք . տե . աստուածասէրք :
ղեկութեամբ :

(3) Հնադոյն օրի . համա .

(2) Այլ օրինակք սխալն լստեցի քաղելով :

եւ եղբարք ուսումնասէրք և (4) Հնա . օրի . ընդոստու .

սըն ՚ի նոցանէ : Վանզի նորա ՚ի ծագման
առաւօտուն, և ՚ի հասարակեալ տուն-
ջեանն գողով, և տեսանելով զքանասիրու-
թիւն արանց ժամանակին՝ փարթամագոյնս
գրեցին :

Իսկ մեր վաստաբախտութեամբ . դիպեալ
յերեկոյացեալ ժամանակիս և հայելով բը-
դեալ հեղգութեամբ յօժարութիւնս մեր
և բազմաց՝ կարճաբանութեամբ և թեթե-
ւակի անցցուք ընդ իւրաքանչիւրսն . փչե-
լով հողմով հոգւոյն յանգիտութեանն խա-
ւար . (1) զի եկեցցեն ճառագայթք արեւուն
արդարութեան ՚ի սիրտս մեր . զի և մեր ա-
ռեալ տացուք զայս ճրագ Սիօնի մօր մերոյ
որբոյ՝ լինել վարժարան մանկանց նորա, ա-
կրն ունելով ողորմութեանն վերին . զսր-
տացէ մեզ աղօթիւք ձերովք պտուղ ՚ի աւ-
տար վաստակոյս մերոյ :

Այլ արժան է մեզ ծանօթս առնել ձեզ
յանուանէ զպատմագիրսն յորոց հանդեր-
ձեալ եմք զնիւթ շինուածոյս մերոյ հաւա-
քել :

Արդ ՚ի յարմատոյ անտի մարդկութեա-
նըս մինչեւ ՚ի գալուստն Վրիտանի գրեցին

յանել զմահաբեր ծուլութիւ .
նըս բազմաց :

(1) Հին օրի . ՚ի բաց հանել
զանգիտութեանն խաւար :

Ափրիկանոս և Յեսայ և Հեքսիպոս և Յուլ սեպոս հրեայք :

Լնանոս կրօնաւորն Ալէքսանդրացի գըրեաց յԱդամայ մինչեւ ՚ի Կոստանդիանոս Թագաւոր :

Լւսեբի Պամփիւլեայ ՚ի սոցանէ և յայլոց սրատմագրաց ժողովեալ արար գիրք մի, և անուանեաց եկեղեցականս :

Օսիմոս և Սոկրատ և Թէոդորոս (1) հերետիկոս ՚ի Կոստանդիանոսէ մինչեւ ՚ի Թէոդորոս փոքրն գրեցին :

Յովհաննէս աղէքսանդրացի (2) և Ղեպեղւ և Թէոդորէ գրակարդաց կոստանդինուպոլսեցին . և Օռքարիա եպիսկոպոս Սելեւտիւայ գրեցին ՚ի Թէոդոսէ մինչեւ Յուստիանոս ծերն :

Յովհաննէս Արիացին գրեաց յԱնաստաս Թագաւորէ մինչ ՚ի Սորիկ (3) Թագաւոր :

Կաւրիա իմաստունն գրեաց Յուստիանոսէ մինչեւ ՚ի Հերակլ Թագաւոր :

Լւ զմտանելն Տաճկաց յԱսորիս ՚ի ժամանակս Հերակլեայ : Սուրբն Յակովբ սուհայեցին էանց համառօտ ընդ ասացեալոց :

(1) Ոմանք ընդ հնագուսին սէն . հնագոյնն ստէ Յովհաննէս Թէոդորոս :

(2) Ոմանք Անտիոքացի . Ա . (3) Ոմանք Մարիկ :

Վիոնեսիոս սարկաւագն (1) գրեաց ՚ի Սօրկայ մինչեւ ՚ի Թէոփիլոս Թադաւոր Յունաց . և ջԼ՝ հարոն ամիրայն տաճկաց :

Իգնատիոս եպիսկոպոսն Սելեւինուոյ . և Սիլուեայ էրէց ՚ի նմին քաղաքէ . և Յովհաննէս ՚ի Վեննոյ, և Վիոնեսիոս լ՛ղէքսանդրացին (2) գրեցին յԼ՛ղամայ մինչեւ յիւրեանց ժամանակն կարճառօտ պատմութիւնս : (3)

Իւլ մեր օգնականութեամբն լ՛ստուծոյ զնոյն ջան առաջի եղեալ, հիւսեցուք ՚ի սոցանէ, և յոմանց արտաքնոց զոստայնս մեր ցանկալի ծաղկերանգ յօրինուածով ՚ի փաւրս լ՛ստուծոյ :

Իայց պարտ է հանձարեղ մտաց ոչ տրկարանալ յաղագս աւելի և ստկաս բերելոյն զԹիւս ժամանակաց . քանզի յորով զանաղանութիւնս գտանեմք յեւթանասնիցն և յայլոց Թարգմանչացն գրութիւնս . և մանաւանդ զոր լ՛բգար արքայն է Թարգմանեալ (4) հրամանաւ Թադէոսի լ՛ռաքելոյն (5) :

(1) Հին . օրի . պատրիարք . գրոյն ՚ի սարխաւագնեան պատմագրեալ իցէ սա . և սոցա ՚ի պատրիարխաւեան իուլիուս . զսա ոչ յնէն այլ երէտ օրեալի :

(2) Այս ընդ հոյն տուն զսա Սսիկայ օրգին :

(3) Հնագոյնն տէ . արաբին հարուստ պատմագրութիւնս :

(4) Հնագոյնն և այլք տուն ետ Թարգմանել :

(5) Հնագոյնն օրի . չառնի հրամանս Թադէոսի Աստուծոյն :

Եւ զոր ստուգեաց (Յակոբ ուսհայեցի մը տեալ ընդ հրէութեամբ յաղագս կարծեւ լայն թէ չետուն զբաւանդակ (1) գրեանն իւրեանց ճշմարտութեամբ հեթանոսաց սա կրս նախանձու :

Եւ զի զարմանաս եթէ բան Տեառն ճշմարիտ է ակարանալ մարդկան ՚ի գիտութիւն ժամուց և ժամանակաց, և գիտել միայն արարչին և տեառն ժամանակաց :

Եւ արդ սկիզբն դիցուք գրոցս մերում զսկիզբն մարդկութեանս զ՛՛դամ. և աստէն իսկ յայտ արաոցուք զանմիաբանութիւն պատմողաց ՚ի թիւս ժամանակաց կարող մեր հաստատունն ՚ի հաւատոս :

Երդ ըստ եւթանաոնիցն գրութեան (2) Եւամ լեալ երկու հարիւր երեսուն ամաց ծնաւ զ՛՛էթ. և եկաց այլ եւս չորս հարիւր վաթսուն ամ. և են ամենայն կեանք նորա ինն հարիւր երեսուն ամ, մինչեւ ՚ի հարիւր երեսուն և եւթն (3) ամն Սաղադիէլի. և մեռաւ վաթսուն ամաւ յառաջ բան զծնունդին Ենովքայ, և է յոյժ պաւլ միջոցն :

Իսկ ըստ Եբգարու, սրով Եորիբ վարին Եւամ լեալ երկու հարիւր երեսուն (4) ամաց.

(1) Առք բովանդակ :

(2) Ոմանք ճԼԵ • (135) :

(3) Հին սրի • գիտութեան :

(4) Հին սրի • ճԼ : (130)

ծնանի զՍէթ . և եկաց այլ եւս եւթն հարիւր (4) ամ . և է ստուգապէս ամենայն ժամանակք նորա ինն հարիւր երեսուն ամ : Լնանոս առնու վկայութիւն յնովքաց գրոցն թէ Մամ յետ ելաներցն ՚ի դրախտէն՝ յետ եւթանասուն ամի դիտաց զլւայ՝ և ծնաւ զԱյայէն . և եւթն ամաւ յետոյ ծնաւ զՄբէլ . և յետ յիսուն և երեք (2) ամի ծննդեանն Մբելի սպան զնա կայէն , և սգացին զնա ծնողք նորա հարիւր և վեց ամ . և սպա ծնաւ զՍէթ որդի մխլթարութեան : Եւ Սադիդիմոս պատրիարցի ասէ . յետ երեսուն ամի ելցն ՚ի դրախտէն՝ Մամ ծնաւ զԱյայէն , և զԱլիմայ (5) քոյր իւր . և երեսուն ամաւ զինի ծնաւ ՚զՄբէլ , և զՄբելուհի (4) քոյր իւր . և յետ հարիւր երեսուն ամի ըսպանաւ Մբէլ . և երկու հարիւր երեսուն (5) ամաց լեալ Մամ՝ ծնաւ զՍէթ . և այսու գիտացես զաննմանութիւն (6) ասիցն վասն ժամանակաց :

Սէթ կեցեալ ամս երկու հարիւր և հինգ (7) ծնաւ զնովս . իսկ ըստ Մտրոցն հարիւր

(1) Հին օրի . 9 . (800) :

(2) Վեց օրի . ԺԳ . (13) :

(3) Հին օրի . զկահէլ և

զԱմիայ : Վեց օրի . զկահէլ և զԱմիայ :

(4) Հին օրի . զԲերուդա .

(5) Վեց օրի . ՃԼ . (120) :

(6) Վեց օրի . զանմիաբանութիւն

(7) Վեց օրի . ՄԵ . (207) .

հնապոյնն . ՄԵ . (205)

և վաթսուուն ամ. և ամենայն աւուրք ժամաւ նախաց նորա ինն հարիւր եւթանասուն, ըստ ՚հունաց և Մորոց : Լնովս լեալ ամաց հարիւր իննսուն՝ ծնաւ վկայնան ըստ Միւրիկանոսի (1) . իսկ ըստ Մորոց՝ հարիւր վաթսուն ամաց :

Լյս լնովս ՚ի բնութենէ օրինացն պատկառեալ սկսաւ գործս բարիս առնել . և ուսուցանել որդւոց իւրոց . և յուսով կոչեաց զանուն Տեառն Մտուծոյ յօգնութիւն բարւոր մտածութեանցն : (2)

Ի ամանէ ուսեալ որդիք նորա և եղբարք յիշեցին զկեանս դրախտին և հրաժարեցին յամուսնանալոյ անձինք երկու հարիւր . և ելին ՚ի լեառն Մհերմոն և կային ժուժկա լուծեամբ, պարապեալք երկնաւոր առաքինութեանց . և յաղագս սյսորիկ անուանեցան Սրգիք Մտուծոյ . և եղեն ժամանակրք լնովսայ ամք ինն հարիւր և հինգ (3) . և վճարեաց : Վկայնան լեալ ամաց հարիւր երեսուն՝ ծնաւ զՍաղաղիէլ ըստ եւթանասունիցն . և ըստ Մորոցն՝ եւթանասուն ամաց . և եղեն ամենայն աւուրք նորա ութն հա-

(1) Հին օրի . և Ենանոսի

(5) Վեց օրի . ԶԷ . (107) :

(2) Վեց օրի . ՚ի բարիք մտածութեանցն :

հինն . ԶԲ . (102) : ըստ Ափրիկանոսի :

րիւր վաթսուն ամ : Մաղաղիէլ լեալ ամաց հարիւր վաթսուն և եւթն՝ ծնաւ զ(Զարեդ⁽¹⁾ և ըստ Ասորոցն , վաթսուն և եւթն ամաց . և ութն հարիւր իննսուն և եւթն ⁽²⁾ ամաց մեռաւ :

Զարեդ լեալ հարիւր վաթսուն և երկու ամաց , ծնաւ զ(Նովք ըստ եւթանանիցն ⁽³⁾ , և ըստ Ասորոցն ⁽⁴⁾ վաթսուն և երկու ամաց , և ամենայն ժամանակքն ինն հարիւր վաթսուն և երկու , մինչեւ 'ի վեց հարիւր ամն Նոյի :

Ի սորա . (Նովքայ) քառասուն ամին լըցաւ հազար ամն . յեւիցն Ադամայ :

Յայսքան ժամանակս ոչ գոյր թագաւոր , զի Ադամ նախատեղծն բաւականապէս խըրատէր զնոսա մինչեւ 'ի հարիւր երեսուն և եւթն ամն Մաղաղիէլի , և վճարեաց հարիւր ամաւ յառաջ քան զծնունդն Զարեդի . և Սէթ և որդիք նորա առեալ հրամանս 'ի Տեառնէ ոչ խառնէին յազգն Ապենի :

Եւ 'ի հազար ամին լըերայ կացուցին որդիքն Ապենի իւրեանց թագաւոր Սամիրտս ⁽⁵⁾ անունն :

(1) Ոմանք՝ Արեդ .

(2) Վեց որի . ՊԼԵ .

(805) :

(3) Հին որի . էւս Ասորոցն :

(4) Հին որի . Սամարացեացն :

(5) Հին որի . կացուցին

Եւ յայսմ ժամանակի որդիքն Սեթայ . որ կային Ա՛հերմոն լեառն ձանձրացեալք թջին ՚ի լեռնէ անտի և ՚ի կրօնաւորական (1) վարուցն որպէս պատմէ Լ՛նանոս ՚ի գրոց անտի Լ՛նովքայ . Եւ բարկացեալ եղբարց իւրեանց ՚ի վերայ նոցա՝ հալածեցին և ոչ ետուռն նոցա կանայս . և նորս գնացին խառնեցան յազգն Կայենի , և առին իւրեանց կանայս յամենայնէ զորս ընտրեցին . և աստի սկսաւ յաճախութիւն չարեաց ՚ի վերայ երկրի , պոռնկութիւն և զրկողութիւն (2) , և յայսմանէ պատերազմուեր և սարսուլութիւնք :

Ի նմին ժամանակի որդիքն Սեթայ որ կային յերրորդ կլիմն որ է բաժին երկրի , կայացին և նորս իւրեանց թագաւոր (3) Լ՛սզորոս անուռն . որ սա եգիտ նախ զթիւս կենդանակերպից և մոլորակաց (4) , և զԵԶմուռնս (5) նոցա , և ՚ի տմանէ անուանեցաւ քաղզէութիւն՝ և աշխարհն այն երկիր ՚Բաղզէացւոց . սա թագաւորեաց ամս իննսուռն

Թագաւոր՝ որում անուռն էր Սամարիտս Երկու օրի . Թագաւոր՝ Սամիրոս անուռն : Այլ երեք օրի . կայացին Թագաւորս Ամիրոս անուռն :

(1) Հին օրի . և այլ երեք . ՚ի հրեշտակական վարուցն :

(2) Երեք օրի . զրկութիւն

(3) Հինն յառելոս ՚ի քաղզէացւոց երկրին :

(4) Հինն և այլ երեք օրի . մոլորակաց :

(5) Երեք օրի . զբարձմունս :

և ութն, և աւուրս երկու հարիւր երեսուն ։
 Եւ զկնի նորա որդին Եղիարոս ամս քան և
 ինն և աւուրս երկու հարիւր տասնեւհինգ ։
 Եւ զհետ նորա Լւմիոն քաղղէացի ⁽¹⁾ աւ
 մրս իննսուն և եւթն, ⁽²⁾ և աւուրս ութ
 սուն ։ ⁽³⁾

Եւ զկնի նորա Լւմանոն քաղղէացի ամս
 երկու հարիւր տասնեւութն, և աւուրս
 հարիւր տասնեւութն ⁽⁴⁾ ։ Եւ զկնի նորա
 Լւմակորոս ⁽⁵⁾ քաղղէացի ամս հարիւր իննը
 սուն և եւթն . և աւուրս հարիւր իննսուն
 և հինգ ։ Եւ յետ նորա Դինոս հովիւ քաղ
 դէացի ամս իննսուն և ութն, և աւուրս
 ութսուն ⁽⁶⁾ ։ Եւ յետ նորա Եւսուրիւքոս ⁽⁷⁾
 ամս հարիւր եւթանասուն և հինգ ⁽⁸⁾ և աւ
 ուրս երկու հարիւր երեսուն ⁽⁹⁾ ։ Եւ ա
 սլա Սամիիոս Եւնարքոն քաղաքէ ամս հա
 ղիւր իննսուն և եւթն ⁽¹⁰⁾, և աւուրս երկու

(1) Հինն յաւելա ՚ի Փռա քինոս . և մի օրի . Տուրինոս ։
 գիւղուն քաղաքէ ։ (8) Վեց օրինակ . ՃԷԵ .

(2) Հինն ՃԻԸ . (128) . (177) ։

(3) Հինգ օրի . ՄԻս . (240) ։ (9) Հինն օրի . ՃՂԵ .

(4) Հին օրի . ՃԼ . (150) ։ (195) ։ ալ ՃՂԵ . (197) ։

(5) Հին օրի . Ամակարոս ։ (10) Հին օրինակք ՃՂԵ .

(6) Հին օրի . ՃԼ . (150) ։ (195) ։

(7) Ումանք օրի . Եւ տուր

հարիւր երեսուն : Եւ զկնի սորա Աւտիարտիոս (1) Անարքոն բազաբէ ամս եւթանա սուն և ււթն , և աւուրս երեք հարիւր և երեսուն . Եւ յետ սորա Քոստոթրոս (2) որդի նորա թագաւորեաց հարիւր եւթանասուն և հինգ ամ . և աւուրս հարիւր ինսուն և հինգ . Ժողովին ամք թագաւորացս հազար հարիւր ութսուն . (*) և աւուրք երկու հարիւր եւթն : Եւ զամս թագաւորացս և զաւանց թագաւորութեան ժամանակն հազար յիսուն և երկու (3) . ամք լինին երկու հազար երկու հարիւր յաւասուն և երկու : (4) այսու ժամանակաւ էջ ջրհեղեղն մեծ :

Այլ մեք դարձցուք անդրէն յոճ կարգին : Ենովք լեալ հարիւր վաթսուն և հինգ ամաց (4) ծնաւ զՍթուսաղա , և զամս եր-

(1) Հին օրի . Աւտիարտիոս : մի օրի . Աւտարտիոս : այլք Աւտարտիոս :

(2) Հին օրի . Քոստոթրոս

(*) Աստ հազար հարիւր ութսուն թիւն սխալ թուի մեզ . զի ոչ պատասխանէ գումարի ամաց իշխանութեան նշանաբեալ թագաւորացն :

(3) Հին օրի . և այլք ՌԿԲ . (1062) : և այս իսկ անհամա-

ձայն է ասացելոցն 'ի վերայ : զի ասաց եթէ 'ի 10 ամն Յարեգի լքան հազար ամք . և թէ Յարեգ ծնաւ 'ի 103 ամին Մաղազիելի . եւ թէ Ագամ ննջեաց 95(1) ամաց 'ի հարիւր երեսուն և եւթն ամն Մաղազիելի :

(4) Հին օրի . յաւելա ըստ եւթանանիցն և ըստ Ասուրացն ԿԵ . (65) ամաց

կու հարիւր հաճոյ եղեւ Մտուծոյ . և առ
 ւաւ սմա շնորհք մարգարէութեան ապա
 դայից . և սա արար նշանապիրս կարճուու
 նրս ⁽¹⁾ և բազմատարս , և այնու եթող վկեա
 նրս վարսւց առաջնոցն և զմարգարէութիւն
 իւր , և փոխեալ կենդանւոյն յաստեացս սչ
 սւրեք գտանիւր . և գիտէ զտեղի փոխմանն
 փոխադրողն Մտուած . ՚այց ասեն սմանք
 ՚ի դրախտին և այլք իմանան ⁽²⁾ թէ դրախ
 տըն աւաղակին բացաւ : ՄԵՂ յայտ է թէ ՚ի
 վերոյ դրախտին յօդն լստ կարելոյն Մ
 տուծոյ զամենայն ինչ . և յորժամ բացաւ
 իաչիւն , էջ ՚ի դրախտն . թէ հաճոյ է քեզ
 ընկալ անմնաս է :

Ստուածսազա լեալ ամաց հարիւր ութ
 տուն և եօթն՝ ճնաւ զ՝ սմեք ըստ եւթու
 նասնիցն . իսկ Ննանոս հարիւր վաթսուն և
 հինգ ասէ : Եւ Սամարացիքն ութսուն և
 երկու ասեն . և լինին ժամանակք նորա ինն
 հարիւր վաթսուն երկու ամք , մինչեւ յին
 նսուն և եւթն ամն Սեմայ . այլք ասեն ինն
 հարիւր վաթսուն և ինն ամք . և Ղէքսանդ
 րոսասէ թէ յետ որդեճնութեան եկաց եւթն

(1) Սմանք կարճասաւնս : դիմանան . զոր բռէ հնա

(2) Երեք օրի . ընդիմա . գոյն :

ան . և երկու օրինակք ընդ .

հարիւր ութսուն և եւթն ամ . և առ ջը-
րոյն մեծի մեռաւ :

Վամէք լեալ հարիւր ութսուն և եւթն
ամաց՝ ծնաւ զՆոյ . (1) և ըստ Նսորոցն հա-
րիւր ութսուն երկու՝ ըստ Սամարացւոցն
յիսուն երեք . և եղեն ամենայն աւուրք
եօթն հարիւր եւթանասուն և երեք ամք .
մինչեւ ՚ի վաթսուն և ինն ամի Սեմայ , եւ
մեռաւ նախ քան զհայր իւր քսան և ինն ա-
մօք . այլք քառասուն և ինն ամաւ ասեն :
Ի հազար վեց հարիւր վաթսուն և վեց ա-
մի ելլցն Նդամայ ՚ի դրախտէն ծնաւ Նոյ
արդար , որ և հասեալ ՚ի չափս հաճոյ եղեւ
՚ի վարս արանց ժամանակին . ոչ ամուսնացաւ
զամս հինգ հարիւր առանձնացեալ բնա-
կութեամբ . ՚ի սորա յիսուն և ութն (2) ա-
մին լըան երկու դարբն : Պատմէ Ննանոս
եթէ հսկայք մեծամեծք և անճոռնիք էին
յաւուրսն յայնոսիկ , և թողեալք էին (3) ՚ի
ձեռաց Նսուռոց . և յաճախեաց անիրաւ

(1) Հին օրի . յաւելու ըստ զՅ կարծելով նախդիր ա-
ւելորդ՝ ՚ի բաց հանեալ իցէ ՚ի
եւթանանիցն :

(2) Հինն և այլ վեց օրի . թուահամարս թենէ . և այր
ունին զթիւս ՅԾԸ . (358) կրկին օրինակք ՚ի նմանէ կամ
բաց ՚ի յերկուց որոց մին եւս յայնպիսեաց իցեն ընդ օրի-
հնագոյն . որում եւս հետեւ նակեալք .

ւիմք ՚ի տաղբութեան . սա (3) Հինն և այլ վեցք՝ ե-
կայն երեւի թէ ընդ օրինակոզն զեն :

ւուլթիւն . և անդ էր տեսանել սրտտերազմօք զաշխարհս լլեալ . և դիզեալք ընէին դիակուկք կոտորելոցն կոյտս կոյտս 'ի կատարս լերանց , և սրուեալք ընդ երեսս դաշտաց զի վերացաւ 'ի նոցանէ հոգի տեսուն զօրուլթեանց :

Իսկ սրբասէրն 'Նոյ հրամանաւ Տեառն առեալ կին 'Նեմզաւայ (1) անուն՝ ծնաւ երիտ որդիս , զԱլէմ , զՐամ , և զՅաբեթ . և շէնեաց զարկոն (2) մեծ եռայարկ 'ի բնակուլթիւն սերմանեաց երկրորդի աճման 'ի խընամոց Արարչին :

Ի ընուլ հինգ հարիւր երրորդի կենաց 'Նոյի եղև ջրհեղեղ մեծ սկսեալ յերրորդում ամսեանն ի ար . (3) քսան և եւթն օր ամսեանն . և տեւեաց ջուրն ամ մի ողջոյն . մինչեւ 'ի նոյն ամիսն և 'ի նոյն քանիսն . և ել 'Նոյ 'ի տապանէն որդւովքն և կենդանիւքն (4) սրբ ընդ նմա մտեալ էին : Այլ պատուեաց զ'ստուած պատարագօք և էառ զօրհնուլթիւն առաջին մարդոյն . և պատուիրան չհեղուլ արիւն (5) բանականի և չուտել

(1) Մի օրի . Նեմզարայ : նօք որ էրեւի սեալ ընթրիւնախաւ

(2) Երեք օրի . զՅարկն իւնն լիւն :

(3) Երեք օրի . ի արի :

(5) Այլք՝ զարիւն բանաւ .

(4) Այլքինակք կենդաւ . կանին :

արիւն ոնբանի, (1) և ետ նմանչան ուխտի ոչ հարկանել զամենայն մարմին կենդանի վասն մեղաց . այլ ըստ մասին իրատել զպարտաւորն : (2)

Իսց զարմանամ զի Յովսեփոս ասէ , ըզտապանն 'ի Պիտիդացւոց աշխարհն յԷփիմէս : (3) լեառն որ է ստուգապէս 'ի մեծն Հայք 'ի լեառն Սասիք (4) ըստ բնագրոյն սյուլթեան : Եւ եկաց 'Երյեա ջրոյն ամս երեք հարիւր յիսուն . և ծնաւ որդի մի Սանիտոն անուն . և բաժանեաց նոցա զերկիր :

Սեմայ ետ զՊարսից աշխարհն . և զԼսորոց , և զՊաղեստինէ մինչեւ Սինոյ կորուրա (5) որ է 'Եփղոս , և զԵկտուրիայ : Եւ Քամայ ետ Սինոյ կորուրա մինչեւ 'ի Պադիրսն : Իսկ Յաբեթի ետ 'ի Սադիէ մինչեւ 'ի Պադիրսն հիւսիայ :

Եւ արդ ունի ազգն Յաբեթի յ'Կնէն (6) Տեգրիս գեաոց որ բաժանէ ընդ Սադէ և ընդ Պարաս : Եւ ազգն Սեմայ ունի յարեւել :

(1) Այլ վէց օրի . բանա . շին օր Արարագայ' որ է Մակաբի :

(2) Երեք օրի . զպարտա . (3) Երեք օրի . և հինն . և որն ամենայն : Սինոյ կորուրայ :

(5) Երեք օրի . յԷփեմիէս (6) Այլ օրինակք . Սկա-

(4) Երեք օրի : Մասիս . նէն :

ընց և յարեւմտից Նւփրատ գետոյ և Գլըւթու : Նւ ազգն Վամայ ունի զՎեհոն գետ որ բաժանէ զասմանս նոցա :

Նւ որդիք Յաբեթի են Հայք, և Սակեդոնացիք, և Սադացիք, Յոյնք, և Ստինացիք, ⁽¹⁾ և Մուանք, ⁽²⁾ և Սրացիք :

Նւ որդիք Վամայ են Նգիպտացիք, և Հնդիկք, Հեթացիք, Յեբուսացիք, Հաբաշէք, որք են Վուշացիք, Մուրացիք, Գերգեսացիք, Մուրթացիք, և այլք :

Նւ որդիք Սեմայ են Մթուրացիք, Վադգէացիք, որք են Մսորիք, Նբրայեցիք . Փռուանգք, ⁽³⁾ Պարսիկք, և այլք :

Նւ ունին Սեմացիք՝ յարեւելից մինչեւ յարեւմուտս ընդ մէջ երկրի :

Յաբեթացիք ունին զհիւսիս յարեւելից մինչեւ յարեւմուտս : Նւ որդիքն Վամայ ունին զհարաւ : Նւ Մանիտոն ⁽⁴⁾ էառ յայնկոյս ծովուն զվիճակ իւր : Սա խնդրեաց ՚ի հօրէ իւրմէ յոսկերացն Մշամայ, լզոր ունէին ՚ի տապանին. և ետ նմա զառուես ծընգացն . և արձակեաց զնա յարեւմուտս այս : Սա աճեցոյց զաստեղագիտութիւն, և եւ

(1) Մերս օրի Ղատացիք :

(3) Ոմանք վերջին օրինակք

(2) Հինն և ալ հինգ . Ա. Ֆուանկք :

լանք :

(4) Հին օրի Մանտինոս .

գիտ զհաւահամայութիւն եւ զխտրութիւն երեւման . և ոմանք ՚ի սմանէ ասեն զՎաղիւ անայցիոն : Ասեն և այլ դուստր մի Նոյի Աստղ անուն . որ էառ ՚ի հօրէ զմասն ինչ հարաւոյ ՚ի ժառանգութիւն :

Եւ զգուշացաւ Նոյ . և կացոյց ՚ի վերայ երդումն . և ետ նղովս . զի մի զրկեսցեն զմիմեանս . այլ կալցին արդարութեամբ զիւրաքանչիւր վիճակս երկիւղիւն Աստուծոյ զի մի սատակեսցին : Եւ եկաց Նոյ մինչեւ յերեք հարիւր ութսներորդ ամն Աբերայ . և մեռաւ : Ամ լեալ ամաց հարիւր երեօուն՝ ծնաւ զԱրփաքսաթ ըստ եւթանասնիցն : Իսկ ասորոցն հարիւր երկու (1) ամաց : Ամ ժառանգեաց զոսկերս նախաստեղծիցն և ամփոփեաց ՚ի վիճակի կալուածոյ իւրոյ (2) զի վտացուցանէին զնա Քամ և որդիքն իւր : Արփաքսադ լեալ ամաց հարիւր յիսուն և եւթն (3) ծնաւ զկայնան՝ սա բազմացոյց զՔաղզէացւոյն մոլորութիւնն , և զկախարդեղն (4) եգիտ . և եցոյց բախտ և ճակատագրութիւն ըստ աստեղացդ ընթացից , և շրջագայութիւն մոլորակացդ : Եւ որդիք

(1) Հին օրի . (ՃԸ) 108 :

(2) Երկու օրի . կալուածոց իւրոց :

(3) Հինն և այլ երեք օրի .

ՃԼԵ . (138) :

(4) Հինն և միւս այլ օրի :

նորա իբրեւ Մատուածս (1) համարեցան ըզնա , և երկիրպագանէին նմա , և կանգնեցին նմա պատկեր 'ի կենդանութեանն իւրում : (2) Եւ այս եղև սկիզբն պատկերապաշտութեան մեծի չարեացն : Սա շինեաց քաղաք և անուանեաց Խսուան յանուն որդւոյ իւրոյ Խսուանայ , զսա ' Ղուկաս աւետարանիչն յիշէ (2) , զի եկեալ էր բարձուղն կուսպաշտութեան՝ և Սովսէս արածապատումն ոչ յիշէ վասն ասացելոյ պատճառին : Կայ նան լեալ ամաց հարիւր երեսուն և ինն (3) ծնաւ զՍաղայ : Եւ Սաղայ լեալ ամաց հարիւր երեսուն՝ ծնաւ զԵբեր և զԿիսան (4) ըստ Ենանոսի սլատմողի . և ըստ Մորոց՝ երեսուն և չորս ամաց : Եբեր լեալ ամաց հարիւր երեսուն և չորս՝ ծնաւ զՍաղեկ . յաւուրս սորա բազմացան ազգ մարդկան , և սկսան զմիմեամբք ելանել և զրկել զմիմեանս . և ժողովեալ բ 'ի միասին հին արսնց՝ դարձեալ բաժանեցին զերկիր , և ստուգաբանե-

կախարդութեան :

ու 'ի հարիւր երեսուն ամի հաստ-

(1) Մի օրի . շատուածս :

իի իւրում , պայ կայնանայ . ուստ

(2) Ղու . Գ . ԳԷ . 36 :

աի մակաբերի լիւ օրինոյ սոցո մ-

(3) Երկու օրի . ՃԼ . (150) :

ոսայեալ ինէ զի պողն :

միաւե այս ընդօրինակութեան : (4) Էին օրինալն զսա դնէ 'ի զի Էիլէն զՍաղայ . զժնարն զսո ծնորոց Եբերայ . ասելովս . կայնանայ և զժնարն Սաղայի բեր ՃԼ Գ . ամի ծնաւ ըզ-

ցաւ Փաղէկ անուէնն , զի բաժանուամն լսի .
 և լեալ Փաղէկ հարիւր երեսուն և երեք
 ամաց (1)՝ ծնաւ զՍիազաւ :

Յայնմ ժամանակի տանուտեարք եր-
 կրի հաւաքեալք ՚ի միասին խորհեցան գնալ
 յարեւելք ինդրել զառաջին բնակութիւնն
 Լիւամայ , և գնացին : Եւ ահա ծով անջր-
 պետեալ էր ՚ի մէջ Լիւամայ , և յիշեցին ըզ-
 ջրհեղեղն մեծ , թէ յայնմ հետէ է ջուրս այս .
 և զահի հարան . քանզի և գործք իւրեանց
 նոյնպիսիք էին . որպէս կորուսելոցն ջուրք :
 Եւ զի անցեալ էին զուխոտիւ , և զնզովիւքն
 Նոյի արդարոյ , և փոխեալ էին զեղեալ
 սահմանս նորա , և առէն ցմիմեանս և մեք
 մի անհոգասցուք յակնկալութենէ նոյնպի-
 սի անցից ապականիլ դարձեալ երկրի , և
 կորնչիլ մեղ ջրով նոյն օրինակաւ : Ասոն
 որոյ դարձան և եկին յերկիրն Աէնաար ՚ի
 լայնանիստ դաշտն Վղանէ և անդ արկին
 հիմն շինուածոյ աշտարակին , գտանել հը-

ժողէկ . և ապա դեկտան
 ըստ Ենանոսի ժամանակագրի
 իսկ ըստ Ասորոցն ԼԴ • ա.
 մաց . և եկաց Յիսգ . ամ . և
 են որ առեւ թէ սովաւ կռե-
 ցան Եբրայեցիք : Եւ զի այսո-
 քիկ պատկանին Եբրայ . զոր
 ուայ Փաղէկայ և Եկասանայ .

ուրաի վատահրթեամբ կալ-
 ցուք զսա առ սիսոլ ընդօրի-
 նակութեան : Զի և զոր կցե
 սին պատմութեան , և ոյն
 վերաբերի Փաղէկայ : Զոր ո-
 նակ աւէ . բաժանեցաւ երկիր
 յաճախել ազգին :

(1) Հին օրի . ՃԼ . (130) •

նարս փրկուածեան անձանց յարկածից ջուրցն :

Ի սկիզբն ծննդեան Սիազաւայ սկսան շինել զաշտարակն մինչեւ ցքառասներրորդամն նորա (1) . և բերին (2) զծախս պիտոյիցն յերկրէ իւրեանց . այլ և Ներբովթ որայր շինողացն գազանս և անասունս , և կերակրէր զնոսա : Եւ գլխաւորք էին Վամուր . և Հայկն . և Ներբովթ , և մինչդեռ շինէին զնա ժրացեալք անհեղգաբար զքաղաքն բազմատար , և զամբարտակն (3) ամբակառոյց , էջ Տէր հողմով . և փլոյց (փլոյզ) զնա . և զբազումս կորոյս ՚ի շինողացն : Սմանք աւսեն զՆերբովթ ՚ի յաշտարակին անկմանէն մեռանիլ . (4) բայց մեք ստուգեցաք յեւ . ժամանակի սպանանիլ նմա ՚ի Հայկայ որդւոյ թորգոմայ , (5) որդւոյ թիրասայ . որդւոյ Վամերայ . որդւոյ Նբեթի . զի ոչ արար Հայկն զպստիկերն Ռեւայ , և ոչ համարեցաւ զնա Վստուած . և եկն ՚ի վերայ նորա ծանր ամբոխիւ Ռէլ . և սպան զնա Հայկ :

(1) Յօրհանգիս մերոս Ռերես սխալման դէմ “ցքառասուն երրորդումն” :	անոր անապարտաց օրհանգիսն :
(2) Երկու օրի . բերէին :	(4) Մէրս և այլ խրկու . մեռաւ :
(3) Մէրս օրինակ . բաղմնապարտակն . սխալ որ և կեղծ .	(5) Ձսա չունի մերս Բ օրինակ . ում հետեւիմք . այլք ամենայն նշանակեն :

Իսկ ՚ի փլանիլ աշտարակին խառնակեցան
 եղուքն : Եւ բաժանեաց Լստուած զմի լի-
 զուն յեւթանասուն և երկու : Հնգետասան
 լեզու առին (1) ազգն (Յաբեթի : Երեսուն
 երկու ազգն Վամայ : Վսոն և հինգ ազգն
 Սեմայ : և գնացին այր իւրաքանչիւր զճա-
 նապարհ իւր . և շինեաց Երբրովթ զԵրեգ-
 քաղաք , և զԾմբին և զԼուհայ : Իսկ իշ-
 խանն Երեբ այր աստուածապաշտ (2) ոչ
 միաբանեալ ընդ շինողս աշտարակին . և ՚ի
 յաւերմանն նա կոչեաց զերկիրն Վաբիլոն , որ
 Թարգմանի աւերումն : Եւ ասէն Թէ մնաց
 բուն լեզուն առ նմա : Եւ զփայեն Սուրբն
 Յակոբ . և Սուրբն Եփրեմ . և Յովհաննէս
 իԹրացին :

Իայց զարմանամ , զի ոմանք ասէն Թէ
 Արեւրայ կոչեցան խրսցելացիքն Երբայեցիք
 Եւ Թէ զնորա լեզուն ունին տակաւին ազ-
 գըն Ծհոաց , (Հրէից) : Եւ այսպէս անգի-
 տացաւ ՚ի նոցանէ , զի ազգին խրսցելի ըս-
 կիզըն ՚ի Յակոբայէ , և յանցանեղն ընդ ծու-
 վըն կարմիր կոչեցան Երբայեցիք , զի երե-
 րան՝ (3) անցիք Թարգմանի : Եւ առին նոր

(1) Ոմանք օրինակք արաւ լմն այր ծեր և աստուածա-
 բն : պաշտ :

(2) Այլ օրինակք . յաւե . (3) Հին օրի . զի երբայէ .

լեզու իբրեւ զայլ պարգեւսն . ըստ այնմ որ ասէ «լեզու զոր ոչ գիտէր, լուաւ» : Այլ առ ռաջին լեզուն բարձաւ որ էր Աբամայն, զոր Քաղդէացիք ունին սոյժմ . զի Աբրահամ Քաղդէացի էր, և հայրենի լեզուն Աբրահամու որ մնաց առ Աբեր, այս է զսր մեք ունիմք Քաղդէացիքս (1) :

Ռագաւ լեալ ամաց հարիւր երեսուն երկու (2) ծնաւ զԱբրուք : Աբրուք լեալ ամաց հարիւր երեսուն՝ ծնաւ զԱսքալը : Ասքալ ժամանակի լցաւ երկիր ժիւորօք պատերազմաց, և սպանութեամբ : Քանզի որդիքն Քամայ ՚ի դառնաւն իւրեանց ՚ի ցրմանէ աչ տարակին եկեալ յերկիրն Փղշտացւոց, և առ լերամբն Վարմեղայ և Վիբանոնու, և հայեցեալ ՚ի պարարտութիւն երկրին, և ՚ի վայելչութիւն նորա, և բռնացեալ ՚ի վերայ ազգին Աբմայ առին զնա, և բնակեցան անդ և ոչ կամեցան գնալ (3) ՚ի վիճակն իւրեանց . և առին կրկին զնզոյն Վահայետին Վոյի վասն ճիծաղելոյն՝ և յաղաքս սահմանափոխութեանն : Այլ յայսմհետէ յաճախեաց

զին՝ անցին Թարգմանի : Ռմանք՝ եբերան, և ամանք՝ եբերան :

(1) Ռմանք . Յորդիք՝ սորք

եմք Քաղդէացիք :

(2) երկու օրի . ՃԿԲ . (162 .)

(3) երկու օրի . գառնալ :

հեղմունք արեանց ի վերայ երկրի, այլ և անկաւ խռովութիւն յորդիան Սեմայ այս պիտի պատճառաւ :

Արդիքն Յեկտանայ 'ի մեռանել հօրն իւրեանց ոչ հաճեցան ընդ բաժինս իւրեանց, այլ եղին իւրեանց իշխանս զՍաբա և զԷլիւշայ, զՍիւփիր կամ (զՍիփեր), և կազմեցին զէնս զոր գտեալ էին առաջինք. և յաւելին ինքեանք, Թուր, և տղեղն. զրահ, և սաղաւորս և վահան. և այսու հալածէին զեղբարս իւրեանց և զօտարս. և յաղթու զացն կանգնէին պատկեր՝ յաղթութեան. և երկուցեալքն մտանէին յամուրս անձեռագործս, և յայնմանէ իմացեալ շինէին բերդս և ամրոցս և մտանէին անդ յերկիւղէ (1) որդւոյն Յեկտանայ : Սասն որոյ եւ յայնմանէ դարձեալ իմացան զմեքենայս առման Բերդից և Քաղաքաց և տապալէին զնոսա, մինչեւ յողոք անկեալ աղաչէին բզնոսա, զի առցեն բաժինս իւրեանց տեղի զորս ընտրեսցեն, և արասցեն խաղաղութիւն, և դադարեսցէ խռովութիւնն, եւ լուան նոցա : Եւ էառ Սաբայն զինկարելու երկիրն, զոր սաբայ անուանեաց իւրով անուամբն : Եւ Սիփիր էառ Տեառն օսկեհաւ

(1) Ոմանք յերկեղէ :

նաց որ է հնգիկք, և էառ Նւիլայ վերկիրն պատուական ականց, որև շինեցաւ և կոչեցաւ անուամբ նորա Նւիլատ : Իսկ սերուք յետ ծնանելոյ նորա զՆաքովը . շինեաց քաղաք և կոչեաղ զանուն նորա Արուճ : Իայց գիտասցես զի ՚ի ջրհեղեղէն մինչև ցայս վայր յամէն նահապետէ հարիւր տմ պակաս բերէ Ասորոց Թարգմանն : Նաքովը լեալ ամաց եւթանասուն և ութն, ծնաւ զԹարայ . և Թարայ լեալ ամաց եւթանասուն ծնաւ զԱբրահամ :

ՔԼՈՒԽ Բ.

Ամազունք, որ և կին էր Թագաւոր, և այլ կարգ Թագաւորացն Բաբելոնացոց, և սկիհանութիւն, և հաւատալն Աբրահամու .

ՅԱՅՍՄ Ժամանակի եղեն Ամազունիքն, որ է զօրութիւն կանանց պատերազմողաց այսպիսի պատճառաւ . զի կին մնաց Թագակալ Թագաւորութեանն Թարգմնայ հատեալ արու զաւակացն, և ոչ կամեցաւ տուն լինիլ, և էր քաջասիրտ և քաջազն . և ելանէր ծանր զօրու, և աւերէր և գերէր զաշխարհս քաղումս մեծաւ յաղթութեամբ . և աջողէր նմա . և ոչ ոք կարէր ՚ի գիմի հարկանել նմա : Նւ եղեւ դաւ ինչ և նենգութեան խորհուրդ ի զօրան . զի առցեն

զԹաշաւ օրու թիւն ՚ի նմանէ : Իսկ նորա նա
 խազէտ եղեալ՝ կոտորեաց առ սակաւ սա-
 կաւ զամենայն արուական զօրն , և արար
 իւր զօր կանապի : Եւ նոյնպէս յաջողէր յառ-
 թու թիւն ՚ի ձեռս նորա , և ստացաւ աշ-
 խարհս բազումս . և զստոյց զորուս աշ-
 խարհաւ . և մի անգամ յամին խառնէին . ընդ
 նոսա և դարձեալ մեկնէին . և զճնեալ արու-
 օրն , էր զի սպանանէին և էր զի տային յայրն
 և եղ իւր հզօր իշխանութիւն , և քաղաք
 ամուր ստացաւ իւր ՚ի կողմանս հիւսիսոյ
 Այիօն անուն : Եւ նեղեցան ձանձքացան ՚ի
 նմանէ ամենայն թագաւորք երկրի և ժողո-
 վեցան ՚ի միասին մետասան թագաւորու-
 թիւնք և գնացին ՚ի վերայ նորա . և առին
 զամբոց թագաւորութեան նոցա . և բարձին
 զանարգութիւն յաշխարհէն , և արքն առին
 զԹագաւորութիւնն բունք ազգին՝ (1) օրինօք
 ամենայն երկրի :

Այլ մեք անդրէն գարձուսցուք զկարգ
 սրատմութեան ՚ի կարգ թագաւորացն
 Իարեիլացւոց որ և առաջին թագաւորեաց
 անդ՝ Իբրրովթ ամն վաթսուն և ինն . և էր
 Թագ նորա հիւսածու՝ որպէս Ա՛նադրոս (2)

(1) Հին օրի . որք ծնեալք (2) Հին . օրի , Մենագրոս .
 էին ի կանանց անտի : ունեք . Մենանգրոս :

պատուէ մոզն, և ոչ կուածու : Եւ զկնի սատակման նորս. Թագաւորեաց անդ կամբիւրոս քաղզէացի 'ի ժամանակս Սերուքայ 'ի յիսուն և վեցն : Սա շինեաց զՇօշ քաղաք որ ասեն զԿապահան, և եղև այս յետ քառասուն ամի մահուանն Իելայ : (1) Եւ այս Թագաւոր սկսաւ վաճառել զգերեալն, և սկսաւ սկեհանութիւն և արծաթագործութիւն : Սա Թագաւորեալ ամս ութսուն և հինգ՝ մեռանի : Եւ Թագաւորէ ընդ նմա Սամիրոս . 'ի հարիւր վեց (2) ամին Սերուքայ և Թագաւորէ ամս եւթանասուն և երկու : Սա սլատերազմեցաւ ընդ Յոյնս, և ընդ Փռանգս, և էր սա յազգէն Սեմայ : Եւ ետ սլատերազմ ընդ որդիսն Վամայ և ընդ աղգին կարտու (3) կուտեալ սաստկապէս եհան զնոսա 'ի լերինս, և արար ընդ հարկաւ զազգն Վամայ : Սա շինեաց քաղաքս

(1) Հին օրի . Չկնի քառասուն ամի մահուանն Ներսովթայ և խափանեայ Թագաւորութեան յորգւոցն Քամայ 'ի Բարիլն : Թագաւորեաց կամբիւրոս քաղզէացի 'ի ժամանակս Սերուքայ 'ի ԾԶ . (38) ամին . Սա շինեաց զՇօշ քաղաք և այլն : Սմա սոյ զգրտակարտութեան սխալու

րութեան և արծաթահանութեան զորոսայք միաբերան տան յաջորգին իւրում (Սամիրոս) :

(2) Մի օրի . 'ի ԶԾ . (600) ամին . սխալ ընդ օրիտոտութեան թոյլ վնէլ :

(3) Չայս սլատերազմ էա . և դարտութեան 'ի վերայ ազգին կարտու կամբիւրոս սոյ հին օրիտոտի :

բազումս յաշխարհին (1) Քաղղէացւոց, և Պարթեւաց : Սա սկսաւ չափ դնել և կշիռ և գոյնս ներկուածոց . և խայտուածս . և նըկարս տաճարաց . և դրամս , և դահեկանս անուամբ կնքայ իւրոյ , և կտաւագործութիւնս . և դնել պատկերս ՚ի կտաւս . որպէս վկայէ ըզ նմանէ Սամանգրոս (2) Սոգ . և ասէ թէ երեք աչք ունէր , և եղջիււրք . այր ուժդին , և հսկայ անձն . և ասէ թէ հան ՚ի Քաղղէացւոց աշխարհէ զազգն Ներքով թայ : ՚ի քսան և եւթն ամին Նաբովրայ էր ճգնութիւնն (3) Յովբայ , որպէս ասէ զնմանէ . Ըրուա քանանացին ասէ պսակէս , որ ՚յր մի էր մեծատուն յորդւոց (Եկտանայ) անուն նորա (Յովբ , պատերազմեցաւ Եւթն ժամա նակս ընդ սաստանայի . և զօրութեամբն Ըստուծոյ յազթող դտաւ ՚ի վերայ նորա որ իսկ (Յովսէփ (4) դպիր ասէ ՚ի յիննսուն ամին Նաբովրայ եղև ճգնումն (Յովբայ : Բայց ու մանք ասեն թէ էր նա յորդւոցն Եսաւայ , այն որ ասէ ՚ի կարգ որդւոցն նորա , թէ Յորաբ որդի Օլարեհի . և հինգ հարիւր ամաւ յաւաջ է քան զՍովսէս : (Եւթներորդ ամին Թարայի թագաւորեաց ՚ի Բա

(1) Եւթն օրի . աշխարհին (3) Ա Պ օրինակք Յովսէփ .
 (2) 22 շին օրի . Սամարոս : պոս :

բերն . Արփիազատ ամս ութն և տասն : Եւ յետ սորա խախտնեցաւ թագաւորութիւնն Վաղղէացւոց ամս եւթն , մինչեւ 'ի Վիլիս թագաւորն ակթուրացի . զի պատերազմէին ընդ միմեանս Վաղղէացիք , և Աթուրացիք և Վազացիք . յաղագս թագաւորութեանն , մինչեւ զօրոցաւ Վիլիս Աթուրացի . և եւ 'ի հնազանդութենէն Վաբելացւոց և թագաւորեաց և իշխեաց ամերնայն Ափոյ (1) ամս վաթսուն և երկու : Եւ Աթուրա քաղաք է առ ընթեր Սալայ , զոր Ասորիս կոչեն , յ'սուրէ զինեալ զառաջինն : Վասորս ոմն թագաւորեաց 'ի Վաբելն և Վահերոն եղբայր թաւրայի սպան զնա . և ասեն թէ վասն ոսկեզէն պատկերին զոր էառ 'ի Նաբովրայ որ էր քրմապետ Վայնան կռոցն : Աստ շինեցաւ 'Իամասկոս 'ի Վարիդոս (2) հիւթացւոյ նախքան զճնանիլն Աբրահամու քսան ամաւ : Եւ Յովսեպոս ասէ թէ Պոպսէէ որդւոյ Աբրամայ շինեցաւ 'Իամասկոս : Անդրոնիկոս պատմագիր ասէ թէ 'ի ջրոյն մինչեւ յԱբրահամ են ամք , հազար ութսուն և մի . և յԱբրամայ երեք հազար երեսուն և հինգ . Եւ 'ի բաժանմանէ երկրին մինչեւ յԱբրա-

(1) Երկու օրի . ասիմար հիւթացւոյն : մի օրի . ի Մարգրիտ : մի օրի . 'ի Մարգրոս

(2) Մի օրի . ի Մարգրոս հիւթացւոյ :

համ չորս հարիւր քսան և մի ամ, և տաս հաւասարեցան խոնաց և Լսորւոց թիւն : Ի ծնանելն Լբրահամու մեռաւ Լսքովը : Լբրահամու մօրն Ելքա թուէր անունն : Եւ յետ ժամանակի ծննդեան Լբրահամու ծընաւ Եսրա դուստր Թարայի, ՚ի Լբրմութայ կնոջէ, և ոչ ՚ի մօրէն Լբրահամու . որպէս ինքն ասէ առ Փարաւոն, և առ Լբիմելեք : Եւ եղեալ Լբրահամ եւ թն և տասն ամաց, սկսաւ խնդրել զաստուած այսպիսի պատճառաւ : Ընտարհն Վաղդէացւոց պարարտ և արգաւանդ է, վասն որոյ յղկացեալ բընակչաց աշխարհին պարապէցին աստեղագիտութեան եւ հմայութեան . և զպլիր գործոց : Եւ գտեալ Տեառն Լստուծոյ զնուտա յանբաւ չարիսն . Եւ նոցա պատուհաստարակոյս, և կարօտութիւն, և եբեր ՚ի վերայ նոցա բազմութիւն ձագուց զոր ձայկոչեն . և ՚ի ժամանակս հասման այգեաց և անդաստանաց ուտէին զբեր երկրին . և այս եղեւ զամս բաղումս : Եւ Վաղդէացիքն իւրաքանչիւր ոք սակաւ ինչ հերկեր և ցանէր . և արամբք պահէին զնոսա ՚ի բաց բըշելով զթուշունսն, և զոհեցին զոհս դիոյն իւրեանց, և ուխտեցին ուխտս և ոչ լինէր դիւրութիւն, և ոչ կախարդութեամբն կա-

րէին հնարս գտանել, իսկ Աբրահամ եօթն
 և տասն ամաց եղեալ սլահէր զանդաստանս
 հօրն իւրոյ, և ձանձրանայր. և վաստակէր
 ՚ի վարել զհաւսն, և յոգւոց ելանէր (հանէր)⁽¹⁾
 խնդրէր յամենայն անուանեալ չԱստուածո-
 ցն, տալ նմա սակաւ մի հանգիստ. յարեգա-
 կնէ, և ՚ի լուսնէ, և յաստեղաց, և ՚ի ձու-
 լածու կռոց, և ոչ վնէր լտել: Աւ ՚ի գի-
 շերի միում մտախորհ եղեւ եթէ պատու-
 հաս այս յԱստուծոյ է, և ոչ է սա դիպու-
 ւած, զի բազմաժամանակեայ եղեւ, և ոչ է
 չարս յաստուածոցս մերոց զի թէ ՚ի սոցանէ
 էր, բառնալ կարէին աղաչեալք ի մէնջ յոր
 ժամ զկամս նոցա կատարեմք: Աւ զի ուսա-
 նէր ՚ի հօրէ իւրմէ զաստեղագիտութիւն՝
 յորում քաջ տեղեակ էին ՚ի նախնեացն.
 հայեցուաւ Աբրահամ յարուեստն այն, և ե-
 գիտ զամենայն գունդն երկնից եւ աս-
 տեղօքն որք ՚ի նմա կան, զամենեսեան ՚ի
 ներքոյ հարկի. ապա ծագեաց ի սիրտ նորա.
 Աջլ լուսոյ մեծին Աստուծոյ. և ասաց է
 ոմն անձանօթ Աստուած շարժիչ և հարկաւ
 նող ամենայնի և արարիչ կաղմիչ նա է բոլո-
 րից, և մոռացօնք լեալ է արարածոց իւ-
 րոց, և կամք հրամանի նորա ոչ է առ մեզ

(1) Երկու օրի, յոգւոց հանէր:

և 'ի նմանէ է վրէժխնդրութիւնք պատու, հատիս 'ի վերայ մեր : Եւ զգիշեր ումենայն հաստատեաց 'ի սրտի իւրում զբանս զայս , և 'ի տունընտանն երթեալ յանդն ել 'ի վերայ ծնգաց իւրոց և ամբարձեալ 'ի վեր ըզբազուկսն իւր ասաց . սնծանօթ Նոտուած . արարիչդ ամենայնի , և շարժիչ . և այս թռչնոցս ստեղծիչ և հարկիչ , հալածեալ ըզտոտա , և ծանո մեզ զբեզ . և գկամն քո : Եւ ընդ ասելն զբանս զայս վաղվաղակի անյայտ եղէն ձագքն յամենայն անդաստանաց քաղաքին , և ասաց Նբրահամ՝ մեծութիւն և փառք 'ի բարձունս՝ ահա գտայ (1) զՆոտուած . ոչ է այլ Նոտուած բաց 'ի քէն Տերարաբալուր և բարի , և զօրութիւնն քո ընդ քեզ , և փառք քո լցցե զամենայն երկիր : Եւ գնաց Նբրամ խնդութեամբ 'ի տուն իւր . և պատմեաց 'ի տան հօր իւրոյ , և ոչ հաւատացին նմայ , այլ նա ոչ դադարեաց 'ի խնդրելոյ զճշմարիտ Նոտուած . զի յայանեսցի նմա ծանօթապէս :

Յայն ժամանակի մեռաւ Աիլուս թագաւորն և թագաւորեաց Նինոս որդի նորասամս յիսուն երկու (2) : Երկրորդ թագաւոր

(1) Միօրի . գտաք : Միւս (2) երկու օրի . ժԲ . (12) օրի . գտայ :

Աթուրացւոց . Սա շինեաց զԱխնուէ և եդ զարքայու թիւն իւր անդ . սա կազմեաց կուռս հօր իւր սսկեղէն (1) , և ետ երկիր պագանել նմա : Ի ժամանակս նորա շինեցան Ռաբովթ . և Ռասան , և Վղանէ , Ի սոյն ժամանակս շինեցաւ Արուսաղէմ ՚ի Սելքիսեդեկէ Վանանայւոյ , զոր ասեն որդի թագաւորին Վանանայոց որու մանունն Սելքի ճանաչիւր . և կամեցաւ հայր նորա զոհել զնա կռոցն , և տեսեալ Աստուծոյ զզօրութիւն որ կայր ծածկեալ ՚ի մանուկն . և արժանի իսկ էր շինել օրինակ միածնի իւրոյ . սաստեաց մեհենին , և ընկզմեցան ծնողքն նորա քրմօք , (2) և յափշտակեցաւ մանուկն յանապատ և սնաւ խնամօքն Աստուծոյ . և եղեւ այր հրաշալի Վահանայ Աստուծոյ և թագաւոր երկրին . և շինեալ քաղաք դնէր նմա անուն Ռւրիշ ղէմ (3) . որ թարգմանի պեօղ խաղաղութեան :

(1) Մի օրի . կազմեաց կուռս և փոխեաց զաթոռ թագաւորս հարկիւր սսկեղէն : և որու թիւ իւրոյ յԱթուրեոյ ՚ի Նինուէ . և կազմեաց կուռք մեծ արկածու հօր իւրոյ Բելոսի , և ետ երկրպագել նմա :
 Մի օրի . կանգնեաց կուռք (2) Երկու օրի յաւերան հանմեծ անարկու հօր իւրոյ՝ սսկեղէն : գերմ :
 Հին օրի . շինեաց զՆինուէ (3) Երկու օրի . Ռւրիշ ղէմ :

Եւ Աբրահամ եղև յառաջադէմ հա-
ճոյ Աստուծոյ և էր նա վախճանամեայ . եւ
լուաւ Աստուած բազմաժամանակեայ և անկ
ձանձրոյթ աղօթից նորա և աներկբայ հա-
ւատոցն և ասէ ցնա . եւ յերկրէդ յայդմա
նէ և աարայց զքեզ ՚ի զրկեալ վիճակ ժա-
ռանգութեան Ամսց հօր քո . և անդ ծա-
նուցայց քեզ ըստ կարօտութեան քո . եւ
տաց զերկիրն քեզ , և զաւակի քում յաւի-
տեան :

Եւ լուեալ Աբրահամու պատմեաց հօր
իւրոյ , և կամեցաւ երանել ընդ նմա . և ե-
կին մինչեւ ՚ի Խառան ելեալ յԱռհայէ
քաղդէացւոց . և անդ զոեղի առին և ըս-
տացան անդ տունս և ստացուածս , և կանգ-
նեաց հայր նորա անդ կուռս , և այրեաց
Աբրահամ զմեհեանն յորում կանգնեցաւ
կուռքն . և Առան եղբայր նորա կամեցաւ շե-
ջուցանել զհուրն , և անդէն այրեցաւ առա-
ջի հօր իւրոյ :

Իայց ոմանք զիշակէան ՚ի հնարից նորա
ասեն լեալ , և ՚ի Տեառնէ սպանեալ :

Եւ եղեալ Աբրահամու եւթանասուն
և հինգ ամաց՝ դարձեալ լինի նմա հրաման
Աստուծոյ գնալ յերկիրն Քանանու . եւ
թողեալ նորա զաղգատոհմն իւր ՚ի Խառան:

ԳՐԱԴՐՈՒՄ

ԳՐԻԳՐ ԱՊԱՃԵԱՆԻ

Կարգաթիւ.....

Ըսեն ոմանք այլ կին նորա բայ 'ի Սառայէ
 և որդի Սփրեստէ անուն , որք ոչ յօժարեցին
 ելանել ընդ նմա : Իսկ նորա անդիմադարձ
 եղեալ հրամանի լ'սկնակալին (4) ել և գնաց :

Բայց խնդիր տարակուսի (5) է 'ի ատղու
 ջրս , զի հայր նորա եւթանասուն ամաց ծը
 նաւ զնա , և երկու հարիւր հինգ ամաց մե
 ուաւ : Եւ Ստեփաննոս ասէ , թէ յետ մե
 ռանելոյ հօրն փոխեաց զնա անտի : Եւ Մը
 րահամ եւթանասուն և հինգ ամաց էր .
 զարմանք է զի Մըրահամ հարիւր երեսուն
 և հինգ ամաց գաց : Բայց թէ Սամարացւոյն
 որ ճշմարտէ (6) զի ատեն թաօրայ լեալ եւթ
 անասուն ամաց ծնաւ զՄըրահամ և եկաց
 այլ եւս եւթանասուն և հինգ ամ . կամ
 սրք զՍառայ յորանաց ասեն և դուստր Մ
 ռանայ . զիսրդ Մռան քան զտասն ամն ծը
 նանել կարէր զՍառայ . զի գիր յայտնապէս
 տաւ զՄըրամ տասն ամաւ երէց քան զՍա
 ռայ . այլ որպէս ասացաքն այնպէս ճշմարիտ
 համարիմ գոյ զերդ :

Եւ եկեալ Մըրամ յերկիրն Քանանաց
 ւոց և եղեալ ութսուն և հինգ ամաց՝ մը
 տաւ (եմուտ) յԱգիպոսոս :

(4) Երկու օրի , յաւերուն սելի :
 Աստուծոյ : (5) Երէք օրի . բայց զՍա
 մարացւոյն որք ճշմարտէ :

Եւ ելեալ անտի ծնաւ զԻսայէլ (4) 'ի
 Հագարաց Եգիպտացւոյ . և Սառայ անփորձ
 մնաց 'ի Փարաւոնէ, զի ծնցի զօրինակ Տեա-
 աքն մերոյ մարութի յարգանդի :

Իսկ Թագաւորն Ղինսս զահի հարեալ 'ի
 կնոջէ իւրմէ իստագունէ քան զինքն՝ փախ-
 չի յանձանօթութիւն . ոմանք ասէն 'ի Ալի-
 տէս , և անգ. մեռանի :

Եւ առնու զԹագն Համիրամ կին նորա
 և իշխէ Ղթութացւոցն : Սա Թագաւորեաց
 ամս քառասուն և վեց, այլք երկօտասան (2)
 ասէն . սա արար զհողակցս բլւրօզ՝ զոր
 կոչեն Թիլա , վասն թօնից զգուշութեան և
 ամրոյսաց աղագաւ . բաց գտար և այլ պատ-
 ճառ թբացդ , ստացեալ եթէ 'ի յաճախել
 կուսպաշտութեան յամենայն երկիր , սաս-
 տեաց Տէր դիւաց և եհան հողմ փոթորիկ
 յերկիր , և դողաց երկիր 'ի հիւանց , և տա-
 պալեցան քաղաքք և տունք . և առեալ փո-
 թորկին զկաւսն հանդերձ դիւօքն Թաղեաց
 'ի տեղիս տեղիս հողակուտիւք . և բնակեալ
 են 'ի նոսա դեւքն , վասն 'ի տանջանս մինչև ցայ-
 սօր և տակաւին լսեմք եթէ կախարդք մանա-
 ւանդառ թլօքդ առնեն զարուեստս իւրեանց,
 և գայ 'ի դիւաց անտի որոտումն ձայնից :

(1) Ռմանք օրի . Սմայէլ :

(2) Երկու օրի . ԾԲ . (52) :

Լ'բրամ նորոգեալ Լ'ստուածածանօթու-
թեամբն, և նոր իմն ծնեալ պանդխտու-
թեամբ օտարութեանն կոչեցաւ Լ'բրամ
և կին նորա Սառա, անուանեցաւ Սարրա,
որ իմացեալ լինի հայր ընտիր, և իշխանա-
կան տիկին:

Եւ եղեալ Լ'բրամ իննսուն և ինն ամաց
թլիատի, և զատչի այնու յազգացն (1) յա-
րոց միջի բնակեալն էր: Եւ եղեալ հարիւր
ամաց ծնաւ նմա Սահակ ըստ աւետեացն
Լ'ստուծոյ: Եւ հարիւր տասն և եւթն (2)
ամաց լեալ էա՞ծ զորդին 'ի զենուամն, և տը-
ւաւ նմա կրկին պարգեւոք նորագոյ խոյիւն
փոխանակեալ յօրինակ մեծին: Ոմանք ասեն
երեսնամեայ զՍահակ ա՞ծ 'ի զենուամն: Ի յի-
նըն ամին Սահակայ՝ պատմեցաւ Լ'բրահա-
մու թէ ծնան ուստերք և դստերք՝ Վաքուկ-
րայ եղբօր քո, և յերեսուն և եւթն (3) ամին
Սահակայ մեռաւ Սարրա:

Ոմանք ասեն սատանայ գոյժ ետ Սառա
յի թէ զենաւ որդին քո և մահացաւ 'ի ժա-
մրն՝ չէ ընդունելի բնաւ: Եւ եղեալ Լ'բ-
րամ հարիւր եւթանասուն և հինգ ամաց

(1) Ոմանք ազգացն:

(3) Հինն. և երկու օրի:

(2) Հինն. և այլ երկու ԼԵ. (35):

քի. ճԺԵ. (415):

մինչեւ յերեսուն և եւթն (1) ամն (Յակովբայ, կատարի լի բարութեամբ, և հաճոյիւք Աստուծոյ :

Ի հարիւր քառասուն և ութն (2) ամին առ զԿենտուր (3) և ստացաւ վեց որդիս 'ի նմա նէ :

Եւ յաւուրս սորա Շամիրամ հարթեաց զհող երկրին Ասորոց (4) վասն ջրհեղեղաց : Եւ զԱբրահամ ասէն ոմանք աշխատեալ 'ի գործն : Եւ 'ի ժամանակս յայս է Թագաւոս Թիւնն Սիկոնացւոց : Աոյնպէս և Կրիսացւոցն (5) Թագաւորեաց Կրէս անուն, որով կոչեցաւ և երկիրն՝ և յայսմ ժամանակս էր Պիայ (6) որ և Պիդղուպենէս (7) ասի, և յանուն նորա կոչի երկիրն : Յութսուն և հինգ ամին Աբրահամու խմայել ծնաւ, ուստի Աբարայիք (8) և Սարակինուք, և խմայելացիք և Տաճիկք կոչին : Ի քառասուն (9) ամին առ Սահակ զԻերեկա, և 'ի վաթսուն ամին յըղացաւ, և գնաց հարցանել զԱստուած 'ի

(1) Երեք օրի . ԼԵ . (35) :	խնայա ասէ երկիրն :
(2) Հին օրի . ՃԻԲ . (145) :	(6) Երեք օրի . Պերս :
(3) Հին օրի . Կենդաւրս :	(7) Երկու օրի . Պելուպեն Նեսոցի :
(4) Երկու օրի . Ասիոց Բերեա օրորմաբ :	(8) Երկու օրի . Հագարացիք :
(5) Եւթն օրի . Կրետացւոց . որ է սիւս . զի 'ի երեք	(9) Հին օրի . ԼԸ . (38) :

ձեռն Սեւթիսեդեկի, որ նախածանօթ (1) էր նոցա . քանզի երկու որդիքս էր յըսցեալ, և վիճէին մանկուհին :

Եւ ասէ Սեւթիսեդեկ Քահանայն Լստուծոց բանիւ տեառն, երկու ազգք են յարգանդի քում, և երկու ժողովուրդք . որք էին Յակոբ՝ յորմէ Իսրայէլացիք, Եւ Եսաւ՝ յորմէ Եդովմացիք որք են Նորանկք :

Օպսու ժամանակօք Թագաւորեաց Լքգիացւոցն Ինարա, զոր Եգիպտայիքն Իսիս և Սեբուսիս (2) կոչեցին : Եւ էր սա կին դուստր Ովլայ, և սա կոչեաց զԼքգոս գեան Ինարիոս :

Իյեւթանասուն և հինգ ամին Սահա կայ եւթն և տասներորդ իշխանայաւ յԵգիպտոս Լպիս, և Լստուած կոչեցաւ (3) և ոմանք Սարապին (4) կոչեցին . և եկաց Սահակ հարիւր ութսուն ամ մինչեւ յերեսուն և մի (5) ամն Ղեւեայ :

Եւ Լքիմեղք ագարացի (6) Թագաւոր

(1) Ոմանք նախ անծանօթ :	(5) Երկու օրի . Լ . (50) :
(2) Մի օրի . ասէ Դայն Իսիս . և ըսէ Դեբուսիս :	Մի օրի . ԼԲ . (52) :
(3) Ոմանք՝ շատուած կոչեցաւ . ոմանք աստուած կարծեցաւ :	() Հին օրի . Սեթիմեղք Թագաւոր քաղդեացի որ է Գերերայ Փղշապուոց բարեկամ տան Աբրահամն :
(4) Մի օրի . սարապին :	

Փղշտացւոց բարեկամ էր նոցա (1) : Ի հարիւր երեսուն և եւթն (2) ամին Սահակաց գնաց Յակոբ օրհնութեամբ հօր իւրոյ 'ի Խառան :

Օպսու ժամանակաւ յերկիրն Փղշտացւոց շինեաց Լճոպի իշխանն զԱիւքէմ բազաբ . յանուն որդւոյ իւրոյ Աիւքեմայ յորմէ յափշտակեցաւ Դինայ :

Յակոբ լեալ անդ ութն ամաց՝ առ զլոպ դուտոր Լարանայ Լտրւոյ . և ութսուն և հինգ ամաց, ծնաւ զՌոբէն (3) և յութսուն և ինն ամաց՝ (4) ծնաւ զԵլի, և յիննուտուն և մի ամին ծնաւ զՅովսէփ . և 'ի հարիւր ամին ել առ Սահակ հայր իւր :

Ի յիսուն ամին Յակոբայ Փորոն և սթաղաւորեաց Լըզիացւոցն, որ նախ օրէնս և առեանս և դատաւորս եղ . և յեւթանասուն և հինգ ամին Յակոբայ Ավգիսիս շինեաց զԼեւսինա Յաութիկէ, և Թէսաղոս Թագաւոր Թեսաղսցւոցն (5) որով կոչեցաւ

(1) Հին օրի եւ լեալ Յարէն և զԸմաւօն :

կոր հե. (75) ամաց 'ի ՃԼԵ .

(135) ամին . . .

(2) Մի օրի . ՃԼԵ . (135) :

(3) Հին օրի . դնէ նախ ըն-

Ռոբէն . զԸմաւօն սոյս զԸ և ի :

Երկու օրի . չորէն զՌո-

(4) Հին օրի . 'ի Ժ . (10) մին

Ղեւայ . լինի յիննուտուն և ինն ամին իւրամ .

(5) Երկու օրի . Թեսաղս-

նիկեցւոց :

աշխարհն : Եւ Սեփնէ քաղաք շինեցաւ : Ի հարիւր տասն ամին Յակոբայ թագաւորէ Երգիացւոյն Լլպիս : Ոմանք ասեն թէ զեղբայր իւր եթող թագաւոր Երգիացւոյն , և ինքն չորաւ յԵրգիպտոս , և սա է Լլպիսն Երգիպտոսի : Սա շինեաց զՍեմիիս յԵրգիպտոս :

Ի տասն և եւթն ⁽¹⁾ ամին վաճառեցաւ Յովսէփ . և յերեսուն ամին տիրեաց Երգիպտացւոյն ամն ութսուն . զոր պատմութիւնք Երգիպտացւոյն , եւթն և տասներորդ հարստութիւնք հովսւայ անուանեն :

Ի հարիւր երեսուն ամին էջ Յակովբ յԵրգիպտոս . Ի յիսուն ամին Յովսէփայ Սպարդա շինեցաւ Ի Սպարտայ որդւոյ Փորոնեայ ⁽²⁾ :

Իսկ յետ Շամիրամայ թագաւորէ Վամէս և զկնի նորա Իեղսքոս , յետ նորա Սենեա : Յակովբ եղեալ հարիւր քառասուն և հինգ ամաց վախճանի : Ի այց մինչդեռ էր նա յերկիրն Քանանացւոց զկնի մահուանն Սահակայ վարձեաց Եսաւ զորդիսն Լմոնայ և Սափաբու և զԵրամ , և եկն Ի վերայ նորա և սպանաւ Ի Յակովբայ . և հարկեցան որդիքն Եսաւայ՝ Յակովբայ :

(1) Երկու օրի ժե . (15) : Այս օրի . Ի յարգի զանց արտ

(2) Մի օրի . Փորոնեայ : յիւլէլէլիսն :

Եւ ՚ի մտանեն Յակովբայ Աշխարհոս՝ Ասորոց թարգմանն եւ թանասուն ոգի ասէ : Եւ թանասունքն՝ եւ թանասուն և հինգ ոգի (1) : Քանզի սրդիան Յովսեփու և զորդիս որդւոց նորա որ չին ծնեալ ՚ի համար առնուն եւ թանասունքն :

Ղեի լեալ քառասուն և հինգ ամաց ծնաւ զԿահադ , ոմանք զփորձանքն Յովբայ աստ ասեն : Կահադ լեալ վաթսուն ամաց ծնաւ զԱմրամ (2) . Արամ եւ թանասուն ամաց ծնաւ զՄովսէս :

Յայսմ ժամանակի թագաւորեաց Աթուրացւոցն Աղապարս :

Յովսեփ եղեալ հարիւր տասն ամաց վախճանի , և ՚ի վեց ամին Ամրամայ . և խոստմանն Աստուծոյ յերկու հարիւր ութսուն և վեց ամին :

Ստին որդիքն Իսրայելի ՚ի ծառայութիւն յետ մահուանն Յովսեփու : Եւ թագաւորեաց Քեբրոն՝ ամս երեքտասան , և յետնորա Ամնափթիս ամս քառասուն երեք . սա սկըսաւ հեղձուցանել զտղայսն Իսրայելի ՚ի Նեղոս գետ :

(1) Առաքեաց Յովսեփ և իշխեաց զՅակովբ զհայր իւր և զամենայն ազգատոհմն ոգիս եւ թանասուն և հինգ : Գործոց . Է . 14 :

(2) Հին օրի . յաւելու . և եկաց ՃԼԳ . (135) . ամ մինչեւ յերեք ամն Մովսիսի :

Եւ Մովսէս ընկեցեալ ըստ ոճոյն եբարձ զնա թերմութէս դուսար Փարաւոնի, զոր Եբրայեցիքն Մառի կոչեն, որ եղև կին Քա նագրա թագաւորին։ Սեմիկա քաղաքի։ Եւ ապրեալ Մովսէս ՚ի ջրոյն յերեք հարիւր յիսուն ամի խոստմանն Աստուծոյ . և կըեալ ասանամեայ՝ տուաւ յուսումն յԱնէան եւ յԱմրէան որք էին յորդուոյն Բարիսբայ կախարդի քաղդեացւոյ։ Եւ հարածեալք անտի վասն գողանալոյ զողայս երկրին և զոհելոյն կոռոն զոր յանուն հորն իւրեանց կանգնեալ էին . և էին սոքա հմուտեալք քաղդեական և յունական ճարտարութեամբ, եւ յաւելին զԱգիպտոսին, և այնու վարժեցաւ Մովսէս ստիպեալ զնոսա Բամբշանն Մառիայ։

Ի քսան երկու ամին Մովսէս իշխանացաւ, և շինեաց զքաղաքն Հերմուպոլիս (1), որ և կոչեցաւ յանուն սնուցչին Մովսիսի Մառիայ։

Յայնմ ժամանակի Եթովպացիքն որ լեալ էին հարկատուք Եգիպտացւոյն, և գտին

(1) Երկու օրի ՚ի քսան երկու ամին Մովսիսի սկսաւ կաւազորձութիւն իսրայիլի ՚ի քսան և ութն ամին Մովսէս իշխանացաւ, և շինեաց զՀերմուպոլիս քաղաք . . . :

էին օրի ՚ի քսան երկու ամին Մովսիսի նեղել սկսաւ թագաւորն զԻսրայել շինուածօք քաղաքոց։ Եւ ՚ի քսան և ութն ամին Մովսիսի շինեցին զՀերմուպոլիս։

զնոսա , և սպա սարտամբեցին , և եկին 'ի վերայ Ագիտացուոց և գտին զնոսա անպատրաստս , և գերեցին և առին զանուա նեալ մայրն Սոխիսի , և տարան : Այլ Սոխ սէս լեալ զօրակար Ագիտոսի՝ կռուեցաւ ընդ Աթովպիոյ զտանն ամ , և գնացեալ 'ի վերայ նոցա ընդ օձուս անապասն եղումբք և արագլօք՝ ուստի նոքա ակն ոչ ունէին , և զինի տասն ամի առ զԱթովպիոս՝ չե առ ըզթագուհի նոցա զՍեւբաս և զՍառի մայր իւր , և դարձաւ Ագիտոս քաջ և արի ա նուամբ : Այլ նախանձեցաւ ընդ նմա այրն Սաւեայ և կամէր սրանանել զնա , բայց պատկառէր 'ի կնոջէ իւրմէ :

Այլ մեռաւ Սառի , և թաղեաց զնա Սոխ սէս , և առարեաց այրն Սաւեայ զՔասն թիս (1) չարչարիչն Իսրայելի սպանանել ըզՍոխսէս՝ և յառաջեաց Սոխսէս , և սպան զնա և ինքն փախեաւ 'ի Սադիսամ : Այլ զինի փախչելոյն Սոխիսի առին Անէսն և Ամրէսն զօրդիսն Իսրայելի , և տարան զնոսա յանապատ հնգետասան (2) առուր ճանապարհաւ՝ և շինեցին անդ դրախտ զեւթն և տասն (3) ամ , և ամբացուցին յոյժ յոյժ , և 'ի կա-

(1) Մի օրի . քանար .

(3) Մի օրի . ժե . (15) :

(2) Մի օրի . ժե . (17) :

տարման շինուածոյն առին 'ի տղայոցն Իս-
րայելի ինն հարիւր ութսուն մանկունս ան-
մեղս, և զոհեցին դիւաց՝ և կոչեցին զիշ-
խանն դիւաց 'ի զոհն, և եդին պահապան
դրախտին. և յայնմ հետէ մանաւանդ հնա-
զանդեցան դեւք կախարդացն 'ի գործս տը-
լումայ և յամենայն հնարս :

Չայտու ժամանակաւ էր Պրամիթեւս ի
մաստասէր՝ որ ստեղծանել ասեն զմարդիկ,
զի իմաստութեամբ 'ի գիտութիւն ածէր
ղտագէտսն :

Իսկ Սովսէս գնացեալ 'ի Բուշացիսն (1)
առ Հռագուէլ որդի Իսդանայ որդի (2)
Յեկտանայ յորգւոց անտի կենդուրայ. և
առ զդուստր նորա 'ի կնութիւն և ծնաւ 'ի
նմանէ երկուս որդիս՝ և էր Սովսէս քա-
ռասուն ամաց : Յայսմ ժամանակի ասեն
զԱսկղեպիդէս բժիշկ երեւեալ ճարտար, և
Կղաս (3) Պրամիդեայ եղբայր՝ աստեղագէտ
որ զերկինս կրեալ (4) ասիւր, զոր Իւրիպի-
դիս լեառն անուանէ 'ի վերոյ քան զամպս :

Եւ զայտու ժամանակաւ ասեն Լթով
պացիբ 'ի Հնդիկէս գետոյ գնացեալ առ

(1) Մի օրի. 'ի Բուշացիսն

(5) Ոմանք Ատղաս :

(2) Մի օրի որդի գագա-

(4) Երկու օրի կրելս :

նայ որ Յեկտանայ :

Լճիպատոսիւ բնակեցան : ԼԷ Կորիտացիք և Կորիւբանդք զզինուք Կաքաւան գտին :

ԼԸ աստ ասեն առ Դեւկաղիանիւ ԼԹե-
սաղիայ եղեալ ջրհեղեղ, և առ Փայիթոնիւ
ՂԹովպիայ հրայրեացքն . և բազում ապա-
կանութիւնք ՚ի տեղիս տեղիս ըստ Պղատու-
նի պատմելոյն . և վիկրովս Ղ՛տկեայ որ է
Լ՛տտիկէ Թագաւորել (1) ասեն ոմանք, եւ
կէոք Ղճիպատոս ասեն Թագաւորել նախ,
և ապա Ղ՛տտիկէ : Իսկ Եոյնք ասեն սա շէ-
նեաց զԼԹէնս յանուն կնոջ իւրոյ : (2) սա
կոչեն երկրոյս կամ զի երկայն էր և կամ զի
երկու լեզու գիտէր զՂճիպատոսին և զՅու-
նացն : Տիրեաց սա և միջերկրեաց և յանուն
սորա կոչեցաւ Կապադովկիա :

ԼԹ յաւուրս սորա երեւեցաւ ձիթենի
ի Դղեկին ԼԹենայ ուստի առասպելն եւ
ղեւ ստեղծեալ : ԼԿ սա կոչեաց զԼ՛րամազդ
(3) եւս, և նախ եզն զոհեաց և յայսմ ամի
Դեւկաղիոն Պսունասացւոյ (4) կողմանցն
սկիզբն արար Թագաւորելոյ :

ԼԿ Եւլենոսէ որդւոյ Դեւկաղիոնի
Լճղադացիք կոչեցան, Գրեկք Լճենքն, (5)
և Լ՛կտէ Լ՛տտիկեցիք :

(1) Կեոք Թագաւորեալ : Թեան երեւի լինել :

(2) Մի օրի . Պաւն սոս . (5) Հեղէնք և կռէք :
բւոյ : Սխալ ընգօրինակու .

Ի. քսան և հինգ (1) ասի աւետեացն Աբրահամու կորնթոս քաղաք շինեցաւ՝ որ երբեմն Ափրա կոչէր : Աստուծոյ ասէ թէ կըրոնտի Աթենացւոյ դուստր էր Ատիս աւուռն ՚ի նմանէ կոչեցաւ աշխահն Ատալիէ :

ՔԼՈՒԽ Ք.

Յազազո Մովսիսի ընդ ծովն կարմիր :

ՄՈՎՍԵՍ լեալ եւթանասնամեայ, երբեւմանն Աստուծոյ արժանացաւ. և զտասնամն յապաղէր գնալ Ազիպտոս, և հարկեալ ՚ի Տեառնէ գնաց ութսուն ամաց. և յաւետեացն Աստուծոյ չորս հարիւր երեսուն ամ էր թուին. և յեւթանասուն և հինգ ամին Աբրահամու : Արկու հարիւր հինգ ամ, մինչ ՚ի գալն (2) Յակովբու Ազիպտոս, և երկու հարիւր քսան և հինգ ամ կացին Ազիպտոս. և չորս հարիւր ամն լցեալ էր ըստ հրամանի Տեառն սպանանել զԱզիպտացին՝ և ոչ կամեցան փրկիլ սրդիքն Իսրայելի՛ այլ մերժեցին զփրկիչն : Աւ զտասըն ամն Մովսէս յապաղեաց զի սու Աստու

(1) Մի օրի . ՚ի ճի . (420) :

(2) Ռմանք ՚ի գնալն :

ուած վճարեալ էր . և գնացեալ Սովսէս յԱզիպտոս տասն հարուածով տանջեաց զԱզիպտոս , փոխանակ տասն փորձանոցն Մբրահամու , և փոխարէն հարիւր քառասուն և չորս ամի չարչարանացն Իսրայելի :

Եւ Ազիպտոսն թարգմանի հալոց երկաթի : (1) Լառաջինն շինեաց վնա Սեծրայիմ որդի Քուշեաց որդւոյ Քանանու . և կոչեցաւ յանուն նորա Սար : Եւ զինի յԱրիանէ Արիա կոչեցաւ և Ռամատիա թագաւոր կոչեաց (2) զնա յանուն գետոյն Ազիպտոս . զի Նեղոս Ազիպտոս կոչուի , որ է ինքնաբուղի : Եւ անուն թագաւորին ընդ որ պատերազմէր Սովսէս , Փիէսիոս (կամ Փէսիոս) (3) կոչէր , այլք Վանաքարիս անուանեն :

Եւ յորժամ արիւն ըմպէին Ազիպտացիքն տաղտկանային , և երթային 'ի Վեսէմ , և խնդրէին ջուր՝ և յորժամ տային՝ արիւն լինէր (4) և ասպա կամէին 'ի բերանացն Իսրայելի առնուլ 'ի բերանս իւրեանց , և 'ի կլլանեըն իւրեանց փոխէր յարիւն : Այնպէս և զխաւարն նոցա ոչինչ կարէր լուսաւորել , ոչ կրակ և ոչ ճրագ . և նողկոտէին 'ի ծծել լու-

(1) Ռամաք շինեաց :

Ջանային ըմպել 'ի ձեռացն

(2) Հին օրի . Փանոս :

Իսրայելի , և լինէր արիւն :

(3) Երկու օրի . յառիւս . և

Թանձրու թիւնն խաւարեալ օդոյն . և 'ի մահ
անդ անդրանկացն Եգիպտացւոց ելին որ
դիբն Իսրայելի վեց հարիւր հազար արու
'ի քսանամենից մինչեւ 'ի վաթսուն ամն թը
ւեալք : Եւ էր յելեցն Եգիպտաց երեք
հազար ութ հարիւր քառասուն և երկու
ամ : Եւ ելին յաւուր հինգշաբաթի և ան
ցին ընդ ծովն 'ի կիւրակէի :

Եւ 'ի ձգելն Մովսիսի զգաւազան 'ի վե
րայ ծովուն զայն ասաց . Այա Աստուած իմ⁽¹⁾,
Շրայիա դու հաներ զմեզ Աստուած , և 'ի
ձախն ասաց , Արոփայ տէր Աստուած ընդ
մեզ , և խաչանիշ նկարու դրոշմն արար նոցա
ճանապարհ նոր՝ ոչ միայն ցամայեալ 'այլ և
կանանչացեալ լայնացեալ յոյժ , մինչեւ եր
կստասան ցեղքն Իսրայելի աղխիւք իւրեանց
հանդէպ միմեանց չուէին :

Եսխ եմուտ ցեղն Իննիամինի և ապա
ցեղն Եւեայ ապա Յուդային և այլոցն՝
և աստի կոչեցան Եփրայելի . և տուաւ նո
ցա նոր լեզու և բարձաւ Եգիպտոսին , և
նման է հայրենի լեզուին , զոր և արդ ունին ,
և այնու երգէին « օրհնեսցուք զՏէր զի փա
ռօք է փառաւորեալ » :

Եւ զկիի նոցա եմուտ Փարաւոն և սու

(1) Երկու օրի . յաւելան և 'ի յաջ կողմն ձգեալ ասէ :

զան 'ի ջուրան փոխանակ մանկանցն խարայելի : Եւ եհան ջուրն զտղանեալան՝ մասն բազում 'ի կողմն խարայելի զինուքն իւրեանց , և իւրաքանչիւր զտէր իւր ճանաչեաց և թաղեաց . և առին զաղառապինու թիւնս նոցա , և այնու կոտորեցին զ՝ մաղէկ . և յայնմ կաղմանէ զհանեալան 'ի ծովէն առին Եթովպացիքն որք եկեալ էին 'ի Գանգէս (1) գետոցն , և կատարեցաւ բան Սողմոսին (2) կերակրել զԵթովպացիսն :

Ըստ երեւեցաւ Երակլէս 'ի Փիւնիկէ և զգիւտ որթոյ առասպելէան 'ի Գիտնիսոց ոչ 'ի Սելովմացոյն (3) :

Եւ 'ի սոյն ժամանակս Էրոպագոս (4) կոչեցաւ զատարանն , և յետ ելիցն խարայելի շարժեցաւ Եգիպտոս զեւթն ամիս՝ և 'ի տունս ոչ բնակեցին : Եւ ասեն թէ յրնկրդմին Փարաւոնի՝ մնացեալքն Եգիպտոս իւրաքանչիւր որ զգործս իւր աստուածացուցին , իբր թէ եղեալ նոցա փրկու թեան պատճառ : Ինոյն ամի ութսներորդի Սովսեփ պարտեցաւ Ըմաղէկ հարձորդին Եսաւայ՝ բինախնդիր ընել (5) նախնուոցն իւրոյ : Եւ 'ի

(1) Մի որի . Գանգէս :

ցայն :

(2) Ոմանք՝ մարգարէին :

(3) Երկու որի . Արիստագոս :

(5) Երկու որի . Իմացիւ :

(5) Եղեալ :

նմին տարւոյ յերկրորդումն : ամսան ել 'ի լեառն մթապատ առ տէր :

Ըստղևմոս իմաստնասեր երբայցի ազգաւ ասէ . թէ նախ Սովսէս շնորհիւ Ըստուծոյ գիր արար 'ի վերայ նոր լեզուին , որ առին . և այն գրովն ետ Ըստուած Սովսիսի 'ի տախտակսն յետ յիսուն աւուր ելից նոցա : Եւ յառաջ զիչից գիրքն գրեալ Սովսէս զոր տեսեալ էր և գիտէր . և ասաց զԸստուած՝ զոր չեմ տեսեալ զլինելու թիւն աւրարածոցս որպէս գրեցից : վասն այսորիկ իմանալի և անմարմնապէս արար առաջինորա զաշխարհս աւուրս քառասուն . և զգալապէս ետ հրաման ձեւակերպել զսա'ի կազմու թիւն խորանին՝ որ գործեցաւ զեւթն ամիս ընդ եւթն աւուր արարչութեանն :

Եւ ասպա գրեալ գգիրս Օննդոցն և զայլ երբսն . և 'ի մուտս երկրորդի ամի ելից կանգնեցաւ խորանն . և անդքէն դարձան կեանք դրախտին . անաշխար և անցաւ : Ի կարճոյ կամէր տանել զնոսա Ըստուած յերկիրն պարգեւայ զաւուրս քառասուն յետ լրտեսելոյ զերկիրն , որ էր յերկրորդում ամի ելիցն յորժամ կանգնեցաւ խորանն : Բայց զի բամբաւ սեցին զերկիրն օրհնեալ 'ի Տեառնէ , և 'ի կսիմանէ ոտից Ըբրահամու զարբեալն , օր

ըստ տարւոյ ետ նոցա յամել զամս քառա
 ասն . և ոչ Սովսէս եմուտ յերկիրն , զի երկ
 մտեաց և զայրացաւ 'ի հարկանելն զվէմն .
 զի նորա սուգ էր 'ի վերայ Սարիամու քե
 ւքն իւրոյ :

Օ կնի վեց ամի ելլցն Իսրայելի թագա
 ւորեաց Աթենացւոցն Արճնոս , յորոյ դստե
 լըն անունն կոչեցաւ աշխարհն Աուտիկէ : Տի
 րեաց և Սիջերկրեաց աշխարհին որ կապա
 դովկիաց կոչեցաւ 'ի Ալկրուպեաց , որ նախ
 Աբու կոչէր : Ի քսան ամի իշխանութեանն
 Սովսիսի թագաւորեաց յԱգիպոոս Ագիպ
 տոս անունն ամս վաթսուն և ութ . ասնն թէ
 ամս անուամբ կոչեցաւ երկիրն Ագիպոոս .
 աստ ասնն շինել տաճար Ապողոնի Աթէնս , և
 անուանիլ Արիսպագոս : Սովսէս լեալ հա
 ըիւր քսան ամաց կատարի , և այն է սկիզբն
 Յորեթինին Աբրայեցւոց : Աւ կատարեցան
 հինգ գիրքն Սովսիսի : որ ունին գործք և
 պատմութիւնք երեք հազար եւթն հարիւր
 ութն ամաց ըստ Ասեբեայ :

Աւ առ Յեսու որդի Նաւեայ զգաւա
 զանն և զիշխանութիւն Սովսիսի , և առաջ
 նորդեաց ժողովրդեանն Իսրայելի ամս քսան
 և եւթն : Ի վեցերորդ ամի իշխանութեանն
 Յէսուայ Իանաւոս եղբայր Ագիպոսի թա

գաւորի յիսուն դասերօք զյիսուն որդիս եղբօք իւրոյ կոտորեաց . բաց 'ի ինկեայ՝ որ յետ նորա թագաւորեաց՝ սա է յամենայն կողմանց աչացեալն :

Ի տասն և ութերորդ ամին Յեսուայ Փիւնիկս և Կադմոս 'ի Թեբայւոց Լ;գիպտոսէ յԱսորիս եկեալ՝ թագաւորեցին Տիւրոսի և Սիդոնի . և անուամբ նոցա կոչեցաւ երկիրն Փիւնիկէ և տուն Կադմեայ : Լ;ւ զկնի սոցա բերաւ իմաստութիւն յաշխարհն յայն որպէս Կիրոսս եբեր զընակիչս Սեմիիս քաղաքի 'ի յԱթէնս . և Սերմանեցաւ աղանդն իմաստասիրութեան 'ի Յոյնս (1) . և նա արար Յունաց գիր , զոր այլք զԿադմոսէ ասեն թէ Յունաց գիր արար :

Յեսու կատարեցաւ հարիւր եւթն աւանց , և դատաւորացաւ Գողոնիէզ եղբայր Բաղեբայ կրտսեր ամն քառասուն :

Կիրիկանոս երեսուն ամ դնէ 'ի մէջ Յեսուայ և Գողոնիէզի : Լ;ւ Յոյնք յիսուն ամ դնեն զԳողոնիէզի դատաւորութիւնն : Բայց ութն ամ ծառայեցին Քուսայ զոր սպան Գողոնիէզ՝ այն այլ սմա է համարեալ : Յաւուրս սորա շինեցաւ քաղաքն Կիւթանիոյ

(1) Ոմանք իգիտակ աւելոյ 'ի Յոյնոս ասն անդ իմաստասիրութեան թեան 'ի Յոյնս :

որ կոչին Սարս , Պապոս , Թէտոտէ , Մի-
զիտոտէ , Սարոնտա , և աստ շինեցաւ քաղա-
քն Սիկիլիայ :

Եւ յայսմ ժամանակի Թագաւորեաց Լը-
գիայւոցն Փալապոս , ուստի և Փիլոտոն ե-
րեւեցաւ բարոյախօսն անասնաց և Թռչնոց :

Յետ Կադմոսիէղի ծառայեաց Իսրայէլ
Լեգղոմայ արքային Սոլարայւոց տամն և
ուժամ , զոր յարեալ են յամն Լըոդայ (1)
Եփրեմացւոյ որ դատեաց զԻսրայէլ ամն
ուժսուն :

Եստ շինեցաւ Լիատմոն Քաղսք ՚ի Վա-
դամոտէ . և յուժ ամին սորա Թագաւորէ
Լթենայ Լըքիաթոս . և ՚ի քրան ամին սո-
րա Թագաւորէ Լթուրացւոցն Կամբարի-
դոս ամն երեսուն և երկու . և շինեաց ըզ-
Բաղարսէ . և աստ կատարեցաւ չորիք դար-
քն , որ է չորս հազար ամք : յԴամայ մին-
չեւ ցՍոլսէս քրան և հինգ (2) ճնունդ է ,
և անտի ոչ զճնունդն Թուէ ոճով այլ զանո-
ւանս դատաւորայն : Յետ Լըոդայ ծառա-
յեցին ոյրազգեացն ամն քրան . և զօրացաւ
Սամեգար և սպան ՚ի Փղտայւոցն վեց հա-
րիւր այր մաճով արօրոյն . և Թագաւորեաց
Բարակ Իերովկայի . ամն քառասուն . զայ-

(1) Մի օրի . Յաւգուգայ : (2) Երկու օրի . քրան և ուժ :

լազգեացն ծառայութիւնն նոցա համարին :
 Յաւուրս տրա Յովն կացեալ սպարապետ
 Աթենացւոց Յոյնս անուանեաց զ'Աթենա-
 ցիս : Եւ Կիրինէ քաղաք շինեցաւ 'ի Էբի-
 ալ . և Արգիացւոց Թագաւորքն դադարե-
 ցին , զորս մէք ոչ գրեցաք յանուանէ : Ալ
 կոնացւոց Թագաւորեաց Աիւոն , և 'ի նմա-
 նէ Աիկոնացիք անուանեցան՝ որ նախ կոչէին
 Լգեղացիք : Ի տասն և եւթն ամին Բարա-
 կայի Իդիոն շինեցաւ Եղիոսէ , և Ապարտա-
 ւոց իրքն , որ ասէն թէ վասն ամենայն կող-
 մանց գովմարելոյ թշնամեացն Ապարտայ ա-
 նուանեցաւ , որ է ցան ժողովածոյ :

Յաւուրս Բարակայ եկն Սիւարայ զորա-
 վարն Յաբենայ և կտորեցաւ : Եւ Յայել
 կին Բաբերայ խորիս վարսեաց ընդ փողս նո-
 րա որ էր յաներացն Սովսեսի . և աստ էր
 տեսիլ հարիւր իմաստասիրացն 'ի Հռովմ ,
 որք տեսին 'ի միում գիշերի զմի տեսիլ եւ-
 թըն արեգակն . զոր Աբիլէ կին իմաստու-
 մեկնեաց 'ի վերայ եւթն դարուց և եւթն
 նշանաւոր Թագաւորայ . և զվեցերրորդն 'ի
 Քրիստոս մեկնեաց , որոյ ճառագայթն ծած-
 կէր զայլն և ոչ մտանէր նման այլոցն :

Եւ Թագաւորեաց Աիդոն 'ի վերայ Ափ-
 րիկեցւոցն . և Աթուրացւոցն Պանաւոս ամս
 քառասուն և չորս : Յետ Բարակայ իշխե-

քին Մարտիանացիք ՚ի վերայ Իսրայելի ամս եւթն, և եւ Վեդէոմն կոտորեաց զնոսա հաւրիւր քսան հազար (անձինս) և դատեաց զԻսրայէլ ամս քառասուն . յայլազգեացն յարին ՚ի Վեդէոմնին ։

Վեդասս (1) հիւան աստ երեւեցաւ . որ կարծեցուցանէր շարժուն զգաակերոն զոր առնէր՝ զի նախ զոտոն վտտանէր , զոր սցըք կից գործէին ։ Ի մետասան ամի Վեդէոմնի Արիկան քաղաք շինեցաւ . և Տիւրոս քաղաք շինի նախ քան վտաճարն Արուսաղէմի երկու հարիւր քառասուն ամաւ , որպէս ասէ Յովսեպոս ։

Յաւուրս Վեդէոմնի Արիկու Թրակացին, և Վինաս վարդապետն Հերակլի երեւէին , Թամիրոս Փիլամոնեայ ։ Յերեսուն երեք ամին Վեդէոմնի Թապաւորէ Աթուրացւոցն Սուրամոս ամս տասն և ինն . և Թապաւորէ ՚ի Թերայիս Ալոդան երաժիշտոր (ասեն) նուապօքն շարժէր զքարինսն ։

Օգեդէոմնի եւ Թանատուն որդիան կոտորեաց Աբիմեղք հարձորդին , և իշխեաց Իսրայելի ամս երեք . և յետ նորա Թովլաս ամս քսան և երիս , և աստ երեւեցաւ կինն Հեդրաս (2) անհնարին Սոփեստէսն զոր ասէ

(1) Երկու օրի, Դեդադոս (2) Երկու օրի, Հեդրաս :

Պղատոն = Եւ Հերակլէս զիղին աւար հարկանէր և զԼ'նդէոս սպանանէր զոր երկրածին ասէին : Եւ Լ'թենացւոյն Թագաւորեաց Թեսեւս ամս քսան և ութ : Եւ Լ'թուրացւոյն Սեթրոս տիրեաց :

Ի քսան և մի ամին Թովղայ շինեցաւ Տարսուս կիւ լիկեցւոց 'ի Լ'րիսոսէ որդւոց Տանայի : Շինեցաւ և կարկեդոն . և իղիան առաւ :

Յետ Թովղայ Յայիր գաղատացի ամս քսան և երիս . 'ի վեցերորդ ամին սորա Թագաւորէ Լ'թուրացւոյն Տուտլոս ամս երեսուն և մի . Յայիք Լ'մս Տիտոնիս (1) ասեն . և ասեն թէ՛ սա էառ զիղին քաղաք . 'ի սորա վեչոտաւաներորդ ամին Թագաւորէ Լ'թենացւոյն Սոսթոս (2) ամս քսան և երիս . և նախ քան զսա Թեսեւս զԼ'թենացւոց ցրուեալն ժողովեաց . և զխեցեկոցան մահու վճիռ եղ :

• Ըստ երեւեցաւ Փիլոն երաժիշտ , որ արար դասս երաժշտաց :

Օ կնի Յայիրայ ծառայեցին այլազգեացն որդիքն Իսրայելի ամս ութ . և ոմանք տասն և ութ ամ ասեն , որ յոյրոյն խառնին :

(1) Մի օրի . Տիթոլուն մի՛ (2) Մի օրի . Մենթիոս . մի՛
Տիթոլունի . մի՛ Տիթանիոս Մենթոս :

Յեփթայէ ամս վեց (1) :

Եւստ ասէն թագաւորել զ՝ սկիզբմոն իմենադոս (2) : Եսերոն դատաւորւ այ Իտալ յեղի ամս հինգ (3) : Իմանք աստ ասէն թէ Լ. զեքսանդրոս զ՝ լինէ առեւանգեաց , և զլ լինակորն պատերազմն վասն նախանձու ըզ տասն ամ : Եւ Հերակլէս իտոյեալ սրով , այ բեաց զունձն հրով : Իսկ յետ Եսերոնի կայ յեքրայական մատենին դատաւոր Իղոն , և ասան ամ ոչ կայ (4) յեւթանասնիցն :

Լբդոն ամս ութ , և աստ թագաւորեցին Վատինոցիք որ կոչին Հռովմայեցիք : Լբաջին թագաւորն Ենիաս անուն : Յետ Լբդոնի ծառայեցին որդիքն Իսրայելի Փռ դատացւոյն ամս քառասուն , և յարեալ Սամիսոն փրկել զԻսրայել ամս քսան :

Ի յեւթն ամին սորա եղեն իրքն Հռու թայ : Եւ թագաւորեաց Լթուրացւոցն Տոտէմէոս ամս քառասուն : Եւ ՚ի տասն և իններորդ ամին Սամիսոնի մեռալ (5) էւս , և թաղեցալ ՚ի Կրետէո . զոր ասէն կեցեալ ամս ութ հարիւր ութսուն , և վասն շատա կեցու թեանն (6) էւս կոչեաց յանուն աստե-

(1) Մի օրի . առ դատաւորելի Յեփթայի ամս վեց :

(2) Մի օրի . զԼակիդիմոն

ի Մենադայ :

(3) Մի օրի . եւթն :

(4) Երկու օրի որ չկայ :

ղն զի ՚ի ծնողացն ՚իւր կոչէր : Եւ իւր
 դացիք ծովակալեցին զառաջինն սան քննը
 սուն և երկու : Եւ յետ ամաց ութից սու-
 նից իղիոնի թագաւորեցին ՝ ասինացիք որ և
 Հասմուցեցիք . յետոյ կոչեցան Հեթանոսք :
 Ասն թէ Սամփասն գործէր գործ իբրև
 Հերակլէս , և Եբրայեցիք զՍամփասնի իշ-
 խանութիւնն քառասուն ամ ասնն . և եւ-
 թանառուքն քսան . և Յովհաննէս պատ-
 մագիր՝ դատաւոր մի այլ յիշէ զինի Սամփ-
 սանի Սամեգար անուն . և այց նմա ժամա-
 նակ քառասուն ամաց : Իսկ Ըփրիփանոս ա-
 սէ զքառասուն ամն չգոյր նոցա դատաւոր
 և խաղաղութիւն էր նոցա՝ և ոչ ուտտէք
 խառղէին :

Հեղե քահանայ դատեաց զԻորայէլ ամս
 քսան , ըստ եւթանասնիցն , և ըստ Ասորոցն
 քառասուն ամ՝ և ամենայն ժամանակն՝ Հե-
 ղեայ եւթանասուն և ութ ամ՝ յերեսուն
 և ութ ամին դատաւորեաց , և ՚ի տասն և
 ութ ամի իշխանութեան նորա ծնաւ Սա-
 մուէլ . և ՚ի քսան և մի ամին ընծայեցաւ ՚ի
 խորանն : Ասա նորոգեցաւ իղիոն յԿատրի
 որդւոցն , և Ամազուներն զԿիեսացւոց մե-
 հեանն այրեցին՝ և Սիկոնայւոց թագաւորն
 բարձան . և քուրմքն առին զԹագաւորու-

Թիւնն մինչ 'ի Վարիտուն քուրմն , որ առ 'ի չժուժալ ծախուցն փախստական եղէ ւ . եւ Վ'Թեհայուոց ԹագաւորուԹիւնն յաղ ազգ փոխեցաւ . զի ՍեւանԹոս Թիմսիտէ յալ Թեաց Պայազատի . և տօն սկսան կատարել խաբեբայից , զի խաբէուԹեամբ յաղԹեաց :

Յետ մահուանն Հեղեայ եղել տապա նակն 'ի տան Վ'դեդարայ ⁽¹⁾ ամս քսան . դար ձեալ այլազգեացն . և դատաւորեաց Սամու էլ ըստ Լըբրայեցւոցն ամս քառասուն :

Իսոց 'ի քսան ամի իշխանուԹեան նորա ինդրեցին իւրեանց Թագաւոր և կատարեցաւ ժամանակ դատաւորայ , և սկսաւ Թագաւորացն : Իսոց Սաւուղայ ժամանակն Սամուէլի է համարեալ ⁽²⁾ : Սաւուղ Թագաւորեալ ամս քառասուն . յերրորդ ամի ԹագաւորուԹեանն իւրոց կտորեաց զՎ'մաղէկ :

Եւ 'ի տասներրորդ ամի ԹագաւորուԹեան նորա ծնաւ Վ'աւիթ և 'ի քսան երեք ամի ԹագաւորուԹեան նորա օծաւ Վ'աւիթ : Եւ 'ի քսան և ուԹերրորդ ամին իւրոց Վ'աւիթ սպան զՎ'ողիւսթ : Եւ յերեսուն

(1) Երկու օրի . Ամինադարայ . ըստ Աստուածաշունչի 4րոց :

(2) Հնագոյն օրի . ունի այսպէս . Եւ 'ի քառասուն և

երկու ամի կենացն Սամուէլի և 'ի քսան ամի իշխանուԹեան նորա :

և մի ամի թաղաւորութեան իւրոյ Սաւուղ մարգարէանայր 'ի Նաւաթհուտա, մարգարէութիւն չար տան իւրոյ, թէ 'Նաւիթ է թաղաւորելոյ : Յերեսուն ամի ծննդեան 'Նաւթի մեռաւ Սամուէլ, և յետ եւթն ա մի մահուանն Սամուէլի սպանան Սաւուղ, (Յովնաթան, և 'Նաւիթ արքայացու 'ի Բեբրոն եւթն ամ : Սա առ զԵրուսաղէմ և շէ նեայ զՍիոն, և թաղաւորեաց անդ ամս երեսուն և երիս՝ և 'ի տան ամի թաղաւորութեան իւրոյ եհան զտաղանակն 'ի սա նէն Աբեղարայ (1), և 'ի բերելն մեռաւ Ազիա, զի արգելուլ կամէր զնորհն Աստուծոյ որ 'ի տաղանակին 'ի սիրելոյն իւր յԱդամոյ . զի անկաւ 'ի վերայ գերեզմանի նորա, որպէս սիրելիք առնեն խանդաղատեալ գլխովք իւրեանց, որպէս ասաց Սուրբն Յակովբ Առհայեցին : Եւ այլք այլ պատճառատեն : Եւ էր 'Բահանայապետ Աբիաթար և մարգարէք 'Իան (2) և Ասաի : Եւ 'Նաթան որ խնամէր զ'Նաւիթ միշտ կալով ընդ նմա . և մինչ էր 'Նաթան 'ի 'Բաբաւոն, յայտնեցաւ նմա մեղքն 'Նաւթի 'ի 'Երսարէ՝ և եկն փրկել զնա . և 'ի գալն պատահեաց նրմա մեռեալ մի, և 'ի թաղելն զնա յամեաց

(1) Ամինագարայ .

(2) Երկու որի . Գագ :

և գործեցաւ շնութիւնն . և դարձաւ տրրամութեամբ . և ՚ի սպանանելն զՊլւրիտ , եկն յանդիմանեաց զնա ՚ի վերայ երկուց չարեացն . և ՚ի զղջանայն՝ թողութեան յոյս ետանա . և նշան ետ զմահ առաջին որդւոյն Իերսաբեայ . և երկեալ Վաւիթ յ'ստուծոյ՝ և ապաշաւեաց զամենայն ժամանակս իւր :

Յաւուրս Վաւիթի Քաղկեդոն շինեցաւ ՚ի Քաղկեդոնէ Տիւրացւոյ . նոյնպէս և Սամօն շինեցաւ : Յերեսուն և ինն ամի թապաւուրութեանն իւրոյ Վաւիթ ընտրեաց ՚ի Վեւտացւոց անտի հարիւր ութսուն և ութ անձինս , և արար դասս քսան և չորս , երկուտասան այր՚ի դաս մի սաղմոսասաց և սպասուէրս տապանակին : Եւ յամենայն ժամանակրս ետ պատերազմ ընդ այլազգիս մեծաւ յաղթութեամբ : Կեցեալ ամս եւթանասուն թագաւորեալ ամս քառասուն կատարի :

Եւ թագաւորեաց Սողովմոն որդի նորս ամս քառասուն . երկուտասան ամաց էր ՚ի թագաւորելն իւրում , և յառաջին ամին եղև նմա որդի Սուբովամ ՚ի Վամայէ կնոջէ յ'ժմանացւոյն . սա ՚ի չորրորդ ամի թագաւորութեան իւրոյ , սկսաւ շինել զտաճարն , և կատարեաց զնա ութ ամ . ՚ի չորս հարիւր ութսուն և մի ամի ելիցն Իսրայելի յ'գլխատոսէ :

Եւ Մատաւաճընկայն Պօղոս ասէ եւս նա
ցա դատաւորս ժնչեւ ՚ի Սամուէլ Սարգա
րէ անն չորս հարիւր յիսուն : Եւ եթէ այս
պէս է յիսուն ամ աւերի գոց . բայց սխալն
՚ի ծառայութենէ պըտղեացն է անդ տես :

Յերեսուն ամի թագաւորութեան իւ
րոյ Սողոմոն երկնտեաց ՚ի Տեառնէ և շի
նեաց տունս կոոց Իամովսոյ Սպարացւոյն
և Սեղքոմայ Մմանացւոյն . ուր և կայր
տունն Միրոդիտեայ Մատաւաճուհւոյն
Յունաց . և էր բարձրութիւն տաճարացն
երեսուն կանգուն և լայնութիւնն յիսուն .
և շինեցաւ տաճար Մմանացւոյն երեքտա
տան ամ և Սովաբացւոյն եւթն ամ, արարոյ
նոցա ոսկոյ և ծախուց ոչ էր չափ : Ըրար
և ծով պղնձի և եդ եզինս ՚ի ներքոյ նման
տաճարին Տեառն : Եւ սա քակեաց զՆտի
ոք քաղաք, և շինեաց զքաղաքս եւթն՝ ըզ
թէտիւր, մերձ շէմայ . և զՍալու, և ըզ
շէսուր, և զՍակտուր, և զՎաղարէ, և ըզ
Իեդգուր ներքին և վերին, այլ և զՆէլէօթ
ութեղորոզ . և սյսոսիկ ՚ի Սամասկոս, թա
գաւորեաց շաղաղ սատան Սողովմոնի (1) :

Յաւուրս սորա . Եւ քիսս մարգարէ տե

(1) Մի օրի . Հազարոս հա . օրի . Հազարոս տան Սողո
կադակ տան Սողովմոնի . այլ մնչի :

առնէր, զի լուծք երնջոյ կոխէին զլորուսա-
ղէմ, և զտաճարն, և զքահանայսն . և ասաց
Սողոմոնի թէ կանայքդ այլազգիք հեռա-
ցուցանեն զքեզ ՚ի տեսանէ . որպէս և ե-
ղեւն :

ՔԼՈՒԽ Դ .

Յաղագս թէ Դշխոյ եկն առ Սողոմոն .

Առ սա եկն Դշխոյն հարաւոյ զոր ասնն
յաղագէ գտտերն Նոյի Աստղէ սերեալ, որ
և իշխան (1) կանայք կողմանցն հարաւոյ ժա-
ռանգութիւն ասեալ ՚ի նահապետէն Նոյէ
մինչեւ ցայսօր, և անուն Դշխոյն Նոյ կո-
չի . որ եկն ՚ի համբաւ իմաստութեան նորա
և փորձեաց զնա բանիւք ՚ի հարցուածս
առակաց զոր կարգեսցուք աստ սակաւ ինչ :

Ա. Նախ եհարց յաղագս Աստուծոյ :
Օ ինչ է Աստուածն քո . և ո՞ւմ նման է և ո՞
րով կերպարանի :

Եւ Սողոմոն Աստուածն իմ է, և ամե-
նայն էից վեհագոյն, և յոչ ինչ կերպարա-
նի, զի ամենայն ինչ եղեալ, և հակառակ

(1) Մի օրի : Իշխան .

ունի, և իմ՝ Նստուածն անեղ և աններհակ է:

Բ. Որպէս շարժի գունդն երկնից . յաջ թէ յահեակ, բոլորին շրջի թէ մասամբ:

Երկուս օրինակս ունի անուագայութեան՝ զի շրջաբոլորն երկնից յարեւելից յաջակողմն շարժմամբ ընդ հարաւ յարեւմուտս գնացեալ՝ դառնայ ընդ հիւսիսի՝ ինչոյն՝ հրամանաւ հարկի ընդ աիւ և ընդ գիշեր շուրջ մի կատարէ անմուրար գնդին աստեղաց: Իսկ մուրրակքդ կոչեցեալ յամանց շրջագային յարեւմտից ընդ ձախաւ կողմն կոչս յարեւելս . եւ իւրաքանչիւր ըստ բարձրութեան՝ և ըստ ցածութեան՝ ըստ նեղութեան՝ և ըստ արձակութեան՝ գօտեացդ կատարեն զշուրջն իւրեանց յամաց երեանից մինչեւ յաւուրս երեսուն, ի Վոսնեաց որ է Երեւակն մինչեւ ի Սահրա, որ է Սուսին:

Գ. Եթա քան զէանայն ամենայնի ուր էր ամենարարն, և զկնի լուծմանն ուր դադարէ անշարժականն:

Յառաջ քան զէանայն ամենայնի, կայր միշտ Լն ի յինքեան, և ընէր (1) էական բնութեանն և զուարձանայր յանեղբայրական

(1) Այլք, լի էր էական բնու:

բարիսն : Եւ այժմ 'ի նա են , և կան արարեալքս , և յետ լուծմանն մնաց նոյնպէս 'ի յինքեան և 'ի սրբոցն հոգիսն և սուրբքն 'ի նա , ժառաւորէ և ժառաւորի :

Դ . Օ՛րհնէ զև կին Հնդկաց յետ ուտելոյ նուռն ոչ եւս յղանայ :

Նուռն ցրտին է և գիճին . և Հնդկաց երկիրն ջերմին է և չորին . և կին Հնդկացի ցրտին է և գիճին . բնութիւն կնոջ և նուռն խառնեալ 'ի միմեանս հակառակ բնութեան երկրին՝ ոչ յղանայ :

Ե . Այր հնդուգին ըմպու անպտուղ է սերմամբ :

Ինութիւն գինւոյ ջերմին է և չորին՝ և յաւելու բուն . և բնութիւն առն նոյնպէս , և յաճախեալ առն 'ի հակառակն՝ լինի անսերմն :

Զ . Իմաստութիւն ընդհանուր է թէ մասնական . և բնութեամբ է թէ ուսմամբ . թէ սրտգեւօք :

Իմաստութիւն ընդհանուր է սեռիւ , և մասնական է տեսակօք , և է բնութեամբ գոյիցս շնչաւորաց և անկոյ և բուսոյ : Իսկ մարդկան ազգի է 'ի բնական խառնուածոյ (1) . և է ուսմամբ յաշխատանաց գոյացեալ 'ի

(1) Երկու օրի բնական 'ի խառնուածոյ :

բնութեանց պիւտից, և է սարգեւօք ՚ի փառքս տուողին Նստուծոյ, և այս սչ է հասարակաց, այլ ընտրութեամբ արժանեաց :

Առաջ. Տունին թագազարդ, և ոչ ՚ի բնութենէ, և վարսեայն նմա շառաւիղք յոռոգմանէ բոցոյ և հիւսեցան պակք աւարժան որդւոց :

Առջոհմն. Առեալ է քօ զի Նստուած վառեալ մարինեաւ յայտնեցաւ Ասվխի, և յերեւեմանէ անտի հարցուածք և դարձուածք պատասխանւոյ եղեն :

Առաջ. Այր օտար և որդիք պղծութեան սպանող և սնուցանող անօրինաց, յայտնեալ պողութիւն և ապրեալ թագաւորք արատովք :

Առջոհմն. Օ հարքն իմ և զիս այսպանէս, թամար կարծեալ սպանող արանցն սնոյց ըզհարսն իմ գողացեալ ՚ի Յուդայէ :

Առաջ. Ար է գարչն և զաղիրն՝ որ փովու ինեալ ամպօք սնուցանէ զթագաւորս :

Առջոհմն. Ի դաշտանէ կանանց թագաւորք և աղքատք սնանին պատուելի ստինս ամպօց (1) :

(1) Մի օրի. ՚ի գաշտանէ կանանց թագաւորք և աղքատք սնանին պատուելի ստինս ամպօց : Այլ մի օրի. ՚ի գաշտանէ կանանց թագաւորք և աղքատք սնանին պատուելի ստինս ամպօց :

Եւ ի ստրուկացն պահանջողն յաճախեաց զխոհակերսն . յաղապս զանազանութեան համոց աշխատի և աշխատէ , և մի է ճաշակն :

Եւ ի ծոռն . Եւ թէ ունիս ազնիւ խոհապործ յաւել ՚ի հազարս մեր , սակայն որպէս թրւի քեզ մի է ճաշակն . բայց օտար է անօրէնն ՚ի տեառնէ մերմէ (1) և դառն է մնաց ՚ի դատաստանն :

Եւ ի փեսայն աներեւոյթ և հարսանիւքն անփոփոխ . և սե՛նեակն անաբաւտ և կատաղեալ հարսինն դիպի ամօթոյ մեծի :

Եւ ի ծոռն . Սի նախատեր զժողովուրդս մեր անմահապէս հարսնացեալ Աստուծոյ անճառելի խօսմամբ . և ոչ դիպլմք ամօթոյ պոռնիկիլով յօտար Աստուածս . և ձեզ է ամաչելն պաշտողացդ զթռչունն թրիանէ որ է արմաւն : Իսայց առ և դու ՚ի մէջ առակ մի այդու :

Աշտարակ մի զօրաւոր և անօթ վիրաւորութեան . և ՚ի նմա տաճար եռանկիւնի որոյ քարինքն յնծութիւն , և հիմունք նորա սէր . շինուածք նորա ջուր , սկզբունք արձակմանն գգուանք՝ ձեղունք նորա կաքաւք . սիւնք նորա ուրախութիւն . գիւտ նորա օտար , և

(1) Մի օրի իւրմէ , մի օրի ի մէջ .

բնակչաց նորա ոչ գոն անձինք. և հետեւողք նորա ընդ վայր, և մահարձանք նորա ՚ի նմանէ և յինքն. և պատուհանք նորա մեկնակք. և գործիք նորա հակառակ են կազմուածոյն⁽¹⁾, և պահապանք նորա սչ երևին:

Եւ ասէ դշխոյն լուեալ էաք զբեզի մաստուն, այլ ծածկատես ոչ կարծէաք. և արդ գիտեմ⁽²⁾ զի Մտուածն քո միայն է Մտուած երեւելեաց և աներեւութից: Գովեաց Ղշխոյն և զկազմուած տաճարին. և զսպասաւորս տաճարին, որք ըստ ամսոյ պաշտէին առաջի տեառն երկոտասան դառք քան և չորս հազար ՚ի դաս մի, և վեց հազար դատաւորք. և չորս հազար քնարեր գուք և չորս հազար դռնապանք, զոր Մաւրիթ հայր նորա կարգեալ էր. և չափ տաճարին վաթսուն կանգուն, և քսան լայն, և հարիւր քսան՝ բարձր. տասն սեղան ոսկի և տասն աշտանակ ոսկի. և երկու սիւն արտաքոյ երեսուն և եւթն կանգուն յաջմէ և ՚ի ձախմէ, որոց անուանք Մտոյ և Յաբում, որք ասին զօրութիւն և ուղղութիւն: Եւ Սուբբն սրբոյ քսան կանգուն լայն, և քսան երկայն՝ ընդ որ շատ վարմացաւ Ղշխոյն:

(1) Մի օրի. կազմածոյն: հաւատամ, եթէ:

(2) Մի օրի. իմացոյ եւ:

Եւ գնաց ՚ի նմանէ բազում օգտութեամբ :

Եւ Սողամոն զկնի մեղացն զղջացաւ , և յիշեաց զպատուէր հօր իւրոյ , և մտեալ ՚ի սենեակ ապաշաւեաց , և մեռաւ յիտուն և երկու ամաց , թագաւորեալ ամաքառատուն :

Եւ էառ զթագաւորութիւնն Ռոբովամ որդի նորա ամու տասն և եւթն . և բաժանեցան տասն յեղքն և եղին իւրեանց թագաւոր զՍբովամ որդի Նաբատայ ՚ի ցեղէն Եփրեմի : Եւ Յուդա և Բենիամին եղէն ընդ Ռոբովամու և անուանեցան Յուդայեանք և տասն աղգն կոչէր Իսրայէլ եւ Եփրեմ :

Յաւուրս յայտոսիկ մարգարէք էին Սադովկ և Եբիաս սիրնացի և Սամեայ . եւ իմաստասէրք Հոմերոս և Իսադոս (1) զոր այլք քան զսա յառաջ պատմեն :

Եւ էր քահանայապետ Սադովկ ՚ի ցեղէն Եղիազարու և ութերորդ յհարսնէ : Եւ ՚ի տասն և եւթներրորդ ամին Ռոբովամու եւ Սոսակիմ արքայ Եգիպտոսի յըրուսաղէմ և կողոստեաց զտաճարն Տեառն և գնաց :

Օկնի Ռոբովամու թագաւորեաց Եբիաս որդի նորա ամս երեք : Եւ յետ նորա որդի

(1) Մի օրի . Սիդոս . մի դոս . մի օրի . Հոմերոս ա . օրի . Հոմերոս անուն և Սի . նուն ե իսեդոս :

նորա լսա ամն քառանունն և մի : Իսկ Իսրայել թագաւորեաց Ռաբբիլամ ամն քսանն և երկու . և զինի նորա Վաբաա սրգի նորա ամն երկու , և յետ նորա Ռայաս ամն քսանն և չորս :

Եւ յաւուրս լսայի և Ռայասու էր քահանայապետ լքիմելէք ՚ի յեղէն Իթամարայ : Եւ մարգարէք լքիա , Սամիա և Յուվէլ . լզարիա որ և լղգող անուանի , և Յովոր յանդիմանեաց զՍբովամ , կէսք զՕտարւրիա ասեն : Եւ լպլոխան՝ Իուդ կոչէ , զպսպան առիւծն :

Ի առանն և եւթն ամին իւրոյ լսա սցրեաց զգտեալ կուռսն յ՛ջրուսաղէմ , և զմայր իւր եհանն ՚ի տիկնութենէն զի՛ պաշտէր զլստարտն :

Ի քսանն և ինն ամի նորա թագաւորեաց լչլայ ՚ի վերայ Իսրայելի ամն երկուս . և Օլամ բրբի ծառայ նորա սպանն զնա և թագաւորեաց աւուրս եւթն , և յարեան երկու արք որք լմրի և Փապնի թագաւորել . և աջողեցաւ թագաւորել լմրոյ ամն երկուտասան . սա գնեաց զէսունն Սամիրոնն ՚ի Սամարիայ , և շինեաց քաղաք , և կոչեաց Սամարիայ յանունն տեսունն լերինն , և յետոյ կոչեցաւ Սեբաստիա . և այժմ՝ ասի Սամիւղ :

Իսկ Փապնի այրեաց զարքունիսն ՚ի Սամա-

րիաց և ինքն ընդ նմին սցրեցաւ. ի քառասուն և մի ամին Ասայի Թագաւորեաց յգիտաւս Փարբիրիս (1) :

Եւ յետ Ասայի Թագաւորեաց Յովսափաթ որդի նորա ամս քսան և ինն : Ի յերկբարդ ամին սորա Թագաւորեաց Իսրայելի Աքաաբ որդի Ամրեաց ամս քսան երեք . սա առ կին զԱզաբէլ դուստր Եթթիլի Թագաւորին Արայ և Սադացի (2) և շինեաց զԵրիքալ զնորովեանն ի Յետուայ . և Աբիրոն անդրանիկ նորա մեռաւ ի սկիզբն շինուածոյն : Եւ Հաւ կրտսերն ի դնել դրանն . և այլք զԱզան Եթթեացի ասեան շինիչ Արիքալի , և այս սրդւոցս հայր և զՀաւէ (3) եծել կոչեա :

Երկրորդ ամի Յովսաբաթու Թագաւորէ Ատինացւոցն Աարուանդոս ամս տասն և երեք . և չորս ամին Թագաւորէ Աթենայւոցն Ամիարուս : Եւ ի նոյն ամի Թագաւորէ Աթուրայւոց Աւրբանտիոս ամս յիսուն : Եւ յերեքուսասան ամի նորա Թագաւորէ Ագիտայւոցն Իսաքարոս ամս վեց , և ի քրտաներեք (4) ամի նորա Թագաւորէ Ատինայւոցն Ագրիպաս ամս քառասուն և մի . և ի քսան և իններորդ ամին սորա Թագաւորէ

(1) Ոմն Փարբիրոս . ոչև ոմն Փարբիրաս :

(2) Ար և Տայգան ,

(3) Չորս երի . քսան և ինն :

Իսրայելի Աբողիա ամ մի : Եւ յետ նորա
Յովրամ եղբայր իւր ամն երկուասան : Եւ
Դնայն ամի Թադաւորէ Դիւերայ Յուդայ
Յովրամ ամն ութ : Եւ զկնի նորա Աբողիա
ամ մի : Եւ յետ նորա Աբաղիայի մայրն ամն
եւթն : Եւ յեւթներորդ ամին Ավրամայ
վերայցաւ Եղիա :

Եւ Գողոզիայ կին Յովրամայ քոյր էր
Աբաաբու, և Տէր սպան զԱվրամ զի սպան
ղեղբարս իւր . և յաւել Դիւարն, և առ ըզ-
Գողոզիայ կինն կռայարիչա : Ոմնք դուռ
տրք ասին զա Նզաբելի : Եւ առաքեաց Ե-
ղիսէէ և օծ զՅէու արքայ Դիւերայ Իսրայե-
լի որդի Ամդեայ որ սպան զԱվրամ որդի Ա-
բաաբու, և զԱբողիայ որդի Յովրամայ . և
սպան զԱբաաբու զեւթամասուն երկու-
որդիան, և զկնի տան և եւթն ամի սպան
զԱբաաբու զկինն զՆզաբէլ :

Իսկ Յովիդայ քահանայ սպան զԳողո-
զիա . և Թադաւորեցոյց զՅովաս վեցամեայ
Դիւերայ Յուդայ ամն քառասուն : Եւ Յու-
վիդիա եկեաց միայն յետ Մովսիսի ամն հա-
րիւր երեսուն . և մարգարէանայ Աղարիս որ-
դի իւր : Յէու Թադաւորեալ ամն քսան և
ութ յետ նորա Յովսթազ ամն սասն եւ
եւթն :

Յերեսուն ամին Յովաս սպան զԱզարի
ա մարգարէ, և յերեսուն և եւթնհարորդ
ամի նորա վախճանեցաւ Լզիսէ մարգարէ :

Եւ յայնմ ժամանակի թագաւորեաց Լ-
թաւրացւոցն Արարանիս ամս քառասուն և
երկու : Եւ Լգիպտացւոցն թագաւորեաց
Լէքինոս . և Լատինացւոցն թագաւորեաց
Հռոմերոս , որ և ամբարտաւանեալ այրեցաւ
ի բարկութենէն Տեառն արքունւովքն :

Յերեսուն և մի ամին Յովասոյ եղև
դատաւոր Լթենացւոցն Բարակիս ամս
տասն եւ ինն , և ՚ի քառասնհարորդ ամին
սորանաւ Յովաս ՚ի ծառայից իւրոց , զի ՚ի
բաց ՚ի տեառնէ եկաց յետ մահուանն Յւ-
վիգայ . և սպան զորդի նորա գքահանայ եւ
զմարգարէ :

Եւ թագաւորէ ՚ի վերայ Յուդայ Ամա-
սիա որդի Յովասոյ ամս տասն և ինն : Սա
Լստուծով յաղթեաց Լգովմայեցւոցն , և
բերեալ զԼստուածս նոցա պաշտէր : Եւ ՚ի
սորա տասնհարորդ ամին թագաւորեաց Իւ-
րայելի Յովաս ամս տասն և վեց : և ՚ի վե-
րայ Լատինացւոցն Լնտանինոս (1) ամս քառա-
սուն և հինգ : Եւ Լգիպտացւոցն Լսթրոս
ամս տասն և վեց : Եւ աստ եղև դատաւ

(1) Չորս օրի Նաբինոս :

ւոր Աթենացւոց Արիփոն ամս քսան :

Ի տասն և իններորդ ամին Ամատիայ թագաւորէ Աթուրացւոցն Թոնոսիան Կոլերոս, որ ասի յունարէն Սարգանի՝ ամս քսան : Յորոյ ՚ի ժամանակս քարոզեաց Յովնան մարգարէ, և զղջացաւ և դարձաւ յերկիւղ տեառին . որ և զինի ապրելոյն Աթուրայ որ է Նինուէ, պատերազմեցաւ ընդ Արքակէք մազացին որ է Սար : Եւ տեոեալ թէ յաղթի ՚ի Սարէն, սյրեաց զանձն հրով և բարձաւ թագաւորութիւնն յԱթուրայ, տեւեալ աւմրս հազար հարիւր իննսուն և վեց : Եւ ՚ի խափանուածէ թագաւորութեանն Քաղդէացւոց որ է Նաբելացւոցն յառաջին աւմէն Վիլոսի հօրն Նինոսի լինին ամբ հազար երէք հարիւր : Եւ Արքակիս Սար Արուա կիս օգնութեամբն հայոց եբարձ զթագաւորութիւնն Աթուրացւոց, և փոխեցաւ ՚ի Սարս, և զինի մահուանն Արուակեաց Արքակոյ թագաւորէ ՚ի Նինուէ որ զառաջին Աթուր կոչէր, և ՚ի Նինոսէ Նինուէ կոչեցաւ . Փուլ անուն Որ ամբարձ զպուխ իւր՝ և կոչեցաւ թագաւոր յորոյ Հաղմանատար և Թակղաբաս⁽¹⁾ և Սենեքիմ թագաւորք գերիչք Վարայելի :

(1) Ոմա՞ք Սաղմանատար և և Թակղաթբաղբար :

Յիշեն զսոցանէ Մտուածային գիրք , որք տիրեցին Սիջագեաց և Կապագովկոյ և Կիւլիկոյ և Փիլիպեցոյ . և ՚ի սոցանէ են Նաբոնոս և Նաբուբողոս և Նաբուպարար և Նաբուգոդոնոսոր . և թուին ամբ սոցա ՚ի Փուայէ մինչեւ . Ղըբսանդր Սակեդոնացին չորս հարիւր քսան և չքս : Իսկ զկնի մահուանն Ղըբսանդրի , Սելեւկիոս , Անտիոքոս , Կիլերոս , որ զԿիւլիկիա շինեաց , Սուբոս՝ որ զՍուրիա շինեաց , յորմէ Մտրիք կաշեցան Քաղզէսցիքն :

Ի տանն և ութերորդ ամին Մնասիայ թագաւորէ Տորովամ ՚ի վերայ Իսրայելի աւմիտ քառասուն . և Ագգիպոսոս Տուրութիա ամս երեքսասան : Սմանք ասեն թէ Յովասարքայ Իսրայելի սպան զՄնասիա արքայ Յուդայ , զի չքաւ պատերազմել ընդ նմա . և յետ մահուանն Մնասիայ եկին Իսրայելացիքն և քակեցին ՚ի պարսպէն Արուսաղէմի չորս հարիւր գիրկս , և առին զոսկին և զսրծաթն որ կայր ՚ի տաճարին տեառն և ՚ի տանն արքունեացն , և դարձան ՚ի Սամարիա :

Եւ Մնասիա թաղեցաւ Արուսաղէմ , և թագաւորեաց Ղլարիա որդի նորա ամս յիսուն և երկու :

Եւ առաջին ամին Ղլարիայ որ և Ողիա եւ

կայ դատաւոր լ՛թե՛նայ թափախրոս ամս քը
 տան և եւ թն : Նւ յգիպտոս թագաւորեաց
 Իսիս : Նի տասներորդ ամին Ողիայ թագաւ
 ւորեաց Վափնացւոցն Փրիկոս : Նւ ՚ի քսան
 և ութերորդ ամին Ողիայ եկաց դատաւ
 ւոր լ՛թե՛նայ լ՛քմիտղիր . և ՚ի քսան և ինն
 ամին Ողիայ թագաւորեաց Իսրայէլի Օւ
 քարիա ամս վեց : Նւ զկնի նորա Սեղղոմ ա
 միս մի, և յետ նորա Սանայէմ ամս տասն :

Նւ ՚ի քսան և չորս ամի թագաւորու
 թեան իւրոյ Ողիայ արկ խուճնկ ՚ի տաճարին
 տեառն և բորտեալ եղեւ . և արդեւ ՚ի մար
 գարէանարոյ տէր զԱսայի վասն մեղացն Ս
 զիայ . և ժամանակ լռութեան նորա ամք
 քսան և ութն, մինչեւ մեռաւ Ողիայ, եւ
 վերտտին մարգարէացաւ վաթսուն և մի ամս
 Նւ նախ քան զլռութիւն նորա, քսան եւ
 չորս ամ էր մարգարէութեան նորա բովան
 դակ ութսուն և եւթն ամ . յերեսներորդ
 երրորդ ամի թագաւորութեանն Ողիայ թա
 գաւորեաց յգիպտոսի Իսամոս ամս տասն .
 և յերեսներորդ չորրորդ ամին Ողիայ եւ
 Փուլարքայ Վաղդէացւոց ՚ի Սամարիայ .
 և առ ՚ի Սանայէմայ հազար քանքար ոսկւոյ,
 և գարձաւ :

Նւ ՚ի քառասներորդ ամին Ողիայ թա

գաւորեաց Իսրայելի Փակէէ ամս տասն : Ի քառասներորդ առաջներրորդ ամին Ազիայ Թագաւորէ Սակեդոնացւոյն կաւոս երկրորդ Թագաւոր ամս երկոտասան . և ՚ի վերայ Նինուէի Թագաւորէ Թուկղաթփալասար ամս երեսուն և եւթն : Ի քառասուն և վեցերրորդ ամին Ազիայ Թագաւորէ Ազիայտոս կաւքր ամս քառասուն և չորս . և ՚ի քառասուն և ութերրորդ ամին Ազիայ եւ Թուկղաթփալասար ՚ի վերայ Իսրայելի, և գերեաց զմեծ մասն տասն ցեղիցն՝ և իշխանք մեծամեծք գերեցան որոց անուանք այսոքիկ էին Աբէլ . Բոթմաք, Էնոք, Կանծ, Լսուր, Գեղաթ, Գաւթի, և զբոլոր վիճակն Աեփթաղիմայ :

Եւ յորժամ մեռաւ Ազիա երեւեցան փառքն տեառն ՚ի Տաճարին, որ մեկնեցաւ ՚ի խնկարկութեան նորա և Թագաւորեաց Յովաթամ որդի Ազիայ ամս վեչտասան. սա արար ուղղութիւն առաջի Տեառն, և հնազանդեաց զՄանացիս :

Յերրորդ ամին Յովաթամայ Թագաւորէ Սակեդոնացւոյն Տունիմոս ամս երեսուն և ութ սոքա են ազգայինք հայոց Պորփիբրոս (1) Պուեաէս :

(1) Հինգ օրի, Պորփիբրոս

Օպսոււ ժամանակաւ էին և մարգարէք
Լայայի, Լմալս, Ավսէէ, Յովնան : Եւ կսքր
արքայ Լգիպտոսի օրէնս դնէր, առ որով
ասի թէ գառն խօսեցաւ, եւ ասս սկսաւ
Լ իւղացւոց թագաւորու թիւնն :

Օ կնի Յովսէփամու թագաւորէ Լքաղ
որդի նորա ամս վեշտառան. սա արար չարիս
առաջի տեառն. և Փակէէ արքայ Իսրայելի
առեալ ընդ իւր գնուսսն արքայ Դամաս-
կեայ, և գնացեալ յարուսայէմ կոտորեաց
արս երկոտասան բիւր : Եւ առաքեաց Լ-
քաղ վարձեաց ղժակդա, և եկն ՚ի Դամաս-
կոս և սպան գնուսսն և գերեաց ղճոգ-
մացեցիս և գնաց :

Եւ յերկրորդ ամին Լքաղու ապտամ
բեալ Ավսէ սպան ղժակէէ, և թագաւորեաց
Իսրայելի ամս ինն. և յութերրորդ ամին
Լքաղու թագաւորեաց ՚ի Նինուէ Սաղմա-
նասար ամս չորեքսասան. և եկն ՚ի վերայ
Իսրայելի, և արար ընդ հարկաւ և առեալ
գերի, գնաց :

Եւ առաքեաց Յովսիա առ Լբիմելէք
բուշացին գալ օգնել նմա, և ըռեալ Սաղմա-
նասար եկն ՚ի վերայ Սամարիայ յեւթներ-
րորդ ամի թագաւորութեանն Յովսեայ և
յութերրորդ ամին Լքաղու. և պաշարեաց

ամն երիս. և առ զնա և գերեաց զտասն ցեղ-
աքն, և տարաւ ՚ի Բաբելոն. և բարձաւ Թա-
գաւորութիւնն Խորայելի որ տեւեաց ամն
երկու հարիւր և յիսուսն. և լինի յՆդամայ
չորս հազար երեք հարիւր երեսուն ամ:

Յայսմ ժամանակի դատաւորէ Մթենա-
ցւացն Կսրողոս, առ որով եղաւ ագոնն,
որ է մրցութիւն, Ղումպիադն կոչեցեալ.
որով Հելլենայիքն վարին զժամանակս իւ-
րեանց. և հնարեցաւ զայս Կսրիաիոս. որ-
պէս թէ ՚ի հրամանէ Հերակլեաց առ ՚ի
խաղաղել խիստ զպատերազմ. կացէք ասէ
մինչեւ ՚ի սարին ուրախութեան և ապա
ցուցցէ իւրաքանչիւր ոք զոյժ իւր և զար-
ուեոսս և պսակեցի: Բայց Էւսեբի առ
Յովակիմուս արքայիւ ասէ Միրիկանոսի
բանիւ: Բայց առնեն զագոնն ՚ի հինգ ա-
մին յորժամ չորքն լնու, և ՚ի հնգէն սկա-
նի և ասէ նահանջ:

Իսկ զգերին Խորայելի բնակեցոյց Սաղ-
մանասար ՚ի լերինն Սարայ, և առաքեաց
Կորիս ՚ի Սամարիայ տեղապահս որպէս և
անուն է: Էւ մարգարէք էին Կսրայի և Յով-
սէէ: Իսկ Երիստոտէլ ՚ի Սակեդոնիայ սլա-
րէոս երեւէր:

Իսկ զլինի մահուանն Երազու Թագաւո-

րեայ Լզեկիա որդի նորա ամս քսան և ինն.
 և Թագաւորեայ Լատինացւոցն Հռոմուլոս,
 և շինեաց զՀռովմյանուն իւր. կամ ըստ ու
 մանց յանուն դստերն որում անունն էր Սու
 մէ, և մինչեւ ցացս Լատինացիք կոչէին Թա
 գաւորք եւթն և տասն. և են արդ Հռով
 մայեցիք:

Յայսմ ժամանակի շինեցաւ Ռոդոս կղզի
 որոյ պատուք ծառոցն մաղտաք ⁽¹⁾ էին, և
 շինեցաւ Սպարտոս քաղաք ՚ի Սիկիլեայ. և
 ՚ի Եթանիայ, Վիզիկիոն. և ՚ի Պոնդոս Տրա
 փոր քաղաք և Եթալիայ: Կալաւ նոյն և
 ՚ի Էկիայ: Եւ աստ սկսաւ Թագաւորու
 թիւն ՚ի Կելեդեմոն ամս երեք հարիւր քա
 ռասուն յերկարեալ. որոյ առաջինն Լքիոս
 անուն. և աստ շինեցան ՚ի Հռոմ տաճարք
 քսան և չորս. փողոցք երեք հարիւր քսան
 և չորս. կուռք սակեղէնք ութսուն, փլոս
 կրեայ պատկերք վաթսուն և չորս. դարա
 պասք քառասուն և վեց հազար. իշխանաց
 նիստք հազար եւթն հարիւր իննսուն և
 հինգ. փողերակք ջուրց՝ հազար երեք հա
 ռիւր յիսուն երկու. խապաղք՝ երկու հա
 զար եւթանասուն և չորս. տղամուկք պղն
 ձիք՝ երեք հազար եւթն հարիւր ութսուն

(1) Թերեւս մատաղք:

և եւթն . Արուպագոսք՝ երկու . և արսաքոյ
բաղաբին դայր շուրջն քառասուն միլ , և
'ի մէջ բաղաբին 'ի չորից կողմանց երկոտա-
սան երկոտասան . և է մին երկոտասան ոճ
որ է հինգ դարձս եղանց արօրաձդայ . և թիւ
արանց՝ երկուտասան բիւր . և երկրորդ անգամ
թուեալ զտասն բիւրն , և երրորդ անգամ
թուեալ զքսան եւթն բիւր . և չորրորդ
անգամ թուեալ զչորս հարիւր տասն և վեց
բիւրն : Այլ 'ի թագաւորութեանն Աղօտեաց
վեց հարիւր իննասուն և չորս բիւր :

Իսկ զՍամարացիան աւտէլին առիւծք . և
առաքեաց նոցա Սաղմանասար քահանայ մի
Աղբ անուն որ եկեալ ուսոցց նոցա զօրէնան ,
զհինգ դիրոն Սովսիսի . և զայն միայն ըն-
դունէին Սամարացիք յօրինաց և 'ի մարգա-
րէից :

Իսկ Ազեկիա երկիւղիւ Աստուծոյ զար-
դարեալ պարս աւղղութիւն յաչս տեսուն և
սրբեաց զԱրուսաղէմ 'ի կոոց . զի թէպէտ
հայր նորա չարաւ գնայր , այլ մայր նորա բա-
բի էր դուստր Օսքարիայ Աբիուդ անուն
աստուածուպաշտութեամբ սնոցց զնա : Օյի
Աբիուդ խորասկեաց զօճն պղնձի , զոր
պաշտէին շրեայքն . քանզի 'ի վեցերրորդ
ամի թագաւորութեանն Ազեկիայ , թագաւ

ւորէ Վժուրացւոցն Սենեքերիմ՝ և ել ՚ի վերայ Նրուսաղէմի՝ և լուաւ եթէ Նարբոթա արքայ Նթովպիայ Կայ ՚ի վերայ նուրա՝ Գարձաւ ՚ի Նինուէ . և առաքեաց զգորս իւր Նրուսաղէմ՝ և սասակեցան տունն և ութ բիւրք . և հինգ հազար ՚ի հրեշտակէ Նսուծոյ . զի ազաչեաց Նգեկիա զՆսոււած արդարութեամբ իւրով :

Օսցսու ժամանակաւ ՚ի Սիկիլիա Քեռենեանն շինեցաւ :

Իսկ Սենեքերիմ յիներրորդ ամի թագաւորութեանն զբազումս կոտորեաց ՚ի գերեւոցն . և անթաղ ընկեցեալ լինէին շանց զի զօրք նորա տաբանն Նրուսաղէմ, և որդիք նորա Սանասար և Վբիա ալանին զիս ՚ի տան կռոցն և փափեան ՚ի Հայս :

Եւ Նորդան միւս որդին թագաւորեաց ամն երիս . և յետ նարա Վբեղդան եղբայր նորա ամն եւթն : Սա առաքեաց պատարագ Նգեկիոցի յութուտասներրորդ ամի թագաւորութեանն նորա յաղագս գարձի արեւմտիանն ՚ի նշան առողջութեանն նորա : Եւ այս Նեղդան քարոզութիւնս ետ առնել վապն զօրաւոր անուան տեառն Նսուծոյ ընդ ամենայն Նարիա և Նարեղացիս . և կանգնեաց պատկեր Ղամարտին Նսուծոյ և սե-

զան. և զսհեաց նմա, և երկրպագեաց նմա. և հրամայեաց իւրոցն զնոյն առնել. և հրամայեաց մի պաշտել զարեգակն զճառայ հարկի, այլ զչարժողն նորա. և եհան զյորովս ՚ի բանտէ Հրէիցն, և ուսեին ընդ նմա ոսկեզինօք, և զգեցոյց նոցա պատմու ճանս ազնիւ. ՚ի բանեբրորդ ամին (զելկիաց՝ Թագաւորեաց Ալգիարտոս Տաքոս Հնդկացի ամուբան. և Սադացւոցն կարսակոս ամս երեքասասան :

(Յետ Նզելկիաց Թագաւորեաց Սանասորդի նորա ամս յեառն և հինգ : Սա ոչ գնաց ՚ի ճանապարհս հօր իւրոյ, այլ յերրորդ ամի Թագաւորութեան իւրոյ սպան զէրոյի մարգարէն սզոցիւք. և բազում արիւն եհեւ արգար ՚ի մէջ կրուսաղեմի, և Թողաւ ՚ի ձեռանէ Նսոուծոյ, և եղև ՚ի գնայն իւրում ատպատակաւ Ասորիս մեանեաց զնա Տէր ՚ի ձեռս զօրացն. և կալան զնա և տարան. Աթուրիա, և արկին զնա ցաւագին կապանօք ՚ի հօր խորագոյն և անդ եհար զնա սիրտ իւր սպաշաւանօք, և ես իրաւունս Տեառն, և սպաշխարեաց արտասուօք և անդ ասաց զպատուական աղօթքն սպաշխարողաց. և ընկարաւ Նսոուած զզղումն նորա, և արձակեցին ձքի, և եկն Ալքուսու

ղէմ յերեսներբորդ հինգերբորդ ամին ար.
քայու թեան իւրոյ :

Իսկ Լսայի մարգարէն եղաւ 'ի Սերովմ.
ղնովաւ գնացեալ ժողովորեան 'ի պաշար-
մանն Լսորոցն , երանէր ջուրն և 'ի գայն աչ-
լազգեացն արգելոյր յաւուրս Լքազու եւ
յաւսւրս Լգեկիսց . և 'ի պատճառս գերեզ-
մանին Լսայեայ առաքեաց Լսորուած շնոր-
հքս բժշկութեան ջրոյն Սերովմացոր ասի Լ-
ռաքեալ :

Յերեսներբորդ երբորդ ամին Սանասէի
Թագաւորեաց Ազիպտոս Թեփանթոս ամս
քան և վեց . և յերեսներբորդ վեցերբորդ
ամին Սանասէի Թագաւորեաց Լսորոց փոքր
Սենեքերիմ ամս երեսուն և եւթն :

Ի քառասներբորդ ամին Սանասէի Թա-
գաւորեաց Հռովմայեցւոցն Տակիոս ամս
երեսուն և երեք : Սա եգիս զհանդերձն
ճիրանի արքունի և զմականն սակի այլք Տու-
լոս ասին ամս :

Յաւուրս Սանասէի Նումաս Պոմպիլոս
երկու ամիս յաւել 'ի աարին Հռովմայեց-
ւոց . զի յառաջ քան զնա տասն էր ամիս , և
յաւել նա զՅունուար և զՓետրուար . եւ
'ի կոմիդայ շինեցաւ , որ նախ Լքաակոան
կոչէր և Լկբատան շինեցաւ 'ի Վիսկեսարէ .

և աստ իմացաւ Վրժօհոս զերկաթոյ զօղն :

Եւ թագաւորն Փռիւզացւոց ցլու և թիւն արբ , և մեռաւ . և Կարբեդոն քաղաք շինեցաւ : Ի քառասներորդ (1) ամին Սանա սէի թագաւորեաց յգիտոտա Փառմեաբկոս (2) ամն քառասուն և հինգ : Եւ Աթենացւոցն թագաւորք և դասաւորք դադարեցին : Եւ Բիւզանդիոն շինեցաւ 'ի Բիւզաս իշխանէ , որ զինի ինն հարիւր եւ թանասուն ամի ընդարձակեցաւ 'ի Կաստանդիանոսէ :

Եւ ի Վանիսէի թագաւորեաց Ամոն որ զի նորա 'ի վերայ Յուդայ ամն երկոտասան և յերրորդ ամին սոցա թագաւորեաց Սադաղւոցն Կրակոտո ամն քսան և չորս , և յերկոտասան ամին Ամոնի թագաւորեաց Աթուրացւոցն Կաբուպալար ամն երեսուն և երեք , և էր սա Սոգ քաջ . և 'ի տյն ամի թագաւորեաց Սակեդոնացւոցն Փիլիպպոս ամն երեսուն և ութ :

Յերրորդ ամի թագաւորութեանն Ամոնի ծնաւ Ալսիա , և Ամոն պաշտէր կուռս և ուրսնաւ 'ի ծառայից իւրոց . և ամեհայն ժամանակ նորա քառասուն և երկու (3) ամ :

(1) Երկու օրի . 'ի քառաս . կոս . մի օրի . Իփիոմիաիկոս սուն և չորս : (5) Երկու օրի . քսան և

(2) Երկու օրի . Փոմեոի . չորս :

Եւ թագաւորեաց Յովսիա որդի Ամնի
 Արուսաղէմ ամն երեսուն և մի. և արար
 աղլուծիւն առաջի Տեառն, և եղին նմա
 որդիք չորք՝ Յովհաննէս, Յովակիմ, Յովա-
 քաղ, Սատթանի. և մարդարեացաւ Սա-
 փնիա յազգէ Ծմաւնին :

Ի տասներորդ ամին Յովսիայ թագա-
 ւորեաց ՚ի Հռովմ, Սարկոս Անիկատս ամն
 քսան և չորս : Յերէքուասան ամին սորա
 մարդարեացաւ Կրեմիա. ՚ի վեչտասաներ-
 րորդ ամին մարդարեացաւ Աղդի կին քահա-
 նացի, և գտաւ օրէնքն կորուսեալ առ Քեզ-
 կեաւ քահանայիւ որ է հայրն Կրեմիայի :

Եւ ելաց Յովսիա առաջի տեառն և հա-
 տաւ վճիռ եւ թանասուն ամի գերութեա-
 նըն Իսրայելի : Յերեններորդ առաջներորդ
 ամին Ազոիայ թագաւորեաց Ագիպտոս Նե-
 փոս Նէքաով (1) ամն վեց : Սա ել ՚ի վերայ
 Աթուրայ և Ասորոց. և գնաց ընդ առաջ
 նորա Ռափայ և ստանաւ ՚ի նմանէ Իսի Նե-
 փոս գնաց և առ զերկիրն Աթուրայ գերի.
 և դարձաւ յեա երէք ամսոց, և եկն Ա-
 րուսաղէմ. և տարաւ զԱքողիա Ագիպտոս
 զոր թագաւորեցուցեալ էին Արուսաղէմ. և
 կացոց նոցա թագաւոր զՅովակիմ եղբայր

(1) Երկու օրի, Նեփոս Նէքաով :

Վերոգիւց . և եղ հարկա յԱրուսազէմ տանն
քանքար սակեոյ . և հարկւր՝ արծաթոյ, և գնաց :

Եւ յերրորդ ամին Յովակիմաց թագաւ
ւորէ և Վթուրացացն Վարուգոդոնոսոր
որդի Վարուգոդոսոսոսոս Քաղգէացւոյ անու
քաւատուն և ջարտ : Կա յաւարին ամին իւ
րոյ ել յԱրուսազէմ, և առ զանոթա տանն
տեւանն, և յաղգէ թագաւորացն զՎանի
էլ, և զնիկերս իւր, և տարաւ զնոսա ՚ի
Տարեշնն, և շինեաց զՎարեշնն և անդ ժու
խեաց զաթա թագաւորութեանն իւրոյ
Վթուրաց : Եւ ել զարծեալ Վթուրով ՚ի
կողմանս Վիգրատոյ և ուերեաց զՂընբէճ և
եկն ընդ առաջ նորա Վարուգոդոնոսոր, որ
և սպան զնա . և վերստին շինեաց զՂընբէճ
և անդ փոխեաց զԱրցնան կուռքն, և կո
չեաց զնա Վրաստիս որ է քաղաք քահանաւ
ոյ . զի յաճախեաց անդ զքուրմն :

Եւ յութերրորդ ամին Յովակիմաց ել
Վարուգոդոնոսոր յԱրուսազէմ յեւթներ
րորդ ամի թագաւորութեանն և առ զհար
կքն և զարծաւ : Եւ ՚ի մեռաւաներրորդ
ամին թագաւորութեանն (իւրոյ) մեռաւ
Յովակիմ : Եւ թագաւորեաց որդի նորա Ս
վարին (1) :

(1) Յեքոնիա :

Եւ լուեալ Նաբուգոդոնոսոր եկն յԱշրուսաղէմ յաւթերրորդ ամին իւրաց թագաւորութեանն, և առ զԱշքնիաց և զւայր նորա, և զիշխանան որ թագաւորեցուցին զԱշքնիա, և ասորաւ գնտառ ՚ի Նաբելոզն, և եդ ՚ի կապանս ամն երեսուն և եւթն, և Աշրուսաղէմ եդ թագաւոր զՄատթանի զոր Սեդեկիաց անուանեաց, և մեծացաւ Նաբուգոդոնոսոր, և աջուէր նմա. զի առաջին գալսմն յԱշրուսաղէմ, հայրն իւր առաքեաց զնա, և յորժամ դարձաւ յաղթութեամբ մեռեալ էր, և եղև ինքնակալ:

Ի չորրորդ ամին Սեդեկիաց թագաւորեաց Սադացւոցն իստակոս ամն երեսուն և ութ և ՚ի մետասաններրորդ ամին Սեդեկիաց թագաւորեաց յԱզիայտոս Կիրոս ամն քսան և հինգ: Եւ ՚ի նոյն ամին ասորոսամբեաց Սեդեկիա, և գերեցաւ ինքն և ամենայն շքութեանքն բաց ՚ի սակաւուց Եղբատայն որ գործէին զգործն արքունի, եւ այրեցաւ Աշրուսաղէմ և տաճարն. բայց զերիս ամն պաշարումն կրեաց և սով մեծ: Եւ նախքան պաշարաւ Քաղդէացւոցն Կրեմիս մարգարէ տարաւ զտապանսկն տեառն ծածկապէս ՚ի Սեդեկիայ, և պահեաց ՚ի մէջ Քորեբայ և Սինայի. և այրեցաւ տաճարն ՚ի Նաբու-

զարգաց Ղահճապետէն յիններրորդ ամի
Թագաւորութեանն Վարուգոդոնոտրայ :
Եւ Սեդեկիա խաւարեալ աչքք մեռաւ ՚ի
գնաղն ՚ի Բաբելոնի : Բանաջ պսէն թէ ՚ի
տառն եւ իններրորդ ամին ի ըսյ եկն Վարու-
գոդոնոտր յԵրուսաղէմ . եւ նա առ գնա .
եւ եթէ զՍակիմ նա պպան զի արգել ըզ-
հարկն :

Եւ զինի աւերմանն Երուսաղէմի գնաց
Վարուգոդոնոտր ՚ի վերայ Տիւրասի , որ է
Սուր : եւ Սուրայիք յնա բազում ընդդի-
մութեան . յաղթահարեալ լինէին ՚ի Քաղ-
զէացւոցն . զսան որայ զպատուական ստա-
ցաւածա իւրեանց ՚ի ծովն լնկեցեալ . եւ զար-
կարացին առնուլ ընդ ինքեանս երեալ ՚ի նաւ-
բազումք փախեան ՚ի Կարթեգոն . եւ Վարու-
գոդոնոտր առ զՍուր եւ քահեաց զնա , եւ ըզ-
քարինն ծովասոցդ արար : Եւ ըմբռնեալ
զՔիրամ արքայն նորա սպան . որ կեցեալ
էր հինգ հարիւր ամ զամենայն ժամանակ
Թագաւորութեան Յուդայ : Եւ յերա ոյստ-
րիկ մատնեաց Տէր զԿիսրոս ՚ի ձեռն Վա-
րուգոդոնոտրայ փոխանակ աշխատեցայն նա-
մա եւ զորաց նորա ՚ի Սուր : Եւ ՚ի քսան եւ
հինգերրորդ ամի աւերմանն Երուսաղէմի
մեռաւ Վարուգոդոնոտր . եւ առ զԹագաւ

ւորութիւնն Վաղտասար ամս երիս : Այլ
 յետ նորա իշխարութեան եղբայր նորա ամս
 երիս : Սմանք զայս ասեն , բայց զկնի Վալ
 բութոյննարայ իշխարութեանն թագաւո
 րեաց . և եհան զԷթնիա ՚ի բանտէն զկնի
 երեսուն և հինգ ամի գերութեանն իւրոյ .
 և ապա Վաղտասար եղբայր իւր : Այլ յա
 ռաջին ամին Վաղտասարայ ետես Վանիկէ
 զտեսիլն չորից կենդանեացն . և Վարեհ Վար
 ետպան զՎաղտասար . և էառ զԹագաւո
 րութիւնն Վազդեսաց . և կացոց զՎա
 նիկէ վեհագոյն ամենայն իշխանայ իւրոյ . և
 վասն նախանձու արկաւ ՚ի գութառիւծուց
 և ապրեցաւ ՚ի Տեառնէ Վստուծոյ . և զկնի
 երից ամաց ել Վիւրաս Պարսիկ ՚ի վերայ Վա
 բելնի , և արան զՎարեհ , և եքարձ զԹա
 գաւորութիւնն Վազաց . և Վթուրաց
 ոց , և գրաւեաց ՚ի Պարսա . և խառագոյնս
 չարչարէր զՇրեացն յառաջնում ամի թա
 գաւորութեանն իւրոյ : Այլ լուառ զՎա
 նիանցն և կոչեաց գնոսա , և ստիպէր զոհել
 և նոքա անարգեցին գնա , և հրաման ետ
 գլխատեղ գնոսա : Այլ յետ սպանման յարե
 ցան կյեցան գլուխք նոցա ՚ի մարմինս իւ
 րեանց , և եղին սքանչելիք մեծամեծք . և
 տէր չարչարեաց զՎիւրաս , և զգընցաւ յետ

չարչարելոյն զ՛Դանիէլ և կրկին արկանելոյն զնա ՚ի գուբ և ապրելոյն : Եւ յերկրագրի ամի Թագաւորութեան իւրոյ Ալեքս . սղ . ձակեաց զԿերիան , և արար զ՛Դանիէլ հաւա . տարիմ իւր և եղ՝ զաթոռ Թագաւորութեան իւրոյ ՚ի Նաբելոն : Իսկ ՛Դանիէլ նախանձաւ Վստուծոյ վառեալ կործանեաց զկուռան զարհանգնեալ էր Նելայ ոնուն Ս իրտի , և բապան զվիշապն զոր պաշտէր Ալեքս : Եւ զչաղմեալ յոյժ Վաղդէացւոցն զպրապույին զԱլեքս . և յարմբ ՚ի պատմողաց աստ աւան զանկանելն ՛Դանիէլի ՚ի մէջ եւթն առիւծուց ՚ի գուբ . և Վաղդու մայ բերեալ նմա կերակուր :

Եւ ելեալ անտի կենդանւոյն մեծացաւանուն Վստուծոյ , և Վաղակում ՚ի նոյն ամին մեռաւ : Իսկ ՛Դանիէլ որահեաց զքսան և զմի օր , և իմացաւ զբուժն եւթանասուն ամի վճռելոյն տեառն ՚ի ձեռն Երեմիայ մարգարէի . և ետես զտեսիլ եւթներորդ դացն , և զայնն որ զգեցեալն էր սարխակ և կայր ՚ի վերայ Տիգրիս գետոյ , որ ասէր ցընա . բուան և մի օր է որ կուռիմ ընդ իշխանին Վարսից դարձուցանել զորդիս ազգի բո . որ և դարձան զտաղինն հինգ բիւր , և սկըսան շինել զտաճարն :

Եւ ՚ի վաթաներրորդի ամի գերութեանն Հրէիյ սպանաւ Վիւրաս ՚ի Սակաստեայ կնոջէ իւրակէ, և առ զժառուարութեանն կամբիւ որդի նորա ամս ութ. քաննէ արեւն կարայեցիքն թէ՛ Վարուգոզանս սոր կոչէր՝ սր սպան զ՛րփաքսազ Սար. և առ սովաւ եղեն իրքն Յուգիթ կնոջ որբուսան զՀողեւիտանէս ՚ի յազգէն Սադովգայ՝ սր են թուրք :

Օկնի կամբիւսայ թաղաւորեցին Վոգք երկու, երկու եղաւորք ամիսս եւթն. եւ յետ նոցա թաղաւորեաց Քարեհ մագացի Վշտասոցեայ որդի ամս երեսուն և երես. յերկրորդ ամի սորա կատարեցաւ երկրորդ եւթանասուն գերութեանն սկսեալ յայրմանէ տաճարին : Եւ առաջին եւթանազուն յերեքսասան ամին Յովսիոյ, և ՚ի վճռէն կրեմիայի ՚ի Վիւրաս Պարակ, և ժողովին ամբ ՚ի Սողոմանէ և ՚ի շինուածոյ տաճարին մինչեւ ՚ի վեցերորդ ամս Քարեհի, հինգ հարիւր ութ ամ : Եւ հնգետասան ամին Քարեհի լլաւ հինգ դարն. և ՚ի վեշտասաներրորդ ամին Քարեհի սկսաւ վեցերորդ դարն :

Եւ մարդարէանային Վնգէաս, և Օտրաոյիսս, և Սաղարիսս, և Օորաբարէլ որդի

Սազաթիէի որդւոյ Յերոնեայ առաջնորդ դարձի գերութեան . և Յեսու Յովսեդեկեայ Քահանայապետ : Ոմանք զՍազաթիէլ ասեն որդի Սեդեկիայ 'ի Բաբելոն ծնեալ 'ի կալութեանն : Օչայու ժամանակօք Իլին յեւթն խմաստնոյն պարէտ եղեւ . Սակեդէ մոնայւոցն , աստ և Տարկինոս ասեն եգիտ տանջանարանս , բանտս , կոճեղս , շլթացս և տուեալ 'ի պղնձահատս գործել հրամայեաց և 'իէոզնիս՝ Պուետէս Ճանաչէր :

Օկնի Գարեհի թագաւորեաց Քահարէս որդի իւր ամս քսան և մի : Սա յերկրորդ ամի թագաւորութեան իւրոյ առ զԿիսայտոս . և 'ի մետասաներրորդ ամին առ զԹէնս , և հրով այրեաց զնա . և էառ սա քաղաքս բազումս , և աշխարհս յողովս , և հարիւր քսան գաւառս . Իւ յաւուրս սորա էղեն իրքն Լսթերայ . Սուրոքէի և Համանայ , որ էր յազգէն Լմաղեկայ : Իայց Յովհաննէս Լիփացին ասէ . թէ աստ լեալ էր Լսթերայ իրքն՝ Լիք ընդէր ոչ գրեաց : Լա սովաւ ասեն ոմանք զգարձն Հրէից . յետ սորա թագաւորեաց Լրտաւան եւթն ամիս :

Իւ զկնի սորա Լրտաւչէս երկայնաձեռն ամս քառասուն և մի : Ի սորա եւթներրորդ

ամին եւ Նզրաս դպիրն յԵրուսաղէմ՝ օգնեց շինուածոյն : Եւ ե նա 'ի պարգեւաց Հուլուոյն գրեաց վերստին զհին մատեանսն : Եւ 'ի քսաներորդ ամին Երտաշտի եւ Նոյեմի տակառապետն շինել զպարխապն Երուսաղէմի հրամանաւ նորին . եւ կառարեցաւ գործն ամս երկուասան 'ի ձեռն Նույեմայ : Եւ սա ետ բերել զմխիր ողջակի զացն մոռացեալ 'ի ջրհորն եւ սրակեալ 'ի սեզանն վառեցաւ հուր :

Յետ Երտաշտի միւս Երտաշէս զոր Քրեստրսեան կոչեն ամս երկու : Եւ զկնի նորա Սեկզինոս ամիսս եւ թն . ե յետ նորա Քարեհ Նոդոս հարձորդի ամս տասն եւ ինն (1) . ե 'ի հնգետասան ամին սորա ապստոմբեաց Նպիպտոս 'ի Պարսոյ եւ եղին իւրեանց թագաւոր զՆիսնէսիոս , զկնի հարիւր քսան եւ չորս ամի դադարեցին . ե 'ի տասն եւ իններորդ ամին Վարեհի թագաւորեաց Սակեդոնացւոյն Երիտոտոս ամս երիս : Իսկ 'ի Հուռոմ պատերազմ սաստիկ էր . զի կալորինե պատերազմէր ընդ կալառուկք եւ ընդ Վապտուայիս կեղոս , ե յետ հարիւր ամի յաղթեցան Հուլիմայեցիք . ե առաւ Հուռոմ ե քակեցաւ 'ի հիմանց , ե մնաց միայն արբու-

(1) Մի օրի . քսան եւ ինն :

նկքն : Եւ ՚ի սոյն ժամանակս եղև շարժ սաստիկ , և կրաւ երկիր քաղաքս բազումն :

Եւ Պարսից թագաւորեաց Ըրտաշէս ուշեղ ամն քառասուն : Եւբրայեցիք առ սու վաւ ասեն զԵսթեր : Յեւթն և տասներորդ ամին սորա յԱփրիկէ Ուտուկարտ Հռոմաց աւերեաց զԿորբեդան , և յանուն իւր կոչեաց զնա վերստին շինեցով : Եւ յԵրզրայտա թագաւորեաց Ումիկտարխս ամն վեց . և Սակեդանացւոյն Ըրքեղացս ամն ութ (1) . և դարձեալ Ըմուտոս ամ մի : Եւ ապա Կարիոս ամ մի : Եւ ապա Ղեկտասայ իս ամն տասն և ութ : Եւ յերեսուն և հինգ երրորդ ամին Ըրտաշխի թագաւորէ Սակեդանացւոյն Ըլէքտանդրոս ամ մի . և զինի նորա Պտղոմէոս ամն երիս :

Ի քառասներորորդ ամին Ըրտաշխի թագաւորէ Երզրայտացւոց ՚Իիոս ամն երկուս . և զինի նորա Ղեքտանիսոս ամն երկուտասան : Յետ մահուանն Ըրտաշխի թագաւորէ Պարսից միւս Ըրտաշէս Ուքազ ամն քուսն և եւթն . այլք երեսուն և վեց ասեն : Սա եքարձ զթագաւորութիւնն Երզրայտացւոց հնազանդել զնոսա . զի Ղեկտանեբէ աղանգով իմացեալ զըրումն իւրեանց փախեաւ

(1) Բժնեք՝ տասն և վեց :

Ղեկավարի . և անտի եկն ՚ի Սակեդոնիա 7
զստ ասեն ոմանք հայր Ղեքսանդրի :

Եւ մնաց Եգիպտոս անթագաւոր ամս
քսան և երկու մինչեւ ՚ի Պաւթիմոս . որ է
Պաղամէոս մի ՚ի բարեկամացն Ղեքսանդրի :

Իսկ Արտաշէս Թագաւոր Պարսից բնու
կեցոյց զՀրեայնն առ ընթեր կասբից ծու
վուն յԱռկամա քաղաք : Եւ յայնմ ժամա
կի Թագաւորէ Սակեդոնացւոցն Փիլիպպոս
հայրն Ղեքսանդրի ամս քսան և եւթն . և
անուն կնոջ նորա Յլամպիադայ . և հնազան
դեցաւ Պարսից : Եւ իմաստասերքն էին Ա
րիստատէլ և Եպիկուրոս :

Յերեքոասաներրորդ ամին Աքոզիայ ծը
նաւ Ղեքսանդր որդի Փիլիպպեայ յութեր
րորդ ամի Թագաւորութեանն հօր իւրոյ .
յետ Արտաշիսի Աքոզայ Թագաւորեաց
Պարսից Իորէս որդի նորա ամս չորս :

Եւ զկնի նորա Թագաւորէ Պարսից Դաւ
րեհ որդի Արշաւրի ամս վեց : Եւ յառաջին
ամի նորա Թագաւորէ Սակեդոնացւոցն Ա
ղեքսանդրոս որդի Փիլիպպեայ ամս երկոստա
սան՝ և էր ամաց քսանից , հասակաւ երեք
կանգուն և երկայն իմաստութեամբ և բար
ձր քաջութեամբ : Սա կորոյս երեսուն և
եւթն Թագաւոր , որոց մի էր Վահէ Հայոց

Մեծաց թագաւոր . և զառաջինն թագաւորեաց (Յերտաց) ⁽¹⁾ , և ունէր զօրք երկոտաւ սան բիւր և բնակէր անդ երկոտասան հազարօք :

Սա 'ի վեցերորդ ամի թագաւորութեան իւրոյ , և 'ի նոյն քանիս 'Իարեհի Պարսից , պատերազմեցաւ ընդ 'Իարեհի 'ի Սիս կիւրիկեցւոց , և սուանաւ 'Իարեհ և կատարեցաւ 'ի նա թագաւորութիւնն Պարսից տեւեալ ամս երկերիւր երեսուն և մի : Սա շինեաց քաղաք երկոտասան յանուն իւր . ստեգ դուռն 'ի կողմ շոնաց՝ չապականել նոցա գերկիր . և դուռն երկաթի , երկայնութիւն ունելով կանգունս երկոտասան , և լայնութիւն կանգունս ութ : Սա եկն յարուսաղէմ և պատարագս մատոցց Նատուծոյ և պատուեաց զքահանայապետն Նիդրիմաքոս , և գնաց յգլխառոս . և լուան Սամարացիքն զիրան , եւ սպանին զՆիդրիմաքոս զի ոչ արգել զհեթանոսն 'ի տաճարէն և 'ի պատարագելոցն . և լուր եղեւ Նիդրիմաքոսի . և եկն ցաամամբ , և քահեաց զՍամարիա և բռնաւին ջնջեաց զազգն Սամարացւոց . և ածեալ 'ի տեղի նոցա Սակեդոնացիս բնակեցոյց անդ . սա կոչի առաջին թագաւոր (Յունաց :

(1) Մի օրի . հիւրս :

Սա մեռաւ 'ի Բարեւոյն գեղատուութեամբ, և առին զԹագաւորութիւն նորա չորեքին բարեկամք նորա, և կատարեցաւ բանն, եթէ քոչն այժեաց կուտեցաւ ընդ խոյին 'Բարեհի և բարձաւ մի եղջիւր: Եւ յայտնեցաւ չորեքին եղջիւրք՝ բարեկամքն Աղեքսանդրի: և առ զԹագաւորութիւն Եւզիպոսի Պտղոմէոս ամս քառասուն: Սա տարաւ զմարմինն Աղեքսանդրի յԵգիպտոս, և անդ թաղեաց, սա յառաջին ամին առ զԵրուսաղէմ նենգութեամբ առ Սեխաւ քահանայապետիւ, և ած գերին յԵգիպտոս, անուամբ սորա կոչէին և այլ թագաւորք Պտղոմէանք:

Ի յերկրորդ ամի սորա թագաւորեաց յԱսիա, Անտիքոնոս ամս տասն և ութ: Սա ընդարձակեաց զԱնտիսք, և անուամբ որդւոյ իւրոյ կոչեաց:

Յերեքասասն ամին Պտղոմէայ թագաւորեաց Ասորոյ և Բարեւացւոյ մինչեւ 'ի Հնդիկս Սելեւկոս ամս երեսուն և երես: Եւ սա յինքն սրաւեաց զԱնտիոք, և եւս արձակեաց և շինեաց զՍելեւկիա յանուն իւր առ լերամբն Սասիսանձրայ, և զԱնտիոք կոչեաց յանուն որդւոյ իւրոյ, որ նախ Անտիոք կոչէր առ աղիւսաչէն գետոյն, զոր

Պիտիկոտիանոս եւս մեծացոյց : Ունէր Սել-
լենկոս չորս դասերս , ի հողիկա յորոյ անունն
չինեաց զ՝ աւոզիկէ , որ է Օյատիկ . զԷփե-
միս , յորոյ անունն չինեաց զԷփեմիս . զԷ-
ռիս , յորոյ անունն չինեաց զԷրիս որ է Հա-
լթոյ : զԷդեսէ , յորոյ անունն չինեաց զԷ-
դեսէ որ է Ուռհայ : Շինեաց և զ՝ Կալու-
կա զ՝ Մարաշ և բնակեցոյց ՚ի նոսա . Հրեայս :
Եւ պատուեաց զ՝ արայէլ . և հրամայեաց
մտանել առ նա ընդ սիրելիս նորա ըստ կա-
մաց իւրեանց : Եւ աստ կտարեցաւ մեծ
աշտարակն ՚ի մէջ ծովուն Նեփրոսի և կա-
շեցաւ Պրոտոս (1) , և չինեաց զնա Սոստրա-
տոս Կանտիուացի , դէտ լինել Լղեքսանդ-
րու ընդ ծով և ընդ ցամաք :

Եւ Սելենկոս ըմբռնեաց զ՝ Իմմեորոս
քանզի ՚ի բարեկամացն Լղեքսանդրի էր :
Կասանդրոս Թագաւորեաց ՚ի Սակեդոնիս
ամս տասն : Եւ յետ նորա ՚Իմմեորիոս , որ
և յինքն գրաւեաց զ՝ իւլիկիս և Թագաւոր
կոչեցաւ . Լսից զոր կալաւ Սելենկոս , եւ
տիրեաց ամենայն Լսից : Ի սկիզբն Թագա-
ւորութեանն Սելենկեայ , որ է երկուսասան
ամ զկնի մահուանն Լղեքսանդրի , սկսաւ
Թուականն Լսորոց : Իսկ յետ մահուանն ա-

(1) Քանզի զառտոս :

և աջինն Պտղոմեայ, Թագաւորեաց յԳրիգորոս Պաղովէոս փիլադելփիսս ամն երեսուն և ինն: Յառաջին ամին սորա Թագաւորեաց Սակեդոնացւոց կռնոս ամ մի. Պալազարոս՝ ամիսս երկուս. Մեթիպատոս՝ աւուրս քառասուն և վեց. Սոսթենէս՝ (1) ամն երկու, զկնի Սելեկոսի Թագաւորեաց Մետիորոս Սովաէր՝ ամն տասն և ինն:

Յերկրորդ ամին սորա Թագաւորեաց Սակեդոնացւոցն Մետիգոնոս՝ ամն երեսուն և վեց:

ԳԼՈՒԽ Ե.

Յազգոս Թարգմանութեան հին կտակարանացն ՚ի
Կիպրոս կղզի:

Ի վեցերորդ ամին Պտղոմեայ Թարգմանեցան հին կտակարանքն ՚ի Կիպրոս կղզի, այլք ասեն Մղէքսանդրիա Լիպսոսի, եւ Թանասուն երկու արամբք, վեց վեց այլ ՚ի ցեղեցն Իարայելի. որք են յանուանէ այսոքիկ. Ի ցեղէն Ռորենի՝ Յովսեպոս, Լիզելիէլ, Լիլիսէէ, Օպրարիայ, Յովհաննէս,

(1) Երկու օրի Սոսթենէոս

Լճեկիէլ : Ի ցեղէն Շմաւոնի՝ Յուդայ,
 Շմաւոն, Լճդէ, Սամուէլ, Սաթէ, Սազա-
 միա : Յազգէն Ղեւեայ՝ Նոյեմի, Յովսէփ,
 Թէոդոս, Իբոտոս, Ուրանիայ, Տուկիոս : Ի
 ցեղէն Յուդայ՝ Յովնաթան, Լբարի, Լ-
 ղիսէ, Լնանիա, Օպարիա, Լճեկիա : Ի
 ցեղէն Իսաքարայ՝ Իսահակ, Յակովբ, Յե-
 սու, Շամուատ, Շմաւոն, Ղեւի : Յազ-
 գէն Օպրուղոնի՝ Յուդայ, Յովսէփ, Շը-
 մաւոն, Օպարիա, Շմաւոն, Սաղամիա :
 Ի ցեղէն Վադայ՝ Սմայատիա, Սեդեկիա,
 Յակովբ, Իսահակ, Լսայի, Սատթէոս : Ի
 ցեղէն Լսերայ՝ Թէոդոս, Իասոն, Յեսու,
 Թէոդորոս, Յովհաննէս, Յովնաթան : Ի
 ցեղէն Վանայ՝ Թէոփիլէ, Լբրահամ, Լ-
 դասմոս, Իասոն, Լրեմիա, Վանիէլ : Ի ցեղէն
 Նիփթաղիմայ՝ Լրեմիա, Ղազար, Օպարիա,
 Իանիա, Լղիշէ, Տաթան : Ի ցեղէն Իենի-
 ստինի՝ Յովհաննէս, Իւղոս, Լկտի, Թէո-
 դոս, Ներսամ, Լճեկիէլ : Ի ցեղէն Յովսե-
 փայ, Վաղէբ, Սամուէլ, Յովսէփ, Յու-
 դա, Յովնաթ Լսթոպի : Յարմնց աստի
 թարգմանեցան հին մատեանք ՚ի Կիպրոս
 կղզւոջ և տարեալ Ղգիպտոս եդան յար-
 քունական տան . այլք Ղգիպտոս ասեն
 ՚ի Փարան կղզւոջ : ԼՂ մեք ստոյգն իուղե-

յուք յետ եւթանասուն և չորս ամի իշխու-
նու թեանն Յունաց, և ՚ի վաթսուն երկու
թուին Նորուոց ՚ի խորհուրդ մտին կողմանք
Մրեւելից Պարթեւք, և Պարսիք և ա-
տեն. պատառեցաւ թագաւորութիւնն Սա-
կեդոնացւոց և տկարացաւ, զի կայ մեր
և նոցա այնչափ հեռաւորաց, դիպուք մեզ
թագաւոր ՚ի ժիջի մերում: Եւ թագաւոր
բեցուցին յորդուոցն Մբահամու որ ՚ի կեն-
դուրաց ՚ի ցեղէ Միամաց զՄշակ քաջ ՚ի
Բահլ մայրաքաղաքի աշխարհին, և հնա-
զանդեցան նմա Պարթեւք և Պարսք և Սա-
դացիք սահմանակիցք նոցա:

Եւ զայն տեսեալ վրկան աշխարհին որ
կայ ՚ի հիւսիսոյ Պարսից, եղին և նորա իւ-
րեանց թագաւոր, բայց հնազանդեցան Պար-
թեւացւոց Վամնապէս և շայք եղին իւրեանց
թագաւոր զկնի քաջ և յաղթող և տիեզե-
րասատ թագաւորացն շայկազանց, որք
բարձին զթագաւորութիւնն Սադացւոց
և հնազանդեցուցին զամենայն թագաւոր-
ութիւննն հիւսիսոյ, և զամենայն ազգն
չուրջանակի զոր մեք ոչ տեսաք ՚ի գրի զա-
րբս նոցա և զժամանակս, վասն որոյ ոչ գրե-
ցաք աստ:

Վանզի ձգեցաւ թագաւորութիւնն

Հայկայ մինչեւ ՚ի Վահէ, զոր սպան Մղեք-
ասնդր և վերստին տիրեցին ՚ի Պաղեստի-
նէ մինչեւ ցթէտայիա ՚ի ծովն կապից յայն-
կոյս լերինն կաւկասու : Եւ թագաւորեաց
՚ի վերայ նոցա մի յորդոց Մրշակայ Վա-
ղարշակ անուն, հզոր թագաւորութիւն
զոր թողումք մեք հաւաստի գրողաց :

Եւ յգինի Պտղոմեայ խոհեմագունի թա-
գաւորեաց յԱգիպտոս Պտղոմէոս Արկադիա :
Եւ ՚ի կողմանս Եսորոց թագաւորեաց Աե-
լեւկոս, կարանիկոս : Եւ Սակեդոնացւոցն
թագաւորեաց Իեմետրոս Փիլիպպոս :

Եւ յայսմ ժամանակի Քահանայապետն
Հրէից Քնիա որդի Սիմէոնի արդարոյ ոչ կա-
մեցաւ յուս զհարկն Պտղոմեայ : Եւ զայրա-
ցեալ Պտղոմէոս կամեցաւ քալ ՚ի վերայ Ե-
րուտաղեմի : և Հրեայքն առաքեցին օռնա
գՅովսեպոս առնել խաղաղութիւն. և եգիս
չնորհս առաջինորա, և արար զնա զօրագը-
լուի ամենայն Հրէաստանի : Ի յու թսուն
և հինգերորդ թուին Եսորոց թագաւորեաց
Եսիոյ Աելեւկոս կուանո ամս երիս. և զհետ
նորա Ենտիոքոս մեծ ամս երեսուն և վեց :
սրով նահատակեցան Սակաբացեցիք :

Եւ յիննսուն և երեք թուին Եսորոց թա-
գաւորեաց յԱգիպտոս Պտղոմէոս Փիլոպա

տոր ամն տանն եւթն . սա յոյժ նեղէր ըզ-
 շրեայսն : Եւ գնաց Լնտիոքոս և հնազան-
 դեաց զԵգիպտոս կոտորմամբ սրոյ . և դար-
 ձաւ յԱշրուսաղէմ, և առ զնա . և աստ կա-
 տարի առաջին գիրքն Սահարացեցւոցն : Ի
 հարիւր տանն թուին Լսորոց թագաւորեաց
 յԵգիպտոս Պտղոմէս Լպիփանէս ամն քը-
 սանն և մի . սա առաքեաց զԱքրոպ զօրավար
 և հնազանդեաց զՇրեայս և զՓղշտացիս Լը-
 եշ Լնտիոքոս ընդդէմ նորա , և կոտորեաց
 զնա , և առ յինքն գրաւեաց զքաղաքսն զսր
 առեայն էր :

Եւս Լնտիոքոս արար սալայարկս զփու-
 ղոց քաղաքաց բազմաց . և սա արար նշանս
 չափածոյս իջավանաց ՚ի ճանապարհս . զոր
 փարոսխնն կոչեն . և շինեաց կամուրջս քա-
 ըակուռս յանցս գետոց և առուաց . և հար-
 թեաց զխոշորութիւն ճանապարհաց ՚ի դիւ-
 րագնացութիւն . և ՚ի մետասան ամին իւ-
 րոյ արար պատերազմ ընդ Շոպմայ և պար-
 տեցաւ ՚ի նոցանէ , և ըմբռնեցաւ : Եւ եդ-
 զօրդին իւր պատանդս տալ զգինս անձին
 իւրոյ , և հարկս ամի ամի հազար քանքար
 ոսկոյ . և այս եղեւ սկիզբն հարկելոյ Լսիոց
 և Լսորոց ՚ի Շոպմայեցւոցն :

Ի սոյն ժամանակս թագաւորեաց Սակե-

կէդանացւոցն Փիլիպպոս ամն քառասուն և չորս (1) . և աստ կատարեցաւ մարգարէաւթիւնն Վանիէլի թէ թագաւորն հիւսիսոյ պոպէ պատերազմ ընդ արքային հարաւոյ . որ է Նաոխրոս ընդ Պտղոմեայ , որ ետ նմա զգուստր իւր . և անդրէն էառ վերստին :

Այս Նաոխրոս սպան զՃմոնայ և զորդիան իւր , և այտահարեալ չորչարէր զաւուրս իւր . և գնաց սա յերկիրն Երամացւոց բըժշկիլ անդ ՚ի գիցն իւրոց : Եւ անդ ասացին զնա ծերքն եթէ տուր բերել զոսկերս բապանելոցն ՚ի քէն . և անկեալ առաջի նոցա ողջացիս , և առաքեաց փութանակի յՆաոխր և բարձին սակառօք զնշխարս սբբոցն և գնացին : Եւ հասեալ ՚ի Հաթիս քաղաք դիպեցան նոցա արք , որք ասացին եթէ քարկոծեցաւ թագաւորն ՚ի տան աստուծուհւոյն իւրոյ վասն չարեաց իւրոց : Եւ իբրև լուան զայն եղին ՚ի տեղուոյն զաւուրքսն առ ընթեր կաղնւոյն մեծի : Եւ յետ ժամանակաց յայտնեցան նշխարք նոցա , և շինեցաւ փեղին Վանք և է մինչեւ ցայսօր ժամանակի :

Եւ թագաւորեաց Նսիոյ Աելեւկոս . և Վիտոքորոս հաւատարիմ նորա նեղէր զՆաոխրոս . և պատժեաց զնա Տէր :

(1) Մի օրի քսան և չորս :

Ի հարիւր երեսուն և մի թուին արձա կեցաւ Նստիորոս ՚ի Հռոմայ և թաղաւ ընաց ՚ի տեղի հօր իւրոյ : Սա կոչէր Լյոզի փանէս և թաղաւորեաց ամս մեռաւան . կամեցաւ քնալ յԵգիպտոս և արդելին զնա Հռոմայեցիքն , և դարձաւ եկն ՚ի Հրէաստան և ետ զՔահանայապետութիւնն յՍտն՝ յեգիպոսն Սեիայ . և յետ սակաւու առ ՚ի նմանէ և ետ յՍեիա . և եղել աղմուկ ՚ի մէջ եղբարցն : Իսկ Ստոթթէ որդի Յոհաննու որդւոյ Շմաւոնի Քահանայի յորդւոցն Յոջնադարու նստէր ՚ի Սուդիմքաղաք . և եւթն որդիք նորա ընդ նմա Յովհաննէս , Շմաւոն , Յուդա , Սակաբէ , Լյոզիազար , Լւարէ , Յոջնաթան «սա վառեցաւ նախանձու Կառուծոյ և տեսեալ մեղս անհնարինս սարան զյանցաւորս . և ապտամբեալ ել ՚ի լեւոռն իւրացօքն :

Իսկ Նստիորոս հարուածովք հօր իւրոյ մեռաւ ՚ի Պարսս ՚ի ցասմանէ Տեառն , զի նա քնաց զճանապարհս հօր իւրոյ , այն որ պրզ ծեաց զտաճարն կանգնելով ՚ի նմա պատկեր Օւեսայ . և ՚ի լեւոռն Գարիզին շինեաց տաճար յանուն Օւեսայ և Քսանթեայ՝ աղու չեցեալ զնա Սամարացւոցն :

(Յութուտասաներրորդ ամին Պողոմեայ

Թագաւորեաց Լյպիւիան Աւպատոր ամս երկուս. սա առաքեաց զՇ աւրղորա զօրապետն իւր հարիւրքսան հազար զօրօք և փղօք ՚ի Հըրէաստան, և կոտորեցան ՚ի նմանէ բազմութիւն Հրէից, եւ մեռաւ Լյպիւազար ՚ի ներքոյ փղի. և եղև ՚ի Թաղէն զսպանեալսն Խորայելի գտան ՚ի ներքոյ հանդերձիցն, նկարք և պատկերք կոսց :

Յայսմ ժամանակի Սեիա Քահանայապետն գնացեալ յԱրիպոոս շինեաց տաճար Տեառն նման տաճարին որ յԱրուսաղէմ, առանց հրամանի տեառն. և առնէին անդ քահանայապարծութիւն ըստ օրինացն : Եւ զտաճարն որ յԱրուսաղէմ նորոգեաց Յուդա Սակարէ և մնաց շէն մինչեւ. յաւերն վերջին ՚ի Հռոմայեցւոցն, զինաւեր առաջ նորդ Հրէիցն :

Եւ յետ Յուդայի եկաց Յովնաթան, որ սպանաւ ընդ Եղէքսանդրի ՚ի Տրիփանայ : Եւ եկաց ՚ի տեղն նորա Շմաւոն. սա առաքեաց ՚ի Հռոմ վահան ոսկեղէն, և խնդրեաց դաշն և բերին նմա տախտակ պղնձի նշան ուխտի : Եւ սա առաքեաց զՅովհաննէս զորդին իւր. և կոտորել ետ զգօրսն Լնտիսքոսի և ազատեցան ՚ի հարկէ նոցա : Եւ աստ կատարեցան երկրորդ գիրքն Սակարայեցւոց :

Ի հարիւր եւ թանասուն և չորս թուին սպանաւ Շմաւոն ՚ի Պողոմեայ . և առ ըզտեղի նորա Յովհաննէս որդի նորա : Յայտմ ժամանակի իշխանացաւ ոմն Հրեայ Սուհայ, և մնաց մինչեւ ՚ի հայրն Աբգարու Աբբայի :

Եւ զայսու ժամանակաւ գնաց Յովհաննէս Սուհանիայ, և եհար գնոսա . և կուչեցաւ անուն նորա Հիւրկանոս :

Եւ թագաւորեաց Անտիոքոս Ալլիւպաս, և եկն Ալլոուսաղէմ ինդրեաց հարկս յոյժ ծանրագոյն . և եբաց Յովհաննէս զգերեզմանս Դաւթի թագաւորի, և եհան անտիզոսկին և զզարդն ամենայն թագաւորացն Յուդայ, և երեք հազար քանքար ոսկւոց առեալ՝ ամիսփեաց զայլն . և տուեալ երեք հարիւր քանքար Անտիոքու գնաց ՚ի նմանէ՝ և չորսաւ Հիւրկանոս որ և Յովհաննէս, եւ քակեաց զՍամարիա :

Ի թուին հարիւր իննսուն և վեց թագաւորեաց Աբգիպտոս Պողոմէոս Սովտէր ամս եւթն և տասն : Եւ գնաց Անտիոքոս, և Հիւրկանոս ընդ նմա, և սպանին զՏիտոս թագաւորն սրարթեւաց :

Ի չորրորդ ամին Պողոմեայ թագաւորեաց Ասիա Անտիոքոս Կիզիկոս ամս ութ

և տասն : Ի մետասաներրորդ. ամին Պողոս մեայ մեռաւ (Յովհաննէս Հիւրկանոս, և առ զտեղի նորա Արիստարղոս որդի Յովնաթայ ամ մի . սա 'ի վերայ պճղնաւորին թագ յաւել . և երկոքին եղբարք սորա Աղեքսանդրոս և Անտիգոնոս նենգութեամբ սպանին զմի մեանս ըստ մարգարէութեան հօրն իւրեանց զի Հնորհ մարգարէի գոյր ընդ նմա :

Յետ Արիստարղուլեայ առ զպատիւն Յովհաննէս եղբայր իւր, որ կոչեցաւն (Կանէ ամս քսան և եւթն, որ խստագոյնս դատէր զազգն իւր : Յոյսմ ժամանակի հալածեցաւ Պողոմէ 'ի Կղէոպարայ մօրէն իւրմէ : Եւ թագաւորեաց յԳիւպտոս Պողոմէոս Աղեքսանդրոս ամս տասն : Ի վեցերրորդ. ամին սորա բարձան թագաւորք Ասիոյ և Ասորոց, և եղին ընդ Հռովմայեցւոյք :

Եւ աստ կատարեցան հին գիրք ժողովրդեանն : Եւ են յԱգամայ հինգ հազար և եւթանասուն երկու ամբ, և աստի մինչեւ 'ի ծնունդն Վրիստոսի ամբ հարիւր քսան և չորս : Եւ ժամանակ թագաւորացն Ասիացւոց ամբ երկերիւր վեչտասան . որ սկսաւ զինի մահուանն Աղեքսանդրոս և 'ի թուին Ասորոց երկերիւր քսան և երկու : Իարձաւ Պողոմէոս հալածեալն յաթոս իւր ամս ութ :

Եւ յետ նորա թագաւորեաց Պտղոմէոս Միսնէսիոս, ամս երեսուն որ էր եպրայր Կղէոպատրայ : Ի հինգերորդ (1) ամին Պաղլոմէայ մեռաւ Յովհաննէս որ և Լղէքսանդրոս, և առ զիշխանութիւնն կին նորա Լղէքսանդրիայ որ կոչեցաւն Սաղինա ամս իննօրինապահ և Լստուածապաշտ, որ ունէր ուստերս երիս, զՀիւրկիանոս, զԱրիտաբուլոս, զՆտիգոնոս : Եղև Հիւրկիանոս քահանայապետ, և Արիտաբուլոս առնուլ կամէր ՚ի նմանէ. մինչև եկն Պոմպէոս զօրապետն Հռովմայեցւոց, և տարաւ զնա կապանօք, և հառտատեաց զՀիւրկիանոս ամս երեսուն և չորս : Սա շինեաց զպարիսպն Լըրուսաղեմի և զքակեալն ՚ի Պոմպայ և մտին Հրեայք ընդ Հռովմք :

Իսկ Պոմպէոս կրճատեաց բազում աշխարհս ՚ի Հայոց և Եւսորոց և Եւրաբացւոց և մեծացաւ յոյժ, մինչև կոչել նմա Եւտուկարտոր : Եւ ՚ի նոյն ժամանակս մեռաւ Պտղոմէոս, և թագաւորեաց Կղէոպատրա ամս երկու :

Եւ սպանաւ Պոմպիոս ՚ի Յուլիոսէ որ և Պայիոս ՚ի կարծիս ապստամբութեան :

Օայսու ժամանակաւ էր Հերովդէս, և այս է ազգն նորա :

(1) Երէք օր յիսննէ :

Այր մի էր Այկաղանայ Անթիպատրոս անուն որդի Հրովդէի Քրմապետի Ապղոնի կուոց : Սա գերեցաւ Ադովմայեցւոցն և անդէն ամուսնացաւ , առեալ ՚ի կնու թիւն զԱուփրիտէ գուստր Արետայ արքային Արաբացւոց . և եղև սա բարեկամ Հիւրկիանայ . զի օգնէր նմա ՚ի Պոմպիայ կողմանէ . սակա քահանայութեանն . զի ծախօթացաւ Հռոմայեցւոցն և շնորհ եգիտ յաչս նոցա . մինչ կացուցին զնա իշխան Հըրէիցն կամելով Հիւրկանեաց և ունէր նա չորս որդիս Եովսէփ և Փերուրի և Փեսաղոս և Հերովդէս և գուստր մի Սողոմ անուն : Իսկ Եովսէփ և Փեսաղոս եղևն ընդ հօրն գործակալք Հրէիցն : և ոմն ՚ի Հրէից սպան զԱնթիպատոս գեղըմպութեամբ : Եովսէփաւ որդւոմն իւրով և Եղփեսաղոս Ատիպոնոս սպան գեղելով ըզխոցեալ գլուխ նորա : Քանզի զօրապետն Հայոց Քաղապիրան եկն Արուսաղէմ զայսու ժամանակաւ , և գերեաց զնա . և հաւնեալ զՀիւրկիանոս եգ ՚ի տեղի նորա զԱտիպոնոս , և զՓերուրի , և զՀիւրկիանոս տարաւ կապանօք ՚ի Հայս :

Եւ Հերովդէս գնացեալ ՚ի Հռոմ եւ պատմեաց զփշտոս հօրն իւրոյ . և զեղբարցն

ի վերայ հաւատարմութեան իւրեանց ,
 և վասն այսորիկ թափ եղ նմա կայսրն Հր-
 առմայ , և եկեալ յԱրուսազէմ սպան զՆ-
 տիգոնոս , և յետ ժամանակի զՀիւրկիանոս .
 և զերծեալ ՚ի գերութենէ Հայոց , թա-
 գաւորեաց Հրէից անհոգապէս :

Նոյնպէս սպան և զորդին Հիւրկանեայ .
 և զՍնաթան :

Եւ կատարեցան գիրք եթէ ՚ի պակա-
 սեալ պետութեանցն Հրէից երեւի բնա-
 ծին արքայ . և եւթներորդքն Դանիէլի որ
 ասէ եւթներորդք եւթն . և եւթներորդ
 վաթսուն երկու . որ լինի վաթսուն և ինն
 եւթներորդք որք են ամբ չորս հարիւր
 ութսուն երեք : Այսեալ ՚ի վեցերորդ ամէն
 Դարեհի Սադիայ մինչեւ յաւետիտ կու-
 սին մօրն Լամանուէլի . և գտաք ՚ի թարգ-
 մանութեանն Աբգարու արքայի՛ եթէ Դա-
 նիէլ յետ իմանալոյն վասն Բրիստոսի , նե-
 դէր ՚ի կարօտութենէն . և ՚ի վախճանէն
 իւրում յեզբ Տիգրիս գետոց , անկաւ ՚ի վե-
 րայ երեսաց իւրոց , կոչեաց առ Տէր և ասէ .
 ցոց Լստուած Իսրայելի զՔրիստոսն քս
 մինչեւ մեռեալ իցեմ : Եւ եկն առ նա
 Դաբրիէլ և ասէ . հանգիր խաղաղութեամբ
 պր ցանկութեան . զի շեւ է ժամանակ , պր

ի կատարման տեսլեանն քո գայ . և խաչի ,
և մեռանի , և ինքնին և կեալ ՚ի դժոխս հա-
նէ զձեզ անտի . արդ՝ մխիթարեա՛ զքեզ
յուսով գալստեան նորա :

Ըստ որում և ՚ի կատարման ժամանակին
ծնաւ Յիսուս Քրիստոս օծեալն Աստուած
ի Բեթղէմ Յուդայ ՚ի քառասուն և չորս
ամի թագաւորութեանն () գոստեայ , և ի
ջեալ հուր յերկնից այրեաց զյաճախութիւն
կռոյն որ կայր յԱլլումպիոս լեառն , զոր աւ
տուածաբնակն կոչեն :

Եւ էր ամն առաջին թագաւորութեա-
լնն Աբգարու , և Հերովդի՛ երեսուն և եր-
կու : Եւ այսպէս մեր պատկաւորն Աբգա-
րիոս արքայակից է ըստ մարմնոյ արքայու-
թեան Տեառն : Եւ է յԱգամայ հինգ հա-
զար հարիւր ութ ըստ եւթանասնիցն : Ըստ
Եւսեբայ՝ հինգ հազար երկու հարիւր ութ-
սուն և չորս : Ըստ Երանսսի՛ հինգ հազար
իննսուն և մի . և ըստ այլոց՝ հինգ հազար
հինգ հարիւր երեք : Եւ ըստ Ասորոց՝ հինգ
հազար քսան և վեց . և էր մուտն Միսանայ
և երկու շաբաթ . և տարին երկոտասան լուս-
նեայ (1) յորում ամի առաքեցաւ Կիւրինոս
ի Աինկղիտոսէ յԱսորիս , և ՚ի Պաղեստին

(1) Մի օրի . լուսնոց :

գրել զազգան, և դնել հարկս : Քանզի լու-
ւան 'ի Հռովմական Թեւդասաց և զՅուդայի
ապստամբաց, եթէ ստեն Հրէիյն մի տալ
հարկս մահկանայու Թագաւորի, և բար-
կացան յոյժ . և 'ի պատճառս ապստամբա-
ղացն (1) եղեւ իրքս այս, որ բնաւ չէր լեալ :

Իսկ Օգոստոս երկրորդ ինքնակալ էր,
և կայսր Հռովմայեցւոց յետ Յուլիոսի, զոր
ասեն Փորահան, այն որ բարեբախտ եղեալ
Թագաւորեաց յետ չորս հարիւր վաթսուն
երկու ամի խափանելոյ Թագաւորացն Հռ-
ովմայեցւոց 'ի Տարկինոսէ մինչեւ ցնա :

Եւ զառաջինն պատիւ Թագաւորացն նո-
ցա Ռոբիոս էր . և արդ կայսերք Եւտու-
կարոտորք կոչին : Եւ 'ի շինելոյն Հռովմայ
մինչեւ երկրորդ անգամ Թագաւորեցին եւ-
թըն հարիւր երկու ամբ . և մեծք եղեն
յերկրորդումն քան յառաջնումն . զի Վա-
լիոս առաջին Թագաւոր նոցա գնացեալ
Ալգիստոս՝ հնազանդեաց . այն որոյ անունն
Թարգմանի կայնան, որ է Լնդրոնիկոս (2) կո-
չեցեալ յոմանց : Եւ այս (3) Յուլիոս, որ է
հինգ ամ Թագաւորեալ սուանաւ նենգու-
թեամբ : Երկրորդեաց Օգոստոս, որ մե-

(1) Մի օրի . ապստամբաց . կոս :

(2) Չորս օրի . Անդրանի-

(3) Ամենայն օրինակ տունդարս .

Ճագուռնի փառաց արժանացաւ մօսւ եղեալ
'ի ժամանակ Տեառն մերոյ :

Եւ տիրեցին Լսիոյ և Լսորեստանեայցն :
Եւ կացուցին զայսու ժամանակօք զլուգի
ոս Հռովմայեցի 'ի կողմանս Լսորւոց , զի
գրեացէ 'ի Հռովմ՝ զամենայն պատահեալսն .
յայսմ կողմանէ : Ըստ որում և գրեաց ըզ-
ժամանակ ծննդեան Տեառն մերոյ և զգալ
Սոգուցն , և առաց :

Գիտացցէ ինքնակալութիւնդ քո , զի
Պարսիկք ոմանք արք փառաւորք եկին եւ
մտին յիշխանութիւնս ձեր . և երկրպագե-
ցին տղայի միոյ ծնելոյ 'ի Հրէաստանի , ա-
ռաջնորդեալք յերկնաւոր փառաց : Բայց
թէ ով է մանուկն , կամ սյր որդի տեղե-
կանամք :

Եւ գրեցաւ նմա պատասխանի եթէ ըզ-
Հերովդէսդ արքայ կացուցեալ է մեր 'ի վե-
րայ Պաղեստինեայ . 'ի նմանէ լուիցոք Սո-
գուցն գալ : Իսկ եթէ սյր էին Սոգքն . Եւ
սերի և Գրիգոր ասեմն յորդւոցն Լքրահա-
մոն էին . և այլք՝ եթէ յորդւոցն Բաղամու
Սոգք էին : Եւ գտաք մեր Երեսացւոյն բա-
նիւ գրեալ զայս , և նման է . և Յակովբ ա-
սէ , յազգէն Իլամայ էին Սեմացիք : Եւ ու-
մանք՝ եթէ 'ի Թագաւորացն Լքրայ , եւ

Սաբայ էին ըստ Դաւթայ վկայելոյն : Սա
կայն էին երեք թագաւորք զի երեք ցեղ
պատարագս մատուցին : Եւ ոմանք ութն
ասնն ըստ Սքիայ, թէ ութ վարիչ : Եւ
սուրբն Յակովբ երկոտասան իշխան ասէ .
և սոռուգիւ գրեալ է նորա գիրք մի . երեք
հազար հեծեալ ասէ, և հինգ հազար հե-
տեւակ : Եւ եկեալ յԵփրատ ՚ի տեղին որ
ասի Կալանիկոս որ է Սաղայ, լուան եթէ
սովէ ՚ի Հրէաստան այլ եւս վասն կասկածի
չփոթման, թողին զյոյովս և ինքեանք եր-
կոտասանքն հազար հեծելով գնացին եւ
դարձան առ զօրս իւրեանց : Եւ անուանք
իշխանացն են այս՝ Դահանդուր՝ որդի Ըր-
տազդայ : Շահէփ, որդի Գուդբարայ . Ըր-
չակ որդի Սահգուդայ, Օրեւանդ ⁽¹⁾ որդի
Վարիդուդայ, Ըրիհու որդի Խոսրովու, Ըր-
տաշէս որդի Սելիաթայ, Իշթանքուզա որդի
Շիշոնթայ ⁽²⁾, Սեհդուր ⁽³⁾ որդի Հումայ,
Ըքշերիշ որդի Սահապանայ, Սարտանա ⁽⁴⁾
որդի Բելդանայ, Բարուդոր որդի Բեդայ :
Իսկ թագաւորն որ առաքեաց զնոսա՝ Փիր-
շապուհ անուն . ոմանք երկու ամաւ յետ
ծննդեան ասնն զգայն նոցա : Բայց ճշմար

(1) Երկու որի. Չուանդ :

(2) Երկու որի. Շիշոնայ :

(3) Երկու որի. Մեհդուդ :

(4) Երկու որի. Սարտանա :

տեն ոմանք երկու ամառ յառաջ գուչակեալ
աստեղը և յուղի անկեալ : Եկեալ ժամա-
նեցին 'ի (տեղի) ծննդեանն, միով աւուրբ
ղկնի ծննդեանն, ըստ որում գտին պատեալ
'ի խանձարուրս և եղեալ 'ի մտուր :

Եւ քառասուն օր կացեալ անդէն 'ի
Բեթղէէմ, և գնացեալ 'ի տաճարն՝ ընկա-
լաւ զնա Սիմէոն որ հրամանաւ Հոգւոյն
պահեցաւ կենդանի :

Ի Պտղոմեայ հետէ, որ մի էր 'ի Թարգ-
մանչացն, որ 'ի գրել զՀսային և զտեղին Թէ՛
Կոյն յլացի, գրեաց և ապա զղջացաւ, և
ասաց Թէ՛ Հեթանոսքս որ խնդրեցին զգրու-
եանս, ծաղր առնեն, զիարդ հաւատան : Եւ
դարձաւ ջնջեաց, և դարձեալ տրոմեցաւ . և
ասէ . Բնկերքն իմ գրեն և այսն լինիմ ես, և
քնի հակառակութիւն : Գիտելով ընկերին
որ ընդ նմա, և 'ի տրամութենէն ննջեցին
երկոքեանն . և յորժամ զարթեան, տեսին զէ
գրեալ էր զարմանալի գրով ոսկեղինաւ :

Իսկ Սիմէոն ելաց զօրն ողջոյն, և երանի
տայր ժամանակին և տեսողացն զկուսածին
Սանուկն : Եւ ասէ ցնա Հոգին . Աչ մեռցիս
մինչեւ հասցես երանութեդ : Եւ եհառ բազ-
ձանացն յերեք հարիւր քառասուն և չորս
ամի ժամանակաց իւրոց . և 'ի տաճարէն

գնաց (1) 'ի Նազարէթ, և անտի յԱգիպտոս, զինի վաթսուէն երկու աւուր ծննդեան իւրոյ. այլք ասէն յետ երկու ամի գնաց յԱգիպտոս. և գու զայս ընկալ:

Եւ Հերովդէս խաբեալ 'ի մոգուցն և զայրացեալ՝ այրեաց զամենայն գրեանն. Հրէից, և ջնջեաց զյիշատակ թագաւորացն Հրէից և զքահանայութեանն, զի իւր լիցի թագաւորութիւն սեպհականութեամբ. և կոտորեաց զմանկունան թուով հազար չորս հարիւր վաթսուէն և երկու, յութսուէն և չորս գեղջէ:

Եւս Հերովդէս խափանեաց զթագաւորութիւն և զքահանայութիւն Հրէից. զի ընդ ձեռամբ արար զվականն, և տայր կաշառօք անարժանից: Սա քակեաց զպաքիսայն Երուսաղեմի, և արար կոտորած սառտիկ մինչեւ ընկալան զնա ամենայն Իսրայէլ: Սա առաքեաց 'ի Նաբելոն և ետ բերել զԼնանէ, և արար զնա քահանայապետ ամ մի, որ չէր Ղեւտացի: Եւ ապա արար զԼրիտաքուլոս զորդին Հիւրկիանեայ զեղբայր կնոջ իւրոյ, և սպան զնա և արար դարձեալ զԼնանէ:

Ի սմին ժամանակի յաղթեցոյն զորքն

(1) Մի օրի. յստիս Յիսուս:

Հայոց որ կային 'ի վերայ Լիփրատայ . և ե-
զեւ Սամուսատ ընդ Հռոմովք :

Եւ 'ի ժամանակս ()գոստեայ , զօրավար
նորա Անտոնինոս սիրեաց զԿղէոպատրայ . և
տպստամբեալ թագաւորեաց և գնաց յԵ-
գիպտոս^Յ և գնաց 'ի վերայ նորա ()գոստոս
և կայաւ զնա , և եթող կենդանի զի աղա-
չեցին վասն նորա Սինկղիտոսքն : Եւ ած
()գոստոս գերի բազում յԵգիպտոսէ 'ի Հը-
ռովմ . և չոգաւ ինքն , և վերստին ապստամ-
բեաց Անտոնինոս , առեալ զԿղէոպատրայ .
և ունէր ռես Կղէոպատրայ ընդ Հայս և ընդ
Հրեայս և ընդ Երաբացիս . և 'ի ձեռն Ան-
տոնինոսի թափէր վնասանձ իւր :

Իսկ լուեալ ()գոստեայ գնաց 'ի վերայ
նորա և պաշարեաց զնա յԵգիպտոս . և յոր
ժամ գիտացին զպարտութիւնս իւրեանց
Կղէոպատրայ և Անտոնինոս ուք կռուէին
ընդ ()գոստեայ 'ի միասին , անձնասպան ե-
ղեն : Եւ ()գոստոս ետպան զՂրեգակն և
զի ուսին զորդիսն Կղէոպատրայ . և եբարձ
զթագաւորութիւնն Պտղոմեանց , որ Յու-
նաց կոչէր . տեւեալ ամս երկու հարիւր ին-
սուուն և վեց : Եւ Սեբաստոս կոչեցաւ ()-
գոստոս որ է յաղթող :

Եւ են ամանք որ աստի թուեն զժամաւ

նակն () գոտեայ : Եւ առաքեաց () գոտոս
 զՏիբերոս զօրապետն իւր և արար ընդ նո-
 սա խաղաղութիւն : Եւ անտի գնացեալ 'ի
 Կիւռէնական աշխարհն , արար զնոսա հնա-
 զանդս : Եւ շինեաց Հերովդէս զՍամարիա ,
 և Սեբաստիա կոչեաց յանուն կայսր . և շի-
 նեաց քաղաքս քաղումս և մեծացոյց զար-
 քունիսն յԱրուսազէմ : Եւ շինեաց զաշուա-
 րակն Սորատոնեայ , և կոչեաց յանուն կայ-
 սեր . և իրքս այս գործեցան յառաջ քան
 զճնունդն Տեառն մերոյ թէպէտ դրեցաւ
 այսպէս :

Եւ այց Հերովդէս յաճախեաց 'ի չարիս
 իւր և սպան զՍարի զկին իւր , և զամենայն
 արուեստագէտս և զիմաստունս Հրէից . և
 Տէր եհար զնա չարաչար ցաւովք յոտից
 մինչեւ ցգլուխն . և տրորեցաւ ամենայն
 մարմին նորա , և բժիշկք ոչ կարացին օգ-
 նել նմա . և եղին զնա 'ի ջերմ ձէթ , եւ
 խտացաւ ցաւն . և կայեալ զգլխաւորս Հը-
 րէից և պատուիրեաց փեսային իւր Ալեք-
 սին և Սողոմեայ քեռ իւրում զի սպանցեն
 զնոսա յելանել ոգւոյ նորա . զի ակամայ
 լացցեն Հրեայքն յաւուր մահուան նորա .
 զոր և արարին իսկ . զի նեղեալ 'ի ցաւոց ըս-
 տան զանձն իւր և եղեւ չարամահ յերե-

սուն և եւթն ամի արքայութեան իւրոյ :
 . Եւ շնորհակալ էին կանայք ինն , եւ
 որդիք ութ : Ի Գոսիոսէ կնոջէ ծնաւ Լն
 թիպատրոս , սա եսպան զերկու եղբարս
 իւր , և սպան զնա հայրն իւր : Եւ Սարի
 գուստրն շիւրկանեայ ծնաւ զՂեքսանդ-
 րոս և զԱրիստաբուլոս , զոր սպան Լն
 պատրոս , և զՇերովդէս զոր ոմանք կոչէին Լն
 թիպատրոս . սա էառ և զՇերովդիսայ և
 սպան զՅովհաննէս : Եւ Սիւլբոս Սամարացին
 ծնաւ զԱրքեղայոս զոր () գոստոս թագաւոր
 կայոյց ՚ի տեղի հօրն ամս ինն : Կղէսպատրա
 ծնաւ միւս շերովդէս , զՓիլիպպոս , զորոյ
 կինն տա շերովդէս եղբայր ծորա (1) և ըս-
 սանաւ ՚ի պատճառս կնոջ իւրոյ : Եւ Բազայ
 ծնաւ զՓիլայոս :

Եւ այս են որդիք որդւոց նորա , Արիս-
 տաբուլոս ծնաւ զՇերովդէս , որ թագաւոր
 բեաց ՚ի Քաղկիդա : Եւ զԱրիպպաս որ
 կոչեցաւ շերովդէս , որ սպան զՅակովբոս

(1) Աստ խառն և շիւթ
 գան անուանքս ըստ Ս . Գրոց
 կրկնեալ առաւել որպէս շե-
 րովդէս զոր ասացն ՚ի վերոյ
 առեալ զՇերովդիսայ ՚ի կը-
 նութիւն , և սպանեալ զՅով-
 հաննէս , զՄկրտիչն անշուշտ ,

և աստ տե՛ ծնեալ ՚ի կղէս-
 պատրոյ շերովդէս եղբայր
 Փիլիպպոսի . որ նոյն ինքն է ,
 և առ ՚ի կին զՇերովդիոյ
 զկին եղբօր իւրոյ Փիլիպ-
 պոսի , որոյ ՚ի պատճառս եւ
 Յովհաննէս սպանաւ :

զեղբայրն (Յովհաննու : Սա մարտեաւ ընդ հօրեղբօրն և առ զԹազաւորութիւնն 'ի նը մանէ , և սմա եզեւ որդի Մքրիպպոս որ յետ նորա Թազաւորեաց : Եւ դստերք սորա Իերինակայ և Իրուսեղա որ եզեւ կին Փեղբս դատաւորի :

Իսկ իբրեւ Թազաւորեաց Մքրեղպոս ինն ամ տուաւ յաքսորս 'ի Իենան (1) քաղաք վասն չարեաց իւրոց : Եւ Թազաւորեաց Հերովդէս չորրորդապետ . և 'ի նմին ամի մեռաւ Օդոտոս : Եւ առ զԹազաւորութիւնն Տիբերիոս ամս քսան երեք :

Իսկ ամենեցուն Տէրն դարձեալ յԱդիպատոսէ , սնանէր 'ի Նազարէթ լուելեացն օրի նօք մանկանց : Երեք հարիւր երեսուն և եւթն թուին՝ 'ի չորեքտասան ամին Տիբերաց , առսքեցաւ Պիղատոս դատաւոր Երուսաղեմի . և հնգետասան ամին Տիբերաց գաց Տէրն մեր 'ի մկրտութիւն 'ի Յովհաննէ որդւոց Օւքարիայ յամին հինգ հազար հինգ հարիւր երեսուն և եւթներրորդի ելլցն Մդամայ 'ի դրաստէն՝ 'ի վեցն Յունուարի ըստ Հռովմոց՝ 'ի քսան և մի 'ի Տբէթ ամաց ըստ Եբրայեցւոցն : Եամս Տիբերաց

(1) Մի օրի . Իբենան քա . քաղաք : Մի օրի . 'ի Քենենեա

կայսեր շինեաց Հերովդէս զՏապարիա և զԱբայիս (1) : Իսկ Պիղատոս զպատկերն Օւեւայ եմոյժ 'ի տաճարն , և զգանձանակ տաճարին Թափեաց 'ի ջրէջան :

ԳԼՈՒԽ Զ .

Յաղագս կարգաւ առաքելոցն որք կատարեցան :

Յերեսներորդ ամի տնաե սուրբեան Տեաւաւն մերոյ ընտրեցան Առաքեալքն և կոչեցան . առաջին Սիմէոնն Պետրոս 'ի ցեղէն Աւփթաղեմի , որ եդ խորան առաջին Անտիոք , որ յամս կոչուեայ ել 'ի Հռովմ , և եղև անդ ամս քսան և եւթն . և 'ի Ներոնէ պատկեցաւ : Եւ Էնդրէաս եղբայր նորա , որ քարոզեաց 'ի Նիկիա , և 'ի Նիկոմիդիա , և 'ի Սիլիսթիա և Աբայիս . և նախ ամա դրեցաւ աթոռն Կփեսոսի , որ փոխեցաւ 'ի Կրատանդնուպոլիս : Յակովքոս սրդի Օւեւեղեայ 'ի ցեղէն Օւարուղսնի , որ չոգաւ 'ի Սպանիա , և դարձաւ Աշրուսաղէմ , և սպաւ նաւ 'ի Հերովդիայ յուր ամի Տեառն չարչարանսցն . և կայ մարմին նորա 'ի Յուր Սարմարիկէ : Եւ Յովհաննէս եղբայր նորա յետ ննջման Աստուածածնին գնացեալ Ափեսոս կատարեցաւ յեւթներորդ ամի Տըբայիանու : Փիլիպպոս՝ յազգէ Ասերայ 'ի Բեթ

(1) Երկու որի . յասելոս յանուն Տիբերեայ կայսեր :

սայիդայ, քարոզեաց յԱփրիկէ, և կատարեցաւ ՚ի Փիսիդա: Բարդուղիմէոս՝ ՚ի ցեղէն Իսաքարայ, յԱդաւիր գեղէն քարոզեաց ՚ի Պարթեւս և եկեալ ՚ի Հայք ներքին՝ իսալեցաւ ՚ի Սանատրկոյ արքայէ. եւ հանաւ մորթ նորա: Թովմաս՝ ՚ի ցեղէն Յուդայ. քարոզեաց Պարթեւաց և Սարաց և Հնդկաց, և անդէն կատարեաց զկեանս իւր վկայութեամբ: Սատթէոս՝ յազգէն Իսաքարայ ՚ի Կազարեթէ. քարոզեաց Հրէիցն և մեռաւ ՚ի Բաբաազ, և թաղեցաւ յԱնտիոք. և յետ ժամանակի տարան զնա յայնկոյս ծովուն: Աիման կանանացի՝ ՚ի ցեղէն Եփրեմի, ննջեաց ՚ի Համա, և գտաք ուրեք թէ ՚ի Կուրիս: Յուդա՝ որ կոչեցաւն Թադէոս, որ սակս ի մաստութեան նորա կոչէին Ղերէոս՝ որ է սիրա և հոգի. քարոզեաց յԱսորիս և ՚ի Հայս, և կատարեցաւ ՚ի ներքին Հայս ՚ի Տիւրուդիս տեղւոջ՝ ՚ի Սանատրկոյ. և գտաք ուրեք, թէ բերաւ յԱւոհայ: Յակովբոս Աբիտայ՝ յազգէն Սանասէի, կատարեցաւ ՚ի Սրուճ: Յուդա մատնիջ՝ ՚ի ցեղէն Իսնայ ՚ի Սկարիովտայ, որ գնաց ՚ի տեղի իւր: Սատաթէ փոխանորդ նորա՝ յազգէ Ռուբենի, կատարեցաւ յերկիրն Սարդակերաց:

Եւ յետ սոցա երեւեցոյց Տէր եւս եւ թանասունն երկու, որոց անուանքն են այս:

Մէրէ որ կատարեցաւ յԱւուհայ, Ախէ՛ որ
 կատարեցաւ ՚ի Սիրինոսէ յԱ՛բգարայ որդ-
 ւոն : Անանիա՛ զոր Փուլ զորավարն կսպան
 ՚ի բարիչն ասէր որ զՊօղոս պաշտէր ՚ի ՚Իա-
 մասկոս (1) : Ղազար զոր յարոյց Տէր, ՚ի Ախար-
 րոս կատարեցաւ : Սէլէալ՛ որ ՚ի Ռոդոս
 ծովակուր եղեւ : Աբիաս կացեալ ՚ի Հեմն ,
 և կատարեցաւ ՚ի Փիլիզոր իւրով մահուամբ :
 Բառնաբաս՛ որ ՚ի Սամոս մեռաւ : Սոթենէս՛
 որ ՚ի Պոնտոս ՚ի ծով ընկեցաւ : Աիւրակոս
 որ յԱղէքսանդրիա ՚ի բանտի՛ մեռաւ : Յով-
 սէփ Փիլիտոս՛ որ զՏէրն Թաղեաց ՚ի տան
 իւրում մեռաւ : Աիկոդեմոս՛ որ յԱրուսա-
 դէմ կատարեցաւ : Շիղայ՛ որ ՚ի Փիլիպուս
 կատարեցաւ : Յուդայ Յակովբեան որ ՚ի
 Պիլոթ կատարեցաւ . և ըստ այլոց յԱրմի-
 քաղաք Հայոյք Յուդայ՛ Շապիու որդի ՚ի
 Խլաթ քարողեաց և անդ կատարեցաւ :
 Սարկոս որ կոչեցաւն Յովհաննէս յԱղիա-
 զու կատարեցաւ : Ումնաս՛ ՚ի Սելտինէ կա-
 տարեցաւ : Աիկէ ՚ի Պտունի կատարեցաւ :
 Յասոն՛ Կազանակուր եղեւ ՚ի Պոլոմպուս :
 Սանաուլ որ այրեցաւ յԱ՛բքայ : Իուփոս ՚ի

(1) Թերեոս Լիփ . Անիա՛ ՚ի Դամասկոս :

զոր Փուլ զորավարն սպան ՚ի Բա-
 յիւն . սո եր որ զՊօղոս պաշտէր :

(2) Մի օրի յասելոս սովորէ

Տըւք սուանաւ : Աղէքսանդրոս ընկեցաւ ՚ի վին Ալքրակըսպօլիս (1) : Սմոն Կիւրինեսայ սըրով կատարեցաւ : Օինոս, որ ՚ի մէջ ձիոց կոխեցաւ : Կղէուպաս՝ խաչեցաւ Ալքրուսաղէմէ Սվսէս և Յակովբ եղբարք քարկոծեցան ՚ի Սպարտայ : Թէոդորոս հրով կատարեցաւ ՚ի Աււոդիկէ : Դեստորիոս կատարեցաւ ՚ի Վալլա : Էլիզին և Սամոն մտին ՚ի բօշացւոց երկիրն և անդ կատարեցան : Յոնիաս ՚ի Սամոս կատարեցաւ : Տիտոս ՚ի Պաշրիտէ կատարեցաւ : Պատրուբաս ՚ի Վաղկեդոն կատարեցաւ : Յասոն կրիտէ ՚ի Խուզիա կատարեցաւ : Արմէ հովիւն Ալուտիոք Պիսիդա կատարեցաւ : Սիւս Կիրակոս ՚ի Կեսարիա կատարեցաւ : Խրիսիմոս ՚ի Վինուսիա կատարեցաւ : Նարկէսոս ՚ի Վաթիկն կատարեցաւ : Արոլոս ՚ի Կեսարիա կատարեցաւ : Սամալ ՚ի Սիկիլիա հրով կատարեցաւ : Տիմոթ Ալփեսոս մեռաւ : Սարկոս աւետարանիչ Աղէքսանդրիա կատարեցաւ : Ղուկաս աւետարանիչ ՚ի Ղաւոս քաղաք կատարեցաւ : Վեւի, ՚ի Փլեւնիս կատարեցաւ սրով ՚ի Խորոմասէ : Ալփրեմիոս ՚ի Վաշաւ կատարեցաւ : Աիկիտոս ՚ի Տիբերիա սղոցեցաւ : Բոդոս, և Ղինոս Ալքայիա սուանան : Յովհանն

(1) Երկու օրի. յերապօլիս :

նէս եւ Ղէուդու ՚ի Բալփաք գաղանաց արկան : Ստեփաննոս՝ յԵրուսաղէմ շարկածեցաւ : Նիկիէս՝ սղանաւ յԵկեղեցին ՚ի Խիսոնեայ իշխանէն : Սարտէլոս՝ ՚ի Պալնա մտոս կատարեցաւ : Ի իասօն ՚ի Պափիս կատարեցաւ : Օւքարիա այրւոյն որդի քարկոծեցաւ ՚ի Հուրինա . և միւս Օւքարիա ընդ նմա : Օւքէ և միւս Օւքէ կատարեցան յանապատն : Սիմօն բորոտն յԵամթայ⁽¹⁾ կատարեցաւ : Իւլումիոս և Ստեփանէ և Ստուգի ՚ի Տապարիա ՚ի բանտի մեռան : Լպենդէ ՚ի Վանպրա այրեցաւ ՚ի դատաւորէն Ղէսկրիտեայ : Իպէլիս որ Երախայ կատարեցաւ : Լնանիա և Սիմոն ՚ի Բիւզանդիա սրով կատարեցան յեղարքոսէն :

Եւ յորքիկ թիւք պատուեալք և յորովայնէ ընտրեալք և յսուաջքան զըինեղն աշխարհի նկատեալք⁽²⁾ : Կազմեցան բաղկօք բանին և եղան հիմունք Եկեղեցւոյ . և սորօք սկսաւ հաւատն որ է Կաթուղիկէ եկեղեցի, որ և բնակարան փառացն Տեառն խօսուն աստեղօք բոցափայլեալ ՚ի փառս երկնաւոր փեսային :

Յամս Տիբերայ կայսեր փայլէր իմաստու թեամբ սրանչելին Փիլոն յՂէքսանդ.

(1) Երկու օրի ՚ի Յրամթոս : (2) Ոմանք՝ կատարեալք և

Գ Ր Ա Պ Ն

ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՍՏՆԵԱՆԻ

Կարգաթիւ.....

րիա : Սա գրեաց զամենայն սրտահմուռնս
 Հրէից . գրեաց և մեկնութիւնս արարածո-
 ցրն . և վասն վաստակոց երկրի . և վասն
 մտացն արդարոց : Օ ի յորժամ զարթնու ա-
 զօթէ և ոչ նզովէ . գրեաց և վասն աւեր-
 ման լեզուայ . և վասն աշխատելոց ՚ի վար-
 դապետութիւն . և վասն զանազան անուանց
 սրոց . և վասն երկու կտակարանաց . և հինգ
 ճառս վասն տեսլեան երազոց . և հինգ ճա-
 ռս վասն ելանելոյ հոգւոյ ՚ի մարմնոյ . և
 չորս՝ վասն օրինացն գրեաց և վասն արան-
 ցրն որ յԿիսկսոս ըստ Քրիստոսի ճգնէին :
 Գրեաց եպերանս Վայիոսի որ զանձն իւր
 լստուած արար . և այլ բազում ճառ խը-
 րատուց : Խօսեցաւ և վասն Քրիստոսի մար-
 գարէաբար . և յետ խաչին , հաւատաց ե-
 կելութեան նորա յարանցն որ յԿիսկսոս
 զուսումն Տեառն ունէին . որք էին յաշա-
 կերտաց անտի առաքելոցն : Եւ յաւուրս
 կղօղեաց կայսեր եղաւ գրեան նորա ՚ի դի-
 ւանն արքունի :

Եւ ՚ի ժամանակս Տեառն մերոյ գտաւ
 ՚ի Հրեայն եւթն հերձուած որպէս ասէ
 Յովսեպոս : Ըռաջին Վպրացն , որ կոչին
 Օրինականք . երկրորդ Վեւտականք որ ու-
 նին զաւանդութիւն ծերոցն . երրորդ վա-

մա . և հաւատաց . 'ի նա , և առաքեաց նմա
Թուղթ աղաչանաց 'ի ձեռն Նիանէ հաւատաւ
րմին իւրոյ , գալ առ նա և բժշկել զնա 'ի ցուտ
ցըն , որ դիպեալ էր նմա 'ի Պարս յառաջ
քան զԵւթն ամ . և Թագաւորել ընդ նմա :

Իսկ Տէրն խոստացաւ յետ խաչին իւրոյ
և յարութեանն առաքել նմա բժիշկ յաշա-
կերտաց իւրոյ , և արժանեալ արար զնա Թրդ
Թոյ . և երանեաց նմա :

Եւ արքայն բարեբախտ առ անձուկո
կարօտու թեան իւրոյ առաքեաց զՅովհանն
նէս նկարիչ բերել զպատկեր նորա , փոխա-
նակ անձին նորա : Եւ նորա եկեալ և տե-
սեալ զՅիսուս , ջանայր պեղել (1) զգեղ նո-
րա 'ի դաստառակն լբգարու , և ոչ կարէր
զի փոխէր նա փառաց 'ի փառս , և ցնծայր
'ի հաւատս հեթանոսաց : Ասան որոյ խընդ-
րեալ առ ինքն զկտաւն աղբիւրն գթու թեան
դնէր երեսաց իւրոց , և նկարեալ լինէր տիպ
նորա 'ի հանդերձեղէնն (2) . և տայր ցնկարիչն :

Եւ էր այս նախ քան զՐրիստոսի չար-
չարաննն եւթն աւուրբք : Եւ պատկերն
բերաւ և տուաւ Թագաւորին և բազում
նշանք լինէին 'ի նմանէ (3) մինչեւ եկն Թաւ

(1) Երեք օրի . նկարել :

(3) Մի օրի . յաւրս . եւ

(2) Երեք օրի . 'ի դաստառ բժշկեաց զկէս գոգու թիւն
ուակն .

Թագաւորին .

գէոս Լ'աքեան : Եւ 'ի նոյն ամի կանու-
ւոր մահն Տեառն խաչիւ , Թաղումն ,
և յարութիւն , և հորձանուամբ դժոխոց , և
աղստութիւնն արարածոց , և յեա քառա-
սուն առուր համբառնայն առ հայր :

Կրէ և զայս Եովսեպոս և ասէ սցսպէս
յառաքս մեր երեւեցաւ այր մի որում
Յիսուան ասէին , և 'ի ձեռն բազում նշա-
նացն զոր առնէր , յայտնի երեւէր Թէ նա
իցէ Քրիստոսն . և վասն նախանձաւ մատնե-
ցին զնա անօրէնքն Պիղատոսի դատաւորին ,
և սպանին զնա խաչիւ . և յետ երկոց ա-
ւուրց տեսին զնա կենդանի . և ոչ մեկնե-
ցան 'ի սիրոց նորա հաւատացեալքն 'ի նա :
Եւ մինչեւ զայսօր ասէ հաւառքն նորա . և
ստուգեցաւ Թէ նա ինքն է Քրիստոսն որ
դի Լ'սաուծոց կենդանւոյ :

Եւ ասէ Եովսեպոս Թէ 'ի նոյն ամի 'ի
տօնի Պենտակոստին Պիղատոս եմոյժ զպառ-
կերն կայսեր 'ի տաճարն . և յայնժամ ձայն
լսելի լինէր Թէ գնամք , ահա գնամք առ-
տի , և ոչ եւս այլ դարձցուք : Անչէ և զայս
Փիլան յերկրորդ գիրսն իւր :

Իսկ յաղապս անկար պատմու ճանին Տեա-
ռն . ասէ Սուրբն Լ'փրեմ . Թէ արկին զե-
նուորքն վիճակն վասն չպատառելոյ , և ել
վիճակն զինուորի մի՝ որ ընդ ձեռամբ Լ'ուն-

կիանասի . և առ զնա Ղուկիանոս հարիւրապետն , և եբեր զնա յաշխարհն Վաղարշապետոց ՚ի քաղաքն իւր Մոքսան (1) . և պատուի անդ մինչեւ ցայսօր : Եւ միւս հարիւրապետն զազիկեցի եբեր զիւր մասն հանդերձին ՚ի քաղաքն իւր Փուդ ՚ի մայրաքաղաքն Եդերացոց , և արկեալ ՚ի պուտնարդ ապակեղէն կախեալ կայ Ալեղեցին անհպելի յամենեցունց . հուպ եկեալ բերան ապակոյն և տեսանի յամենեցունց : Եւ զայս պատմուծան անկար հիւսեաց քոյրն Լբգարու . և առաքեաց Տեառն մերոյ ՚ի ձեռն Լնան սուրհանդակի :

Իսկ զինի փրկաւէտ չարչարանաց Տեառն գնաց Լգրիպաս ամբաստանել զՇերովդէ հօրեղբօրէն իւրմէ . և առաքեաց կայսրն կալաւ զՇերովդէս կնաւն շերովդիադատ : Եւ եղաւ ՚ի բանտի ՚ի Պաւանիա քաղաքի . և յետ աւուրց սպանան երկոքին :

Իսկ Լբգար արքայ երկիցս գրեաց առ Տիբեր վասն Բրիստոսի աստուածութեանն և տրուենջ զՊիղատոսէ : Եւ առաքեաց Տիբեր կոչեաց զՊիղատոս . և զամենայն ինչ ասուգեալ ՚ի նմանէ , սպան զնա : Կրեաց Լբգար . և ՚ի Բաբելոնն առ Ներսէս արք.

(1) Երկու օրի . Մոքսան :

բայ . նոյնպէս և այս Պարսից թագաւորն հաստատալ 'ի Քրիստոսի աստուածութիւնն , Եւ այս 'ի բարի կամացն Աստուծոյ եղեւ զի մի կրեացէ աւետարանն հակառակութիւն 'ի նորութեանն խրում , մինչեւ կատարելապէս հաստատեցի . որպէս և եղեւ 'ի ժամանակս այսր թագաւորաց ընդարձակութիւն և խաղաղութիւն քարոզողաց բանին . և յանկարծակի թռեալ աւետարանն ընդ չորս կողմանս աշխարհի 'ի ձեռն աստուածասէր և նախընծայ այսր թագաւորի , որ յառաջեաց ձեռն եա 'ի Քրիստոս . ըստ 'Իսթայ մարգարէի գնալով ընդ սլորտս երկրի սրբոց Առաքելոցն՝ հրամանաւ Հոգւոյն որպէս և գրեցաքդ վերագոյն :

Իսկ Տիրերիոս կեցեալ ամս եւթանասուն և ութ , և թագաւորեալ ամս քսան երեք , մեռաւ : Եւ թագաւորեաց Գայիոս ամս երիս և ամիսս չորս . և եգիտ զ'գրիպաս կսպեալ 'ի Հռովմ 'ի Տիրերէ . և հանեալ զնա առաքեաց թագաւոր Հրէից : Եւ զՓիլիքս դատաւոր Եգիպտացւոցն , ետ նմա իշխանութիւն հոգալ և զՀրեայսն իւր նամով : Վասն որոյ նեղէր զնոսա խստագոյն նրա . և զսուրբ տեղիս նոցա պղծէր զոհիւք պղծովք զամս եւթն . վասն որոյ առաքեցին

զդեսպանս առ Գայիոս աղաչել զնա, որոց մի էր և Փիլոն փիլիսոսոս, և ոչ լուսնոցս այլ և տրամեցաւ յոյժ. և առաքեաց ՚ի Քաւտրանիա իշխանն Նորոց զնել զպատկերն տրա յամենայն մեհեանս և ՚ի տաճարն շրջէից պաշտել իբրեւ աստուած, ըստ որում և արարն իսկ. և կատարեցաւ ասացեալն ՚ի Վանիէլէ, պղծութիւն աւերածոցն:

Յայնմ ժամանակի Սիմոն և Սենանդրոս և կերինթոս երեւեցան:

Իսկ Գայիոս սարնաւ ՚ի ներքինւոց միտ ջէ իբրեւ զմարդ մի չար և մահկանացու. և թագաւորեաց կլոզիոս ամս չորեքտասան:

Իսկ Ագրիպաս կեցեալ չորրորդ ամբաստան երիս. և թագաւորեաց ամս ութ և յօժար կամօք ընկալեալ զպատիժն Նասուծայ յամբոխէն՝ եհար զնա հրեշտակ Տեաւորն և մեռաւ:

Յայնմ ժամանակի ՚ի զատկի տօնին ամբաստեալ շրջիցն ՚ի տաճարին սպանին անձինս երեսուն հազար: Եւ կացոց կլոզիոս թագաւոր շրջիցն զԱգրիպ (1) որդի Ագրապայ և զՓելեքս առաքեաց դատաւոր Գալիլեա

(1) Երկու օրի. զԱգրիպ. գաս:

ցւոց և Սամարացւոց : Եւ կըզդիոս վախ
ճաննալ առ զԹագաւորութիւնն՝ Ներոն որ
դի նորա ամն երեքատան : Եւ առաքեաց
զՓետտոս դատաւոր և եհան զՓելլիքս , որոյ
առաջի եկաց Պօղոս . և դարձեալ հանաւ
Փետտոս և եկաց Նիտեղի նորա Վամբխոս .
և զոս եւս եհան Ներոն և եդ զՆերուրոս :
Յորոյ աւուրս ապտտամբեցին Հրեայք ՚ի
Կայսերէ : Ի սոյն ժամանակս հուր էջ յեր
կնից և այրեաց շինուածս բազումս և աւճ
բոխ մարդկան ընդ նոսա :

Եւ յետ այսորիկ խտտապտտեալ Ներոնի
սպան զընտանիս իւր . և յերեքատան ամի
արքայութեանն իւրոյ սպան զՄաքեալն .
և յարոց հալածանս եկեղեցւոյ . և առա
քեաց Մարուսաղէմ զՎեապիանոս (1) և զՏի
տոս որդի նորա վան ապտտամբութեանն
Հրեից :

Իսկ Յովսեպոս զօրավար Հրեից և խնաւ
տասէր , ամրացեալ կայր ՚ի Յուդբուղայ (2)
Վաղար . և գնաց Վեապիանոս և առ զքու
ղպն , եւ սկսաւ կտտորել զնա . եւ չոգաւ
Յովսեպոս ընդ առաջ նորա և ասէ . աւե
սիս քեզ Վեապիանէ , զի ՚ի մօտոյ Թագաւ

(1) Երկու օրի Վեապեի .
անս :

(2) Երկու օրի . ՚ի Յուդ
բուղայ :

ւորեցես . քանզի վճարեաց Ներոն զկեանս իւր . որպէս և եղեւն : Քանզի Ներոն աւեցեալ յամենեցունց սպան զանձն իւր :

Եւ թագաւորեաց Վալափոս ամիսս եւ թըն և սպանաւ ՚ի մէջ Հռովմոց . և թագաւորեաց Սուրիտալոս ՚ի Վերմանիա : Եւ Սթեմոն ՚ի Հռովմ . որ և յեա երկց ամաց սպանաւ : Եւ թագաւորեաց Ռեդակիմոս ⁽¹⁾ ամիսս ութ . և լեալ ամբոխ ՚ի վերայ նորա սպանին զնա :

Իսկ Վեսպիանոս առեալ զՀովսեպոս պաւտուով ընդ ինքեան պահէր և նստէր շուրջ զԷրուսաղեմաւ :

Եւ ՚ի հասանել պսմհամբաւ առ զօրն որ ընդ Վեսպիանոս , յանկարծ քարոզեցին զնա թագաւոր և Եւտուկարտոս : Եւ նա զուարճացեալ յանձն եթող զորդին ՚ի վերայ Էրուսաղեմի , և ինքն չոգաւ Ղզգիզոտոս և արար զնա հնազանդոս : Եւ զայնր կոչմամբ չոգաւ ՚ի Հռովմ . և թագաւորեաց ՚ի վերայ նորա ամս ինն . և ամիսս տասն : Իսկ Տիտոս առ զԷրուսաղեմ ՚ի Օտակի տօնին . և կորոյս Հրեայս բիւրս հարիւր քսան եւ վեց . և քակեցաւ պարիսպն և այրեցաւ հրով քան զվերջին աւերն յահկի ամսեանն :

(1) Մի օրի . Քիզպետ :

Լուսմն Երուսաղեմի և աւերն լինին յ՛գամայ ամբ հինգ հազար հինգ հարիւր⁽¹⁾ երեսուն և եւթն. և ՚ի յարութենէ Տրառն մերոյ ամբ քառասուն . և յառաջին շինուածէ տաճարին մինչ յետին յաւերն ամբ հազար հարիւր երեք :

Յերկրորդ ամի Վեպպիանու առաւ Երուսաղէմ : Եւ ժողովեալքն անտի դաղուդ երեք հարիւր բիւր էին : Եւ յայնմ զատկին ածին⁽²⁾ ՚ի զենուամն քսան և հինգ հազար գառինս . և տասն այր ՚ի մի գառն էին սուրբք և անսուրբք . ոչ կարէին ուտել, և որք կերանն երկերիւր տասն բիւրք էին . վեց բիւր սրով մեռան. հարիւր տասն բիւր սովով . տասն բիւր գերի վարեցան. ՚ի տասն եւթն ամէն ՚ի վեր յԳիպրոս տարան յազիւսագործութիւն . և ՚ի տասն եւթանէն ՚ի վայր բաժանեցան զօրացն : Եւ այսպէս ինդրեցաւ արիւն որդւոյն Լստուծոյ :

Յետ քառասուն ամի տուաւ նոցա ժամանակ ապաշխարութեան ՚ի մարդասիրէն Լստուծոյ : Եւ տարաւ Տիտոս ՚ի Հռովմ զսիւննն զերկու վնչանաւորս և դուռն մի զտաճարին : Եւ աստ բարձաւ թագաւո-

(1) Երկու օրի . չորս հա. (2) Մի օրի . անուն օրի :

բուժիւնն 'ի Հրէաստանէ և յԱզիպատոսէ
և յԱսիոյ և Վերմանիկոյ . և տիրեցին միայն
Հռովմայեցիքն :

(3) Եւ Վեպիանեայ Թագաւորեաց Տե
տոս որդի նորա . և յերկրորդ ամին Աստուած
քարոզեցաւ . և հաւատաց ամբողին, և եհար
զնա հրեշտակ տեաղն և մեռաւ : Եւ Թա
գաւորեաց Վոմետիանոս (1) եղբայր նորա
ամս տասն և եւթն և ամիսս հինգ . սա հա
լածեաց 'ի Հռովմէ զամենայն ատոեղապէ
տրս և վլախարդս և աւերել ետ զայդ եւ
տանն : Եւ յաւուր սորա ածեաց Վրիստո
նէու թիւն . վասն զի եհարց Պատրուքաս (2)
իմաստասէր զվարդապետն իւր զՎոմիտոս
և ասէ . զինչ է ուսումն այս Վրիստոնէու
թեանն որ հաւատան առն խաչելոյ պարան
քազմութիւն . այլ և զարմանամ զի և թէո
դորոս իմաստապետն Վթենայ, և Վիրիլյա
նոս Ղեքսանդրացի և Վարտինոս 'ի Վաթու
հաւատացին 'ի նա թողեալ զվայելութիւն
աշխարհի և զուսումն իւրեանց : Եւ ապա
տասխանի վարդապետն և ասէ մի զարմա
նար ընդ այդ, զի կարծեմ ես, թէ նմա և
Աստուածք հնազանդին . և նա ասէ . զնորդ .

(1) Երկու օրի . Դեմեա .
բիանոս :

(2) Երկու օրի . Պատրու
քուքաս :

և առէ ցնա քանզի անմեղութիւն և խոնարհութիւն և անընչութիւն է քարոզութիւն նորա, և է դա վերագոյն ամենայն քարոզչաց :

Իսկ 'Ղոմեօտիանոս արգել առնել զօրականս զներքինիսն : Յաւուրս սորա երկու ամսոց անուանք փոխեցան . Սեպտեմբեր՝ 'Ղերմանոս . և Հոկտեմբեր՝ Պարթինիս : Եւ հրաման ետ 'Ղոմեօտիանոս զազգն 'Ղաւթի ջնջել զի մի մնացէ ժառանգ թագաւորութեանն Հրէից . և զբազումս հարածեաց 'ի Վրիստոնէից ընդ որս և զՅովհաննէս աւետարանիչն :

Օպայտւ առուրբքս Ալոդոնիոս տիանայի 'ի ձեռն արուեստին իւրոյ կազմեաց տլոմս բազումս դիւական հնարիւք և ասաց , աւանդ ինձ զի որդին Սարիամու կանխեաց քան զիս . զի ես աւսէի հնազանդել զաշխարհս :

Իսկ 'Ղոմեօտիանոս վասն խստութեան իւրոց սպանաւ և թագաւորեաց Վերիաս ամ մի . և աստուած քարոզեցաւ 'ի Աինկղտոսէն , և հիւանդացեալ մեռաւ չարապէտ :

Եւ թագաւորեաց Տրայիանոս ամս տաւրն և ինն , սա հարածեաց զԱլիզեղեցի սուրբ և 'ի սմանէ պատկեցան Շմաւոն Աղէովպեանց

Լըրուսաղեմի Լպիսկոպոս՝ և Իգնատիոս Լ՛ն ախորու : Իայց զՅովհաննէս յաքսորիցն Մերաս դարձոց և կէսք զսա ասեն : Լը Յուստոս տիրերացի Հրէից պատմագիր աստ էր : Իսկ Իիլինոս ⁽¹⁾ Սինկղիտոս հրամանաւ Թագաւորին զազոււմն կոտորեաց ՚ի Քրիստոնէից և ասիւս զղջացաւ և գրեաց առ Թագաւորն և ասէ . ամենայն իրք բարի է Քրիստոնէից . բայց զի կռոց ոչ զսէն և ընդ առաւօտս երկրպագեն Քրիստոսի : Լը նա գրեաց և ասէ , ջնջեա զդոսս և մի խնացեր :

Յաւուրս յայսմիկ տպատամբեցին Հըրեայքն Ալգիպտոս և եդին իւրեանց Թագաւոր Սուբասոն ⁽²⁾ անուն , և եկին Արուսաղէմ : Լը առաքեաց Տրայիանոս եւ կոտորեաց զնոսս , և մնաց ինքն իշխան ՚ի վերայ Հրէիցն :

Յայսմ ժամանակի Հրեայքն որ ՚ի Կիսրոս կռուեցան ՚ի վերայ Սազամիւայ քաղաքին . և կոտորեցին զՅոյնան որ ՚ի նմա Նոյն պէս և որք ՚ի իրիայ և ՚ի Կիւռենական աշխարհն էին ամբարձին զգլուխս իւրեանց և կորեան ինքեանք :

(1) յայտու ժամանակօք էր Սեկուսդոս ը

(1) Մի օրի . Լիբիանոս : (2) Մի օրի . Լուսիասոս :
Մի օրի . Լիբիանոս : Մի օրի . Լուսիասոս :

աւկայն : Եւ 'ի Հռովմ ոսկեղէն տուն այրեցաւ հրով : Եւ 'ի Վաղատիայ երեք քաղաք շարժմամբ կորեաւ (1) :

Յետ Տրայիանու Թագաւորեաց Միգրիանոս ամս քսան և մի : Ի չորրորդ ամի սորա Թագաւորքն որ յՌուռհայ՝ բարձան . և ձնաց 'ի մեծն Հայք Թագաւոր :

Միգրիանոս ինքնակալ և հայր աշխարհի անուանեցաւ զի զմուրհակս պարտուց այրել ետ : Ի չորեքտասան երրորդ ամին սորա տպատամբեցին Հրեայքն խաբեալ յառնէ միողէ որոյ ասեն Մատղ : Եւ առաքեաց Միգրիանոս կոտորեաց զնոսա և հալածեաց զամենայն Հրեայսն որ յԵրուսաղէմ, և քանդել հրամայեաց զքաղաքն և առ ընթերնս սորա հրամայեաց շինել քաղաք . և անուանեաց Իդու որ է արեգակն . և բնակեցոց 'ի նմա Վրիստոնեայս և հեթանոսս . և զՀրէից ականջան կտրել հրամայեաց , զի նշանաւոր ըլցին . եւ յԵրուսաղէմ հայել մի իշխեսցեն աչօք :

Ի քսաններրորդ առաջներրորդ ամի սորա եղել առաջն ժողովն Միկիոյ քառասուն երեք Վախկոպոսաց , վասն Սաբելի իբացւոյ աղանդին . և նզովեցին զնա որ

(1) Երկու օրի . կործաւ նեցաւ :

մի անձն ասէր զյորորդու թիւնն և զյ յողե-
դիանոս որ ասէր զմարմինն Քրիստոսի յերկ-
նից բերեալ : Յաւուրս սորա էր Վիլզաս
Թարգմանիչ և աստեղագէտ :

Օ կնի Վնդրիանոսի Թագաւորեաց Տիտոս
Վնտոնիոս , որ կոչեցաւ Սեբաստոս և աք-
դար . և որդիք իւր ընդ նմա Թագաւորեցին
ամն քսան երկու : Իսկ Վնտոն աշխարհի հայր
Թարգմանի :

Ի սորա ժամանակս Յաւստիանոս Վիկու-
պօլսացի՝ գնաց ՚ի Հռովմ և ետ թուղթ ա-
ղաչանաց Թագաւորին . և դադարեաց հաւ-
րածումն Քրիստոնէից : Յաւուրս սորա ե-
րեւեցան Վերստն որ է Սարկոն . և Սարկոս
եկեալ ՚ի Հռովմէ ասացին ոչ գոլ զՎասուս
Քրիստոս որ ՚ի մարգարէիցն քարոզեցաւ որ
դի Վստուծոյ , և ոչ գոլ յարու թիւն , և ՚ի
վերայ մկրտելոցն ասէին յանուն հօր երե-
ւելոյն , և յանուն մօրն Ճշմարտի , և յանուն
որդւոցն որ էջ ՚ի վերայ Վստուծոյ , և այլ
անուանս բաչաղէին :

Իսկ ՚ի թուին Վսորոց չորս հարիւր եւ-
թանասուն և հինգ , Թագաւորեաց Սար-
կոս Վրեղիոս ընդ որդիան Վնտոնի և իւ-
պիոսի ամն տասն և ինն . յառաջին ամին սո-
բա Վաղքէչ Թագաւորեալ Պարսից եկն .

յաշխարհն Հռովմայ . և բազում գաւառս
աւերեաց . ելն ընդդէմ նորա որդիքն Մե-
րեղեայ և հալածեցին զնա . և հնազանդե-
ցին զՊարսս և զՊարթեւս . և ի իւսիոս կայսր
ոնուանեցաւ . :

Եւ եղև այլ պատերազմ ընդ Հռովմա
յեցիան և ընդ Գերմանացիս . և ընդ Կո-
րուտոց և ընդ Սամաստ (1) և ընդ Գալլիմա-
ցիս : Եւ գարձեալ զօրացեալ ի իւսիոս
յաղթեաց նոցա և կոչեցաւ Եւտուկարտոր :

Եւ զկնի մահուանն Մատոնի էառ . ընկեր
Թագաւորութեան իւրոյ զԻոմիդոս որդի
եղջօր իւրոյ . զի նեղէին յայժ շրջակայքն
զնոս : Եւ Թագաւորեաց Կոմիդոս ամր
երէքոտասան . և հեղձուցին զնա ՚ի սասն ձի-
ոց : Եւ յետ նորա Թագաւորեաց Պերոի-
նաքս ամիսս վեց և սպանաւ :

Եւ Թագաւորեաց Սուրինոս ամս տասն
և ութ . և յաւաջին ամին ոտրա եղև պա-
տերազմ մեծ ընդ Հրեայս և ընդ Սամարա-
ցիս : Եւ յիններորդ ամի յարոյց հալածանս
եկեղեցւոյ , և յոլովք վկայեցին :

Եւ ել ազգ մի յարեւմսից հիւսիսոյ և
զնաց ընդդէմ նորա Սուրինոս և սպանաւ :
Եւ Թագաւորեաց Մատոն որդի նորա ամս

(1) Ան Սամաստ . ան Սար . մաս :

եւթն : Սա դարձոյց զաքսորեալս 'ի հօրէ
իւրմէ , և 'ի նոցանէ էր . Աղեքսանդրոս եւ
պիսկոպոսն Արուսաղեմի : Եւ սպանաւ Ալե
տոն 'ի մէջ Աւահայու և Խառանու : Եւ
Թագաւորեաց Սակար ամ մի և սպանաւ :
Եւ Թագաւորեաց Անտոնինոս ամս չորս :
Յաւուրս սորա շինեցաւ Արկուպօլիս յերկրին
Փղշտացւոց որ է Իմմաւուս :

Եւ զկնի նորա Թագաւորեաց Աղեքսան
դրր Սամեայ որդի կնոջ հաւատացերոյ և
երկիւղածի և եղեւ յօլով օգուտ քրիտոս
նէից :

Ի Թուին Ասորոց հինգ հարիւր քառա
սուն երկու Թագաւորեաց Պարսից Արտա
շիր որդի Փափակայ (1) սկիզբն վերջին Թա
գաւորութեանն Պարսից որ տեւեցին ամս
չորս հարիւր տասն և ութ , որ և Սասան
եանք կոչին Թագաւորք քսան և եւթն , մին
չեւ յԹագաւորութիւնն Արաբացւոց Սահ
մետիւ :

Յետ Աղեքսանդրի Թագաւորեաց Փի
րիպպոս ամս եւթն և խաղաղացան Քրիս
տոնեայք : Յառաջին ամին սորա Թագա
ւորեաց Պարսից Շապուր որդի Արտաշէի
ամս երեսուն և մի . և հազար ամ լցաւ չի

(1) Մի օրի . Փակեայ :

Նութեանն Հռովմայ : Յետ այսորիկ Գործոս սպան զՎիլիպպոս որդւոյն, և թագաւորեաց ամ մի. և սպանաւ 'ի Բուրիդոս. և թագաւորեցին Բուրոս և Բուրինոս և Գաղիոս և Բալոն ամ մի : Եւ զկնի նոցա թագաւորեցին Ուլիբանոս և Գաղերոս ամս տասն և եւթն. և յարուցին հարածանս Եկեղեցւոյ :

Իսկ Շապուր թագաւորն Պարսից ապաւհանեաց զԱսորիս և զԵթիպիս և զԿապադովկիս գերութեամբ. և Գողացիք անցեալ ընդ Դանիս գետ. գերեցին և նորա զաջնարհն Հռովմայ. և ապա դադարեաց Գաղերոս 'ի հարածելոյ զՍրիստոնեայս. և աճեաց Եկեղեցի 'ի նշանացն սր գործիւր 'ի ձեռն սքանչելի արանցն :

Յետ սորա թագաւորեաց Կալատիս ամ մի. և զկնի սորա Եղուրիս ամս վեց. սա աճ Հռովմայ չըջապատ պարիսպ մի այլ. և ապա մարտեաւ ընդ հաւատս մեր և եղեւ շանթակէզ 'ի Տեառնէ :

Եւ թագաւորեաց Տատիանոս ամս վեց. և սպանաւ 'ի Պուտոս : Եւ թագաւորեաց Պուղերինոս և յետ սակաւուց սպանաւ 'ի Տարսոն : Իսկ զկնի Շապուրի թագաւորեաց Պարսից Ումիզդ : Ի թուին Ասորոց հինգ

հարիւր իննսու՛ն երեք ծնաւ Կոստանդիանոս :

Եւ զհնի Պուղերինոսի թագաւորեաց Պրորբաս ամս եւթն . և ՚ի նոյն ժամանակս թագաւորեաց Պարսից Վահրարան ամս երես : Եւ Յետ նորա Վահրայ որդի իւր ամբս տասն և եւթն : Ի սորա աւուրս Վինկղիտոսն ամբացուցեալ զնոսաք ապստամբեաց . և սպանին զնա զօրք թագաւորին :

Իսկ յետ Պրորբայ թագաւորեաց Կարոս , և որդեք իւր Կարին և Կարինոս և Նումիրոս ամս երկու . Կարոս մեռաւ ՚ի Սիջագետս . և Կարինոս ՚ի պատերազմի ՚ի Գամրացւոց սպանաւ , և Նումերոս սպանաւ Ղփրիկէ . և թագաւորեաց Վինկղիտոսն . և աստի սկըսանի թուականն Ղիոկղետիանոսի , որ է Նսորւոց հինգ հարիւր իննսու՛ն և չորս . զի ետ Վինկղիտոսն զթագաւորութիւնն Ղիոկղետիանոսի . և ՚ի սորա կամաց թագաւորեցին Սաքսիմիանոս և Սաքսինդէս որդի իւր , որոց փեսայացաւ Ղիոկղետիանոս :

Եւ ՚ի սոյն ժամանակս թագաւորեաց ՚ի Գալլիա և ՚ի Սիրիտոնիայ Կոստանդիանոս : Եւ Սաքսինդէս ունէր զՀռովմ . և Ղիոկղետիանոս և Սաքսիմիանոս ունէին զկողմանս արեւելից , և կային միաբանութեամբ . յորում ժամանակի ապստամբեաց Եգիպ

տոս . և չոգաւ զոր 'ի հրամանէ սոցա , և հնազանդեցան : Դարձեալ 'ի մետաաան ա մին Դիոկղէտիանու թագաւորեաց Պարսից Ներսէհ ամս եւթն . և յետ նորա Որմիզդ որդի իւր ամս հինգ : Եւ 'ի տաան և ինն ամին Դիոկղէտիանու զօրացաւ հալածու մն Քրիստոնէից և քակեցան Եկեղեցիք :

ԳԼՈՒԽ Ը .

Յազար թէ սով սաստիկ եղեւ 'ի Դիոկղէտիանոսի ժամանակն :

Եւ եղեւ սով սաստիկ մինչեւ եղեւ մեթ մի ցորեան երկու հազար հինգ հարիւր դահեկան արծաթի :

Եւ եհար Տէր իողծիւ զսիրան Դիոկղէտիանու , և զղջացաւ և յանձնեաց զմասն իւր Սաքսիմիանու . և նա եւս չարագոյն եղեւ քան զնա յամբարշտութիւնսն . և սնկան երկոքեան թագաւորքն յախտս դրժնեայս , և դադարեցուցին զհալածումն . և խնդրեցին աղօթս 'ի Քրիստոնէից , և ոչ կացին մնացին 'ի զըմանն , որպէս թէ Լա տուածքն նոցա ոչ կամին . վասն որոյ և տան

Զեցաւ աշխարհ տարածամ մահուամբ . զի զտանն այր դնէին 'ի մի գերեզման : Այլ և երաշտով պատուհասեալ լինէր և ազգի ազգի ցաւովք . և Թագաւորքն այնորիկ վճարեցին զվարս ⁽¹⁾ իւրեանց : Իսկ Կոստանդիանոս Թագաւորն Գալլիոնի ունէր երկու կանայս , զՆեղինէ և զԻէոզորէ ⁽²⁾ դուստր Աքքսիմիանոսի : Աս յու թերորդ ամի Թագաւորութեան իւրոյ էառ իւր հաղորդս և Թագաւորակից զԿոստանդիանոս որդին շեղինեայ . և յետ երկց ամաց վճարեցաւ . և տիրեաց որդին միահեծան :

Իայց Իգնատիոս մելտենացին ասէ թէ 'ի Թագաւորելն Կոստանդիանոսի չորս Թագաւորք ունէին զերկիր Աւերոս , Աքքսիոս , Աքքսինդէս և Աքքսիմիանոս միաբան 'ի հալածանս Եկեղեցւոյ : Եւ 'ի մեռանիլն Աւերեաց իշխանք նորա ետուն զԹագաւորութիւնն Կոստանդիանու : Եւ զի իկիանէս փեսայ նորա Կեսար կարդացին : Եւ յետ եւթն ամի Թագաւորութեան իւրոյ Կոստանդիանոս կարաւ իւր հաղորդ զի կիսանէս : Յայսմ ժամանակի Թագաւորէ Պարսից Շապուհ ամս եւթանասուն :

Իսկ Կոստանդիանոս պնաց պատերազմել

(1) Մի օրի . զկեսնս :

(2) Երկու օրի . Իէոզորս

ընդ Սաքսինդեայ 'ի Հռովմ. և մինչդեռ գնայր եղեւ ազդումն ինչ 'ի միտս նորա և ստաց : Եւ գիտեմ զև կուռքդ չօգնեցին ինչ առաջին Թագաւորացն . և ասաց եթէ օգնէ ինձ Լյտուածն Վրիստոնէից , նմա երկիրս պագանեմ ես :

Եւ 'ի հասարակ աւուրն տեսանէր առաջի իւր նկարեալ յօդն նշան խաչի (1) և գիր 'ի նմտ ձեւացեալ այսու յաղթեա 'ի տեսիլ ա մենայն զօրացն : և անկաւ ահ 'ի վերայ նոցա : Եւ յայնմ գիշերի երեւեալ նմա Վրիստոս ասէ . արա զօրինակ երեւելոյն քեզ (2) և յաղթեսցես . և զարթուցեալ առաւօտուն արար այնպէս , և հրամայեաց առաջի իւր տանել . և այն եղև . 'ի կրօնս խաչ տանել առաջի զօրաց ըստ Վրիստոսի :

Եւ 'ի խմբել պատերազմին ել հողմ բռնութեան 'ի նշանէ խաչին , և ելից զամբար տաւանն 'ի Տիբերոս գետ . և տիրեաց Կուտանդիանոս Հռովմայ . և հաւատացին 'ի Տէր նաեւ կին իւր Վիկղիդա դուստր Վիոկղետիանոսի , և Վիկիանէս փեսայ իւր :

Բայց Վիկիանէս ոչ պահեաց զհաւատսն և սպան զնա Կոստանդիանոս : Սմանք ասեն

(1) Մի օրի . յաւելա աս . տեղօք :

(2) Մի օրի . ընդ քեզ և ընդ ժողովրդեան զօրաց :

Կրտսանդիանոս խաբեալ 'ի կնոջէն ուրացաւ, և հարածէր զկեղեցի Աստուծոյ մինչև բուրտեցաւ 'ի Տեառնէ . և 'ի ձեռն Աեղբեստրոսի մկրտեալ ողջացաւ : Այլ Յովհաննէս ասիացին զկիրքս զայս հօր նորա ասէ Կրտսանդեայ կրել, և հաւատացեալ 'ի Տէր և հարսն առեալ զՆիկղիդա, որ ոչ ետ գնալ որդւոյն 'ի Ճանապարհ հօր իւրոյ . մինչեւ երեւմամբ երկնաւոր լուսոյ երկոքին հաւատացին 'ի Վրիստոս սրտի մտօք . վասն որոյ և սպառեցան ամենայն թշնամիք կեղեցւոյ . և եղև ինքնակալ Կրտսանդիանոս :

Բայց յիշեսցուք աստանօր զբանս իմաստնոյն Թէոդորեայ որ ասէր՝ Թէ նկարիչք ըզտախտակ և զորմ զարդարեն 'ի վայելս աչացիսկ վիպասանք՝ զպատմութիւնս բանիւ զարդարեն նշանաւոր իրօք :

Արդ զայսու ժամանակօք երեւէր արեգակն արեւելեան սքանչելին Վրիգորիոս Պարթեւն . որ և մեծամեծ հրաշիւք և նորագոյն նշանօք լուսաւորէր զբովանդակ Հայս, զվիճակն Թադէի և Բարդողիմեայ, նմանեալ նոցա ամենեւին . նա մկրտեաց զՏրդատէս Թագաւոր զսողալինն իւր . և առեալ զնա գնայր 'ի խնդակցութիւն Կրտ

տանդիանոսի բազում որանչելագործու-
թեամբ 'ի ճանապարհին :

Եւ ելանէր թագաւորն Կոստանդիանոս
ընդ առաջ նոցա , և սունէր նաւակատիս
գալստեան նոցա ամենայն արքայութեամբ
իւրով :

Եւ խորհեալ 'ի միասին զկարգս Եկեղե-
ցւոյ , և զօգուտ աշխարհի . և ուխտեալ մի-
մեանց անջրելի դաշամբք դառնային յաշ-
խարհն իւրեանց երեւելի փառօք և սլալ
գեւօք (1) :

Իսկ Կոստանդիանոս խաղաց քնաց 'ի Իւ-
զանդիոն և ընդարձակեաց զնա . և յաւել
'ի նա չորս միլ , և զարդարեաց զնա զարդուք
յերրորդ ամի թագաւորութեան իւրոյ , և
յանուն իւր կոչեաց « Շինեաց 'ի նմա մեծ
եկեղեցի յանուն Եռինեայ . և միւս եւս
յանուն Եռսքելոցն . և անդ փոխեաց զար-
քունիս Հռովմայ . և եղ զամենայն հոգս
իւր ընդ Կոստանդով . և ետ հրաման ընդ ա-
մենայն երկիր , քակել զմեհեանս և շինել
Եկեղեցիս և հրամայեաց ոչ զինուորիլ և ե-
լանել 'ի զօրս , որ ոչ իցէ ծնունդ աւագանին :

(1) Մի օրի . մեծաւ շքե . զութեամբ :

ԳԼՈՒԽ Թ .

Յաղագս Արիստի հերձուածողին *

ՅԱՏՆՄ ժամանակի երեւեցաւ Արիստ եւ
 րէց Աղէքսանդրացի ՚ի մէջ եւթն բարեկա
 մաց իւրոց . զորս եգիտ սատանայ զէն չա
 րութեան իւրոյ . ե ջանայր նոքօք կրկնել
 զերկրպագութիւն արարածոցս : Քանզի ետ
 նոցա ասել զԱրիստ Աստուծոյ արարածոց
 անդրանիկ : Այս գրեաց թուղթ առ Աւստրի
 նիկոմիդացի , ե եցոյց ընդ ինքեան զվեց
 բարեկամս իւր , ե արար զնա ընդ իւր . ե
 են համախոհք նորա այսոքիկ . Սերէոս՝ Կե
 ոարու . Թուտոս՝ Լաւոդիկոյ . Փուլիանէ՝
 Արոյ Եպիսկոպոսք . Աթանաս՝ Անաւարդայ .
 Գրիգոր՝ Տարութայ . Աղիոս՝ Ալեգիոյ կամ
 Էիզիոյ :

Իսկ յորժամ յայտնեցաւ չարութիւն նա
 րա նզովեաց զնա Պետրոս Աղէքսանդրու Ա
 պիսկոպոսն :

Իսկ նա յետ վկայութեան հայրապետին
 արար իւր խորհրդակիցս արս երեւելիս ըզ
 Սարիս Քաղկեդոնի Ապիսկոպոսն , զՍերի
 նիկոմիդայ . զՍելիսոս Ապիսկոպոս Ագիպ
 տացի , որ հալածման ժամանակին զոհեալ

էր, և լուծեալ յաստիճանէն, և զԼ՝ յիթալէս
 և զայլո բազումս, և արար ընդ ինքեան :
 Յորում ժամանակի եղեւ շարժ սաստիկ
 Ազգիպտոս . և բազում քաղաքս և աւանս
 ապականեաց զշարժումն աղանդին Լ՝ ըրիոսի
 նշանակելով :

Եղեւ այլ ինչ պատահումն ⁽¹⁾ Ալկեզէցի
 վասն զատկի : Քանզի կողմանքն արեւելից
 ընդ Հրեայն առնէին 'ի չորեքտասան լուս-
 նին . և արեւմտից կողմն միշտ 'ի կիւրակէի :

Իսկ սուրբն Լ՝ ղեքսանդրոս փոխանորդ
 Պետրոսի արար ժողով Ազգիպտոս բազում
 Եպիսկոպոսօք սակս Լ՝ ըրիոսի և նզովեաց ըզ-
 նա . և զամենայն խորհրդակիցս իւր :

Գրեաց զնզովնս և ետ տանել ընդ ամե-
 նայն երկիր . բայց ոչ շիջանէր հուրն ապա-
 կանիչ մինչեւ իմացոյց Թագաւորին զքանն
 և աղաչեաց հրաման տալ տիեզերական ժո-
 ղովոյ :

Եւ իբրեւ լուաւ Թագաւորն տրտմե-
 ցաւ յոյժ . և նախ գրեաց Թուղթ առ Լ՝
 ղեքսանդրոս և առ Լ՝ ըրիոս զի Թաքուսցեն ըզ-
 ւանն, և հաշտութիւն արասցեն : Եւ Զա-
 նացաւ Լ՝ ղեքսանդրոս . և ոչ դադարէր հի-
 ւանդութիւնն, սյլ տարածանէր ընդ ամե-

(1) Մի օրի, պատահումն :

րել մարտիրոսաց և հաճոյացեալ ծառայից
 Նստուծոյ :

Օ, ի լուեալէր Թագաւորին ՚ի Սեղբեւ
 րոսէ և ՚ի Պարթեւէն Վրիգորէ յալազա
 այսոցիկ, և արարին այնպէս և կանոնեցին
 զայն սահման յաւիտենական հրամանաւ
 Հագւոյն սրբոյ : Իսկ Թագաւորն կանոնա
 հաստատեաց ձեռօք իւրովք, զանարգողսն
 և կեղեցականաց չար և դառն տանջանօք
 սպանանել :

Ի քսան ամի արքայութեանն Կոստանդի
 անոսի եղև ժողովս այս յամի հինգ հա
 զար ութ հարիւր երեսուն երեք ելիցն Ն
 դամայ : Եւ նզովեցին զհնի Նրիոսի զԷւսե
 բի Նիկամիդու եպիսկոպոս և զՎէոպնիս Նի
 կիու, և զՄառիս՝ Քաղկեդոնի, և զԹովմաս՝
 Սարկակի, որք էին (արք) նշանաւորք :

Իսկ մայր Թագաւորին տեսլեամբ Ն
 տուծոյ ել յԱրուսաղէմ Սեղբեստրոսիւ . և
 եգիտ ՚ի վերայ գերեզմանին Քրիստոսի պատ
 կերս կանգնեալ Նստղկայ . և խոշտանգանօք
 եգիտ զխաչն Քրիստոսի որ Թաղեալ կայր
 ՚ի Վողգոթա, ՚ի ձեռն Յուդայի յայտնեալ
 առ Սարկոսիւ Հայրապետիւ Երուսաղէմի :

Եւ սրբեաց դշտոյն զԱրուսաղէմ և շե
 նեաց եկեղեցիս ՚ի անօրինական տեղիսն . և

յանձնեաց 'ի Սակարիս , որ է Սարկոս եպիսկոպոս Երուսաղեմի : Եւ շինեաց վանորայս արանց և կանանց և կուսանաց . եւ խնամէր զնոսա ծախիւք արքունի :

Իսց Երիոս 'ի հնարս մտեալ խաբեաց զպարզամիտս Թագաւորին . որպէս զղջացեալ աղաչէր տեսանել զԹագաւորն , զի տացէ զխոստովանու թիւն ուղիղ դաւանու թեանն . և եմուտ առաջի արքային ունելով երկու կոնդակս 'ի ձեռին . մինն մեծ գրեալ պաք զապէս . զկնի զդաւանու թիւնն , զոր կալաւ առաջի Թագաւորին . և զմիւսն փոքր , զոր ծածկեաց 'ի թեզանին որ էր իւր հայհոյութիւնն . և ասաց թէ Երիոս սյլ ազգ փառաւորէ զՆստուած քան թէ որ այոր է , մի տեսցէ զփառս նորա : Եւ հաւատաց Թագաւորն մինչեւ ծածկատեսն խայտառակեաց զնա պատառմամբ աղօթիւք սուրբ եպիսկոպոսին Նղէքսանդրի :

Եւ Թագաւորն առաւել հաստատէր 'ի հաւատոսն Նիկիոյ և փառաւորէր զՆստուած . արար ազատ զԵկեղեցի ընդ ամենայն երկիր . և կարգեաց առատ հռոգս իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ . զի որբք և այրիք խնամեսցին 'ի ծախս եկեղեցւոյն . և ամենայն եկեղեցի ասէ կալցի անպակաս զհին և զնոր կտակաւ .

հականեաց ինքեան խոստանալով երիցուն
պահել զաղանդ նորա : Եւ ետ աւագ որդ-
ւոյն զԱնտիոքու. կտակն : Իսկ զկնի աւուրց
գնաց երէց որդին պատերազմել ընդ կրտ-
սերոյն վասն Հռովմայ. և Վաղմատիոս որ էր
Կեսար և զորագլուխ 'ի Հռովմ, եւ ընդ
առաջ նորա և սպան զնա. և ապստամբու-
թիւն մտաբերեաց, և սպանաւ 'ի չարիտ
իւր : Կամեցաւ Կոստոս և զորդիսն սպանա-
նել. և դարձեալ խնայեաց 'ի նոսա զի Վա-
ղոս հիւանդագին էր, և Յուզիանոս մա-
նուկ : Եւ այսու պատճառաւ զերծան 'ի
մահուանէ :

Եւ յետ աւուրց գնացին առ միջին որ-
դին Կստանդիանոսի. և նա ետ զնա յու-
սումն մերձ 'ի Կեսարիա 'ի գիւղ մի Սակա-
ղի անուն. և էին կայտառք յաստուածպաշ-
տութիւն. և եղէն վկայասէրք. և սկսան շե-
նել վկայարան յանուն սրբոյն Սամասայ 'ի
Կեսարիա. և վաստակէին երկոքին անձամբ.
և շնուածն Վաղիոսի հաստատէր, և Յու-
զիանոսին փլանէր և ցրուէր գուշակերով
զհանդերձեալն :

Եւ կոչեաց զՎաղինոս առ ինքն Կոստան-
դիանոս, և Կեսար կարգեաց յԱնտիոք. եւ
խորհեցաւ ապստամբութիւն և նա նման

հօր իւրոյ . և սպան զնա թագաւորն : Եւ զՅուլիանոս կալաւ եղ ՚ի բանտի զի ձեռն ետ եղբօրն . բայց զկնի աւուրց բարեխօ . աւթեամբ թագուհւոյն Եփսիաց եհան ՚ի բանտէն . և առաքեաց զնա ուսանել յԱթէնս . ուր կային և ամուլքն հաւատոյ Գլբրիգոր Եգիպտու . և Բասիլիոս , որք մարգարէացան նմա զհանդերձեալն :

Յայնմ ժամանակի շինեաց թագաւորն Կոստանդին քաղաք մի ՚ի յերկրին Սելեւկաքուոց , և անուանեաց Կոստանդնուպօլիս :

Ի վեցերորդ ամին Կոտոսի Հռովմայ թագաւորին բռնացաւ Սազնիտիս , և եհան ՚ի նմանէ զԻտալիս և զՎիլիկէ . եւ թագաւորեաց ՚ի Սիրմի : Եւ ոյժ առեալ չարեաց ոմանց սպանին զԻտոտոս . և զեղբօրորդին նորա Կոստանդիանոս՝ որ թագաւորեալն էր ընդ նմա զամն երիս :

Եւ լուեալ պայս Կոստանդին և զայրացեալ գնաց ՚ի վերայ Սազնիտի , և սպան զնա , և զուվիլիս (1) որ ընդ նմա էր թագաւորեալ :

Եւ երեւեցաւ յաւուր յայնմիկ նշան լուսեղէն խաչի յարեւելից կուսէ :

Եւ չոգաւ թագաւորն ՚ի Հռովմ . եւ

(1) Մի օրի . գՐԷՒԿԻԼԻՈՍ :

կինն և զգեցաւ. հանդերձ փիլիսոփայի սեկ-
ներկեալ զոր Ադէմն կուչեն, և ծաղը արար
զծիրանիսն :

Ի այց ոմանք այսպէս ստուգեն վասն
Յուլիանոսի. եթէ Ասկղէպոս և Վիկիանէս
եղբարք երկոքին փեսայք Կոստանդիանոսի
Թագաւորին՝ երկու քեռ :

Յուլիանոս որդի էր Ասկղէպոսի, և Վալոս
եղբայր իւր որ սպանաւ ՚ի պատճառս ապրու-
տամբութեան. և Յուլիանոս անկաւ ՚ի սե-
ղանն սուրբ և ապրեցաւ, Աթանաս հայ-
րապետին աղաչանօք : Աւ. Վիկիանէս ունէր
դուստր մի Ալուլթրա անուն. որ զկնի հօրն
սպանման ժառանգեաց զինչս նորա և կեայր
կուսութեամբ և քրիստոնէութեամբ. և կա-
մեցաւ զնալ Ալրուսաղէմ, և աղօթել անդ,
և վստահացաւ զստացուածս իւր ՚ի Յուլի-
անոս որպէս յանագահ և ՚ի փիլիսոփայ. զի
մաշկեայս զգենոյր. երեքտասան թագ ոսկի
ականակուռս, հարիւր յիսուն և հինգ կեն-
դինարս զարդ կանանց ոսկի և իննսուն եւ-
եւթն կենդինարս անգին ոսկի, և հանդեր-
ձեղէնս անգինս և անթիւս :

Իսկ Յուլիանոս խորհեցաւ ընդ վարդա-
պետն իւր հեթանոս Սելենոս չտալ զինչսն
Ալուլթրա, և թաքոյց ՚ի տան նորա. և ՚ի

գառնալ կնոջն ուրայաւ և երդուաւ յաւեատարանն . և երթայր Ալուծրա թաղածեալ 'ի տուն իւր . և էր ժամացոյց որ 'ի ճանապարհին , և 'ի նմա պատկեր կռոց , և խօսեցաւ ընդ նմա դէւն և ասէ . երկրպագեա ինձ և լեր ի՛մ սիրելի որպէս և հայրն քո , և առ քնդ դարձուցից զինչսն քո . և ոչ արար փոյթ բանիցն խօսեցերոյ Ալուծրայ :

Աւ եղև զի անցանէր ընդ այն Յուլիանոս , ասէ ցնա նոյն դէւն արարից զքեզ նշաւակ ընդ ամենայն երկիր , զի առեր զինչսն Ալուծրայ զոր ես ետու հօր նորա սիրելւոյն իմոյ , և երդուար սուտ . և զա հի հարաւ . Յուլիանոս և պատմեաց Մելենոսի . և նա ասէ ցնա . երկրպագեա նմա զի մի արասցէ զուպառնալիսն և առ տարաւ զնա , և նուիրեաց դիւաց , և էր դուստր մի Մելենա յղի , զնա զոհեցին և հանին զմա նուկն և ողջակիզեցին՝ և եմոյծ զՅուլիանոս յայրս ինչ խորագոյնս բնակութիւն դիւաց , և խոստացաւ նմա ժամանակս հարիւր ամսոյ և թագաւորութիւն նմա զամենայն երկրի : Աւ Յուլիանոս կրճատեաց զանձն . և հաւատաց դիւաց զանձն իւր , և յորժամեղև Աբսար և յաջողեցաւ նմա թագաւորութիւնն , եւս առաւել հաստատեցաւ և

սկսաւ կախարդել և հմայել և զոհել դիւաց
և յարենէ զոհիցն ցանել յաղբերակունսն
և յամենայն կերակուրս . զի ըմպողքն և կե-
րողքն իբրեւ զնա սիրտ ստացին : Սա ը-
ւաւ թէ պատկերն Վրիստոսի որ 'ի Կեսա-
րիա պղնձի՝ որ 'ի տան կնոջն տեռատեսի
բազում բժշկութիւնս կատարէ , առաքեաց
քակել ետ , և 'ի տեղւոջն կուռս կանգնել :
Եւ իջեալ հուր 'ի Տեառնէ այրեաց զկուռսն :

Եւ եկն Յուլիանոս Անտիոք , և յոր-
ժամ մտանէր 'ի քաղաքն , պատմեցաւ նմա
իրքս և զայրացաւ յոյժ . և 'ի նմին ժամն ե-
տես զմի որ 'ի վարդապետաց Վրիստոնէից ,
և ասէ ընդ իւրբիանոս իմաստասէրն , հարց
ընդ վարդապետդ և ասա՛ , ո՞ր է հիւսա-
նըն որդին : Պատասխանի ետ և ասէ , զա-
րուեստ հօրն կատարէ , դագաղս և թաւ
ւութիւն կազմէ սպանման թաղաւորիդ , որ
դիպելոց է դմա 'ի Պարսս . և խոցոտեալ նո-
ցա 'ի սիրտս ոչինչ ետուն պատասխանի առ
ժամն . և մտեալ 'ի քաղաքն առատացոյց հը-
րամանաւ զըռնիկն և սղեաց զդահեկանսն
'ի պատճառս զօրացն , զոր ժողովեալ տա-
նէր 'ի Պարսս :

Եւ Ռամիկք քաղաքին ասացին նմա բա-
նըս նախատանոց , զխոր և զերկայն մօրուսդ

ասեն պարապ ընդէր ունիս , բեր , ճողեմք
զգա , և արա չուան , և դիր յեղջիւրս յը-
լոց , և ասար զոհեա դիցն քո պառաւեալդ
'ի սէքս նոցա : Եւ կատարեալ թագաւորն
հրաման եա զորաց սրով մաշել զնոսա . և ու-
զոքեաց զնա ճարտասանն , ոչ պարտին քեզ
մահ արքայ , այլ նախատինս :

Եւ ժողովեալ զնոսա 'ի միասին ձաղեաց
զնոսա և եթող :

Եւ կայր 'ի լեառն Անտիոքու վանք մի
Ապուլա անուն յորում կայր շիրիմն Բաբե-
լայ հայրապետին . հրամայեաց հանել զնա
և տանել 'ի քաղաքն . և զուարճացեալ քը-
բխառնէիցն հանին զնա և տարան սաղմու-
տիւք և օրհնութեամբք , քանզի կանգնեաց
անդ պատկեր Ապողոնի և եհարց վիճակաւ
վասն երթալոյ նորա 'ի Պարսս . և դեւն ոչ
եա նմա պատասխանի : Եւ դիտաց եթէ վա-
սրն Բաբելայ է , և յետ տանելոյն զնա խօ-
սեցաւ ընդ նմա դեւն բանս բարիս , եւ
ցնծացեալ թագաւորն եդ առաջի պատկե-
րին սեղանն երկու . զմինն ելից հրով , և բզ-
միւսն ոսկւով , և ասաց սր սք արասցէ անձին
իւրոյ բարիս , ահա առ ձեռն է . և եդ սե-
ղան մի այլ , և ելից զնա խնկով և հրամա-
յեաց ախով մի խուսկ առնուլ , և արկա-

նել 'ի վերայ հրոյն . և առնուլ նովին ձեռամբն յոսկւոյն , և բազումք պարզմտութեամբ պատրեցան ⁽¹⁾ ոչ իմացեալք զմնասն :

Այս գնացեալք 'ի ճաշ և նստեալք 'ի սեղան նկարէին զխաչն ըստ սովորութեանն 'ի վերայ բաժակին և հացին : Իսկ ոմն 'ի գիտողացն ասէ զմնչէ այդ զոր գործէք զկնի սւրացութեանն :

Իսկ նոցա զարհուրեալ ասեն և երբ ուրացաք , և նա ասէ , 'ի խունկն զոր նշխիրեցէք 'ի հուր և առիք ոսկին :

Այլ նոցա լուեալ արտաքս ելանէին իբրեւ զմոլեկանս . և տարեալ զոսկին ընկեցին յերես թագաւորին՝ քրիստոնեայ զինքեանրս կարգալով և պատրաստ 'ի մեռանել վասն սիրոյն Քրիստոսի :

Այլ ներեաց նոցա թագաւորն զի մի սւրացեն զնոսա մարտիրոս , զնոյն նախառի նրս կրեաց և 'ի Աեսարիա , և կոչեաց զանուն քաղաքին Իազկէն և գլխատանդնուպօլիս Իիւղաս կոչեաց հանեալ զանունն Կոստանդիանոսի , և հրամայէր տալ գորպրոցս 'ի հեթանոսս . և շինել տայր հիւրանոցս և կուսանոց յանուն դիււացն , և ուսանել և գրել զառասպելս հեթանոսաց :

(1) Մի օրի . խաբեցան . ոմանք պարտեցան :

Եւ Առաքելը ապա յԱւուհայ քաղաք պատ-
րաստել անդ նմա արքունիս , և ոչ ընկալան
գնասա . և զբարկութիւն իւր 'ի վերայ Աւ-
հայի ապա ընկենոյր 'ի դառնալն Պարսից
խաղաղութեամբ : Եւ եկին 'ի Խառան . և
ընկալան գնա պատուով և զոհեաց անդ զու-
հրս բախտից . և մեծարեաց զՀրեայսն որ
անդ էին , և գովեաց զհրէութիւնն և հրա-
ման ետ երթալ Այրուսաղէմ , և շինել զտա-
ճարն և զոհել ըստ օրինացն :

Եւ նոցա թեթեւամտութեամբ ձայն
տուեալ միմեանց և ժողովեալ 'ի միասին ,
բարձին կիրմորս երեք հազար , և գնացին
Այրուսաղէմ . և սկսան շինել զտաճարն . և
իջեալ հաւր 'ի Տեառնէ այրեաց զհիմունսն
զոր արկին , և զգործիսն օրովք Կօրծէին
զինուածս :

Իսկ Յուլիանոս յամեալ 'ի քաղաքն Խա-
ռան , կանգնեաց անդ կուռս և սկսաւ զու-
հել . և յանկարծ անկաւ թագն 'ի գլխոյն ,
և ձին զոր պնդէին առ ընթեր կոխեաց դնա .
և ձգեալ զտոսն պատառեաց զհանդերձ
թագաւորին : Եւ ասացին Հմայքն եթէ
յանդիմանութիւն է քեզ այդ , փոխանակ
զի ունիս ընդ քեզ զայդ զօրսդ Քրիստոս
նեայս թշնամիս Աստուածոցն : Եւ հաւա

տաց նոցա , և դարձոյց 'ի նոցանէ . քսան երկու հազար : Բայց զնշան խաչին զոր տանէին առաջի ըստ առաջնոյ սովորութեանն՝ ոչ դարձոյց . զի ասաց , ս' գիտէ եթէ յալթեն մեզ Պարոք , պարտութիւն խաչելոյն իցէ և նշանի նորա :

Եւ թիւ զօրացն զորս ընդ իւր տարուերեք հարիւր իննսուն և եւթն հազար էին սպառնալք յերկաթս , բայց 'ի սպասաւորացն և յարուեստաւորացն և 'ի վաճառողացն . և ուր երթայր կուռս կանգնէր և զոհէր նոցա և հարցանէր զնոսա . և նոքա ասէին համագունդք գամք ընդ . քեզ : Վաջալերեաց զէ Լ'րէս աստղն կայ 'ի գլուխ զօրացդ . քոց . և բախտ Լ'ղեքսանդրու և գիր ճակատու նորա . քեզ շնորհեալ է :

Եւ գնաց 'ի Տիզբոն և աւերեաց զնա . և Շապուհ արքայ Պարսից ել 'ի Տիզբոնէ , և գնաց փախտտական 'ի նմանէ . և առաքեաց առ նա և խնդրեաց խաղաղութիւն , զի տայէ նմա հարկս , դարձցի 'ի նմանէ , և ոչ անոաց նմա ըստ հպարտութեան սրտի իւրոյ :

Իսկ Շապուհ ժողովեալ առ ինքն զզօրս Պարսից եկն 'ի վերայ նորա առ Տիգրիս գետով . և նստան բացագոյն . և տակաւին գընային և գային սպառգամաւորքն , և ոչ լէր

նոցա Յուլիանոս, և յանկարծ եկն նետ մի և
 եհար զնա յաղիսն. և վայթեցաւ արիւն
 բազում առաջի նորա. և առեալ յարենէն
 ցանեաց ընդ երկինս ասելով. յաղթեցեր
 յաղթեցեր, Վալիլեացի արդ առ ՚ի վերայ
 լստուածութեանդ և զթագաւորութիւնս
 իմ:

Եւ զնետն ասեն որ էառ ոչ ՚ի մարդ
 կանէ այլ ՚ի ցասմանէ լստուծոյ: Եւ թէ
 պէտ հպարտութեամբ ոչ ազանէր զրուսս,
 այլ բարկութեան Տեառն ո՞ ընդդիմանայ:

Եւ եղև բան առնն լստուծոյ որ յԱն
 տիոք: Կազմեալ թաւութ եղաւ մարմին
 նորա ՚ի ներքս լի ամենայն գարշութեամբ.
 նա արար ճառս փիլիսոփայականս հազար (1).
 Իսկ զօրացն տարակուսեալ ՚ի սովոյն եդին
 իւրեանց թագաւոր զՅուբիանոս զօագլուխ՝
 որոյ զառաջինն ընդդիմացեալ ասէր, ես ոչ
 կամիմ թագաւորել դիւանուէր զօրաց. և
 նոցա միաբանեալ ասացին ծառայք Վրիս
 տոսի լստուծոյ եմք. և երկրպագեալ նշանի
 խաչին, և հաւանեցաւ և եդ զթագն ՚ի
 գլուխն, և արար սէր ընդ Պարսս. և ետուն
 ՚ի նոսա զՍճբին հանեալ ՚ի նմանէ զՎրիս
 տոնեայսն: Եւ դարձեալ բերելով զմարմին

(1) Մի օրի • բառասուն • Մի օրի • Թ :

անօրինին 'ի կիւլիկիայ, Թաղեցին 'ի սահմանս
նրս Տարսոնի :

Իսկ զի տէրն բարերար սաստիկ մեծ ցա-
ւոցն արար զօրաւոր զբժշկութիւն զՅորթա-
նոս այր բարի և աստուածասէր: Ի այց զի ոչ
էաք արժանաւոր սակաւ ինչ վայելեցաք .
եւ թն ամիս միայն Թաղաւորեալ կալաւ ըզ-
նա ցաւ երիկամացն, և մեռաւ 'ի մէջ Գու-
ղատոյ և Իլւթանիոյ . և ոչ եհաս 'ի կոս-
տանդնուպօլիս :

Եւ եկեալ զօրացն 'ի Աիկիայ Թաղաւորե-
ցուցին զՎաղէնտիանոս 'ի կապելիոն քաղա-
քէ 'ի Փանուոյ երկրէ այր իմաստուն և քաջ,
և կամեցան դնել նմա ընկեր. այդ ոչ 'ի կամս
ձեր է ասէ . այլ յիմն զի դուք զիւ ընտրե-
ցէք և ես զընկերն իմ . և հաւանեցան նմա :

Եւ առ նա հաղորդ Թաղաւորութեանն
իւրոյ զՎաղէս, և ետ նմա զկողմ արեւելից :
Եւ զի առեալ էր մկրտութիւն յԱլդոքսիա
Եւպիսկոպոսէ կոստանդնուպօլի, մեծարեաց
զչարափառութիւն նորա՝ որ էր Արիոսին .
և էր սա եղբայր Վաղէնտիանոսի որ կալաւ
զՂուովմ և զկողմ արեւմտից, և պահեաց
զհաւատն Աիկիոյ . և զորդի իւր Գրատիա
նա () գոստոս քարոզեաց :

Իսկ Վաղէս գնաց յԱգիպտոս և եմուտ

Ի քաղաքն Սարկիանուպոլիս . և ընդ մտա
 նել նորա եղեւ շարժ ահագին և եզարկ ըզ
 նաւսն ընդ ցամաքն , և խորտակեաց : Եւ
 դիմեցին բազմութիւն արանց զի առցեն
 ինչ ի նաւացն զի գնաց ծովն ի ներքս քան
 զահմանս իւր . և գարձաւ անդրէն և տա
 րածեցաւ ընդ երկիրն . և բազում քաղաքս
 և գաւառս տուականեաց , և հազիւ զեր
 ծաւ Սաղէս : Եւ եղեւ հրաշքս այս գու
 շակումն աւերման Եկեղեցւոյ ի Սաղէս .
 որպէս արարն իսկ մեծ պատերազմ ընդ ուղ
 զափառսն : Եւ եղբայր նորա յանդիմանէր
 զնա և ոչ լսէր . և եղեւ պատերազմ Սա
 ղէսի ընդ Վոթացիսն և նեղացաւ և խընդ
 րեաց օգնութիւն յեղբօրէն . և նա ասէ . ոչ
 օգնեմ առն որ ընդ Աստուծոյ պատերազմի :

Եւ ինքն Սաղէնտիանոս չոգաւ ի Սար
 մատիսց պատերազմել ընդ նոսա : Եւ զա
 հի հարան յերեսաց նորա և սուաքեցին առ
 նա ինդրել զխաղաղութիւն . և զարմացաւ
 արքայն ընդ գարշ տեսիլն նոցա և ընդ տը
 քիտութիւնն . և տեղեկացաւ ի նոցանէ ,
 զի առ նա եկեալքն ընտրելագոյնք էին քան
 զամենեսեան . և ասէ բարձր ձայնիւ եղուկ
 են Հռովմայեցեցիք , եթէ ընդ սոսա խա
 զաղութիւն արասցեն . և զխարդ թողին ըզ

սոսա մինչեւ ցայսօր կենդանիս : Եւ խստաւ գոյնս գոչելոյն պատառեցան երակք փողիցն, և մեռաւ ութսուն և չորից ամաց . թագաւորեալ ամս մետասան :

Սա արտաքոյ օրինաց ունէր երկու . կանայս զՍիւերաս և զՍաստինէ դուստր Յուստիանոսի իշխանի՝ զոր սպան յաղաքս երազոյն զոր ետես՝ և սրտմեաց ծիրանիս ելեալ յինքենէ . զի մի ասէ ծնցի թագաւոր՝ և առեալ զդուստր նորա ծնաւ որդի մի համանուն իւր, և երիս դստերս . անուն միումն Վալիէ, որ եղեւ կին Թէոգոսի թագաւորի՝ որ ծնաւ զՂրկադէ և զՍնորէ :

Իսկ ՚ի յառաջնոյն ունէր զՎրատիանոս երէց որդին՝ որ ոչ էր մերձ մահուան հօրն .

Իսկ զօրքն թագ եդին Սաղենոսի որ էր տղայ ամաց չորից :

Իսկ Սաղէս արար զգօրս իւր Վրատիանոսի և առաքեաց ՚ի վերայ Վոթացւոցն, որ և կորագլուխ դարձաւ ՚ի նոցանէ . եւ այսպանեաց զնա :

Եւ ցնա Վրատիանոս յաղթահարութիւնս այս ոչ է իմ այլ չարափառութեան քում . զի կուռիս ընդ բազուկն հօր :

Յայնմ ժամանակի բազում վիշտս հասուցանէր Սաւիէ դշտոյն Տաճկաց աշխարհ

հին Հռովմայեցւոց՝ որ էր ազգաւ հռովմայեցի և օրինօք Քրիստոսնեայ, գերեալ ՚ի Տաճկաց կին եղել թագաւորի նոցա : Իսկ զկնի մահուան առնն, ինքն ունէր զիշխանութիւնն, և ՚ի սպառճառս նորա բազում եղեն քրիստոսնեայք :

Սա խնդրէր Լյախիոսպոս երկրին իւրում զ՝ ուխէս կրօնաւոր՝ զոր թէ տացէ Վաղէս լուծցէ զպատերազմն որ ընդ նմա . և առաքեաց Վաղէս կոչեաց զնա և աղաչեաց երթալ : Իսկ նա հազիւ հաւանեալ զգնտլն՝ բայց ոչ ընկալաւ ձեռնադրութիւն յարիանոսացն : այլ յաքսորելոցն սակս ուղղափառութեան՝ որ և ՚ի գնտլն նորա ՚ի Տաճկաստան՝ բազմացաւ քրիստոսնէութիւն :

Իսկ Վաղէս ետ շինել Ղախիոք գիմիսոն՝ որ է բանդ ուղղափառաց :

Եւ ՚ի նոյն ժամանակս երեւեցան անբաւութիւն զօրաց՝ որք դեպիին ընդ երկինս մարմնաւոր տեսլեամբ :

Եւ ճնաւ տղայ մի Ղախիոք միականի՝ որոյ չորս ձեռք էին, և չորս ոտք, և մօրուք թաւ : Եւ զկնի սակաւու ելին Վոթացիքն և գերեցին գաւառս բազումն, զՎիլութիա զԹրակիա, զՂիսիա, զՎակեդոնիա, զԱբախիա, և զամենայն Ելլադա :

Իսկ Վաղէս փախեալ ՚ի կոստանդնուպօլիս . և ռամիկն այսպանէր զնա ասելով . չարահաւատ , եւ պատերազմեա ընդ թրջ նամիսն . կամ տուր զէնս զի գնասցուք մեք : Եւ բարկացեալ Վաղէս գնաց զայրացեալ . և սպառնայր եթէ դարձցի խաղաղութեամբ , այրեսցէ զքաղաքն նոցա հրով : Եւ երթեալ Վաղէս ՚ի կոստեւ ընդ Վոթացիան . և պարսեցաւ ՚ի նոցանէ , և փախեալ ՚ի գեօղ մի . և բարբարոսքն պատեցին զգեօղն . և թաքեալ ՚ի տան յարդի . և իբրեւ ոչ գրտին զնա , այրեցին զգեօղն և այրեցաւ ընդ յարդն չարն չարեալ կորուսեալ : Եւ կայ մնայ ՚ի հանդերձեալ գեհէնին :

Եւ բարբարոսացն ասպատակեալ մինչև ցրուռն կոստանդնուպօլիս առին աւար բազում :

Եւ թէոդոս զօրագլուխ ընդդէմ նոցա եւ և կոտորեաց զնոսա :

Իսկ Վրատիանոս առեալ զթագաւորութիւնն՝ զկնի կորստեանն Վաղեսի՝ որ թագաւորեաց ամս հնգետասան ⁽¹⁾ , արար ըզթէոդոս հաղորդս թագաւորութեան իւրոյ , տալով նմա զբաւժինն արեւելեանն , այլ Սպանիացի իմաստուն և արի և աստուա

(1) Մի օրի . եւթն և տասն :

ծապաշտ՝ որ և սպառեաց զբարբարոս զօրսն,
 և գնաց յաշխարհն նոցա և արար զնոսա
 ընդ հարկաւ : Եւ դարձաւ անուանի և ե-
 րեւելի փառօք . և գնաց 'ի կրտանդնու-
 պօղիս հրամանաւ Վրատիանոսի . այն՝ որ զա-
 ռաջինն թէոզոս քարոզեաց զնա ինքնակալ
 թագաւոր . և նա փոխարինեաց նմա :

Եւ աստ եղել խաղաղութիւն մեծ Եւ
 կեղեցւոյ զկնի քառասուն ամի արիանոսացն
 չարութեան (1) :

Եւ 'ի նմին ժամանակս թագաւորեաց
 Պարսից Շապուհ , զկնի մահուանն Եւ-
 աաջրի :

ԳԼՈՒԽ ԺԱ .

Յաղագս Մեկնոսի որ կանոնեաց չառնել խոտովա-
 նութիւն անիմաստ քահանայի :

Եւ յերրորդ ամին թէոզոսի սպանաւ
 Վրատիանոս 'ի Սաքսիմոսէ բռնակալէ , և
 ելին ընդդէմ նորա թէոզոս և փոքրն Վա-
 ղենտիանոս և սպանին զգոնակալն՝ և ին-
 քեանք մահն 'ի Հռովմ երեւելի . փառօք :
 Եւ թագաւորեաց 'ի Հռովմ Վաղէն

(1) Մի օրի . չարափառութեան :

տիանոս . և Թէոդոս դարձաւ . ՚ի կոստանդնուպօլիս . և առաքեաց զ()տրատիկոս զտրափար յարեւելս , որ և եկեալ յ()նտիոք եգիտ հակառակութիւն յեկեղեցին , և արար խաղաղութիւն , և ետ զաթոռն ՚ի ()եւրոս :

Ի չորրորդ ամի արքայութեան իւրոց Թէոդոս կամեցաւ սրբել զեկեղեցի յարիանոսացն ՚ի ձեռն խրատու Վրիգորի աստուածաբանի . որ եկեալն էր յօգնութիւն հաւատոյ յառաջ քան զութիւ ամ . Թագաւորելոյն Թէոդոսի :

Եւ ետ Թագաւորն հրաման ժողովոյ ընդ ամենայն եկեղեցիս , և ժողովեցան հարք հարիւր յիսուն որոց գլխաւորքն են այս : Տիմոթէոս՝ Աղեքսանդրու . Կիւրեղ՝ Արուսապեմի . Սեւրոսոս՝ Անտիոքու . Սուրբն՝ Աերսէս՝ Հայոց մեծաց , դարձեալ յարտասահմանութենէն Վաղեսի . Վրիգոր Աղիազու՝ կոստանդնուպօլի . և Վրիգոր Աիւսիաց , որ և նախ որոշեցին զաղանդն Արիոսի . ապա զ()ակեղոնիս՝ որ իշխեաց հայհոյել զՀոգին առրբ : Եւ յաւելին ՚ի հաւասան՝ Աիկիայ ըզ յիշատակ Հոգւոյն սրբոյ :

Իսկ Վրիգոր աստուածաբանն ել կամաւելրով ՚ի կոստանդնուպօլսէ . և ետուն զաթոռն Աերտառեաց :

Եւ մեռաւ Սեղիտոս ՚ի ժողովն . և ելաց թագաւորն ՚ի վերայ նորա և ասաց . զստեսանէի ես ՚ի տեսլեանն , զի օժանէր զիս թագաւոր մինչ ոչ էի առեալ զսա արդեամբք : Եւ պատուեաց զնա Գրիգոր Ախլսեայ ներբողական ճառիւ . և բերաւ մարմին նորա յԱնտիոք և անդ եղաւ :

Եւս Սեղիտոս կանոնեաց . մի առնել⁽¹⁾ խոստովանութիւնն Վահանայից որոց ոչ իցէ վարժեալ հին և նոր կտակարանօք . զի Վահանայ մի յԱնտիոք հրապարակեաց զխոստովանութիւնն Սարկաւազի . միոջ՝ որ անկեալ էր ընդ կնոջ գլխաւորի քաղաքին . ուստի եղեւ բազում խռովութիւնս և սպանմունս :

Եւ ասաց Սեղիտոս ըսւ է դնել ձեռնն ՚ի վերայ դժնկի կամ թիւնաւորի ինչ , քան ՚ի վերայ տգիտաց և անարժանից :

Յաւուրս յայտոսիկ խօթացաւ Թէոդոս ՚ի Թեսաղոնիկէ և մկրտեցաւ յԱլիւզասոյ եպիսկոպոսէ և առողջացաւ . և եկեալ ՚ի կոստանդնուպօլիս շինեաց զմեծ եկեղեցին զԱնաստասիայ և աստ եղեւ նմա որդի Սնորիտոս ՚ի Գալիոսէ կնոջէ : Եւ զկնի նորա Երկադէոս և յետ այնորիկ մեռաւ կինն :

(1) Ո՛մանք՝ առնուէ :

Եւ կայր նմա պատկեր յՆտիոք . և ուս միկք քաղաքին լուեալ զմահ նորա քարչեցին զպատկերն և ձգեցին նախատանօք : Եւ լուեալ թագաւորն բարկացաւ և դատաւորք քաղաքին արարին յոլով սպանու թիւնս : Եւ էառ թագաւորն զպատիւ քաղաքին զկոչիլն մայր քաղաքաց , և ետ Վատիկ քաղաքին :

Եւ լուեալ զայն միայնականն Վպողոն . և եկեալ յանդիմանեաց զիշխանս քաղաքին . և գրեաց առ թագաւորն թուղթ և ասաց , թագաւոր , ապաքէն գխտես զի օր ըստ օրէ անարգեմք զպատկեր Վստուծոյ զոգիս մեր , ընդէր ոչ բարկանաս և ցաւիս . իսկ վազն անարգանաց պատկերի կնոջ քո պը զնձեղէն՝ ցասնուս . այլ և զպատկերս Վստուծոյ զմարդիկ սպանանես . միթէ անգիտանամ եթէ պատկերս պղնձիս շատ կարես ստեղծանել բայց ոչ զպատկերս Վստուծոյ : Եւ լուեալ թագաւորն պատկառեաց և ցածեաւ ՚ի բարկութենէն և հաշտեցաւ ընդ քաղաքին :

Յայնմ ժամանակի Թեսաղոնիկէ գլուխ Խտալոյ ապստամբեաց ՚ի թագաւորէն , և քարկոծեցին զիշխան քաղաքին . և զայրացեալ թագաւորին առաքեաց զօրս ՚ի վերայ քաղաքին , և հրամայեաց կոտորել զնո

աւ . և մեռան հինգ հազար անձինք ար
դարք և մեղաւորք :

Իսկ Ամպրոտիոս եպիսկոպոսն եկն առ Թա
գաւոր ՚ի Սանդուլիէ . և դիպեցաւ Թագա
ւորին առ դրան եկեղեցւոյն զի կամէր մը
տանել , արգել զնա և ասէ ցնա . ո՛չ ամա
չես արեամբ շաղախեալդ , մտանել ՚ի տուն
Աստուծոյ . այլ դարձիր յետս . և առ կա
պանս զոր առաքեաց քեզ Աստուած ՚ի ձե
ռն . իմ . Եւ դարձաւ Թագաւորն արտաս
ուօք . և եղել յետ ութն ամսի տօնի ծնն
դեանն նստեալ Թագաւորն լայր ՚ի սենեկի
իւրում դառնապէս :

Եւ համարձակեցաւ առ նա Ռուփինոս
մագիստրոսն և կացեալ մօտ ասէ . ընդէր լաս
արքայ , ետ պատասխանի և ասէ ցնա . զի
ա՞րդ ոչ լացայց , զի ծառայք իմ և մուրականք
երկրի ազատք են և արձակք . և Թագաւորս
անուանեալ կապեալ յերկինս և յերկրի , զի
նորա մտանեն ՚ի տուն Աստուծոյ . և վայե
լն յերկնաւոր պարգեւս տօնիս և ես զըր
կեալ եմ :

Ասէ ցնա Ռուփինոս . եկ երթամք աղա
չեմք զեպիսկոպոսն . ո՛չ ապաքէն ութն ամիս
է ապաշխարութեանդ : Եւ ասէ Արքայ ես
ո՛չ հաւատամ եթէ լսէ նա , և ակն առնու

երեսաց . և արհամարհէ զօրէնս Աստուծոյ իւրոյ , եթէ ոչ իցէ լլեալ ժամանակն : Եւ գնաց Ռոփինոս և թագաւորն զկնի :

Իսկ յորժամ ետես եպիսկոպոսն զՌօփինոս իմացաւ զիրն սաստեաց նմա և ասէ . ա նօրէնու թեան խրատտու և յորդորիչ չարի . ուր երթաս . և անկաւ յոտս նորա Ռօփինոս և ասէ . ահա թագաւորն գայ զկնի իմ 'ի խոնարհութիւն . բարեխօս առնել ըզ տօնիս խորհուրդս . ասէ ցնա եպիսկոպոսն , եթէ 'ի սպանանել գայ զիս ընդունիմ 'ի ձեռաց նորա իբրեւ զայլն , այլ յեկեղեցի Աստուծոյ իմոյ ոչ թողից զարիւնարբուն զայն , և գնացեալ սպամեցին թագաւորին :

Ասէ թագաւորն թող երթամ առնում զնախատինս յանցանաց իմոց , որում արժան իսկ եմ :

Իսկ եպիսկոպոսն կայր յեկեղեցին և թագաւորն չոգսու եկաց առ դրանն , և լայր բարձր ձայնիւ . ասէ ցնա եպիսկոպոսն ամբարտաւանիս , յանգգնիս . ասէ ցնա թագաւորն ոչ հայր սուրբ առանց քոյոյ կամաց ոչ ինչ առնեմ . միայն տեսից զդուռն եկեղեցւոյն , և լուայց զձայն քո :

Ասէ եպիսկոպոսն զոր ապաշխարութիւն կրեցեր , զի զայդ տաց քեզ :

Այն ցնա թագաւորն զպահօն և զողորմութիւն զոր պատուիրեցեր հայր սուրբ . և զոր ինչ ալ հրամայեցես դեղ վիրաց ի մօց կամ առաջի քո :

Այն ցնա եպիսկոպոսն , բարեասիրտ ես , իխտ ես առ յանցաւորս և դիւրակործան 'ի բանս զրպարուչաց վնասախօսայ քսողաց : Կրե՛ա՛ ձեռամբ քո օրէնս քննել զերիս աւուրս զմատնութիւնս զոր լսես . և զմահապարտոսն յայտնիս պահել զաւուրս քառասուն և հարցափորձք լիցի . և սիրտք քո հանդարտեցի (1) և հանգիցէ 'ի զայրացմանէ : Եւ զայդ արասցեն ամենայն դատաւորք , և իշխանք երկրի որ ընդ ձեռամբ քո են :

Եւ առ ժամայն պրեաց և առաքեաց առ ամենայն դատաւորս երկրի . և առ իշխանս :

Եւ ապա հրամայեաց եպիսկոպոսն թագաւորին մտանել յեկեղեցին . և նորա մըտեալ ահիւ և գողութեամբ , և լայր ամենայն բազմութիւնն զկական բարձեալ :

Իսկ թագաւորն ընկեցեալ զինքն յերկիր ասէր , մերձեցաւ անձն իմ 'ի հող Տէր ապրեցո զիս ողորմութեամբ . և շատ արուսուռեալ արքայի կանգնեցաւ . և պնաց մերձ առ խորանն և կամեցաւ դնալ 'ի տեղին իւր :

(1) Ոմանք՝ պարսպեցի :

Ըսէ ցնա եպիսկոպոսն . լաւ է քեզ խոնարհութիւնն կաց ընդ ժողովրդեանդ Տեառն , և յետոյ քան զամենեսեան մինչեւ կարացես կատարելապէս սրբիլ :

Եւ գնաց արքայն խնդութեամբ կարազյետին տեղին և կանգնեցաւ . ընդ ապա խարողն : Եւ յապիսի էր հաւատ և երկիւղ թագաւորին :

Յայսմ ժամանակի գտան նշխարք սրբոյն Ստեփաննոսի և որոց ընդ նմա . առ Յովհանու հայրապետիւ Երուսաղեմի . առն յոյժ առաքինւոյ և ուղղափառ քարոզի :

Յերեքտասան ամին իւր Թէոդոս՝ զորդին իւր զԵրկադէոս թագաւոր քարոզեաց կողմանն արեւելից :

Ի նմին ժամանակս Օգանոս և Երբռ գաստիս իշխանք ՚ի Հռոմ սպանին զԼաղենտիանոս :

Եւ լուեալ Թէոդոս տրտմեցաւ ել սա կաւ զօրու ընդդէմ բռնակալացի . և յորժամ եհաս առ նոսա , և լուաւ եթէ կարի բազումք են . ասացին որ ընդ նմա էին , թող տուր արքայ մինչեւ հասանէ զօրն :

Իսկ թագաւորն ՚ի ժամ երեկոյին առանձնացեալ եմուտ ՚ի քարայր մի և գռչեաց առ տէր զմեծ մասն գիշերոյն :

Եւ երեւեցաւ նմա Եւաքաննէս աւե-
տարանիչն և Փիլիպպոս առաքեալքն Քրիս-
տոսի . և ասեն յնա ահաւասիկ առաքեաց
զմեզ տէր օգնել քեզ . արդ մի զարհուրիր
և օգնականի մի մնար , և վաղիւն է օրն յաղ-
թութեան :

Եւ սրտապնդեալ արքային ՚ի վաղիւ ան-
դրր կատարեաց զյաղթութիւնն կորստեամբ
բռնակալացն և թագաւորեցոյց ՚ի Հռովմ
զՆորիոս որդին իւր ըստ ոմանց ասելոյն
կրտսեր քան զՆրկադէոս :

Եւ դարձաւ թագաւորն ՚ի Սիտիրու .
և հիւանդացեալ անդ կատարեցաւ ՚ի Քը-
թստոս . կեցեալ ամս վաթսուն , թագաւո-
րեալ ամս վեչտասան և ամիսս ութ :

Իսկ ՚ի Պարսս թագաւորեաց Սերհա-
թան Վերմաշահ որդի Շապհոյեղբայր Ար-
տաշրի ամս մետասան :

Իսկ թէոդոս բազում ունէր դրուաւիս
և մանաւանդ հնազանդութիւն Եկեղեց-
ւոյ և զխաղաղութիւն . քանզի զառաջինն ոչ
կամէր հալածել զարիանոսն մինչ Ամղերոս
եպիսկոպոսն յաւուր միում եմուտ առաջի
արքայի և ետ ողջոյն նմա . և զթագաւո-
րեալ որդին որ ընդ նմա նստէր , ոչ ողջու-
նեաց և ոչ հայեցաւ ՚ի նա . և ասէ արքայ

օրհնեա հայր զորդի իմ զԹագաւորեալ :

Այժ ցնա եպիսկոպոսն դու բաւական
ես մեզ Թագաւոր . զդա ոչ պատուեմք ,
բայց եթէ՝ ընդ ծառայսց : Աւ բարկացաւ
յոյժ Թագաւորն :

Պատասխանի ետ Ամղլքոս և ասէ ցնա .
դու մահկանացուդ զանպատուութիւն որդ-
ւոց քո ոչ տանիս . իսկ անմահն Աստուած
զմիածնին իւրոյ զարարած ասելն տանիցի :
Աւ զինչ կամիս ասել առաջի նորա :

Աւ զարհուրեալ Թագաւորն ետ (հրաւ
ման) հալածել զարիանոսն և ընկենուլ
յամենայն համարձակութենէ : Աւ զնոյն
պատուիրելով որդւոցն և իշխանացն հան
գեաւ ՚ի Վրիտոս :

Աւ զկնի մահուանն Թագաւորին ծնաւ
Յամառաստղայ մի՝ որոյ ՚ի լանջացն վեր եր
կու գլուխ էր և չորս ձեռք և ՚ի վայրն միաւ
ւոր , և ապրեցաւ երկու չամ . ՚ի յուտել մի
ոյն ոչ ուտէր միւսն . և ՚ի ննջել միոյն ար
թուն կայր միւսն : Աւ էր զի խաղային ընդ
միմեանս և ծիծաղէին , և էր զի լային . և
մինն քան զմիւսն չորս աւուրքք յետոյ մե
ռաւ :

Իսկ Թագաւորն Արկադէոս գնաց ՚ի ճա
նապարհս աստուածոյաշտութեան հօր իւ

րոյ, զի էր ողջախոհ և պարկեշտ . և ազանէր
 'ի ներքոյ ծիրանեացն այժեպս և էր առա-
 քինասէր և բարեսէր յոյժ . ըստ որում ետ
 ածել զՅովհանն 'ի յԱնտիոքաց Մարոց փա-
 փաղեալ համբաւովն որ զնմանէ գայր : Եւ
 յորժամ ետես զնա, գտաւ, (եգիտ) տաս-
 նապատիկ բանիւք, և նշանօք, և սրբու-
 թեամբ ըստ որում եգի՛ն զնա եպիսկոպոս
 Կրտանդնուպոլսի . բայց յոմանց անգոս-
 նեալ լինէր վասն ոչ յատկագոյնս խօսելոյն
 զառաջինն 'ի բարբառն Յունաց, զի Մարի
 էր 'ի հօրէ կողմանէ և այնու էր վարժեալ
 լեզուաւ : Սա եկաց եպիսկոպոս եւթն ամ'
 և առաւ յաքսորս ամս երիս և հանգեաւ
 'ի կողմանս Հայոց ամաց յիսուն : Սա յորմէ
 հետէ մկրտեցաւ ոչ էարբ քինի և ոչ ծի-
 ծաղեցաւ և ոչ երդուաւ, և ոչ երդմնեցոյց,
 և ոչ զոք նզովեաց . և ոչ 'ի տեղի պատուոյ
 ուրեք ընթացաւ յորժամ մեծարէին :

Եւ յորժամ երթայր յաքսորս եգ զձե-
 ուրն 'ի վերայ եկեղեցւոյն և ասաց ուղ մնա
 սուրբ Եկեղեցի բնակարան փառացն Մս-
 սուճոյ . և մի մոռանար զաշխատութիւնս
 իմ, բանովի 'ի պարգեւացն զոր առի յԱս-
 սուճոյ՝ յաւելի 'ի դանձս քո գիրք ութ հա-
 րիւր, ճառս երկուրասան հազար :

Յայնմ ժամանակի թագաւորեաց Պարսից Ալշտաճատ : Եւ արքայ Արկադ հիւանդացաւ . և ետ քարոզել զորդի իւր զԹէոզոս թագաւոր ութն ամաց : Եւ զի խնորիոս որդի ոչ ունէր և նա միայն էր ժառանգ թագաւորութեանն երկեաւ 'ի տղայութենէն Թէոզոսի , գրեաց կտակ և յանձնեաց զմանուկն յԱլշտաճատ . և կատարեցաւ 'ի Տէր թագաւորեալ ամն երեքտասան :

Եւ լուեալ արքային Պարսից առաքեաց դաստիարակս մանկանն այր իմաստուն եւ սպառնալիս . եթէ ոչ միամտութեամբ ծառայեսցեն մանկանն Թէոզոսի : Եւ էր իսաղաղութիւն ընդ Պարսս և ընդ Հռովմայեցիս . և աճեաց Քրիստոնէութիւնն 'ի Պարսս 'ի ձեռն յարութայի 'եպիսկոպոսի երթեւեկութեամբն անդ :

Սեռաւ և խնորիոս 'ի Հռովմ . և ոչ եթող որդի . և թագաւորեաց Կոստանդին ազգական նորա : Եւ յետ սակաւու նա մեռաւ 'ի բռնակալէ ումեմնէ նենգութեամբ :

Եւ Թէոզոս կացոյց 'ի Հռովմ Կեսար ըզ Վաղենտիանոս հորաքեռ որդին իւր . ընդ նմա առաքեաց և զմայր նորա . և յետ այնորիկ առաքեաց նմա թագ , որ թագաւորեաց ամն երեսուն երկու :

Իսկ Թէոդոս էր այր պարկեշտ և չորա կեր, որ և զամենայն աւուրս պահոց ան ձէթ և անգինի էր սեղան նորա : Սա զԲերրոնի եպիսկոպոսին զաղտեղեալ մազեղէնն առ ինքն խնդրեաց յետ վախճանի նորա . և զգենոյր զնա զամենայն գիշեր : Եւ անտիաւ կալ այնչափ որ յասելն յոմանց եթէ վասն էր Թողուս զմահասպարտսն կենդանի . ասէ այգ Աստուծոյ է գործ և կարողութիւն ըս պանանել և կեցուցանել, և մեզ երանի թէ կարէաք աղաչել զՏէր այսրէն դարձուցանել զվախճանեալսն Թող թէ զկենդանի սրս յաւերուլ ՚ի մեռեալսն :

Յայնմ ժամանակի մեռաւ Աղտաճատ, և Թապաւորեաց Պարսից Ահրհարան որդի նորա ամս քսան երկու : Եւ եբարձ զդաշն հօրն իւրոյ, և արար պատերազմ ընդ Թէոդոս . և աղօթիւք նորա յաղթահարեալ լինէին Պարսիկք և սատակեալք և գերեալք :

Յորում ժամանակի առաքինացաւ Ակակ Ամթայ եպիսկոպոսն գնելով զգերեալսն ՚ի Պարսից և անդրէն առաքելով . այլ և զսպաս եկեղեցւոյն ծախեաց ՚ի պէտս գերեացն . վասն որոյ գովեցաւ հաւատ նորա ՚ի Պարսս . և խնդրեաց զտես նորա Թապաւորն Պարսից . և յոյժ մեծարեաց զնա ՚ի փառս Քրիստոսի :

Յայնմ ժամանակի անուանիք էին Միմէ-
ոն սիւնակեաց յԱնտիոք . և Սօր պարտաւ
մաւ (1) ՚ի սահմանս փոքր Հայոց :

ԳԼՈՒԽ ԺԲ .

Յաղաքս Նեստորի հերձուածին :

ՅՈՐՈՒՄ ժամանակի ածաւ յԱնտիոքաց ՚ի
կոստանդնուպօլիս Նեստոր եպիսկոպոս . և
էր երէց նորա ոմն Անաստաս անուն : Սա
յաւուր միում խօսեցաւ յամպիոնն նոր
հերձուած , ասելով զԱրիամ մարդածին .
և ոչ Աստուածածին . և պակեաւ ժողովուր-
դն և ակն ունէին պատուհասիլ նմա ՚ի
Նեստորէ :

Իսկ անմիտն Նեստոր օգնեալ ՚ի դիւսց
հաճեցաւ յասացեալն և տարածեաց զնա
ընդ երկիր : Ասանորոյ եղեւ մեծ Սիւնհո-
դոս յԱփեօսս ՚ի քսան և մի ամին Թէոդո-
սի . և յեւթն հարիւր քառասուն երկօ-
թուին Ասորոց . և ՚ի Վրիստոսէ չորս հարիւր
քսան երեք :

Եւ ժողովեցան անդ հարիւր իննսուն
երեք եպիսկոպոսք և քահանայք և կրօնաւ-

(1) Մի օրի Մաւրպօւլքաւմ :

ճորք յոյժ բազումք և գլխաւորք էին այսոքիկ : 'ի Հռովմայ Երկադէ և Պրոկրիոս եպիսկոպոսք փոխանորդք կեղեւտիանու Հրեռովմայ Պապուն : Կիւրեղ՝ Լիւքսանդրիոյ , Սեմնոս (1) Լիւեսոսի , Յովհաննէս՝ Լնտիաքու , Կլակ՝ Սելտենոյ , Յոբնաղիս՝ Լրուտաղեմի : Իսկ Սահակ հայրապետն Հայոց (2) անպարսպ լեալ գրեաց թուղթ հաւանու թեան զոր ինչ և սահմանեցեն :

Եւ արարին ամենեքին նզովս Վեստորի բայց Յովհան Լնտիոքայ , և քան և վեց (3) եպիսկոպոսք ընդ նմա ոչ հաւանեցան . և առին նզովս և նոքա ընդ Վեստորի :

Եւ թապաւորին հրամանաւ տուաւ յաքտորս 'ի Խուժաստան Պարսից : Եւ ապա զզնացեալ Յովհանեանքն եղեն ընդ Կիւրղի խոստովանել զանգիտութիւնս իւրեանց եթէ իցէ այնպէս Վեստորիոս : Եւ միաբանեալք 'ի միասին ասացին կատարեալէ ուղղափառութիւնս (4) :

(1) Երկու օրի : Մեմնն :

(2) Մի օրի . Սահակ հայրապետն Հայոց և Մեսրոպ վարդապետ անպարսպ եղալ գրեցին թուղթ :

(3) Մի օրի . քառասունն վեց :

(4) Մի օրի յաւելոս և այսպէս . և փառաւորեցին 'ի մի

բերան զուրբ կոյսն Մարիւ

ամ Աստուածածին . եւ գաւանեցին զուրբ Երրորդութիւնն մի Աստուածութիւն Հայր . Որդի և Հոգի սուրբ . և նզովեցին զքովանդակ Վեստորականքն , և 'ի զատբաժանեցին :

աւ Աստուածածին . եւ գաւանեցին զուրբ Երրորդութիւնն մի Աստուածութիւն Հայր . Որդի և Հոգի սուրբ . և նզովեցին զքովանդակ Վեստորականքն , և 'ի զատբաժանեցին :

Արդ որ որ յայսմ հետէ այլ նոր հաւատքս և դաւանութիւնս դնէ թագաւոր կամ եպիսկոպոս, կամ ժողով, եղիցի նզովեալ ։ Այլ (1) Նիկիայն կազցէ մինչեւ ցկատարած աշխարհի ։

Իսկ որք նզովեցան զկնի Նեստորի էին այսօրիկ . թէ ողորիտոս՝ Վիւրիս քաղաքի եպիսկոպոս՝ Անդրէ՝ Սամոստիայ . Աղեքսանդրոս՝ Մմբեճայ, Արիանէ՝ Սրոյ, Յովհաննէս՝ Վիւրիկիոյ, Ռթոխոս՝ Տարունայ (2) . և այլք ընդ նոսա ։

Իսկ ՚ի տեղի Նեստորի եղին եպիսկոպոս զՍաքսիմոս ։

Իսկ ՚ի քսան և ինն ամի արքայութեան իւրոյ թէ ողորս լուաւ զաղմուկն Փլաբիանուսի եպիսկոպոսի կոստանդնուպօլսի . և զլուտիքի վանապետի . և ետ հրաման երկրորդանգամ ժողով լինել Ալփեսոս, զկնի ութ ամի առաջնոյն ։

(1) Մի օրի . յաւելոս այսօրիս Այլ երեք սուրբ ժողովն կազցէ . Եփեսոսի և կոստանդնուպօլսի . և Նիկիոյն . զի առաջին Սուրբ ժողովն Նիկիայ՝ թագաւոր կոստանդիանոս, և կոստանդնուպօլսոյ ժողովոյն մեծն թէ ողորս թագաւոր . և յայս ժողովս Եփեսոսի փոքր թէ ողորս թագաւոր . և այլ թէ եղիցի ուրիշ . եղիցի նզովեալ յԵրրորդութենէն ։ Այլ հինն այս է, և շինեցեն ՚ի վերոյ այս հիմանս ։ Իսկ որ նզովեցան զկնի Նեստորի

(2) Երկու օրի . Տարունայ ։

Եւ թագաւորն գրէ թուղթ առ Դէ-
 ոսկորոս փոխանորդն Վիւրդի զայս օրինակ :

Եւ տուկարտոր կայսր թէոգոս և Վաղե-
 տիանոս յաղթող թագաւորք հօրդ սրբոյ
 Դէոսկորեայ եպիսկոպոսի ինդալ :

Գիտելի լիցի սրբութեանդ քո զի ար-
 մատն դառնութեան Նեստորի շառաւի
 ղեաց առ Փլաբիանոս . և Սանեայ կարծիքն
 առ Եւտիքէս վանական , որպէս և լուաք
 ՚ի մերոց գիտնոց . և գործդ այդ հոգեւոր
 մչակութեան ձեր է սրբել զեկեղեցի անա-
 բատ հարսն Քրիստոսի . յաղագս որոյ փու-
 թա՛ ՚ի թիկունս հասանել տրտմութեան մօր
 քո երկնաւոր առագաստին . և բերցես ընդ
 քեզ տասն մետրապոլիտոս և տասն եպիսկո-
 պոս բանաւորս որ կարող են զլահն հաւա-
 տոյ ուղղափառութեան վառել և դնել ՚ի
 վերայ աշտանակի , յուրախութիւն երկնա-
 ւորաց և երկրաւորաց . և ՚ի գալն քո ՚ի Պա-
 ղեստինէ ածցես անտի տասն եպիսկոպոս ՚ի
 Փղշոպղոցն և զՅորենաղիս եպիսկոպոսապե-
 տրն Երուսաղեմի : Եւ մի ⁽¹⁾ բերցես զհի-
 ւանդացեալսն ՚ի հաւատոս առ Վիւրդիւ . ըզ-
 թէոգորիտէս և զայլսն որք ընդ նմա . եւ
 Յուլիոս Հռովմայեցի առ մեզ է : Սա ընու-

(1) Ոմանք՝ շափն շէ :

զտեղի | Եւոնի որոյ տուամարն զոր գրէ առ
 ոմանս՝ ասէն ոչ է հաճելի . այն զոր ետ բե-
 րել 'ի ժողովն , որ առ Վիւրդիւ , զոր ոչ ըն-
 կալաւ : Եւ ամ ընդ քեզ զմեծ ճգնաւորն
 զհայր անապատի Սաւրպարտամաւ փոխանակ
 վանօրէիցն արեւելից . զի և մէք առաքեցաք
 աղաչել զնա , զի հոգի Աստուծոյ գոյ 'ի նմա
 և յոյժ ատեաց սա . զՎեստորիոս և զտուճա-
 բրն | Եւոնք : Եւ զայս արարեալ ողջ եկեա-
 ցես աջողեսալ ճանապարհաւն ճշմարտու-
 թեան :

Եւ առեալ Դէոսկորոս զթուղթն ցա-
 ւեաց նմա վասն իրացն . և փութացաւ յոյժ
 և կատարեցան խբն , և եկն Ալփեսոս . և ե-
 կին առ նա հրաւիրեալքն . և եղեւ թիւն
 հարիւր քսան ⁽¹⁾ եպիսկոպոսաց : Եւ գլխա-
 ւորք էին այս , Դիոսկորոս՝ Աղեքսանդրի ⁽²⁾ .
 Յորենաղ՝ Երուսաղէմի . Դոմնոս Անտիո-
 քու . Եւստաթէոս՝ Բիւրեաւոց . Թէոդու-
 լոս՝ Կեսարու . Հայոց . Եւսեբիոս Սելեւկի-
 ոյ ⁽³⁾ . և Սաւրպարտամաւ գլուխ վանականաց .
 և արարին քննութիւն . և գտին զՓլաքիանոս
 համաքան Վեստորի :

(1) Երկու օրի . հարիւր
 քսան և ութ : Միօրի . հա-
 յիւր տան :

(2) Մի օրի . Աղեքսանդ-
 րացի :

(3) Մի օրի . Կիւրիկիոյ օ

Իսկ Եւտիքէս նզովեաց զհերձուածն իւր բայց ոչ եկաց ՚ի բաց յաղանդոյն . զի առ աչօք ասէր զոնտեսութիւն Տեառն մերոյ . և նզովեցաւ ՚ի ժողովոյն :

Եւ Փլաբիանոս արարեալ էր գրով ըզխոստովանութիւնն իւր . և գտաւ ՚ի նմա ձեռագիր Բասիլի Սելեւկիոյ եպիսկոպոսին , և Յուզիանոսի Հռովմայեցւոյ . և զԵւտուկոսի Կիպրացւոյն , և Սելեւկիոսի Եմեսացւոյ . վասն որոյ յընթեռնուլն զգրեանան մի աճայնեալ բազմութեանն ասեն . այրեցէք , այրեցէք զանաստուած տումարդ . և եղև ցի նզովեալ Փլաբիանոս , և հաւանեալքն նմա : Եւ ընկեցին զնոսա յաթուոյ :

Օ կնի ապա զ՚Իոմնաս Լնտիոքացի , և եւթն եպիսկոպոս ՚ի հնազանդելոց նորա . զԻրինոս՝ (1) Սրոյ եպիսկոպոս . և զԿլիմոս զԵպալայ՝ և զԹէոդորիտոս Կիւրիսոյ (2) , և զԲաս Սուհայոյ , և զԵբերիոս Թամզոյ , և զԻսահէլ՝ Իսառանու . և նզովեցին ընդ նոսա և զտոմարն Եւոնի զարհամարեալն յառաջին ժողովոյն . և արժանի ոչ համարեցան ընթեռնուլ :

Եւ գայր թուղթ աղաչանաց ՚ի թագաւ .

(1) Մի օրի . զԵրինիոս . զԵրինոյ :

Մի օրի . զԵրինոս . Մի օրի . (2) Մի օրի . Կիւրիսոյ :

ւորացն ոչ յաւելլուլ և ոչ պակասեցուցանել յերկից ժողովոյն սահմանաց. այլ ըզնոյն հաստատել զերրորդն պատուել ՚ի փառքս սրբոյ Լըրորգութեանն. զոր և արարին իսկ. և գրեցին խոստովանութիւն տնտեսութեանն Վրիստոսի : Մի դէմ, մի բնութիւն, մի Վրիստոս, որոյ մի կամք, և մի գործք. նոյն Լստուած և մարդ կատարեալ այսինքն հոգի, մարմին, միտք ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք. և յայսմանէ հրաժարեալքն եղիցին նզովեալք :

Իսկ յետ արձակման գնացին առաքեալքն ՚ի Եւոնէ և պատմեցին զեղեայն. և խոցեցաւ խորագոյնս. և առաքեաց կոչեաց ըզՓլաբխանոս և լուաւ զխոստովանութիւնն նորա, և յոյժ հաճեցաւ :

Եւ ասաց Փլաբխանոս ց| Եւոն եթէ Նեաւորական ասաց զքեզ Վէսակորոս և ընդ նմին նզովեաց զքեզ. և զամենայն հաւանեալսն քեզ :

Իսկ Եւոն անկաւ ՚ի տարակոյս. խորհէր հնարս ընկենուլ զՎիսակորոս :

Յայնմ ժամանակի ՚ի պատճառս աղօթից գնացին ՚ի Հռովմ կին Թագաւորին Եւ Պօռքէր ⁽¹⁾ քոյր նորա, և ըստ իրաւանց պա-

(1) Ուանք՝ Պօռքէր :

տուեցան 'ի Վաղենտինոսէ թագաւորէն , որ էր հօրաքեռ որդի փոքր թէոդոսի , և յամենայն բնակչացն Հռովմայ . և առեալ տանէին զնոսա 'ի տաճար սուրբ առաքելոցն . և ելին ընդ առաջ նոցա ուխտ եկեղեցւոյն , և Վեռն ոչ էր ընդ նոսա . այլ ընկէց զինքն 'ի ներքոյ վարագուրին յերեսաց կուսէ , և սկսաւ լալ . և վերացուցեալ զվարագոյրն հարցին ողորանօք և պատկառանօք զպատճառն , և բուռն հարեալ նրստացին զնա , և ասէ ցնոսա . պատառեաց 'ի սկորոս զհաւատս ուղղափառս , և նախատեաց զաթոռ սուրբ առաքելոցն :

Եւ նորա մխիթարեցին զնա և ասեն . լի 'նի ըստ կամաց քոց հայր զոր ինչ և հրամայես :

Եւ կալաւ զնոսա բարեխօս առ թագաւորն դարձեալ հրաման տալ տիեզերական ժողովոյ : Եւ գրեաց ընդ նոսա թուղթ աղաչանաց , զայն առնել , զի լուիցեն ասէ ամենայն տիեզերք զձեռագիրն իմ և քննեսցեն , և մի դնեսցեն զիս ընդ նզովիւք Վեստորի չարափառի :

Իսկ իբրեւ լուաւ թագաւորն՝ հրաժարեաց 'ի խնդրելոյն և ասէ , ես հաւատացեալ և հաւանեալ եմ ընտրութեանն Վիւր

ղի և Վիսակորոսի . որք գատեցան զլ եւոնն զուգարան Նեստորի, և այն կացցէ սահման հաւատոյ զոր նորայն եղին :

Եւ մնացեալ Թագաւորն երկիւղած յառաքելական հիման հանդեաւ ՚ի Վրբիստոս , յիսուն ամաց , Թագաւորեալ ամս քառասուն երկու :

Եւ էառ զԹագաւորութիւնն Սարկիսնոս քեռորդին Թէոդոսի , այր ծեր , ւոգէս և առանց զուրութեան , ամս վեց , ընտրութեամբ Պողքերայ քեռ Թագաւորին որ և պոռնկութեամբ անկեալ էր ընդ նմա , ՚ի հաւատաւորաց կարգի գորով . և յառաջին ամին Թագաւորութեան նոցա գայ նոյն Թուղթ աղաչանաց ՚ի եւոննէ ժողով առնել որքան և է հնար յորովութիւ (1) քան ըզՎիսակորոսին ՚ի պարծանս ինքեանց . և յի շեցուցանէր Պողքերայ զխոստումն իւր և ասէր . աւաղիկ առաքեցի առ ձեզ զտոմարդ իմ պատուելի . զի նախ քան զգումարումն ժողովոյն առաքիցէք ՚ի կողմանս Նսիոյ առ ամենայն եպիսկոպոստոնան . և պահանջիցէք ձեռնարկս , զի մեզ սլծս ստասցուք :

Եւ նոքա յորժամ լուան հաւանեցան սակս երկու պատճառի , մի՛ վասն երդման

(1) Մի օրի . յորվս . ո . մանք՝ յորվութիւն :

և խաստմանն Պողքերայ, և երկրորդ՝ վասն երկիւղին Վաղենաթիանոսի և Հռովմայ, և նորին Վեռնի. զի ոչ էր օրէն առանց նոցա թագաւոր օծանել 'ի կոստանդնուպօլիս. յորմէ յոյժ էին զարհուրեալք, քի վարայն պն ոչ ներեաց թնել ըստ օրինացն ։

Իսկ այսու կամեցան հաճել զկամս նոցա ընդ ինքեանց. վասն որոց գրեցին թուղթս արքունի հրամանաւ աղաչանօք, այլ և սառ տիւ և սպառնալեօք եթէ ոչ հաւանեցին ձեռագրել 'ի տոմարն Վեռնի ։ Իսկ առաքեցին ընդ աշխարհն պատուաւոր արսաբք արքունի. և 'ի Հռովմայ եկեալ եպիսկոպոսք ետուն ձեռագրել հաւանելոցն. և դարձուցին առ թագաւորն և առ Պողքեր գոմարն յորում կայր չորս հարիւր քառասուն և վեց եպիսկոպոսի ձեռագիր. և խրն դացին յոյժ ։ Ձեռագրեցին արպա և ինքեանք ։

Իսկ ապա առաքեցին հրաւիրակս ընդ ամենայն երկիր քաց 'ի Հայոց, որ ոչ էր ընդ իշխանութեամբ նոցա. և յայնմ ժամանակի հայրապետն (1) ասեն վախճանեալ էր. և

(1) Աստ ամենայն օրինա. դնէ զՍահակ հայրապետն ։
 Կըք չիշին զանուն Հայրա. Իսկ պատմութիւնք հաստա-
 պետիս, միոյն մի օրինակ ան յայտօթիկ աւուրս և ըզ

այլ ոչ էր եղեալ, ոչ առաքեցին առ նոսա, և եղեւ ոչ առանց խնամոցն Աստուծոյ. զի նախնեացն յիշատակն սրահեսցի առ նոսա:

Սակայն ժողովեցան եպիսկոպոսք եւ թե հարիւր, որոց գլխաւորք Տրոմուպիկոս, Ի ի լըբաս, Ի ունկինիոս, Ասկողայոն փոխանորդ Ի եւոնի Հռովմայեցիք, Յորենաղ Արուսասաղեմի, Ի իոսկորոս Աղեքսանդրի, Ի ոմնոս Անտիոքայ, Ի ասիլոս Սելեւկիայ, Պետրոս Վիրիացին եպիսկոպոս Գաղացւոցն և գրէ խաւոր Փղշտացւոցն և Թէոդորիտոս զոր եղին գլուխ ժողովոյն զնզովեալն երկիցս անգամ, ցոր ստաց սուրբն Իէոսկորոս ինչ է այդ անօրէնու թիւնդ զոր առնէք. ոչ յի շէք զըանն Պողոսի, եթէ զոր քակեցին միւսանգամ շինիցեմ, յանցաւոր անձամբ գտաւ նիցիմ, և զհարդ զքակեալդ անիծիւք դնէք շինիչս՝ զմեռեալդ Աստուծոյ: Եւ կցորդեաց նմա Յորենաղ և շարժեցան ամենեքեան. և եղեն ընդ Իիոսկորի, և ասեն, նզովեաց մեծըն Վիւրեղ եթէ գիցէ որ ինչ նոր օրէնս. և զնոյն ասեմք և մեք եղիցի նզովեալ նորա գիրն հաւատ զոր ոչ եղին առաքեալքն.

Յովսէփ կաթողիկոսն իսկ վախճանեալ զ յաջորդն Սահակայ, Պարթեւի: Եւ յայ.

սոսիկ առուրս յաջորդէ Շղգահն կաթողիկոսութեան Մեղիատ կաթողիկոս:

եղիցին նդովեալք , նդովեալքն 'ի Վիւրղէ :

Եւ տրտմեցաւ Թաւաւորն և Պողքեր .
և սկսան փաղաքչել սարսաւ որելով անձամբք
և տարով կաշառս . և ետ Յորենաղայ 'ի Փը
գլտացւոց յաշխարհէն երիս (1) քաղաքս . և
ամ զնա 'ի հաւան . գնացին ընդ նմա և չորս
հարիւր քառասուն և վեցքն , որ ձեռագը
բեալ էին 'ի տումարն : Եւ մնացին ընդ 'ի
ռակորի երկու հարիւր յիսուն և չորս , որք
կապեցան չարչարեցան աքսորեցան և մե
ռան և ոչ մեկնեցան 'ի սիրոյն Քրիստոսի .
Եւ այլքն որք ընդ նմա՝ յորոգայթս գնացին
խաբէութեամբ , զկոյսն Աստուածածին ա
սացին . և երկու բնութիւնս Քրիստոսի
յատկացեալս , զի թէ յատկանան բնութիւն
քրն ըստ նոցա չարեացն , զիսորդ իցէ կոյսն
Աստուածածին . յաղաքս սրոյ լցան տիեզերք
խռովութեամբ . և երկու ամ և կէս յամեաց
ժողովն :

Եկին ոմանք բանիբունք փիլիսոփայք 'ի
Հայոց (2) . և մեղադրեցին և յաղթահարե
ցին զ] էոնեանն (3) Աստուածաշունչ գրովք

(1) Երկու օրի . երկուս ունի 'ի լուսանցն Մովսէս և
քաղաքս . ոմանք՝ երկիցս Դաւիթ :
քաղաքս :

(3) Մի օրի : զԼեւոնեանն

(2) Մի օրի . նշանակեալ

և փիլիսոփայական ոճով . և գնացին աներկ
կիւղ համարձակութեամբ :

Իսկ նզովեալքն ՚ի կիւրղէ և ՚ի Ղիսուհա
բոսէ և պատուով և ճութութեամբ գնացին
յաթոռս իւրեանց . զօրականօք և պարգև օք :

Իսկ զՅորնաղ ոչ ընկալաւ Լըրուսաղէմ .
այլ եղին իւրեանց Պատրիարք զԹէոդորոս
և հաւանեցան նմա :

Ի այց Յորնաղ գրեաց զիրն առ Սար
կիսնոս , և նա առաքեաց զօրս . և եհան ըզ
Թէոդորոս . և հաստատեաց զՅորնաղիս .
որ և շրջէր ընդ Պաղեստինէ հրէիւք և հա
ւանեցուցանէր աղանդին . և զոչ հաւա
նեալն չարչարէր , կողպտէր , սպանանէր ՚ի
ձեռն շրէից :

Ի այց միայն յատկառէին ՚ի Պետրոսէ
Պաղացւոցն եպիսկոպոսէ վասն առաւել ա
ռաքինութեան նորա զոր ասեն զնա որդի
լեալ արքային Վքաց , լեալ պանդուխտ (1)
՚ի կրստանդնուպօլիս սր և ուսաւ զաստուա
ծապաշտ գիրս . յօժարեցաւ ՚ի խիստ կրօնս և
եղեւ հռչակաւոր , և հարկեալ զնա արարին
քահանայ , և արքեպիսկոպոս Պալեստինոյ
որ նստէր ՚ի Վաղայ և ոչ որ իշխէր ընդդի
մանալ նմա :

(1) Երկու օրի. Պատանդ :

Սա գրեաց թուղթ 'ի Հայս և Երանեաց նոցա վասն ոչ լինելոյ նոցա 'ի ժողովն . և ասաց որպէս Երբեմն աշխարհդ այդ տապալ նաւն եւս զԵրմ մարդկութեանս ամենայն երկրի , նոյնպէս տալոց է և սերմ ուղղափառութեան ամենայն աշխարհի , արդ՝ պինդ կացէք յանասան վէմն Քրիստոս որդեանկք իմ սիրեւիք , և ողջ լերուք յաւիտեան :

Այս Պետրոսի սրբոյ աշակերտ ոմն Յովհանն անուն միայնակեաց և տեսող գրեաց բան եւթանասուն երկու (1) զոր գիտէրն , և զոր լուան նախատեսութիւնս ինչ , որ և նախ քան զժողովն . և յեւ ժողովոյն ցուցանէ . և ասէ թէ ամբարտաւան ժողովն Քաղկեդոնի և անօրէն 'ի բարկութենէն Աստուծոյ եղեւ և 'ի թողոյն 'ի ձեռաց . և ոչ 'ի յազդմանէ Հոգւոյն սրբոյ որպէս Նիկիոյն , Կոստանդնուպօլսին և Լիբեստսին . զոր մեք կամիմք աստէն 'ի տեղւոջս կարգել յօգնութիւն ուղղադաւան հաւատացելոց :

Եւ թէպէտ յետոյ և առաջոյ եղեւ իրքքն , մեք մի հաւոցուք զքանս սուրբ առն Աստուծոյ Յովհաննու որ է այսպէս :

(1) Ամենայն օրի . միաբան և եւթանասուն գնն 'ի բարտն եւթանասուն երկու , նք՝ 'ի կարգի :

Ա. Պատմեաց մեզ հայրն մեր և հայրապետն սուրբը՝ Պետրոս . թէ սկիզբն աղանդոյն Քաղկեդոնի՝ Նեստորիանն եղև . քան զի էի ես առ ՚ի Աստուանդնուպոլիս ՚ի սոճեթ սրբոց քառասնիցն , և հաք յաւագ եկեղեցին . հայեցան Նեստոր ՚ի պատկեր Տիրամորն . և ասաց . ո՛վ Մարիամ՝ մի պարծիր թէ զԱստուած ծնար , զի գու մարդ ես և մարդ ծնար որպէս ասաց քահանայն իմ . և առ ժամայն հարաւ ՚ի դիւէ և զարկաւ զգեանի : Եւ բարձեալ զնա սարկաւագացն ատրան յարկս իւր . և այս եղև սկիզբն պղտորման Եկեղեցւոյ : Թէ և սակաւ մի լաեաց Նեստոր յետ այս սուհասին , այլ ոչ եթող զանօրէնս թիւնն :

Բ. Պատմեաց ինձ և նոյն սուրբ հայրն իմ վասն Պալակիանիոի (1) Ուս հայեցւոյ . որ էր սուրբ Ճգնաւոր , և ունէր հոգի մարգարէութեան , եթէ լուաւ նա զհէթճուածն Հիւբաոսայ , և յանդիմանեաց զնա . և ոչ լուաւ նմա . և զսրացաւ սուրբն և եկն ՚ի Փղիշաւ . և կայր անդ լաւութեամբ : Եւ գայր առ իս ՚ի Գաղայ օր ըստ օրէ վասն հոգեւոր իրաց ինչ : Եւ յաւուր միում եղև ՚ի զարմացման (2) ժամս ինչ . և իմացաք եթէ երեւումն ինչ եղև նմա . և հարցեալ մեր զպատճառն , յետ այնորիկ ասաց . յառնէ թագաւոր յետ եւթն ամի Մարկի (3) անուն . և առնէ ժողով և հաստատէ զՆեստորին , և կրեմք ես և դու զփիշտոս , և ՚ի նոյն կատարիմք :

Գ. Դարձեալ նոյն սուրբ Պալակիոս յաւուր միում եղև ՚ի տեսլեան և ասաց . վայ Պողքէր . վայ Պողքէր . և ժողովեցան բազումք ՚ի հարցանել . և ասէ Պողքէր որ նուիրեաց զանձն Աստուծոյ պոռնկեալ անկանի Սասուծոյ և լինի կործանիչ ուղղափառութեան (4) :

Դ. Պատմեաց նոյն այրն Պալակիոս եթէ գնացի ես երբեմն Երուսաղէմ և գաի անդ զուրբն Աստուծոյ զԵւ-

(1) Մի օրի . Պալիանոսի : նունն :
 (2) Մի օրի . ՚ի զուրացման : (4) Մի օրի . հասարոյն :
 (3) Երէն օրի . Մարկիանէ ա .

խիտ(1) եպիսկոպոս ճգնաւոր և աւաքինի . և սուրբ Պամհի-
թարկաւազն աղօթէր 'ի սուրբն Գողգոթայ . և եղև 'ի գար-
փայման . և յետ աղօթիցն ասաց , էղբայք , այս Եւրիտոս
որ պատուեալս է յամենեցուն , լինի ժողով 'ի Քաղկեդոն . և
քննեալն զքա յաքսորս վանն ուզգափառ հաւատայ և յայտ-
սիկ մեռանի :

Ե . Դարձեալ նոյն սքանչելին Պալակիտս յաւուր մի-
ում ասոց ընդ հայրն Պետրոս և ցՅովսէփ ներքինի . այ-
ժմ ընթերցարսւք զգրեանդ , զի զգուշացուսլիք զհօանն (2)
Քրիստոսի զոր յանձնեաց ձեզ : Զի գան աւուրք յորս ոչ
դորապեմք 'ի հպածանաց : Եւ ասէ ցսուրբն Պետրոս , մեծ
արմուխիւն է կրելոց սուրբ Եկեղեցի յետ աւուրց . եւ
յոթամ վնիցի յիշէք ապաքէն . և ինքն սկսաւ աղօթել :
Տէր իմ Աստուած Յիսուս Քրիստոս , մի տանիր զիս 'ի
ժամանակն յայն . ոչ փախչիմ 'ի հպածանաց , այլ ոչ կամիմ
տեսնել զանարգանս Եկեղեցւոյ քո : Արդ որպէս և կամիս
աւ զոգի իմ յինէն . և ուր և կամիս ժողովեա զիս : Եւ
եղև ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ գնալ նմա 'ի տեղի իւր ,
և կալաւ զնա ցաւ , և պատահեաց նմա այր մի սուրբ , և
Աստուծոյ կամեցեալ ընուլ զաղօթսն Պալակիտսի , անկաւ ա-
ւաջի նորա և ասէ . հայր , յիշեա զիս յաղօթս , և վճարե-
ցաւ . և ազդ արար այրն մերձակայ գեղջն . և եկեալ տա-
րան զնա և պատուով թաղեցին :

Զ . Պատմեաց մեզ Յովհաննէս քահանայն Աղեք-
տանդրացի , եթէ մինչ մանուկն էի ես կամեցայ գնալ 'ի մեծ
քաղաքն Ալատիոս յուսուէն իմաստասիրութեան . և ժողի
յայրն ուր էր մարգարէն մեռեալ . և սկսայ աղօթել ,
և ինդրել զկամս Աստուծոյ բարեխօսութեամբ առն Աս-
տուծոյ . և եղև առ իս ձայն , որդեանկ շկայ խաղաղութիւն
չկայ ժամանակ բարւոյ , զի յառնէ թագաւոր Մարկիանէ
անուն , և առնէ ժողով որ ուրաման զմահն Աստուծոյ խա-

(1) Մի օրի . շեւիտոս : Գգիպուլեմաբ հասան՝ զհասար
(2) Ոմանո՞ զհասարն . լեբեա ընդօրինակալ :

չիւ, և ասէն մարդ խաչեցաւ. և յառնէ պատրիարք Դիոս-
կորոս անուն որ կայ ընդդէմ աղանդոյն՝ և 'ի նոյն մեռանի
վկայութեամբ, և շփոթ ժողովոյն ոչ գտողարէ մինչև ցնեռանս

Է. Հայրն Ջենոն 'ի Քրազբու (1) գեղէ Փղշապետ
ասաց ցայրն Ստեփաննոս, եթէ կամիս յառարութիւն գնաղ-
արի գնուի. և եթէ կամիս ինչ բարի առնել, արդ արտ-
վի ժողով լինելոց է խռովիչ Եկեղեցւոյ. և ինքն խնդրեաց
'ի Տեառնէ մահ, և վճարեցաւ ըստ ս. տի իւրոյ :

Ը. Պատմեաց Հայրն Անկախոս Պամփիւլացի գլուխ
եղբարց, եթէ այր մի սուրբ բնակէր յառանձնական խոր-
ձիթ: Եւ եկն առ նա սատանայ և ասէ ցնա. Հնաղանդեա
ինձ, և նա ասէ մի բարի բեղ, և ասէ սատանայ չհնաղան-
դիս, ահա առնեմ ժողով զի ամենեքեան հաւանին ինձ. և
զայս ասաց, զի լցին վկամեն ոստանայի, ասելով թէ մարդ
խաչեցաւ վասն աշխարհի. զի նա հաւանեցոյց :

Թ. Ի նմին ամի յորում լինելոց էր ժողովն, խաւարե-
ցաւ արեգակն, և տեղեաց օդդ բարինս և հողս ընդ յեր-
կիր, և էին բարիքն որպէս ձեռագործս մարդկան, և որք
աւին զբարինս 'ի ձեռս իւրեանց կուրացոն Երուսաղէմ
և 'ի Փղշտ: Իսկ Եւսեբի առաքեաց 'ի Կոստանդնուպօլիս
առ Եդոքսիայ զի անդ ոչ եղև, և գուշակեաց եթէ պատ-
ճառ խաւարման եկեղեցւոյ լինելոց է :

Իսկ Պետրոս և Անդրէաս աշակերաքն իւր վկայեցին
եթէ 'ի լինել ժողովոյն կուրացեալքն օժանէին զայս իւ-
րեանց արեամբ սպանելոցն վասն ուղղափառութեան. և
լուսաւորէին 'ի փառս խաչելոյն Աստուծոյ :

Ճ. Ի նմին ժամու յորում զթագն եղին 'ի գլուխ
Մարկիանեաց (2) խաւարեցաւ արեգակն և ասաց Մարկիանէ
թէ այս նշանակս այս է որ մինչև 'ի յիմ թագուորութիւ-
նըս խաւար էր, և արդ լինելոց է բարութիւն և լոյս մի
ինչ տրամիք ընդ պատահմունս :

(1) Երէտ օրի. 'ի Քրազբու : Մարկիանէ :

(2) Ամենայն օրինալի ունին

ԺԱ . Ի գործեթ եկեղեցւոյն որ կայ 'ի տեղւոյ համբարձման տեառն : կայր խաչ սակի . և 'ի լինել ժողովոյն յանկարծ պրեցաւ , և եղև ժողի և գրեցին 'ի Արամանդուպոլիս և առաքեցին խաչ պղնձի գնել 'ի տեղւոյն :

ԺԲ . Եւ յորժամ եղև ժողովն վիճէին 'ի Ասարիս թէ մարգն խաչեցաւ և եղև պատարագ նոցա միս և արհն մարդոյ , և ոչ կարացին ճաշակել . և պահեցաւ առ բազումն :

ԺԳ . Պատմեաց հայրն Եսայի եթէ ասաց հայրն Պօղոս Եթովպացի որ հարիւր տասն ամաց էր 'ի Տէր . եթէ դինք քան ամաց մեծ շիտթ լինի Եպիսկոպոսաց 'ի ձեռն Մարկիանեայ , որ թագաւորէ վեց ամ . և յեա այնորիկ լինի սակաւ մի խաղաղութիւն , և դառնան վերասին 'ի նոյն չորսն մինչեւ 'ի սուտ Քրիստոսն :

ԺԴ . Ասաց հայրն որ ասի երեք մեռելեան որ Անդրեայն Աղեքսանդրի (1) էր . թէ գնացի ես առ հայրն Եսայի և նա ունէր 'ի ձեռս իւր Սիրա (2) և միայր իւր վերացեալ էր և յամեցի առ նմա . և պատկառեալ իմ գարձայ . և կոչաց զիս . և ասէ . նիստ և գրե՛ թէ սուրբն , Տիմոթէոս որ պար յարարս է . յեա սակաւու դառնայ և կանգնէ զուղղափառութիւն զերկուս ամն , և ննջէ : Եւ յեա նորս լինի արկաւազապետն իւր եպիսկոպոս և յաւուրն յայնտիկ լինի պատառուցն մեծ որ սչ սղջանայ մինչեւ յերեւուցն սուտ Քրիստոսին :

ԺԵ . Պատմեաց հայրն Պօղոս անապատաւորն և ասէ թէ 'ի հարանցն տեսող մարդարէ , տեսանէր ժողովեալ զամենայն եպիսկոպոսս երկրի . և վառէին թոնիր , և կարեալ լուսադատկեր , երիտասարդ մի , և ընկեցին զնա 'ի թոնիրն և ծեփեցին . և յեա երից աւուրց տեսանէր կենդսնի ելեալ գեփասարդն . և ասէ ցնար տէր . ո՞վ էին որ ընկեցին զքեզ 'ի հուրն . և ո՞վ եհան զքեզ անտի . և նա ասէ Հրեայքն :

(1) Մի օրի . Անդրիայն Անդրեայն : (2) Երեւ . օրի . Բրոս :

Նետորակներն , Քաղկեդոնեացքն և Եպիսկոպոսքն այնչ որ ասեն մարդ խաչեցաւ վասն սշխարհի . և այրեցին զԵկեղեցի իմ . և ծեր մի որ ոչ միաբանեաց ընդ նոսա փրկեաց յամենեւին յարմանէ զմարմին իմ : Եւ ասեմ ո՞ն էր նա Տէր , և ասէ . Դիոսկորոս , զի որպէս Արևբնացին էր Ախմոն որ երարձ զխաչն իմ , և Արևբնայ աշխահ է Լիբիոյ որ բառնան զխաչն իմ պարծանաց , 'ի ձեռն Դիոսկորեայ և պահէն զուզղափառութիւն :

ՃԶ . Սուրբն Տիմոթէոս 'ի ժամննջման իւրոյ պատմեաց եթէ մինչ մանուկն էի և երթայի յաւուր միում 'ի դպրոցն պատահեաց ինձ այր մի լուսազարդ ծեր , համբուրեաց զգլուխ իմ և ասէ ցիս երկցս , ողջոյն ընդ քեզ Տիմոթէոս հայրապետ կատարելութեան , դու լինիս պատճառ ողջութեան անդամսց Քրիստոսի :

ՃԷ . Պատմեաց նոյն Տեմոթէոս , եթէ գնայի ես 'ի տեսլեան 'ի Սելլովամ . և տեսի անդ վանք մի աւեր և ամենայն պաղարերք նորա գարձեալ էին 'ի փուշ և այգիքն բեկոտեալք ուռք և որթք . և ասեմ զի՞նչ է այս . և ասեն ցիս , այս վանքն է Յօբնաղայ ուստի կոչեցաւ նա յեպիսկոպոսութիւն և եղև հակառակ Դիոսկորի 'ի ժողովք Քաղկեդոնի , և կատարեցաւ առ նա բանն թէ եղևցի բընակութիւն նորա աւերակ և 'ի յարկս նորա մի որ իցէ որ բնակիցէ :

ՃԸ . Յաւուրս աղուհացիցն շրջէր Յօբնաղ ըստ առաջին սովորութեանն իրատել զնոսա և գնաց 'ի դուռն տեսող մենաւորի և փակեաց ընդդէմ նորա . և նա երթեալ բախէր . և ասէ ցնա միայնականն գնա՛ սուտ քրիստոնեայ(1) , գնա՛ Յուդա մասնիչ , և նորա հեգնեալ ասէ պահքն տարեալ է զխելան , թող տուք դմա և գնացին ամօթով :

ՃԹ . Անագոս մի յԵրուսաղէմ 'ի Պրոսպատիկէն տեսանէր զՏէրն զի մտանէր 'ի տաճարն հրեշտակօք , որք ունէին լապտերս շիջալս , և ասէ Տէրն մոռացան զերախտիան

(1) Ո՛հնի՛ տար Բրիտոս .

Իմ ն զգարգեւան իմ, վայ քեզ եզկելի Յընազոտ տրաքեր
 զառւնս իմ այրս աւազակաց, բողոյ և պռնկոյ, և շնանոց,
 և բացառ տուալի նորա խորհրդանոցն, և սկիհն էր ազտե-
 ղեալ և ժողտանալ կտաւալ ծաւկեալ, և սասց Տէրն հանէք
 զգա և ձգեցէք զի չէ գա իմ, և ցԱնագոսն ստե ել աստի,
 և նա ստե ողորմութեամբ օգնեալ ինձ Տէր, և վերացաւ
 Տէրն, և լուա Յընազ զքանն և զանգիտեալ եթէ համ
 բաւէր տեոյն, 'ի գիշերի աներեւոյթ արարին զԱնագոսն օ
 Ի, Յաւուրն յայնտիկ ոմն 'ի սրբոցն Պետրոս անուն
 ետեա զսուրբ խորհուրդն ապահանեալ 'ի տեպեան, և ոչ
 եւս հաղորդեցաւ մինչեւ ցօր մահուանն իւրոյ:

ԻԱ. Ոմն անապատաւոր Պօղոս անուն որ բնակեալ
 էր Մքոուսագէմ հեռագոյն 'ի քաղաքէն տասն և եւթն միլ,
 տեսանէր 'ի տեպեան գաշա մի և 'ի մէջ նորա բլուր մի, և
 'ի վերայ նորա խորան մի, և 'ի վերայ նորա սիւն մի ոսկի, և
 կամբք և մարգարտով զարդարեալ, և ցոյմունք շառաւիղաց
 հքեղինաց հասանէին 'ի նմանէ, և բազմութիւն զօրաց կա-
 յին նմա 'ի սպասու հապուրք հազարաց և բիւրք բիւրուց,
 Եւ եզեւ ձայն յերկնից, որ ասէր, նորովեալք եզկցին ամենե-
 քին որ ասեն Քրիստոսի երկու բնութիւն, և շուրջքն ա-
 սացին ամէն, և ազգք և լեզուք ամենայն լցեալ ունէին
 զգաշան սասանեալք յոյժ: Եւ եզեւ կրկին ձայն որ ասէր
 նորովեալք եզկցին որք բաժանեն զմինն և զանբաժանելին,
 անիծեալք են ուրացողք միութեանն, և միայնեալ հասա-
 բակ սասցին, ամէն եզկցի եզկցի: Եւ տեսանէր սուրբն ըզ-
 Յընազ զի անցանէր և ասէր, անցանեմ ընդ քեզ և ակն
 ոչ ունիմ տեսանէլ զքեզ, 'ի ժողովն գնամք, 'ի պատերպոմ
 երթամք կոխել տան զխորհուրդն Աստուծոյ կամ մեքա-
 նել: Աւրանալ տան մեզ զհայրենի հաւատն մեր, և զՍիմո-
 նին խոստովանել և զհրեիցն, և ասել ոչ էր Աստուած
 խաչեալն:

ԻԲ. Յետ այսորիկ տեսանէր նոյն ծեր զՅընազոս
 յանկեան մի կանգնեալ սեւացեալ իբրեւ զաթուռի որ բա-

զանիսն այրէ . և ասէ ցնա ծերն ընդէր եւ այդպէս . և նա
ասէ , զի տեսանեմ զամօթ իմ . քանզի սակի բազում ժողո-
վեմ սուտ Քրիստոսին . այն որ պատերազմելոց է ընդ բը-
նութիւնն հողոյ . և իմացաւ ծերն թէ ընդ մարդկային բը-
նութիւնն է պատերազմելոց՝ որ ՚ի հողոյ է :

ԻԳ . Վանք մի էր ՚ի սահմանս Տրապոլեաց և անուե-
ռաւ Վնարդին Վամիոս բիոս որ ՚ի հարկէ լեալ էր եպիսկոպոս
այլ սքանչելի վարուք :

Իսկ Վասիլիոս եպիսկոպոսն Սերէւկիոյ մինչ քնայր ՚ի
ժողովն տարաւ և զնա աղուչանօք . և յորժամ հտես նա զի
զառաջինն նզովելցին զերկու բնութիւնն ստղոն , և դարձան
ուրացոսն , և արստիցին զուղղափառսն , արտեցաւ զարա-
ցաւ , խռովեցաւ , և առանձնացոյց զինքն ՚ի տան միում .
և խնդրէր յԱստուծոյ արատաւօր զքայք և զցերեկ յարա-
նել նաւ զոր արարին նորա . և թէ զի՛նչ է հաճոյ նորա բա-
րեկանացն . և եղև սուրբն ՚ի տեղեան և տեսանէր ամառ
մի ոսկեգիր ՚ի կամարէ երկնից մինչեւ առ ինքն պարպեալ
գրեալ ճարտար գրչի յերկուց հողմանց զայս օրինակ նզ-
վեալ ելելի ժողովն Քաղկեդոնի . ուրացոսն զիս , ուրա-
ցան զիս . նպփեալք եղցին , նզովեալք եղցին . և տե-
սեալ զայս ՚ի գիշերի միում , եմուտ ՚ի նաւ և գնաց ՚ի տե-
ղի իւր և պահեաց զբազայքն իւր Տրապոլեոյ յուղղափա-
ռութեան ամս տասն և եւթն , կրելով վեշտս ոչ սակաւս
՚ի Վասիլիոսէ :

ԻԴ . Ստեփաննոս հայր եղբարց Դակիւս վամից ՚ի Սե-
րւելիսց ասէ , թէ ոչ կարեմ հաւատալ եթէ Վասիլիոս անկա-
՚ի ճշմարտութենէն , զի շնորհունակ և գիտուն էր . և յոր-
ժամ գարձաւ ՚ի ժողովոյն խնդրեաց յԱստուծոյ ցուցանել
նմա եթէ ունիցի զճշմարտութիւնն . և տեսանէր ՚ի տե-
ղեան զի մտանէր Վասիլիոս յեկեղեցին . և ժողովորդն
պատուէր զնա . և յորժամ կամէր բանալ զբերանն և ասել
ազօթս , այր մի լուռաւոր մտեալ ընդ նմա . և ան զմտան
՚ի բերան նորա . և եկան զնա արտաքս և ասէ ոչեւ ազօթս

Յի . այլ որպէս գու գարձուցեր զերեսդ Աստուծոյ, գարձոց և Աստուած զերեսս իւր 'ի քէն:

ԻԵ . Դարձեալ նոյն Ստեփաննոս ինդրեաց 'ի Տեառնէ ցու ցանել նմա թէ զի՞նչ կոչի ժողովն Քաղկեդոնի . և տեսանէր զվի առաքելոցն Քրիստոսի . որ տանէր զնա յարքունիս ինչ, ուր կային եպիսկոպոսք ժողովոյն . և ասէ ցնա առաքեալն Քրիստոսի, այս են ատելիքն Քրիստոսի . այս են ուրոյողք նորա . և ետ 'ի ձեռս նորա խարազան և ասէ, հան զամենեսեան արտաքս զթշնամիսդ ճշմարտութեան :

ԻԶ . Այր մի էր հագետես Ռամանոս անուն 'ի գեղչէն Աբելմեուլայ 'ի Պաղեստին, առաջնորդ եղբարց վից հարիւրից . որք ասէին ցնա ընդէ՛ր լռեալ կաս և ոչ նախանձիս զնախանձ Տեառն . և ասէին ինդրեա՛ 'ի Տեառնէ թէ զի՞նչ է ազմուկ ժողովոյն Քաղկեդոնի սրով խռովեալ է աշխարհ . և ասէ ցնոսա . ներեցէք ինձ զաւուրս տասն և գնաց ընդ յանապատն ինդրուածովք արոտատուաց . և եղև առ նա ձայն և ասէ ցնա . գնա՛ պահեա՛ զհնաւասն Նիկիոյ . և եկեալ պատմեաց նոցա . և ասեն եղբարքն . իսկ Յոյք ասեն եթէ զՆիկիոյ հաւատն մեք ունի՞ք . և գնաց հայրն և կրկնեաց զպահքն . և աս' ց'ա երկրորդ անգամ ձայնն, գնա՛ պահեա՛ զխոստովանութիւնն Պետրոսի և Քարողի և Գրիգորեանոյ, և եկեալ ասաց եղբարցնու նոցա ասեն վտան Տեառն որովհետեւ գտեր շնորհս Աստուծոյ, պարզեա զտիրտս մեր . նոցա ասեն եթէ մեք անսխալ ունի՞ք զաւանութիւն յիշեալ սրբոցդ . և գարձաւ սուրբն անդրէն երբորդեաց զաղօթան վտան ինդրոյն . և տեսանէր կոնդակս ինչ գրեալ և պարդեալ յերկնից մինչեւ առ ինքն . և գիրն էր այս, ուրացան զիս ժողով Քաղկեդոնի և անցին զսահմանօք ուղղափառացն : Այս է նոցա և նզովեալ է բաժին նոցա . և իրրեւ ընթերցաւ զայս և լուաւ . ոչ չողաւ առ եղբարսն, այլ Երուսաղէմ՛ երթեալ պատմեաց և շարժեցաւ քաղաքն Երուսաղէմ՛ . հանին զտարափառան . և հանին

զՅրբնաղ, և եզին զԹեոզորոս. և լուս. Մարկիանն և առաքեաց հաստատեաց զՅրբնաղ ասնին լով զընդգիմացեալն, և լուեցին. և եղբայրն հաստատեցան:

ԻԷ. Պատմեաց քահանայն Աւփղիոս (1) Կեսարացին եթէ մինչ էր Տիմոթէոս յաբարս 'ի Խրոսանոս կղզին, գընացի ես առ նա և տեօի վեր սաստիկ յոսս նորա՝ որ էր նա ուր ցաւ անբժշկելի. և մերձակայք նորա ոչ գարմանէին զնա. և ես աղաչեցի զի լուացից զԹարսին. և ասէ ցիս 'չ տեսնես սպի յաչս իմ: և ասեմ այս. և ասէ ցիս մինչ կայի ես 'ի ժողովն Քաղկեդոնի առանձնացեալ յաղօթս. երեւեցաւ ինձ եթէ ովպացի մի ահաւոր. և ունէր 'ի ձեռին տոմար ինչ՝ յորում կայր ձեռագիր բարդում եպիսկոպոսաց, և ասէ ցիս դիր զձեռագիրքս 'ի սմա, եթէ ոչ առկց զողիդ քա. և իբրեւ սչ լուաց նմա եհար ձեռամբն զաչս իմ. և փրոց զպտուղ իմ յաչաց իմոց, և հեղաւ արիւն բարդում. և առնամբն Քրիստոսի եդի զձեռն իմ աչաց իմոց և բժշկեցաւ և տեսի. և մնաց սպիս այս յիշատակ իրացն: Նոյն պէս և այս վերքս 'ի սատանայէ է, որ կաղացոյց զիս, և ես հոռեալ եմ ընդ սա. և արդ թոյլ տուր, կարող է Տէր բռնաշէլ զսա յսրժամ և կամի:

ԻԸ. Այս մի էր զօրագլուխ Մարկիաննեաց Պարոսանուն. պատմեաց զօրագլուխ Ջեննի և ասէ. 'ի սրտէ հաւատացեալ էի ես ժողովոյն Քաղկեդոնի, և էի շերժ հալածիչ ուղղափառաց. մինչ տեսի 'ի տեսլեան զոմն փառաւոր որ ասէր ցիս 'ի բաց կայ 'ի շարեդ. և եկ տես զոր ցաւ ցանեմ քեզ. և տարեալ եցոյց ինձ տեղի անձառելի հանգստիւ և լուսով լցեալ և կային անդ Թեոզոս և Կոստանդիանոս. և տեսի ոյլ տեղի ուստի հուր բորբոքեր անոյս. յորում կայր Մարկիանոս և ամենայն դաւանողքն Աւետի ասմարին. և տեսեալ զայն եզէ ընդ Դիակորեայ և ընդ Տիմոթէի:

ԻԹ. Կրօնաւորք երկու կիպրացիք՝ Կիւրակոս և Յու

(1) Մի օր. ԱԼԷԷԼԻՍ Մի օր. ԿՆՈՒՅԻՍ:

քանոս անուանք պատմեցին մեզ, եթէ կայր առ մեզ վկայաբան մի նշանագործ, և 'ի լինել ժողովոյն չարի, ձայն եղել 'ի շարհէն որ անդ, և տսէ. ես ոչ ոչ նստիմ' ասա զի ուրացան զՔրիստոս 'ի Քաղկեդոն, և առաջնորդքն ձեր ընդ նոսա. ոչ մի դայք առ ին :

Լ. Ի Կեսարիայ Փղշտացւոց կային ստապանք երկու Յովհաննու մկրտչին և Եղիսէ մարգարէին, և սարկաւազ մի Կոստանդին անուն սպասաւորէր նոցա սրբութեամբ. և զինի ժողովոյն Քաղկեդոնի լսոր սարկաւազն հանապազօր, և եղբայր, ոմն Պողոս անուն եհարց ջնա, և նա լստէ. քանի ամբ էն որ կամ 'ի սպասու սրբոցս, և 'ի մտանել իմ յամենայն առաւօտու տեսնէի զսուրբն նստեալ յիւրաքանչիւր աստղանի. և 'ի տարածիլ աղանդին Քաղկեդոնի այլ ոչ տեսնեմ', և կամեմ գնալ աստի և զբիլ 'ի միխիթարութենէ սրբոցս, և ասէ ջնա Պողոս, նախ աղօթիւք հարց զսուրբսդ և առ զխրատն, և արար այնպէս. և երեւեալ սրբոցն ասէն ջնա արի՛ գնա՛ աստի, զի և ոչ մեք կարոց եմք աստ. բայց մի արտմիր, զի գամք ընդ քեզ ուր և երթաա :

ԼԱ. Հայրն Չոսիմոս անապատաւորն խնդրէր տեղի, և եկէ 'ի Բեթել, և եր անդ վանք մի, և աղաչեցին զնա լինել առ նոսա, և նա ասէ. յազանդոյն Քաղկեդոնի փախչեմ' եո, և նոցա ստեցին նմա ասելով թէ առ մեզ ոչ եմառ. և հաւատաց նոցա, և յանձին կալաւ կալ առ նոսա : Եւ 'ի գիշերին յայնմիկ երեւեցաւ նմա սուրբն Յակովբ. և ասաց նմա. մի մնար այսր զի յուրացողացն Քրիստոսի են, և գնաց անտի :

ԼԲ. Պատմեաց հայրն մեր Պետրոս, վասն Աբելթարոսի որբոյ որ բնակեալ էր 'ի Աբելիկայ 'ի լեառն Տորոս գիտաւոր և ընդակեր, և կալան զնա որսորդք իբրեւ զանասուն. և յորժամ իմացան, զնա աղաչեցին զի կացցէ ընդ եղբարս. և լուաւ նոցա և զգեցաւ. և յարեցան 'ի նա աշակերտք յովովք : Ես մօտ 'ի վախճանն ասաց աշակերտաց իւրոց. զրեցէք որդեակք, և առաքեցէք ընդ ամենայն եր-

կիր, թէ զկնի քան և չորից ամաց լինի ժողով 'ի Քաղկեդոն և ուրանան զՔրիստոս . և դուք գնացէք 'ի մեծն Հայք և Մարիամանգրիա . քանզի առ նոսա մնայ ուղղափառութիւն, 'ի նոցանէ աճէ և փառաւորի Քրիստոս :

ԼԳ. Իարձեալ պատմեաց հայրն Պետրոս, թէ 'ի մեռա նելն Թէոդոսի ոմն անսպատաւոր հոգւովն իմոցաւ, և գոչեաց մեծաձայն և ասաց. մեռաւ այսօր ուղղափառութիւն, ահա փլաւ երկինք և ոչ որ է որ ցաւէ նմա և սղբայ զաղէտօք :

ԼԴ. Մինչ կայր Նխտոր յսքսորս 'ի Թեբաս Եգիպտոսի, գնաց ոմն 'ի Թագաւորէն Կոմիտոս տալ հոգ զօրացն . և երթեալ առ Նխտոր ասաց . թէ կամին ժողով առնել և կոչել զքեզ, և խնդաց յոյժ . և եկն կոչնական վաղվաղակի Մագիստրոս մի, և նա ոչ կարաց տանել ըզխնդութիւնն. այլ ասաց մի թէ կարացնց փոխել զքանն իմ կամ սուտ երբէք խօսեցայ. և թէ չէ Մարիամ Աստուածածին . և առ ժամոյն Թափեցաւ լեղուն . և ոկոսաւ ծամել զլեզուն և ուտել զմարմինն մինչ սատակել եղև : Եւ գերեզման ոչ ընկալաւ զնա . զայս ասաց Տիմոթէոս 'ի գիրան իւրում :

ԼԵ. Պատիմն Մենաւոր Իսկիւթացի եկն Ճգիտատոս առ սուրբն Պետրոս և ասաց . հայր, մի տիրիբ վան շար ժողովոյն, և վանն Պառտերի, զոր առաքեցին աստ պատրիարք . զի երկրաւորն Երուսաղէմ աղաչեաց զՏէր վանն սուրբ Եկեղեցւոյ . և վաղագոյն կորնչի նա . որ և զկնի երից աւուրց սպանաւ նա :

ԼԶ. Սարկաւազ ոմն Վասիլ անուան աշակերտ Պետրոսի Թեբայեցւոյ որ էր առանձնական երեռուն և եւթն ամս Եղև առ նա ձայն երկնաւոր . թէ ել ասէ և քարոզեաւ և օգնեաւ ուղղափառութեան և եկն 'ի Լիկիայ գաւառ և եղև անդ երկոսասան ամ . և զնաց անէծ զՆխտոր առ ընթեր Թէոդոսի . և ոչ եհան 'ի բաց զՆխտոր յաթոռոյն Թագաւորն . և յանկարծակի անկաւ կզմինգր մի 'ի գլուխն Թէոդոսի, և ցաւեցոյց զնա շատ . և Մագիստրոս ոմն տանջէր զսուրբն :

Եւ լուաւ 'ի տեղեան թեոզոս թէ վասն սրբոյն եղեւ, և կօշեաց զնա և ետ աղօթել 'ի վերայ զվայն և ողջացաւ. և նա խրատեաց զԹագաւորն առնել ժողով յԲփեսոս. և ասաց թէ որ զկնի քօ Թագաւորէ, նորագէ վերջապիսն զազանդն Նիստորի:

ԼԵ. Ալինէ կին մի երկիւղած յԱստուծոյ խրատեցաւ 'ի տեղեան, թէ Նիստոր անուն գայ պատրիարք 'ի Կոստանդնուպօլիս, մի հաղորդի 'ի նմանէ. և ժողով լինի 'ի Քաղկեդոն նովին ախտիւն, և գու զգուշացո՞ զորդիսն քո:

ԼԸ. Պատմեաց հայրն Պետրոս Փիւնիկեցին թէ մինչ ճանուկն էի առ վարդապետին իմու՛մ 'ի Կոստանդնուպօլիս, անկաւ յիս տարակոյս թէ զիսո՞ք սուրբ Երրորդութիւնն իցէ հաւասար և երեք և մի. և եկն 'ի վերայ իմ հոգի. և երեւեցաւ ինձ սուրբ սուպեալն Պետրոս, և եհան զիս 'ի բուր մի, և եցոյց ինձ լոյս անպարագիր մեծութեամբ և անհաս. ասէ ցիս, ահա Հոյր. և եցոյց ինձ այլ լոյս անպարագիր և ասէ ահա Որդին. և ասեմ'նման է Հօր յոյժ. և եցոյց ինձ այլ լոյս անպարագիր, և ասէ ցիս, ահա Հոգին սուրբ. և ասեմ'նման է Հօր և Որդւոյ. բոլոյ պատկեր Որդւոյն մարդատեսակ փայլէր անձառ և անհասական կաղով 'ի մէջն յաջմէ Հօր, և Հոգին սուրբ յաջմէ Որդւոյ:

ԼԹ. Անինոս ոմն Աղեքսանդրացի որ մկրտեալ էր 'ի հօրէն մերմէ, և կին նորա ոչ հաղորդէր ընդ առնն. զի իմորեալ էր ընդ աղանգն Քաղկեդոնի. սա հիւանդացաւ մերձ 'ի մահ և եկն 'ի տեսիլ տեղոյն անպատմելի դրախտի. և ասէին այս է տեղի առնն քո, և տեսանէր տեղի հրախառն խաւարի. և գայր անտի ձայն լալոյ, և ասեն այդ է տեղի սյդ՛մ աղանդոյ ուր կասդ, և առողջացեալ գարձաւ յուղղափառութիւնն:

Խ. Մօվտիննէ (1) որ ասի խոստովանող, ինամատար եկեղեցւոյ, և յոյժ սղորմած. սա հիւանդացեալ եկն 'ի տեղի, նման ասացելոյ կնոջդ, և ետ տանել զինքն 'ի վանքն

(1) Մի օրի. փոքիկէ:

Ռամանոսի ուզողփառի, և հազորդեցաւ . և զի՛նք երեք աւուր հանգեաւ 'ի Քրիստոս, զի ողորմածութիւնն իւր ոչ եթող զնա 'ի կորստեանս :

ԽԱ. Պունիփոսս երէց, ազգաւ Փանգ. որ ոչ հաւանէր երկու բնութիւն ասել Քրիստոսի ոչ մաքր և ոչ բանիւ, ասէ տեսի 'ի տեղեան մեռեալ մի հոռեալ 'ի յարութեանն Նորուաղէմ որ յանկարծ կենդանացաւ . և ունէր թուղթ 'ի ձեռին, երեւմամբ ոսկեներկ. և 'ի բանալն լի ամենայն աղտեղութեամբ . և զարթուցեալ ելոյծ և ասաց . գարձեալ նորագի աղանգն Քաղկեդոնի զի յայնժամ բարձեալ էր 'ի Չեննէ արքայէ :

ԽԲ. Սարկաւագ մի սպասաւորէր 'ի սուրբ յորութիւնն Նորուաղէմ, և անկաւ 'ի շնութիւն . և եկեալ 'ի սուրբ Գաղղոթա ննջեաց, և շնորհն որ անդ՝ ձգեաց զնա արտաքս 'ի փաղոցն, և եղև գոչիւն հաւաւոր որ ասէր . ապա կանեաց Յորձաղ և աշակերտք իւր զարբութիւնս իմ . և լուաւ քաղաքն և զղջացան բազումք յաղանդոյն և խրատովն եղև սարկաւագն զւարիս իւր :

ԽԳ. Պատմեաց երանելին Վասիլիոս եթէ 'ի գեւղամեր Պատողինէ երէց մի Քաղկեդոնիկ և պարզամիտ աշխարհական մի ուզողփառ վիճէին վասն հաւատոյ և կատարումն իրացն եկն յայս . զի կամեցան հրով փորձել զհաւատն, և կապեցին զաջոյ ձեռս զերկուցն և վառեցին 'ի ներքոյ հուր, և սյրեցաւ ձեռն երիցուն անողջանալի . և աշխարհականն և ոչ մաղ մի խանձատեցաւ, և օրհնեցաք զԱստուած :

ԽԴ. Ի փեղ մի անուն Սալտու այր մի Եպիփան անուն ոչ հազորդէր ընդ այլն . և երէցն սպառնացաւ նմա . և Նորա առեալ զորդիսն գնաց անտի և երէցն հարեալ բարկութեամբ Տեառն մեռաւ նոյն ժամայն . և իմացեալ գեղջն գարձուցին զԵպիփան . և ամենայն գիւղն գարձան յուզը զափառութիւն :

ԽԵ. Պետրոս պատրիարքն յաջադրս կայր յԱղէքանդ .

բիայն եղև ձայն առ Պետր մենաւոր և ասէ . գնա՛, միտք ա-
րեւոյաւորն Պետրոս . և ետ նմա առաջնորդ սիւն լուսոյ . և
չոգաւ 'ի սասնն յորում կայր Պետրոս . և տեսեալ ամառ-
տէրն շնորհ երկնաւոր 'ի վերայ նորա , և ազաչեաց զնա
մկրտել զորդիս նորա . և դարձաւ յուզղափառութիւն , և
սուրբն Պետրոս 'ի ձեռն Ակակոյ Արամանգնուպօլսի հա-
ւանեցոյց զՉենն . և դարձաւ ամենայն երկիրն յուզղափա-
ռութիւն :

ԽԶ . Հայրն Պետր ետես տեսիլ զի բազում արեղայից
առեալ խաչ մի ձգձգէին առ միմեանս . և ասաց թէ հեր-
ձուած լինելոց է , որ ոչ բժշկի մինչեւ յկատարած :

ԽԷ . Այն մի էր բարեպաշտօն Երուսաղէմ Ուլու-
ակիոց անուն , գնաց աղօթել 'ի աստուար համբարձման Տեառն .
և ետես զտիրամայրն նստեալ անդ փառօք , և անկաւ 'ի վե-
րայ երեսոց իւրոց . և կանգնեաց զնա տիրուհին և ասէ .
մի վախեր՝ այլ կո՛ց յուզղափառութեան . զի շարչարանք
որդւոյ իմոյ այլայլեցաւ 'ի բերանս սղծոց ոսննց . և եղև
Եկեղեցի իրբեւ զկոտորեալ անտառ զէրամբ . և ոչ խաղա-
զի մինչեւ յկատարած :

ԽԸ . Չենն անապատաւոր մարգարէացաւ վասն Լե-
ւնտեայ ասկաղոնացոյ՝ թէ լինիս եպիսկոպոս . որ եղև իսկ-
քան զԵսայի Երուսաղէմի ազաչէր զՅրբնազ զնորայն հաս-
տատել : և առաւել յորժամ եղև ժողովն զերկու բնու-
նութիւնն . և 'ի գառնայն 'ի քաղաքն իւր կամեցան զնա քար-
կոծ առնել . և փախաւ 'ի Ախպրոս . և ցումամբ Տեառն
մեաւ անդ . և գնացին ընտանիքն բերել զմարմին նորա նա-
ւով . և ոմն աշխարհական մեռաւ 'ի նաւն , և 'ի լինել սաս-
տիկ հողմոյ ձգեցին զԼեւոնտիոս 'ի ծով : կարծեւով զաշխար-
հականն՝ և կատարեցաւ մարգարէութիւնն :

ԽԹ . Այն մի ասկաղոնացի Աիկէ անուն . սաստիկ
այգանէր զՔաղկեդոնիտան , և երեւեալ նմա սատանայի 'ի
ձեւ հրեշտակի ասէ ցնա . ընդէր հայհոյեո զսուրբ ժողովն .
և փշոջ զորմն 'ի վերայ նորա . և ոչինչ եղև նմա շար . այլ

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՊՍՏՆԱՆԻ

Կարգա՛ն

յարուցեալ իաչակնքեաց զինքն, և շիք եղև շարն (1) :

Ծ. Երկու եղբարք 'ի Միւքիկիայ, պատմեցին մի թէ գնացարք 'ի Մամուեաիայ և յանգիմանեցարք զԹէոդորոս որ անկեալ 'ի խելաց արարեալ էր մեկնութիւն գործոցն, և աւետարանին Յովհաննու. և ասացար նմա անէծք, և մա հացաւ. սա էր աշակերտ Կիստորի :

ԾԱ. Ի Պատկիւղիայ բազմութիւն արանց փայտս կուտորէին, և էին երկու դարք ուղղափառաց և չարափառաց, և վիճեցան վասն հաւատոյ և վառեցին հուր. և բերին զաւմարն Լեւոնի և զսահմանն ուղիղ. և այլեցաւ Լեւոնին և անվնաս մնաց ուղղափառացն. և բոլորն դարձան յուղղափառութիւն :

ԾԲ. Երեք անօք յառաջ քան զժողովն Քաղկեդոնի յեւթն ժամու առուրն յԵրուսաղէմ քաղաք երեք արեգակն տեսին յարեւելոս և յարեւմուտոս և 'ի միջոց երկնի. և սուրբ մին մեկնեաց թէ երեք ժողով լուսաւորեցին զաշխարհ 'ի հաւատոյ, այն որ վնի ոչ է ընդունելի :

ԾԳ. Ի դառնալն Յոբնաղայ 'ի ժողովն ('ի ժողովոցն) : ելին ընդդէմ նորա եկեղեցականքն յանդիմանել զնա իսկ հայրըն Պէտրոս նստաւ 'ի լուսեան. և երեւեալ նմա տէր ասէ, ես զրկեցայ, և հաւատն Եկեղեցւոց իմոյ այլայլեցաւ. և դու հանգիստ խնդրես. և նորա երկուցեալ յոտն յարեաւ և առեալ զԹէոդորոս գնաց. և բաւան եհար զուրարէն Յոբնաղայ և պատառեաց և ասաց, զայլ գործսն քո թող, ասէր զն'նչ գործեցեր յայսմ գիշերի. և կոչեմ հուր երկնաւ որ մաշել զքեզ. դու հաւատ փոխես, և անկաւ Յոբնաղ յոտս սրբոցն, և ասաց խնայեա հայր սուրբ : Եւ առեալ զԹէոդորոս դարձաւ. այն զոր եպիսկոպոս ձեռնադրեցին զկնի :

ԾԴ. Թէարիոս այր սուրբ և իմաստուն տարապուսէր վասն երկուց բնութեանց, և արտասուօք ինչրէր Աստուծոյ յայտնել նմա. և երեւեալ նմա Յովհաննէս ա,

(1) Մի օրի հալածէցաւ 'ի նմանէ չորի :

ւեատրանիչն ասե , որ էրն 'ի սկզբանէ բանն , զնա շօշա-
փեցէք զկեանքն . և ոչ է երկու բնութիւն , և լուեալ զայս
հաստատեցաւ . 'ի միութիւնն :

ԾԵ . Ո՞նն 'ի տեսողացն սրբոց տեսանէր ժողով ե-
պիսկոպոսաց և Պողոս առաքեալն 'ի մէջ նոցա , որ ասէր . ով
եզկելէք , այդ է իմ պատուերն , զայդ ուսուցի ձեզ , արդ ա-
ռէք 'ի սափորոյս և լուացէք զբնեսս ձեր , և իբրեւ լուա-
ցան , սեւացան . և ասէր այդպէս ամենեքեան սեւաւք եղէք ,
վայ ձեզ :

ԾԶ . Մարկիանն անուն անն , աշխարհական յանդի-
մանէր զՊամփիլիոս եպիսկոպոս վասն երկու բնութեանց .
և մասնեցին զնա Տուկի քաղաքին . և ամենեաց զնա ստո-
տիկոս . մինչ իջանէր արիւն յով 'ի նմանէ , և արար բժշկու-
թիւն բազում ցաւոց , և հրեշտակաց Աստուծոյ առ ըն-
թեր կացեալ դիւրէր նմա և միխթարէր , և զվերան բժշկէր :

ԾԷ . Սուրբն Տիմոթէոս պատմեաց հօրն Յովհանն-
նու յորժամ յարբորս էր , եթէ յորժամ եկին հրաւիրեցին
զնա 'ի ժողովն չար . յայնմ գիշերի տեսի զնա 'ի պատարագի
և նշխարն հնացեալ և սեւացեալ և գինին քացախեալ , և
ոչ կարացի ճաշակել , և իմացոյց զինչ լինէրն :

ԾԸ . Անաստաս արեղայ Ռուհայեցի հաղորդեցաւ
'ի հօրէն մերձէ Պետրոսէ . և յայնմ գիշերի նոր մկրտեալ
լինէր և նոր զգեցեալ . և մեկնեցին նմա թէ գառնալն յաւզ-
զափառութիւն նոր մկրտութիւն է և նորանալ :

ԾԹ . Թամասինոն երէց պատմեաց մեզ թէ յորժամ
գայր 'ի ժողովն հերետիկոս ասացեալ նեպիսկոպոսն մեր ,
մկրտէի ես տղայ մի . և տեսի ես և ժողովուրդն զՀրոզին
սուրբ . զի աղանակերպեալ երթայր ելեալ յաւազանէն . և
լուաք զի ասէր ես այսուհետեւ յայդ աւազանդ այլ ոչ
լինիմ (1) :

Կ . Պատմեաց մեզ հայրն Պետրոս , թէ կայր իմ
եկեղեցական խմորեալ աղանդովն Քաղկեդոնի . և հանդի-

(1) Մի օրի . այլ ոչ միայն :

պէջաւ ինձ 'ի մէջ փողոցի նեղագոյն . և անկաւ յոտոս իմ՝
 ողոււնեաց զիս . և ես յամօթոյ առ ի զողջոյնն . և յայնմ՝
 գիշերի տեոի դաշտ մի , ուր ժաղովեալ կային ամենայն
 սուրբք . և Քրիստոս Աստուած 'ի մէջ նոցա փառօք նորս-
 տեալ . և գնացի երկիր պագի նմա . և գարձոց զերեսա իւր
 յիմեն , և մինչեւ ազաշէցին ամենայն սուրբքն , ապա գար-
 ձաւ յիս տէր :

ԿԱ . Երկուք ամանք աշխարհականք արեւելեայք Հոյ
 ազգաւ 'ի պատճառս աղօթականութեան գնացին մինչեւ
 ցֆիւրիտանիայ . և կոչեաց զնոսա սիւնակեաց մի և ասէ .
 ըսմ թէ ոչ հաղորդիք յեկեղեցիս մեր . և նոքա ասեն ու-
 նիմք առ մեզ հաղորդ մեր հարցն ուղղափառաց , անտի հա-
 զորդիմք . և նա ասէ . և գուք աշխարհականք զլո՞րդ իշխե՞ք ,
 և այգ ոչ է հաղորդ , և արտմեցան նոքա . և յաւուր կիւ-
 րակէի տեսին զհաղորդն իւրեանց վառեալ հրով և ըւստով
 և անայշ հոտով և հաղորդեցան . և ոմն սակաւ մի տկարա-
 ցեալ էր 'ի բանս սիւնականին , մասն նորա եղև միս ա-
 քիւնտա , և զըջացաւ և ելաց . և փոխեցաւ գարձեալ 'ի
 նոյն . և հաղորդէին անփոզ՝ :

ԿԲ . Ստեփաննոսի ստրկաւագապետին Երուսաղէմի
 քոյր մի էր կուսան սուրբ և պարկեշտ հասեալ 'ի կատարե-
 ըութիւն այնչափ , զի յորժամ երթալոյ յեկեղեցի սրբոյն
 Ստեփաննոսի և Յովհաննու Մկրտչին , և էին(1)նմա սուրբքն՝
 և զինի Քաղկեդոնի ժողովոյն ըստ սովորութեանն երթացր
 աղօթէր ընդ խմորեալն յաղանգն . և երեւեալ նմա սուր-
 բըն Ստեփաննոս ասէ . քոյր , գնա՛ աղօթեա՛ 'ի ասն քս .
 և մէք գամք առ քեզ . զէ ոչ կամիմք վնել ընդ ուրացողացո

ԿԳ . Կին մի ուղղափառ Պամփիւլացի բնակեր Յ-
 րուսաղէմ . գնաց 'ի տաճար համբարձման Տեառն 'ի տօնին
 իւրում . և մնաց պատարագին , և գնաց 'ի տուն իւր և
 հիւանդացաւ 'ի մահ , և խնդրեաց օրէնս , և ետ զխոստո-
 վանութիւնն հաւատոյ . և տեսանէր զհրեշտակ Աստուծոյ

(1) Ամենայն օրինակ այսպէս ունին . բայց Յերէտ Էթի երեւելիս

զի ստերն ցնա . զիտոր համարիս կատարել ուղղափառութեամբ զկենան քո . զի տեսեր՝ զանարժանիցն պատարագն . և ազօթեցեր ընդ նոսա : Իսկ կինն բարեպաշտօն խնդրեաց Սասունայ ժամանակ ապօշխարութեան տալ նմա : Եւ առաւ նմա . և յարուցեալ 'ի հիւանդութենէն , և արտասուօք հայցէր յեկեղեցւոյն յայտնել նմա զարժանաւոր խոստովանութիւնն . և եղև բան լսելի 'ի սեղանոյ անտի որ ստեր . որդին Աստուծոյ նայն է որ ծնաւ 'ի կուռնի նոյն խաչեցաւ , և թաղեցաւ . և յարեաւ . մի բնութիւն փառաւորեալ . անշփոթ միաւորեալ ընդ նմա կատարեալ մարդ :

ԿԴ . Յիտալիա վանք մի էր կուսանաց ուղղափառաց անունն աւագին Չոյի , որ յափշտակեցաւ 'ի դրախն մտացն թուերվ . և ետես անդ զծառն կենաց . և զի պարք մեղուաց շանային հայիլ 'ի ծառն . և սարկաւագ մի լուսապատկեր հալածէր զնոսա , և ստեր ցՉոյի . Քրիստոս է ծառն , և մեղուքը հաւանեալ քն Քաղկեդոնի , որք ոչ են որժանի մերձենալ 'ի Տէր . և իբրև եկն Ասդանիոս յԻտալիա . մեղադրեաց նմա Չոյի . թէ ընդէր ձեռագրեցեր զառմարն Լեւոնի . և նա ստէ ձեռօք գրեցի , բայց մտօք ոչ միարանցի : Եւ ստէ ցնա . ձեռքն մեռեալ զիտոր գրէ առանց կենդանի մտաց . և հրաժարեաց 'ի նմանէ :

ԿԵ . Լեւոնաիոս անապատական տեսանէր զեկեղեցի մերկ , և զխորհուրդն հեղեալ , այս է Եկեղեցին և պատարագն որ չորրորդութիւն խոստովանեցին 'ի Քաղկեդոն :

ԿԶ . Յորժամ էլ համբաւն Քաղկեդոնի , ոմն 'ի սրբօքն տեսանէր զեկեղեցին Աստանդնուպօլսի գամ քեալ գորշ և զազիր , անսուրբ կենդանեօք :

ԿԷ . Եպիբրիտոս հայր վանացն Պանփելայ տեսանէր զԱմղիքոս զԱեւադրիա քաղաքի . որ կոչէրն ողորմած . և զԵպիփան պերկացի (1) թաղեալ յաղբ մինչև ցարարանոցսն . և ստէ Ամղիքոս . բարեգործք զիտոր եղբր այգպէս . և նա ստէ բարին Աստուծոյ էր . և շտա 'ի մենջ եղև , զի հա-

(1) Երէւոյտի . Կոստան :

ւանեցաք ժողովոյն Քաղկեդոնի . և ասն թէ նորոգեաց նա զտոմարն Լեւոնի :

ԿԸ . Կին մի զգաստ և սուրբ Ակթասաղիսայ անուն զկնի ժողովոյն Քաղկեդոնի յերկուս բաժանեալ մտօք հայցէր Աստուծոյ ցուցանել նմա թէ յորոց հաղորդեացի . և տեսանէր եկեղեցի մի երկնարանի մինն մեծ և մերկ , և Քաղկեդոնիք 'ի վերայ նորա . և մինն փոքր և զարդարեալ լուսով . և մանուկ մի հրեղէն 'ի վերայ նորա . որ էր ինքն Քրիստոս և ասէր , 'ի բայց կայ յուրացողէդ , առ իս եկ , և հաղորդեայ կենաց :

ԿԹ . Երկու եղբայրք էին 'ի վանսն Ռոմանոսի , Տիմոթէոս և Յովհաննէս : Տիմոթէոս մեռաւ , և տարան 'ի Թաղէլ , և յանկարծ նստաւ 'ի դագաղն և ասէ . գիտացէք եղբայրք , զի առ իս շիւյր ինչ պատճառ վնասու : Բայց միայն իրաւ կարծէի զերկու բնութիւնն , և ահա տանին զիս 'ի տանջանք . և խնայեաց Տէր 'ի ձեզ և ետ ինձ ասել ձեզ զայս 'ի զգուշութիւն , և խնդրեցէք ինձ ողորմութիւն և դարձեալ ննջեաց :

Ն . ՅԱնտիոք Ասորոց բնակեալ էր մերձ յարքունիսն այր մի սքանչելի որ սակաւ բանջարով ընոյր զպէտս իւր , և շառնոյր ինչ յուժեքէ . և էր յանդիմանիչ յոյժ Քաղկեդոնացւոցն . և ասէր եթէ հոտ անորէնութեան և մահու գայ ինձ 'ի ձէնջ , և ոչ կարեմ տանել լուութեամբ . և սպանին զնա . և բազում նշանք եղեն 'ի նմանէ :

Իսկ Սարկիանէ վեց ամ բռնակալեալ . սատակեցաւ լրեալ անիծիւք : Իւր Վաղեն տիանոս սպանաւ 'ի նոյն ամի 'ի Թուին Լսորոց եւթն հարիւր վաթսուն և ինն . և պաւ տառեցաւ Թագաւորութիւնն Հռովմայ 'ի Կրատանդնուպոլսէ . նոյնպէս և բարձաւ Ի :

կեղեցւոյ խաղաղութիւն : Եւ անձամբ թա-
գաւորեաց | եւոն 'ի Հռովմ թրակացի յիջ
խանայն Կ' արկիանեայ :

Եւ 'ի նոյն ամի թագաւորեաց Պարոյց
Պերոզ . և արար հալածումն Վրիստոնէից և
պատերազմ ընդ Հռովմացեցիս : Իսկ | եւոն
եա գդուստր իւր Գ' եհոնի իշխանի . և կա-
ցոյց զնա թագաւոր արեւելից կողմանն . և
զ՝ ասիլիսկոս արար ստրատելատ 'ի թրակի-
ա , և զ՝ ուրինոս կեսար 'ի Հռովմ , որ յեա
սակաւու սպանաւ . (Յրամիկայ (1) և քարո-
զեցան Լ' թիմոս և | ու քարոս կեսարք :

Յայնմ ժամանակի շինեցաւ Կալանիկոս՝
որ Սաղա , հրամանաւ | եւոնի թագաւորի ,
և կոչեցաւ | եւոնախալիս (2) : Եւ 'ի սոյն
ժամանակս եղև հրայրեաց 'ի Կոստանդնու-
պոլիս , որպիսի բնաւ չէր եղևալ . և պրե-
ցաւ ծովէ 'ի ծով . և ել թագաւորն արուա-
քոյ քաղաքին . և ոչ կարաց մտանել 'ի նա
ամիսս վեց : Եւ | եւոն կանոնել եա թէ յօր
կիւրակէի բնաւ մեծ և փարք յեկեղեցիս կայ-
ցեն յազօլթս և յուսումն :

(1) Մի օրի . Յրակիսուայ
Մի օրի . յրակիսոսայ :

(2) Երկու օրի . Լեւոն
ախալիք :

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

Յաղագս նշանք որ եղև՝ ամիս մի օդդ փոշի տեղաց
և թիզ մի կուտեցաւ :

ԲԱՅՑ ղէնի այրմանն ամիս մի օդդ փոշի տեղաց, և թիզ մի կուտեցաւ, և առաւել ՚ի կոտանողնուպօլիս, և զահի հարաւաշխարհ. ղի շարժէր աշխարհ և հուր ելանէր ՚ի պատառմանէ երկրի, և այրէր քաղաքում տեղիս. և ակն ունէին կորնչելոյ երկրի : Եւ կիողիկոն քաղաք ՚ի շարժմանէն և ՚ի կայծականց անյայտ եղեւ շրջելով. և յողով մասն թրակիոյ ապականեցաւ :

Իսկ զթագաւորն կալաւ աղէցաւու թիւն սաստիկ, և մեռաւ թագաւորեալ ամս տասն և ութ, ոչ պարապեալ ՚ի խռովութենէ. և գիտաց ամենայն այր իմաստուն, եթէ ժողովն Վաղկեդոնի զայրացոյց զճգին սուրբ Եստուծոյ անասառուած դաւաւնութեամբն :

Եւ թագաւորեաց | եւոն փոքր թուն | եւոնի հրամանաւ նորա՝ տղայ վեցսմեաց :

Եւ յետ ամի միոյ եկն Օւենոն հայր տղայոյն հնազանդել որդւոյն. և մայրն խաբեաց զտղայն որդէս մանուկ՝ և առաց յոր

ժամ տեսցես զհայրքո, դիր զԹագդ 'ի գլուխ նորա, և երկրպագես նմա (1) . և արար այնպէս, և Թագաւորեաց հայրն միահեծան . զի զկնի սակաւու մեռաւ տղայն :

Իսկ Բերինայ Թագուհին մեծ | եւոնի աղաչէր զՕ՛հնոն վասն աղանդոյ Քաղկեդոնի ընդունել զնա : Այլ իբրեւ ոչ լուաւ նմա՝ նենպեաց նմա . և խորհրդակցօք իւրովք զեղբայր իւր զՆասիլիսկոս Թագաւոր ետ կարգալ . և զորդի նորա զՍարկոս՝ կեսար : Այլ իմացեալ Օ՛հնոնի փախեալ յՍտրիս յազգրն իւր, և մտեալ 'ի բերդն Սաղամէ դազարեաց անդ . և կին նորա Մրկանիայ չուգաւ առ նա :

Իսկ Նասիլիսկոս Թագաւորեաց որդւոյն ամս երկու : Այլ էր պիղծ և չարագև . և հալածիչ ուղղափառաց, և եղ յաշտամասկի ըզՔաղկեդոնին (2) և եղև ասելի բազմաց . և գային առ Օ՛հնոն, և եղեն բազոււք :

Այլ առաքեաց Նասիլն զՍրտեմոս զօրագետն իւր պատերազմել ընդ նմա, և խօսեցաւ Օ՛հնոն ըստ սրտի նորա, և խոստացաւ կեսար առնել զնա, և առին զօրքն զՕ՛հ-

(1) Մի օրի. յաւելու եւ յորժամ եկն հայրն, մտես զնա և արար այնպէս :

(2) Երկու օրի. բարձրացայ զՔաղկեդոնիսն :

նոն և գնացին 'ի Կոստանդնուպօլիս . և ընկարան քաղաքն խնդու թեամբ :

Եւ փախեալ Ռասիլիսկոս որդւովն յեկեղեցին . և առաքեաց Օհնոն մերկացոցոց զնստ 'ի ծիրանեացն , և ետ տանել 'ի Լամիսկատրա (1) Կապպադովկացւոց . և ածին 'ի բուրգն (2) մի և փակեցին յամենայն կողմանց . և մեռան անդէն դառնապէս :

Իսկ Օհնոն արար զԵրտեմա (3) զօրապետ , և զսրգին նորա Կեսար . և զկնի այնորիկ սարնաւ Երտեմիս . և սրգի նարա եղև ընթերցող եկեղեցւոց :

Հայնմ ժամանակի Օհնոն 'ի ձեռն Լիակայ պատրիարքի Կոստանդնուպօլի հաստատեաց զուղղափառութիւն : Եւ առաքեաց առ պատրիարքն Ելեքսանդրի , և առ Պետրոս պատրիարքն Ենտիքու , որ կային անդ 'ի բանտի 'ի Կոստանդնուպօլիս՝ հարցանել 'ի նոցանէ զհաւատոց խոստովանութիւնն . և նոքա ետուն զԼիկիայն և զԿոստանդնուպօլիսն և զԿիւրղին և զՎիտսկորաոին . և թագաւորն առաքեաց զդաւանութիւնն ընդ ամենայն երկիր և ձեռնադրե-

(1) Մի օրի . 'ի Լամիսկատրա : Մի օրի . 'ի Լամիս 'ի Կաստրա :

(2) Երկու օրի . 'ի պուրճ մի :

(3) Մի օրի : զԵրտեմն :

ցին զայն եւթն հարիւր եպիսկոպոսք . և գրեցին ՚ի ձեռնարկն թէ նզովեմք զտու մարն | եւոնի (1), և նզովեմք զ\,եւտոր . նզովեալք եղիցին ոչ նզովողք նոցա :

Եւ լուեալ թագաւորն զուարճացաւ . և առաքեաց զ\կետրոս մեծ պատուով յ\Նտիոք յաթուռն իւր՝ զսր թափիչն կոչեն : Եւ զՏիմոթէոս յ\յեքսանդրիա , զայն՝ զոր ուղղափառքն ձեռնադրեցին զկնի կրտսերայ (2) : Եւ արտրեաց Վարկիանէ :

Յայնմ ժամանակի ապստամբեցին Սամարացիքն . և եղին իւրեանց թագաւոր զՌմրն Յոստոս սնուռն . որ զբազումս կոտորեաց ՚ի Վրիտտոնէից . և մտեալ յեկեղեցին ՚ի կեսարիա արար արիւն . և քակեաց զեկեղեցին և շինեցին անդ տաճար իւրեանց . և լուան զայն զօրքն Օենոնի . և գնացեալ ՚ի վերայ նոցա կոտորեցին . և զբլուխ անուանեալ թագաւորին կտրեցին . և առաքեցին առ թագաւորն Օենոն , և զշինեալ տաճարն եկեղեցի օրհնեցին յանուռն սրբոյն Վարիամայ . և զՀրեայսն որ յ\Նտիոք կոտորեցին : Ի նոյն աւուրս կործանեցաւ Ղիկովիդայ ՚ի շարժմանէ , և էր նորա վեցերորդ

(1) Երկու օրի . յաւելած և վերջ զԱկակ :
 զժողովն Քաղկեդոնի , նզո . (2) Երկու օրի . Պապստրոպ

տապալու մն (1) : Յետ այսորիկ մեռաւ . Օ՛հ նոն թագաւորն վաթսուն ամաց՝ թագաւորեալ ամն վեջտասան :

Իսկ թագաւորն Պարսից չարամահ ելեալ թագաւորեաց Պարուշ ամն չորս . և արար խաղաղութիւն Նկեղեցուց :

Իսկ զՀռովմացեցուց թագաւորութիւնն էառ Նաստաս այր բարի և սրբասէր . որ զԷգտաւ անօրէնութիւն ՚ի դպրոցն Կոստանդնուպօլի , զայրացեալ կոտորեաց զամենայն գպրոցն . և տրտմութիւն կալաւ զքաղաքն : Սա շինեաց զՏարազ աւերեալն առ սպանմանն Դարեհի . և կոչեաց Նաստասուպօլիս :

Իսկ Պարսից թագաւորեաց Կուան՝ զոր հալածեաց Համզա եղբայր իւր ամն երկու , և դարձեալ զօրացաւ Կուտն և սպան զեղբայրն , և թագաւորեաց ամն երեսուն :

Օպստու ժամանակօք ելին Հանք . և աւերեցին ՚ի Պարսից աշխարհէն . և կարծեցին Պարսիկք թէ բանիւ (2) Նաստասայ եղեւ . և ելին յերկիրն Սիջազետաց , և բազում աւերս արարին և գնացին : Յորում ժամանակի եղեւ Պատրիարք ՚ի Կոստանդնու

(1) Երեք օրի . եր նորս
ի տապալու մն :

(2) Չորք օրի . ու ունին
զբանիւք :

պօլիս քաներրորդ Տիմոթէն՝ սր առաքինի
և իմաստունն ։

Աս իմաստնացոյց զԱնտուաս և գրեաց
կանոնս և առաքեաց ընդ ամենայն երկիր
զսուրբ Աստուածն խաչեցար ասել, և ՚ի մի
բնութիւն օրհնել զՔրիստոս Աստուած (1) ։

Իսկ Աեստորականքն որ ՚ի Արատանդնու-
պօլիս խռովութիւնս ոչ սակաւս արարին-
եթէ զԱրրորդութիւնն խաչեալ ասեն . և
՚ի ժխորմանէ անտի մեռաւ երէց մի Տիմո-
թէի . ընդ որ զայրացեալ Տիմոթեաց գնաց
յանապաս ։

Յայնմ ժամանակի երեւեցաւ այրն բա-
նաւոր Փիլիքսիանոս (2) եպիսկոպոսն Յարա-
պօլի . որ արար բազում վարդապետու-
թիւնս և գրեանս փանն ուղղափառութեանս

Չայս կոչեաց մեծարանօք թագաւո-
րն ՚ի Արատանդնուպօլիս , կոչնականս ա-
ռաքեալ նմա զԱեւերոս վարդապետն և եր-
կերիւր (3) քահանայ ընդ նմա . և ժողովեալ
՚ի Արատանդնուպօլիս բազմութիւն յոյժ յեր-
կուց կողմանց Աիկիականաց և Վաղկեդո-

(1) խաչեցար ասելով, և նուն ։

մի բնութիւն խոստովանել
գրքիստոս Աստուած ։

(3) Երկու օրի . քահանայ
մի ընդ նմա ։

(2) Մի օրի . Փիլիքսի ո-

նացւոյ , արարին քննութիւն յոյժ : Եւ յաղթող երեւեցան ուղղափառքն . և առաքեաց թագաւորն և ետ հանել ՚ի գերեզմանէն Եւփեմեայ զտոմարն Եւենի , և ըզկանոն ժողովոյն Քաղկեդոնի զսահմանեալն , և այրեաց առաջի իւր . և կամէր Պալաւխոս պատրիարքն Եւստիոքայ մեղադրել թագաւորին վասն իրացն . և ստէ ցնա արքայն երեւեցար Եւստորիոս . և անարգեաց զնա . և առաքեաց յաքսորս նղովիւք ժողովոյն . եւ ձեռնադրեաց Փիլիքսիանոս զԵւերոո պատրիարք ՚ի Կոստանդնուպոլիս լի հոգւով սրբբով և փարթամ գրովք . որ և յաւուր ձեռնադրութեան իւրոյ խօսեցաւ զձառն՝ որոյ սկիզբնն է որք բաժանեն զմիաւորութիւն բանին Եւտուծոյ . յորում կայր արատ (1) և մենայն աղանդաւորաց . զոր ունին Զոյնք . և միշտ ընթեռնուն վասն կորովութեան ի մաստիցն ՚ի յանդիմանութիւնս իւրեանց :

Օչայս Եւերիոս առաքեաց թագաւորն երեւելի փառօք յԵւստիոք քաղաք : Սա էր աշակերտեալ Զակովբայ սրբոյ Սրճոյ եպիսկոպոսին . այն որ ոչն էր իմաստնացեալ ՚ի մարդկանէ այլ ՚ի Հոգւոյն սրբոյ . քանզի

(1) Ոմանք՝ յորում կայ սնա . որ Եւերիոս լիքի յորում իոյ սնգրատ ամենայն աղանդաւորաց , սպար ամենայն աղանդաւորաց :

Հինգ (1) ամաց եղեալ Հոգին սուրբ խօսէր
 'ի բերանոց նորա : (2) որ լուեալ պատրիարքն
 Վթանաս, եին 'ի փորձել զնա 'ի տան հօր-
 իւրոյ . և նստեալ 'ի ճաշ առեալ 'ի սեղանոյն
 ձու մի ասաց . (Կսկօվք որդեակ, հաւն է
 աւապ թէ այս ձուն, ետ պատասխանի մա-
 նուկն և ասէ. մի խաբեր զիս, ոչ է հայրն ա-
 լադք բան զբանն իւր միածին : Այլ հիա
 ցեալ պատրիարքն յայլում աւուր մտեալ
 յեկեղեցին եհան զտղայն յամպիոնն . և ա-
 սաց . որդեակ, ասա մեզ բան 'ի խորհուրդ
 աթոռոյն զոր ետես Ազեկիէլ . և սկսաւ ա-
 սել . որ 'ի բարձրդ ես յաթոռ Բանդ բարձ-
 բեալ . և 'ի միջոցի ճառին ասաց առաւ Ա-
 միթ 'ի Պարսից, և ընկղմեցաւ արքունիքն 'ի
 Հալապ (2), և էր այնպէս յորժամ իմացան :

Այլ լուեալ 'ի սմանէ պատրիարքին զմե-
 ծամեծան Աստուծոյ ասաց ստուգապէս Հո-
 գին սուրբ խօսի 'ի բերանոց սորա . և համ-
 բուրեաց զնա :

Աս իօսեցաւ ճառս ութ հարիւր . 'ի
 սորա հոգւոյն առեալ Սեւերեայ բւսաւո-
 բեաց զբազումն . 'ի սոյն ժամանակս երեւե-
 ցաւ Աիմէոն բբուան՝ որ արար ճառս վասն

(1) Երկու օրի . և լծն . մի օրի 'ի ճարց :

(2) Երեք օրի . 'ի հալապ .

աստուածապաշտութեան , եւ շարականա
ուղղափառ մտօք լցեալ :

ԳԼՈՒԽ ԺԴ .

Յողազոս աւերման Ամթայ . և Պօղոս անուն շքեաց եղև
պատրիարք Անտիոքայ , և ժողովեաց զամենայն եսլխակաթ-
ուենա . զիսի Պօղի Ասկղիպել . և շար գաղան , և հեղէճն որ
Նրասոյզ արար զՈւսկայ :

ՉԱՅՍՈՒ աւուրբքս խաղաց թագաւորն
Պարսից կուտն ընդ Սիջակտոս , և գնա-
ցեալ առ զքաղաքն Թէոդուպօլիս . և ոչ
կոտորեաց զքաղաքն զի ոչ անարգեցին զնա
բանիւք ՚ի պաշարմանն . և դարձաւ եկն յԱ-
միթ . և պաշարեաց զնա և շինեաց բերդս
փայտեղէնս , և մերձեցոյց ՚ի պարիսպն , և
նեղէր զնոսա խստագոյնս . և խմաստունք
քաղաքին թրջեալ համեմ հացի , և զջուրն
արկին ՚ի վերայ փայտեայ բերդին . և ընդ
նմին հուր , և այրեցին զնա . և եկն անձրեւ
սաստիկ , և Պարսիկք երկայն հանդերձիւքն
իւրեանց նեղացան . և խնդրեցին ոսկի զի
գնասցեն . և ոչ լուան նոցա վասն աջողմանն
իւրեանց :

Սակայն հասեալ էր 'ի վերայ նոցա օր
 փէժխնդրութեան . զի սակաւ մի յառաջ
 աւուրբք եկեալ էր առ նոսա վանական վար-
 դապետն սուրբ Յովհաննէս , և գուշակեաց
 նոցա զաւեր քաղաքին , եթէ ոչ պահովք և
 աղօթիւք (և լալով) , և հսկմամբ և ողոր-
 մութեամբ հաշտեցուսցեն զ'ստուած : | Ը .
 նոքա ոչ լուան նմա : | Կան որոյ առին զքա-
 շաքն Պարսիկքն և կոտորեցին անձինս ութ-
 տուն հազար . և բազումս գերեցին :

Ի այց աւագ եկեղեցին լցաւ արամբք և
 խնայեցաւ 'ի խնդրայ զորագլխին Հայոց' և
 ոչ մեռան , և ոչ գերեցան . և մտեալ թա-
 գաւորն յեկեղեցին և ետես նկարեալ ըզ-
 պատկեր Փրկչին . և առաց ովէ նա . և ասեն
 պատկեր Մատուծոյն իւրեանց է . և ասէ սա-
 երեւեցաւ ինձ և ասաց մի յառներ 'ի քա-
 ղաքէդ , ես մատնեմ զքաղաքդ 'ի ձեռս քո .
 և արդ ես ոչ առի զքաղաքս , այլ Մատուածն
 իւրեանց . զի մեղան նմա : | Ը . ել գնաց թա-
 գաւորն Պարսից 'ի յԱւուհայ , և ոչ կարաց
 առնուլ զնա . և գնաց յերկիրն իւր թողեալ
 'ի յ'միթ սակաւ բնակիչս և հեծեալս երեք
 հազար . պահապանս նոցա 'ի գլխաւորս եր-
 կու վատահացեալ զնսա :

Եւ շուեալ զորացն Հռովմայեցւոց եկին
պատերազմել ընդ Պարսիկն սր յԱլմիթ, և
նոցա մտեալ ՚ի քաղաքն ամրացան : Եւ եկն
այր մի ՚ի կարթայոյ գեղէ Վօթ անուն .
խօսեցաւ ընդ Հռովմայեցիան զոր ինչ առ-
ներոց էր, և գնաց խաբէութեամբ Կհան ՚ի
քաղաքէն զմի ՚ի գլխաւորացն որոյ անունն
էր Ալդոն չորեք հարիւր արամբք, որպէս
Թէ երթան բերեն զեքամակն Հռովմայեց-
ւոցն : Եւ տարեալ զնոսա մասնեաց ՚ի կա-
րուսա : Գոր իմացեալ Պարսիցն տասն հա-
զար այր ՚ի Վրիստոնէիցն արգելին ՚ի առն
միում, և արարին զնոսա սովալուկս, և ին-
քեանք ՚ի գիշերի միում գնացին յաշխար-
հն իւրեանց :

Ի քսան երկու ամին իւրոյ Անատաս ա-
ռաքեաց դեսպան ՚ի Հայս և ալաչանօք դար-
ձոյց զնոսա ՚ի Պարսից և արար ընդ ինքեամբ
և յաղթահարեալ Պարսիկք դազարեցին ա-
մրս եւթն : Իսկ Անատաս լեալ քսան եւ
եւթն⁽¹⁾ ամաց՝ կատարեցաւ ՚ի Տէր ՚ի քսան
և ինն թիւմուզ ամաց :

Ի սորա չորեքասան ամին լլսա վեց հա-
զար ամն յեչիցն Ագամայ յութ հարիւր ե-
քեսուն երկու թուին Ասորոց :

(1) Երկու քրիստոսն և և հինգ :

Իւ թագաւորեաց Յուստիանոս թրակացի զսա ասէն զսկիզբն թագաւորայն Յունաց, որ էր 'ի գեղջէն Ռեդրինայ՝ զոր քաղաք ընդարձակեաց յանուն իւր կոչելով զորոյ զջուրն ասէն, եթէ շատ եփեն՝ արիւն լինի :

Իւ Յուստիանոս (1) էր անվարժ գրոյց և անմիտ . և մնացեալ էին 'ի թրակիա քաղաք 'ի ծածուկ աղանդովն Քաղկեդոնի . զք պատրեցին զնա և ասէն, թէ լսե՛՛ո և հաւանիս պատուական ժողովոյն՝ հնազանդին քեզ ամենայն տիեզերք (2), և խնդաց յոյժ . և եհան քարոզ զօրօք և զօրագլխօք ընդ ամենայն երկիր ընդունել զչորրսդ ժողովն : և որք ոչ հաւանին ասէ, զրկեսցին յաթոռոյ և 'ի պատուոյ և յամենայն համարձակութենէ . և արարին այնպէս խմորեալ և կաշառեալ զօրքն և զօրապետքն . և լցան տիեզերք պատերազմաւ :

Իսկ Սեւերոս պատրիարքն Մետիոքու բարկացաւ յոյժ, և անէ՛՛ծ զթագաւորն . և որոշեաց նզովեաց (3) զամենայն հաւանեալ

(1) Երկու օրի . Ուստիոս և հաւատաց ուղիղ և խըն .

(2) Ոմանք՝ յաւելան այն է դաց յոյժ :

Կատարումն երրորդ ժողովոյն (3) Ոմանք՝ որոշեաց նզովեաց և հաւատ ուղիղ . ոմանք էս զիւր :

արն (1) չար կամաց թագաւորին զեկեղեցաւ
կանս և զաշխարհակնսն . և ինքն գնաց յԱշ-
գիպտոս : Ընդ երանել սրբոյն ՚ի քաղաքէն
իջեալ հուր այրեաց զարքունիսն . և զվեց աւ-
միս ոչ շիջաւ հուրն , մինչեւ ճարակեաց
զամենայն քաղաքն Ընտիրք :

Իսկ զկնի ամի միոյ Պօղոս անուն ազգաւ
Հրեայ անօթ բարկութեան եղել պատրի-
արդ Ընտիրքու . և առ ինքն ժողովեալ զա-
մենայն Ըսորոց եպիսկոպոսունսն հրամանաւ
թագաւորին և ողորբաց և սպառնացաւ .
զի ընկալին և քարոզեսցեն զչորրորդ ժո-
ղովն ընդ ուղղափառսն . և զհաւանեալն
բանից իւրոց , առաքէր յաթուռս իւրեանց ,
և զոչ հնազանդեալն յաքսորս առաքէր :

Եւ արդ թող զկորուսելոցն բազմութիւն
որք մնացին յուղղափառութեան , և հալաւ
ճեցան այսոքիկ են ըստ Եովհաննու Ըսիաւ
ցւոյն :

Ընտիրբերոս՝ (2) եպիսկոպոս Ընաւարդայ,
Եուլիոս՝ Հագոնի . (3) Եովհաննէս՝ Սեոտ
բապօղիտ Սամւէստիայ (4) . Պօղէ՝ Լքերիոյ ,
Եովհաննէս՝ Եարապօլսի . Պօղոս փոքր՝ Ը-

(1) Երէք օրի . հաւասար .
ջեպն :

(3) Երկու օրի . Հագոնից

(4) Երկու օրի . Մանուէ .

(2) Մի օրի . Անտիգոնոս . տեայ :

զեքսանդրի, որ է Սկընդրունն (1) . Նիկոլաս՝
Տարսոնի : Իսկ 'ի կապպադովկիայ երկրէն
Պրոկղ՝ կողնիոյ . Սասինոս՝ Լ'րմասոյ . Նի-
կաբոր՝ Սեբաստիոյ Հայոց : Իսկ յ'Նատիոքայ
Լ'սորոյ կուստանդինայ՝ Սուրկինայ եպիսկո-
պոս, որ վասն առաւել սրբութեան իւրոյ
նստէր աթոռով առ ընթեր պատրիարքացն,
և անսւամբ յիշատակէին զնա յամենայն
պատարագս զկնի անուանց պատրիարքին :
Ննտնինոս (2) Հալպայ . Փելաքսինոս արհի-
եպիսկոպոս Սըմբեճայ . զոր յետ յորով տան-
ջանաց և խոշտանգանայ այրեցին 'ի կրա-
փուռն ընկեցեալ 'ի Գանգրա : Բադրա՝
Լ'ւփիմիոյ . Թէոդոս և Սնէսիմոս՝ Սղմայ և
Սրեմին : Նոյնաս Սելեւկիոյ . Իսիդորակ՝
կնչի . Սարի՝ Լ'մթայ . Թովմաս՝ Գամաս-
կափ, այր սուրբ և ճշնաւոր որ զքսան և
ութ ամ հաց ոչ եկեր, բայց միայն ունդ և
բանջար : Լ'զեքսանդրոս՝ Լ'բէլ քաղաքի .
Թումաս՝ Նարպարայ . Յովաս՝ Թէուրայ :
Յովհանն՝ միւս Լ'հուրանի . Սարգիս՝ կու-
րիայ . Թումաս՝ Սարաշայ, որ 'ի Գերմա-
նիկէ . Պօղոս՝ Սուհայոց, որ զկնի ուրացաւ
և դարձաւ յաթոռն : Յովհաննէս՝ Իսառա-

(1) Ազեքսանդրիա Ասոր .

(2) Երկու օրի Անտանիոս

այ, որ է Իսիկեպերոս :

նոյ . (1) Յովհաննէս՝ Լամբու : Էլստաթէ՝
 Փիւրնին . Պետրէ՝ Ռասլին . Նուհա՝ Կրկի
 սոնի . Պօղ՝ Կալանիկոսի . Սարիոն՝ Հռով
 մայ քարն կոչեցիր , սր է Հռովմ կլայն .
 Յովհաննէս թղային (2) . Թովմայ՝ Տարացոյ .
 Լհարոն՝ Լճմու շայ : Իսկ Ղսիոյ ՚ի կարիոյ
 եպիսկոպոսապետն Ուփիմիոս (3) . Ղնտիւ
 քա Պիսիգեայ՝ Սինիքանոս : Ղլիտայ
 քաղաքէ Օոգսիս . Ղլտանայ՝ Պետրոս .
 Յուլիայ Սիկառնցին՝ որ յետոյ հերձուած
 խօտեցաւ : Թուքեպիոս՝ Էփեսոսի , որ ա
 ըրար սքանչելիս ՚ի կրատանդնուպօլլա մեծա
 մեծս . և զերիս աւուրս լուելեայն աղօթեաց
 կալով կանգունն ամենեւին : Էւ հրեշտակ
 տեսունն աւանդեաց զոգին . և վառեցաւ
 մարմինն երկնաւոր լուսով զտիւ և զգիշեր .
 և զահի հարսւ քաղաքն . և առին զնա դո
 ղութեամբ զի դիցենն զնա ընդ առաւել
 մարտիրոսս : Էւ ձայն եղեւ ՚ի մարմնոյն զի
 տարցին զնա յաթոռն իւր . և տարան զնա
 յաթոռն իւր . և տարան զնա ՚ի Էբրինէ
 Նիոկեսարու : Էլլափետ՝ (4) Կաստուրանայ .
 Թէոդորոս՝ Ուլիբիոյ . Ղուկաս՝ Լաիւրիոյ .

(1) Մի օրի . միայն ունի
 զայս :

(2) Մի օրի Թալացին

(5) Մի օրի Նուփիոս

(4) Մի օրի Ելափետ :

ԼԷՍԵՔԻԱ՝ Յեդրանոսի . Լիթթուդոր՝ Լյոնի
Փաղէկ՝ Սանտարի . Բուտինոս՝ Լըսենիաց .
Լղեքսանդրոս՝ Քանքարայ . Թող վաննշան
տեղեաց եպիսկոպոսան՝ զորս ոչ գրեցաք :

Իսկ երկցանց և սարկաւազաց Թիւ ոչ
դոյր . որք ընդ ասացեալ եպիսկոպոսուհնոր
գնացին յաքսորս , և տուան ՚ի բանս և ՚ի
կապանս ՚ի Կոստանդնուպօղիս և յԼղեքսան
դրր , և բազումք ՚ի մուխս (1) խեղդեցան :

Իսկ որք ՚ի տեղիս իւրեանց յաշխարհէն
Լսորոց սպանմամբ կատարեցան բաց ՚ի հա
լածելոցն են այսոքիկ : Ափրիմոս՝ ՚ի Կաւա
ռէն Լնուխոքայ , Լցրիանէ՝ Սասուփոտնի ՚ի
գօրապիսէն մեռան . և Յովհաննէս իմաւ
տունն խոյս ետ և գնաց ՚ի Սլլայ վանս ՚ի
Սելեւկիայ . որք երթեալ սպանին և զեղբարս
ընդ նմա : Կորիս՝ գլուխ վանաւցն Լնափո
քու սպանուաւ ամենայն բնակչօք վանիցն . և
բնակիչքն Թլլահոու վանից յոյժ տանջա
նք կատարեցան . և վանք սրբոյն Սամանոսի,
և վանք սրբոյն Սիմէոնի և Շիղայի առա
քելոյն վանքն ՚ի Քեսոն , և Լղնատա գը
լուխ և մայր վանորայից սրով կատարեցան
յետ բազում աղմկի : Լոյնպէս և կրօնա
ւորքն Սանոնի , և Յովհաննէս վանապետն

(1) Երկու օրի . ՚ի միոյ խեղդեցան :

Քաղաքի պրային, և վանորայքն որ շուրջ զՍուհայ քաղաքաւ բազումք, ամենեքեան կոտորեցան ՚ի տեղիս իւրեանց. և վանքն սրբոյն Յովհաննիսի յարեւելից կողմանէ Խառանու, և վանքն Սահանոսի, և վանք սրբոյն Սարգոսի, և աւագ վանք լերինն հիմնարկեալն թոււայի լուսաբերոյն որպէս ասին իսպառ կոտորեցան: Եւ վանք սրբոյն Սահակայ՝ և վանք մի մեծ Սեփոսայ և Վիզալայ, և Նեգուպեց և Վանեար եւթն առաքելադիր՝ յամթայ երկիրն իւրեանց եպիսկոպոսաւն և միաբանօքն ՚ի միաօին կոտորեցան: Եւ վանք սուրբ Նանիանց և վանք սրբոյն Նբրահամու, և վանք սրբոյն Վանիէլի. և վանք սրբոյն Սամուէլի նմանապէս նահաւտակեցան: Եւ վանք սրբոյն Նբրամու. և վանքն թրայի առնթեր Սասլին կոտորեցան բազում ճգնութեամբ. և զինչ ասասցուք մանրամասնելով քանզի Սասլայէ (1) մինչեւ ՚ի Նաղդատ, և յփրատ անսպատ արարին զքաղաք և զգիւղ ուղղափառաց:

Իսկ որք փախչէին առ ժամանակն խուզէին զնոսա խստազոյնս, և սպանանէին:

Իսկ վարդապետք՝ որք քաջալերէին ըզհօտն և վիճէին ընդ թշնամիսն՝ Եղիայ՝

(1) Մի օրի Սահակն թեւ թեւ երոտե

Իսկաւնայ և Սամէ, Կողմաս, Յովհաննէս
 և Սարոն յարեւելից . և Կաթուխայ (1) և
 սուրբն Սարգիս սքանչելադործն . և Նստոն,
 և միւս Լղիա, և Սիմէոն, և Կազր, և միւս
 Սարգիս, և Յովհաննէս միւս, և Սիմէոն
 միւս . և սուրբն Նանիա (2) այր Լստուծոյ
 և նշանագործ . սոքա յետ զգուշացուցանե-
 լոյն և քաջալերելոյն զերկիրն ասացեալ, գը-
 նային ՚ի միասին առ Թագաւորն յանդիմա-
 նել զնա ամենայն համարձակութեամբ :

Իսկ անօրէնն՝ բնակարանն սատանայի և՜
 հան հրաւիրակ (3) իւրոցն զի պատերազմեա-
 ցին բանիւք ընդ սրբոցն . որք յաղթահարե-
 ցան ՚ի սուրբ Հոգւոյն որ բնակեալ էր ՚ի
 նոսա . և գաղտապէս հեղձուցին զնոսա, և
 ծածկեցին : Եւ զվանեարն որ կայր շուրջ
 Ռապայ, զսուրբ Օլակքէ, և զսուրբն Լքէ
 և զսուրբ Սապէ, եպիսկոպոսաւն և ամե-
 նայն կրօնաւորօքն կոտորեցին : Եւ էր անդ
 փւնակեաց մի Սիմէոն անուն որ զամենայն
 աւուրս իւր հայ ցանկութեան ոչ էր կե-
 բեալ . բայց միայն արմատս ՚ի ձմերայնի, և
 բանջարս յամարայնի . որ յար և հանապա-
 զորդ ՚ի զարմացման լինէր աստուածայնոցն

(1) Մի. օրի. Կաթփեց : Եպիսկոպոսն Անանիա

(2) Մի. օրի. յուէքս սուրբ (3) Մի. օրի. հրաման .

Եւ միւս սիւնակեացն թուվմաս տարացին նշանագործն՝ յորմէ հրեշտակք պատկառէին, վարդապետն սքանչելի. զստա զկնի աշխատ առնելոյն բանիւք, սրով կատարեցին ։

Իսկ անօրէն սւրացոյն Պօղոս ուռհալեցին լցեալն դիւօք՝ ելից արեամբ զՍիւլագետս և փախատման արար դբազումս ՚ի Պարսս. և ոմանք իբրեւ զպազան շրջէին ՚ի ըրինս մերի և բոկ և սովեալ. և ոչ սք է կարող զպղծութիւն նորա պատմել գրով ։

Եւ բազում (անգամ) ազաչանօք կոչէր առինքն զսուրբն Յակովբ սրճեցին ։

Իսկ նա ազօթիւք խնդրեաց զկամս Սուտուծոյ, և ել գնաց մինչեւ ցվանքն՝ որ Պարսիցն կոչի. և անդ երեւեցաւ նմա հրեշտակ տեառն, և ասաց ցնա. դարձիր ՚ի սուռն քո և պատուիրեա՛ հօտի քօ զգուշութիւն վաւրն սւղղափառութեան. զի յետ երկուց աւուրց կատարիս ։ Եւ դարձաւ և խօսեցաւ ընդ աշակերտսն իւր բանս օրինաւորս և ազօթեաց. և ետ զխոստովանութիւն հաւասոյ, և կատարեցաւ ըստ բանի հրեշտակին ։

Յայնմ ժամանակի խնդրեաց կաւտն թաւաւորն Պարսից հինգ հազար հինգ հարիւր կենդինարս սուկոյ ՚ի Յուստիանոսէ. զի ասա,

ցէ զօրավարին՝ որ պահէր զդուռն Հոնաց, և ոչ կամեցաւ տալ : Եւ նա սրտառեալ (1) եկն 'ի Սիջագետս մինչեւ յԱնտիոք . և գերեաց, և կոտորեաց . և գաաւ (եգիտ) 'ի գերիան շորս հարիւր կուտանս . զոր զոհեաց կուզիայ, կուց իւրոց . և դարձաւ : Եւ այսպէս կորոյս Յուստիանոս հոգւով և մարմնով զերկիր :

Ի սոյն աւուրս ջուրն Աերսվմաց անյայտ եղեւ, և ոչ երեւեցաւ զամս հնգետասանս և անկաւ հուր յերկնից, և այրեաց զՎալբաք (2) քաղաք . զոր շինեաց Սողոմոն 'ի լեւուրն Լիբանանու : Բայց զերեք վէմն զոր եգեալէր իմաստունն 'ի խորհուրդ Երրորդու թեանն, որ քարոզելոց էր յիւրում ժամանակի ոչ մնասեաց հուրն :

Յաւուրս յայտտիկ երեւեցաւ 'ի Աիւրիկիայ կին մի որ երկայն էր քան զամենայն մարդ գիրկ մի, և լեզու ինչ ոչ խօսէր . և կերակուր մարդոց ուտէր, և 'ի խանութէն փող մի առնոյր և այսպէս կեցեալ զբազում ժամանակս անյայտ լինէր . և ասէին ոմանք թէ 'ի յաւերժահարսանցն էր :

(1) Միւրի . Արամեաւ :

նին դէս հոյսիտոյ և ճարտարա-

(2) Պատմիչս ասլապ հին ասե-
նալ մեջ 'ի Դամասկոս զիդմաք
Նաղաթի, որոյ ասերայն գեաւ

բուէար շինուածոց . որոյ ճարտա-
բութիւնս հաստատրին Եգիպտոսի
հետմէնայն հաշիւելոց :

Յետ չարասիրին Պօղէ, Լսկղիպ եղեւ
 եպիսկոպոս Աւուհայոյ չարագազան և կա-
 տաղի այր . որ ժողովեաց յուղղափառացն
 քսան այր կրօնաւորս և պարկեշտս . և ու-
 րանալ հարկաւորէր . և ապա արկ զնոսա ՚ի
 բանտ և կեղեքէր զկեանա նոցա : Ի գիշերի
 միում եկն հեյեղ ՚ի վերուստ կողմանէ քա-
 ղաքին , և եհար զպարիսպն և փոյց զնա և
 անցաւ ՚ի վերայ քաղաքին . և էառ մարդ և
 անասուն բազում և տարաւ ելից յփրատ .
 և անօրէնն Լսկղիպ զերծաւ ՚ի Ալայն ընդ
 այլս ոմանս . և կամեցան քարկոծ առնել ըզ-
 նա . զի գիտացին թէ վասն նորա չարեացն
 եղեւ . և փախեաւ յԱնտիոք : Եւ տեսեալ
 զնա Եփրեմ աղանդակիցն իւր որ պատրի-
 արգն էր Անտիոքայ , ասէր . տեսէք եղբարք
 զերկրորդ Այ , որ զերծաւ ՚ի ջահեղեղէն ,
 որ եղեւ վասն ոչ ընդունողայն զսուրբ
 ժողովն :

Իսկ Յուստիանոս առաքեաց ոսկի բա-
 զում շինել զԱւուհայ . և ՚ի պեղելն գտաւ
 գիր ՚ի վէմն քաղդէայի գրով , թէ երեք
 անգամ ջրհեղեղ կրէ Աւուհայ . և գտին մե-
 ուեայ ՚ի հեղեղէն ⁽¹⁾ երեսուն հազար անձի-
 նրս . և ՚ի թուելն զքնակիչս քաղաքին իմացան

(1) Մի օրի . ունի այսպէս . և գտին մեուեալ ՚ի հոգան :

Թէ երկու հարիւր հազար այր տարեալէր
ջուրն զորս ոչ գտին :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ .

Յազագ. Ասկղիպ և Եփրեմի . որ անիծանէին զուղղա-
փառան՝ և եկն պատուհաս 'ի վերայ նոցա :

Եւ մինչ Ասկղիպ և Եփրեմ խրախանա-
լին 'ի միասին և անիծանէին զուղղափառ-
որն . շարժեցաւ քաղաքն Անտիոք հինգեր-
բորդ շարժումն . և տապալեցան ամենայն
ձեռագործք . և եղև հրաշ նորանշան , զի
օդդ բերէր զպատիժն Առդամայ . և եռայր
գետինն . և գայր յանդնդոց սեաւ ջուր ,
և բերէր խեցեմորթս և կրայս . և ոսկեքք գա-
զանաց և հուր և ջուր 'ի ներքուստ 'ի վեր
գայր . և ոչ դադարեաց ամ մի ողջոյն պա-
տուհասն , և հոտ գարշութեան գայր ան-
տանելի . և մեռանէին մարդ և անասուն և
փախչել ոչ կարէին . և ամենայն աշխարհ
բուեալ լային զնոսա և չիշխէին մերձենալ
առ նոսա : Եւ մեծ եկեղեցին զոր շինեալ
էր Կոստանդիանոս՝ դողաց զեւթն օր , և
պատառեցաւ տեղին և ել հուր և այրեաց
զեկեղեցին . և երեւեցաւ խաչ լուսեղէն

յօղն . և մնացեալքն ՚ի պատուհասէն սկըսան ասել . տէր ողորմեա : Այլ էին ապրեալքն ՚ի բազմութենէ քաղաքին հազար երկու հարիւր և յիսուն այր . ընկղմելոցն ձայն հեծեծման լսելի լինէր յելանել ոգւոց նոցա : Իայց ոչ գտանէին զԱսկղիպ և զԿրիստոս զի ալօթս խնդրեսցեն . և ոմանք ասէին թէ Աստուած յերկինս էառ զնոսա ՚ի բարկութենէս . և ՚ի շրջելն գտին զնոսա զի դողալով գետնոյն ընկեցեալ զնոսա ՚ի սան մի կրագրեփեաց , և էին երկուցն մարմինքն եփեալ և մաշեալ և ոսկերքն միայն կային . բայց գրուիք նոցա մնացեալ էին ՚ի դուրս , վասն զի ճանաչիցին ՚ի տեսողացն : Այլ քսան միլ շուրջ զքաղաքաւն ապականեցաւ :

Այլ Ալեքսանդր ի սորոց և ի արքանէ կորեան ՚ի շարժմանէն . և Անաւարդայ գլուխ Ալեքսանդրի և Կորնթոս մայր Ալեքսանդրի . կորեան բազում շինուածք և յոլովութիւնք արանց ՚ի չար թագաւորութեանն (Յուստիանոս) :

Ուարուք և զայս սիրելիք , Քամերացւոց երկիրն կայ յարեւելից Ագիպոսի : Իսկ Հնդկացն ՚ի հիւսիսոյ . Հրեայ ոմն թագաւորեաց անդ յայսմ ժամանակի . և լուսութէ Հռովմայեցիքն նեղեն զՀրեայսն և կատորեն որ կան ընդ իշխանութեամբ նոցա .

և զայրացաւ , և սպան զվաճառահանան որք երթային 'ի Հնդիկս յԱսիոյ կողմանց , և հաւտաւ ճանապարհ յերթեւեկաց :

Իսկ թագաւորն Վուշանայ Հնդաքն առաքեաց առ Հրեայն , և սպառնացաւ նմա զի կոտորեաց զանմեղսն . և լուաւ ընդդէմ պատասխանի :

Եւ Հնդաքն ժողովեաց զօրս և ուխտեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի . որ թէ տացէ նմա յաղթութիւն , լիցի նա քրիստոնեաց . և գնաց 'ի վերայ Հրէին և յաղթեաց նմա երիցս . և հարածեաց զՀրեայն 'ի տեղ ողէն :

Եւ առաքեաց երկու յիշխանայ իւրոց առ Յուստիանոս . և ծանոյց զիրան . և խրնդբեաց Եպիսկոպոս , զի արասցէ զնոսա Քրիստոնեացս . և նա առաքեաց զՅովհաննէս իւրով ազանդոյն , և մկրտեաց զնոսա այսինքն զՀապաշիքն . և խրախուսեալ 'ի Վրիստոս Հնդաքն , արար զերկիրն Վամերայ ընդ իւրով հրամանաւ . և եդ նոցա թագաւոր Մբրահամ :

Կային և 'ի Վամերայ յորով քրիստոնեայք վանն որոյ առաքեաց Մբրահամ յԳլեքսանդրիայ առ Տիմոթէոս , և խնդրեաց 'ի նմանէ հովիւսս այնր հօտի . և նա առաքեաց

ուղղափառ հաւատով եպիսկոպոս և քահանայս : Արոց գնացեալ արք նշանադործք համբաւեցան և ՚ի Վուշանան . և խնդրեցին զնոսա առ իւրեանս . որք երթեալ խոտեցին զուսումն (Յովհաննու յաղթելով նահաբանիւք և գործովք . և դարձուցին զամենայն Վուշանան և զՎամիրայ յուղղափառութիւն :

Եւ գիտասցիք , եւ թն թագաւորութիւնէ անդ . երեք թագաւորութիւն շնգկաց . չորս թագաւորութիւն շապէշեացն , որք են Վուշացիք . որք ունին զաւելի մասն երկրին զհարաւու . և զարեւելից . քանզի քսան և չորս զերատ է աշխարհս , և զվեշտասանն Վուշանքն ունին և (1) շնգիկք . և ողորմութեամբն Մատուծոյ կան յուղղափառութեան . և մի բնութիւն ասեն զՎրդիստոս զճնուեղն հօր :

Եւ առաքեաց Յուստիանոս առ թագաւորն շրեայ , և քաջայլերեաց զնա և ասաց .
 « Բարձ զազանդգ զայդ , զի գորաս սչ ընդ մեզ

(1) Ամենայն գրեալս այսպէս ունին . Բայց ասք որսխին խօսք . զի սուշի էր եւ զմնացեալն շնգիկքն : Միայն զի գրեալն հնագոյն որ սչլամ թարգմանի է .

րեւի շինէլ թարգմանութիւն . առ սի . քսան և չորս զերատ է աշխարհս . և զչորեքտասանն Վուշացիքն ունին , որ են շապէշիք . և ողորմութեամբն :

են և ոչ ընդ ձեզ . և մանաւանդ մեր ասելս վասն Վրիստոսի և ձերդ՝ ՚ի մի իրս հայի . զի դուք ասէք՝ որ հարքն ձեր մարդ խաչեցին . զնոյնն ասեմք և մեք . զի զմարդն սպանին . և դէքա ասեն զլ'ստուած սպանին հարքն ձեր . »

Եւ դու մի զարմացիս ընդ այս քանզի զինի ժողովոյն Վաղկեդոնի , Հրեայքն որ ՚ի Փղիշտ՝ գրեցին առ Սարկիանոս զնոյն բանս . և մեք իսկ գտաք զթուղթն , որ ունէր օրինակ զայս :

« Ինքնակալդ Եւսուկարտոր Սարկիանէ , և Թագաւոր Երկրի և Տոփու , Լ'զգս Հրեից որդիք Լ'բրահամու կամիմք ինզալ միշտ ձեզ յողթու թեամք : Հնորհս պարտիմք ձեզ զի քոյին կորովի խոհեմու թեամքդ ազատեցեր զմեզ ՚ի նախատանաց անուղղայ Վրիստոնէից . որք հայհոյեն զմեզ ասելով որդիս աստուածասպանից : Եւլ այժմ լուսք եթէ ի մտտունն արամքք և հանձարեզ ծերակուտօք սահմանեցեր մի ումեք իշխել ասել ըզհարսն մեր տիրապան , այլ մարդասպան . և այժմ աղաչեմք զինքնակալութիւնդ քօ , զի դիցես առն միոյ արիւն ՚ի վերայ մեր՝ զոր սպանին հարքն մեր . զի տացուք զայն , և ազատեսցուք զհարսն մեր և զմեզ ՚ի բամբազանաց . ողջ լիւր : »

Օ այս մեք գտաք գրեալ ըստ հաճոյս զոր
Երկրորդեաց Յուստիանոս . մանաւանդ ըս-
տաւսեաց զՀրէից ասելն առ Վարկիանոս :
Յորմէ քաջալերեալ Հրեայն չողաւ 'ի վե-
ջաց 'Ենեգրանայ (2) և կոտորեաց զՔրիստոս
նեայս . զոր ցուցանէ պատմութիւնն՝ որ
յաղագս նոցա :

Եւ թուղթն առ Յուստիանէ . և դեռ
պանքն նորա որ գնացին առ Մեդուրն թա-
գաւորն Տաճկաց սիրոյ աղագաւ . և մինչ-
գեռ անդէն կային , գրեցին առ Յուստի-
անէ զբոց զայս օրինակ :

«Վիտասցէ ինքնակալութիւնդ ձեր , զի
աջողելայն Տեառն եկաք 'ի Հերեթաա քա-
ղաք արքայանիստ Տաճկաց . և ոչ էր անդ
թագաւորն . և առեալ անտի առաջնորդ .
գնացաք ընդ անտպատ և ընդ աւազուտ եր-
կիր աւուրս տասն , և տեսաք զթագաւորն
Մեդուր նստեալ երեւելի փառօք . և տը-
ւաք զընծայսն :

Իսկ նա զառաջինն արար զմեզ այսն .
և ասաց . ո՛ւր է Քրիստոսն ձեր , որ արա-
րէք Վատուած երկնի և երկրի . և արդ՝ որ
պէս լուարս , առիք 'ի նմանէ ոչ միայն զԱ-
սուածութիւն , այլ և զՀռովմայեցւոց թա-

(1) Քաղաք :

գաւորութիւնն . և ասացիք զնա մարդ մի մեռեալ և կենդանացեալ :

Եւ մինչ զայս ասէր , եկին դեսպանք 'ի Յսուտ թագաւորէն , և տուին թուղթ գրեալ զայս ձեւ :

« Օգրացաք մեք Աստուծոյն Իսրայելի և հալածեցաք զԻսրայելացին , և զհաւատացեալն 'ի նա կորուսաք : Առաք և զ՛յինգրան երդմամբ , և կոտորեցաք զնա գիտելով զի ոչ մեղադրէ մեզ Աստուած վասն երդմանն 'ի կորուսանել զթշնամիս նորա : Ի այց ոչ կաբեմ գրել առ քեզ զսէրն զոր ունին (1) 'ի Քրիստոսն իւրեանց . զի մանուկ մի ոչ կարացի պատրել 'ի բաց դառնալ 'ի նմանէ :

Եւ էր անդ կին մի թագուհի չորիւք դասերօք , զամենայն հնարս փորձեցի և ոչ լուաւ ինձ . ապա ասացի ցնա քաւ լիցի ինձ ապականել զայդպիսի գեղեցկութիւնդ . միայն ասա՛ զոր դաւանէ թագաւորն շըռովմայ , թէ մարդ էր Քրիստոս , և մարդ խաչեցաւ և թողում զքեզ : Եւ զայրացեալ եթուք յերեսս իմ անզգամն այն և մահա սէրն . և սպանի զնա ընդ դասերս իւր չարամահ :

Եւ Յուստիանէ յորդորեաց զիս յայս .

(1) Մի օրի . զոր տեսի 'ի Քրիստոսն իւրեանց :

բայց մի արասցես ընդ նմա խաղաղութիւնս
այլ գնասցուք 'ի միասին և բարձցուք զթաւ
գաւորութիւն նորա : »

Եւ զայս գրեցաք առ քեզ 'ի ձեռն Աբ-
րահամու երիցու որ ընդ մեզ, զի նախա-
գոյն ծանիցես, և թէ զի՞նչ ատասցէ մեզ
պատասխանի ոչ գիտեմք. ողջ լեր : »

Յետ այսորիկ Պարոք և Տաճիկք միա-
բանեալք եկին մինչեւ Ղնտոք և Ղն-
փեմիա, և գերեցին : Ի սոյն աւուրս եղև
շփոթ 'ի կրատանդնուպօլիս և սպանին զդա-
տաւորն. և 'ի նոյն օրն պրեցաւ մեծ կա-
թուղիկէն. և այս ամենայն պտուղք էին
չարեայն Յուտոիանեայ. այլ մեք սակաւն
գրեցաք 'ի բազմայն. չարածերն այն և ա-
նիմաստն՝ որ այնչափ եթող իւր արձանադ-
րութիւնս նզովից :

Սա մերձ 'ի վախճանելն իւրում ա-
րար զՔուեր սրդին իւր զհոմանունն կե-
սար, և առաքեաց ընդդէմ Պարսից. որ
եկեալ 'ի Վրմբէձ, լուաւ վասն կուսի
միոյ դստեր երիցու, և խնդրեաց 'ի կը-
նութիւն. և երէցն պահանջեաց 'ի նմանէ
ուղղափառութիւն : Եւ նա երդուաւ նմա
պահել զդուստր նորա ուղղափառ եպիս-
կոպոսիւ և քահանայիւք. և թէ իցէ հնար

դարձուցէ զամենայն երկիրն 'ի նոյնն : () Ի այդ հաճոյ է ինձ ասէ . և դու ալօթեա՛ վասն իրացդ : Եւ ետ նմա զաղջիկն որում անունն էր Թէոդորայ . վասն որոյ բազում դիւրութիւն եղեւ եկեղեցւոյ , և տարաւ զնա 'ի Կոստանդնուպօլիս ուղղադաւանն եկեղեցականօք . և յետ երկոց ամսոց մեռաւ ծերն Յուստիանոս , Թագաւորեալ ամս իննս Եւ Թագաւորեաց տղայ Յուստիանոս ամս երեսուն և ութ՝ և ամիսս եւթն :

Իսկ Պարսից Թագաւորն Կուտն ետ զորդին իւր 'ի Վանիքեցիան 'ի դպրոց . և ուսաւ զաղանդ նոցա . և ուխտեաց , թէ Թագաւորէ նա՛ պաշտէ զուսումն նոցա : Եւ իմացեալ Կուտն՝ ժողովեաց զամենայն Վանիքեցիան , և այրեաց զնոսա զի մի ասէ լիցեն Թագաւորք մոգուցն , և սպառեցեն զիս . և զեկեղեցիս Վանիքեցւոցն ետ 'ի Քրիստոնեայսն :

Եւ եղեւ բանս այս և 'ի Կոստանդնուպօլիս . և հաւաքեցին զանդ գտեալ Վանիքեցիան , և ջանացին զի արասցեն զնոսա քրիստոնեայս , և ոչ հաւանեցան . և այրեցին զնոսա նոյնպէս :

Ի տոյն աւուրս առաքեցաւ Վաղիսիրիս զօրագլուխ մեծ զօրու 'ի Պարսս , և եհասանդ 'ի մեծի Պասեքին :

Եւ ասաց Կուտն պատուեսցուք զսոճն Քրիստոսի վասն ձեր և վասն քրիստոնէից որ ընդ մեզ են . և մի պատերազմեսցուք մինչեւ անցցէ օրս երեւելի . և ոչ լուսա յանդուգնն . վասն որոյ յաղթահարեալ ժառանցան 'ի ձեռս Քարոյից և հատորեցան . և ու ժամք գետատոյզ եղեն , և դարձան օակաւք :

Սեռաւ Կուտն յետ յաղթութեանն . և թագաւորեաց Թրդի նորա Խոսրով : Եւ մայր նորա չարչարէր 'ի դիւաց , և ոչ կարէին օգնել նմա մոգքն և կախարդքն : Եւ հաւատաց 'ի Քրիստոս , և մկրտեցաւ 'ի Սիմէոնէ միայնակեցէ և բժշկեցաւ :

Օտրու ժամանակաւ աստամբեցին Հրեայքն որ 'ի Սամարիա , և կոտորեցին զՆիկոպօլիս (1) . և երթեալ զօրն Հռովմայեցւոց ջնջեցին զնոսա :

Իսկ թագուհին Թէոդորայ աղաչէր ըլ թագաւորն վասն ուղղափառութեանն . և գրեաց թագաւորն թուղթ յանապատն յԱդիպատոս առ միանձունսն . զի եկեալ իւրեանց առ Սատուած համարձակութեամբ ըն խնդրեսցեն յ'ստուծոյ զիրաւացին : Գրեաց և առ Սեւերոս յղեքսանդրիա , զի աշխատ լիցի , և եկեսցէ 'ի գործ եկե :

(1) Մի օրի Նիկիտոպօլիս :

զեցւոյ, և եկին յոլովութիւն անապատաւորաց և սուրբն Սեւերոս :

Նոյնպէս և հրամանաւ թադաւորին եկին և յամենայն կողմանց բազմութիւն եկեղեցականաց, և արարին քննութիւն զտարի մի. և շահ այս եղեւ. զի Նեթիմոս եպիսկոպոսն Վոստանդնուպօլսի դարձաւ յուղղափառութիւն, յաղթեալ ՚ի ճշմարտութենէն. և դադարեաց հալածումն Նկեղեցւոյ ուղղափառաց. և գրեթէ բազմութիւն քաղաքին հաւանեցան ուղիղ խոստովանութեանն ՚ի տեանեյն բազում նշանս ՚ի սրբոցն, բաց յեկեղեցականացն՝ որք լըբէին վասն հապարտութեանն :

Եւ մինչ յայտոսիկ էին, եհաս համբաւատաբատակի բարբարոսաց յաշխարհն Թրակացւոց. և ելին զօրքն փնայ ՚ի վերայ հինին քսան հազար արանց սպառազինաց. և գրնային խնդութեամբ բազմաւ, յուսալով թէ լինի ուղղափառութիւն : Եւ թագաւորն յուղարկէր զնոսա ելեալ ՚ի քաղաքէն և դարձաւ յեկեղեցին յալօթս. և շարժեցաւ քաղաքն ամենայն և լլան փողոցք և վերնաստահք և տանիք բազմութեամբ արանց և կանանց. որք ազաղակէին միաբերան և սակին. բարեպաշտ արքայ, սղջացն զպա-

տառու մն եկեղեցւոյ . և արա՛ միադաւանէ՞ զամենեսեան . փուլթա՛ թագաւոր , և ՚ի կեաւն իւր քո արա՛ խաղաղութիւն և միաւորութիւն եղբարց բաժանելոց . որ լինի միաբանութեամբ , և միաւորութեամբ բանին լ'ստուծոյ : Եւ երաց արքայ լալիւն մեծ . լայր և ամենայն քաղաքն . զի ասէին եթէ միակեացք որք երկնային վարուք են և աստուածախօսք և սքանչելագործք զոր ինչ դաւանեն , այն է ճշմարիտն :

Լ'խորժէր յոյժ թագաւորն քարոզել ընդ ամենայն երկիր զուղղափառութիւն : Ի այց զի մտանէին առ նա Քաղկեդոնիքն և արկանէին նմա երկիւղուկս հոգեւոր և մարմնաւոր , առելով վեց հարիւր երեսուն և վեց եպիսկոպոսք միաբան են կապեալ նզովիւք . զիւրդ լուծանես զայն . այլ և ոչ ներեն քեզ կեալ ըստ մարմնոյ յայտնի կամ ՚ի ծածուկ այսմ դաւանութեան հետեւողքն : Ա՛ի խաբիր արքայ ՚ի կնոջէ : Եւ երկեալ թագաւորն ՚ի նզովից և ՚ի մահուանէ , և լուեաց :

Իսկ Աեւերոս ասաց ՚ի նզովից նոցա մի զանգիտեր . զի Պետրոսի տուաւ իշխանութիւն կապել և արձակել , որ մի դաւանեաց զՔրիստոս որդի լ'ստուծոյ միաւոր բանիւն զերեւեալն՝ զոր տեսանէր . և բաժանողքն

կառնեալք են և նզովեալք, ոչ զոք կարեն
կապել կամ արձակել. այլ մահն մարմնոյ
կարծելի է ՚ի դոյանէ :

Ի այց լսել արժան է Վրիստոսի, և ոչ
երկնչել ՚ի սոյանողացն մարմնոյ : Իսկ ժիա-
դաւանքն և կրօնաւորքն յորժամ տեսին թէ
յերկարեաց բանն, և ոչ լինի խաղաղու-
թիւն և բարի ինչ, ասեն. ո՛վ թագաւոր,
հաւատոս մեր ոչ է մանկագոյն և նոր, թէ
հատանի. և ոչ ծերացեալ թէ նորոգի. և
ոչ թերի՛ որ ընու. և ոչ առաւելեալ որ
պակասի. այլ զոր սերմանեցին մարգարէքն՝
այսինքն Հոգին սուրբ էր սերմանողն, նայն
ինքն ժողովեաց առաքելովքն. և Տէր Վրիս-
տոս լստուած ճշմարիտ հատաստեաց և
կնքեաց արեամբն անճառելի. յայնմանէ մեք
ոչ թիւրիմք. ոչ պարգեւօք. և ոչ փաղաք-
չանօք. ոչ մահուամբ, և ոչ կապանօք, այլ
յայնմ եմք և կացցուք մնասցուք առաջի
մարդկան. որպէս եմք առաջի լստուծոյ . ըզ-
մերն դուք գիտէք :

Իւ զայս ասացեալ գնացին մենաւոր-
քն (1) առեալ ընդ ինքեանա և Սեւերոս և
Ղինթիսոս :

Իւ լուեալ զայս Սօրգորու (2) որ ՚ի սահ-

(1) Այլք միանձունքն :

(2) Մի օրի . Մաւրզաւբաւ :

մանս Վժժաց քաղաքի , և գնաց տասն աշու
կերտօքն ՚ի Կրասանդնուպոլիս . և տեսեալ
զժագաւորն սատ . մինչեւ յերբ է անիծեալ
ժողովոյն չարիքն . վասն էր ոչ լուար հա
րանցն Լ; գիպտասի սրբոցն = Լ; և ցատեա
լ ժագաւորն և եհար ձեռամբ զլանի սրբոցն,
և սատ . զի նորին զուրբ ժողովն , և կամ
զինչ նշանս տեսես վասն սրչափ համար
ձակերտդ քո առաջի իմ : Եւ ստե տարբն
նորվոցն և եզիցի նորվեալ ինքն չար ժո
ղովն և ամենայն հաւանեալքն նմա . և զի
նշանս ինդրեցեր , յուսամ ՚ի տէր զի զքեզ
սրտայէ նշան . և ել քարկու թեամբ ՚ի թա
գաւորէն :

Եւ թագաւորն առաւել սրտմտեալ գը
րեաց թաղթ և առարեաց ընդ ամենայն
երկիր . եթէ որ անիծեայէ սատ զժողովն
Վարկեդոնի , սպանցի : Եւ առաւել փա
լ թագուցին զհրամանն քաղղրացեալքն ՚ի
յայսնգն :

Սկիսի առուր միոյ փաղատասկեաց հրեչ
տակ մի Վասուծայ առաջի թագաւորին և
եհար զգլուխ նորա . և անկաւ թագաւորն
և անչնչացաւ . և տեսեալ թագաւորն չա
գաւ և անկաւ առ ոսա սրբոցն . և արաչա
նօք էած զնա ՚ի հաւան , զի եկեալ ազօթեա

քէ 'ի վերայ նորա . և յարեալ առողջացեալ .
և խրատեաց զնա և ամ 'ի հաւան :

Եւ խնդրեաց թագաւորն ժողով , զի
արասցեն վերստին քննու թիւն . Եւ լուեալ
զհրամանն , եկին Սեւերոս և Նիթիմաս և
Թէոփորոս պատրիարքն Վիքսանդրի . և ըզ-
կնի նոցա եկն Վգադոն պապն Հռովմայ : Իսկ
Թագաւորն և քաղաքն ելին ընդ առաջ նո-
րա և մեծարեցին զմուտ նորա :

Ի այց երեք պատրիարգուհիք ոչ ելին ընդ
առաջ նորա . և մեղադիր եղև թագաւորին
Վգադոն և ասէ . մի է խաբերայն այն Սօր-
զորաւ (1) . զի վասն նորա մաղէս (2) դարձեալ
զհաւատ սուրբ ժողովոյն . արա՛ զնա 'ի հը-
րամանս իմ , և խրատեցից զնա . և ասէ թա-
գաւորն , որպէս և կամիս հայր , արա՛ :

Իսկ այրն սքանչելի առանձնացեալ էր և
կայր 'ի լուծեան և 'ի դդուշուծեան . զի
էր առաջին շաբաթն աղուհացիոյն . և ա-
ռաքեաց կոչնականս նմա երկուս (3) և ոչ երս
պատասխանի . յղեաց ասպա առ նա և ասէ .
կամ եկ առ մեզ . և թէ ոչ՝ գամք առ քեզ
ես և թագաւորս :

(1) Աստ ամենայն օրինակս ա-
նին Ջօրաւ . Բաշն Բ օրինակ
որպէս 'ի Էբրոյ : ունի նա սոսր
Մօրզօրաւ :

(2) Երեք օրի . մաշէս :
(3) Մի օրի . երկուս ան-
գամ :

Եւս պատասխանի և ասէ . ես մինչեւ 'ի մեծ հինգշաբաթն ոչ գնամ առ ոք . և ոչ ընդունիմ զոք առ իս :

Իսկ Ագադոն բարկացեալ արար ատեան և նզովեաց զսուրբն Սեւերոս և զԱնթիմոս , և զԹէոդորոս , և զՍօրղորաւ . և դաւանեաց երկու բնութիւն . և առ ժամայն եհաս բարկութիւն Տեառն 'ի վերաց նորա և թանձրացաւ լեզու նորա և ոչ տանէր բերանն և եհան արտաքս . և երեք անգամ կտրեցին բժիշկքն զթանձրութիւն նորա և ոչ դադարէր կեղն . և դառնագոյն տանջեաց զնա զաւուրս սուրբ պահոյն . և 'ի մեծի հինգշաբաթուն սատակեցաւ չարապէս :

Իսկ թոյլ թագաւորն այլ ինչ ոչ տրար . բայց միայն զի եբարձ զհրամանն սպանման անիծողացն զՎաղկեդոնի ժողովն . և գնացին սուրբքն յիւրաքանչիւր տեղիս :

Եւս յայտնեցաւ նշխարք սրբոյն Սարիւնեայ 'ի գաւառին Անտիոքու 'ի Ղանդաւրիս ⁽¹⁾ գիւղն , և էր անփուտ . և ամենայն մարմինն վէրք , և մածեալ ընդ տախտակն , և բերաւ յԱնտիոք : Եւ բապում բժշկութիւն եղեւ 'ի փառս Վրիստոսի :

(1) ՄԻ ՕՐԻ 'ի Ճարդարիտ

Օյստու աւուրբք⁽¹⁾ ելին Պարսիկք 'ի Միջագետոս, և գերեցին մինչեւ 'ի Հալայ և յԱնտիոք կամակարութեամբ . մինչեւ տարան զկնի սիւնս կոծս :

Եւ գնացին Հռովմայեցիք և առին զվրէժն գերերով զաշխարհն Պարսից :

Եւ զհետ նոցա ել խորով արքայն Պարսից անձամբ, և քակեաց զԱնտիոք . և գերեաց զԱրուճ . և ոչ կարաց առնուլ զԱռահայ, և գնաց :

Եւ աւուրս յայտոսիկ առաքեցան 'ի կոտանդնուպոլիս եպիսկոպոսք երկու քաղկեդոնիկք, գտեալք յարուագիտութեան, և սոցի և Նքեքսանդրոս . և եհատ զերանս նոցա թագաւորն, և հանեալ 'ի ձող եցոյց քաղաքին և աղաղակէր մունետիկն, թէ այս է դատաստանն այնպիսի գործողացն : Եւ կատարեցաւ բան առաքելոյն թէ որովհետեւ ոչ ընտրեցին զՆոտուած ունել 'ի գիտութիւն, մատնեաց զնոսս յանարժան գործս :

Ի հնգերտասան ամին Եռաստիանեայ ելին Պարսք և գերեցին զՆիսիտոն⁽²⁾ . և զկա-

(1) Մի օրի . ունի 'ի բառնչ Հռովմայեցիք զՊարսիկքն :
 զՕյստու ժամանակք Պարսիկք գերեցին զՀալայ, և

(2) Մի օրի . զՄիտոն :

լանիկոն (1) . և զՊելլիայ քակեցին . և հանին անտի զուրբ նշխարն Բարոսի , և զոսկին որ 'ի տապանն սրբոյն Սարգսի . զղարդն քակեցին առին , և տարան յաշխարհն իւրեանց :

ԳԼՈՒԽ ԺԶ .

Յաղագս որ յուժ հարիւր քառասուն թուին Ասորոց եղև հրաշք անհաւատալի . և զկնի եղև մահաւարժամ որ բնաւ չէր լեալ : Եւ եղև սով և շարժ քառասուն որ

Ի յուժ հարիւր քառասուն և ուժ թուին Ասորոց եղև հրաշք 'ի վեր քան զհաւատալ . Թէ ոչ էի գտեալ բազում գրգռչաց գրեալ , և ոչ ես կարէի գրել . իսուաբեցաւ արեգակն տասն և ուժ ամիս , զերեք ժամն յաւուրն լոյս տայր , և զայն որպէս ոչ տիւ և ոչ գիշեր . և ոչ հասան յսուղբ տարւոցն այնորիկ . և ամենայն երկիր եղև իբրեւ զբազմօրեայ հիւանդ :

Եւ զկնի այնորիկ եղև մահաւարժամ որ բնաւ չէր լեալ : Եւ նախ սկտաւ 'ի կառ տանդնուսօլիս . և մեռան առաջին օրն հինգ հազար . և միւս օրն տասն հազար . և յեր

(1) Մի օրի . կալանիկոն :

ըտրոյ աւուրն հնգեաասան հազար . և չոր
քորդուան աւուր տասն և ութ հազար . զի
եդիք (եդ) թագաւորն համարողս առ դրան
քաղաքին , և թուեցին մինչեւ երեք հա
ջիւր հազար յաւուրն մեռանել :

Նախ սկսու յազքատուն , ապա 'ի մեծա
առունն և յիշխաննն և 'ի առուն թագաւորին .
նախ 'ի մէջ ձեռացն բուշո երեւէր . և
այն էր նշանն և այլ ոչ կարէր փոխել զտուն
և ուննոր ցաղքն և պատառէր և երթայր
չարաւն . և քառասուն գահեկան առնոր
մարդ որ հանէր մեռեալ մի 'ի քաղաքէն . որ
և 'ի տանինն բաղում . անգամ անհանէր եւ
մեռանէր : Նա էր զի մտանէր ոք 'ի առուն
հասեալ 'ի մարդկանէ և դատարկացեալ , և
լի գանձիւք . և բառնայր 'ի գանձուցն ըստ
կարի . և յելանելն ընդ դուռն՝ անկանէր և
մեռանէր . և սկսան ըմկենալ 'ի ծովն ըդ
դիակունսն և դարձեալ ձգէր (արոսաքս) 'ի
քաղաքն . և հոտեցաւ քաղաքն և ձգեցաւ
մահ ընդ երկիր ամենայն :

Նա յերկիրն Նգիպտոսի ջնջեցաւ քաղաք
մի և մնացին միայն եւթն արք և յողայ մի .
որ և 'ի գնալն նոցա ընդ քաղաքամէջն երեւ
եցաւ նոցա հրեշտակ տեառն որ կտտորէրն .
և մեռան գարձեալ նորին արքն եւթանեքին ,

և լայր տղայն . և հրեշտակ տեսան բուռն
եհար զմանկանէն և եհան ՚ի քաղաքէն և ա
սէ . մի լար , զի բարկու թիւն Տեառն յաղա
գքս չարութեան հերձուածոյ է և մեղաց . և
երեւեցաւ հրեշտակն (Տեառն) տղայոյն ՚ի
կերպարանս ծերոյ :

Իսկ յերկիրն Փղշապուոց ՚ի քաղաք մի ե
րեւեցան դեւք և ասեն . թէ կամիք ասրել
(՚ի մահուանէ) , գտանէք յանգս ձեր պատ
կեր մի պղնձի , երկրպագեցէք նմա . և եր
թեալ շրջեցան և գտին զպատկերն , և բե
րեալ ՚ի քաղաքն պատուեցին . և մեռան առ
հասարակ , և ոչ մնաց մի ՚ի նոցանէ :

Իսցք քաղաքն Հեմս խնայեցաւ . զի ապա
ւինեցաւ ՚ի բարեխօսութիւն Ակրտչին Յով
հաննու . զի անդ կոյ գլուխ նորա :

Ի սասն և իննբրորդ ամին Յուստիա
նեայ բարբարոսն առին զՀռովմ և աւերե
ցին : Եւ ՚ի սոյն ժամանակ կատարեցաւ սուր
բըն Աւերիանոս Ղըեքսանդրիայ :

Իսկ Ղնտիոք էր պատրիարք ուղղափա
ռաց սուրբ ձգնաւորն Սարգիս . յորում ժա
մանակի այրեցաւ վանք սրբոյն Սիմէոնի Ղն
տիոք . և թագաւոր եղել ՚ի բնակչաց :

Ի քսան երեքբրորդ ամին Յուստիա
նեայ գետն Տարսոնի ասպականեաց զքաղա

քրն : և ՚ի շարժմանէ կործանեցաւ | առիկն .
 և մեռան եւթն հազար սյր : | ւ կէս քա-
 ղաքին Պանտուպոլի ընկզմեցաւ . և կենդա-
 նւոյն իջին ՚ի խորս բնակիչքն : | ւ յետ ա-
 ւուրց լսելի լինէր հեծումն և մռնչումն :
 Մեկզմեցան և ՚ի Փիւնիկէ Տրապոլիս և Պի-
 լաս⁽¹⁾ և Տրափաս : Այնպէս կործանեցաւ քա-
 ղաքն Վալիլեացւոց և գնաց ծովն ՚ի ներքս
 միս երկու . և մնացին նաւք ՚ի ցամաքի :

Ի սոյն ժամանակս առին Պարսիկք ըզ-
 Սպարտոս , և ամրացուցին . և գնացեալ զը-
 րն Հռովմայեցւոց պաշարեաց զնա զեւթն
 ամ , և առին դարձեալ :

Սպարտ ժամանակօք եղեւ սով սաստիկ-
 մինչ զի ուսէր մարդ հինգ հինգ լիտր հաց
 և ուռնոյր , և ոչ յագենայր . և եղեւ ա-
 նամաց մահ զերկուս ամս ընդ ամենայն եր-
 կիր . և պակասեաց վաստակ եզին : | ւ եղեւ
 շարժ ՚ի Կոստանդնուպոլիս զքառասուն օր .
 և բազմութիւնք տանց եղեւ գերեզման
 բնակչացն . և տապալեցան եկեղեցիք :

| ւ յերեսներբայդ ամի Յուստիանեայ
 երկու պաքիպքն Կոստանդնուպոլիս ան,
 կան շինեալքն ՚ի Կոստանդիանոսէ եւ ՚ի
 Թէոդոսէ : | ւ բիկն քաղաք տասն օր շար-

(1) Երկու օր . Պիլաս :

մեցաւ իբրեւ զտերեւ. և յետոյ շրջեցաւ :

Յայսմ ժամանակի էր սուրբն Յակովբ Կուրդնեկարն կոչեցեալ : Եւ առաքեաց թազաւորն Արաբկաց քրիստոնէից Հերեթն առ Յուստիանոս մեղադրանս ասելով. ընդէր ապականեցիք զաշխարհ Վաղկեդանի ժողովոյն. և արարիք զԱրքողաթիւնն չորրորդութիւն :

Իսկ Յուստիանոս յղեաց առ նա արտեպեակս գրոց հասկացուցանել նմա զորպէսն. որ և ՚ի տեսանելն զնոսա Հերեթն աւէ. եթէ և դուք յաշակերտաց նզովեալ ժողովոյն էք, ես ոչ ոյջուներմ զձեզ. և նաքա ասեն ընդէր հրամայեցեր թագաւորութիւնդ այդպիսի բանս, և նզովեցեր վեց հարիւր երեսուն և վեց սուրբս՝ որ թէ աշխարհականք էին ծանր էր, թող թէ առաջնորդք եկեղեցւոյ. և ասէ թագաւորն ես անպէտ եմ գրոց և քարբարոս. բայց ասացէք ինձ թէ ՚ի հազարոց կերակուրս անկանիցի մուկն մի, ոյջի թէ ոչ. ասեն սրղծի այն. և պատասխանեաց թագաւորն. և զնարդ ոչ ոյջէր զվեց հարիւր երեսուն և վեց արան տոմարն Վեւոնի, որ ՚ի հրեւթիւն դարձոյց զքրիստոնէութիւնս. և ամաչեցին յոյժ :

Եւ յետ աւուրց ասնն յԹագաւորն հրամայեցէք պատարագ տեսանել զմերն և հաղորդիլ ՚ի մէնջ . և ասէ արքայն մեք ոչ հաղորդիմք ՚ի ձէնջ և ոչ հաղորդեմք զձեզ . և ՚ի ժամ ճաշուն հրամայեաց տալ նոցա միս անսուրբ իշու և ուղտու . և ասնն մեք ոչ պղծիմք սոքօք . և արքայն ասաց մեք զիւրդ ոչ պղծիմք ուտելով զմիս մարդոյ , զի այդ և է պատարագն ձեր (1) . և արձա կեաց զնոսա յի ամօթով :

Յայնժամ մեռաւ Թէոգորայ Թագու հին ուղղափառ հաւատով , և Թաղեցին զնա Լնթիմոս և Թէոգորոս պատրիարքունք :

Եւ ՚ի ժամանակս Յուստիանեայ յայտ նեցան հերձուածք այսոքիկ :

Ա . Հատեալք ՚ի Սանիքեցւոյ որք եկին ՚ի Պարսից կերպիւ արեղայից . և արեամբ սպիտակ հաւու . և սպանեալ տղայոյ հաղորդին ՚ի տարւոջն միանգամ , և առնեն զոճրագործութիւն Սանիքեցւոցն :

Բ . Յովհաննէս Ալփեմից , որ նիւթ ասէր զՆստուած որպէս տարր ինչ :

Գ . Ստեփաննոս Աւհայեցի , որ զտանկ

(1) Մի օրի . զի այս է և զիարդ և է պատրիարքն ձեր պատարագն ձեր : Մի օրի .

ջանք մեղուցեւոցն նոյնչափ աւուրբք ասէր
և ապա հաւասարիլ արդարոյն :

Դ. Յուլիանէ Լղիկառնացին, որ ասէր
Քրիստոսի առեալ զանմեղ մարմինն Լղա-
մայ որ յառաջ քան զյանցանն . զոր յանդի-
մանեաց սուրբն Սեւերոս, ասելով թէ Լղ-
գամ կրկին է . նախ անխառնուածն և զկնի
խառնեալն յապականացութեան : Լրդ տէ-
րն զխառնեալն էառ, և աստուածացոյց
անապական գործելով . բայց նա ոչ զըջա-
ցաւ :

Ե. Յովհաննէս տրիթացին, որ երեք բը-
նութիւն ասէր զաստուածութիւնն . և ա-
շակերտ էր սա Սամուելի ռասլացւոյն . զա-
կոչեաց Յուստիանոս առ ինքն . և լուեալ
զհերձուած նորա հարածեաց : Սա արար
գրեանս՝ զկայութիւն որսարով յԱստուա-
չունչ գրոց՝ իւրում ազանդին :

Զ. Փոտինոս⁽¹⁾ անտիոքացին՝ սա երեք
բնութիւն ասէր զաստուածութիւնն . ա-
րար և սա գրեան :

Է. Թէոդորոս Կապպադովկացին որ ըզ-
նոյն ասէր թէ Քրիստոսի Լստուածութիւ-
նն ոչ է Հօր :

(1) Մի օրի . Տուփինոս : մի օրի . Ուփեփինոս :

Ը . Ըթանասիրոս որդի դատերն թէ ու գորայ թագուհւոյ . սա գՅովհաննիսի ա ղանդն հաստատէր : Եւհաննոն Տարսոնի եւ պիսկոպոս , և Սեգէն Սելեւկիոյ զնոյն աճեցուցին երեք բնութիւն ասելով Քրիստոսի Ըտուծոյ :

Թ . Ըմբիգոս Կոստանդնուպօլսի , զնոյնն ասաց . թէ որ երեք անձանցն յատուկ բընութիւն ոչ ասէ երեք , նա հրեայ է և հա կառակ ուղղափառութեան :

Յայնմ ժամանակի եկն Հերեթն թագաւոր առ Յուստիանոս , և ունէր գիր ուղիղ հաւատոյ զարեւելեան եպիսկոպոսաց , զձայոց մեծաց և գՅակովբայ Կուրդնկարին և գՅղեքսանգրու պատրիարգին . և եցոյց յարքունիսն և ասաց . որ ոչ ձեռնագրէ աստ , ոչ է Քրիստոնեայ . և հրաժարեցին յորովք :

Եւ բարկացաւ Հերեթն Յուստիանեայ , և ասէ ցնա . ապշեալ և յիմարեալ ոչ գիտես թէ այս ամենայն ապականութիւնք երկրի վասն չար ժողովոյն է . և ընդէր ոչ բառնաս զնա , զի լիցի խաղաղութիւն (երկրի) ՚ի Տեառնէ :

Եւ ասէ ցնա Յուստիանոս . վասն քո երեսայ կալցին ախորժողքն ⁽¹⁾ զուղղափա

(1) երկու օրի . ուղղափառքն :

առևթիւն յայտնապէս, և համարձակեալք ընցին. և այլ ինչ մի նեղեր զմեզ:

Այս կոչեաց Հերեթն եպիսկոպոսս ուղ զափառս. և ետ ձեռնադրել պատրիարքունիս ուղլափառացն, որք իցեն ՚ի Կրստան գնուպօլիս և յԱնտիօք և յԱղէքսանդր և յԱրուսաղէմ. և առսքեաց զնոսս անդ սպառնալեաց թղթովք, թէ որ նեղեսցէ ըզնոսս (կամ նզովեսցէ): Այլ գնաց ինքն յաթուռ իւր:

Իայց զի համարձակեցան ՚ի բանի աստ ուղղափառքն և ասէին ընդ Քաղկեդոնիկան, թէ դուք զՆեստորին սւնիք, և զԹէօդօրիտին և զԹէոգարին. լուաւ Յուստիանոս և արար ժողով պատասխանի առնել իրացն. և պատրիարդ ունքն էին այսոքիկ. Իոմնաս՝ Անտիոքու. Ապոլինար՝ Աղէքսանդրի. Ալատիքէս՝ Կրստանգնուպօլիս. Իաքիլոս՝ Հռովմայ. որ կայր ՚ի Կրստանգնուպօլիս ՚ի Վաղութ, որ և ամբարտաւանեալ ոչ գայր ՚ի ժողովն. և հազիւ բերին զնա. և արարեալքննաւթիւն գրոց, նզովից արժանի դատեցան որք Նեստորի հաւանին կամ Սամուէս ասացոցն կամ Տարսնայոցն. և եթէ նորին իսկ նզովեալք են:

Իսկ Իաքիլոս ասէ զկնի հարիւր երե-

տուն ամի ոչ է մարթ անիծանել զգովելիսն թուեցեալ առաջնոցն . և խապանեցաւ առաջարկու թիւնն և գնացին :

Իսոյց Վրակղոս աշակերտն Յուլիանեաց յանդիմանեալ 'ի բողոմաց' ոչ զղչացաւ . ըզսա աղաչէր ժողովուրդն իւր զի արասցէ իւր փոխանորդ . և նա ասաց ես միայն զի սիրդ արարից եպիսկոպոս . երեք սարա է լինել ձեռնադրութեան եպիսկոպոսի :

Իսկ յորժամ մեռաւ, զձեռն մեռելոյն առանց կենդանի եպիսկոպոսին եգին 'ի վերայ Սարթուպոսի, և արարին եպիսկոպոս . և նա ձեռնադրեաց տասն եպիսկոպոս . և առաքեաց ընդ ամենայն երկիր տարածել զազանդն :

Եւ ոմն 'ի նոցանէ Սարգիս անուն գնաց յերկիրն Քամիրայ, և աշակերտեաց զգաղումն . և արար նոցա եպիսկոպոս Մովսէս անուն, որ և գկնի երեք ամի մեռաւ : Եւ զտուրբն Սեւերիանոս զրուարտեն նոքա, թէ զՔրիստոսի մարմինն ապականացու ասէր . այլ սուրբն անպարտ է աստի, զի նա ասէր թէ զապականացու բնութիւնս մեր էաւ . և անապական գործեաց : Եւ նոքա ասեն թէ յորովայնէ կուսին անչարչարելի մարմին էաւ և անմահ, և չարչարանքն և մահն

կերպարանօք 'է, և ոչ ճշմարտութեամբ ։
 Վնաց ոմն 'ի նոցանէ յԱյլքսանդրիա . և
 խառնեցան 'ի նմա այլ եւս աղանդք Պօն
 տայիք և Վադինայիք (1), և ձեռնադրեցին
 աղանդին պատրիարք . և նա արար բազում
 եպիսկոպոս . և ցրուեաց ընդ ամենայն երկիր :

Սի ոմն 'ի նոցանէ չոգաւ զհիւսիսիւ և
 յարեւելս . և եկն յԱջրունն (2) և ել 'ի Հայս .
 և ոչ ընկալան զնա . այլ առաքեցին թուղթ
 առ թէոդորոս պատրիարքն Նսիոքու . ե-
 թէ դուք զինչ ասէք այսմ աղանդոյ , տայք
 ողջոյն թէ ոչ . և նա կատարեալ էր զկեա-
 նըս իւր : Բայց յաշակերտաց նորա լուան
 զճշմարիտն և հալածեցին զնոսա : Բայց 'ի Վա
 պպադովկիայ բազումք խաբեցան 'ի նոցանէ :

Ասեն ոմանք թէ և 'ի մասնէ 'ի Հայոց
 սակաւք հաւանեցան առ ժամանակ ինչ մին
 չեւ 'ի կատարելոցն իւրեանց սաստեալք և
 զեն , և 'ի բաց կացին :

Յուստիանոս թագաւոր կամեցաւ նորո-
 գել զեկեղեցին Առաքելոցն և զուսպանա
 տունն թագաւորացն . և գտան երիս տապա-
 նըս Արճափակս (3), և գիր 'ի վերայ նոցա .

(1) Մի օրի . Հագինայիք :
 Մի օրի Հանինտայիք :

(2) Երկու օրի . Արզունն :

(3) Մի օրի 'ի լուսնոյն անի
 գտին զնշխարս առաքելոցն :

սուրբ Անդրէաս , սուրբ Ղուկաս , սուրբ Տիմոթէոս . և խնդաց քաղաքն ընդ գիւտ առաքելացն և փառաւորեցին զԱստուած :

Եւս և Աստուած որ ՚ի Վեսարիա Փապեռ տինացւոց առաքեաց աջայ ձեռն մի յանուն Յովհաննու Սիրուչին , և եղև կարծիք վարն նորա . սակայն պատուեցաւ ոսկեղէն յարկօք և ահամբք :

Իսկ Յուստիանոս շինեաց երկստասան վանք և եկեղեցիս իննասուն և վեց . և ոչ դադարեաց ՚ի ժամանակս իւր յաղքատանոցս և ՚ի հիւրանոցս շինելոյ . Աստի սկսանի թողաւ կան Հացոց :

ԳԼՈՒԽ ԺԵ .

Յողովոս որ յուր հարիւր եւթանասուն և մի թուին Աստուաց , և Ամթայ պատուհասին :

Ի յուրմն հարիւր եւթանասուն և մի թուին Աստուաց սկսաւ թուականն Հացոց , յերեսնեղբորդ չորրորդ ամին Յուստիանեաց , առ տէր Արտիսիւ հայրապետի . ՚ի թագաւորութեանն Պարսից Խոսրովու . Այլ առ Սովսիսիւ կաթուղիկոսիւ ասեն

զինի քառասուն ամի հարսմանն մերոյ վա-
սըն ազակին Վարդեղոնի :

Էւարուք և վասն ցաամանն Վիթ (1)
քաղաքի որ կրեաց ՚ի վեր քան զսոփրակեան
պատուհաս քանզի սւթն ամ սով կրեաց ,
և տարի մի հարան ՚ի դիւայ առ հասարակ ,
և թափեցան ի խեբաց . և կորուսին զբանա-
կանութիւն , հաջէին իբրեւ զունս և մեր-
կանացին առաջի միմեանց . և զսունս և զքա-
տացուածս իւրեանց , ոչ ճանաչէին . և ՚ի
միմեանց , ոչ պատկառէին . և շնային ընդ կա-
նայս ՚ի հրապարակս և յեկեղեցիս . և ողոր-
մէին նոցա մերձակայ գաւառքն . և երթա-
լին և զգուշանային նոցա , և ազօրէին
վասն նոցա , և ոչ դադարեաց չարն մինչեւ
ի լուլ ամին , և ապա զգաստացան : Եւ ՚ի
զգաստութիւն (2) եկեալ պատկառէին և ա-
մաչէին , և զգեցան սեաւս . և զնային յա-
րուսաղէմ և յայլ նուիրեալ տեղիս և ապաշ-
խարեցին . և անկաւ իննոսս մահտարածամ .
և մեռան ՚ի սակաւ աւուրս անձինս երե-
սուն և վեց հազար :

Իսկ թագաւորն Յուստիանոս մեծարէր

(1) Մի օրի . ունի ՚ի լուսնի
քն . ՅԱմիթ գիւտեարեալ
սով լինէր .

(2) Երկու օրի ՚ի զգայու-
թիւնս :

գժողովն Վաղկեդոնի, բայց զԹուղթն Հիւ
բասայ ու.ռ.հայեցւոյն ոչ ընդունէր. և ոչ հա-
ւատայր աստուայն թէ ընկալան ժողովն Վաղ-
կեդոնի : Իսկ յորժամ ստուգեաց ՚ի Վաքի-
լոսէ Հռովմայ պապուն որ ասաց այ՛ ընկա-
լան, և ընդունելի է, յօտն յարեաւ զայրաց-
մամբ (1) և ասաց երիցս. հեռի եղէց և հեռի
եմ յայդմ գաւանութենէ. և եղիցի նզու-
զեալ : Եւ զայս առաջեալ հրատարեաց ՚ի
նմանէ :

Իայց խոտորեցաւ. ՚ի հակառակն, և ըն-
կարաւ զԵջուլիանեայ հերձուածն, և գրեաց
առ ՚Եթանաս պատրիարքն Նտիոքայ ժողով
առնել և տեսանել զիրն. և ժողովեցան յՆն-
տիոք հարիւր իննսուն և հինգ եպիսկոպոսք
և նզովեցին զՅուստիանէ. և գրեցին առ
Թապաւորն զոր արարին, և յերկուց ազան
գից սրբեցաւ Թապաւորն. և մեռաւ ուղ-
զափառութեամբ Թապաւորեալ ամս երե-
սուն և ութ և ամիսս եւթն :

Եւ ոմն իմաստուն և սքանչելի այր պատ-
մեաց եթէ տեսանէի տեսիլ. դաշտ մի ըն-
դարձակ, և ՚ի մէջ նորս հնոց բորբոքեալ
անրոյս հրով. և դողայի յոյժ. և ասենցիս այս՝
տեղի տանջանաց Յուստիանոսի էր, բայց

(1). Մի օրի, զարմացմամբ :

ողորմութիւնն իւր և եկեղեցապատիւ բար-
քն ոչ եթող զնա հերձուածող մեռանել
և գալ յայս տեղի տանջանաց, և անգ յիշեա-
ցի յեկեղեցիս ուղղափառաց :

Յիտ նորա թագաւորեաց քեռորդին
իւր Յուստիանոս թրակացի . և էր այր
պատերազմող և ահարկու . և խոյս ետուն
ամենայն չարագործքն յերեսաց նորա . բայց
ցաւէին սոք նորա : Առ տա եկին արքա
րուեստաւորք 'ի () ամրոնէ և 'ի () անգոնէ ,
որ օճանէին զանձինս և վառէին հրով փայ-
արս և ելանէին 'ի վերայ և ոչ այրէին : Յու-
ռաջին ամին սորա երեւեցաւ հաւր բորբո-
քեալ (1) յօդդ 'ի կողմ հիւսիսի այնպէս ա-
հագին , մինչ զի բազումք 'ի տեպնէն մե-
ռան . և բերէր օդն քարտեղ այրեցած (2) , և
ժողովեցին յսլովք 'ի զամբիլս , և զահի հա-
րաւ երկիր :

Այլ յինն ժամ աւուրն ել ամբ միգախա-
ռքն , և 'ի նմա խաչ մի կաղմեալ 'ի լուսոյ :
Այլ տեսեալ բազմութեանն որ 'ի Նուստանդ-
նուպօղիս , առէին . տէր ողորմեա՛ ըստ մեծի
ողորմութեան քո :

(1) Մի օրի անի Դրամե-
ջն հաւր յերկնց և այլ նը-
շանք 'ի կոստանդնուպօղիս :

(2) Մի օրի յառէրս և փայ-
այրեցած :

Եւ ասէ պատրիարքն ցթագաւորն մի երկնչիր . պատուեաց զբեզ տէր երեւմամբ խաչի որպէս զմեծն Կատանդիանոս . և արդ ընդէք ոչ կարօտիս և առաքես յՎիրեմիէս քաղաք Կորսց և բերեն անդի զխաչն տեբաւնական . և առաքեաց թագաւորն զօրս և զօրագլուխս , և առին զնա հազիւ անաթի և բերին յԱնտիոք . և նոքա եւս ընդդիմացան , զի մի տացեն զխաչն պարծանք և պահապան աշխարհին տանել յերկրէ անաթ : Եւ զկնի յորով հակառակութեան հատին զնա սղոցաւ ընդ մէջն , և թողին անդէն զհաւասարորդն . և զկէս նորա առին և տարան :

Եւ ել ընդ առաջ նորա թագաւորն և ամենայն քաղաքն , և տարան զնա և եղին ՚ի մեծ եկեղեցւոջն մեծաւ պատուով :

Հայնմ ժամանակի ինդրեցին Հայք յօգնութիւն ՚ի Հուսաբանեաց , զի մի տացեն հարկս Պարսից . և ետ նոցա զօրս և ընդդիմացան Պարսից , և կուտրեցին զօրս նոցա :

Եւ առաքեաց իտորով թագաւորն Պարսից . աս Հուստիանոս . և ասէ . ասբ . բզ . հարկն հայոց դու թէ ցաւես վասն նոցա , և թէ ոչ թող զնոսս կալ ՚ի հնազանդութեան իւրեանց . և լուաւ ընդդէմ պատասխանի :

Օ՛րնչ կայ ասէ քո և քրիստոնէից . և անդիտանաւս եթէ 'ի ձեռն շայց այսրէ՛ առնում զ(1)՝ ծբին և զոր ինչ ունիս 'ի Սիջ գետաց . և երկեաւ խտարով և լռեաց :

Օյսու աւուրբք էառ հրաման 'ի թա գաւորէն (Յովհաննէս Պատրիկն խօսել ընդ շայս և ընդ Սորիա յաղագս հաւատոյ և եկին 'ի Վաղանիկէ , և խօսեցան ընդ Յովհովք Վուրդնկարն . և եղև ժողով մեծ լը կամէր Պատրիկն տալ ընդունել զանուրբ ժողովն Քաղկեդոնի , և քամահեցին զբանիւք (1) նորա և ոչ լուաւ նմա :

Բայց Յովհաննէս եպիսկոպոս Սարմա տոյ մարդ պիղծ և ապականիչ եգիր 'ի կամրս թագաւորին կռուել ընդ ուղղափաւսրն . և առնու զաթսո նոցա և զեկեղեցիս և զհամարձակութիւն . և մատնել կապանաց և տանջանաց և մահու եթէ ոչ գաւանեն զնոցայն . սր եղև իսկ յետ քառասուն ամի արքորանաց (2) և հալածանացն մեր և շրջին եպիսկոպոսք հանդերձ զօրակաւոր սաւսերաւորք , և զհաւանեալն կրկին մկրտէին և եկեղեցականն ձեռնադրէին . և զոչ հաւանեալն պէս պէս տանջանորք լա :

(1) Ոմանք՝ բանիւք : (2) արքորանացն :

(3) Երկու օրի , զագարի .

պանանէին և յաքսոցս և ՚ի բանտս տային :
 Ի՛նչ ցաւ էր երկիր ծանր ազեօտիւք, զորս ոչ
 կարեմ ընդ գրով արկանել զանցս չարչարա-
 նացն, զոր կրեաց սուրբ եկեղեցի :

Իսկ զկնի հազարաց և բիւրուց սպանա-
 նելոյն հրամանաւ շարին Յովհաննիսի որ
 եղաւ պատրիարք Կրտսանդնուպոլսի, տալիս
 կացաւ Թագաւորն, և խոցտոէր սիրա նա-
 րա : Եւ ասայ ընդ անորէնն Յովհաննէս,
 տայեա քնն գրով զստատկանութիւն քս.
 և նա յաղաղէր զքանն և ատէր ջթագաւո-
 ըն, զի՛ է քեզ սյդ. եղաք ՚ի բանտի զայրն
 հռչակաւոր զՅովհաննէս, եթէ զնա կա-
 բեմք ՚ի հաւան անել՝ բարձրանայ Թագա-
 ւորութիւն քո աննմանն ամենայն Թագա-
 ւորաց : Եւ առսքեցին առ նա Թագաւորն
 և պատրիարքն պատգամաւորս քարո՛ւմ ա-
 ղաչանօք, զի ելցէ ՚ի բանտէ և արասցէ իա-
 ղաղութիւն անդամացն Քրիստոսի, գաւա-
 նելով զչորտոր ժպսիսն, և պիտցին զայս
 բազում անգամ, և նա անխիւք գարձու-
 ցանէր զգրագամաւորսն : Եւ էր նա ՚ի գի-
 ջին բանտի, և արորէին ժարմիք նորա ՚ի
 պէս պէս ցաւոց գլխայ և ստից և ամենայն
 սկիւրաց, և եռային ⁽¹⁾ ՚ի նա սրդուիք, ոչիւք

(1) Բանդ՝ եռային :

և բողբոսք և պահէին զդուռն նորա , և ոչ ոք մտանէր առ նա . և ճանճք և պիծակք կեղեքէին զնա , և նա դռնու թեամբ փառաւորէր զԱստուած :

Իսկ զինի բազում աւուրց եմուտ առ նա երիտասարդ ⁽¹⁾ մի ազգափառ , և խնդրող արօթից . համբուրեաց զնա և լուաց ՚ի վիրաց անտի . և զգեցոյց զնա և մխիթարեաց . և եդ առաջի նորա կերակուր ⁽²⁾ և սննդ . և եկեր և արք և բերկրեցաւ յայժ ծերն . և զաւուրս ու թ այնպէս առնէր և օրհնէր զնա . և գոհանայր զնմանէ : Եւ երիտասարդն օր ըստ օրէ քաջաւերէր զնա ի մաստուն բանիւք ՚ի վկայութենէ գրոց . երանի ասէ համբերողաց իբրեւ զ(3)որ , և բոլրանիէլ . և դովաւ բոլորին պսակք նահաւատկաց և որ ինչ ամենայն գիրս գրեալ է բանայր նմա . զարմանայր սուրբն , և ասէ զնա . օրհնեալ ես դու որդեակ զի հանգուցեր զիս և ուստի է քեզ այդ իմաստութիւնն ՚ի աջ զայսութեանդ զոր ես ծերութեամբ իմ ոչ պիտեմ . օրհնեալ է Հոգին Աստուած , որ խօսի ՚ի քեզ :

Եւ յեա այսօրիկ եկն առ նա այրքեպիս

(1) Մի օրի ունի ՚ի ըստն առ Գաորիարքն :
 յէն . Բրիտաս եկն ՚ի զնգանն (2) Մի գրի : անգրն :

կապուս պատրիարքին և ասէ ցնա . Հայր սուրբ շատ է լնւր արդ , և լնր առաջնորդ խաղաղութեան : Եւ ասէ ցնա . որդիք սաւտանայի զխնորդ ոչ ամաչէք . Վրիստոս լ'ստուած մի խնայեացէ 'ի ձեզ . զի եթէ ճրջմարիտք էիք . ամաչել արժան էր զինի այոքան դառնութեան զոր արարիք եկեղեցւոյ . թող թէ հերետիկոսք և չարափառք և ասելիք լ'ստուծոյ . և նա գնաց և ոլատմեաց զամենայն ասացեալն թագաւորին և պատրիարքին :

Իսկ երիտասարդն համբուրեաց զծերն և ասաց , որչ մնա՛ հայր զի երանեսս աստի և լուսաւորեսս զբաղումս . որ էր ինքն Վրիստոս մխիթարիչն պատանի և զայս ասացեալ ծածկեցաւ 'ի նմանէ :

Եւ նոյն ժամայն եկին զինուորք և հանին զՆովհաննէս հրամանաւ թագաւորին և պատրիարքին . և տարան ընկեցին զնա 'ի կղզի մի բարբարոս մնացեալ 'ի կռապաշտութեան . զոր զամենեսեան լուսաւորեաց նշանօք և արուեստիւք և բանիւք վարդապետութեամբ բազում բիւրս ⁽¹⁾ արանց մը կրտեալ 'ի փառս Վրիտաստի լ'ստուծոյ մերոյ :

Յետ այսորիկ խնդրեաց դարձեալ թա-

(1) Մի գրի . ունի . ԸՃ բիւրս . Մի գրի . ԻԸՃ բիւրս

գաւորն զդաւանութիւնն Վաղկեդոնի գըրով . և ետ ցնա պատրիարքն :

Եւ հառաչեաց Թագաւորն և ասէ աւանդ զուր սպանելոյն , Եւ տարփն է սցս ազանդ : և ընկէց յաթուոյ զպատրիարքն . և հալածեաց զնա նախատանօք . և ասէ յԵւստատաս զօրապետն , դարձո վաղվադակի զուղ զափառան յաթու և ՚ի հայրենիս իւրեանց , և Վաղկեդոնիքդ բարձցեն զարիւն սպա նանելոյն . և մի երեւեպին երեւաց իմոց մինչեւ հանգեաց սակաւ մի :

(1) Աստու ժամանակօք ժողովեցան մոզք և մոզպետք առ Թագաւորն (1) Վարսից . և ասեն ընդէր ոչ առնես գու նման Թագաւորին (Յունաց . զի զամենեւեան որք ոչ հաւանին օրփնաց նորա , չարաչար տանջանօք սպանանէ զնոսա . և քանիք են ընդ քս Թագաւորութեամբդ , որք արհամարհեն զարեգակն և զհուր , և ներես նոցա :

Եւ յայնմանէ շարժեալ Թագաւորին ան թիւս կուտրեաց ՚ի քրիստոնէից , և արար վկայս ճշմարտութեանն :

Եւ առաքեաց ՚ի Հսցս զնել անդ արուն

(1) Մի օրի ասի Դուսան . բազաշտ էր . և չարչարքք զն . Պարսից Թագաւորն էջ . զքրիստոնէայն :

կրակի, և հարկ փռնել նոցա 'ի հրատաշտու թիւն :

Իսկ նոքա խրախուսեալք յԱստուած դիմեցին 'ի վերայ նոցա և կոտորեցին զմեզան և զզօրսն Պարսից :

Եւ մեծ կաթուղիկոս Հայոց չոգաւ 'ի կրտանդնու պօլիս ածել անտի զօրս յօգնա կանութիւն իւրեանց : Եւ ել քաղաքն ա մենայն ընդ առաջ նորա 'ի պատիւ, և տարան զնա 'ի պատրիարքարանն, և յամեաց անդ զի ոչ էր յատակ զօրն (Յունաց :

Իսկ ժողովուրդք երկրին հայոց երկեան, մի գուցէ խաբլոցի կաթուղիկսն յաղանդաւորացն 'ի պատճառս կարեացն (զօրաց) նոցա : Եւ առաքեցին առ նա թուղթ ըզգուշութեան և վարդապետս իմաստունս և ասեն. յԱստուած ապաւինեոցուք և միտացուք զյաւիտենական կեանքն և զհաւատս կենդանիս և աստուած ընկալս անցաւոր և անաստուած կենաց. դարձիր 'ի տուն քո :

Իսկ սուրբ հայրապետն նախ քան զգնալ դեսպանացն կատարեալ էր ուղղափառ հաւատով, և պատուով եդեալ 'ի շիրմի ուղղափառացն որ անդ հրամանաւ արքային, և ընդ յուսոյն իւրեանց ապրեցան Հայք

աստուծով զօրացեալ 'ի Պարսից և 'ի Քաղէկեդոնացւոցն . և եղև մեծ ամբուժիւն հաւատոյ ուղղափառութեան :

Իսկ Սոփիայ Թագուհին սնեալ ուղղափառութեամբ հաղորդէր Ղնդրիասոյ յիբիցուէն իւրմէ, և ածեն զնա երբեմն 'ի հաւան զի գնացէ յեկեղեցի Քաղկեդոնացւոցն : Եւ (իբրեւ) գնաց անդ ամ յի, երեւեցաւ Մտուածածինն և ասաց, դուռտըր ընդէր թողեր զիս և գնացեր ընդ հերետիկոսն . և (նա) ասէ ցնա . մայր տեառըն, ուս՛, ուս՛ (1) ինձ գաւանութիւն ճշմարիտ : Եւ ասէ սուրբ կոյսն բաւական է քեզ ասելն . Հայր և Արդի և Հոգի սուրբ սղորմեա՛ ինձ . և ոչ երթալ առ Հերետիկոսն :

Եւ յուժերորդ ամին իւր Յուստիանոս արար զմօյութեռ որդին իւր զՍարկիանէ՛ Վեսար . և առաքեաց զգօրսն 'ի վերայ Արժբնայ . և գնացեալ նորա 'ի Տարայ , առաքեաց զգօրսն 'ի Պարսս , որք դարձան բազում աւարաւ . և երկեան Պարսիկք յերեսաց Սարկիանեայ : Եւ Սարգուանն սր կայր 'ի Աճբին . հնազանդութեամբ և ընծայիւք յամեցոյց զՍարկիանէ 'ի Տարայ . մինչև ե-

(1) Մի օրի . ար՛ ինձ գաւանութիւն ճշմարիտ :

չից զքաղաքն ռոճկօք . և եհան զքրիստոսն
նեայսն անտի :

Իսկ ՚ի զատկի տօնին չոգաւ Սարկիանէ
և պատեայ (1) զՍճբին և նեղեցին յոյժ . և
մերձ էին յառնուլ . և յանկարձ եկն Վիա
կիոս ոմն փոխանակ Սարկիանեայ և եհան
ղնա ՚ի պատուոյն հրամանաւ Թագաւորին .
և ստէր Սարկիանէ . Թոյլ տուր ինձ աւուրս
երկուս և առից զքաղաքս , և ոչ կամեցաւ .
և կարծեաց զօրն եթէ մեռեալ իցէ Թա
գաւորն , և Թողեալ զքաղաքն ցրուեցան :
Եւ պատճառ իրայն եղեւ այսպիսի :

Երկիրն Տաճկաց կային ընդ երկու իշ
խանութեամբ ընդ Պարսից և ընդ քրիստոս
նէից . Վրիստոնեայքն Թագաւոր սենէին
իւրեանց զՍնդուր զորդին Հերիթայ , և
էին բարեկամք և օգնականք Հռովմայեց
ւոցն հայրենեօք սակս Վրիստոնէութեանն :

Մրդ Սնդուրն գնաց ՚ի վերայ Պարսից
և գերեաց զերկիրն և դարձաւ . և եկն նույ
տաւ ՚ի Տաճկաստան ՚ի բաժնին Պարսից . և
նոքս կարծեցին թէ Թագաւորն Պարսից է .
և ոչ պատրաստեցան . և բաղուիք ելին առ
նա պատարագօք և սպան զնոսա . և տա
րածեցաւ ընդ երկիրն և կոտորեաց և գե

(1) Մի օրի . պարսեայ :

րեաց զնոսա . և ժողովեցան զօրն Պարսից
 Կնալ յերկիրն Ս՛նդուրին :

Եւ խնայեալ Ս՛նդուրն առաքեաց առ
 Յուստիանոս . և խնդրեաց սկիբազում զօ-
 րս Վարձելոյ ընդդէմ Պարսից :

Եւ յասեաւ Յուստիանոս և գրեաց և
 ասաց . եկեսոյես առ Սարկիանէ , և տացես
 նմա օգնութիւն վասն Ս՛ծբնայ . և առ զնա
 ընդ քեզ և օրհնեա զերկիր քո . և պատուի-
 րեցի նմա տալ քեզ սկիբ (բազում) որչափ
 և կամիս : Եւ գրեաց առ Սարկիանէ թէ ջա-
 նա փութա՛ որսալ զՍ՛նդուրն ՚ի կորուստ .
 և առ զգլուխ նորա և առաքեա ինձ աւե-
 տիս :

Եւ ՚ի խնամոցն Արտուծոյ փոխեցան
 թուղթքն և տարան զՍարկիանեաց թուղթն
 առ Ս՛նդուրն , և զՍ՛նդուրին առ Սարկիանէ .
 և կարծեաց Յուստիանոս յորժամ լուաւ .
 թէ Սարկիանէ առաքեաց զթուղթն առ
 Ս՛նդուրն . և առաքեաց ընկէց զնա ՚ի պա-
 տուոյն :

Իսկ Ս՛նդուրն օրհնեաց զնախատեսաւ
 թիւն Արտուծոյ , զի օգնեաց նմա և կեցոյց .
 և գրեաց առ Յուստիանոս զչարութիւն
 նորա :

Իսկ Պարսիկքն իբրև գիտասցին զիրքն ,

Եթէ Սեդուքն ոչ օգնէ Հռովմայեցւոց շողան ՚ի վերայ զորացն Հռովմայեցւոց, և կոտորեցին զնոսա. և գնացին մինչեւ Ղև տիրք և գերեցին զանե՛նայն Արշապետս որ ընդ Հռովմայեցւոյք, և երթեալ նոտան ՚ի վերայ Տարայոյ. զի բազումք զերծեալք ՚ի զորացն յանդէին անկեալ յամուրս որք եկեալ (ելեալ) արասքս ցուցին մեծ քաջութիւնս :

Եւ Պարսիկքն խաբէութեամբ տեղի ետուն որպէս թէ կամիցին պնայ, և աշխարհեալ զորացն (Յունաց թողին զպարսպն. և գնացեալ հանդէէին և ուստին հաց. և գարձան Պարսիկքն և բախեցին զպարսպն և յամե՛նայն կողմանդ ամնդուխս եղեալ միջտին ՚ի ներքս և կոտորեցին առ հասարակ. և գնացին բազում ուրախութեամբ յաշխարհն իւրեանց :

Իսկ Թագաւորն Պարսից խոսրով ընտրեաց ՚ի գերերոցն աղջկունս հինգ հազար կուսանս և պանձս բազումս. և առաքեաց յերկիրն Թեոալացւոց ՚ի Թուրքաստան պատարագս նոցա, և գիր աղաչանաց զի եկեւցէն նմա յօգնականութի պատերազմեց ընդ Հռովմս և ընդ Հայս և ընդ Տաճկաստան :

Իսկ ՚ի պնայն իւրեանց սրբուհի կուսանս

քնն թանային արտասուօք զՃանապարհն .
 զի անդամքն Վրիստոսի երթային գեշ գա-
 ղանաց . և խորհեցան կուսանքն ընդ միմեա-
 նրս զոր ինչ առնելոց էին . և իբրեւ հասին
 ՚ի գետն մեծ ասեն ցզորսն , արարէք ընդ մեզ
 ողորմութիւն , ՚ի բայ գնայէք յաչաց մերոց
 զի լուսացուք ՚ի գետս վասն տօթոյս . և հա-
 ճոյ թուեցաւ բանն առաջի նոցա և գնա-
 ցին հեռագոյնս :

Իսկ իմաստուն կուսանքն հեղին արտօսք
 բազում և եղին ծունր ասելով , Ըստուած
 հարցն մերոց սպանելոց . Վրիստոս որդի Ըլ
 տուծոյ , պատկ և փրկութիւն Վրիստոնէից
 և անախտ փետայ սրբութեան կուսանաց , եկ
 առ մեզ և տես զհանդէս մեր . և ընկալ բզ-
 մեզ առ քեզ . և մի տար զգառինս քո կե-
 րակուր գաղանաց աղաչանօք մօր քո սնա-
 րատի և բարեխօսութեամբ ամենայն սրբոց
 քոց . և մեր ճնողայն արեանցն հեղմամբ
 առ զբոյսս ՚ի քեզ ապաւէն մեր (Յիսուս . և
 քեզ փառք յաւիտեանս ամէն : Ըլ զայս
 ատայեալ ելին ամենեքեան ՚ի կամուրջն և
 վայթեցան ՚ի գետն մեծ և անհաւն ասպըն
 ջախան յոլովից գետոց :

Իսկ իմացեալ զօրացն ՚ի ճղփմանէ փա-
 խեան ընդ առաջ նոցա . և զմի զք ոչ դարին

կենդանի և լացին բազում ժամս, և տրումու-
թեամբ դարձան և պատմեցին թագաւորին,
և հիացաւ յոյժ . և ոչ եղել նոցա մեղադիր :

Եւտ այսորիկ Յուսափանոս հաշտեցաւ
ընդ պատրիարքին Յովհաննիսի . և լուաւ
բազում գորովանս 'ի Քաղկեդոնացւոցն յա-
ղագոս գաղարեցուցանելոյ ղհաղածանս ուղ-
ղափառայն . զի ահա ամենայն աշխարհ հա-
ւանեալ էին : Այսն որոյ դարձաւ 'ի չարու-
թիւնն իւր յոյժ առաւելլութեամբ 'ի հա-
լածումն և 'ի մահ ուղղափառացն . զոր գիր
ոչ բառնայ 'ի պատմել, և լսելէք ոչ տանին
զճանրութիւն աղետոյն՝ զոր արար նա սուրբ
Լիկեղեցւոյ : Այսն որոյ առաքեաց Լյտոււած
գեւս չարագոյնս 'ի թագաւորն և 'ի պատ-
րիարքն և մոլեգնէին . և իբրեւ գուն հաջե-
ին . և իբրեւ զկատու զնկէին, և տան մա-
տամբ ձեռացն զհերս և զմօրուս ճողէին .
ուէնէին և այլ ցաւս՝ որ 'ի մահ փութացու-
ցանէր :

Եւ 'ի սակաւ մի դիւրեջն հարցանէին
ցեփաւարն . ով նոսոցի յաթոս քս . և նա
բազում անգամ անուանէր զնօտար ոմն Տի-
բերիոս անուն թրակացի, ազգաւ Յոյն .
զոր եղին թագաւոր, և 'ի նմանէ և այսք է
Յունաց թագաւորութիւն . զի 'ի Վայիոս

Յուլիոսէ մինչեւ 'ի սա՝ յիսուն թագաւոր
Յուսնկ էին աղլաւ :

Ի այց 'ի ժամանակս Սակեդոնացւոցն ե-
րեսուն և ութ թագաւորքն Յունաց կոչէին
'ի Կռոնոսէ մակեդոնացւոյ մինչեւ 'ի Իբա-
սոս (1) : Իւլ արդ երկրորդ անգամ սկսաւ 'ի
Թուխ Ասորոյ ութ հարիւր ութսուն և
վեց , և Հայոց 'ի հնգետասան : Ի այց տա-
կաւին Հռովմայեցիք կոչին վասն Կոստանե
դնուպոլսի , զինոր Հռովմ կոչեաց վնա Կոս-
տանդիանոս , և զօրքն իսառնեն ընդ միմեա-
նրս վասն համ իշխանութեանն :

Յայնմ ժամանակի թագաւորն (2) Պարսից
հպարտացեալ վասն յաղթութեան որ եղեւ
նմա 'ի Սիլուպեսոս , չուգաւ 'ի վերայ Հայոց
որք ցուցին մեծ քաջութիւնս . և երկրորդ
անգամ կորագլուխ դարձուցին սակաւ ինչ
սատարելով նոցա Յունաց :

Իսկ երրորդ անգամ ժողովեալ դայ զկող-
մամբն հիւսիսոյ պատելով զերսոմք (3) եկն
'ի Կապադովկիա , և ընդգիմացան նմա (նոցա)
զօրքն Յունաց սակաւ . ինչ , և դարձան ընդ

(1) Մի օրի . Բրատոս :

ցեալ :

(2) Երկու օրի . Յայնմ
ժամանակի թագաւորեաց
Պարսից Արմիզդ հպարտս .

(3) Բմանք՝ պատուելով
զներինս , Մի օրի . պատ-
ելով զներինս : Մի՛ պատագների

կրօնին . և իջեալ Պարսիկն 'ի վերայ Սե-
բաստիոյ , առ զնա և այրեաց հրով :

Եւ վերստին զօրացեալ Յունաց եկին և
առին զքանակետոյն Պարսից և զոռն կրա-
կին զոր շրջեցուցանէին ընդ ինքեանս , և
քահեցին զնա . և թէ ոչ էին աղմկեալ ինչ
զօրքն Յունաց՝ սպառեալ էին զՊարսիկս :

Եւ այց գտեալ 'ի նոսա պատճառս քաջա-
ցան Պարսիկքն . և չոգան 'ի Սելուսնի Հա-
յոց . առին և այրեցին զնա : Եւ յղեցին
առ նա զօրքն Յունաց և ասեն . այդ ոչ է
օրէն թագաւորաց այրեցողութիւն . ոչ գի-
տես , եթէ մեք ոչ արարաք երկրին քում
այգպիտի ինչ . թէպէտ ոչ ունէաք ընդ մեզ
թագաւոր :

Եւ զգտեղի տո , և պատերազմեսցուք
գարձեալ . և իբրեւ լուա զքանս Յունաց
Պարսիկն , ամաչեաց յոյժ . և դադարեաց
յարեւելից կուսէ քաղաքին . և հասեալ
առ նոսա զօրացն Յունաց զամենայն գիշե-
րն , և կացին հանդէպ նոցա յառաւօտ
մինչեւ ցինն ժամ տուրն , և ոչ խառնեցան :

Եւ պա Պարսիկքն տկան անցանել ընդ
Եփրատ և գնալ . և իմացեալ Յունացն գի-
մեցին 'ի վերայ նոցա , և փախեան Պարսիկքն
և 'ի տապնապէ փութոյն առաւել մասն նոցա

գետամոյն եղև . եւ դնացին Պարսիկքն
 ոչ յաջողեալք . և եդ օրէնս Թագաւորն
 Պարսից , մի ելանել Թադաւոր 'ի յաւար 'ի
 պատերազմ զօրու . բայց եթէ ընդդէմ Թա-
 գաւորի նմանոյ իւրոյ :

Իսկ զօրքն Յունաց դնացին առ հիւսիս
 սով . 'ի մասն ինչ Հայոց յաւար , վասն պատ-
 ճառի ուղղափառութեան նոցա :

Իսկ նորա խաչիւ և աւետարանաւ ելին
 ընդ առաջ նոցա որպէս քրիստոնէից , աք-
 կանելով երկիւղ և գութ փրկական զինու-
 քն Քրիստոսի :

Իսկ ատեցողքն լուսոյ , և ատելիքն Վը-
 րիստոսի Աստուծոյ (1) մղեգնեալք արկա-
 նէին 'ի խոնարհ ղխաչն և զաւետարանն . և
 կողոպտէին զեկեղեցին և եկեղեցականն . և
 զաշխարհականն անողորմ սպանանէին . և
 զհաւատաւոր կուսանն խայտառակէին ,
 և զգինոս կանանցն ականջօքն կտրէին . և
 զապարանջանն մորթովք բազկացն խլէին .
 և բազում և այլ անօրէնութիւնս գործէին .
 և առեալ աւար բազում դարձան օրպէս 'ի
 մեծ յաղթութենէ , և նստան յերկիրն իւ-
 րեանց անհոգութեամբ 'ի խրախանալ .

(1) Երկու օրի . ատեցող . ճշմարտութեան :
 իւրն լուսոյն եւ թշնամիքն

Թողով զերիվարս , և մերկանալով զզէնս :

Եւ եհաս բարկութիւն տեառն 'ի վերայ նոցա . և դարձոց զմեզո նոցա 'ի գլուխս իւրեանց . քանզի մասն ինչ 'ի զօրացն Պարսից իբրեւ իմացան զչարիս նոցա , ծածկեցին զանձինս և ոչ գնացին ընդ Թագաւորին Պարսից . այլ այնմ սպասեցին , և եկին գտին զնոսա այնպէս անպատրաստս և Թուղայս 'ի ձեռաց Աստուծոց . և առին զամենայն երիվարսն և զզէնսն , և հարին զնոսա , և գնացին բազում ուրախութեամբ :

Եայնմ ժամանակի ժողովեցան եպիսկոպոսք և միակրօնք և վանաց երիցունք Միջազետաց և Հայոց որք ընդ Հռոմովք էին . և չոպան առ Տիբեր , և ասեն տուր մեզ խազապութիւն վասն հաւատոյս մերոյ . և մի խումբեր զմեզ և ծառայեցուք մեք միամիտութեամբ . և կամ սրով քս սպան զմեզ : Եւ աստեհին նոցա Վազկեգունիկքն . և լուեցոց զնոսա Թագաւորն . և ասէ . լուարուք ինձ ասացից զոր գիտեմ . Թագաւոր Յուստիանոս կայր 'ի չարաչար ցաւսն և ըստ սասաւորէի նմա ես , և տեսանէի զհրեշտակ Աստուծոց , զի ժամու ժամու սաստէր գիւին որ նեղէր զնա . և յիշատակէր նմա զչարիսն զոր արմբր նա ընդ յուզղափառսն :

և դարձեալ թոյլ տայր դիւին լլկել զնա . և ասէր յիս մի գնար ընդ շաւիղս դորա , որ ջանայ առնուլ զթագաւորութիւնն այնմ , որ արար զգա թագաւոր . վասն որոյ կրէ զարժանն իւր : Եւ 'ի յերս հոգւոյն ասաց ինձ (Յուստիանոս . երկու բան զիմ արա որ դեակ , դարձս զհալածեալսն յինէն և գնա օրինօք նոցա . և կայ հնազանդ . Սոփեայ որ էր քո թագաւոր . և արդ եղեւ քեզ մայր . և ինդրեցէք ինձ ողորմութիւն : Եւ այժմ երթայք թաղապութեամբ հանգերուք 'ի տեղիս ձեր , և արարէք ազօթս կենդանեաց և մեռելոց . և որ որ աւելի ինչ ասէ յասե լիս է անձին իմոյ . և գնացին ուղղափառքն գոհութեամբ Նստուծոյ 'ի տեղիս իւրեանց :

(Յեա այսորիկ պատրիարքն Կոստանդնուպօլսի խրատէր զթագաւորն թողուլ լլկելինն , և առնուլ զթագուհին իւր . քանզի ոչ կամի ասէ Սոփեայ մտանել կնոջ քո 'ի քաղաքս : Եւ ասէ զնա թագաւորն . ձրչմարտութեամբ հասեալ եմ 'ի վերայ եթէ Հոգի Նստուծոյ և երկիւղ նորա ոչ է յազանդդ ձեր . արդ ասես ինձ թողուլ զկին իմ օրինաւոր որ եղեւ ինձ աղքատութեան իմոյ կցորդ , և ծնաւ ինձ երիտ որդիս , և ինչ ոչ մեղաւ ինձ , և առնուլ զթագուհին

որ տուաւ (եւս) ինձ մայր իմ. և ⁽⁴⁾ Եհան
զնա ամօթով յաչաց իւրոց : Եւ լուաւ Սա
փիւնց , և ան երեւելի փառօք զկին նորա ՚ի
քաղաքն . և սիրեաց զնա և կոչեաց զանունն
նորա Հեղինէ :

Իսկ Տիբերիոս էր աղքատասէր և ողոր
մած . և եդ սահման անձին իւրում ՚ի կեա
նքս իւր աւուրն եւթանասուն երկու կեն
դինարս բաշխել աղքատաց :

Յաւուրսն յայնուիկ լուաւ Մնդուրն
զմահն Յուստիանեայ և զթագաւորելն Տի
բերեայ . և եկն առ նա , և եղև մեծ ու
րօխութիւն : Եւ ասէ Տիբեր ընդէր թոյլ
եսուր Պարսիցն համարձակել ՚ի վերայ մեր
Իսկ նա հանեալ զթուղթն եւս ցնա զոր գը
րեալ էր Յուստիանոս առ Սարկիանէ վասն
սպանման նորա . և ամաչեաց Տիբեր և ա
մենայն զօրն Յունաց : Եւ ասէ Մնդուրն .
ես վասն զի լուայ թէ արարիք խաղսղու
թիւն ուղղափառացն , հաշտեցաւ . սիրա
իմ ընդ ձեզ և հանգեաւ : Եւ արդ՝ ՚ի պա
տիւ երեսաց իմոց քարոզեացի ուղղափա
ռութիւն յայտնապէս : Եւ հրամայեաց
Տիբերիոս և գրեցին : Եւ գնաց Մնդուրն

(1) Ամենայն զիստի ունին . առնուլ զթագուհին իմ՝ որ
տուաւ ինձ մայր . և Եհան զնա ամօթով յաչաց իւրոց

ՂԻՆՈՒՄՔ . և իբրեւ խօսէր սակա ուղղափառ
 ուղթեան ընդ Վրիպորի պատրիարքին , ե-
 հաս առ նա թուղթ , եթէ լուան Պարսիկ ք
 վասն Բրիստոսի և ահա քան ՚ի վերայ մեր
 յերկիրս Տաճկաց . և գնաց Սնդուրն յաշ-
 իարհն իւր :

Եւ գաղարեցին Պարսիկքն :

Ի չորրորդ ամին Տիբերեայ ելին Միլա-
 քըն ⁽¹⁾ անղէն և անձի և մերկք . և եկին ՚ի
 Թրակ և ՚ի Թեսաղոնիկէ , և առին զերամակն
 արքունի , և զառնա զինուց և զինադործաց
 և եղեն զօրք և գնացին պաշարեցին զՍեռմի-
 և առաքեցին առ Թագաւորն կամ՝ կռուել
 ընդ նոսա կամ սալ զքաղաքն Սեռմի , զի բը-
 նակեացեն ՚ի նմա խաղաղութեամբ :

Իսկ Տիբեր յամեցոյց զնոսա ական ունե-
 լով գալայ Վակլարտացն ⁽²⁾ և ապա ետ նո-
 ցա զքաղաքն . բաց ՚ի մարդոյն :

Իսկ բարբարոսքն մտեալ ՚ի քաղաքն տե-
 սեալ զքնակիչսն ներքեւեալ ՚ի սովոյն , և ա-
 րարին ոչ սակաւ մարդասիրութիւն սալով
 նոցա հաց և գինի . զի պակասեալ էր ՚ի սը-
 զարն մինչեւ ցշուն և ցկատու զսր կերեալ
 էին . բայց ՚ի յուտերն զհացն անցադու-

(1) Ոսանք՝ Սկօքն :

ցըն : Մի օրի . Լանկվար-

(2) Մի օրի . Լուկվարտա-

տացն : Մի՝ Լուկվարտացն :

Թեամբ մեռանէին : Եւ նոցա զայն եւս գիտացեալ տային նոցա կակղապոյն կերակուր եւ ստիաւ սակաւ մինչեւ հաստատեցան . եւ ապա հանին զնոսա 'ի քաղաքէն . եւ ինքեանք բնակեցան ամ մի , եւ պրեցաւ քաղաքն յանկարծակի . եւ նորա ելեալ գնացին յաշխարհն իւրեանց կարծելով թէ Մտուած երկրին հաղածէր զնոսա :

Յայնմ ժամանակի Տիրեր արար զՍօրիկ կետար . եւ առաքեալ 'ի Պարսս . եւ նորա երթեալ եգիտ գիամուրջ մեծի գետոյն քակեալ 'ի Պարսից . եւ կարծեցաւ թէ Մնդուրն իցէ քակեալ . եւ դարձաւ չարսիտեաց , եւ անկան 'ի հնարս կորստեան :

Եւ ոմն յիշխանացն Մանկանա անուն խոստացաւ ըմբռնել զնա . եւ առեալ զգորսն գնաց որպէս թէ 'ի Պարսս . եւ առաքեալ առ Մնդուրն աղաչանս զի սակաւ արամբք եկեացէ առ նա 'ի գաղտ . զի խորհեացին ինչ վան Պարսից :

Իսկ նա առանց կտակածանաց գնաց առ նոսա . եւ կալան զնա 'ի գիշերի յարբեցու թեան եւ յանհոգութեան ժամու . եւ առաքեցին առ Տիրեր . եւ եգին զնա 'ի բանտի :

Եւ լուեալ զբանն զայն անկարծելի որդին Մնդուրայ՝ եւ զօրօք յերկիրն Յունաց յա

ւար . եւ առնոյր գանձս և անասունս . եւ մարդկան ինչ ոչ մնասէր : Եւ զայս արարեալ միանգամ դարձաւ . և իբրեւ գիտաց եթէ ոչ արձակեն զհայրն նորա քաջասրտեալ յան ձրն իւր եկն առ Տիբեթ դեսպանօք գնել ուխտ յաւիտենական երգմամբ չափ , և առնուլ զհայր իւր վասն որոյ և արարին իսկ և երգուան յանլուծանելի երգումն : Բայց ՚ի վախճանի բանին ասաց անօրէնն Սօրիկ . այդ եղիցի նշանակ մնալոյ երգմանդ , եթէ հաղորդիք ՚ի ձեռաց առաջնորդացս մերոց և ոչ գարշիք ՚ի մէնջ : Եւ ասաց Սնդուրն ես զայդ ոչ կարեմ առնել . զի բազում է ազգն իմ . և քարկոծեն զիս : Եւ զճմարիւ արն ասացից վասն մահու երկիւղի , ատելի լստուծոյ ոչ կարեմ լինել իբրեւ զձեզ : Եւ կատարեցան ՚ի բանի աստ ՚ի վերայ նոցա . և առաքեցին զնոսա յանլոյծ տեղիս :

Եւ իբրեւ զբօթս զայս լուան յերկիրն նոցա խռովեցան խոցստեցան սրտիւք և քակ տեցան ՚ի միմեանց . և եղեն հնգետասան բաժինս , եդեալ իւրեանց առաջնորդս : Սմանք ՚ի նոցանէ եղեն ընդ Պարսիւք կաշառեալք ՚ի նոցանէ . և կէսք ձեռն ետուն յերկիրն Վամիրայ . և սակաւք ՚ի նոցանէ մօրն ընդ ծառայութեամբ (Յունաց ⁽¹⁾) : Եւ

(1) Բեանք ՚ի ծառայու . Թիւն :

ի պատճառս չար աղանդին Վաղկեդոնի բարձաւ վայելուչ թագաւորութիւնն այն ՚ի միջոյ :

Իսկ Տիբերիոս երկեալ ՚ի Տեառնէ և ըզ չորրորդ մասն ստացուածոց իւրոց ետ կա բօտելոց . և եբարձ զմաքսն յամենայն իշխաւ նութեանէ իւրմէ :

Չամանէ ոմանք ասեն ամ մի թագաւորեալ . բայց մի հաւանիր դու . զի մեք բազում վկայս կալաք մաստենիս մերում զի չորս ամէ թագաւորութիւն նորա :

Սա ետ զդուստրն (իւր) Օգոստիայ Սորկայ կնութիւն . որ և առ զթագաւորութիւնն զկնի մահուանն Տիբերի . և էր Սօրիկ կապադովկացի ՂՂրփսուս (1) գեղջէ :

Իայց Հռովմ ապստամբեաց ՚ի Սօրկայ և եդ իւր թագաւոր զՎրամիոս ոմն . որ և գնաց ՚ի վերայ Պարսից . և աջողեցաւ նմա . և դարձաւ յաղթութեամբ . և զի կասկածէր ՚ի Սօրկայ , առաքեաց նմա մասն յաւարէն երեք հազար գերի . և խնդաց Սօրիկ և յանձն առ զթագաւորել նմա Հռովմայ ընդ ձեռամբ նորա :

Իայց Սօրիկ զՂրփսուս շինեաց քաղաք մեծ , որ զկնի չորից ամաց փլաւ շարժմամբ . և վերստին շինեաց մեծ հոգաբարձութեամբ

(1) Մի օրի . Աբգաւս գեղջէ :

և դարձեալ տապալեցաւ ՚ի շարժմանէ . և զի յերկրորդ Հայս էր գիւղ նորա. առեն թէ Հայ էր ազգաւ :

Սա զՓիլիկոսին քեռայր իւր առաքեաց ՚ի կողմ արեւելից կալ ընդդէմ Պարսից : Քանզի Արմիզդ թագաւորեալ Պարսից զկնի խոտրովու առաքեաց զօրս և գանձս և առ զՍուփարկինն ՚ի Յունաց . և չսգաւ Փիլիկ տոն և առ զքաղաքն դարձեալ . և զՊարսիկքն որ անդ էին կոտորեաց :

Ի յաւթերրորդ ամին Սորկայ յարեան Պարսիկք ՚ի վերայ Արմիզի . և հանին զաչս նորա . և թագաւորեցուցին զՎաստով որդի նորա : Իսկ Սորիկ արար զԹէոդորոս ⁽¹⁾ զոր գին իւր կեսար . և արար նմա հարանիս մեծարգի . և պատրիարզն կապեաց զթագ նորա :

Եւ ՚ի նոյն ամի Ահհրամ իշխանն Պարսից հալածեաց զՎաստով թագաւորն . և եկրն յԱւրհայ . և առաքեաց առ Սորիկ աղաչանս , զի լիցի նմա հայր . և տացէ նմա օգնականս առնուլ զաթոռ իւր . և ետ նմա զզօրսն Հայոց և զզօրսն Թիրակայ , և չսգաւ առ զթագաւորութիւն իւր . և թողին զՏարայն և զՍասրայ ՚ի Յոյնս : Եւ ետ Սորիկ զՍարիայ դուստր իւր խոտրովու ՚ի կնու-

(1) Մի օրի . Թէոդոս :

Թիւն առաքելով ընդ նմա եպիսկոպոսս քահանայս :

Եւ խոսրով շինեաց ՚ի պատիւ դասեր նորա երեք եկեղեցիս , և զպատրիարքն Մեւթորու չոգաւ օրհնեաց զնոսա . զմինն յառուէն Մսուրաճաճնին . և զմինն կոչեաց սուրբ առաքեալք , և միւսն սուրբ Սարգիս . և եղեւ մեծ խաղաղութիւն . վասն որոյ հրպարտացեալ Սօրիկն՝ անփոյթ արար զգօրաքն . և եհատ զկարգեալ պարգեւսն և ըզհաս նոցա :

Եւ եղեւ զև ապստամբեցին⁽¹⁾ Բուլղարք ՚ի Թիրակ , և զօրն Յուհոց գնացին հալածեցին զնոսա , և դարձան ՚ի Կոստանդնուպօլիս . և յղեցին առ Սօրիկ և ասեն . արար Տէր խաղաղութիւն յաւուրս քո , բայց ըսպայն ոչ ապրի խաղաղութեամբն միայն . արդ եթէ ոչ դառնայ ՚ի մեզ պատիւն և ռոճիկն մեր օրինաւոր , ՚ի խաղաղութեան առտ կալ զմեզ թշնամիս քո : Եւ լուան պատասխանի խիստս . որպէս Իսրայէլ Սոբուվանայ . և ասեն զօրքն ցՊետրէ եղբայր Սօրկայ . Թոյլ տուր մեզ սպանանել զնա . և թագաւորեա գու ՚ի վերայ մեր . և նա ոչ առ յանձն . այլ ազդ պար եղբօրն , եւ

(1) Երեւ օրի . սուպատա . կել :

փոխեալ Սօրիկն 'ի Վաղկեդոն . և ել զօրն
զհետ նորա և սպանին զնա անդ , և թա-
գաւորեցուցին զզօրապլուխն Փոկաս զկնի
քսան ամի թագաւորութեանն Սօրկայ :

Եւ իբրեւ լուաւ թագաւորն Պարսից
թէ սպանին զՍօրիկ և զորդիսն իւր , տրտ-
մեցաւ մեծապէս . և զգեցաւ սեաւ , և ե-
լաց զնա զաւուրս բազումն ամենայն տամ-
բըն Պարսից :

Յետ այնորիկ ասէ ցմեծամեծ աւագա-
նին իւր . ո՞վ առնու զվրէժ արեանն Սօ-
րկայ 'ի ձեռացն Յունաց 'ի գիւրութիւն սրբ-
տի իմոց , և դարձուցանէ նմա զերախտիսն
զոր արար նա Պարսից և կանգնեաց զխախ-
տեալ թագաւորութիւնս զայս :

Եւ յառաջ եկն ոմն Ռոմիզոն անուն , և
ասէ . ես երթայց եթէ հրամայեսցես . և
լցից արեամբ զտունն Յունաց :

Եւ աւրախ եղեւ (թագաւորն) խոտրով
և ասէ ցնա վստահ եմ 'ի քեզ , սի այր քաջ
ես դու և կարասցես և յաջողեսցիս :

Եւ արգ ոչ եզիցի անուն . քս Ռոմիզոն ,
այլ Շահրպարզ եզիցի անուն քս , և ետ նմա
զամենայն կարողութիւնն (1) Պարսից :

Եւ եկն 'ի Սիջապետս և առ զՏարայ և

(1) Մի օրի . զգրս Պարսից

և զՎաստայն . և զՎերտինն , և ձմերեաց
անդ : Եւ առ զՎաստան և զՀստայ և զԼե
տաք , և տային ցնա յօժար կամօք զքաղաք-
սըն , ոչ ումեք մեղանչէր բաց ՚ի Յունացն
և ՚ի Հռովմայեցւոյն :

Եւ յաւթերորդ ամին Փովկայ եղեւ աւ
մենայն Սիջագետք Պարսից . և ապա անցին
՚ի Կասպպադովկիա , և յԼեկիւրիայ և յԼիւ
այ . և հասին մինչեւ ցՔաղկեդոն , և հե-
ղին արիւն բազում . և ասէին թագաւու
րութիւնս այս Խտարովուէ իրաւամբք . զի
որդեգիր է Սօրկայ . և ժառանգ թագաւ
ւորութեան նորա :

Իսկ թագաւորն Փովկաս թոյլ էր և կը-
նատ . և վասն կասկածանայ եսպան ղբա
զումն ՚ի զօրագլխայն , և եղեւ ատելի աւ
մենեցուն :

Եւ էին երկու Պատրիկք ⁽¹⁾ յՎիրիկէ եւ
րեւելք և քաջամարտիկք . անուն միոյն
Վրիգոր , և միւսոյն Հերակլ : Խորհեցան
երկարեան զմահն Փովկասայ . և զօրս ժողու
վեալ ետուն ՚ի ձեռս որդւոց իւրեանց , և
առաքեցին զնոսա վիճակաւ ընդ ծով և ընդ
ցամաք . և գրեցին թուղթս յարքունիսն և
՚ի քաղաքն , զի սպանցեն զՓովկաս . և որ

(1) Չորք օրի պատրիարք :

վաղ երթայ յերկուցն, նա առցէ զԹագն .
 և որ յետոյ գնայ յերկուց որդուցն իւ-
 բեանց լիցի առաջնայն կեսար : Եւ էր որ-
 դին շերակլեայ անուամբ հօրն որ եհաս
 վիճակ նմա ընդ ծովն . և աջուակ հողմով
 գնաց կանխագոյն . և տեսեալ զԹուղթն՝ նոյն
 ժամայն սպանին զՓովկաս , և Թագաւորեաց
 շերակլ սքր քաջ և իմաստուն . և ուրախ ե-
 ղեւ զօրն և քաղաքն և հանդարտեցին :

Իսկ Թագաւորն Պարսից յորժամ տիրեաց
 Սիջագետաց , առաքեաց առ նոսա եպիսկո-
 պոսս նեստորականս և քաղկեդոնիկս . և ա-
 նուն էր գլխաւորին Սխչիմա . բայց ոչ ըն-
 կալան զնոսա ուղղափառքն , այլ գրեցին առ
 Թագաւորն աղաչանս զի մի խախտեսցէ ըզ-
 հայրենի կրօնս նոցա . և ունկնդիր եղեւ նո-
 ցա Թագաւորն խոսրով և անդէն կոչեաց
 զնոսա . և նոքա ինդրեցին ՚ի Թագաւորէն
 կոչել զգլխաւորսն ՚ի նոցանէ և հարցանել
 զպատճառս չնդուենելու թեան նոցա . և Թա-
 գաւորն ախորժէր եւս ՚ի վաղուց գիտել
 թէ զինչ է հակառակու թիւն ՚ի Վրիստանեայս
 վասն որոյ առաքեաց ՚ի Հայս և Ղսորիս . և
 առ ինքն կոչեաց զարս աստիճանաւորս զի-
 մաստունս , և գնաց մեծ կաթուղիկոսն Հա-
 յոց Վերսէս . և պատրիարգն Սորոց ուղ-

զափառաց (Ն) թանաս. և (Ս) եւերիանոս եղբայր
 իւր : (Է) տեսեալ զմիմեանս ժողովեալքն 'ի
 Հայոց և յ'սորոց խնդացին (և ուրախացան)
 և գոհացան զ'ստուծոյ : (Ը) արարեալ բա
 զում քննութիւնս հարցման և պատասխա
 նւոյ՝ պարտեցան 'ի ճշմարտութենէն՝ Վեստո
 րականքն և Վաղկեդոնիկքն . և զգացուցին
 թագաւորին . և կոչեաց զժողովն առաջի
 իւր և ասէ . որպէս կարող իցեմ ես հասկա
 նալ ասացէք ինձ զհակառակութիւնդ ձեր .
 ասեն՝ Վեստորականքն և Վաղկեդոնիկքն :

(Թ) մենայն բրիստոնեայք խոստովանիմք ըզ
 Վրիստոս (Ս) սուած յաւիտենից . և յետ
 ժամանակաց վասն մեզաց մարդկային բնու
 թեանս մարդ եղեալ . բայց առանձինն մեք
 զայս ասեմք , եթէ երկու բնութիւն է . զի
 մարդն մեղաւ , մարդն մեռաւ . (Ս) սուածն .
 զի ոչ մեղաւ . և ոչ մեռաւ : Իսկ դոքա ա
 սեն մի բնութիւն (Ս) սուածոյ և մարդոյն . և
 զայն մեռեալ իաչիւ և յարուցեալ և համ
 բարձեալ : (Ը) ուղղափառքն ասեն այդ զատ
 բան է և յերկար ժամանակօք . և ժողովովք և
 թագաւորօք քննած և հաստատած , այն զբր
 մեք ունիմք , և դոքա յետոյ աւերեցին :

(Է) ասէ թագաւորն ո՞վ էին թագաւորքն
 որովք արմատացաւ հաւատդ ձեր :

Եւ ասէն կոտտանդին մեծն . և թէ ոգաւ մեծն , և թէ սոգոս միւսն սրդի լ'ըկադեայ :

Եւ ասէն Քաղկեդոնիէքն խակ Վարկիա նոս ոչ էր թաւաւոր . և նորս ժողովն սա կան էր :

Եւ ասէն ուղղտիառքն . այն էր աղքատ սուերիչ առաջնայն , զոր ոչ ընդռանիմք :

Եւ թաւաւորն լուայ զի պարտեցաւ բուք ՚ի գրոցն ձերոց դուք որ զՎարկիոնին մեծարէք . այլ ես ոչ հաւասարեմ զՎարկիոն այնց թաւաւորացն . և ճշմարիա թուի ինձ ասելն , թէ մահ մարդոց փրկու թիւն ոչ կարէ առնել . և այն որ հաճայ եղեւ նեա խառնիլ ընդ մարմնոյ , կարծեմ թէ և ոչ հաճինա ընդ բաժանելն . և ես յորժամ եկի ՚ի Վիլագետս , լուայ զայդպիսի վիճմունսդ յերկուց կողմանցդ . և եղեւ զօրականացն իմոց հիւանդացելոց բժշկու թիւն ՚ի հալա ծականացն Վօրկայ . վասն մահ ասելոյն լ'ա տուծայ : Եւ և պատմեցին ինձ զօրքն իմ հրաչս ինչ , (պատք) մապք ասէն յեկեղեցի մի լցեալ ժողովուրդ , և երէցն կատարէր զազօթս պատարագին իւրեանց և կատարեցաք զբազմութիւնն յեկեղեցւոյն . և երէցն ոչ ոստեաւ և ոչ հայեցաւ ՚ի մեզ . և զարմացաք և տեսաք հացս բրդեալ բաւա

կան երեք արանց 'ի գինի . ղի կամէր տալ 'ի նմանէ հինգ հարիւր արանոյն զոր սպանաք . և բռնադատեցաք զնա ասել մեզ զինչ է այդ . և ասաց այս մարմին և արիւն Աստուծոյ իմոյ է , որ մեռաւ վասն իմ . և ապա նեղեցաք զնա և կերաւ զամենայն . և յետ այնորիկ սպանաք զնա և բացեալ գիւոր նորա ոչ ինչ գտաք . և եղև այս յերկիրն Անդուրին որ այդպէս խոստովանին . և ես յոյժ եմ հիացեալ . քանզի հարցաք ասեն ցքահանայն թէ հոգեւոր է կերակուրդ . թէ մարմնաւոր . ե նա ասաց հոգեւոր . և ճշմարիտ ասաց :

Արդ ես այնմ վկայեմ իրաւացի գոյ , և այսպիսի բանք ոչ 'ի նմանէ , այլ Աստուծոյ ազգմանէն , որպէս Փարաւոնին , և Աբուգոգոնոսորայն և Աաղաամուհու Աան որոյ պատուեաց մեծարեաց զմեծ կաթուղեօսն Հայոց և զպատրիարքն և զսուրբն Սեւերոս . և լուաք թէ մկրտել ետ զորդին իւր , և ետ ս:ան հայրապետին Հայոց . և զաշխարհն Պարսից յանձն արար նմա խնա մեղ զՔրիստոնեայն որ անդ , ձեռնադրել անդ եպիսկոպոսս և քահանայս :

Եւ այսպէս Աստուած պիտաւորիչս իւր վտաւաւորէ :

Ասացից և վասն Աթանասայ պատրիարքի և Սեբերոսի եղբոր նորա, թէ որպէս եղել ընտրութիւն սոցա, և կամ ուստի էին :

Այր մի էր 'ի Սամոստիայ երկիւղած 'ի Տեառնէ, որ մեռաւ և եթող զասացեալոց Աթանաս և Սեբերոս փոքր մանկուէնս ընդ մօրն, որոյ Սանիա էր անուէնն . որ սպասաւ զրէր զամենայն ինչս իւր աղքատաց . և ետ զմանկուէնսն Աստուծոյ նուէրս, և սնուցանէր զնոսա աղօթիւք և հաւատովք և յստով մեծաւ . զի յորժամ արուսարոյ տեսանէր եպիսկոպոսս և միակեացս և քահանայս . առաջի անկեալ հայցէր աղօթս և ասէր . կրնքեա զիս խաչիւ, և ինքն տարածէր զթեւորն, և որպէս զգոյաւ որ իրք ծրարէր և տարեալ թափէր 'ի գլուխս տղայոյն, կոչելով զնոսա առ ինքն . և հարցանէին տղայքն զի՞նչ է այդ մայր . և նա ասէր օրհնութիւն է այս որդեակք, զոր առի ձեզ 'ի սրբոց (Աստուծոյ) առէք պահեցէք երկիւղիւ Տեառն :

Այլ ետ զնասա 'ի դպրոց . և յետ սակաւու 'ի վանս սրբոյն Յովհաննիսի . և 'ի կատարման հասակի նոցա ետուն Աթանասայ ուղտս բերել նոքօք զպէտս վանացն :

Եւ ուրսն յայնոսիկ կատարեցաւ պատրիարքն ուղղափառաց . և ժողովեցան 'ի

վանան հռչակաւոր բաղմուծիւն եղբարց
 յՍուծափայ վանք կոչեցեալն . զի ընտրու-
 թեամբ ըստ Լստուծոյ կամուսն զկոյեն պա-
 արիարք . և ընտրեցին արս երիս , և գրեցին
 զանուանս նոցա յ'երեք թուղթ . և 'ի թուղթ
 մի զՎրբիստոս անուանն . և եղին զնոսա 'ի մե-
 ջըս գնդեալ մամոց և ծածկեցին . և արարեալ
 հակուամն՝ եղին 'ի սեյրանն , և մատեաւ և 'ի
 վերայ պատարագ . և յետ պատարագին ա-
 ռին զմի 'ի մոմոցն և բացին . և ահա Վրբիս-
 տոսի անունն էր . և ընտրեցին երեք այր այլ
 և նոյնպէս արարին . եւ դարձեալ եկն Վը-
 թիստոսին . և վոթեցին երեք այլ և արարեալ
 զարժանն , եկն նոյնպէս Վրբիստոսի անունն .
 և գիտացին թէ ոչ ընտրեաց 'ի նոցանէ Տէր .
 զի զՎրբիստոսին վասն այնորիկ գրենն , որ թէ
 յերեք անունէն միոյն անունն գայ , մի այլ
 առնուն 'ի մոմոցն , թէ Վրբիստոսի անունն
 գայ՝ ապա է ընդունելի . զի Վրբիստոս վկայեաց
 նմա : Իսկ թէ այլ մարդոց անուն գայ յեր-
 կուցն որ կան 'ի տեղն՝ չէ ընդունելի , զի Վը-
 թիստոս ոչ վկայեաց . և թէ միայն Վրբիստո-
 սին գայ զառաջինն , երեւի թէ Վրբիստոս մի-
 այն է Քահանայապետն . յընտրելոցն չէ որ
 պրժանի :

Իսկ ապա երեք այլ զկնի միմեանց հըս-

կեցին և լացին առաջի Մտուծոյ . և երեւեցաւ Քրիստոս ՚ի վերայ սեղանոյն և ասէ . վաղիւն ընդ բանալ դրանն առաքեմ ազձեզ այր մի Մթանաս անունն , նա է արժանի , և գնայ նա ուղտիւք , և այդ նշանակ ձեզ . որպէս և եղեւն իսկ :

Եւ խնդաց բազմութիւնն . և ոպասեցին իրացն նոյնպէս աղօթիւք , և ՚ի ժամ առաւօտուն կայր առ դրանն . և հարցեալ զանունն , զուարճացան և բազում ազաչանօք և երկիւզիւն Մտուծոյ ածին ՚ի հաւան և ձեռնադրեցին . և յետ ձեռնադրութեանն ելաց առաջի նոցա և ասէ :

Աիրովն Քրիստոսի աղաչեմ զձեզ ծածկեցէք զբանդ , և թոյլ տուք իմով հանդերձիւս երթալ ՚ի վանս իմ և ընուլ զտարին իմ . զի մօտ է ժամանակս , և արարին այնպէս :

Եւ ոչ ծածկեցաւ յետ այնորիկ . և խընդրեցին զնա և գտին . և հռչակեցաւ անունն նորա մեծամեծ նշանօք , և եղբայր նորա եղեւ այր սուրբ և սքանչելի . յաղագս որոյ յոյժ սիրեցեալ եղեւ . յաչխարհէն ? Հայոց ՚ի մեծամեծաց և ՚ի փոքունց :

Եւ Հերակլեայ ՚ի քսան և մի ամին Խուրովու Պարսից արքայի թագաւորեալ առաքեաց առ նա և ասէ . արա ընդ մեզ խա

զաղութիւն . և այդրէն դաձո առ քեզ ըզ-
զորան քո . զի միռաւ Փոկաս սպանողն Սօր-
կոց . և մեք ոչ ինչ մեղաք քեզ : Եւ ոչ անսաց
խտարով :

Եւ ել նա 'ի բանի անդ և եկն 'ի կէսաւ
րիա Հայոց 'ի յամրութիւն զորաց իւրոց .
և կոտորեաց զհազարս հազարաց , և բիւրս
բիւրուց և դարձաւ :

Իսկ Շահրպարզն 'ի չորրորդ ամին Հե-
րակլեաց հնազանդեաց զՎամասկոս Պարսից .
և 'ի գալ տարւոյն զՎալիլիա . և 'ի վեցեր-
րորդ ամին Հերակլեաց առ զԱրուսաղէմ , և
սպան 'ի նմա իննսուն հազար անձինս և գե-
րեաց զայլն Հրէիցն ոչ մեղանչելով զառա-
ջինն . վասն որոյ տակաւ գնոյ առեալ 'ի բը-
րիստոնէիցն սպանանէին բայց զկնի ջնջեաց
զՀրեայսն Արուսաղէմէ և յամենայն սահ-
մանաց նորա . և առեալ Շահրպարզն զխաչն
Քրիստոսի զմասն բաժնի Անտիոքու , զոր
տարեալ էին Արուսաղէմ . և առաքեաց
զնա 'ի Պարսս առաքելով ընդ նմա զՕլա-
քարիա պատրիարքն Արուսաղէմի 'ի պա-
տիւ խաչին սպառաւոր նմա :

Եւ զկնի ամի միոյ չոգաւ Ագգիպոսս
և առ զնա . և հնազանդեաց զամենայն ի
բիա Պարսից մինչեւ ց'Քուչանս :

Եւ ՚ի նոյն ամի առաքեաց Խոսրով զՇա-
հէն զօրագլուխ իւր, որ եկն ՚ի Լիւլիկիաց
և առ զնա. և ծանր աւարաւ դարձաւ ՚ի
Պարսս, մինչեւ տանել նմա սիւնս կճեայս (1)
և անօթս պղնձիս :

Իսկ Հերակլ զկրստանդին սրգին իւր
անուանեաց () գոստոս, և առաքեաց ընդ-
դէմ զօրացն Պարսից. և ոչ վստահացաւ
պատահել նոցա, և դարձաւ անդրէն :

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

Յազազս որ յայսմ ժամանակի երեւեցաւ Մահմետ սրգի
Աբդլահի ՚ի Թուին Հայոց վաթսուն և եւթն. զայսու
ժամանակօք խաւարեցաւ կէս արեգականն յարեգ օշնա-
նամօին մինչեւ ՚ի քաղոց ամիս :

ՅԱՅՆՄ ժամանակի երեւեցաւ Սահ-
մէտ սրգի Աբդլայի Աթրա Արաբիա (2).
և է Արաբիա Ափրատ գետոյ մինչեւ ՚ի
ծովն հարաւոյ. և յարեւմտից ՚ի կարմիր ծա-
վէն մինչեւ յարեւելս ՚ի Պարսից ծովն : Եւ
բնակիչքն կոչին Իամայելացիք՝ վասն Իամա-
յելի, և Սարակինոսք (3)՝ վասն Սառայի. զի

(1) Մի օրի. կոճք :

րա Արաբացի :

(2) Երկու օրի. ՚ի յեփ.

(3) Սարկինոսք :

յանուեն Սառայի ծնաւ Իսմայէլ որդեգրու
թեամբ . և կոչին ՚՛գարացիք՝ վասն ՚՛գարայ .
և Սադիանացիք՝ վասն Սադանայ որդւոյ
Կենդուրայ :

Եւ յայն Սահմէտ երանէր յ՚՛թրոպ քաղա
քէ և գնայր վաճառականութեամբ յ՚՛գիւ
տոս և ՚՛ի Պաղեստինէ . և եղլւ ծանօթու
թիւն նմա ընդ Հրէից . և ուսուցին նմա
զօրէնսն , և հաւատոց յ՚՛ստուած . և ետուն
նմա կին , և երթեալ քարոզեաց ազգին իւ
րում . և ոմանք հաւատացին և այլք փա
խուցին զնա իբրեւ զմոլեգնեալ . և ել սա
կաւուք յանապատ և յարեցան ՚՛ինա այլք :
Եւ երթայր նոքօք դերէր կողուպտէր զանհա
ւանսն՝ և զհաւանեալսն յանկուցանէր յինքն :

Եւ սիրեցին զնա Հրեայքն և տարան
առ ինքեանս . և նովաւ հալածեցին զգօրսն
Պարսից . և ել համբաւ զնմանէ , և գային
կուտէին առ նա . և տիրեցին բազում դա
ւառաց . և հռչակեցաւ անուն նորա յինն
հարիւր երեսուն և վեց թուին ՚՛սորոց . և
՚՛ի վաթսուն եւթն թուին Հայոց , և յեր
կոտաւաներորդ ամի թագաւորութեան
Հերակլեայ :

Օայսու ժամանակօք խաւարեցաւ կէս
արեգական յարեգ յաշնանամտին մինչեւ ՚՛ի

քաղոյ ոմարան ամիս . և կարծեցաւ թէ այլ ոչ յղորդի արեգակնդ յաւիտեան (1) :

Ի հնգետասան ամին Հերակլեայ առին Պարսկէք զՌոդոն կղզի և գնացին նստան ՚ի Կոստանդնուպօլիս . և սիռեցաւ զօրն ՚ի թրակիայ և յարեւմուտս կոյս . և ամ միւսաւ շարեցաւ . Կոստանդնուպօլիս և անյուսացաւ յամենայն կողմանց :

Իսկ ՚ի խնամոցն Մատուծոյ եղէւ հնաքք սակաւ ինչ այսպիսի օրինակաւ . քսեցին առ ռաջի Պարսից յարքային եթէ Հահրպարզն հպարտացեալ է ընդ գործս իւր և ասէ . կը նամոն խորով նստեալ է յարբեցութիւն ՚ի մէջ հարձից և վարձակաց . և զայս ոչ կար ծէ եթէ ոչ ասամ ես նմա զերկիր զիր առի վաստակօք իմովք . և ցասեաւ խորով և գրեաց թուղթ առ Սարսուսօղան երկրորդն զօրացւուիս , եթէ յորժամ տեսանես զգիրդ՝ հատ զգւուիս Հահրպարզիդ , և առ իս արաքեա :

Եւ անկաւ թուղթս այս ՚ի ձեռն ծառայիցն Հերակլեայ և տարան առ նա . Հերակլու գաղտապէս աղդ արար Հահրպարզին զգրքն : Եւ եկն առ Հերակլ ծածկապէս և ուխտեաց նմա . և առ զթուղթն և շրջեաց

(1) Երկու օրէ . ոչ հասարակ ՚ի նոյն յաւիտեան :

և գրեաց այսպէս . «Շահրպարզ և Վարատու զան հաւատարիմք իմոյ : Նոյ գալ թղթոյդ առ ձեզ . երեք հարիւր իշխանք որոց անուանք այդ և այդ գլխատեցէք . և գրեաց զանուանսն սրն . և տարաւ եղոյց ժեծամեծացն և Վարատու զանայ . և դառնացան և անարգեցին զխոսրով . և արարին սէր ընդ շերակլ . և դարձան ՚ի Վարսս . և առաքեաց թագաւորն շերակլ առ թագաւորն հիւսիսոյ Խաբան . զի տացէ նմա զդուստր իւր՝ Եղատիա ՚ի կնուծիւն . և խնդրեաց ՚ի նմանէ քառասուն հազար հեծեալս ՚ի վերայ Վարսից . և յանձին կալաւ Խոսքանն . և խոստացաւ առաքել զոր խնդրեացն ընդ դուռն կասպից , զի իմ քան ինչ է ասէ առ Փայտակարան քաղաք աւերել զնա : Եւ լուեալ շերակլեաց ել ՚ի Նայս ընդ առաջ հիւսիսականաց , զի նոքօք երթիցէ ՚ի վերայ Վարսից , և լուեալ Խոսրով որ ինչ եղել , և ժողովեաց զօրս . և կացոյց նոցա գլուխ զՌոզիբահան , և առաքեաց ընդդէմ շերակլեայ . և շերակլ զհիւսիսականսն առեալ , չողաւ ընդ առաջ Ռոզիբահանայ , և եհար զնա իսպառ . և իմացեալ Խոսրովու փախեաւ ՚ի Սադան (1) յաւերոց իւր :

(1) Երկու օրի . Սադար դա ամից իւր :

Իսկ Շիրի որդի խոտրովու կայր 'ի բանն տի, ել անտի հրամանաւ Պարսից . և սպան զհայր իւր, և թագաւորեաց . և Հերակղ դարձաւ 'ի Ղինուէ ձմերել անդ :

Եւ առաքեաց Շիրի առ Հերակղ խնդրել զխաղաղութիւն . և հաւանեցաւ Հերակղ, և առաքեաց զԹէոդորիկէ զեղբայր 'ի Սիջագետս և չոգաւ յԱւուհայ : և Հրեայքն որ անդ բռնացան ընդդէմ նորա և առեալ զքաղաքն կոտորեաց զբազումս 'ի նոցանէ, և Հերակղ դարձաւ 'ի Թէոդուալ լիս . և տկարացոյց զՀայս վասն տգիտութեանն Եղբի նոցա առաջնորդի : Իայց ոչ կարաց զամենեսեան որպէս կարծէրն, հայելով Լատուծոյ 'ի քրտունս նահատակին Պլարիգորի . և յետ այնորիկ եկն յԱւուհայ, և ելին ընդ առաջ նորա բազմութիւն եկեղեցականաց . քանզի վանորայք լերինն առ հասարակ եկին և խառնեցան 'ի բնակիչս քաղաքին, որոց թիւն էր իննսուն հազար . և պատկառեաց թագաւորն . և խոնարհեալ երկիր եպագ սրբու թեանցն և ասէ . ոչ է առ ժան անմասն առնել զմեզ յաղօթից սոցա թէպէտ մի բնութեանն են սիրողք . և 'ի տօնի ծննդեանն էր մուտ նորա 'ի քաղաքն, չոգաւ 'ի սուրբն Սովի, և մատոյց ընծայս

եկեղեցւոյն և քահանայիցն . և 'ի ժամ պատարագին խնդրեաց հաղորդիլ , և ասէ ցնա արքեպիսկոպոսն Լյսայի . նախ նզովեա՝ ըզտումարն Լեւոնի և զԺողովն Վաղկեզոնի . և բարկացաւ Թագաւորն . և առ զեկեղեցւոյն բանալին և ել . և յետ պատարագին արտոյքս եհան , զնոսա յեկեղեցւոյն , (զգաւ նալին) ետ ց' Վաղկեզոնիկսն :

Լյւ. ոուրքն Լ' Թանաս պատրիարքն ելեալ յ' Նտաքայ եկն 'ի Սընրէճ՝ 'ի պատահումն Թագաւորին , և երկոտասան եպիսկոպոսք ընդ նմա , որք էին այսոքիկ՝ Թովմաս՝ Թորմուրին , Սասիլ՝ Հեմսայ , Սարգիս՝ Լ' ըխոյ , Յովհաննէս՝ Կիւրիսայ , Թովմայ՝ Յարապօլսոյ , Իանիէլ՝ Իառ. անու , Սեւիրէ՝ Կնչոյ , Լ' Թանասիոս՝ Յարապիսոյ , Կոզմա՝ Լյպիփաւնոյ , որ 'ի Կիւլիկիա . միւս Սեւերէ՝ Սամսոտիսայ , Լյսայի՝ յ' Աւուհայոյ , որ և գնաց առ նա պատմել որ ինչ եղեւն . և 'ի գալ Թագաւորին 'ի Սընրէճ , տեսին զնա անդ և ասեն (ցնա) . մի առներ արքայ սիրելի մեզ զփաւսքս Պարսից քան զքրիստոնէից . և մի վաւել փութասցիս զճշմարտութիւնն :

Իսկ Թագաւորն հասկացաւ զգանն՝ և նստաւ 'ի քննութիւն զաւուրս երկոտասանիւրովք իմաստնովք խորհրդականովք ընդ-

դէմ ու զգախառայն . և յազթեոց ճշմարտութիւնն . և ասէ թագաւորն՝ բիծ ինչ ոչ գոյ 'ի ձեզ, այլ զմերս պահեսցաւք մեք . և գնաց յ'նտաք . և խորհեցան (ընդ միմեանրս) իշխանքն և եկեղեցականք քաղաքին, և որք 'ի դրան արքունի էին, և ասենց թագաւորն . եթէ ոչ պատերազմիս երեւելապէս ընդ ուսումնդ ընդ այդ՝ զոր ատեն Հովմայեցիք և Յայնք, ոչ յերկարէ թագաւորութիւնդ քո . այլ և ոչ հաճի Մտուած 'ի քեզ, տապալալել զայնքան արանց աշխատութիւն . և ոչ յաւելլուլ 'ի նոսա :

Եւ լուաւ նոցա թագաւորն և ետ հըրաման նախատելոյ և չարչարելոյ զմիադաւանոն . և մի կայքին առ իս ասէ համարձակութիւն և մի կայքին կաթուղիկէ եկեղեցիս, քանզի դարձուցի ասէ առ իս զմեծն Հայք . և յիք են որք ոչ հնազանդին ինձ . և զայն ոչ գիտաց անմիտն զի թէ կաշառեաց զանմտութիւն ՚;դրի, և պատրեաց⁽¹⁾ զանխմաստութիւն նորա : Եւլ պարկեշտ վանորայքն արեւելից և բազում մասն աշխարհին արհամարհեցին զնա, և զխաբեալըն 'ի նմանէ անուանեալն կաթուղիկոս . մինչեւ ամենեւին բարձաւ հետք չաղութեանն 'ի նոցանէ :

(1) Երկու որի : պարտեաց :

Իսկ նա սիրեաց զփառս մարդկան, և ոչ զփառս Եստուծոյ . և պատահէ արժանեաց իւրոց :

Իսկ թագաւորն Պարսկց Շիրի զկնի ի նրն ամսոյ մեռաւ, և թագաւորեաց Նրատաշիր որդի նորա ամս երկու . և զսա եւս սպան Շահրուպարն, և ինքն թագաւորեաց կամակերտ թեամբ Հերակլեայ : և զի Վարապարանն (1) ժողովս կաւտեաց ՚ի վերայ նորաստաքեցաւ նմա զօր յօգնականութիւն . և սպան զնա : Եւ ամ մի կայեալ զթագաւորութիւնն Շահրուպարի սր նա ինքն է իռ ռիանէ, և սպանաւ . և առ զթագաւորութիւնն Պարամ դուստր Խոսրովու սակաւաւաւրս և մեռաւ : Եւ թագաւորեաց Օլարմանդուխտ քոյր նորա :

Եւ զկնի նորա առին, Շահրորի և Իսաբուրան, Խոսրով, Պերոզ, Օլուանդուխտ, Արմիզդ . ընդ ամենեւեան ամս երկու :

Իսկ Հերակլ յաւել ՚ի չարիս իւր, և առ կին զՍարաթինէ դուստր եղբօր իւրոց ՚ի ծերաւ թեան իւրում . և ծնաւ ՚ի նմանէ զՀերակլէ որդի անօրէնութեան :

Եւ Սահմեան բռնացեալ ՚ի վերայ բազում գաւառաց և քարոզեալ կրօնս ըստ կա-

(1) Ռանք՝ զարատղն .

մաց իւրոց եղեալ օրէնս կալեալ զիշխանու-
թիւնն ամս եւթն, մեռաւ և փոխեաց ՚Նու-
բաքը զնա ամս երկու. և ամիսս եւթն:

Եւ զկնի նորա Սմար էառ զիշխանու-
թիւննո ր էառ զ՚աարա յասորի իշխանէ. և
առաքեաց զօր մեծ ՚ի Պարսս. և գտին ըս-
նոսա ամբօխեալս, զի սպանեալ էր զ՛Ղամիզէ
և կամէր թագաւորել ՚Ղտաճատ. և առին
բազում գերի և աւար ՚ի Պարսից. և դար-
ձան և հարին զզօրն Յունաց և զզօրավար
նոցա զ՛Խարգիս. և զօրացան ՚ի վերայ Պար-
սից և Յունաց, և եղեն իշխանութիւն մեծ:

Իսկ Հերակլ ժողովեաց զօրս ընդդէմ
նոցա և առաքեաց ՚ի վերայ նոցա, զԹէոդո-
րիկէ զեղբայր իւր, եղեալ գլուխ զօրացն.
որք եկին իջին ⁽¹⁾ յ՚նտաք ՚ի գիւղն որ կոչի
Կուսիդ: Եւ կայր անդ սիւնակեաց մի Սի-
մէոն անուն. և գնաց առ նա Թէոդորիկէ
և մեծամեծք իւր ընդ նմա խնդրել աղօթս,
և հարցանել ⁽²⁾ նովաւ զՏէր. և նա ասաց
ցնոսա ուխտեցէք ինձ զի ՚ի յաջողել նձեզ
՚ի Տեառնէ անհետ առնիցէք զհակառակոր-
դըս սուրբ ժողովոյն Քաղկեդոնի. և ասեն
երդնումք քեզ զի արասցուք զայդ. և ըզ-
գոյն պատուէր ունիմք ՚ի թագաւորէն. և

(1) Ոմանք՝ իջան:

(2) Երկու օրի. հայցել:

ասէ ցնոսա , երթայք աղօթիւք սուրբ ժողովոյն . և իբրեւ գնացին սրամտութիւն Տեառն եղեւ 'ի վերայ նոցա . և փախեան առաջի Թնամեայն , և մաշեցան 'ի սուր սուսերի . և առան ամենայն պատրաստութիւնք նոցա , և մաղապուր զերծաւ Թէոդորիկէ սեաւ երեսօք յ'ստուծոյ և 'ի մարդկանէ :

Իսկ Հերակլ դարձեալ քաջալերեցաւ յանձն իւր , և հաւաքեաց զօրս և ետ 'ի ձեռն որդւոյն Շահրպարդայ , որ կայր առ նմա պատանդս 'ի հօրէն տուեալ՝ անուաժի հօրն կոչեցեալ . և չոքաւ եւթանասուն հազարաւ , և կռուեցաւ ընդ Տաճիկոն առ պետոզն Բամասկասի . և պարտեցաւ դարձեալ առաջի նոցա . և փախեաւ զօրն Յունաց , և անկան 'ի նոցանէ քառասուն հազարք : Եւ Շահրպարդն անկաւ 'ի Հեմս , և յշեաց առ նա Սմար , զի ուխտեսցէ նմա գալ առ նա , և առնուլ զօրս և երթալ 'ի Պարսս , և դարձուցանել առ նա զԹագաւորութիւնն Պարսից , և կոչեսց զնա առ ինքն ուխտիւ : Եւ քանզի կային առ Սմար դստերք Խոսրովու 'ի գերութեան , ասացին ցնա . որդի ապրտամբի է և երթայ կորուսանէ զզօրոյ , և Թագաւորէ 'ի Պարսս հակառակ քեզ . և

հաւատաց նոցա յմար, և սպան զնա կոխա-
զանաւ փայտի. և ինքն առ զՔամասկոս և
նստաւ ՚ի նմա. և առաքեաց զԵսայ ամիրայն
ընդդէմ Պարսկոց, որ և չոգաւ և եհար ըզ-
բանակս իւր ՚ի վերաց Քուփայ (1) քաղաքի:

Եւ ըսաւ Ալտաճատ Թագաւորն Պար-
սից, և եկն ՚ի վերաց նոցա և զանեցաւ ա-
ռաջի Տաճկացն. և անկան յլողք և փա-
խեան սակաւք:

Եւ ելին անդէն Արայիկէքն տրմուզ (2)
երիւարօք զհետ նոցա. և կատարէին զսպա-
ռազինեալ և զբաղթազէաց Պարսիկէքն:

Եւ սպառնեաց արապ մի, եթէ հարա-
ծէի ես ամիրայ մի սպառազինեալ, և եհար
՚ի սիրոս իմ սասն անդամ նետիւ, և ոչ կա-
բաց խոցել զիս. զի նալահաուր մի կարք ՚ի
գրպանս իմ, և ՚ի վերաց այնր դիպէր միշտ
նեան. և ամիրայն զարձացեալ լինէր զի ոչ
կարէր խոցել կորովի գրկօք զմարդ մերկ.
վասն որոց ետես առաջի իւր բահ ցցեալ
՚ի կօթոյն յեզր նորուօք (3) արտի. և եհար
զնա և անց նեան Թաքի ընդ երկաթն և ցը-
ցեցաւ ՚ի գետինն. և վաղվաղակի անկա-

(1) Երկու օրի. Քուփայ: մուզ կամուզ. իրեւալ սպառ-

(2) Երկու օրի. կղմուզ. սխալմուս ընդօրինակեան.

Արեւո ՚ի բահ բողբոջն ուրը. (3) Երկու օրի. չոք սուրօք

յերիվարէն , և եխուբ (խբեաց) զաչս իւր .
 և սպանի զնա ստով իւրով : Քանզի իմացաբ
 երկոքեանս եթէ բարկութիւն Տեառն հա
 ւեալ է 'ի վերայ նոցա :

Յաւուրն յայնսիկ ժողովեցան բազ
 մութիւն քրիստոնէից 'ի վանս սրբոյն Սիմէ
 նի կատարել տօն վկայիցն . և իմացան Տա
 ճիկքն և երթեալ կոտորեցին զնոսա և վայ
 թակղեցան բազումք . զի ոչ իրկեաց զնոսա
 Տէր . և զայս ոչ իմացան զի սահման առաջ
 նոց տօնադրոցն բարձաւ . որք պահօք և ար
 տասուօք և հաւատովք կատարեին . և այ
 ժամ լուծութեամբ ուտելով և արբեցու
 թեամբ տօնս անուանեն , որ չէ հաճոյ Աս
 տուծոյ . այլ 'ի մեղս և 'ի դատապարտու
 թիւն անձանց :

Յետ այսորիկ դարձեալ եկն Աղտաձտտ
 Թագաւորն Պարսից 'ի վերայ Տաճկաց առ
 Տիգրիսս գետով : Այլ յորժամ տեսին զբազ
 մութիւն նոցա , քսկեցին զհամարջ գետոյն :

Այլ տեսն Տաճիկքն եկայք անցուք ընդ
 դետս և գնասայուք առ նոսա , զի այն սր
 օգնեաց մեզ 'ի ջամաքի , զնոյն կարող է և 'ի
 ջուրս . և զայս ասացեալ Թափեցան 'ի գե
 տրն և անցին . և մի 'ի նոցանէ ոչ վնասե
 ցաւ . և հարին զՊարսիկքն և հալածեցին .

և չորիցս անգամ կռուեսլ Ղլտաճատ ընդ Տաճիկն , հարաւ (1) 'ի նոցանէ : Եւ ապա գիտացեալ եթէ եկեալ է կատարած նոցա փախեալ 'ի Սիկիստան յերկիրն Սարագանի 'ի սահմանս Թուրքաց . և եկաց անդ ամօ հինգ , սպանաւ 'ի Թուրքաց : Եւ այսու օրինակաւ բարձաւ գոռ թագաւորութիւնն Պարսից , որ կոչի Սասանայ , տեւեալ ամս չորիք հարիւր տասն եւ թն . և առին Տաճիկքն զթագաւորութիւնն Պարսից :

Եւ գնաց Սմար յԳլիպտոս . և եկն ընդ առաջ նորա Խախկոպոսն Կրայ (2) և խոտաւ ցաւ տալ նմա յամի երկու հազար դահեկան , զի մի մոցէ նա յԳլիպտոս . և հաւանեցաւ Սմար , և դարձաւ : Եւ լուաւ Հերակլ զԿրային . և առաքեաց ոստիկան Կլիպտոսի զՍանուէլ հայկազնի և արտաքսեաց ըզԿորա . և յորժամ եկին հարկառուքն , ասէ Սանուէլ . ոչ ունիմ ես փիլոն եթէ տայ քեզ ոսկի . այլ թուրս՝ զոր տամ քեզ : Եւ ըւեալ Սմարայ չսգաւ յԳլիպտոս և առ զնա . և դարձաւ եկն յարուսաղէմ : Եւ իբրեւ ետես Սոփրոնիոս Խախկոպոսն Կրուսաղէմի զՍմար խամ և հին հանդերձիւ և հին մուշտակով 'ի մոթթոց մաքեայ , եբեր առաջի

(1) Մի օրի . հալածեցաւ : (2) Մի օրի . կիւրիայ :

ճորա պատուական հանդերձս, զի զպեցցի .
 և աղաչէր եւս . և ասէ (Սմարն) ցնա . ետ
 ինձ Մտուած զգանձս Պարսից 'ի Տխարոն
 զՅունացն, զ'Իամասկեայն, և զԿիպրոսին,
 և այլս բազումս . և ես ոչ փոխիցի զհանդերձ
 ճրս աղքատութեան իմոյ. զի մի գուցէ մուա-
 նամ զիս թէ ո՞վ իցեմ . և սչ զայդ առից և
 ծածկեցից զաղքատութիւն իմ . և պատ-
 ուեաց զեպիսկոպոսն, և ետ զաշխարհն 'ի ձե-
 ուրս նորա . և հրամայեաց նմա 'ի տեղի տա-
 ճարին շինել մկկիթ : Եւ գնաց Սմար Մտ-
 րիս (1) : Իսկ զօրապլուխն (Յովհաննէս, որ
 կայր Սուհայ, եկն առ Սմար 'ի Կնչլի, և
 ետ նմա հարիւր հազար դահեկան հարկս
 տարւոյ միոյ . զի մի մտցէ նա 'ի Սիջապետս
 յարեւելից կողմանէ . զոր լուեալ շերա-
 կիւսոյ ցատեալ և կալաւ զՅովհաննէս . և ետ
 'ի կասրանս . քանզի Մտուած որ կամէր եղ-
 ծանել զիս, ետ նմա հարարտ և դառն մի-
 տրս : Ստան որոյ 'ի գալ տարւոյն եկին ա-
 ուին զՍիջապետս և տիրեցին :

Իսկ Սուհայ քաղաք իմաստութեամբ
 իւրով եհան զօրսն (Յունաց որ անդ կային .
 և գնացին խաղաղութեամբ . և եդ Սմար
 գլխահարկս քրիստոնէից որ էին ընդ իշխա-

(1) Մի օրի . Ասիա :

նութեամբ նորա : Իսկ զթմբուղն ⁽¹⁾ և զՏաշ-
րայ կոտորեաց Սմար, զի բռնացան ընդդէմ
նորա . յարում ամի մեռաւ Հերակլ Թագաւ
ւորեալ ամս վեց :

Սա եթող երիս որդիս զկոստանդիանոս՝
որ Թագաւորեաց ամս չորս . զոր եսպան գե-
ղով Սարտիանէ կինն Հերակլեայ, և Թա-
գաւորեցայ զիւր որդին զԵրակլեակ . զոր
իշխանքն սպանին : Եւ երկրորդն Երակլեա
ղոր ոչ եդին զսա Թագաւոր իբր զճնունդ-
չար խառնակութեան . այլ զկոստաս զորդին
կոստանդիանոսի զթոռն Հերակլի :

Իսկ Սմար աղաչեցեալ ՚ի ծառայէ միջէ
առնել նմա դատաստան, և նա յերկարէր զի-
րն . և ռիացեալ ծառայն սպան զնա դանաւ
կաւ խոցեալ զնա ՚ի կուշտն, յորժամ առան-
ձնացեալ կայր յաղօթս . որ իշխեաց ամս
տասն և երկու :

Եւ ետուն զպատիւ նորա Սթմանաց .
որ էր այր ագահ և խակ, և անցանէր զսահ-
մանաւ ⁽²⁾ առաջնոցն . և սպառնացան նմա՝
եթէ ոչ կացցէ ՚ի չափու : Եւ եդին գլուխ
զորացն զՍաւին՝ որոյ սուեալ զգորան չոգաւ
՚ի Վեսարիա և արար ընդ հարկաւ : Եւ ան
տի յարուցեալ գնաց յՍմասիա, և առեալ

(1) Ռմանք՝ զթմբուղն

(2) Ռմանք ընդ սահմանս :

առար բազում, դարձաւ 'ի Վիւլիկիայ . և հնազանդեաց զնա :

Եւ թագաւորն Կոստաս բաժանեաց ըզ զօրսն յերկուս . զբաժինն առաջինն ետ 'ի ձեռս Վաղինեայ՝ որ չոգաւ 'ի Վիւլիկիա : և հարածեցաւ 'ի Տաճկաց . և զբաժինն երկրորդ ետ 'ի ձեռն 'Եաւթի հայկազնոյ , որ չոգաւ զվերին կողմամբն , և հարածեաց ըզ Հագարայիսն 'ի Կապպադովկիայ : Բայց զօրն (Յունաց առնէին պղծապործութիւնս ընդ կանայս քրիստոնէիցն յերեսս արանց իւրեանց , և յափշտակէին զկարասիս նոցա . զոր իբրեւ լուաւ 'Եաւթ' սաստեաց նոցա և ասէ . այդ մատնեաց զՔրիստոնէայս , զի ոչինչ է խտիր ընդ անհաւատսն և ընդ հաւատացեալս 'ի գործս աղտեղութեան . և առեալ զզօրսն դարձաւ 'ի Կոստանդնուպօլիս . և այլ ոչ կամէր առաջնորդել այն պիտեացն :

Իսկ Միսի ետ ածել յԱզխատոսէ նաւս հազար եւթն հարիւր . և ել նոքօք 'ի Վուպրոս կղզի , և խնդրեաց հնազանդութիւն և հարկ զի խնայեացէ 'ի նոսա :

Իսկ նոքոս ամրացան 'ի քաղաքս , և արաբին ընդդէմ պատասխանի . և սուրն Հագարու զարթեաւ 'ի վերայ նոցա . և եղէն

քաղաքք նոցա ամուրք գերեզմանք նոցա,
առին և զքաղաքն Կոստանդեայ ուր ամե-
նայն գանձ կղզոյն կայր . և արանցն ոչ գոյք
թիւ զոր կոտորեցին զնոսա , և կորուսին
խալառ . և արարին պղծութիւնն 'ի սուրբ
կաթուղիկէն մեծ 'ի շինեալն Լյպիփանայ
սրբոյ . զի ոչ գտին զեղեալ կանոնքն Խպի-
փանու 'ի նմա վասն հաւատոյ և գործոյ .
և լցաւ Սաւի աւարաւ անչափիւք և դար-
ձաւ : Եւ տուեալ մասն եգիպտականացն
յուզարկեայ զնոսա 'ի տեղիս իւրեանց :

Չայտու ժամանակոք գրեաց պատրիարքն
Լսորուոց ուղղափառայ սուրբն Լթանատ
առ սրատուական Կաթուղիկոսն Հայոց զայս
օրինակ :

“ Հօր իմոյ և Տեառն Քրիստափորի 'ի
Տէր ինդալ :

“ Եւ այ եթէ անմտութիւնն Լզրի ոչ ե-
ղեւ հաճոյ սրբութեանդ քո , և փառաւո-
րեցի զՔրիստոս Լստուած , և զնորհա նա-
րա առ քեզ : Յիշկցուցից քեզ հայրապետ
պարկեշտ բան ինչ զոր գտի գրեալ սրբոյն
Սարութայի ազգակցին ձերոյ . եթէ Լաբ-
ուումայ ասպականիչն յաշակերտաց անտի
Նեստորի էր , և յորժամ եղեւ սուրբ ժու-
զովն Ալփեսոս նա կայր Դավաւհայ , և 'ի

Պարսս կաթուղիկոս էր Պաւի (1) ձեռնադրեալն 'ի Հայոց : Գնացին նմա խնդրակք երկոսնք վանից երկուք : Նոյնպէս և ըզԲարսուժայ կոչեցին 'ի ձեռն առն միոյ : Իսկ Բարսուժայ արար պատասխանի թէ ես ընդ ձեռամբ Պաւեայ կամ : Եթէ նա գայ և ես գամ : Իսկ Պաւի անատակ եղեալ ոչ եկին . այլ գրեաց թուղթ 'ի Ժողովն , և աւսոց . մեք ընդ իշխանութեամբ անօրինայ կամք և չար տերանց , և չեմք 'ի կամս մեր . վասն որոյ երկնչիմք եթէ կարծեն զմեզ բանաբերս այդր եկեալք 'ի Պարսից . և սուրն սպանող հարցն մերոյ և ոչ 'ի մեզ ինայեսցէ և ոչ 'ի հօտս մեր . այլ զոր ինչ և Հոգին սուրբ խօսեսցի առ ձեզ , աւաք առ իս բերել , և հաւանիմ : Եւ զարսն որ գնացին առ նա սիրով գարձոյց . և զթուղթն ոչ ետ 'ի ձեռս նոցա զի մի վնասեսցեն . այլ ընտրեաց արս երկու յիւրոցն , և այլափոխեաց զնոսա և առաքեաց թղթովն . զի և նոքա և գիրն լցեն զտեղի նորա :

« Իսկ նոքա եկին 'ի Դժբին և գտին ըզԲարսուժայ անդ խոյս տուեալ 'ի կոչողացն յԿիւստոս . և հարցեալ զնոսա Բարսուժայ , և ուսեալ զիրն , խնդրեաց թուղթն և աւսոց .

(1) Երկու օրի . սուրբն Պաւի :

գնացէք ՚ի տեղիս ձեր, զի մի քանես կարգ ծեցին զձեզ և սպանցեն, և ես երթամ և տանիմ զԹուղթս. և նորա գարձան պարզ մտու թեամք:

«Իսկ օձն խորամանկ (1) յորժամ լուաւ եւ թէ նզովեցին զՆեստոր, և արարեցին, խոցեցաւ խտապոցնս. և չոգաւ առ Պարսից Թագաւորն և ասէ յնա. այր մի էր ՚ի կրտսանդնուարօքս Նեստոր անուն՝ որ միշտ բաբարիս խորհէր Պարսից և արգելար զՆոյնս և զՆուովմայեցիս ասպատակել ՚ի Պարսս և լէին նմա զի առաջնորդ էր եկեղեցւոց. կամեցաւ և կրօնս ինչ մաւծանել յեկեղեցի՝ որ չէ կարի հեւի ՚ի Պարսից. և վասն այնու ըրիկ քսեցին զնա թագաւորքն, և արարեցին. և զեղեազ սահման նորին նզովեցին. և արդ հրամայեա ինձ հաստատել ՚ի քրիստոնեայս զկանոն բարեկամին Պարսից. և որք ոչ հաւանին կողուպտել յընչից և ընուլ լզգանձս քս: և ոչ գիտես եթէ կաթուղկոսս այս քրտես է եկեալ առ ձեզ չայոց և չառումոց. և ահա թուղթս՝ որ գրեալ է զքեզ անօրէն և չար և արիւնահեղ (անուանէ): Եւ հաւասաց նմա թագաւորն. և ետ լզգ

(1) Մի օրի. յաւելո՞ւ ՚ի լու չարն Բարսաւժօ անթ տեսէք թէ ինչ արար

Պաւի 'ի ձեռս նորա և զամենայն քրիստոսնեացս որ ընդ իշխանութեամբ Պարսից . և ետ զորս որչափ և կամիցի . և չոգաւ առ Պաւի :

« Եւ առէ ցնա ապաքէն լուար զհաւատն Նեստորի դու . և ասէ . լսայ զի նզովեցին զնա . զի ոչ պահեաց զուանդ սուրբ առաքելոցն . և եղիցի նզովեալ : Եւ բարկացեալ կատաղին այն եհաա զլեզու նորա , և առաքեաց առ թագաւորն և ասէ . հայհայեսց՝ զքեզ . և նա ասաց կտրեա և զգլուխն : Եւ առար այնպէս . և չոգաւ 'ի Խաղտատ և սերմաւ նեաց անդ զՆեստորին . և գնաց 'ի Ղինուէ . և ըմբռնեաց զարհեպիսկոպոսն Վարտիրոս , և երկոտասան եպիսկոպոսս ընդ նմա և երկցունս իննսուն , և ասէ ցնոսա . այլ ինչ ոչ խնդրեմ 'ի ձէնջ . հաղորդեցէք դուք զիս . կամ հաղորդեցարուք յինէն :

« Իսկ նոքա ասեն ոչ տամք զսրբութիւն շանց , և ոչ առնումք զսրբութիւն 'ի շանէ . և սրամտեալ սպան զերիցունան . և զեպիսկոպստունան բերեալ 'ի Սճբին եդ 'ի բանտի 'ի տան Հրէի միոյ . և հանեալ անտի ետ քարկոծել զորացն , և զմարմինան կախեաց զփայտից . և երեւեցաւ 'ի վերայ նոցա նըշան երկնաւոր փառաց . և հաւատաց Հր .

քեայն 'ի Վրիստոս ըստ կրօնից սպանելոյն ,
և մկրտեցաւ :

«Իսկ մնասակարն այն գնաց եմուտ յեզր
Հայոց և առաքեցին հալածեցին զնա և զգոր-
տըն որ ընդ նմա . և գրեցին սպառնալիս , որ
եթէ կրկնեն զգալն հրով մտշին :

«Իսկ պիղծն այն գրեաց առ Թագաւորն
և ասաց . ապստամբեցին Հայք 'ի քէն , և
զայրացոյց . զնա և գրեաց Թագաւորն առ
Հայս զի երթիցեն արասցեն պատասխանի
վասն իրացն Թագաւորն Հայոց և Վաթու-
ղիկոսն : Եւ պատասխանեցին Հայք Պար-
սից՝ և ասեն . վասն հաւատոյ մեք քեզ ինչ
ոչ պարտիմք . աւաղիկ առաքեցաք զգիր
երդմանդ քո , յորում գրեալ է . եթէ Հայք
յորժամ դան առ մեզ 'ի գնալն մեր 'ի վե-
րայ Թշնամեաց մերոց , եկեսցին խաչիւք
իւրեանց և քահանայիւք և օրինաւոր կար-
գօք հարցն իւրեանց : Երդ եթէ ոչ ես դու
'ի բանս քո , ազատ եմք և մեք յերդմանէ
մերմէ . և սչ գամք առ քեզ վասն այդր բա-
նի . և ոչ դարձցի առ քեզ Վարսումայ եւ
օրք ընդ նմա , եթէ գան առ մեզ :

«Եւ այսու օրինակաւ (1) սուրն սատանայի

(1) Երկու օրի . Եւ զայս Եւ այսու պատճառաւ սու-
սուրն սատանայի : Մի օրի . բըն սատանայի :

և երկրորդ ջրհեղեղն աշխարհի ոչ եմուա
 'ի Հայս . այլ դարձաւ 'ի վերայ Ասորոց . յե-
 բիս տեղիս արար ժողով՝ հակառակ երից
 սուրբ ժողովայն 'ի կատիսբոն 'ի Ադրի 'ի
 Արամիա (1) . և գրեաց կանոնս՝ զԵստորին մի-
 տրս , և բռնադատէր դաւանել զայն . եւ
 զոչ հաւանեալսն կողոպտէր , հալածէր . եւ
 զգազումս սպանանէր անողորմաբար . որոց
 թիւ եկեղեցականացն սպանելոց ընդ եպիս-
 կոսոս և ընդ քահանայ և ընդ սարկաւազ
 եւթն հազար ութ հարիւր : Իսկ աշխար-
 հականաց՝ թիւ ոչ գոյր . զայպիսիս աղէտս
 զոր կրեաց Ասորեստան գրեաց սուրբն Աւ-
 րու-թայ , յորմէ դուք ապրեցարուք շնոհօքն
 Քրիստոսի :

« Եւ արդ աշխարհդ Պարսից եւ կող-
 մանքդ Նինուէի որ ընդ իմով իշխանու-
 թեամբս է աթոռոյս Անտիոքայ . և ես 'ի
 բազումս վտանգից միջի կալով , ոչ ժամանեմ
 ինձամել զմնացեալ ուղղափառսդ , զորս
 յանձն առնեմ սրբութեանդ ձերում հո-
 գալ ջաւակցաբար . և առաքել քարոզս և
 բժիշկս ուր մանուսանդ յաճախեաց հիւան-
 դութիւնն . և ըստ պատշաճի ձեռնադրէք
 նոցա հովիւս և տայք նոցա օգնութիւն եղ-

(1) Գրաւմիս :

բարց մերովք աղաչանօք . ողջունեմք զամենայն աթոռակիցս ձեր մերովք աթոռակցովքս 'ի Վրիստոս Յիսուս Աստուած մեր յաւիտեան ր :

Այլ մեք անդրէն դարձցուք 'ի յոճ կարգին մերոց զոր թողարք :

Արդ 'ի յինն հարիւր վաթսուն և հինգ թուին Ասորոց , և Հայոց իննսուն և վեց՝ գնաց Նշլուր զորապլուխն Տաճկաց 'ի Արարուս և յատակեաց քակեաց ծակախիլ⁽¹⁾ արար զամենայն կղզին . և զմնացեալմն անդ 'ի Սաւեայ և զայլն եւս ժողովեալն ընդ հարկաւ արարեալ , դարձաւ :

Իսկ Սաւի չոգաւ Ռոդոսն կղզի և առ զնա և աւերեաց . և տեսեալ անդ զպատկերն պղնձի՝ որ մի էր յեւթն հրաշիցն՝ շրջեալ պարանօք շատ աւուրբք ճգնեալ և հաղիւ կարացեալ . և գտաւ չափ երկայնութեանն հարիւր եւթն ոսն . և վառեալ 'ի ներքոյ՝ նորա հուր՝ քակեցան շամփուրքն . և պնեաց զնա Հրեայ մի 'ի Հեմայ . և կապեաց 'ի նմանէ բեռինս երեք հազար . եւ տարաւ 'ի տուն իւր : Այլ առ Սաւի զՍարուգ⁽²⁾ կղզի , և զԱլուէ⁽³⁾ . և դարձաւ :

(1) Մի օրի . աակախիլա . բար :

(2) Մի օրի . զՄարիուգ :

(3) Երկու օրի : զԱլուէ :

ԳԼՈՒԽ ԺԹ.

Յազարս սով սաստիկ եղև. և զմե՛ք եղև հազմ սաստիկ
հիւսիսացին և փրոյց բազում եկեղեցիս և բրգունս քաղա-
քաց: Եւ Ոմարայ՝ որ հրամարիաց ոչ ընդունել զբրիստո-
նելից վկայութիւնս:

ՉԱՅՈՒ Ժամանակօք եղև սով դառ-
նագոյն, և կերան մարդիկ զմիմեանս. և և
յերկիրն Վերականիկէ պատրիշ կրօնաւոր մի
անօրէն ի զիշէ անուն՝ բնակեալ յայրի կե-
րաւ յիսուն և մի մանկունս, զոր պողանայք
ի ծնողացն. և մտիթարէր զնոսս վասն կո-
րատեան սրգւոց իւրեանց, մինչև յայտնեաց
Վստուած. և կրեաց աստէն, և կրելոց է
յաւիտեան զհատուցումն իւր:

Եւ զմե՛ք սովոյն եկն հազմ հիւսիսացին
ահագին փչամբ. և փրոյց բազում եկեղե-
ցիս և բրգունս (4) քաղաքաց և բերդից. և
իլեաց անստառս բազումս:

Յաւուրան յայնոսիկ երևեցաւ այլ մի
ի Կոստանդնուպօլիս Մարտինոս անուն, որ
իօսեցաւ հերձուած՝ ի Բրիստոս երկու կա-
մրս ասելով և երկու ներգործութիւնս. և

(4) երկու օրի. գրուած:

ուչ ընկալան 'ի նմանէ : Սակայն նա սերմա-
նեաց և շէջէին զնմանէ :

Իսկ թէ ոգորիկէ կոմսն խնդրեաց 'ի պա-
պէն Հռովմայ որում անուռն էր 'Գաթոն'
զի արասցէ քննութիւն վասն այսոցիկ :

Իսկ ապականիչն 'Գաթոն արար ժողով
և հաստատեաց զհերձուածն Սաքսիմոսի թշ-
կընի հարիւր քսան և եւթն ամի ժողովոյն
'Քաղկեդոնի . քանզի ասացին երկու բնու-
թեանն յատուկ կամք և գործք արժան է
ընել . և մեք ասեմք , եթէ և անձն ևս պի-
տի , զի լցցի չափ շարեաց նոցա , և մի կաց-
ցեն հեռի 'ի Նեստորէ :

Ի թուին 'սորուոց ինն հարիւր վաթսուռն
և վեց , և Հայոց իննսուռն և եւթն , յերե-
սուռն և եւթն ամին Տաճկաց , և յինն ամի
իշխանութեանն Սեթմանայ , կազմել ես
Սաւի յոյժ բազմութիւն նաւաց 'ի Տրա-
պոլիս , երթալ 'ի Նոստուանդնուպոլիս . և էին
'ի վերայ նաւացն երկու զինուորք սրտիք
քրիստոնէից . սոքա արձակեցին զգերիսն և
այրեցին զնաւսն և ելեալ 'ի մի նաւացն ինք-
եանք գնացին 'ի Հռովմ , զի Սրանկ էին
ազգաւ :

Իսկ Սաւի եւս զայրացեալ կազմեաց ա-
ռաւել քան զսուղինն . և ետ 'ի ձեռս

Բլղուրին զի գնասցէ 'ի Կոստանդնուպօլիս :

Եւ լուեալ Թագաւորն Կոստոս , եթէ խորհին Տաճիկքն գնալ առ նա , հաւաքեաց զգորս ըստ կարի և նաւս բաւականս , և չու գաւ 'ի վերայ նոցա 'ի Փիւնիկէ ընդ ծով և ընդ ցամաք . Կաղմեցան և Հագարացիքն կրկնակի սլասրաստու թեամբ :

Իսկ 'ի գիշերին յորում վաղիւն մարտն լինէր , զարթոյց 'ի քնոյ զայրն երազարոյծ և ասէ . տեսի զիս 'ի Թեսաղոնիկէ 'ի խրախու թեան : Եւ պատասխանի այրն և ասէ . եւրանի թէ ոչ ննջեալ էիր և ոչ տեսեալ . զի Թեսաղոնիկէն յաղթութիւն այլոց թարգմանի . և սաստեաց նմա Թագաւորն , և լուռեաց . և 'ի վաղիւն իմբեցուս պատերազմին 'ի վերայ ծովուն ահեղ յոյժ , մինչ սլղւտորեցաւ յօդն փոշուով սրպէս 'ի ցամաքի . և պարտեցաւ Կոստոս և փախեաւ , և անկաւ 'ի նմանէ քսան հազար արանց . և դարձոյց զՊտղոմէոս իշխանն առ Սաւի , զի մի գնասցէ 'ի Կոստանդնուպօլիս , և տացէ նոցա հարկս . և լուաւ Սաւի և դարձաւ :

Ի այց ստեաց ուխտին Կոստոս և ոչ առաքեաց զխոստացեալն . և դարձան Հագարացիքն 'ի Սուրիա յաւար . և եկն Պտղոմէոս և եբեր հարկս երեք ամի , և զՎրիպոր զոր-

դին իւր պատանդ . և եհան զնոսա յերկրէն :

Յետ այսորիկ սակա կասկածանաց եւ պան կոստոս զեղբայր իւր զԹէոդոսիէ (1) և եղեւ ատեցեալ 'ի զօրայն . և գնաց 'ի շքառովմ երեսաց նոցա . և նոքա յղեցին և կոչեցին անդրէն և յարեաւ 'ի գնալ . և չգաւ մինչեւ 'ի Սիրակուսայ . և անդէն առաքեաց կոչեաց զորդիան իւր զերեսին՝ ըզկոստանդիոս , զՏիբերիոս , զՀերակլ . և ոչ ետուն գնասա . այլ կոչեցին զնոսա կեսարս . և անդէն պահեցին :

Յաւուրս յայսոսիկ սպանին Հագարս ցիբ զԱլթման թագաւորն իւրեանց յԱթրապ(2) քաղաքի վասն պղծութեանն իւրոյ . և առ զիշխանութիւնն Ալի փեսայն Սահմտի 'ի վերայ Սաբելնի և Ասորոց :

Իսկ Սաւի իշխանացաւ 'ի վերայ Ագիպտոսի , և զսր առեալն էր անձամբ . և կրուեցան ընդ միմեանս միանգամ և երկիցս , և բազումք սատակեցան 'ի մէջ նոցա :

Եւ զինի այնորիկ ծառայ մի Սաւեայ չոգաւ նենգութեամբ առ Ալի և սպան զնա . և հնազանդեցան ամենեքեան Սաւեայ և փոխեցին զարքունիս իւրեանց յԱթրապեայ 'ի

(1) Մի օրի . Թեոդորիս
Մի օրի . Թեոդորիկէ :

(4) երկու օրի . Աթրապ
քաղաքի :

Պամասկոսը (չւ տիրեաց) Սաւի ամս քսան. և աւերեաց մինչեւ ՚ի Վիւթանիա զամենայն տունն (Յունաց. և դողային ՚ի նմանէ ամենայն երկիր :

Իսկ թագաւորն Կոստոսն ենգեալ ՚ի զօրացն սպանաւ ՚ի բազանիս յԱնդրէասայ ստըբատելատէ ՚ի Սիւււմիոս (չւ թագաւորեցուցին զՊատրիկն Սեփէփ (1) . այր քաջ և կորովի յիր և ՚ի բան հայ ազգաւ և բարեպաշտօնս :

Իսկ որդի թագաւորին Կոստընդին զգրած ողով լեալ սպան զնա . և թագաւորեաց ընդ եղբարս իւր :

Իսկ զօրն Տաճկաց եկին յԱփրիկէ . եւ գերեցին ութսուն հազար անձինս . և վերստին դարձան ՚ի Ալիւլիկիայ , և սպանին ՚ի նոցանէ երեսուն հազար արանց յունա կան զօրքն , որ էր առաջին պարտութիւնն նոցա :

(չւ այր մի ՚ի Վալբաքայ կայինիկէ անուն իմաստութեամբ իւրով գործեաց զնափաւթըն (2) . և այրեաց զնաւսն ՚ի ծովուն լցեալ զօրօք Տաճկաց , որ է սկիզբն գիւտին փայտի (3) . և այրն ասորի էր ազգաւ :

(1) Ար է Մժէժ . Մի օրի . մեծ յոյժ : Մի օրի . Մէժ մէժ :

(3) Մի օրի . և այն եղև սկիզբն գտանելոյ զնֆաթն .

(2) Երկու օրի զնքառն

աւգ ինչ դիւրաւտ ՚ի վնոյ :

Յայսմ ամի երեւեցաւ ծիածանդ զգիշեր մի բովանդակ զերկնիւք ծածկելով զնաւ և զսհի հարաւ երկիր 'ի նմանէ :

Յերեք հարիւր ինն ամին Կոստընդեայ . ելին սրիկայք և բնակեցան 'ի լիառն | իբաւ նանու և կոչեցան ապստամբք . և Ըսորիք անուանեցին զնոսա Ղուռճանս . (Թերեւս այսու պատճառաւ կոչին Վրացիք Ղուռճանս 'ի Պռանկաց . զի ապստամբեցին 'ի Հայոց հաւատակցութենէ և 'ի ծառայութենէ) . և չուգան Տաճիկք և սպառեցին զնոսա սպանմամբ :

Եւ 'ի նոյն ամին Յովհաննէս որդին Սեւթեայ հալածեաց զԿոստանդին զեւթն ամիս յաղագս քինու հօր իւրոյ . և սպանաւ 'ի նմանէ . և հպարտացեալ Կոստընդին յաղթութեամբն արհամարեաց զեղբարսն իւր . և զ| եւսն իշխանն ծայրակտուր արար զի բարեկամ էր եղբարցն . և եղեալ նմա որդի , կուչեաց զանուսն նորա Յուստիանոս :

Իսկ Սաւի իշխանն Տաճկաց մեռաւ . և առ զիշխանութիւնն նորա Իզիտ (1) որդի նորա ամս չորս , և մեռաւ . և շիտթեցաւ զօրն Տաճկաց զի Սուլթար ապստամբեաց 'ի Բաբելոն , որ ասէր զինքն մարգարէ . եւ 'ի

(1) Յայլ որոսմովիանս Եղիթ Կլանով :

յԼԹրապ ԼԲդլայ, և ՚ի Դամասկոս որդին Իզիտի. և ապա ծեր մի ասաց. ժողովեցաւ ռուք ամենեքեան, և զոր Լստուած ընտրէ նա է իշխան. և ժողովեցան, և գրեցին երեք անուն երեք նետ և ձգեցին. և մանուկ մի արձակեցին ՚ի նոցանէ առնուլ զմինն, և որ քայցէ՝ այն լիցի Թագաւոր. և բերաւ անունն ծերոյն որ խորհեցաւ զայն. և իշխանացաւ ամ մի. և զինի նորա ԼԲդլմելք՝ որդին Սրուանայ :

Սեռաւ և Թագաւորն Յունաց Կոստրնէ զին. և Թագաւորեաց Յուստիանոս որդի նորա :

Եւ ԼԲդլմելքն նեղեալ յապստամբացն արար խաղաղութիւն ընդ Յուստիանէ ա մբա տասն, և խոստացաւ տալ նմա յամին հազար դահեկան և ծառայ մի և ձի մի, և Կիպրոս լիցի կիսովի (1) երկուցն. քանզի Հայք օգնէին Յունաց :

Յայնժամ և երկոտասան հազար հեծեալ բնակեալ էր ՚ի Վիքանան ընդդէմ Տաճկաց, զորս անդրէն ածին Յոյնք :

Ի սոյն ժամանակա էր սուրբն Յակովբ. որ էր ՚ի գաւառէն Լնտիոքայ չնորհապայ. ծառ և ուսումնասէր, որ եղել Եպիսկոպոս

(1) Մի օրի. կիսուղի :

Ուրհայոյ . սա չոգաւ եմուտ ընդ հրէու-
թեամբ պատճառանօք , զի արար հնարաւ և
թարգմանեաց զճաճուկս նոցա յասորի ը-
զու . սա հանգեաւ յերկիրն Քեսենոյ⁽¹⁾ . Ի
վանքն որ կոչի յանուն նորա սուրբ (Յակով-
բայ :

Ի ժամանակին յայնմիկ գերեաց (Յուստի-
անէ զՎիպրոս , և ժխորեցան ընդ նոսա Տա-
ճիկք :

Եւ առսքեաց Աբդլայն զամիրայն Ղժե-
րոյ յերկիրն (Յունաց ՚ի Վեսարիայ . և վար-
ձեցին (Յոյնք զՍկլաւն . և եկն ՚ի վերայ նո-
ցա , և կտորեցան յԱրապկացն . և մնացեալ
Սկլաւքն խնդրեցին ուխտ և խառնեցան ՚ի
Տաճիկսն եւթն հազար հեծեալ . և կացու-
ցին զնոսա Տաճիկքն յԱնտաք և ՚ի Վիւրիս
և ետուն նոցա ապրանք և կանայս :

Ի թուին Ասորոց հազար վեց , և Հայոց
հարիւր երեսուն և եւթն , եկին (Յոյնք ՚ի վե-
րայ Տաճկաց մինչեւ յԱնտաք . և հարան ՚ի
նոցանէ . և մնացեալքն փախեան : Եւ թիւ-
անկելոցն ՚ի սուր յերկուց կողմանցն էր քա-
ռասուն բիւր . և էր տեղի պատերազմին
Բուզղրիքն . որ մինչեւ ցայսօր երեւին ու-
կերք նոցա տարածեալ ընդ դաշան :

(1) Մի օրի . Քերսենայ : Մի օրի . Քսենու :

Իյերեք հարիւր եւթանասուուն և եւթն ամին իւրեանց Տաճկուհք բարձին զպատկերրս 'ի դահեկանաց , և 'ի դրամէ և 'ի փողոյ վասն կարծեաց կռապաշտութեան . և եդին միացն զգիրն :

Իսկ Յուստիանոս խստացեալ սրտիւ կայր ընդ մեծամեծս իւր . վասն որոց կալան զնա . և հասոին զքիթ նորա և եդին 'ի բանտի . և եդին իւրեանց թագաւոր զ] եւոն :

[;ւ եհան զ] եւոն [;փեմբոս զորագլուխն . և ինքն թագաւորեաց և հնազանդեաց զր]կկրտուն . և եկն 'ի վերաց Տաճկացն 'ի Սամիւսոն . և սզան 'ի նոցանէ հինգ հազար այր , և գերի բազում առեալ դարձաւ :

Ի սոյն ժամանակս կացոյց Մքղլայ երկու զորագլուխս զՀաջաջ , և զ]ահմէտ այր անաստուած և չարադեւ . որ և զՀայկազունան իշխանս ազնուականս նենգիւ ժողովեալ 'ի Սախիջուան . և ածեալ յեկեղեցին այրեաց հրով , վասն ոչ առնլոյն յանձն ըզկրօնս նոցա . որք հանդիսակից և սրակակից եղեն սուրբ Մանիանցն . որոց մաղթանօք նոցա գթասցի Քրիստոս Մտուած յազգս և յեկեղեցիս :

Օպսու ժամանակօք գովեցին առաջի Մքղլայի այր մի Սուհայեցի Մթանաս ա

նուն , որդի կուժիայ իմաստուն և աստուածապաշտ , և կոչեաց զնա Աբդուլայ , և կացոյց զնա 'ի վերայ արքայութեան իւրոյ մատակարարս . և յաջողեցաւ նմա , և եղիտ շնորհս առաջի նոցա . և տային նմա յամին վաթսուն հազար դահեկան . և ամենայն զօրն Տաճկաց ըստ թուոյ իւրեանց տային մէն մի դահեկան . և շատ մխիթարութիւն և դիւրութիւն եղել սա քրիստոնէից :

Սա շինեաց երկու եկեղեցի յանուն սուրբ Աստուածածնին , և յանուն Թէոդորոսի , բերեալ անդ զնշխարս նորա յԱլեխայիտոյ , որ է Ալլասթայն . և 'ի մէջ եկեղեցեացն երկուց շինեաց գետնափոր սրբատունս . և դատառաւին Քրիստոսի էր ընդ իշխանութեամբ Տաճկաց . քնեաց 'ի նոցանէ յիսուն հազար դահեկանի և եդ անդ . և սանդղօք երանէին և իջանէին անդ . և յաւուր սօնին իւրոյ հանէին 'ի տեսիլ տօնողացն մինչեւ 'ի ժամանակս Յովհաննէս պատրիարքին՝ որ եդ զնա 'ի մէջ երկուց վիմաց , և ամփոփեաց և անյայտեաց զտեղին ոչ ուրեք գիտելով . և գրեաց թէ արարի վասն երկիւղի անօրինաց . և մի ոք ելլէ 'ի խնդիր զի ոչ գտաւ նէ զնա : Բաց թէ իրաւի է զոր Հրովմա յեցիքն ունին ես ոչ գիտեմ :

Իսկ (Յուստիանոս զկնի տասն ամի ար
գելման իւրոյ եւ ՚ի բանտէն և գնաց փա
խտեաց առ Թագաւորն Խազրաց Խաքան .
և ընկարու զնա ինդու-թեամբ . և ետ նմա
կին զդուստր իւր . և օգնեաց նմա զօրօք և
դարձաւ ՚ի կոստանդնուպօլիս . և փախեաւ
Լիֆեմրոս . և զլ եւուն եսպան . և կոտորեաց
զարքունի արսն , և վեց հազար գերի տա
ճիկ ազատեաց , և գնացին խաղաղութեամբ .
եւ արար զօրս բազում եւ առաքեաց
ընդ ծով , ածել զկին իւր , և խեղդեցան
յալիս ծովուն . և լուեալ Խաքան տրամեցաւ ,
և առաքեաց զկին նորա , և զՏիրերիոս որ
դին և մեղադրեաց ասերով . անմիտ , ընդ-
հր էր բազմութիւն զօրացն ՚ի կորուստ .
կարծէիր եթէ արդեւում զկին քո . թէպէտ
կորուսեր զորդին իմ , ես ոչ ստեցից զբանս իմ :

Ի Թուին Լսորոց հազար տասն և եւթն
և Հայոց հարիւր քառասուն և ութ , շինե-
ցաւ Սամուէստիայ ՚ի Սիլմայ ընդարձակս ,
և կացուցին ՚ի նմա զօրք ընդգէմ (Յունաց :

Օկնի Լբդլայի իշխանացաւ Տաճկաց
Լբդլմիլք . և յետ նորա Վ լիթ ամս ինն . յո-
րոյ աւուրս հարստեաց (Յուստիանոս զազ-
դրս Հայոց յիշխանութենէ իւրմէ վասն
ուզղափառութեան . և ինդրեցին Տաճիկք

և բնակեցուցին զնոսա 'ի Սելաթենի և 'ի Սիլազետու . և եղեն մեծ ամրութիւն ուղղաւոր փառաց Նորոց . և շինեցան անդ գիւղք և վանորեայք , և սնասպառք նոցա . և կան մինչեւ յայսօր :

Իսկ Սահակա արար բազում մարտիրոս յերկիրն 'ի հաւատացեալ Տաճկացն . և զգրէ խաւոր նոցա ազգի ազգի հարուածովք եռ պան . և բնկեց զնա գէշ գազանաց . և ոչ մերձեցաւ 'ի նա գազան , և ոչ թռչուն , և ոչ ապականեցաւ . և զաւուրս երեսուն , և բուրէք 'ի նմանէ հոտ կնդրկի . և յայնմանէ յորգորեցան 'ի մարտիրոսութիւն և մեռան հազարք և բիւրք :

Իսկ Սյրիմ չոգաւ 'ի կապադովկիաց . և ելին ընդդէմ նորա զօրքն Յունաց , և անկան 'ի Տաճկաց յանողորմ սուրն . և մեռան քառասուն հազար հեծեալ թող զգերեալսն . և առաւ Տանայա քաղաք և Տարան դարերդ . և դարձաւ Սյրիմ 'ի կիւիկիա . և առ զՃաճու մբերդ . և զՊոսանդա քաղաք և այլ բազում տեղիս :

Ի սոյն ժամանակս զօրացաւ Փիլիպոս , և եսպան զՅուստիանոս և զորդի նորա ըզՏիբերիոս , և թաղաւորեաց : Երես վարժ գրովք , և ջանաց նգովել զվեցերրորդ ժո

ղոյնն և բառնալ զաղանդն Մաքսիմոսի, և ոչ եղևն ձեռնտուք նմա խմորեալքն յաղանդքնն հպարտութեան :

Ի սոյն ժամանակս որի պղծութեան շարժեաց զՎ լիթ. և հրամայեաց բռնադատել զՔրիստոնեայս յուրացութիւն. և զոչ հաւանեալն սպանանել յեկեղեցւոջ իւրեանց. և նահատակութեամբ պայծառացան բազմութիւնք յոյժ արանց և կանանց : Եւ չոգաւ Մսլիմ Ղ'մասիայ և առ զնա և գնաց մինչեւ Ղ'նտաք Պիսիդեայ, և մարտեալնդ նմա և առ զնա. և յերկրորդ ամին Փիլիկոսի հանին զաչս նորա և արտրեցին. և թագաւորեաց Մնաստաս :

Եւ զկնի Վ լիթայ թագաւորեաց Տաճկաց Սուլիման ամս երկու. յորում ժամս նակի առ Մսլիմ զերկիրն Վաղատացւոց : Իսկ Մնաստաս զկնի երկուց ամաց փախեալ ՚ի Վնիկիայ, զի կամէին սպանանել զնա. և թագաւորեաց Թէոդոսիէ : Օպսու ժամանակօք գնաց Մսլիմ յերկիրն Թուրքաց. և բազում աւարաւ դարձաւ :

Եւ դարձեալ գնաց ՚ի վերայ Ըսորոց⁽¹⁾ և առ զՔրաքմիայ և զՍադրիա և գերեաց, հպարտացաւ ՚ի միտս իւր. և խորհեցաւ

(1) Երկու օրի Երեւոյ :

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՐԱԳՐԻ ԱԳԱՆԵԱՆԻ

Digitized by Google

Կարգաթիւ

գնալ 'ի Կոստանդնուպօլիս . և առ ընդ ինքեան երկու հարիւր հազար հեծեալ . և նաւս երկու (հազար) ⁽¹⁾ և ելից հեծելօք . և հառ այլ եւս երկոտասան հազար Բուլղարս և եբարձ ռոճիկս վեց հազար սւղտուց և վեց հազար իշուց . և եկին ընդ նմա Օէհետք երեսուն հազար . և զայս ամենայն բազմութիւն առաքեաց առաջի իւր ընդ ծով և ընդ ցամաք . և ինքն երկոտասան հազարաւ գայր զհետ նոցա մեղմով : Եւ եկեալ նստաւ 'ի Ղիկիայ , և ընդ որ անցաւ նէին զօրք՝ տային բան խաղաղութեան , և ոչ մեղանչէին ումեր : Եւ առ զայս զօրաւ գլուխն (Յունաց) եւոն . և չոգաւ առ Սըւլիմ 'ի ծածուկ , Եւ ուխտեաց նմա Սըլիմ գնել զնա թագաւոր , զի ձեռն տացէ նմա , և դարձաւ Եւոն 'ի քաղաքն :

Եւ իմացաւ թագաւորն , և կալաւ զընտանիս նորա . և փախեաւ Եւոն և չոգաւ առ Սուլիման թագաւորն Տաճկաց , և առ 'ի նմանէ վեց հազար հեծեալս . և եկն (ի ջաւ) էջ 'ի վերայ խամուրին քաղաքի . և խօսեցաւ գաղտ յականջս քաղաքին եթէ նեն գութեամբ շրջիմ ընդ սոսա : Եւ լուեալ

(1) Մի օրի . եւ (5000) ասելով ժայն երկու :

Այլ օրիսի լսեն զհաւար :

Թագաւորին առաքեաց առ նա զընտանիս նորա և ասէ ցնա . մի մեղանչեր քաղաքիդ 'ի գինս ընտանեաց քոց . և եթող զքաղաքն , և գնաց 'ի վերայ Կոստանդնուպօլսի | Եւոն :

Եւ ելին զօրքն Յունաց ընդդէմ | Եւու նի , և յղեցին պատգամս և ասէն . Թագաւորեա մեզ մերովք յօժարու թեամք և երդուան նմա . և առաքեն առ նա զորդին Թէոդոսի . և հաւատաց նոցա . և ասէ . ընդ զօրն Տաճկաց կացէք մնացէք աստ , և ես մտից 'ի քաղաքն . և արարից զկամս ձեր : Եւ գնաց | Եւոն 'ի Կոստանդնուպօլսիս քաղաքիւք Թագաւորութեան . և լուաւ Թէոդոսիէ և կտրեաց զհերս իւր . և ելել եկեղեցական : Եւ | Եւոն Թագաւորեաց . և ամրացոյց զքաղաքն :

Եւ իմացաւ Սնլիմ թէ խաբեաց զնա | Եւոն , բախեցաւ 'ի վերայ ոսկի դրանն չորս հազարօք . և օգնեաց Տէր , և միայն զերծաւ Սնլիմ և կոտորեցան զօրքն որ ընդ նլմա չորս հազարքն : Եւ 'ի միւս կողմանէն անկան երեսուն հազարք . և եհաս 'ի վերայ նոցա ձմեռն . և անկաւ սով 'ի բանակն նոցա :

Եւ մինչ յայտոսիկ էին մեռաւ Սուլիման Թագաւորն նոցա , և առ զԹագաւորութիւ

նրն Սմար . և լուեալ զայս դարձաւ Սաղիմ՝
ամօթով յոյժ սակաւութ . և վառեալ քինու
զբազումս կոտորեցին 'ի բրիստոնէից . զի
յանցեան (1) զօրք նոցա 'ի պատճառս աղօ
թից եկեղեցւոյ :

Յայտմ ժամանակի ասորի մի Սեւերոս
անուն սկսաւ մոգութեամբ խաբել զազգն
Հրէից թէ նա իցէ Վրիստոնն . և պարա է
ժողովել բազում գանձս , և երթալ թագա
ւորել յԱշրուսաղէմ . և հաւատացին բա
զումք . և կուտեաց բազում ինչս :

Եւ լուաւ Սմար և կոչեաց առ ինքն . և
կատակաբանութեամբ կակղացոյց զբարս
նորա , որ էառ զինչքն (2) և եթող զայրն 'ի
կամս իւր :

Իսկ այսու պատճառաւ եդ օրէնս Սմար
ոչ ընդունել զՎրիստոնէից վկայութիւն .
և ոչ հեծանել երիվար թամբօք . և թէ ըս
պանանէ Տաճիկ զբրիստոնեայ , ոչ մեռցի
ինքն . այլ տացէ գինս արեանն հինգ հազար
դրամս . Իացց եկեղեցականքն ասէ մի տա
ցին հարկս յարքունիս յամենայն ստաց
ուածոց իւրեանց . և Տաճիկքն մի արբցեն
ասէ գինի :

Եւ մեռեալ սորա՝ առ զթագաւորու

(1) երեք օրի . անցան :

(2) երկու օրի . զերքն :

Թիւնն իզիտ ամս չորս : Սա առաքեաց ընդ
ամենայն երկիր և ջնջեցին զնկարս պատկերաց
յեկեղեցւոյ 'ի գրեանց 'ի հանդերձից յար-
ձանաց և յամենայն իրաց . և ետ նմա իրաւ
ւռնոս | Եւոն արքայն Յունաց . և Թափուր
արար 'ի պատկերաց զաշխարհն Յունաց . և
տրտնջէին ընդ գործ նորա բազումք , և ոչ
հաճէին :

Իարձեալ նեղեաց | Եւոն զՀրեայն
գառնալ 'ի քրիստոսնէ ութիւն կամ մեռանիչ
և յողովք մկրտեցան , և ոմանք սպանան .
և կէսք փախեան :

Սեռաւ իզիտ և Թագաւորեաց Հեշմ
ամս տասն և ինն . այր չար և ազահ , որ և
հարկապահանջութեամբ հասոյց զերկիրն 'ի
ցանկութիւն մահու (4) :

Սա եհան ջուր Ալփրատայ և 'ի վեր քան
զԱբաղանիկէ ոռոգանել զդաշոտս , սա էառ զան
մատոյց բերդն Շիզէ յերկիրն Վիւրիւկեցւոց
և զԱիոկէսարն 'ի վերայ Իայլն գետոյ :

Յայսմ ժամանակի էին Աթանաս պատ-
րիարքն Անտիոքու , և Յովհաննէս իմաստա-
սէրն հայրապետն Հայոց . և Սիւնիք և Վաս-
պուրական և աղուանք և Սասանունք և Յա-
կովբիկ Ասորիք էին 'ի մի դաւանութեան

(4) Ոմանք 'ի գրուեա մա. հու . :

առաքելական հիմամբ . և վասն այսորիկ երթային Ասորիք առ Սասանօք առ Հայք և ասէին մեք սուրբ Գրիգորի դաւանութեամբ ըն եմք , և առնուին 'ի նոցանէ ձեռնադրութիւն , և ոչ գոյր հակառակութիւն . և վասն այսորիկ կոչեցան Գրիգորիկք :

Յայնժամ երէց մի Բարշապուհ անուն , և սարկաւագ մի Վաբրիէլ անուն 'ի Սուփարկնայ եղէն բանտարկուք 'ի մէջ Հայոց , և Ասորոց . զՀայոց ասէին թէ Յուլիանոսի աւրք են և զԱսորոց թէ ապականացու ասէին զմարմինն Քրիստոսի . այլ և պղտորումն Ազրի մնացեալ էր 'ի Հայս 'ի տեղիս տեղիս առ բազումս :

Իսկ Յովհաննէս այր սուրբ և սքանչելագործ և լուսաւոր բանիւ գրեաց առ Աթանաս առաքեալ առ նա եպիսկոպոս իւրեանց դաւանութեան գրով . և ինքն եկն 'ի քաղաքն Սանազկերտ Հայաստանօք . և վեց եպիսկոպոսք գնացին յԱսորոց , եւ յուրութիւնք երիցանց . և արարեալ քննութիւն , ոմանք յԱսորոցն ասեն զի՛նչ է որ գրեալ է 'ի գործս խաւքելոցն եթէ « Աստուած յարոց զՅիսուս 'ի մեռելոց և այսուհետեւ ոչ եւս դառնալոց է յապականութիւնս . և ինգրեցին զօրինակն Հայոց և ոչ գտին զայ-

սուհեմեւն . բերին և զԼսորոցն և ոչ անդ
գտին . և նզովեցին զՅուլիանիանն և զապա-
կանացու խոստովանողսն զՔրիստոս , և ըզ-
Բարչայուհ և զԲարբիէլ , և զԳրիտան . և
եղեն Հայք միադաւանք 'ի վերայ Ճշմար-
տութեանն . և Յակովբիկ Լսորիք՝ դաշնա-
կիցք նոցա :

Բայց սակս տօնից և արարողութեանց
գտաւ զանազանութիւնս ինչ . որոց ոչ ա-
րարին կարի փոյթ , և արձակեցան սիրով : Եւ
եղել այս 'ի հազար երեսուն և հինգ թուին
Լսորոց և Հայոց հարիւր վաթսուն և վեց .
այլք զՀայոցն հարիւր երեսուն և հինգ ասեն :

Յայնմ ժամանակի ելին Թուրք յերկիրն
Երթուխի (1) և առին քաղաքս բազումս . և
գնաց Սիւլմ ընդ առաջ նոցա . և անկան
յերկուց կողմանցն հազարք և բիւրք : Եւ
ապա արարին սէր ընդ միմեանս . և թողին
Տաճիկք զառեալ քաղաքսն 'ի նոսա և դար-
ձան : Եւ այս եղել սկիզբն ելանելոյն Թուր-
քաց :

Ի սոյն ժամանակս եղել անձրեւ սաւ
տիկ , որ կարծեցին թէ բացեալ են անհանք
երկնից . և վերստին անկաւ սարիսպն Ուռ-
հայոյ : Եւ չողաւ Հեշմ առ Հռովմովք . և

(1) Երեք օրի Սբառուդի :

առ զՂենձերայ քաղաք , և զՂիփա . և առ եալ գերի բազում դստրձան : Եւ հրամալ յեաց Հեշմ սպանանել զգերեալսն առհասարակ . և եղև յաղսգս կոտորելոցն քննութիւն ՚ի յԱռհայ թէ իցնն մարտիրոսք թէ ոչ . և ոչ յայանեցաւ իրքն , այլ առբակոց մնաց :

Իսկ Թագաւորն Վեռն ՚ի քսան և չորսամի արքայութեան իւրոյ , էառ զդուստրն Խազրաց Թագաւորին որդւոյ իւրում կատանդիանոսի ՚ի կնուութիւն մկրտելով զնա . և ետ զթագն յորդին . և մեռաւ ՚ի նայն ա մի : Ի այց Վրասաւալ փեայ Թագաւորին հալածեաց զկասաանդիանոս , և ինքն Թագաւորեաց :

Վեռաւ Հեշմ Թագաւորն Տաճկաց . և առ զթագն (1) Վ լիթ , որ արար չար տանն Հեշմայ . և եդ զօրագլուխ զՎրասա սմն , և արկ զնա ՚ի ծովն սկեղէն ՚ի գանձս Տաճկաց , որ բաշխեաց զայն առ առասպէս և Թագաւորեաց :

Ի այց յուրովք ոչ ընդունէին զի հարձարդի էր . և Վ լիթ եղև ստեցեալ վասն զազրագործութեան . և խտտեալ (2) զերկոսին Թագաւորեաց :

(1) Մի օրի . զԹագաւոր . (2) Չորք օրի . խոցեալ բութիւնն :

գաւորեցուցին զԻզիտ եղբայրն Վլիթայ 'ի
'Իամասկոս . որ և կտրեաց զգլուխ եղբօրն .
և եղեալ 'ի սայլի և ընդ նմա տիկա գինևոյ,
չըջեցուցանէին ընդ քաղաքն :

Եւ յետ այսորիկ մատեանն ընդ միմեանս
ամիրայքն , և խնդրելով իւրեանց թաղաւո՞
րու թիւնս : Սրվան՝ զՀայս էառ , և զՊարոս
Վասիդն . և զԽորասան՝ Սարիթն և զԱփրիկէ
Լքդհէլ և Իզիտ մեռաւ յետ եւթն ամաց .
և առ զտեղի նորա Իրեհիմ . այր բարեբարոյ և
ողորմասիրտ . և սակաւօրեաց եղեալ մեռաւ :

Եւ Սրվան ելեալ 'ի Հայոց . եկն և դիպե-
ցաւ եղբօրն Սուլիմանայ 'ի վերայ Ափրա-
տայ . և կռուեցան անդ . և անկաւ 'ի մէջ
նոցա երկոտասան հազար այր : Եկն Սրվան
'ի 'Իամասկոս , և թագաւորեաց անդ . և առ
զգանձն թագաւորութեանն և բարձեալ ըզ-
նա երեք հազար ուղտու եբեր 'ի Խառան .
և չոգաւ 'ի Հեմն , և յամիսս չորս էառ զնա .
եւ քակեաց զպարիսպ նորա : Այնպէս էառ
զՆալբաք , և քակեաց զնա . առ զԱինուէ և
գնաց 'ի Պարթեւս , որ կոչի Իահլ՝ և տի-
րեաց նմա :

Իսկ Ալի որդին գնաց 'ի Խորասան . և 'ի
պատերազմելն Տաճկաց ընդ միմեանս խա-
ղաղացան Յոյնք . և խորագիտութեամբ իւ-

րով օգնականս Գտեալ Կոստանդիանոս եկն
 'ի Կոստանդնուպօլիս . և կուրացոյց զՆրա
 ւաղ . և թափաւորեաց դարձեալ , և ելել
 նմա որդի . և կոչեաց զանունն նորա | եւ ո ն

ԳԼՈՒԽ Ի .

Յաղագս որ նշանք մեծամեծք և ցլմունք, և փոշի գաղ-
 և 'ի ծոփն խռովեալ սիւնք հրեղէնք երեւեալ . և եկն
 կարկուտ, կշիռն երկու լիտր, և Ջամբրի հարկապանջու-
 թեան անյիշելի :

ՅԱՐՈՒՄ աւուրս եղեն նշանք մեծամեծք
 'ի սկիզբն մարտի ամսեան մինչեւ ցելն ապ-
 րիլի . օդդ փոշի սեղեաց , և տիւն գիշեր
 կարծէր . և ապա երեւեցան ևրեք սիւնք ամ
 պեղէնք խառնեալ ընդ հրոյ զերիս աւուրս .
 և ելանէին և իջանէին 'ի վայրս | և զկնի սորս
 երեւեցաւ աստղ մի անձանօթ 'ի չափ լուսնի
 և ելանէր յարեւելից ընդ արեգականն . և
 երթայր յարեւմուտս երեք օր տեսանելով
 մարդկան : | և զամենայն գիշերս լինէին ցլ-
 մունք , և թռչէին հանդէպ յարդգողին :
 | և զկնի նորա եղեւ շարժ սաստիկ և պա-
 տառեալ երկիր ելին աղբիւրք 'ի գոյն ա-
 րեան : | և յետ նորա խռովեցաւ ծոփն մեծ :

և եռայր յանդնդոց , և բարձրանայր արևբ նորա իբրեւ զերկինս . և բազումք 'ի կենդանեաց մեռան մարդ և անասուն 'ի ձայնէ սրոտման . որ ծովեզերեայք էին կործանեցան տունք և ապարանք . և բերդ մի որդուոցն (Ղմնայ որ կայր 'ի մէջ ծովուն խլեցաւ յատակաց . և բուրգն մեծ զոր շինեաց Սողոմոն 'ի վերայ ջերմկին որ գտաւ յաւուրս նորա 'ի ծովուն՝ փլաւ և ընկղմեցաւ :

Եւ յետ նորա եղեւ սով սաստիկ . և ապա մահացարածամ փողացաւութեամբ , որ մեռանէր 'ի Վարա աւուրն քսան հազար անձինս . և յերկիրն Սաղիամու կատաղեցան կապիկք և սպսկանեցին զբաղմութիւն մարդկան յոյժ :

Օայս ամենայն տեսեալ թագաւորին Տաճկաց , զահի հարաւ և զղջսցաւ սիրտ նորա . և եհան քարոզ ընդ ամենայն երկիր վասն ապաշխարութեան, զոր և արարին իսկ պահս և աղօթս հսկմամբ դիշերաց , և ողորմութիւնս և արտասուս . քանզի հաւատացին թէ կատարած ամենայն երկրի հասեալ է յաղագս նորանչան և ազգի ազգի պատու հասիցն մանաւանդ վասն շարժմանն անծաւթի . զի գիւղ մի յոսն լեբինն (Թաբովրայ նոյն տեղեաւն 'ի բաց վազեաց միւս երկու .

և շինուածքն ոչ խախտեցան . և ոչ պակասեաց հաւ մի : Եւ Սնբէճ քաղաք ընկղմեցաւ 'ի տեղւոջն . և երրորդ (1) մասն Կոստանդնուպօլսի անկաւ . և Նիկիայ բովանդակ տասպալեցաւ . և այլ բազում քաղաքք Նիւթանիայ : Իսկ Վաղկեդոնիտք ոչ գղջացան և ոչ դադարեցին 'ի չարեաց իւրեանց . քանզի այնք որ կային յՆտաք կաշառեցին զՍրվան . և եդին սրատրիարգ իւրեանց ըզթօնփիլէ Սաղմանի որդի , որ գնաց 'ի Խառան . և առ զեկեղեցին Ասորոց սղղափառաց . և արքեպիսկոպոսն նորա ձգեաց զձեռն իւր և եհար յեկեղեցին ասելով . սմ պղծեալ խորան , վաղիւն սրբեսցիա օրհնութեամբ և ուղղափառ պատարագաւ : Եւ ընդ յերանել բանին վառեցաւ հրով և այրեցաւ . և անկաւ ահ 'ի վերայ նոցա և առեալ զմխրեալ ոսկերան փոխեան 'ի գիշերին :

Եայնմ ժամանակի եկն Աբդլայ որդին Ալեայ 'ի Խառան . և փախեաւ Սրվան յերեսաց նորա առ եալ ընդ իւր ոսկի բարձեալ վեց ուղոռ . և գնաց յԱսկաղոն , և անտի յերկիրն Նուբեայց . և Աբդլայն զհետ նորա . և եհաս նմա 'ի Նսուան (2) 'ի վերայ Նեզոս գետոյ և եսպան զՍրվան . և առ զա

(1) Մի օրի երկրորդ մասն

(2) Երեք օրի : 'ի Նինուէ .

մենայն ստացուածս նորա զժողովեալն ապա
հուլթեամբ . և թագաւորեաց միայն ՎՐ-
դըպն :

Եւ մինչ նստէին ՚ի տեղի մի առ ընթեր
գերեզմանաց , եղև թնդմունք ինչ . և բա-
ցան գերեզմանք ութ . և ահա երանէին արք
իրբեւ ծերք և ներկեալ զճօրուսս . և մինչև
ցմէջն ՚ի դուրս եկեալ զտեղի առին զերիս
աւուրս . և հարցանէին զնոսա և ոչ խօսե-
ցան . և ձանձրացեալ թողին զնոսա . և ոչ
որ իմացաւ թէ զի՛նչ նշանակէին . և ծած-
կեցին հողով :

Իսկ թագաւորն (Յունաց Կոստանդ խանոս
վարժ էր գրովք և իմաստուն մտօք . վասնորոյ
ծածկապէս ունէր զուղղափառութիւն . և
ղէ մեռաւ կին նորա , սափակէին զնա առնուլ
կին . և ասէ ցնոսա ոչ է պարտ երկրորդ կը-
նաւ թագաւորութիւն առնել . ապա զոր
դիտդ իմ՝ դէք թագաւոր . և արարից զոր ա-
սէքդ . և թագ եդին Վեւնի . և հայրն խը-
նամէր զաշխարհն : Եւ առեալ զօրս չոգաւ
՚ի Մելաոնի . և եհան անտի զչայս և զ՚սու-
րիս , և տարաւ յիշխանութիւնն իւր ասե-
լով . քրիստոնեայք են առ մեզ կացցեն իր-
բեւ զեղբայրս մեր . և ասեն (Յոյքն ատեն
զմեզ դոքա և անիծանեն . և ոչ են եղբարք .

և խնդրեաց թագաւորն դաւանու թիւնս . և ետուն գրով 'ի վերայ միոյ բնութեանն և կամաց գործոց նոյնութեան ՚Բանին :

Եւ տեսեալ թագաւորին յոյժ գովեաց , և ետ հրաման ժողովոյ . և յորժամ ելել ժողովն զոր եւ թներրորդն կոչեն , և արարին քննութիւն , և ոչ կարէին աղարտել զուղղափառացն խոստովանութիւնն . և աւսէ թագաւորն . երկու իւր կամ են ինձ . եւ թէ բառնայք զժողովն ՚Բազկեդոնի և ըզսրատկերապաշտութիւնդ . և անկան յոտս թագաւորին և ասեն . չէ հնար այդմ ըինել . բայց եթէ սրոյ ճարակ տայցես զմեզ . և աւսէ թագաւորն . երդնում յ'ստուած , եթէ ոչ բառնայք գոնէ զ՝աքսիմոսին գնեստորականին , ես ոչ եղէց ընդ ձեզ :

Եւ լուան նմա և նզովեցին զ՝աքսիմոսին , որ երկու կամս և գործս ասէր , ՚Քրիստոսի : Եւ վասն այնորիկ բազումք 'ի Յունաց ոչ մեծարեն զեւթներրորդ ժողովն : Եւ ասէ թագաւորն . ընդ ուղղափառսն գնացէք յաշխարհն ձեր , ուստի հանի զձեզ . զի մի զկնի մահուան իմոյ չարչարեսցեն զձեզ . և եա նոցա պաշարս և պարգեւս , և գնացին խաղաղութեամբ :

Ի նոյն ամի եկն մարախ և կերաւ զգաւ

ւառս բազումն . և ՚ի դալ միւսոյ ամին եկն
կարկուտ անդուր և անտես . և փրոյց բա-
զում շինուածս , և սպան յոյժ բազմութիւն
կենդանեաց վայրենեաց և ընտանեաց . և
էր կշիռն լիորս երկու :

Ի նոյն ամի մեռաւ Աբդըլայ . և Թագա-
ւորեաց Աբուջաբր . և շինեաց զԱ՛հլտենի ,
և զԼարնոյ քաղաք . զոր ոմանք ՚ի Յունաց
կարանիկան կոչեն , և Տաճիկք Աբդրում . որ
կոչի Սոչանկոյ կամ Արեւելք : Շինեաց և
զԱ՛նի որ է կամախ . քանզի աւերեալ էր զու-
սա կրատանդիանոս Թագաւորն Յունաց :
Եւ զկնի շինելոյն զքաղաքս զայսոսիկ առ-
զԱ՛փրիկէ . և չուաւ առ զԼարաւստան աշ-
խարհն Պարսից , և զքջակայսն ամենայն ,
և դարձաւ և առ զԱ՛հլ քաղաք ամուր :

Ի Թուին Ասորոց հազար եւթանասուն
և երեք . և Հայոց հարիւր իննսուն և չորս ,
շինեաց Չամբրի⁽¹⁾ ՚ի վերայ Տիգրիս գետոյ
՚ի վեր քան զկասիզըն⁽²⁾ քաղաք և կոչեաց
զնա Բաղդատ որ Թարգմանի միջոց այսինքն
Պարսից և Ասորոց : Յորում ամի եւ Բուրգն
հաւտքածոյ օր է Սարն . և գերեաց ՚ի Գա-
զնայ⁽³⁾ յխաուն հազար անձինս :

(1) Երէք օրի . Չար :

(2) Մի օրի . ՚ի Գազնայ

(3) Երկու օրի . կասիզըն :

Ի սոցն ժամանակս համբաւեցաւ կին մի թէ ք ճնանելն կաթն ոչ եկեր ՚ի մօրէն . և զարգացաւ հասակաւ ՚ի չափ երեսուն ամաց և չկերաւ ինչ . և ածաւ առաջի Ծարբի . և գաաւ որպէս համբաւն էր . և արար Ծարբ ժողով իմաստնոց , գիտնոց զի իմացին վասն նորա . և ասացին թէ երբէք չէ լեալ . և մէք ոչինչ կարեմք իմանալ . սակայն գործ նշանի Տեառն Աստուծոյ է : Աորմէ նը շանէ խաբեալ զօրքն Պարսից եդին իւրեանց թագաւոր և ասպատամբ . ցին :

Աւ գնաց ՚ի վերայ նոցա զօրն Տաճկաց , և հարան ՚ի նոցանէ . և դարձեալ գնաց Ծամբր ՚ի վերայ նոցա . և կոտորեաց քառա սուն հազար անձինս . և սպան զթագաւոր նոցա : Աւ դարձաւ ՚ի Ալջագեսս . և կա ցոյց գործակալո երկու հարկապահանջս : Էր բեայ մի Աուսի անուն . և Տաճիկ մի Աուլեման անուն . որ ՚ի դրունս մահու հասուցին զաշխարհս անողորմ տանջանօք՝ վասն ՚իմասին անիրաւութեան : Աւ հառաւ ոսկի և արծաթ յաշխարհէ . և փորէին զգերեզմանս կռապաշտից և գտանէին ինչս և տա յին ՚ի հարկն :

Աովորեցին և Աոյնք զնոյն առնել . և բացին զգերեզման Աիկոմիդայ շինողի համաւ

նուն քաղաքին , և գտին յողովութիւն ռակոյ լուսատու ականց . և ազդեցին թագաւորին կոստանդեայ . և չոգաւ ետես զայն ամենայն . և ոչ կամեցաւ առնուլ ինչ այլ կու փածու վիմօք փակեսոց զնա . և ասէ : զինչ գարշազոյն քան զայն իցէ , յորժամ կենդանին կողոպտիցէ զմեռեալս : Եւ սաստեաց և սպառնացաւ , եթէ այլ ոք զայն մի իշխեսցէ առնել :

Իսկ ՚ի չարագոյն ագահութենէն Չամբրի վաճառէին զէշ և զեզն ընդ դրամի միոյ . և զողայս ընդ հինգ դրամի . զի տացեն հարկս պահանջուպն : Ար և զկնի քսան ա մի սատակեցու . և հանպեաւ երկիր ՚ի չարեացն Չամբրի . և թագաւորեաց Սահադի որդի նորա :

Եւ ՚ի նմին ամի մեռաւ թագաւորն կոստանդիանոս թագաւորեալ ամս երեսուն և չորս . և հաստատեցաւ ի եւոն որդի նորա որ ընդ նմա էր թագաւորեալ :

Իսկ Սահադի ցրուեաց զամենայն ժողովեալ ստացուածս հօր իւրոյ . և հաւատաց աստեղագիտաց , և ուսաւ զարուեստն . և վարէր նորօք :

Եւ լուեալ ի եւոնի առաքեաց նմա ըզգիրսն յԱնիսայ և յԱմրիսայ հակառակացն

Իսրայելի . և խնդաց յոյժ . և կախարդութեան ետ զանձն :

Եւ եկն Սահադի ՚ի Հալապ . և ելին ընդ առաջ նորա երկոտասան հազար քրիստոնեայք ՚ի պատիւ նորա : Իսկ նորա նախանձեալ խոցեալ ընդ բաղմութիւն նոցա . առ սաց մի յերկուց առաջի կայ ձեր . կամ մեռանիլ կամ ուրանալ զՔրիստոս . և հինգ հազար այր ՚ի նոցանէ տաճկացան . և եւթն հազարքն վկայեցին Քրիստոսի Աստուածութեան և մեռան . և կանայք և տղայք որացողացն թողին զնոսա և գնացին :

Եւ Սահադի գնաց յերկիրն Արաբիոյ . և առաքեաց զհարոն զորդին իւր Աշփեսոս յաւար :

Ար և գերեաց անտի եւթն հազար ⁽¹⁾ այր . բայց պակասեաց ՚ի զօրաց նորա չորս հազար այր :

Եւ ի եւոն առաքեաց զօրս ՚ի Սիջագեալս . և ետ ածել անտի զքրիստոնեայսն ըզՀայս և զԱտրիս ուղղափառս , և բնակեցան ընդ նմա ՚ի Թիրակ : Եւ գնաց նա ՚ի ճա նապարհս հօրն իւրոյ զի ոչ երկրպագեաց պատկերաց . և ոչ հաղորդեցաւ . ՚ի Քաղկեդոնացւոցն . վասն որոյ ոմանք ՚ի պատմագր-

(1) Մի օրի . հինգ հազար :

րացն Յունաց տրտնջելով, Յակովբիկ կոչեն զնա: Ար և Թագաւորեալ ամն տասն մեռաւ:

Եւ Թագաւորեաց կրտսանդին որդի նուրա երկոտասանամեայ . և իրինէ մայր նորա ընդ նմա:

Եւ լուեալ Ահարոնի եկն յերկիրն Յունաց և դարձաւ ամօթով:

Եւ ՚ի սոյն ամի շինեաց Ալի Սահադեայ հրամանաւ զՀադ քաղաք յանուն նորա յերկիրն Սարաշու . և ոչ յաջողեցաւ նմա . քանզի մեռաւ Սահադի . և Թագաւորեաց Սուսի որդի նորա ամն երկու:

Եւ յետ նորա առ զԹագաւորութիւնն Ահարոն եղբայր ⁽¹⁾ նորա, որ կոչեցաւն Սազիտ . որ և հրամանաւ սորա շինեաց Աբդու մեւք զՀաշիդ:

Իսկ Հռովմական զօրացն եկեալ աւերեցին զՀադ: Եւ Ահարոն սկսաւ շինել զնա կրկին . և կազմեաց սայլս երկու հազար: Եւ քակեաց զեկեղեցին, որ կայ յարեւմտից Հնձէ գետոյն . որ է մերձ Սամուսատայ . և ետ տանել զքարինս նորա: Արցնպէս քակեցին զառաքելաշէն եկեղեցին որ ՚ի Վեսոն եւթն և տասն խորանի ⁽²⁾ . և սորօք շինեաց զպարիսպն Հաթայ:

(1) Մի օրի . որդի նորա: (2) երկու օրի . ԲԺ . խորանի:

Ի սոյն ժամանակս գտաւ յԱռհայ տաւ պան մի Հրէի որ ունէր պիր հազար ամաց հետէ . և այս է գրեալն 'ի նմա . թէ « Լ'ստուած մարմնով ծնցի 'ի կուսէ . և խաչիւ ծագէ լոյս փառաց նորա 'ի տիեղերս . և ողորմութիւն նորա տեսցէ (1) զիս » :

Ի նոյն աւուրս լուաւ Կոստանդին թաւ գաւոր . թէ Փիլիկէ պատրիկն Աիկիւլոյ , շնայ ընդ մօր նորա , և կամեցաւ ըմբռնել զնա : Եւ նորա իմացեալ փախեաւ առ Լ'հարոն . և առեալ 'ի նմանէ քառասուն հազար հեծեալս , փնաց դարձուցանել զԱիկիւլիս 'ի Տաճիկան . և կալաւ զնա ձիւն սառտիկ . և կոտորեցան սյրու ձի բազում . և առկաւ մնացորդքն եկին 'ի Կոստանդնուպօլիս . և նորա աբաթին նոցա ողորմութիւն , և ետառն զկարիս նոցա և արձակեցին :

Եւ Կոստանդին արգել զյիշատակ մօր իւրոյ յեկեղեցիս : Եւ զի մեռաւ կին նորա , էսառ կին երկրորդ , և արհամարհեաց զկանոն առաքելական . վասն որոյ ատեցեալ եղեւ 'ի բազմաց : Եւ իմացեսոյ մօրն զտրտունջ զօրացն արար խորհրդակից . և օգնականս . և կալեալ զորդին եհան զաչս նորա : Եւ թագաւորեաց և արար երկրորդ իւր զնեղքինն Փիլադէ :

(1) Մե օրի . տիրեցե .

Ի ժամանակս յայս թուռուներն Վթանա-
 օայ Ռուհայեցւոյ Կտին զգանձն հաւուռն
 իւրեանց . և օձս և կարիճս ոսկեղէնս փո-
 ռամէջս լցեալ քեմիայիւ որ ցանէին 'ի վե-
 րայ հարեալ պղնձից . և աղբ մի որ սրակէին
 'ի վերայ սեաւ արձձոյ . և դառնային 'ի բնու-
 թիւն ոսկւոյ : Եւ գրէր անդի բաժինս եկե-
 ղեցւոյ և աղքատաց : Եւ ետուէն զայն , և
 ինքեանք մեծացան լցան . և ստացան ձիս և
 ջարիս . այլ և բազէս և շունս . և երանէին
 և որսային և դբօսնուին :

Եւ լուաւ թագաւորն Տաճկաց , կոչեաց
 զնոսա և չարչարեաց և առ զամենայն ստա-
 ցուածսն . բայց զքիմիայն ոչ ճանաչելով
 զառարջինն թափէին զնոսա յերկիր իբրեւ
 զհող կարմիր . որ և ապա իմացեալ զղիացան
 և ապաշաւէին : Բայց զորդիսն Վթանասի
 եղին 'ի կազանս և կուսան մի արգելին 'ի
 վերնատան . և եղին պահապանս . և նա
 երկուցեալ 'ի իտայտաւականաց ընկէց զինքն
 բարձուէն 'ի խոնարհ և մեռաւ :

Եւ իմացեալ թագաւորն սղորմեցաւ , և
 եհան զեղբարսն նորա 'ի բանտէն :

Իսկ զօրացն Յուեոց գիտայեալ , եթէ
 նախատեն զնոսա Տաճիկք վասն Երթնեայ .
 զի կին էր թագաւոր նոցա . եղին իւրեանց

Թագաւոր զոմն Նիկիփոս անունն . և նա արտաքսեաց զԵրինէ յԹէնս :

Յորում ամի շինեցին Տաճիկք զՌայատրա քաղաքն ⁽¹⁾ Հայոց :

Եւ զի այր քաջ էր Նիկիփոս և իմաստուն չոգաւ յերկիրն Տաճկաց . և դարձաւ բազում աւարով : Եւ ասէն վասն նորա ոմանք Թէ 'ի տաճիկ ազգէ էր :

Եւ պատմեցաւ Մհարոնի Թէ Նիկիփոս որդի զօրութեան է , և պահող և աղօթող , և սիրեաց զնա . և չոգաւ առ նա , և արարին սէր և երդուան միմեանց . և կերան հաց 'ի միասին :

Եւ Մհարովն ետ զամենայն պատրաստութիւն սպասուցն և զվրանս իջավանայն Նիկիփոսայ , և արձակեցան 'ի միմեանց :

Եւ առ Մհարոն կին յարակիւոյ , և շէնեաց յանունն նորա քաղաք 'ի վեր քան զվր լինիկոս . և կոչեաց զնա Երակիւա . և Նիկիփոս շինեաց զՆիկիւրիայ :

Օայսու ժամանակօք սուրբ եպիսկոպոսն Մանիայ , որ էր 'ի լեռնէն հազարաւորաց . այսինքն 'ի լեռնէն Նինուէի շինեաց վանք մի յանունն սուրբ Մանիանցն 'ի վերաց աւերակ դղեկի միոյ . զոր գնեաց 'ի Տաճկաց

(1) Ամենայն օրինակէ Բաց 'ի մոյն՝ ասին զԵրկիրն :

և շինեաց 'ի մէջ նորա տունն սրբութեան
խորանագոյնս և անյայտս, և եբեր 'ի Տարա
յոյ զնշխարս Նանիանոյն, և զսուրբ առա-
քելոյն զԽարդողիմէոսի 'ի Հայոց և զՓի-
լիպպոսի 'ի Սերեճայ, և երթեալ 'ի Հռովմ
աղօթեաց անդ արտասուօք առ Տէր և տուաւ
նմա 'ի նշխարացն Պետրոսի և Պողոսի, և ե-
բեր անդ : (չ. չոգաւ 'ի Բարբելոյն, և առ
անտի զմարմին Իանիէլի մարգարէին . և
զՂզեկիէլի մարգարէին, և զՍեմայ զորդւոյն
Նոյի, և այլ բազում նշխարս . և բերեալ
եդ 'ի սրբատանն զոր շինեաց, և ծածկեաց :
Եւ շինեաց 'ի վերայ նորա եկեղեցի փառա-
ւոր, և է մինչեւ յայսօր . և կատարին ան-
տի խնդիրք աղօթից :

Իսկ Նհարոն թագաւորն Տաճկաց արար
խնդիր գանձուց իւրոյ . և գտաւ աւելի քան
զՍտմբրացն հազար բիւր . և բերկրեցաւ
և կրկնեաց երեք ծունր Նստուծոյ, և կո-
չեաց զերիս որդիսն իւր . զՍահմէտ, զՍահ-
մուտն (1) և զԿասումայ, և գրեաց նոցա գիր,
զի կարգաւ առցեն զթագաւորութիւն ըզ-
կնի մահուան նորա ըստ աւագութեան և
կրսերութեան : (չ. առեալ զՍահմուտն և

(1) Երեք օրի զՄամուկն

տարաւ 'ի Խորասան, և ինքն մեռաւ պէտք :
Թագաւորեալ ամն քսան երեք :

Իսկ Թագաւորն Յունաց Ղիկիփոս չագաւ 'ի վերայ Տըւղարաց, և եհաս մինչև ջաթոռ Թագաւորութեան նոցա զօրութեամբ մեծաւ, և կոտորէր զնոսա անողորմ այնպէս, մինչև ժողովեալ զմասաղ մանկուհիս զնախէք զնոսա կամնասայլիւք, զոր տեսեալ փրանկի միջ զվայրենի և զգազանացեալ բարս նորա, եհար զնա յանկարծ և սատակեաց, մեկուսի գտեալ զնա յիւրոց մարմնապահաց : Եւ դարձաւ զօրն և Թագաւորեցուցին զ Էւոն ոմն, և յանկարծս տպան զնա զօրագլուխն Սիխայէլ, և Թագաւորեաց Յունաց :

Իսկ Թագաւորութիւնն Տաճկաց շփոթեցաւ յերկուս տէրութիւնս : Քանզի Թագաւորեաց Վահմէտ 'ի Սիլագետս և Վահմուտն 'ի Խորասան, և կռուեցան ընդ միմեանս, և հարան զօրքն Վահմետի, և փախեաւ 'ի նմանէ և չոգաւ ամրանալ 'ի Սա մուսատ ամրացուցեալ զնա : Իսկ Հուսէյն զօրասէտն Վահմետի յարեաւ 'ի վերայ նորա, կալաւ և եդ 'ի բանտի, և ինքն գնաց նստաւ 'ի Բաղտատ : Եւ աղաչէր Վահմէտ զՀուսէյն, զի միայն արձակեացէ զնա 'ի վր

աշունաց և ոչ պիտի նմա թագաւորութիւնն :

Իսկ նորա խղճացեալ ետ ցնա զթագաւորութիւնն , և կոչեաց զնա 'ի Ռադոսա :

Եւ լուեալ Սամնայ առաքեաց զՀօրթօմ Ռադօսայն պաշարել զՌադոսա . որ եկեալ որաշարեաց զնա պատնիչօք . և զօրուցաւ 'ի վերայ Սահմետի . և առ զքաղաքն և սպան զՍահմետ գտեալ զնա 'ի թաքրստեանն :

Եւ Սահիրն եկն 'ի կալանիկոս չարս հազարու հրամանաւ Սայմոնի . և առ զնա եւ իշխանացաւ Սիջաքեոսաց . և նեղէր ըզքրիստոնեացն յոյժ ասելով . գնացէք առ թագաւորն ձեր զի հանգիցուք մեք . փոխանակ զի բացօթեայ շրջերով տառապէաց մինչեւ ցայժմ . և այդ մեզ տուեալ է վերկիբա Տէր : Եւ այսպէս ոչ գոյր դիւրութիւն և ոչ օղորմութիւն քրիստոնէից ուղղափառաց և ոչ ուսուէք այլ յայն անմահութեան միացն : Նորում ժամանակի եղև շարժ ահա գին մինչեւ լերինք կողտառ . (1) որ կան աստի և անտի կիբրատայ , մօտ եկին առ միմեանցս տեսաներով մարդկան . և փրաւ լեառն մի է անկաւ . Աշխուս , և որդել օր մի . և գարձաւ ջուրն յետս , և բազում նորածին

ՊԷ Երկու օրի : Կարգով : Մի օրի : Գարգուս :

աղբիւրք բացան նաւթոյ և կոլեր և ջրոյ, և յարվք խցան :

Իսկ Մահմուտ (1) թագաւորն Տաճկաց ունէր առ ինքն այր մի յոյն ազգաւ թումաս անուն, որ եկեալ էր առ հայրն նորա Ահարոն և ասէր զանձնէ թէ իցէ որդի թագաւորի . և ունէին զնա պատուով . և հաւատացին նմա :

Ս ասն որոյ առաքեաց զնա զօրօք 'ի կրտսանդնուպոլիս զի կամ առցէ զնա և կամ գռնէ արասցէ զնա յանհանգիստ . 'և չորաւ թումասն և պաշարեաց զկրտսանդնուպոլիս զվեց ամիս . և յոյժ նեղեաց զքաղաքն : Եւ Միխայլն եհան զՏաճիկ ծառայան և խոստալաւ նոցա աղաաութիւն, եթէ սրտի մտօք կռուեսցին ընդդէմ Տաճկաց . և մօրտեաւ նոքօք ընդ թումասուն ե պարտեաց զնա . և փախեաւ տակաւուք, և հասեալ կարան զնա . և կտրեալ զոտս և զձեռս նորա շրջցուցին ընդ քաղաքն : Բայց զծառայան ոչ աղատեաց Միխայլն ըստ խոստմանն :

Իսկ Մահմուտն լուաւ եթէ կուրիչացեքրն (2) ազանդ մի Տաճկաց ապստամբեցին 'ի Բաղդատ և եդին իւրեանց թագաւոր զՔ

(1) Զայս մի և նոյն անուն Մահմադ էրբէն Մոսկով . (2) Մի օրի . կուրիչացեքրն

ընկերսն . և եկն ՚ի վերայ նորա : Եւ փառ
խեալ իրենիմն և անյայտ եղել : Եւ նրա
տալ Սահմուտն ՚ի Բաղդատ . և գնաց առ
նա Գահիրն , և առաքեաց զնա ի շխան ՚ի
խորասան :

Օայսու առուրքք ծոփն Լնդրիանոս ,
ձաւկն մի ընկէց յերկիրն Կիւլիկիայ քառա-
տուն կանգուն երկայն և նոյնչափ լայն . և
տոտուար որպէս բլուր մի տակալի տեսլեամբ :
Եւ ժողովեցաւ երկիրն և կտրատեցին զնա ,
կերան և ապիտեցին և հանին ՚ի նմանէ իւղ
բաղում ամանօք , և վաճառէին և ուտէին
և հիանային :

Ի Թուին Լտրոց հարիւր քառասուն
առ հազարաւ , և Հայոց երկու հարիւր
և վեց մեռաւ Սիսայլ Թազաւորն Յունաց
և Թազաւորեաց թէսփիլոս . և եկին Բուլ-
զարք . և Քուրդանք ՚ի հնազանդութիւն
նմա :

Եւ Քուրդանքն ազգ են առանձին լեզ-
ուաւ . և դոյր ՚ի հին ժամանակաց բան ինչ
գիւթական ՚ի մէջ նոցա . եթէ այր մի ՚ի նո-
ցանէ յայտնելոց է Սահադի անուն , եւ
Թազաւորէ . և որ հաւատայ ՚ի նա և մե-
ռանի՝ զկնի քառասուն առուր յառնէ . և
տափաւ ինչ կեցեալ փոխի յանմահական աչ

խարհն : Եւ ունակք կարծեցին թէ Մտուած իցէ, և այլք զօրութիւն ինչ, և կէսք թա գաւոր, և սպասէին նմա :

Օ այսու ժամանակօք յայտնեցաւ այն ան ուամբ ոմն : Եւ կարծեցին թէ նա է, և քնքն ասէր թէ ես եմ նեղիւր թագ, և հաւաքեցան առ նա ազգն իւր, և ել յերկրէ անասի բազմօք, և ել համբաւ զմաննէ և գային յամենայն կողմանց. և ձգէր նա քող ՚ի վերայ երեսաց իւրոց, և անցեալ զբազում գաւառօք և չոգաւ յաշխարհն Հայոց ՚ի լեբնս Մարաշու կոտորելով զանհաւանեալսն : Եւ զահի հարաւ Սահմուտն ՚ի նմանէ քանով դարձաւ, և եկն ՚ի Ղզերա, աւերէք և կոտորէր զամենայն ազգ նմանապէս :

Եւ պնդեաց զսնձն զօրագլուխն Սահմուտաց Հասան, և խաղաց գնաց ՚ի վերայ նորա և սկսաւ կոտորել : Եւ Սահադի բնկեցեալ զբողն և զթագն և փախչէր, և անկաւ յերկիրն Սահակայ հացկազնց, և դարձաւ Հասան ՚ի նմանէ :

Եւ Սահակ ել զհետ Տաճկաց և կոտորեաց ՚ի նոցանէ զբազումս և փախոց, և յորժամ դարձաւ ՚ի կոտորածէն Տաճկաց եգիտ պաշարեալ զտուն իւր ՚ի Քուրդանսցրն, և եհար զնոսա, և կալեալ զՍահադի

Գործեաց զգլուխ նորա, զայն՝ որ երբեմն ա-
սէր թէ Վատուած եմ ես, և երբեմն հռ-
գի ասէր զանձն : Եւ առ զքանակ նորա Սա-
հակ իշխանն և ոսկաւք ՚ի նոցանէ ասլրեալք
Թաքստեամբ և կին առ Թէոփիլոս :

Եւ գնաց Թէոփիլոս նոքօք ՚ի Օուպատ-
բայ : և առ զնա և աւերեաց և դարձաւ :

Իսկ Սահմուտ վերստին շինեաց զՕու-
պատոնց . Եւ եկեալ յԱռհայ եհարց ըզ-
մուտս եկեղեցւոյն . և ասացին թէ որքան և
ունի հարկատու ձեր է : Եւ ետ Սահմուտ
գրել օրէնս, զի ազատ լիցի եկեղեցի յամե-
նայն ստացուածս իւր և ոչինչ տացէ յարքու-
նիս : Եւ գնաց Սահմուտ յամարայնի ՚ի կապ-
պատոնկիաց, և առ բերդս չորս . և դար-
ձաւ ՚ի յամասկոս ձմերել :

Եւ ՚ի գալ միւսոյ ամին չոգւաւ սրաշա-
րեաց զբերդն Վուլիայ (1) և ոչ կարաց առ-
նուլ զնա . և եթող զօրս ՚ի վերայ նորա . և
չնգնաւ ՚ի Քեսոն :

Եւ ել ընդ առաջ նորա պատրիարքն
Քիմնէսիոս և մեծարեցաւ յոյժ . և հաստա-
տեաց նմա զազատութիւն եկեղեցւոյ :

Եւ մինչ խօսէր ընդ նմա Սահմուտ հա-
սին աւետաւորք թէ առաք զՕուլիայ . և հը-

(1) Մի օրի . Լուվայ :

մայեաց զիրքն . և ՚ի սրտէ սիրեաց զպատ-
րիարգն , և ետ նմա պարգեւս :

Եւ առաքեաց Թէոփիլոս առ Սահմուտ
խնդրել խաղաղութիւն : Եւ ասէ Սահմուտ
տուբ ինձ հարկս . և կարդացէք զիս Թագաւոր
՚ի վերայ ձեր , և արարից զոր խնդրէքդ .
և ոչ եւս լուաւ պատասխանի : Եւ գնաց
Սահմուտ ՚ի Ալիկիայ . և եկն առ նա ոմն ՚ի
Յունաց խաբերայ . և ասաց զինքն որդի Թա-
գաւորի . և հաւատաց նմա Սահմուտ , ետ
կազմել նմա Թագ յերեք հազար դահեկանէ .
և կոչեաց զՅովբ պատրիարգն Մնախորու , և
ասէ ցնա . օրհնեա զսա Թագաւոր ըստ օրի-
նացդ ձեր . և արար այնպէս : Եւ լուեալ ՚ի
կոստանդնուպոլիս նզովեցին զՅովբ : Իսկ
Թագաւորեալն ՚ի Յովբայ յետ ասկաւ ա-
ւուրց ուրացաւ զՔրիստոս . և ամաճկացաւ :

Իսկ Սահմուտ գնաց յերկիրն Յունաց և
խաբէութեամբ զամենայն երկիրն հառաւ
դեաց մինչեւ ՚ի քաղաքն Տայանու . զոր ա-
ւերեալ էին Տաճիկք . և նա սկսաւ շինել ՚ի
հարկայ երկրին զոր ասնոյր դառն և խիտս
և անողորմ դահճօքն . մինչեւ ամենայն լե-
զու նզովէր զնա : Եւ եհաս յաբանջա Տեա-
ւըն զօրութեանց . և սպան զնա Մտուած
՚իտեղւոջն :

Եւ Թագաւորեաց Լ'բուսահլ⁽¹⁾ եղբայր նորա որ և այրեաց զամենայն շինուածն և գնաց ՚ի Բաղտաս :

Եւ եկին առ նա արք ՚ի Բասրայ և ասեն. կողք մի է ՚ի մէջ ծոփուն որ կոչի Պարսից ՚ի տեղւոջն ուր խառնին Տիգրիս և Եփրատէս ՚ի ծոփն . և է անդ բերդ մի միշտ ապոտամբ բանոց լեալ . և վնասեն զվաճառականսն որ կամին գնալ ՚ի Հնդիկս , և յԹովպիայ : Եւ առարեաց Թագաւորն յգիպոսս և ՚ի Սաբայ⁽²⁾ և ետ ածել անտի արս արուեստաւորս ծովամուխս հնարիմացս, որք ծածկէին ըզգայարանս սաղմով տղայոց , և առեալ ձէթ տաքակով ընդ ինքեանս մխէին ՚ի խորն . և ուր և պիտէր , ելանէին :

Եւ գնացին հանդերձ բազմութեամբ զօրաց քեալ ՚ի նաւս , և ելին բնակչիք բերդին կռուել ընդ նաւան . և խորամուտքն ծովասուզեալք ՚ի ներքոյ նոցա ելին ՚ի գ.ութս առ գրան դղեկին . և դտին զգուռն ՚ի բաշրս . և զարս բերդին , զի կռուէին նաւովք ընդ զօրս Տաճկաց : Եւ առին զբերդն և քանդեցին ՚ի հիմանց . և զարսն օպառեցին , և քարձաւ խոջն այն . և եղև գիւլ

(1) Երկու օրի . Արու . (2) Երկու օրի . ՚ի Պարսաս հաւ . մի՛ Արուսահլու :

բուժիւն յանցս ու զեւորաց . և շինու թիւն
 քաղու՛մ գաւառաց . եւ բնդարձակեցաւ
 Ռարա . և շինեաց Ռբուտահչ 'ի մէջ Վին
 ուէի և Ռաբերլնի զգիւզն Համրայ արքու
 նիք մեծազայելուչ . և շինեաց անդ դրափոս
 և ելից ամենազառով անկօք . և բերեալ Սք
 քիպտոսէ տունկս պալատանայ տնկեաց անդ
 'ի զքօսանս զուարճութեան : Նոյնպէս 'ի
 Ռաղտատ , և 'ի Ռաբերլն . (քանզի Ռաբերլն
 և Ռաղտատ չորս աւուր ճանապարհ հեռի
 են 'ի միմեանց . և գու մի կարծեր զերկու
 սեանն՝ մի) :

Ի ժամանակին յայնմիկ առաքեսոյ Ռբուտահչն դեսպանս առ Նուբիսն⁽¹⁾ , և յիջեցոյց նոյա եթէ կայ դաշն ուխտի մեր և ձեր 'ի վաղուց հետէ տալ մեզ ձեզ ցորեան և ձէթ , և հանդերձս . և թէ ելանէ թա գաւորդ ձեր յերկիրս մեր , հնազանդիմ յա մենացն պէտս սրպէս մերում թագաւորի . և դուք տայք մեզ յամենայն ամի երեքհաւ բիւր սեաւ ծառայ . և տանս արուզնայ⁽²⁾ : և զօրափէ մի որ է կենդանի մի խմյտ , առանջքն բարձր 'ի չափ գոմիշոյ , որ արժէ քան հազար դահեկան . և փայտս ամպուտս . և

(1) Մի օրի . Նոյնի .

(2) Մի օրի . արուզնա .

արդ. լիցի ձեզ ասէ նորոգել զառաջին ուիւ
տառգրուածիւնն :

Իսկ յորժամ գնաց դեսպանն մեռեալ
էր թագաւոր նոցա և թողեալ դուստր մի
ժառանգաւորութեանն, զոր իշխանն մի (1) ա
քարիս անունն եւս սրդւոյ իւրում 'ի կնու
թիւնն, և թագաւոր կարդաց զնա. որում
անունն էր Գորգի. կամեցաւ (1) արքարիս (1)
առաքել զթագաւորեալ որդին իւր առ Ա
բուսահին :

Օր իբրեւ լուաւ թագաւորն Տաճ
կաց Աբուսահին, արար խնդութիւն. և ա
ռաքեաց և եհար սպաս արքայութեան 'ի
Ճանապարհին մեծամեծ ծախիւք, պէտք
մարդոց և գրատուց բազում առատու
թեամբ. և ել քարոզ հրամանիք ելանել
ընդ առաջ նորա արանց պատուաւորաց ե
կեղեցականաց և աշխարհականաց քրիստո
նէից և տաճկաց. վասնորոյ յորդեալ ըն
թանայր ամենայն աշխարհն ընդ առաջ նո
րա, ընդ որդայրն. և տեսանէին կոր իբր
պատանի մի քանամեայ վայելուչ հարակաւ,
նստեալ յուղտու նորակազմ զարդուք պա
ճուճեալ ակնակուռ թամբօք, և կուրաց

(1) Ամենք զիմսի բայ 'ի Լորն :
իցի անին կամեցաւ թագաւ.

ոսկեղէն և նկարեալ 'ի շարս մարգարտաց 'ի վերայ նորա գմբեթաձեւ զարդ խաչ ոսկեղէն ունելով 'ի գլուխն . և ինքն զգեցեալ և պսակեալ անասելի բանիւ հանդերձս և թաւ գրս : Իսկ խաչ ոսկի 'ի վերայ ոսկեղէն խնձաւոյ 'ի մի ձեռն , և 'ի միւսն գաւազան ոսկի խաչիւ . նոյնպէս և բազմութիւն երկրանց ընդ նմա , և չորս եղիսկոյոսք և չորս քա հանայք աստի և անտի գնային ընդ նմա խաչս բարձեալ . և զօրքն զգեցեալք և սարուաղինեալք ազգի ազգի յօրինուածովք աբ ժանաւոր տեսողաց : Եւ ել ընդ անաջ նորս գոռոզն Տաճկաց , և գովեաց զյօրինուածս զարդուն , և տարսււ զնոս 'ի Բաղտատ երեւելի փառօք . և նստան 'ի միում բարձի :

Եւ կոչեաց զպատրիարզն 'Իննէսիոս . և եհարց զուղղափառութենէ նորա , և ետ նմա պատարագ առնել , և հաղորդեցաւ 'ի ձեռաց նորա :

Եւ զարմանայր պատրիարքն ընդ իմաստուն և կատարեալ հաւատ պատանւոյն . զի անարգէր զերկու (բնութիւնն) առարն 'ի Քրիստոս :

Իսկ թագաւորն Տաճկաց ետ պարզեւս թագաւորին Քրիստոնէից անհամար և անկշիւ , գիտելով թէ ոչ որ յառաջնոց թա

գաւորացն պատուեցաւ իբրեւ զնա գալա
տեաւեք թագաւորին՝ Նուբեաց . և հաստա
տեցին սէր կատարեալ ոչ ծովսիւք իբրեւ
զառաջինն ՚ի՝ Նուբեացն այլ միայն բարի կա
մօք և անմոռացութեամբ . և զ՝ յուան քա
ղաք և զ՝ Ռոզան արարին կիսաբաժինս , որք
կան ՚ի վերայ Վեղոս գետոյն :

Եւ գնաց գեղեցիկն Վորգի երեւելի
փառօք յաշխարհն իւր :

Ի այց երկու եպիսկոպոսք և բազումք ՚ի
զօրացն մեռան զի չէին սովորք փոփոխական⁽¹⁾
օդոյ ամարան . և ձմերան : Իսկ երկու զօրաւ
գլուխքն Տաճկաց , Նասրան և Փապաքն ⁽²⁾
հաճեալ ընդ վարս քրիստոնէից զո՛ր ատես՛ի ,
Նուբեացն , գնացին առ Թէոփիլոս թագա
ւոր , և եղեն քրիստոնեայք :

Եւ Թէոփիլոս հպարտոցեալ նոքօք չու
գաւ ՚ի Օուպատրայ , և առ զնա . և կոտո
րեաց նմանապէս զքրիստոնեայս և զՏաճիկանս

Եւ գնացեալ ՚ի Սելտենի գերեաց զնա .
և ել յՂաճուշայ և ՚ի Հանձիթ , աւերեաց
և գերեաց :

Եւ լուեալ զայս Մբուսահն բարկացաւ
և խաղաց ամենայն ուժով իւրով ՚ի վերայ
Յունաց , եղեալ յերկուս բանակս անթիւ

(1) Երէք օրի . փոխանակ : (2) Մի օրի . բուպաքն :

հեծելով և յողով կազմութեամբ . զի կայր ընդ նմա և երեսուն հազար Սուղդի, և վաճառականս երեսուն հազար, որ ունեին բարձեալ բեռինս քսան հազար ջորիս (1) . զայն դու տես . և գնացեալ Ղնկիւռիա առ անճառ . և աւերեաց մինչեւ Ղմուրին քաղաք մեծ և բազմամարդ . և վայելուչ և ա մաւր յոյժ . և ոչ գոյր նման նմա 'ի վերայ երկրի . և պաշարեաց զնա երկուտասան օր . և առ զնա մատնութեամբ իշխանի միոյ Ղոռձ անուն . և սպան 'ի նմա անձինս տասն եւ ութ հազար : Իւ եգիտ անդ կուսանաց վանորայս (2) հազար, զորս ետ 'ի կնութիւն ծառայից իւրոց, և այրեաց զքաղաքն :

Իւ անճառ է իրաւունք դատաստանին Մտուծոյ . և ոչ որ է հասու նմա . և օրէնեալ են խորք նորա մեղ անձանօթ :

Իւ էր որդի Աբուսահլայ, Դաւութ աւուն նորա որ շնչեալ 'ի դիւաց աղաչեաց զհայրն բառնալ զքրիստոնէից համարձաւ կութիւնն ամենեւին . ոչ երեւել խաչի արտաքոյ եկեղեցւոյ և ոչ բառնալ մեռեալ 'ի բազկաց և ոչ լսելի առնել զպաշտօն եկեղեցւոյ և խոզ ոչ ունել ումեք, և ուտել խո-

(1) Մի օրի յիսուն հազար ուզոս և քսան հազար ջորիս

(2) Հինգ օրի վանս .

զենի . և արտը այնպէս .

Եւ յայտնեցաւ Մբուսահայ թէ Մբաս եղբորորդին քո արարեալ է բազում օգնաւ հանս և համի թագաւորել . և ուխտեալ է ընդ Հռովմայեցիս զի ընկցի քրիստոնեայ . և բաննալ զթագաւորութիւն Տաճկաց . Վասն որոյ կալաւ զնա և սպանն ՚ի սովոյ . և գրեաց զվնաս նորա ընդ ամենայն Տաճկաւտան . և զանն այնորիկ նղովին և ասեն զՄբասն Տաճիկք :

Եւ ՚ի նայն աւուրս երեւեցաւ ՚ի կողմ հիւսիսոյ ամալ կարմիր զերիս գիշերս . և ապա եկն անձրեւ օտար . զի տեղայր ընդ անձրեւուն քարինս և կեղեւեաց զճառս . և մերկացոյց հեղեղն գդաշտս ՚ի հուրոյ , և բարձրացաւ ջուրն ՚ի վերայ խառանու . և լուսան ժարդ և անասուն բազում , և տարաւ ելից յԱփրատ գետ . և յղով գաւառս և գիւղս ապականեաց :

Սկնի այսորիկ առաքեաց թէոփիլոս նուէրս Մբուսահայ , և ասաց նմա փոխել զգերիան , տալ քրիստոնեայն և աանուլ ըզտաճիկն : Եւ Մբուսահըն արար դարձուաւ ծրս բազմապատիկս , առաքելով որատարագս յիսուն բեռն ուղտու . և ասաց ոչ է մարթ փոխել այր պատուական ընդ յոյն մարդոց

յոոււոյ (1) . բայց տաց քեզ վերադիրս . և արարին այնպէս . և եղեւ խաղաղութիւն 'ի մէջ նոցա :

Յորում ժամանակի յայանեցաւ այր մի թամամ անուն . որ ասէր զինքն պատգամոււ որ եկեալ յ'ստուծոյ (2) . և ասէր՝ «մի աւնուք հարկս 'ի քրիստոնէից աւելի քան բզչորս դրամս» և խնդացին յիսուսացիք (3) . և հաւաքեցան առ նա աւելի՝ քան զերեսուն հազար արանց 'ի յաղքատաց . և ել նոքոք յ'ըրուսաղէմ : Եւ քակեաց զուրբ (Յարութիւնն :

Եւ գնաց առ նա Միրայն Ղամասկոսի և սպան զնա . զի հակառակ էր օրինաց նորա :

Հայնժամ մեռաւ Մբուսահյն և թագաւորեաց որդի նորա Մհարոն այր կերող և արբեցող . և ոչինչ գիտէր յանցից և 'ի պատահմանց երկրի : Եւ վեց ամ արբչութեամբ կեցեալ մեռաւ : Եւ 'ի սոյն ամի մեռաւ Թէոփիլոս : Եւ թագաւորեաց Սիխա յէլ որդի նորա մարբն Թէոդորաւ :

Եւ 'ի ժամանակս սորա վեց թագաւորք

(1) Մի օրի . ոչ է մարթ փո . և արեալ :
իւել արագ մարգ . պատուա .
կան ընդ յոյն մարդոյ յա .
ուսոյ :

(2) Մի օրի . քրիստոսացիք
Մի օրի . հնազան . քրիստո .
նեացք :

Չ Զոքք օրի . պատգամու .

փոխեցան Տաճկաց . Ահարոն , Յամբար , Սահմեա , Ահմատ , միւս Ահմատ , Աբուբգաղայ : Իսկ Սիտայն քտանեւեւթն ամ փարեալ ըզթագաւորութիւնն մեռաւ . և զի ոչ ունէր որդի , թագաւորեաց անն ՚ի պալատէն Սափր անուէն ամս երկու . և զինի՝ որդի իւր Աբու ամս քսան և եւթն . և յաւուրս սուրտ թագաւորեաց Տաճկաց Ահմատ ամս քլւանս երեք :

Իսկ Աբու յանցաւոր եղեալ : Աստուծոյ էառ չորս կինն զի ոչ գոյր յանդիմանիչ . և կա նոնեաց թէ առանց մեղաց է չորեքինութիւնն , և անկաւ յախտ աղեցաւութեան . և մեռաւ ոչ բարւոր : Եւ թագաւորեաց Ալէքս որդի նորա ամ մի . և յետ նորա եղբայր իւր Կոստանդին ամս յիսուէն և եւթն : Իսորս ժամանակս երեք պատրիարք նստան ՚ի Կոստանդնուպոլիս զինի միմեանց կախարդք , որք ՚ի ներքս սեղանոյն պաշտէին կուռս եղեալ ՚ի ժամ կարծելոյ պատարապին . և վասն պատրիկ բարձին Այնք զվարապոյրն ժամանակս բազումս :

Իսկ թագաւորութիւնն Տաճկաց փոխեցաւ ՚ի ցեղէն Ալեայ յազգն Սահմետի . և նախ թագաւորեաց Աբու Աբաս ամս քսան : Իսկ Բուղարքն զօրացեալ նեղէին զաշխար-

հրն Յունաց բազում աւուրս և արկին զնր
սա ՚ի կրտսանդնաւ պօղիս :

Ի բասն երեք ասին կրտսանդնոց թաւ
գաւ որեաց (Ղրտսկաց) Վահան ասն զնց և
յեստ նորա Սամբր ասն բասն երեք : Ի յի
սուն երեք ասին կրտսանդնոց թաւսաւ
բեաց (Ղրտսկացն) Ղրտսմասար ասն երկուս :
Եւ յեստ նորա (Ղրտսս սուն) եւ թն :

Եւ ՚ի յիսուն և եւ թն ասի արքայու թեան
իւրոց կրտսանդին մեռաւ : Եւ թաւսաւ
բեաց զիւսաց նորա Սամանաս . որ և արար իւր
զազու թիւն ընդ Վալլարու ՚ի ձեռն գորս
գլխին Սիմանի . և զարարեաց մարտի յարկ
մտոց կողմանէ . և պարարեցին յարեւելս :

Իսկ Տաճիկքն որ աւնէին ընդ ձեռամբ
զկապարսկիաց Հայոց և զՍիլագեստս (Ղաւ
րոց և զԿիւ լիկիս ՚ի Սմարտ հեռէ և ՚ի Հե
րակեաց , այժմ սկարացան և պակասեցան .
վասն զի ետուն զանձինս արբեցաւ թեան և
գիճու թեան . քանզի ել կիրակոս սարապե
բասն Սամանու ՚ի Սեբասեի փոքր Հայոց և
նստաւ ՚ի վերաց քաղաքին . և նորա ինչքե
ցին ներումն գրառասունսր . մինչեւ Հարց
ցեւ զթաւսարն իւրեանց , եթէ կարն վրդ
կել զնոսա , և անաց նորա :

Եւ այց կարեալ զսուրհանգանն որ ստանէք

զԹաւղԹն, ածին առկիրակոս և արարին զնա
 իւրեանց՝ ուխտեցին նմա և պահեցին զնա՝ ի
 Ծածուկ (1) : Եւ զկնի աւուրց եմուտ ՚ի քա
 ղաքն և ատաց . աւետիք ձեզ . զի այսօր ընդ
 մտանել արեգականն մտանեն զօրքն մեր ՚ի
 քաղաքս . և հաւասացին նմա :

Իսկ Յոյնքն կազմեցան իբրեւ զՏաճիկք
 ՚ի գալ երեկոյնն մտին ՚ի քաղաքն իբրեւ զնու
 սա . և առին զքաղաքն . բայց ոչ կոտորեցին
 զԱ՛լրապն . այլ հանին զնոսա և գնացին խաղա
 զու թեամբ :

Եւ առ կիրակոս զկարնայ քաղաք . և
 զԿամախ և զՔետոն . և չոգաւ ՚ի կիւրիկիա .
 և առ զնա և դարձաւ յԱնուպք և հնազան
 դեցան նմա . նոյնպէս և ամենայն ծովեզե
 թեայքն ձեռն ետուն ՚ի Յոյնս , զի տկարա
 ցան Տաճիկք :

Եւ յայսոսիկ մեռաւ և Ոտմանոս . և Թա
 գաւորեաց կոտորանդին փեռաց նորա . այր
 բարի և վարժ հանճարոյ : Եւ ՚ի քսան և չորս
 ամի նորա Թագաւորեաց Տաճկաց Աբուսաւ

«1» Ամենայն օրհանի այսօր
 անին սոք որիսա . հնգոյն օրի
 նոյն ունի . կալան և ածին
 դրեապանն առ կիրակոս Եւ
 նա վան երկեզի սպանման

երգուաւ նոցա արատով տալ
 նոցա զքաղաքն , և յամեաց
 առ նոսա Եւ ապա մտեալ ՚ի
 քաղաքն եւ նոցա աւետիս
 թի այսօր գոյ զօրքն մեր :

հըն . և առաքեաց կոստանդին զորդի իւր զվասիլն որ առ զՍամուսատ քաղաք : Եւ նոյն ժամայն եհաս գուժկան թէ մեռաւ հայրն նորա . և թագաւորեաց Սամանոս միւս եղբայր նորա . և դարձաւ վասիլ և եղեւ հընազանդ եղբօրն :

Եւ առաքեաց Սամանոս զօր ՚ի վերայ Հարպայ և առին զնա : Եւ մեռաւ Մբասահն և թագաւորեաց Մրապկայ Մարուքեան ամս վեց : Եւ յետ սակաւու մեռաւ Սամանոս . և թագաւորեաց Նիկիփոս այր աղբէտ և ատեցող ուղղափառութեան . որ և գնայեալ ՚ի Սելուենի եգիտ աւերեալ և անմարդ զնա . և հստուն նմա խրատ զի կռչեսցէ զտէր Յովհաննէս պատրիարքն Մտիոքու և տայէ ցնա զերկիրն . զի բերեալ զազգն իւր շինեսցէ զաշխարհն : Ար թէ դէպ լիցի և դարձեալ զօրանան Տաճիկք , լաւ է մեզ ատեն զի նոքա կորիցեն . և արար այն պէս . և երդուաւ նմա դագարեցուցանել զհարաձանս ուղղափառաց . և հաւատաց նրմա պատրիարքն . և շինեաց զքաղաքն և զաշխարհն և ելից զերկիրն գեղիւք և վա նորայիւք , ածեալ ՚ի Սիլագետաց և ՚ի Հայոց ուղղափառս . և արար զընակութիւն իւր ՚ի Վերխան :

Իսկ յորժամ յաջողեցան իրքն կոչեաց զՏէր
Յովհաննէս ՚ի Կաստանդնուպօրիս . և չոգաւ
Եպիսկոպոսօք և վարդապետօք . յերեք հարիւր
Եւթանասուն և ութ թուականին շայոց .
և արարին ժողով մեծ և մարտեան ընդ ուղ-
ղափառսն . բանիւք և զօրութեամբն ՚Բրիտ-
տոսի պնակէս յազթեաց ճշմարտութիւնն . որ
և ամենայն լեզու օրհնեաց զհաւատոս մեր :

Բայց անօրէն թագաւորն խոտանայր ա-
թոսս և պատիւս ուղղադաւանիցն . թէ ա-
սեն միայն զերկու բնութիւն . և սպառնայր ,
թէ ոչ լսեն նմա .

Լսողն պատասխանի և ասեն . մեք ոչ
վասն երկիւղի , և ոչ վասն յուսոյ փառաց
անտեսաց չբաժանեմք զմինն . զի մի բակեւ-
ցուք ՚ի նմանէ . և զայրացեալ թագաւորն
եգ զնոսս ՚ի բանտի չորս ամիս : Իսկ թա-
գուհին թէոփանէս սպան զԱլիկիփոս՝ զի չէր
ամուսնացեալ ընդ նմա . և առ զՅովհաննէս
ամն այր ինքեան և եղիր նմա թագ , որ և
յառաջագոյն կրէր զմուշկ թագաւորին .
և շնայր ընդ թագուհին , և խորհեալ ընդ
միմեանս սպանին զթագաւորն :

Եւ թագաւորեաց Յովհաննէս , որ և
Չմէկիկն կոչի . և սա եհան ՚ի բանտէ ըզ-
պատրիարքն և զԵպիսկոպոսունսն և գնացին

փախառական և հարան զօրք նորա . քանի
 սպառնացաւ վանորէից . Սեաւ լեզինն որ 'ի
 կիւ լիկիաց . եթէ դարձցի խաղաղութեամբ
 սրասցէ զնորա քաղկեդանիկս , քանի յոյժ
 ատեցող էր ըւզըսփառաց . որ և պարտ ժողով
 'ի կոտորանդնու պոլիս երկերիւք եպիսկոպոս
 սաց , և կոչեաց զպատրիարքն . Ասրաց զոէր
 Յովհաննէս՝ որ դնաց վեց եպիսկոպոսօք . և
 պահեցին զնա յոտն առաջի խրեանց երկա
 բնակքն . և խօսէր ընդ նոսա կորովի բանիւք .
 և երկու եպիսկոպոսք աստի և անտի անց
 եալ օգնէին նմա վառն ծերութեան մարմնոյն :

Եւ ասաց թադաւորն , բան մի խօսեաց ,
 և սրտու եմ դքեղ քան զամենայն . ասա
 « յեա միաւորութեան երկու բնութիւնս
 յատկացեալս » . և նա ասէ . և կրտորդու
 թեանն խոստովանութիւն մի բան է , և
 ուրացութիւնն մի բան է , և զայդ ոչ ա
 սեմ բնաւ . :

Եւ թէ ոգորոս եպիսկոպոսն Սեւակեայ ած
 նմա սպասակ 'ի ծնօտն աջւյ , իսկ նա մատաց
 զմիւսն . և ոմն յեպիսկոպոսոյն յոտն եկաց
 և եհար զթէտղոյ , և ասէ զքաղմութիւնն ,
 Քրիստոս սպասակ էառ և յոտն կայ . և
 դուք նատիք . և լացին ամենեքեան . և 'ի
 տրումութենէն արձակեցին զժողովն :

Եւ յետ այնորիկ դարձեալ արարին աւետանս եւ նսարանս, եւ ասե՛ն ցոյտարիարքն . հաւանեաց մեզ եւ առ զաթոռն (Նստիօքու միւսն) : Եւ ասէ յնոսա . ես աթոռ ունիմ յերկինս եւ յերկրի (1) եւ մարմնական աթոռ ոչ է պիտոյ ինձ . եւ ասե՛ն դարձեալ դուք ոչ մկրտութիւն ունիք եւ ոչ քահանայութիւն, առէք ՚ի մէնջ եւ գնացէք : Եւ սուրբն . զոր Վրիտաոսս եւ Ղուպեալքն ետողն եւ պահեաց ՚ի Եսկորոսս եւ Սեւերոս, մեք ունիմք . եւ հաւատամ զոր ասեմս, թէ դուք բնառ ոչ ունիք . բայց միայն նորովք ՚ի Կլաւիս ձեր : Եւ բարկացեալ նոցա վճիռ ետառն յաքսորս երթալ յարեւմուտս : Եւ տարան զնա քանն եւ ութ օր, եւ դարձեալ զգնացան, եւ դարձուցին ՚ի Կրատանդնուպօլիս . եւ եղին զնա ՚ի բանտի . եւ եղեն ՚ի ձեռս նորա բազում բժշկութիւնք ՚ի կոյրս եւ ՚ի կաղս եւ ՚ի հիւանդս . եւ ել համբաւ բարի ընդ ամենայն երկիր . եւ բազումք դարձան յուղղափառութիւն . եւ անդէն ՚ի բանտին Վրատարեցաւ սուրբն Յովհանայ . եւ նրչխարք նորա եղաւ ընդ Վարափրոսս յաշաւկերտաց նորա եւ ընդ սուրբս յիշատակ նորա :

(5) Հին . օր . ես զաթոռն յերկինս . եւ մարմնաւոր ազգարտի ունիմ յերկրի եւ թոռ ոչ է պիտոյ ինձ :

Եւ բարկութիւն Տեառն եղև ՚ի վերայ Ռամանոսի և սատափեցաւ : և Թագաւորեաց Սիխայն ամն ութ . և ոմն ազգային նորա խորհեցաւ Թագաւորել , և արար ժողով զեւթն ամիս . և կալան փորեցին զաչս նորա ՚ի տեղւոյն՝ ուր գտաւ գիր ՚ի վերայ քարի միոյ թէ աստ Թագաւոր խաւարի :

Եւ յաւուրս Սիխայելի Սուլիման Տաճիկ դարձոցց զԲուհայ ՚ի Բոյնս : Իսկ յետ մահուանն Սիխայելին կալան զԹագաւորութիւնն Օսլի , և Թօտոն դատերք Թագաւորին Կոտտանդիանոսի : Եւ Տաճկաց Թագաւոր Լբդլաբաս էր :

Ինչոց հաճոյ եղև մեզ յայտմ միջոցի յայտ առնել ուսումնասիրաց , յազագս երաներոյ ազգին Թուրքաց թէ յորմէ՞ ազգէ իցեն և ո՞ր է աշխարհ նոցա և ուստի . և զինչ պատճառաւ եկին յաշխարհս մեր . և առին բնակութիւն ՚ի գաւառս գաւառս : Գլուխն մարգարեից սուրբն Սովսէս ասէ ՚ի գիրս իւրում պատգէս . Եսբէթ ծնաւ զԹիրաս և նա զԹորգոմ և զԳովք և զայլս ընդ նոն . ուստի յայտ է թէ յազգէ Թորգոմաց են , վասն որոյ և Թուրք ասի . յորմէ Գովք և Սագովք , որ է ազգ ամբոխական . որ և զինի ջրման աշտարակին քնացին արեւելեաց և

դարձան 'ի կողմն հիւսիսի և առին բնակու-
 թիւն յայնկայս լերանցն մեծաց և երկայնա-
 գառնից՝ որ կոչին սափիք հիւսիսի : և ձգե-
 ջրան տարածեցան յարևելից հիւսիսոյ ,
 մինչեւ յարեւմուտս հարաւոյ . և ունին եր-
 կուս մուտս . մի 'ի Պարսս և միւս յԱլանս
 և 'ի Վիրս , զոր փակեաց Վղեքսանդր Վակե-
 դոնացին . և են նորա հեղապնացք և անա-
 գահք և պարկեշտք 'ի ցանկութիւն կանանց .
 և պաշտէին մի Նստուած , և կսչեն զնա
 Կթրտանդրի ⁽¹⁾ որ է կապոյտ Նստուած քան
 զի զերկինքդ կարծեն Նստուած . և ուտեն
 զամենայն գարշելի և զմեռելոտի . և ագա-
 նին բրդեղէնս մազեղէնս զի այլ ինչ ոչ լինի
 առ նոսա . և օրէնս ինչ գրով կամ աւանդոս
 ոչ ունին՝ քանզի ոչ գնաց առ նոսա մար-
 գարէ ոք կամ առաքեալ . վասն որոց Պար-
 սիկք յորժամ զօրայանն , ամբագայն դրամքք
 փակեցին զերս նոյս : և շինելով 'ի վերայ
 նորա և առ ընթեր նորա բերդս վից և կա-
 ցուցին պահապանս , զի մի ելցեն լոցեն
 զերկիր բազմութեամբն իւրեանց . և պրդ-
 ծեն զնա գարշութեամբն իւրեանց .

Նոյնպէս Վղեքսանդր Վակեդոնացին
 գործել ետ զգուռն որ 'ի Վարպանդն երեք

(1) Յեղեւոս Խեյլանի . երկ . Կի Աստուած :

հազար դարբնայ 'ի պղնձոյ և յերկաթոյ զվեց ամ 'ի մէջ լերինն և ծովու երկայնաւ ւսոյն աղիւսամբ (1) փակելով զ'նա : Ընէ վասն նոցա Լիզեկիէլ մարգարէ . Գովք և Սա գովք կոչելով և իշխան Թովբելայ և Սա մուսեքայ : Լու նորօք սպառնայ ազգին շրէ ից . և դարձեալ կատորել ասէ նոցա Այրու սաղէմ . և երիցս անգամ կրկնէ մարգարէն որ յաղագս նոցա բանն է . ուստի իմանամք երիցս անգամ ելանել նոցա արտաքս . և առ աջին ելանելն նոցա այն է որ նախ քան ըզ՝ Բրիստոս հինգ հարիւր տասն ամաւ , եղև այսպիսի պատճառաւ :

Թագաւորքն Պարսից 'ի կարեաց ժամաւ նակի հանէին 'ի նոցանէ ընդ դուռնն որքան պիտոյ լինէր վարձուք . որ և կամբիրոս որդին Լիւրոսի զոր սմանք Վաբուգոդոնասար կոչեն , և հան 'ի նոցանէ և կռուեցաւ ընդ արքային Լիթուրայ . և զճողեմփիւռնէս որ 'ի նոցանէն էր առաքեաց 'ի Վազեստինէ . այսպէս հանէին , և զկնի վճարման պատեւրազմին դարձեալ տանէին արկանէին 'ի ներքս որ և տանէին ընդ ինքեանս յամենայն բաբուլթեանց երկրի . ոսկի և արծաթ և հան դերձս աղնիւս , և պտուղս . և շարժէին

(1) Երկու օրի դրամբ . ե . բեք օրի . սազմբ :

Նոցա ցանկութիւն ելանելոյ եթէ կարացեն գտանել հնարս : Եւ եղեւ զի ըսա սովորութեանն տանէին զնոսա յարդելարանն իւրեանց . և սակաւք էին տանողքն⁽¹⁾ . և մօտ եղեալ 'ի դուռնն յարեան 'ի վերայ տանողացն և պահապանաց դրանն և կոտորեցին զնոսա և առին զմի 'ի բերդիցն և արարին 'ի հրամանս իւրեանց . և ազգ արսարին յերկիրն իւրեանց և ելին օգնել նոցա , և առին զայլ բերդսն և ամրացան . և ազգ եղեւ հեռաւոր ազգի սոցա որ կային իշխանք և ճոխագոյնք նոցա , զի կենդանի մի սպիաակ երեւեալ առաջնորդէր նոցա իբրեւ զշուն . և յորժամ ցրուէին և մոլորէին մեծագոյնս կանչէր և դարձուցանէր առ ինքն , և պագին նմա երկիր և հաւանեցան . և բերէր զնոսա մինչև 'ի դուռնն և ահա բաց էր , և ելին ընդ նմա . և յորժամ կարի յաճախեաց բազմութիւն ազգին ելանել , դարձեալ փակեցին զդուռնն և եկին մինչեւ Ղազղիայ մերձ աշխարհին Պարսից . և ապա եղեն երեք բանակք . և արկին վիճակս ձգելով երեք գաւազանս ընդ երկինս . մինն անկաւ 'ի հարաւ , և գնաց բաժինն առաջին 'ի կողմն Հնդկաց . և միւսըն անկաւ յարեւմուտս հիւսիսի , և գնաց

(1) Մի օրի. ասորդքն :

միջին բաժինն բնակեցաւ առ ընթեր թրա-
կիոյ և յանուէն աշխարհին կոչեցան Կոմանիք:
Եւ երրորդն անկաւ 'ի միջոցս երկրի, և եկին
խառնեցան 'ի Պարսիկս և հնազանդեցան նա-
ցա ուր եւ գնային. եւ դարձեալ բացաւ
դուռնն և ելին այլք բազումք, և փակեցին
զգուռնն. և կային 'ի նոսա իշխանք եւթա-
նասուն որք արօրին բոլորժիրս և կային
շուրջ զնովաւ. և իւրօքանչիւր գաւազան
'ի ձեռին իւրում և ձգեցին յերկինս 'ի վեր
և ասացին. որ անկանի 'ի ծիլն 'ի գաւազաւ
նացն. տէր գաւազանին թագաւոր է. և ինն
գաւազանն անկաւ 'ի ծիլն. և մինն 'ի նոցա
նէ ցցեցաւ. և կանգնեցին 'ի տեղւոջն ինն
թագաւորութիւն, և ութն հնազանդեցան
միոյն, որում անուն էր Խաբան, և կան 'ի
տեղւոջն հաստատուն որ է աշխարհ ընդար-
ձակ և տիրեն ներքոյ դրանն. և վասն դրանն
ոչ մեկնին անտի զի այն է ամբութիւն նոցա.
և քանզի բազումք այն են որ խառնեցան յա-
րաբացիս՝ նոցա անուամբ կոչին Սալմանք 'ի
Սալմայ առեալ զանուանակոչութիւնն. և
առաւել միաբանեցան ընդ նոսա. զի նոքա
մի լստուած դաւանին իբրեւ գնոսա. Եւ
բուան 'ի նոցանէ թէ մի երկիրպագանէք ա-
րարածոց. անարգեն զխաչն. և զեկեղէցի.

Իսկ այնորիկ որք գնացին 'ի հարաւ և յարեւմուտս որք դիպեցան քրիստոնէից , քրիստոնեացք եղեն . և որք դիպեցան 'ի կը առաջաշտ ազգ. նոյնպիսիք եղեն վասն զի հաւանականք են . նոյնպէս և ընդ միոյ դուռն հանին չայք և ՝ երբ յօգնու թիւնս իւրեանց 'ի նոցանէ և յարելով 'ի նոսա եղեն քրիստոնեացք և իսկ չախք կոչին . զի իիւն ձոր ասի և խաչն աման որպէս թէ յամանի կան 'ի ձարս և ըստ պիտոյից ժամանակս ժամանակս Ըրդ երբու ելք նոցա լեալ է և երրորդն տակաւին կատարելոյ է ըստ մարգարէին Կզեկիէի . որ ապականելով զաշխարհ գան մինչեւ 'ի Պսղեստին մօտ 'ի յայնու թիւն որդւոյն կորստեան . քանզի Յովհաննէս ասիացին ասէ թէ Տիբեր կայսր առաքեաց առ նոսա դեռպանա . և յորժամ ետես զնոսա խաքան նեղեաց յյժ . և հարցեալ զպատճառն ասաց բան է առ մեզ նախատեսութեան , զոր ըւայեւ 'ի հարցն իմաց թէ յորժամ թագաւորքն չարիւնց հնապանդութիւնս առաքեն թուրքաց , մերձեալ է աւեր աշխարհի . և եհարց խոսքանն եթէ դուք հարկըս սուցք Պսղոսից . և նոքա ասեն ոչ . այլ նոքա մեզ սոսն դիմոս . և զարմացաւ խաքանն եթէ այդպէս մեծ է չարմայեցոց

Թագաւորութիւնն : Եւ նոյն Յովհաննէս
 ասէ . Թէ Տրայխանոս ընդ հարկաւ արար ըզ-
 Պարսս : Ի այց դեսպանքն որ երթան ոչ 'ի
 բուն աշխարհ նոցա երթան . այլ 'ի Խաթանն
 որ կայ արտաքս դրանն յայնկոյս աշխարհին
 Պարսից անդր քանլերինն կաւկասու որպէս
 պատմեցին դեսպանքն Յուստիանոսի և Հե-
 րակլեայ . և Թագաւորն նոցա միշտ Խաթան
 կոչի . և Հապուհ արքայն Պարսից հինգ հազար
 կուսանս անդ առաքէր և Լըրազայ էր անուն
 աշխարհին . և ձգին նոքա մինչև 'ի Թեւոտի-
 այ որ Թուրքաստան կոչին , ուստի գերիս
 էած () ահմուտ ամիրայն 'ի Խորասան . յորմէ
 ազգէ սուլթանացաւ 'Իողաբաքն , և յետ
 նորա Լըրասամն . և կան նոքա բուն օրինօք
 աշխարհին իւրեանց . բայց միոյն Թողին
 զմարդակերութիւնն զոր ունէին յերկիրն
 իւրեանց . այլ մէք դարձցուք անդրէն 'ի
 կարգ առաջին :

Ի Թուին Հայոց չորս հարիւր վաթսաւն .
 Թագաւորն Յունաց կոստանդիաս Սնու
 մախն Թագաւորեաց ամս երկուսասան , այր
 մեծամիտ և առատաձեռն :

Իսկ զԹագաւորութիւնն Տաճկաց ու-
 նէր Լըրաբաս՝ յորում աւուր ընկղմեցաւ
 ջրով Լեզնկայն , և մնաց տուն մի ուղղափա-

ուրի և ողորմածի առն, որում անուն էր Լիբանոս : Եւ ՚ի նոյն ամի եղեւ շարժ ահագին ՚ի պահքն առաջաւորաց : Եւ զկնի այնորիկ եղեւ ազմուկ յԱնտաք յեկեղեցականսն ՚ի միագաւանտն վասն ինդրոյ ինչ . և կէսքն ՚ի նոցանէ գնացին առ պատրիարզն երկաբնաւ կացն ՚ի դատաստան : Եւ նա արար զնոսաքաղկեդոնիկս, և առ զեկեղեցիս ուղղափառացն զոր շինեալ էր ՚ի վերայ գերեզմանի Վուկա սու աւետարանչի . որպէս նախ քան զայն առեալ էին զսուրբն Պետրոս :

Իսկ ՚ի զատկի տօնին էառ Տէր զվրէժն . քանզի մինչ կային ՚ի պաշամանն եղեւ որոտ յերկինս, և անկաւ հուր ՚ի Տեառնէ . և այլեաց զպատրիարզն և զբազումն ընդ նմա . և սկիբ մի անգամ ոչ կարացին հանել ՚ի հըրոցն . և գիտացին ամենեքեան, եթէ դատաստան Տեառն է՝ և ուրացողքն դարձան ՚ի խոստովանութիւնս իւրեանց . և բազումք յօտարացն մեր եղեն, և փառաւորեցաւ հաւատս մեր :

Իսկ ՚ի ընդ թագաւորութեանն Տաճկաց չորս հարիւր երեսուն ամ, պատառեցաւ իշխանութիւն նոցա ՚ի բազում մասու նրո . և սկսաւ թագաւորութիւնն թուրքաց . զի ՚ի գերեաց անտի զոր ամ Սահմու

արն և բնակեցոյց ՚ի պարարտ երկրի, և եւթօղ զնոսա ՚ի կամն անձանց, աճեցին և հը պարտացան : Եւ ոմն ՚ի նոցանէ ի շխանացաւ և թագաւորեաց որոյ անունն էր Տուղբիլ բէկ . Իօղլաբէք ասացաք վերագոյն ըստ այլոց կոչման . որ և մեծացաւ բարձրացաւ . և եղեւ (1) գոռոզ մեծ և տիրեաց բազում աշխարհաց և առաքեաց զօրս բազում ՚ի սահմանս Հայոց մինչեւ ՚ի Սելաւնի, և առին աւար բազում, և գերի . և դարձան վերին կողմամբն . և կալաւ զնոսա ձիւն սաստիկ ՚ի լերինս Սանոյ . և մեռան երեք հազար անձինք ՚ի թուրքաց : Իսկ գերիքն տղատեալք դարձան . զի վարժ էին ցրտոյ և ձեան :

Եւ թագաւորն Յունաց Սոսանիս վնխձանեալ . առ զթագաւորու թիւնն դուստրն նորա թօտօն ամ մի . և յետ նորա Սիսայէլ ծերն ամ մի . այր պարկեշտ և պահեցող . որ ոչ աւտէր զվաստակս այլոց . այլ արուեստիւ ձեռաց իւրոց կերակրէր տարգալս գործելով վաճառէր : Սա յորժամ ետես թէ զօրացաւ թուրքն . և տիրեաց Պարսից և Սարաց և Նորեստանեաց և գացաւ երէր զերկիրն Յունաց, երկեաւ և անցոյց զքրիստոնեայսն յայնկոյս ծովուն, և յամուր

(1) Մի օրի թագաւորեաց

տեղիս : Եւ եկեալ թուրքացն , և գլխաւ
 տեալ զերկիրն Լուսիայ և զՍուրբն և զԿաւ-
 երն անմարդ (անմարդաբնակ) , ապա բնակու-
 թիւն առեալ դադարեցին 'ի տեղոջն . և
 վասն այնորիկ տրտնջեցին բազումք զոր ա-
 բար ծերն . բայց մարդասիրութիւն արա-
 րեալ խնայեաց 'ի հաւատացեալքն :

Եւ իշխան մի կոմանտս անուն յինքն շըր-
 ջեաց զԹագաւորութիւնն . և Սիսայէլն գեր-
 ծեաց զդուլսն գնաց 'ի վանս . և կոմանտս
 վարեաց զԹագաւորութիւնն ամս երկու :
 Եւ յետ նորա կոստոս (1) Տուկիծն յերկրէն
 Պամփիլագոնեայ (2) . ամս ինն : Սա զօրացեալ
 եկաց ընդդէմ թուրքաց . և շինեաց զպա-
 րիսպն Սիլոնոյ : Եւ եկեալ Քսեսարոս (3)
 զօրագլուխն Տուղրիլին առ զՀալայ . և այս
 եղև սկիզբն առնլոյ քաղաքին 'ի խորին Լու-
 սորոց որ է կողմն յարեւմտից Սիջագեաաց :
 Եւ տիրեաց 'ի Իամասկոսէ մինչեւ 'ի ծովն
 Առադրիանոս (4) և գնաց 'ի ծովն Պոնտոսի :

Յաւուրս յայտոսիկ շնչեաց սատանայ 'ի
 պատրիարքն կոստանդնուպոլսի . և արար
 գործ մի սոսկալի հրեշտակաց և մարդկան :

(1) Երկու օրի . կոստոս : (3) Մի օրի . Քսեսարոս .

(2) Այլք՝ Պամփիլագոնեայ . Մի օրի . Քսեսարոս :

Մի օրի . Պամփիլագոնեայ . (4) Երեք օրի . Արքիանոս :

Քանզի գրգռեաց զԹագաւորն և զիշխանն .
 և զխաչն և զհաղորդ . և զմեռոն ուղղափա
 ռացն այրել ետ և առ ոտն կոխել . և ոչ հա
 ցի անգամ և ձիթոյ պատիւ ոչ առնէին . և
 ետ տանել առ ինքն զպատրիարքն Աթա
 նաս քսան և հինգ եպիսկոպոսք՝ . և նախ քան
 զհասանին նոցա ՚ի քաղաքն ՚ի բարկութենէ
 Տեառն հարաւ , և պատառեցաւ իբրել
 զԱրիոս ապականիչն այն . և նախատիչն Քր
 ըստոսի որդին կորստեան : Եւ արարեալ
 քննութիւն հաւատոյ , Յոյնք պարտեալ
 լինէին ՚ի Հոգւոյն . ըստ որում զայրացեալ
 սուրբն Աթանաս անէծ զնոսա . և նոքա ե
 առն զնա իւրովքն յաքսոյս ՚ի Քիոս կղզի .
 և աղաչանօք Թագուհւոյն դարձաւ յաթոռ
 իւր :

Իսկ Տուկիծն վախճանեալ Թագաւորեաց
 Պէօժանն Ռոմանոս . և Թագաւորն Թուր
 քաց Տուղըիլն մեռաւ . և առ զտեղի նորա
 Ալիասլան (1) որ և անձամբ եկն ՚ի Հայս .
 և հնազանդեաց զնոսա առեալ զՇամշուտէ .
 և անցեալ Անի հարիւր հազարաւ առ զնա
 և սպան հազար այր ՚ի քիոս մի , և լոգացաւ
 արեամբ . և դարձաւ ՚ի Նախջուան :

Իսկ Պէօժանն կուտեալ անթիւ զօրս ,

(1) Մի օրի . Ալիասլան : Մի օրի . Ալիեօղլաւ :

չողաւ 'ի վերայ նորա . և եկեալ 'ի կարս ալ-
բեաց զՀայոց եկեղեցին . և երդուաւ եթէ
յաղթէ թուրքաց կամ ջնջէ բնաւ զՀայս
կամ 'ի կրօնս իւր դարձուցանէ : Եւ լուաւ
Տէրն և ոչ յաջողեցաւ նմա քանզի կոտորե-
ցաւ զօրքն նորա , և ինքն լմբոնեցաւ 'ի
'ի գերութիւն : Եւ լուեալ 'ի կոստանդնու-
պօլիս թագաւորեցուցին զՍիսայէն : Իսկ
Ղէօժանն զերծեալ աղաչանօք և ուխտա-
դրութեամբ Ղլիսաւրանայ կամեցաւ գնալ
'ի կոստանդնուպօլիս . և կալեալ զնա հանին
զաչսն . և շիջաւ փառք նորա սնոտիք . եւ
պարծանքն 'ի չարն : Այսոյս արարիկ առա-
քեաց Ղլիսաւրան զՍուլիման քուրորդի (1)
իւր 'ի Հայս . և իշխանացաւ նոցա և թա-
գաւորեաց . որ և եմուտ 'ի գիշերի Ղնուաք
և առ զնա , և զսուրբն Պետրոս զաւագ ե-
կեղեցին արար Սղկիթ :

Եւ 'ի սոյն ժամանակս ամիրայ մի պար-
կեշտաձեւ , աղօթասէր և քաղցրաբարոյ ,
եկն 'ի կապագովկիայ զօրօք և հրամանաւ
Ղլիսաւրանայ . էառ զՍեւաստ և զՎեսարիայ ,
և տիրացաւ և մեծացաւ . և այս եղև սկիզ-
բն տանն Դանշմանայ . զի այս էր անուն
նորա : Բանզի յորժամ զառաջինն ածան

(1) Երկու օրի . որդի իւր :

սոքա գերութեամբ 'ի թե տալացւոցն ուսան զօրէնս Տաճկաց, և եղեն հաւանեալք օրինացն Սահմետի յայնմ հետէ. սրոյ առաւել վրէժխնդիր և նախանձաւոր ցուցաւ այրս այս :

ԳԼՈՒԽ Ի Ա.

Յազազս աստի սկսանի պատմութիւնս 'ի յառուսն Կիւիկիոյ առ Հայս :

ՅԱՌՈՒՐՍ յայտոսիկ արք յիսուն հայկազունք նեղութիւն կրեալք 'ի թուրքաց ելին յանապատս սպառազինեալք և 'ի տեղիս տեղիս առնէին մնաս թուրքաց ծեծելով զնոսա. և եկին յերկիրն Սարաչայ, և տեսին անդ այր մի համազգի իւրեանց. և խօսեցան ընդ նմա ըստ մտի և ասեն եկ ընդ մեզ, և լեր մեզ իշխան և խնդրեսցուք մեք գադարս աջողելովն Աստուծոյ. և լուսնոցա : Եւ էր նա անձնեայ. և գեղեցիկ երեսօք, և արիական հոգւով, և գնաց ընդ նոսա. և էր անուն նորա Փիլարտոս, և մէտին յերկիրն Կիւիկիայ. և ահա դեռ եւս տիրեալ էր երկրին թուրքն, և թափեցին 'ի

նոցանէ բերդ մի, և ամրացան անդ : Եւ զի կարճ ասացից առին զբովանդակ երկիրն դղեկօք և քաղաքօք լերամբք և դաշտօք, և մեծացաւ յոյժ Փիլարտոսն, և եղև ա նուանի. և ել ՚ի դուրս և առ զՄարաշ և զԱլաթայն, և զԵլտենի, և զԲեսոն, և զԻսրիառն, և անց յայնկոյս Լիբրատայ. և և առ զԲուհայ և զայլս բազումս և սարսեցին ՚ի նմանէ Թուրքն :

Իսկ լուեալ Զուհայ Թագաւորին առաքեաց նմա պարգեւս և անուանեաց զնա Սեւաստոս. սակայն միմեանց ձայն առեալ Թուրքաց ժողովեցան յամենայն կողմանց ՚ի վերայ նորա և վանեցին զնա : Եւ առին ըդ կէս երկիրն ՚ի նմանէ, և արարին հնազանդս. Եւ յետ այնորիկ չոգաւ ՚ի Վաղդաւո զի առցէ զաշխարհն իւր լիով, և տկարացաւ ՚ի հաւատոցն : Եւ էառ գիր իշխանութեան իւրում առաջնոյ, բայց ոչ յաջողեցաւ : Քանզի յորժամ եկն առեալ էին զմնացեալ մասն նորա, և ելին ընդդէմ և հարածեցին զնա. որ և հառաչեալ ՚ի խորոց սրտե ելաց դառնապէս. և կտրեալ զհերսն չոգաւ յապաշխարութիւն և ՚ի հաւատս իւր ՚ի զան խուլ կրօնաստանս :

Իսկ Արաբացիքն որ մինչեւ ցայն վայր

Տաճիկք կոչէին յանուն գլխաւորին իւրեանց որոյ անունն էր Տայաւ, խառնեցան 'ի Թուրքքն և եղեն ազգ մի վասն համաիրանութեան իւրեանց. և միմեանց անուամբ կոչին : Որ և 'ի Բաղդատ իշխանն էր յազգէն Սահմետի . Թողին զնա անդ և խաղիպաց անուանեցին, որ է մնացորդ 'ի Սահմետէ, կամ յետ մնաց, և հնազանդեցան նմա երկոքին ազգն գրով և երդմամբ . զի 'ի նմանէ առցեն օրէնս և հրամանս, և պատուեցեն զնա իբրեւ զՍահմետ . և սմրացուցին զնա յոյժ : Եւ յայնմ հետէ հրամանաւ սուրուանին որ 'ի Խորասան, և 'ի Խալիպայէն անուին պատիւ ամիրայութեան Թուեցեալքն արժանաւորք, և Կնային տիրէին աշխարհաց և գաւառաց . որպէս Սուբմանն ամիրայ Թուրք ազգաւ, գնացեալ տիրեաց Հայոց և կոչեցաւ Շահրի Մրմէն որ է Թագաւոր Հայոց : Եւ Մրթուխն եկեալ 'ի Սիջազետս տիրեաց երկրին, ուստի կոչեցան Մրթուխք և են ազգաւ Թուրք :

Իսկ Թագաւորն Յունաց Սիխայէլն վատասրտեալ 'ի Թուրքաց պղերգացաւ 'ի պատերազմէ, և զչարեալ իշխանն Ախիլիտա ապստամբեալ մարտեաւ ընդ Կոստանդնուպոլիս և առ զքաղաքն . և սկսաւ կոտորել :

Եւ Սիսայէն առ զԹագն 'ի վերայ ձեռացն
 և գնաց ընդ առաջ նորա և ասէ . առ զոր
 խնդրեսդ և արգել զսուրդ 'ի քրիստոնէից .
 և արար այնպէս . և չոգաւ Սիսայէն կրօնաւորեցաւ 'ի վանս . և զերկուս որդիան նորա
 ներքինացոյց Նիկիփոռ . և ոչ հաճեցան ընդ
 այն արքունիքն և ատեցին զնա :

Վասն որոյ Թրացեալ Ալէքս ոմն Թագաւորեաց և արար Նիկիփորոյ . զոր և նա Սիսայէլին արար . և Թագաւորեաց ամս քսան և ինն :

Օպստս ժամանակօք մինչ տիրէին Թուրքն Երուսաղեմի և ամենայն ծովեզերացն , իչխան մի Օնճիլ անուն եկն Արուսաղէմ յաղօթս . և առին 'ի նմանէ դահեկան մի որ պէս յամենայն ումեքէ աղօթաւորէ . և յետոյ այլ եւս պահանջէին . և 'ի չտալն զաւերորդն՝ հարին զգլուխ նորա և խլեցաւ աջոյ ակն , և նորա առ եալ դնէր 'ի գրապանն և տանէր 'ի Հռովմ շրջեցուցանէր և շարժէր զնոսս 'ի նախանձ . և ելին անտի կրօն սուներ և ամբարձին զգլուխս իւրեանց . և կուտեցան առ նոսս զօրք բազումք . և եկին 'ի կրատանդնուպօլիս . և պաշարեցին զնա զեւթն ամ : Եւ յամին եւթներորդի եղև շարժ Անտիոք և անկաւ պուրձ մի

յարմատոց խլեալ. և յայտնեցան 'ի նա պատկերք պղնձիք 'ի վերայ պղնձի երիվարաց 'ի կերպարանս և 'ի ձեւս Փռանգաց. և բերին առաջի Ամիրային և ժողովեալ զքաղաքն տեսանել թէ վինչ իցեն այնք. և ոմանք ասացին թէ կուռք են 'ի հին ժամանակաց. և հրամայեաց ամիրայն՝ խորտակել զնոսա և ցրուել. և եղև այնպէս ՆԻՆ ԵՐԱԷ ԳԱՅՆ կին մի հին աւուրք կուրացեալ և ասէ, այն տլիամ էր դիւթական հնարիւք գործեցեալ 'ի Յունաց, զի մի ելցեն Փռանգք յայնրմ կողմանէ ծովուն. զի ահպ ոչ տեսէք երկաթեղէն շղթայիւք կապեալ զնոսա. Այլ իմացեալ Ամիրային յոյժ արտմեցաւ վասն քակման պատկերացն, և իսկոյն հնազանդեալ զլուստանդնուպօլիս անցին յայնկոց զօրքն Փռանգաց. և եկին յԱնտաք և առին զնա և էին ինն գլխաւորք. երկուքն 'ի նոցանէ յազգէ թագաւորաց էին, որոց անուանքն էին այսոքիկ Ռոճէլ, Պէամուկ, Ղօշլին, Կաղարան, Կոնդուրի, Սալէկէս, Ռեքախտ:

Յայնժամ իշխանն Ռուհայոյ թէոգորոս որ կայր անդր 'ի Փիլարոտոսայ հայկազնայն եղեալ՝ առաքեաց առ նոսա. զի առաքեսցեն տէր քաղաքին Ռուհայոյ: Եւ զք

ուարձացան յոյժ և ասեն . օրհնեալ ես Վլ-
րիստոս Աստուած . նախ հաւատաց ՚ի քեզ
Առհայ . և դու յառաջ նմա թագաւորե-
ցեր հաւատովքն արքային Հայոց և ապա
Արուսաղեմի՝ և այժմ զնա ետուր մեզ կան
խաղոյն առհաւատչեայ Արուսաղեմի թա-
գաւորելքեզ Տէր հաւատացելովքս ՚ի քեզ :

Եւ առաքեաց Կոնովրի զեղբայրն զՊղա-
տանն . և տիրեաց Առհայայ : Եւ յետ այնու-
րիկ Ախան և Աղիւսան ամիրայն Անտաքայ .
օր կային ՚ի Թաքոտի ելին և փախեան . և
գիպեցան նոցա արք երկու Հայ ազգաւ ա-
րիականք սպանին զնոսա . և առեալ զգլու-
խոս նոցա բերին առ Կոմսուենն . և յոյժ պա-
տուեցան ՚ի նոցանէ :

Օչստու ժամանակաւ Սուլիման որ թա-
գաւորեալն էր յաշխարհին Յունաց սպա-
նաւ ՚ի յԿոնիոն . և թագաւորեաց Խլիճաս-
լան ՚ի տեղի նորա :

Եւ լուաւ Սուլտանն որ ՚ի Խորասան զե-
լնն ՚ի Փռանգաց և յղեաց ընդդէմ նոցա՝
զԱլեռապաղատն հարիւր հազար հեծելովք ,
որ եկեալ սրաշարեաց զՓռանգն յԱնտաք և
յոյժ նեղեցին զնոսա . որպէս ապաւինեալք
յԱստուած աղօթիւք անդադար գտին ըզ-
գեղարդն Վրիստոսի յայտնութեամբ պա-

տրիարգին 'ի հիմն եկեղեցւոյն պահեալ . և նովաւ զօրացեալ կոտորեցին զԹուրքն երեւելի հրաշիւք : Եւ զահի հարան այլազգիքն և խրտեան 'ի ծովեզերացն և չոգաւ զօրն Փռանգաց . և առ զամենեստեան մինչեւ 'ի Յոպպէ և եհաս Ղըրուսաղէմ : Եւ նա լըցեալ էր Լրապկօք որք այն ինչ եկեալ Ղըգիստոսէ և առեալ էին զնա 'ի Թուրքացն , և սուր 'ի գործ արկեալ կոտորեցին զնոսա . և պատուականքն 'ի նոցանէ լյան 'ի տաճարրն . և հանեալ զնոսա արտաքս սպանին զամենեստեան , և պատրիարգն կալաւ փողոց մի և կոտորելով եհաս 'ի սուրբ Յարուժիմն և արեամբ մարզեցան ձեռք նորա ընդ սուսերն . և լուանայր անդ ասելով զսալմոս զայս ուրախ լիցի արդար 'ի Տէր 'ի տեսանել զհատուցումն իւր և զձեռս իւր լուասցէ յարեան մեղաւորի . և նոյն ժամայն արար պատարագ և ասաց : այսպիսի հաճոյական պատարագ Լստուծոյ ես այլ ոչ մատուցի 'ի կեանս իմ :

Եւ թագաւորեաց Ղըրուսաղէմ կոնստանդինոս երկու . և զկնի նորա Լպախտոյնն Պամս հնգետատան :

Իսկ Իլլիճասլան կամեցաւ ելանել 'ի կող

(1) Մի օրի . Պաղատոյն :

մանս Սեւտենույ, և լուեալ զառնուլն Լը
բուսաղեմի գաղարեաց : Բայց Դանիւմանն
կուուէր ընդ Սեւտենի զամս երիս այրելով
զվաստակս նորս :

Լը իշխան մի կայր անդ ՚ի Փիլարտոսէն
հետէ որ խոստացաւ զքաղաքն տալ ՚ի Փը
ռանդն և ստեաց . և ետ զնա ՚ի Դանիւմա
նրն տալով նոցա հաց և անասուն և ազա
տութիւն, և շինեցաւ քաղաքն, և յայնժամ
՚ի տեղիս տեղիս իշխէին ոմանք յազդէն
Հայոց ՚ի Փիլարտոսին ժամանակաց : Սասի
լն ունէր զԲեսոն և զՍարան, և որդիքն
Սորենի զԱլիւլիկիայ :

Օչայսու ժամանակօք անկաւ աղմուկ ՚ի
մէջ Տաճկաց և Թուրքաց ՚ի Խորասան . և
կուուէին ընդ միմեանս և յափշտակէին ըզ
միմեանց : Բայց ՚ի Կապադովկիա, և ՚ի Բիւ
թանիա ոչ գոյր Տաճիկք, այլ Թուրք ու
նէին զնոսա . և տային պատերազմ ընդդէմ
Յունաց : Իսկ Դանիւմանն յետ առնելոյն
զՍեւտենի անցելոյ երկու ամաց մեռաւ :
Լը եկն Խիւճասլան . և առ զՍեւտենի ՚ի Սա
ղուրէն (1) յորդուոցն Դանիւմանայ . և տի
րեաց նմա :

Իսկ Սուլտանն Խորասանայ կոչեցաւ ի ի

(1) Երկու օրի . ՚ի Սանդուրէն :

աթատին . և յղեաց զՉաւլի ընդդէմ Փռան
գաց . և յորժամ եկն 'ի Սուլ Արմիշ ամի
րայն ել ընդդէմ նորա . և կապանօք ամ զնա
'ի քաղաքն և 'ի սակաւ աւուրս մեռաւ Աբր-
միշն և ազատեցաւ Չաւլի . և յղեցին Սա-
ւրջիք առ Իլիճասլան և խոստացան նմա զեր-
կիրն . չոգաւ և տիրեաց նմա : Եւ Չաւլի
դարձեալ զօրացեալ չոգաւ 'ի վերայ խա-
պուրին և առ զնա . և իլիճն լուաւ և գը-
նաց պատերազմել ընդ նմա . և յանցս գե-
տցն կորեաւ սատակմամբ . և խնդացեալ
Չաւլի գնաց և առ զՍուլ և զՍճբին և ա-
ռեալ բազում գանձս դարձաւ 'ի Խորասան :

Իսկ զմահն Իլիճասլանայ լուեալ 'ի թա-
գաւորութեան նորա թագաւորեցուցին ըզ-
Տօղասլան որդի նորա փոխանակ : Հօրն . և նա
արար իւր երկու զօրագլուխս Օայլասլան (1)
և զՎիզմիշն . էին նորա երեք եղբարք , որոց
անուանքն Արապ և Շահնշահ և Սադուա .
և Շահնշահ սպան զՍասուտն . և զԱրապն
սպան Ամիրխազէ որդին Իանշմանայ զի ոչ
կամեր տիրեք նմա իշխանութեան : Հօր իւրոց
և այլ ոչ եւս պակասեաց թշնամութիւն 'ի
ամանէ նոցա :

Յաւուրն յայնոսիկ եկն իշխան մի Փլ

(1) Մի օրի . Չեղասլան :

աւանգաց երեսուն պատուական արամբք աւ
նուն նորա կուստափրի Արուսաղէմ յաղ
թըս . և այլ սչ կամեցաւ դառնալ անդրէն
այլ եղէն կրօնաւորք . և կացին աղօթիւք և
սրբութեամբ Արուսաղէմ :

Իսկ երկրորդ թագաւորն Արուսաղէմի
Պաղրուենն և պատրիարզն աղաչեցին զնոսա
ելանել 'ի պատերազմ ընդդէմ Թուրքաց զի
այն առաւել հաճոյ է ասին Աստուծոյ պա
տերազմել ընդ անօրէնսն 'ի փրկութիւն
քրիստոնէից . և ետուն 'ի բնակութիւն նո
ցա զտաճարն և ապրանք 'ի ծովէ . և 'ի ցա
մաքէ նաւս գեղերս և այգիս . և սովո
րեցին այլք գալ և յարիլ 'ի նոսա 'ի նոյն կրօ
նքս և հաստատեցին իւրեանց կանոնս զի
կացցեն անարատ կուսութեամբ 'ի փառս
Աստուծոյ , և ունիցին զամենայն ինչ հասա
րակաց . և չունիցին առանձնականս և ոչ
ինչ հօգեւորս կամ մարմնաւոր . և կոչեցցին
զմաւորք Քրիստոսի կուսելով ընդ անօրէնսն
և մի բնաւ ընդ հաւատացեալսն :

Եւ լուեալ բանս այս 'ի Հռովմ և յա
մենայն տեղիս , և ետուն նոցա միաբանու
թիւնս բերդս և գիւղս և մուտս հարկաց
յերկրէ քրիստոնէից . վասն որոյ մեծացան
և փարթամացան . և եղէն զօրք առանձինն .

այսու օրինակաւ եղեւ սկիզբն Փրերացն որ կոչին Սուսեթալք . քանզի ստացան տունն աղքատաց և հիւանդաց : Եւ զինի բաժաւ նեցան այլք որք առանձնացեալք ասացին տուք մեզ բաժին զամենայն հնոտիս ձեր գլքով, և ետուն նոցա . և առեալ ծախէին զայն և հարստանային , և խնդրեցին հոգ ՚ի ստացուածս պարտիզի որչափ կրէ գրաստ մի և կրէին զայն զջայգ և զցերեկ : Եւ հալեցեալ տեսին զի ոչ կարէին դիմանալ երկոցունցն գնեցին դարձեալ զհինս իւրեանց և զհոգն բազում գնոց տալով ոսկի արծաթ և գեւղս : Եւ ետուն այլք միաբանու թիւնս և նոցա . և կոչեն նոքա Վամփլ (1) որ է աղքատատուն . և մեք զայս լուսք պատճառ նոցա :

Իսկ ՚ի յազգէն Արթուխեացն յարեառումն Պաղակ անուն և թագաւորեաց և եղեւ անուանի և գնաց ՚ի վերայ Կամախայ . և Մակուճակն (2) տէրն Կամախայ փախեալ ՚ի Տրապիզոն ապաստանեալ ՚ի Յոյնս . և և առեալ ՚ի նոցանէ օգնականս եկն ՚ի վերայ Պաղակին . և հարան զօրքն Յունաց և բմբռնեցաւ Մակուճակն ՚ի Խաւաասն (3)

(1) Մի օրի . ունի ՚ի լուսանցն Վամփլիք :

(2) Ամալք՝ Մակուճակն :

(3) Մի օրի . Խաւաասն . Մի օրի . Խաւաասն :

զոր վաճառեցին երեսուն հազար դահեկանի։
 Ինգ այն ժամանակս արքայազուներն Հա-
 յոց որ յաւուրս Վասի կայսերն եկեալ էին
 ՚ի Վասսուրականաց և առեալ զՍեւաստ և
 զԿեոսարիս և զԿաւատանէքն փոխելով զեր-
 կիրն իւրեանց . որ և զկնի ժամանակաց պա-
 կասեցան ՚ի նենգութենէն Յունաց և տկա-
 րացան . և ժտին յերկիրն Վիւլիկեցւոց և
 բռնացեալ ունէին զբազում գաւառս դղե-
 կօք և ամրոցօք Ռուբինեանքն կոչեցեալք . որք
 էին յազգէ երկուց արմատոց ազնուական և
 գոռոզ թագաւորաց Հայկազանց և Սենե-
 քերիմանց խնամութեամբ խառնեալ ընդ
 միմեանս՝ որք զառաջինն թագաւորեցին ՚ի
 Վասսուրական . յորում ժամանակի և Բագ-
 րատունիքն թագաւորեցին ՚ի մեծն Հայք .
 և այժմ դարձեալ սկսան թագաւորել յեր-
 կիրն Վիւլիկեցւոց և Վաւրացւոցն :

Նախ Ռուբէն սկիզբն արար զօրանալոյ նու-
 ցա . և ապա Կոստանդին և Թորոս և այլք մի-
 րաս միողէ : Ի հինգ հարիւր ամի իշխանու-
 թեանն . Տաճկաց դարձեալ թագաւորեաց
 Սասաղ⁽¹⁾ Տաճիկ ՚ի վերայ Թիկրթայ , և առ-
 զնա . ժողովեցան ազգայիներն իւր . և լուաւ
 Իրսութատին Սուլթանն ՚ի Խորասան , և ել

(1) Մի զրի . Սասալի :

ամենայն ուժով 'ի վերայ նորա . և վանեցաւ
առաջի նորա Սատաղայ և ըմբռնեալ սպա
նուր : Եւ կէսք աստ ասեն բառնալ թա
գաւորութեանն Տաճկաց զկնի եւ թանա
սուն ամի ի շխանութեանն թուրքաց :

ԳԼՈՒԽ ԻԳ .

Յազազս կռուելու արագիւք և խորդք .

ՉԱՅՍՈՒ ժամանակօք եղև մեծ պա
տերազմ հաւուց . քանզի խորդք և արագիւք
զբազում աւուրս ժողովեցան յաշխարհն
Լ՛մթայ 'ի տեղին՝ որ կոչի Թլխում . և ասքս
յերկաքանչիւր կողմանց եւ թն եւ թն դեռ
պանս արձաեալ առ միմեանս ղերիս աւու
րըս . և ապա բախեցին զմիմեանս մեծամեծ
ճչիւք և կռուեցան յերրորդ ժամէ աւուրն
մինչեւ ցիններրորդ ժամն . և անկան յեր
կոցունց կողմանցն բազումք յոյժ . և ադա
պարտեցան արագիւքն և փախեան . և խա
ղաղացաւ սրտերազմն . և զպատճառն գի
տէ արարիչն :

Յորում ժամանակի մեռաւ Պաղակն . և
բւեալ Լ՛միրխազէ որդին Դանշմանայ չա

գաւ. և առ զՍելտենի. և արար նոցա դիւ-
րութիւն, զի Պաղակն նեղէր զնոսա յոյժ .
և Խաղիփայն առաքեաց նմա թագ և անը-
ւանեաց զնա Սելէք Խաղի, Թագաւոր
Հիւսիսոյ :

Իսկ Յունաց Թագաւորեաց Խյովանէ և
առ զԿաստամանի և բերդս երկու . և չու-
գաւ Սելէք Խաղի, և առ ՚ի ձեռաց նորա
դարձեալ : Ի սոյն աւուրս (4) Օլանկի ամի-
րայն Սուլայ եկն և առ զՀալայ . և ետուն
ի նա սիրով վասն համբաւոյ նորա թէ քաղ-
ցրր և արդարադատ է : Եւ ՚ի նոյն ամի-
առաքեն դարձեալ Սելէք Խաղեաց պար-
գեւս Խալիփայն և Խիաթատինն չորս ա-
րամ սեաւ, և շղթայ մի (ոսկի) պարանոցին
և գաւսազան ոսկի և նաղարայ և փողս : Եւ
յորժամ բերին զայս, գտին զնա մեռ եալ .
և ետուն զպատիւն որդւոյ նորա Սահմու-
տին . և արկին շղթայն ՚ի պարանոցն և կա-
պանն ոսկեղէնս յոտան, և հարին զնա գաւա-
զանաւ երկոտասան անգամ, նշանակեալ այ-
նու զհնաշանդուութիւնն . և քարոզեցին զնա
Սելէք այր պարկեշտ ՚ի վարս Տաճկաց զի գի-
նի ոչ ըմպէր և անսրբապէս ոչ գնայր սակայն
ատէր զբրիստոնեայս, և նեղէր զնոսա :

(4) Մի օր ՚ի սոյն ամի :

Իսկ Օսկի ամիրայն արարեալ պատե-
 րադմ ընդ Արթու. խինն հնազանդեաց զնսաա:
 Օպսու ժամանակօք ելանէ պապն Հռ
 ուովմայ և գայ Այրուսաղէմ. և անտի Ան
 տաք. և մատեան առ նա Յոյնք քաղկեդո
 նիկք և սկսան կատակել զՅակովբիկ Ասորի
 սրն և ասեն. խաբեբայքս այս ատեն զմեզ և
 զժողովն Քաղկեդոնի, և պատուեն զՊար-
 սամաւ որ անէ՞ զժողովն. և ունին զաջն նո-
 րա սկի գզրոցաւ և պատրեն զմարդիկ ա
 սելով նշանս առնէ: Եւ յորժամ աղաչեմք
 ցուցանել մեզ՝ ասեն ոչ կարեմք. զի մի լի
 ցի ասեն հեղեղ և կարկուտ. և զայս ասէին
 և ծիծաղէին: Եւ հրամայեաց պապն բերել
 զաջն ՚ի սուրբն Պետրոսի յեկեղեցին եւ
 երթեալ բերին ՚ի լեռնէն. և ասաց բանալ.
 և ասեն մեք ոչ իշխեմք, բաց դու հայր. և
 յորժամ բացաւ, միգացաւ երկինք և եղեն
 ձայնք և որոտմունք անձրեւք, և կայծակունք
 և կարկուտ մեծամեծք, և կամեր տապալել
 զքաղաքն. և անկան յերեսս պատրիարզն և
 ամենայն քաղութն եւ անդէն անխոփեցին
 զաջն. և լալիւն մեծ եղեւ՝ ապա դադարեաց
 վնասն. և յամին յայնմիկ մարախ ուտեր ըզ-
 սահմանն Անտաքու. և ասաց պապն արա-
 րէք հսկումն վասն մարախա դուք Ասորիքդ,

և հաւատամ եթէ ողորմեսցի Տէր աղաչա-
նօք սրբոյն որ արար զնշանս զայս մեծ : Եւ
ժողովեալ ապա ուղղափառացն արարին ա-
ղօթս յայգուէ մինչեւ յառաւօտն . ապա ա-
ռեալ զաջ սրբոյն ելին արտաքոյ քաղաքին
հանդերձ կենսակիր նշանաւն և զօրութեամբ
բըն Քրիստոսի և աղօթիւք ուղղափառացն .
և միջնորդութեամբ և բարեխօսութեամբ
սուրբ աջոյն միահաղոյն ամենայն բազմու-
թեան մարտիոյն վերացեալ Կնաց և լցաւ
ի ծոփն : Եւ փառաւորեցին զԱստուած և
զսուրբն Պարսամաւ :

Եւ եդ նզովս պապն եթէ ոք իշխեսցէ
հայհոյել զնզովողն Քաղկեդոնի ժողովոյն :
Եւ համարձակ նզովեն . զի ահա որ քննէ ըզ-
ծածուկս Աստուած հանգուցեալ է յսնկերս
նոցա , և մեք ոչինչ կարեմք ասել առաջի նո-
րա . և խնդրեաց զչարախօսս սրբոյն զի պա-
տժեսցեն , և ոչ գտան (1) . զի փախուցեալ է-
ին . և ասաց մի ընդունիլ զնոսա ՚ի քաղաքս
զի պատճառք վնասու եղեն մեզ ասէ : Եւ

(1) Աստ՝ այլ օրինակի երեւին
պախառ ունել . յորոյ զիոյն դը-
նէմս աստ , որ է . և եդ նզովս
պապն . եթէ ոք իշխեսցէ
հայհոյել առցէ զնզովս Քաղ-

կեդոնի ժողովոյն . զի ահա
ասէ որ քննէ զծածուկս Աս-
տուած հանգուցեալ է յս-
նկերս նոցա . և մեք ոչ ինչ
ունիմք ասել առաջի նորա :

դուք անդամքդ Վրիստոսի խաղաղութիւն
կարարւք առ միմեանս առաջի Մտուծոյ .
և տուք չպատերազմ միայն ընդ անօրէնսն :

ԳԼՈՒԽ ԻԴ .

Յազագո՞ցեղարդեանն Վրիստոսի

Եւ յետ այնորիկ բերին զգեղարդն Վր
րիստոսի անուանեալն , և ասաց . զքուն գե
ղարդն Վրիստոսի գիտեմ , եթէ թաղէս
առաքեալն 'ի Հայք տարաւ . այս յոր է . և
գտաւ պատմութիւն զնմանէ որ գրեալ էր ,
թէ ազգն Հրէից որ բնակեալ էր 'ի Տիրե
րիա՝ յաւուր ուրբաթու խաչելութեանն
Տեառն գողացան մանուկ մի և տարան յա
նապատ , և խաչեցին զնա և վշով պսակեցին
և ծիրանի և կարմիր զգեցուցին , և գեղար
դեամբ խոցեցին զնա . և զամենայն որպի
սութիւն կատականայ (1) Տեառն արարին
նմա . նոյնպէս և հրաշք Տեառն (2) մերոյ կա
տարեցան 'ի վերայ մանկանն զի խաւարեցաւ

(1) Երէք օրի . կապանաց : (2) Երկու օրի . հրաշքն
Մի օրի . զամենայն կատա . որ 'ի վերայ Տեառն մերոյ .
կան որպէս արարին Տեառն : կատարեցաւ 'ի վերայ մանկանն

արեգակն և շարժեցաւ երկիր և պատառեցան վէմք և արիւն և ջուր բղխեաց 'ի տիգախոց կողէն . և գիտաց ամենայն աշխարհըն Փիւնիկեցւոց զգործեցեալն յեղեալ նշանէն . ելեալք 'ի ինդլիւ և յայտնեցան իրքն և փախեան Հրեայքն յիշխանութիւնս Տաճկաց . և առարբեցին առ քրիստոնեայսն զԹողցեն նոցա զձեծ մեղանսն . և նորս խոստովանեացին զՎրիստոս Մատուած ճշմարիտ քարոզեալ 'ի մարգարէից , և խաչեալ 'ի փրակութիւն աշխարհի :

Եւ երդուան նոցա քրիստոնեայք և կոչեցին (զնոսա) անդրէն . և մկրտեցան առ հասարակ և եղեն քրիստոնեայք յոյժ բազմութիւն հաւատացելոց 'ի փառս Վրիստոսի . և այս է գեղարդն սյն ուտտի լինի 'ի սմանէ մեծամեծ որանչելիք . և լուեալ պապուն զգրեալն հաւատաց . և փառաւրեաց զՄատուած և երկրպագեաց նմա :

Եւ առ ժամայն եկն զրոյց թէ եղև շարժահաւոր 'ի Խորասան , և շատ մնաս եղեն . և փրաւ մզկիթ մի , և սպան ութ հազար այբ և կին , որք եկեալ էին յաղօթս , և 'ի լուր քարոզութեան իւրեանց . քանզի ուրբաթ էր օրն :

Ի հազար չորս հարիւր յիսուն և հինգ

Թուին Նորոց, և Հայոց հինգ հարիւր եւ
Թանասուն և մի՝ մեռաւ Թագաւորն Յու-
նաց իյովաննէ ՚ի Կիւլիկիա . և Թագա-
ւորեաց կրտսեր որդի նորա Սանիւն որ կայր
առնթեր . և երթեալ ՚ի Կրստանդնուպօլիս
հնազանդեցաւ նմա երէց եղբայր նորա և
քաղաքն արքունական :

Եւ ՚ի նոյն ամի մեռաւ Թագաւորն Լըու-
սաղեմի . և Թագաւորեաց որդի նորա Պառ-
տայնն տղայ հասակաւ . և վարէր զիշխանու-
թիւնն մայրն : Եւ ՚ի նոյն ամի մեռաւ ամի-
րայն Խարբերդոց Տաւուզն որ էր արթու-
խի ազգաւ . և առ զտեղի նորա Վազար ⁽¹⁾
ասլան որդի նորա : Ի հինգ հարիւր եւ Թա-
նասուն և երկու Թուին Հայոց Օանկի ա-
Թապէկն էառ զՌուհա ՚ի Սալ շէսայն ⁽²⁾ : Եւ
զկնի ամի միոյ սպանաւ Օանկի . և առ ըզ-
տեղի Նորլուինն որդի նորա տէրն Սալայ :

Յաւուրսն յայնոսիկ շնչեաց տասանոց ՚ի
պատրիարզն Կրստանդնուպօլի . և ասաց ե-
թէ Քրիստոս կախարդութեամբ առնէր ըզ-
նչանան զսքանչելիսն և արուեստսն . և առա-
քեալքն այնու հաւանեցուցին զարշարհա .
և յորովք հաւանեցան նմա . և Թագաւորն

(1) Երկու օրի . Ղարա
մարտն :

(2) Մատթէոս Ռուհայեցի
Ճօղին անուանէ :

սպան զնոսա : Ի այց աղանդն մնաց մինչև
յաւուրս մեր չարագոյն քան զամենայն հեր-
ձուածան :

Իսկ Չօչինն տէրն Ուռհայոյ արար
ժողովս զկնի մահուանն Օջանկեայ և չողաւ
մտաւ 'ի գիշերի յՈւռհայ և առ գիւրն . և
իմացեալ Թուրքաց ձայն կտուռն միմեանց
և եկին սաշարեցին զնա : Եւ զարհուրե-
ցան Փռանգքն յերեսաց նոցա և անգիտա-
ցան անգիտութիւն մեծ կորստեանն Ուռ-
հայոյ . քանզի հանին գրքիստոնեայս բռնու-
թեամբ անցուցանել զնոսա յայնկոյս գե-
տոյն Լիբրատայ . և խաղաց 'ի վերայ նոցա
Թուրքն , և սպան 'ի նոցանէ երեսուն հա-
զար , և առ գերի վեշտասան հազար . իսկ
զլիով զոյցն յայլ պատմագիրս գտցես :

Ի այց լուր 'ի տեղուջ աւերմանն Ուռ-
հայոյ և զխնուութենէ նորա թէ ով շինեաց
զնա , և զինչ պատճառաւ : Լսեն գիրք ըզ-
ումանէ թէ Սիլեզ է անուն սորա . զոր շե-
նեաց Նեփրովթ զկնի ջոհեղեղին . և ըստ
մեր լեզուիս կոչեաց Ուրհաւ՝ որ է գեւղ
ըստ Քաղդէացոց . քանզի ուրն գիւղ լի ,
և հաւն քաղդէացի . որպէս և Սելքիսեդեկ
որդի Քամայ շինեաց 'ի Պաղեստինէ քաղաք ,
և կոչեաց զնա Ուրիչլեմ . որ է գեւղ խաւ

ղաղութեան. քանզի ըստ Ասորոց լեզուիս քաղաք ոչ կարէ ասել, այլ գիւղ :

Իսկ զշինեալն 'ի ՆերքովԹայ քակեաց Սենեքերիմ Թագաւորն Աթուրացւոց, և մնաց աւերակ մինչեւ յաւուրս Աղեքսանդրի մակեդոնացւոյն. որ և 'ի տեսանելն ըստեղին ասաց ց'Աելեւկիոս բարեկամ իւր. սիրեմ զտեղիս զայս, շինեան զսաքաղաք. և զկնի մահուանն Աղեքսանդրի շինեաց, և կոչեաց Ադեսիայ, սր ասի Սակեդոնացւոց լեզուաւն սիրեմ զդա. զի Աղեքսանդր ասաց սիրեմ զդա, շինեան զսաքաղաք : Իսկ Յոնք կոչէին զնա Սորտաւ. (1) Սակեդոնիայ որ պէս ասել Ասորոց Սակեդոնիա : Եւ զկնի երեք հարիւր ամի Աբգարիոս արքայ Հայոց և Ասորոց որդի Արշամայ (2) եգիւս զնա պակասեալ (3), և նորոգեաց զնա. և հարա նացոյց Քրիստոսի դշխայ սրբուհի : Եւ ըզկնի նորա և որդւոյ նորա եղև ընգ Հռոմովք ամս երեք հարիւր :

Իսկ նահատակք որք 'ի ամս եզեն այսոքիկ են Շմոնի, Կորի, Հապիպ (4) Կողմս.

(1) Մի օրի. Սաւորաւ.
Մի օրի. Սարտաւ : Մի օրի.
օրտաւ :

(2) Երկու օրի. Աշմայ :

(3) Երկու օրի. ապակա.
նեալ :

(4) Երկու օրի. Հարպիկ :

Գամկոսնէ, Գուրբանիայք և այլք բազումք
 ընդ նորա : Եւ առ Կոստանդիանոսիւ շե-
 նեցան վանորոյք 'ի լերինն բազմաթիւ :
 Եւ Յուլիանոսի ոչ հնազանդեցաւ քաղաքս
 այս : Եւ առ Վաղեսիւ ոչ ընկալաւ զհեր-
 ձուածս նորա՝ վիշտս կրեալ վասն անուանն
 Քրիստոսի ոչ սակաւս : Եւ առ Սարկիանս
 սիւ ոչ 'ախտացաւ . բայց զկնի սակաւ ինչ
 տկարացաւ յանզգամ՝ առաջնորդէ . և եւ-
 մուտ ընդ ձեռամբ Տաճկաց Միսրէ հե-
 աէ ամս չորս հարիւր մինչեւ 'ի տիրելն Թուր-
 քաց :

Եւ արդ սակաւ ինչ տիրեալ 'ի Փռան
 գաց լցաւ աղետիւք և 'ի սուգ նստոյց զոր
 դիսն Սիովնի . և աւաղ կորստեան նորա . և
 Տէր տեսցէ զնա յաւետիսն իւր :

Ի հինգ հարիւր եւթանասուներեւ չորս
 թուին Հայոց եկն պարոն Թորոսն 'ի Կոստան-
 դնուպօլսէ զերծեալ 'ի գերութենէն զկնի
 մահուան հօրն իւրոյ Վեւոնի . զոր տարեալ
 էին Յոյնք չարութեամբ իւրեանց տարաւ
 գիրս առնել զնա 'ի հայրենեացն իւրոյ յերկ-
 րէն Կիւիկեցւոց . զոր ստացեալ էր զնա
 սրով և աղեղամբ . և եկն հետեւակ առ
 Տէր Աթանաս Սեորապօլիտն Յակովբիկ
 Ասորոց , և ետ նմա զերիվարն իւր . և ետ

երկոտասան այր, և ած զնա 'ի բերդն՝ զոր
 լ՛մուտայն կոչեն 'ի գիշերի. և վաղիւն կա-
 պեաց զնշանակս իւր, և ցցեաց. և տեսին
 մերձակայքն և ծանեան եթէ գթութիւնն
 Վրիստոսի եհաս քրիստոնէից, և խնդացին
 յոյժ ուրախութիւն մեծ. և տարածեցաւ
 համբաւ նորա: Եւ զի կարճ ասացից. զկնի
 սակաւ ժամանակի դարձեալ տիրեաց ամե-
 նայն երկրին: Եւ յայնմ հետէ անկաւ ահ
 Տեառն և երկիւղն նորա 'ի վերայ ամենայն
 Թուրքաց և Յունաց և սարսէին 'ի նմանէ.
 մինչ յաւուր միում երթեալ յՍարան եր-
 կոտասան հեծելով առ Պօսլինն. և դիպե-
 ցաւ բազմութիւն զօրաց Թուրքաց եկելոց
 յաւար և յասպատակ. և եհար 'ի նոցանէ
 լ՛ստուծով յաջագեայն այն երեք հազար ան-
 ձինս. և դողացին 'ի նմանէ ամենայն մեր-
 ձակայ թշնամիքն:

ԳԼՈՒԽ ԻԵ.

Յաղագս առման Ալային Հռովմայ (Հռովմային):

Ի նոյն աւուրս գնաց Պօսլինն 'ի վան-
 քն Սօր Պարսամաւ, և ի ին ընդ առաջ
 նորա քահանայքն աւետարանաւ և խաչիւ

որպէս քրիստոնէի, և տարան զնա յեկեղեցին : Իսկ նա էառ զամբոցս վանացն, և կացոյց անդ պահապանս 'ի զօրացն : Եւ 'ի նոյն ամի ել յորս 'ի միում աւուր . և հեծեալն ցրուեցան 'ի նմանէ . և երիվար նորա եհար զնարնդ ծառ և անկաւ 'ի վայր . և կորոյս զխելն . և ելին 'ի վերայ նորա երկութութեք և առին տարան զնա 'ի Հալապ յանձանօթս, և վաճառեցին զնա հրէի միոջ . և ապա իմացան և տարան առ Նորատինն և եդ զնա 'ի բանտի և էառ զամենայն երկիրն նորա . զՂազն, զԹլուաշարն, զՊիրն, զԻաբան, զՍարաշ, զԷհեանի, զՀարան մտուր (1), զՎարկառն և զՎախթայն . և մնաց միայն Հռոմկլայն՝ ուր կայր կինն նորա երկու դստերօք . և կուրացուցին զՍօշլենն և մեռաւ անդէն :

Եւ կինն այն առաքեաց առ Տէր Վրէ գոր կաթուղիկոան Հայոց որ կայր 'ի Օսմն, զի եկեացէ նա նասցի 'ի բերդն . և նա գը նասցէ առ ծնողսն իւր յայնկոյս ծովուն . և է նորա (2) որդի մի, Թէ իցէ կենդանի և գայցէ, 'ի նա տացէ . և Թէ ոչ լաւ իցէ քեզ լինել, քան Թէ առցէ Թուրքն : Եւ

(1) Երկու օրի . Հարանա
պտուր :

(2) Երկու օրի . և եր նա
բա որդի :

եկն կաթուղիկոսն և եղեւ անդ մինչեւ եկրն որդին Ս օշ ընին և հաւանեցուցին գրաւ ժով . և դարձուցին անդրէն : Վանզի և ինքքն ոչ հաւատայր եթէ կարէ ունել զնա 'ի մէջ Թուրքաց . և խնամօքն Աստուծոյ եղև նա նոցա աթոռ յաւիտենական :

Ի նոյն ամի յառաջ քան զհամբարձումն միով աւուրբք եկն անձրեւ 'ի Պաղեստինէ , և լինէր 'ի նմա կաթիլք արեան . 'ի Վայիւ ամսոյ յառաջ ցոյ առաւօտուն որ խնայէր Արուսաղէմ արիւնապոյն լինէր : Իւ 'ի Յունիս ամսեան եկն ձիւն կարմիր . և սոս ամենայն գուշակէր զհեղումն արեանն , որ լինելոց էին յառնուին զԱրուսաղէմ :

Ի Թուին Ասորոց հազար չորս հարիւր վաթսուն և չորս , և Հայոց հինգ հարիւր ութսուն՝ զարգացաւ Թագաւորն Պաղեստինու Պաղտոյնն , և կամեցաւ զրկել զմայրն 'ի պատուոյ արքայութեանն . և նա արար զոմանս զօրացն ընդ ինքեան . և մտեալ 'ի պուրջ Վաւթի ամրացաւ , և որդին մարտ եղեալ կռուէր ընդ նմա . և եղև զի խօսեցաւ մայրն բանս խանդաղատականս ընդ որդւոյն , և ելաց Թագաւորն , և երդուաւ մօրն . և եհան զնա անտի , և ետ զԱրուսաղէմ 'ի հրամանս մօրն . և ինքն առեալ զօրս չա

գաւ ՚ի վերայ Վսկաղոնի Փղշտացւոց, եւ եդեալ մեքենայս փլոյց մասն ինչ ՚ի պարրու օգէն եւ կուտեցան ՚ի փլեալ տեպին քսան հազար սպառաղինեալ Տաճիկ եւ ասէին . այս է քաղաքն՝ որով Ահմէտ զօրացաւ ՚ի սկիզբն հաւատոյս մերոյ . քաջ մարտիցոք եւ բաց ՚ի սմանէ զարեւ մի տեսցեն աչք մեր : Եւ չորս հարիւր հեծեալ ՚ի Փռանե գայն գիմեցին ՚ի վերայ քսան հազարացն . եւ մի ոք ոչ դարձաւ . այլ անդէն մեռան . եւ խստագոյն ստրջացաւ Թագաւորն զօրօքն եւ սգային : Իսկ քաղաքն զբովանդակ պիշերուն ջանային շինել զիւրսն . բայց իշխան մի Սիրունազո (1) անուն մահու չօի ջանացեալ ոչ ետ շինել զնա .

Իսկ ՚ի լուսանալ առաւօտուն Թագաւորն էտաւ զիւրսն ՚ի ձեռնն, եւ գնացեալ մերձ առ պարիսոյն ձգեաց զնա ՚ի մէջ քաղաքին եւ ասաց . ահա թէ գոյ քրիստոնեայ, եւ է յոք հաւատ ինդրեսցէ զնչանն Վրիստոսի զներկեայն արեամբն Վստուծոյ . եւ իսկոյն բորբոքեցան սիրովն Վրիստոսի զօրն Փռանգաց . եւ յական քթթեւն մտին ՚ի քաղաքն յամենայն կողմանց . եւ ոչ ոք գիտեր

(1) Մի օրի . Սիրնազո Սիրսա :
Մի օրի . Սիրնասա : Մի օրի .

Թէ մարմին զգեցեալ իցէ և առին զքաղաքն,
և սպանին անդ վեշտասան հազար անձինք
և առին գերի բազում. և սակաւք 'ի նոցա
նէ մտեալ 'ի նաւ փախեան յԱզիպտոս. իսկ
զԻիզնաղոն արարին տէր Անաիթու և եւ
տուն նմա զկինն Պաւեայ :

Ի սոցն ժամանակս մեծ իշխանաց իշխանն
Թորոս որդին Աբունի որդւոյ Կոստանդեաց
որդւոյ Թագազինն Աուբենայ ել յերկիրն
Կապադովկացւոց 'ի վերայ Թուրքաց, եւ
դարձաւ բազում գերութեամբ և աւարտ
և արիական անուամբ : Իսկ 'ի Կոնն Թագա
ւորեաց Սասուգն յարդւոցն Խաքանայ, և
ետ զգուստրն իւր Այուբաւանայ 'Իանշ
մանեանց, և նա հպարտացեալ կամեցաւ մը
տանել 'ի Կիւիկիայ, և մերձ երթեալ երկ
րին ոչ համարձակեցաւ. քանզի դարան գոր
ծեալէր նմա 'ի նեղուցս մտից երկրին, և
դարձաւ ամօթով անդէն :

Եւ Թագաւորն Յունաց բարկացաւ 'ի
վերայ Թորոսին զի առ զամենայն երկիրն
ձեռաց Յունաց, և առաքեաց զԱնդրոնիկոս
զօրագլուխն իւր ծանր ամբոխիւ 'ի վերայ
նորա :

Եւ մեծն Թորոս առ ինքն հաւաքեալ բզ
զօրս իւր՝ գնաց ընդ առաջ նորա, և սրա

տահեցան միմեանց առ ընթեր Տարսնի . և կռուեցան . և օգնեաց լստուած Հայոց , և պարտեցան Յայնք առաջի նոցա . և անկալի նոցանէ երեք հազար անձանց , և առին Կերի բազում ՚ի պատուաւորացն Յունաց և արգելին ՚ի բանտս և վաճառէին մեծա մեծ ստացուածոց . և առեալ զկազմուած բանակի նոցա և զգինս գերեացն , և փար թամացաւ յոյժ մեծն Թորոս Կոհանալով զՏեառնէ , սր արար վրժէլնդրու թիւն նմա ՚ի թշնամեացն իւրոց :

Ի սցն ժամանակս որդիքն Օջանկեայ որ ՚ի Վօլ միաբանեցան ընդ ամիրային թկրթ թաց . և ապտամբեցին ՚ի Խալիփայէն . և նորա լուեալ եկն ՚ի վերայ Վօլայ և ոչ կարաց առնուլ զնա . և դարձաւ ՚ի վերայ թըրք թաց , և խոստացաւ զնա աւար զօրացն . և առին զնա և հարին յաւարի և քակեցին . և զքերդն տուին ՚ի Շմաստին ամիրայն քաղցրաբարոյ և քրիստոնէասէր , որ փուլթով շէնեաց զքաղաքն նոյնպէս և զեկեղեցիան . և կայր ՚ի հնազանդութիւն Խալիփային . Իսկ Կորատին տէրն Հալապ չոգաւ և առ զՊա մասկոս երդմամբ , և կորոյս տարա զմեծա արունն որ ՚ի նմա և քակեաց զաղիւսաչէն պարիսպն , և շինեաց քարամբք : Յայնք ժամանա

կի հիւանդացաւ Տամբուաշն արթուիսի տե-
րնն Սերունայ . և բժիշկք ոչ կարէին հնար
գտանել բժշկութեան , և յուսահատեալ
Թողին զնա և զնային և նա սպառնե-
ցաւ յաղթմա քրիստոնէից և առաքեաց ՚ի
վանքն Սորաբայի . և բերին զաջ նորա . և
նա տեսանէր այդ մի հրեղէն , զի գնաց կա-
լաւ զձեռանէ նորա զաջոյ և ասէ զնա քր-
իստոնեայքն առաքեցին զիս առքեզ . զի
մի մեռցիս . և առ ժամայն ողջացաւ , և փա-
ռաւորեաց զՎրիստոս , և շատ միսիթարու-
թիւն ադաք քրիստոնէից և գիւրութիւն
եկեղեցւոյ ՚ի Սերտինն ՚ի Նսեպին , ՚ի Սո-
փարզինն , յԱսալայն և ՚ի Տարա . և յայլ բա-
զում տեղիս որ ունէր ընդ ձեռամբ և զնոյն
պատուիրեաց սրգւոց իւրոց՝ որոց բաժա-
նեաց զիշխանութիւնն իւր . զՍոփարզինն
և զՍերտինն ետ ՚ի Նաճբտինն , եւ զՔա-
ռան ետ ՚ի Գամալագինն , և զՏարա ետ ՚ի
Շամսաթինն :

Յայնմ ժամանակի Թագաւորն Յունաց
բուաւ եթէ ելեալ է Մասաւոն աւլթամն
առ Սիջագետօք , և առաքեաց առ նա հրեշ-
տակս պատարագօք , զի մտցէ ՚ի Վիւրիկայ
՚ի վերայ Թշնամւոյ իւրոյ Թորոսին . և զնաց
ասենայն ուժով իւրով : Իսկ նորա իմաս-

տու թեամբ խոյս ետուն և գաղթեցան յա-
մուրս իւրեանց , և զօրքն Հայոց նստան առ-
լերամբն . և սուլտանն իջաւ 'ի վերայ թլին
Համդնոյ , և եհար զնա տէր Աստուածն քը-
րիստոնէից ոչ հրեղէն զինուր որպէս եր-
բեմն զզօրսն Սենեքերիմայ , և ոչ 'ի ձեռն
կնոջ որպէս զՀողեմիեռնէս , այլ ճանձիւ
և մժղկաւ . որք և սսէին բազումք թէ այս
հարուածն է խստասրտին Փարաւոնի . զի
ամառնային էր եղանակն և մեռանէր մարդ
և անասուն , և դարձան 'ի փոխուստ . և ի
ջին զօրքն Հայոց 'ի լեռնէն և կոտորեցին
զյուրով մասն նոցա , և առին աւար զմեծու-
թիւն անօրինացն , և լին զառունս իւրեանց
գահանալով զԱստուծոյ : Իսկ Սասուտն մե-
ծաւ ամօթով գնացեալ 'ի Կօնն և կրկին
հարեալ 'ի տեառնէ , մեռաւ 'ի թուին Աս-
րոց հազար չորս հարիւր վաթսուն և վեց .
և Հայոց հինգ հարիւր ութսուն և երկու .
և թագաւորեաց որդի նորա Խլիճ ասլանն .
և էին նորա երկու եղբարք զմինն եսպան
դեզօք . և միւսն փախեաւ յեզր ծովուն , և
ամբացաւ անդ 'ի բերդսն զոր տուեալ էր
նմա հայրն իւր նախ քան զմահն . որոյ ա-
նուն էր Հահեշահ և էր փեսայացեալ տանն
'Իանշմանայ . և վասն այնորիկ Աղուպ ասլան

մարտ եզեալ կռուէր ընդ Խիճ աւլանայ,
 և առաքեաց առ Նորատինն որ եկն և առ
 զՓարզման և զԼնթափ : Իսկ զԵգիպտոս
 դեռ եւս Տաճիկք ունէին 'ի Սահմետէ
 և այսր, և ոչ կարացին տիրել նմա թուրք.
 և լինէր նոցա Խալիփայ յազգէն Լլեաց,
 յորմէ հետէ և Բաղդատայն նստաւ : Եւ
 յայսմ ժամանակս մեռաւ Խալիփայն Եգիպ-
 տոսի. և էր որդի նորա Լբաս անուն՝ որ
 կամեցաւ առնուլ զտեղի հօրն՝ բայց զի իջ
 խանն Եգիպտոսի ոչ կամէր, էառ Լբաս
 զամենայն գանձս Խալիփայութեանն, և
 եհան երեք հազար ծառայ Հայ ազգաւ,
 և կազմեաց զնոսա զինուք և առաջնորդ
 ճանապարհին իւրոյ 'ի Պտոյեացն, և ել 'ի
 գիշերի և կամէր երթալ առ Նորատինն : Եւ
 վաղիւն պնդեցան զհետ նոցա զօրքն Եգիպ-
 տոսի և հասան նոցա : Եւ դարձան ազա-
 տեալ ծառայքն Հայազունք և հարին զնո-
 սա 'ի հարուածս մեծամեծս. և մնացեալքն
 փախեան անդրէն և գնացեալ 'ի Փաղեստի-
 նէ իջին անդ. և ոմն 'ի Պտոյեանցն գնացեալ
 յԵրուսազէ՛մ ազդ արար Փռանդայն. և նո-
 քա պատրաստեալ զինքեանս եկին 'ի վերայ
 նոցա. և Լբասն կազմեաց զօրսն և ասաց,
 հապա որդեակք քաջացարուք որպէս 'ի

վերայ Լյգիպտացւոցն, և ես մեծացուցից զձեզ յոյժ : Իսկ նորս զգեցան և զգաստացան և ելին ընդ առաջ նոցա, և յորժամ տեսին զնշան խաչին առաջի նոցա վառեալ Թուլացան ձեռք նոցա և սկսան լալ, և ի ջեալք յերիվարացն երկրպագեցին նշանի խաչին որպէս կարօտեալք, և Փռանգն է առ դիւրաւ զանչափութիւն գանձուն, և զՂբասն վաճառեցին իշխանքն Լյգիպտոսի և նա առեալ կախեաց զվայտէ : Իսկ զորդիսն Հայոց Թողին Փռանգքն միայն հան դերձիւք իւրեանց երթալ 'ի խաղաղութիւն՝ տմարդիկք լեալ առ երախտաւորսն և առ քրիստոսասէրսն որ կամօք իւրեանց լցին ըզնոսա մեծութեամբ ստացուածոց :

Յայսմ ժամանակի Ոնաղտն որ կոչեցաւ Բրինձ Լնտաքու վիճէր ընդ պարոն Թորոսի վասն բերդերոյն ⁽¹⁾, զոր Յոյնք առեալ էին 'ի Փրերացն՝ և նա էառ 'ի Յունացն, և ասէր թէ վասն ամենայն քրիստոնէից են 'ի պատերազմիլ, տուր՝ 'ի նոսա զիւրեանց լեալն, և կռուեցան 'ի Անտրրուլնն ⁽²⁾ և անկան բազումք յերկոցունց կողմանցն, եւ

(1) Հին օրի. վասն բերդի Փրերացն Յոյնք :
 (2) Երեք օրի. իսկ ընդ կիւլիկիայ, զոր առեալ էին գրանն սխալ ընդ օրինակութեամբ

դարձաւ Սնազտն 'ի տուն իւր ամօթով . բայց յետ այնորիկ իւրով կամօք ետ 'ի Փռբերսն զդղեակսն որ կայր 'ի Սնոուն Անտաքու : Անորքա երգուան նմա օգնել Հայոց յամենայն կարիս մահու չափ և յամենայն իրս ցաւակցիլ :

Ի Թուին Հայոց հինգ հարիւր ութսուն և չորս ել պարսն Ստեփանէս եղբայրն պարսն Թորոսի յերկիրն Սարաշայ' և եմոյծ ըզջօրսն 'ի գիշերի 'ի Սարաշ 'ի տունս քրիստոնէիցն՝ որ անդ կամակցութեամբ քահա նայի միոյ 'ի նմին քաղաքէ . և ընդ լուսանալն առաւօտուն առին զքաղաքն և կոտորեցին զԹուրքն որ անդ . և հպարտացեալ նախա տէին զպահապանս բերդին և շնային յայտնապէս ընդ կանայս նոցա . և բարկացու տէր և ոչ մատնեաց զբերդն 'ի ձեռս նոցա . այլ այրեցին զքաղաքն և առեալ զքրիստոնէացսն որ անդ . մտին յերկիրն : Բայց զերէցն կամակից գործոյն փալեալ կենդանւոյն քերթեաց և հրով այրեաց Ամիրայն :

Ի նոյն ամի Սնազտն կամակցութեամբ և օգնութեամբ Թորոսի չոգաւ 'ի Վիպրս կղզի , և առ զնա , և յաւարի եհար . և ած զմարդ և զանասուն յեզր ծովուն , և կրա

ընաց ամենեցուն գինս, և եթող զնոսա . և առեալ պատանդս ամ ընդ ինքեան եպիսկոպոսս, և քահանայս, և ազատս մինչեւ բերցեն զհաստեալ զինան . և եղև այս վասն երկու պատճառի . մի՞ ղի նեղէին Յոյնք ըզՓռանդան որ անդ էին, և մի՞ զի յորդորէին նոքա զԹուրքն ՚ի կորուստ Հայոց : Իսկ Փարոն Ստեփանէ չոգաւ ՚ի վերայ Բերդուսին և նեղեաց զնա . և նոքա խնդրեցին երդումն զի թողցէ զնոսա կենդանիս, և ապցեն ըզբերդն . և երդուաւ նոցա, և առեալ զբերդրն եթող զնոսա եւ գնացին խաղաղութեամբ :

Եւ սլաոմեցաւ Ստեփանեաց եթէ ըսպառնալեօք երթային Թուրքն . թէ երթամք և առնումք զօրս, և գամք և աւերեմք զաշխարհս զայս . և նա եհարց զեկեղեցականն . և նոքա ասեն թէ այդպէս սպառնան՝ անխիղճ ես յերգմանէն, և յղեաց զկնի նոցա, և կոտորեցին զամենեանն . և լուան զայս ամենայն այլազգիք . և գարձան ՚ի թշնամիս ⁽¹⁾ քրիստոնէից :

Յայսմ ամի մեռաւ աւագ Սուլտանն խորասանայ Սասուդն, և եթող որդի մի տղայ փոքր, և եդին նմա աթապակ (աթա

(1) Ոմանք՝ ՚ի թշնամանս :

ուսպահ) (1) զլլտկուզ (2) ամիրայն . որ առ ՚ի կնուլթիւն զմայր տղային . և վարէր զսուլթանուլթիւնն : Եւ զկնի սակաւու մեռաւ տղայն . և հաստատեցաւ սուլթանուլթիւնն Ելտկուզին . բայց անունն աթաուզակուլթեանն ոչ բարձաւ . զի յայնմ հետէ թագաւորն իւրասանայ Լթապակ կոչի և աշխարհն տունն Լթապակեան մինչեւ ՚ի Սուլ . և ՚ի Սիլա գետս , և յՍիան ամենայն երկիրն (3) . նոյն պէս և որ ՚ի կապադովկիայ է թագաւորուլթիւնն խաքանեանք և Սալուքեանք կոչի . սակս անուան նախնւոյն (4) . և ՚ի անշմանիքն ոչ էին կատարեալ թագաւորուլթիւնն : Բայց զի խլիճ ապանն և ՚ի արասլանն (5) աէրն Սեւաստայ վիճէին ընդ միմեանս , պարոն Ստեփանէ ելեալ ՚ի դուրս աւերէր զերկաքանչիւրոյն զերկիր :

(1) Ասք՝ ամենայն օրինակ ունի աթապակ : Հին օրի . ունի այսպէս : Յայնմ ամի մեռաւ աւագ սուլթանն իւրասանայ Մասուզն , և ոչ ունէր որդի . բայց միայն մանկիկ մի փոքրիկ . վասն որոյ եղև աթաուզակն նման ամիրայ մի Ելտկուզ անունն :

(2) Մի օրի . երկտուզ :

(3) Երեք օրի . մինչեւ ՚ի կառան ամենայն երկիրն :

(4) Հին օրի . նոյնպէս և որ ՚ի կապադովկիայ լինէին թագաւորք , զի բնդ ձեռամբ Ալտկուզին (՚ի վերոյ Ելտկուզ) մտին , Աթաքակեանք կոչին :

(5) Յառաջագոյն զսա Ղազար աղան յիշեցին ամենայն օրինակք բայց ՚ի միայն . որ Ղարա աղան ունէր . և արքամենայն օրինակք ունին Ղազարալան :

Եւ թագաւորն Երուսաղեմի եկեալ յԱնտաք, և առեալ զօրս 'ի Հայոց չոգաւ առ զՀերիմն և աւերեաց մինչեւ 'ի Հալա(1)։ Յորում աւուր չարախօսութիւն մատուցին առաջի Թորոսի, թէ Ստեփանէ խորհի սպանանել զքեզ, և հաւատաց 'նոցա, և կարեալ զեղբայրն եղ 'ի բանտի զտասն ամիս, իսկ միջնորդութեամբ բազմաց, երգմենցուցեալ եհան զնա (2)։ և սիրէին զմիմեանս։

Իսկ Խլիճ ապան զՏանուէն ամիրայն Կեսաբու արար իւր սիրելի, և նովաւ խաբէր (3) զտունն 'յանիշմանայ։

Ի հազար հարիւր եւթանասուն թուին Ասորոց, և հինգ հարիւր և վեց Հայոց՝ Տաճիկք որ կոչին Աբղիմուսնիք ասպատակեցին 'ի Ապանիայ, և յամեցին անդ տարի մի, և թէ ցք են սոքա, պատմեսցուք։

Ի չորրորդ խալիփայէն որ նստէին Աբխալտոս յազգէն Ալեայ եղեն երեք որդիք, և 'ի մեռանել հօրն էառ աւագն զխալիփայութիւնն և խորհէր սպանանել զեղբարսն, և 'նոցա իմացեալ առին երկու գիրք, և փախ

(1) Առեալ զօրս և չոգաւ էառ 'ի Հայոց զՀերիմն, և աւերեաց մինչեւ 'ի Հալապ։

(2) Չորք օրի, և միջնաբ-

դեալ բազմաց, առեալ երգումն դարձեալ եհան զնա։

(3) Երկու օրի, խախտեր

եան յարեւմուտս . և անցին ընդ Սպանիայ և
 գնացին առ ազգս բարբարոս և վայրենամի
 տրս , այլ և աղքատս և անարուեստս և ան
 թագաւորս , և բնակեցան անդ . և ունէին
 ընդ ինքեանս յազգէն իւրեանց , և զերհոսին
 գիրսն յառաջ բերեալ ընթերցան . մին աւ
 սուցանէր քիմեայս արուեստս սկիտգործու
 թեան , և արծաթարարութեան , և յօրին
 ման մարգարտաց . և միւսն արուեստս հը
 րաշագործութեան և տլմոց և կախարդու
 թեան . և սկսան ստանալ ոսկի և արծաթ և
 նոքօք անասունս ձիս և ջորիս ՚ի ձեռս վաճա
 րականաց և զորս անդէն կային . և մեծա
 ցան յոյժ . և մասնաւորէին ՚ի բարութեանց
 անտի դրացեացն և մօտակցից . և յանգու
 ցին յինքեանս և առին կանայս ՚ի նոցանէ և
 ստացան որդիս և աճեցին և փարթամացու
 ցին զերկիրն . և ապա սկսան քարոզել զօրէնս
 իւրեանց՝ զոր թէ առնեն , լինին իբրև զնոսս
 յաջողեալք . և նոքա ասեն ցնոսս . և ո՞ գիտէ
 թէ բարի են օրէնքդ ձեր . և յետ մահու ա
 ըրարէք մեզ նշանս . և նոքա խնդացեալք առ
 նէին տլմերս պէս պէս . և հանին դիւթու
 թեամբ դև ՚ի գերեզմանաց նոցա ՚ի պատկե
 րրս մեռելոց նոցա որք և ասէին . այդ է հա
 ւասա , այդ է ՚ստուածապաշտութիւն , երաւ

ներլիք էք⁽¹⁾ եթէ առնիցէք զոր դոքայդ ասեն-
 զի և յետ մահու անեզրապէս թագաւորէք :
 Իսկ նոքա լտելով զայս եւ տեսանելով Կա-
 շեալք լինէին , և զարմանային . և հաւատա-
 յին նոցա . և նոքա առեալ զնոսա թլիատե-
 փն և դնէին կրօնս զօրէնս Սահմետի զոր ին-
 քեանք ունէին . և այսպէս առ սակաւ սա-
 կաւ աճէին և բազմանային և շինէին քաղա-
 քս և ամրացուցանէին բերդս առ ծովեզե-
 րօքն և ՚ի լերինսն . և եղին յորդուց իւ-
 րեանց թագաւորս և Խալիփայս . և զի ա-
 նուն էր միոյն լքդալլա , և միւսոյն Սա-
 մունի պնպէս կոչեցան ազգն լքդլմումնիք
 և կարի ընդարձակեցան , եւտիրեցին բա-
 զում աշխարհաց և ճոխացան . և եղեն ան-
 ուանիք . և հարստացան այնքան , մինչ զի շե-
 նեցին բերդս պղնձիս , և բերդս երկաթիս .
 և ապա բերդս ոսկիս և արծաթիս . և եղեն
 մեծ և հզօր թագաւորութիւն մինչեւ կա-
 ղել գաղ նոցա ՚ի Սպանիա . և կուուել բռ-
 վանդակ ամմի ընդ արիական ազգն Փռան
 գաց ՚ի Սպանիա , և առնել ընդ հարկաւ
 զնոսա . և դառնալ յորով աւարաւ և գերու-
 թեամբ :

Ս ան որոյ դիպող ժամանակ գտեալ

(1) Մի օրի . երեւելիք էք :

Սանիլ Թագաւորն (Յունաց եկն 'ի Կիւրիէ այ յերկիրն Թորոսին . զի անպարապ էին Փռուանգքն 'ի նմանէ՝ վասն նեղութեան Լըդըլմու մնեացն . և Թորոս խոյս ետ 'ի նմանէ զօրօքն առ լեռնակողմամբն . և էանց ընդ դաշտն Սանիլն և չոգաւ մինչեւ յ'նտաք և կամէր Փռանգօքն երթալ 'ի վերայ Հալպայ . և լուաւ գոյժ ելթէ ոմն յիշխանաց նորա կա մի Թագաւորել . և դարձաւ խնդրելով 'ի Թորոսէն հնազանդութիւն . և բազում վիշտահատուցին նմա 'ի ճանապարհի Թուրքն , որ զառապարօքն բնակեալ էին կոճոպելով 'ի զօրացն . զոր իմացեալ Սանիլն առաքեաց զգրբս աւերել զերկիրն Խլիճասընայ ըստ կողութեան . և կայր անհաշտ պատերազմ 'ի մէջ (Յունաց և Թուրքաց :) որ իմացեալ Նորատինն գնաց աւերել զերկիրն Խլիճայ որ առ սահմանօքն Կփրատայ , զԿեհեօնի և զՍարան և զՍարաշ և զայլն , և յինքն գրաւեաց զնոսա վաղվաղակի : Ի այց յետոյ հաշտեալք ընդ սուլտանն դարձոյց առ նա վերստին . հաշտեցաւ նոյնպէս և Կլուբ աւլանն , և արարին խաղաղութիւն ընդ միմեանս :

Իսկ Թագաւորն Կրուսազեմի ետ զՀերիմն յորդին Ծօշնին որ էր անուամբ հօրն .

և էր ժառանգ Հռովմ կլային, և նա սակա քինու հօրն մահու աւերէր զերկիրն Հալպայ զցայգ և զպերեկ, զոր և զկնի երկուց ամաց ըմբռնեցին զնա զօրքն Հալպայ (տաբանն ՚ի Հարսայ) և մեռաւ ՚ի կապանս ։ Այսու ժամանակօք ել թագաւորն Արուստղեմի Պաղտոյնն որ առ սահմանօքն Վամասկոսի և արար ընդ ինքեան զՊտոյիսն, ոյք հըրամանաւ Արուստին կային անդ ։ և չոգաւ նոքօք ընդ անապատն յերկիրն Ագիպտոսի, և եհար զնա յաւարի ։ և եդ ՚ի վերայ նոցա հարկս հարիւր վաթսուն հազար դահեկաւ նրս ։ և դարձաւ բազում փառօք ածելով ընդ ինքեան գերիս ոչ սակաւս և յորովութիւն աւարի կայուն և գնայուն ։

Այլ ՚ի նոյն ամի թագաւորն Արայ Վէորգի եհար զՍալտուխ ամիրայն որ նստէր ՚ի կարնոյ քաղաք և կայեալ զնա վաճառեաց, անդէն ։ Այլ միւս անգամ ժողովեալ բազմութիւն թուրքաց ՚ի վերայ Վէորգայ, և կոտորեցան ՚ի նմանէ հազարք և բիւրք, և դարձեալ կռուեցան ընդ միմեանս Սուլտանըն խլիճ և Աղուբ ասլան և յաղթահարեցաւ սուլտանն ։ և էտու Աղուբ ասլան զամենայն կողմած արքայութեանն խլիճայ ։ և մեծահոգի եղեալ անդրէն դարձոյց և խընդ-

ընաց հաշտութիւն . եւ արարին իսկ :

Ի այն ժամանակս ազդ եղել թագաւորին Լըրուսաղեմի, եթէ տէրն Սայխայ Ղերան կազմեալէ նաւս և լցեալ աւազակօք . բայց վնաս առնէ առաւել քրիստոնէից . քան թէ թուրքաց . և բարկացաւ ՚ի վերայ նորա և հալածեաց զնա . և նոքա երթեալ Ղնտաք առ Տրինձն և ետ նմա զՊաղրաս . և սկսաւ առնել և անդ նոյնպէս զվնասաւ գործութիւնն ՚ի ծովու և ՚ի ցամաքի : Լը իմացեալ Տրինձն հալածեաց զնա : Լը նորա գնացեալ առ Նորատինն ուրախ արար զնա յոյժ . զի խոստացաւ նմա առնել զամենայն ծովեզերայն ընդ ձեռամբ նորա . վաստն որոյ ետ զզօրս իւր ՚ի ձեռս նորա, որ և գնացեալ ասպականէր զաշխարհն ծովեզերայ :

Իսկ թագաւորն Լըրուսաղեմի անուամբն Քրիստոսի զօրացեալ գնաց ՚ի վերայ նորա և կոտորեաց զզօրս թուրքացն, և զանթե սատանայի ձերբակալ արարեալ տարաւ Ղըրուսաղեմ . և այրեաց հրով և բարձաւ չարն :

Ի ժամանակս այս Սանիլն թագաւորն սպան զկին իւր դեղով սակս ամուլթեան . և առ կին զգուսոր Տրնձին Ղնտաքաց հակառակ օրինաց Քրիստոնէից : Իսկ լըրուք

առջան արար խաղաղութիւն ընդ Սելաթնի
 և Եթող զնա ամիրացեալ տղային եղբօրու-
 գւոյ իւրոյ : Բայց քսեցին զմանէ առ սուլ-
 տանն , թէ Նըուբ ասլան միաբանութեամբ
 բազում ամիրայից կամի սպանանել զքեզ , և
 գնել սուլտան զեղբայր քո . և հաւատաց
 բանիցն և առաքեաց առ Սանիլն զՔրիստա
 ժօր դպրասպետն իւր ինդրել 'ի նմանէ օգ-
 նութիւնս , և թէ երդնուցաւ նմա , գնացէ
 առ նա կամօք սիրոյ . և խնդաց Սանիլն , և
 երդուաւ նմա . և չոգաւ Սուլտանն հազար
 հեծերով 'ի Կրստանդնուպօլիս , և յոյժ պա-
 տուեցաւ , և եղել անդ աւուրս ութսուն :
 Եւ յամենայն աւուրս առաքէին նմա հաց-
 կերոյթս երկու անգամ ոսկեղէն և արծա-
 թեղէն ամանօք . և ամենայն ամանքն մնա-
 յին Սուլտանին և ոչ եւս դառնային . եւ
 զկնի ութսուն աւուրն կերան հաց 'ի մի-
 ում սեղանի և զամենայն պատրաստութիւն
 սպասուցն եւ սուլտանայ . և յորժամ կա-
 մէր գնալ ծածկեաց զհասակն նորա ոսկով
 յօտն կալով նորա 'ի մէջ տաճարին . և ետ
 նմա զօրս և գնաց . և ժողովեաց զամենայն
 ամիրայսն Սելաթեաց Նըուբ ասլան առ
 ինքն , և ել ընդգէմ նորա և յորժամ հասին
 առ միմեանս՝ զարհուրեցան երկոքեան կող-

մանքն 'ի բազմութենէ միմեանց . և առին զտեղի և առեալ խորհուրդս 'ի մէջ՝ արարին երդմունես սիրոյ . և արձակեցան 'ի միմեանց :

Յաւուրսն յայնոսիկ Անդրոնիկոս իշխանն կայր 'ի Աիւլիկիա հրամանաւ Սանիբին , և կոչեաց զպարոն Ստեփանէ 'ի Ճաշոյ պատրաստութիւն . և դարան գործեալ սպան ըգնա գաղտնի և զորս ընդ նմա . և շարժեցաւ պարոն Թորոսն 'ի ցասումն 'ի վերայ Յունաց , և սպան 'ի նոցանէ տասն հազար անձինս : Եւ Անդրոնիկոս տղաչէր զԹագաւորն Արուսաղեմի գալ հաշտեցուցանել զնա սա , և խոստանայր նմա բազում ոսկի 'ի Առաւանդնուպօլսէ . և երդնայր եթէ անպարտ է յիրացն կարծեաց և ոչ է սպանեալ նորա զնա : Եւ եկն Թագաւորն Արուսաղեմի . և արար խաղաղութիւն մեծաւ աղաչանօք , և դադարեցին 'ի կոտորելոյ զՅոնան :

Յայնմ ժամանակի Թագաւորն Վրաց Վեորգի էառ զՎուին քաղաք և սատակեաց զՊարսիկն որ անդ . և քակեաց զմներայն , զոր արեամբ և ոսկերօք Քրիստոնէից չէ նեալէր : Յորում աւուրս ըմբռնեցաւ Ռջնաղուն տէրն Անտաբու 'ի զօրաց Աորաանին հարիւր քոան հեծելօք , և հինգ հարիւր հետեւակօք գնացեալ յերկիրն Հալպայ .

ուր բազում եցոյց քաջութիւնս նախ քան
 զըմբռնումն . բայց զի բազում էր թուրքն
 և դարան գործեալ էր 'ի ծածուկ պատեցան
 զնովաւ . և թէպէտ և կարող էր պատառել
 և ելանել, այլ ոչ կամեցաւ միայն ապրել,
 ետ զանձն 'ի ձեռս նոցա, և տարան առ
 Նորըտինն 'ի Հալապ . և առ ժամայն աս-
 պատակեալ 'ի Վատիկն առին սնդ եւթն
 հազար գերիս 'ի քրիստոնէից, և եղեւ մեծ-
 տրամութիւն եկեղեցւոյ . և լուեալ զայս
 թագաւորն Նրուսազեմի եկն 'ի վերայ Հալ-
 պայ, և ոչ կարաց առնել ինչ նմա . և արա-
 բեալ խաղաղութիւն դարձաւ յՆրուսազեմ .
 և հասեալ յԱքքայ⁽¹⁾ վախճանեցաւ տուեալ
 զթագաւորութիւնն Վմարեայ եղբօր իւրոյ,
 որոյ տարեալ զդի նորա յՆրուսազեմ թա-
 ղեաց, և սգաց զնա յոլով ավուրս . և ինքն
 թագաւորեաց ամս ինն և տասն : Իսկ Նու-
 րատինն չոգաւ յերկիրն Նրուսազեմի, և
 առեալ զսու և գերի դարձաւ . և ել զհետ
 նորա Վմաւի կոտորեաց զնա և փախոյց և
 թափեաց զաւն, և դարձաւ գերին : Եւ 'ի
 սոյն ամի Նշուբ ասլան հնազանդեաց զՏա-
 նուն զեղբօրորդին իւր որ ապստամբեալ էր
 'ի Աեսարիա . և գնաց 'ի Աամաւի որ է Անի :

(1) Ապպիս : որ է Ասիս :

այսինքն կամախ . և սպան զապստամբ ամիրայն որ անդ , և դարձաւ :

Եւ Ղարա ասլան չոգաւ յՂմիթ , և ոչ կարաց առնուլ զնա . և դարձաւ ՚ի Հարսնքեփ , և կոչեաց զՂըուպ ասլան ՚ի Ճաշ ընդունելու թեան . և նա կարծեաց թէ նենգութեամբ մեծարէ , չոգաւ փորու մեծաւ յերկիրն նորա , և գերեաց անտի ասան հազար (1) անձինս և եպիսկոպոսս երկուս զՎզնատիոս և զՎիոնէսիոս , որք զերծան ՚ի նմանէ կենդանիք : Իսկ պարոն թորոս յետ գերու թեան Ոնաղտին եկն յԱնտաք , և կաջոյց Իրինձ Անտաքու զորդի նորա զՊա մուդն՝ ոչ կամելով մօրն :

Յաւուրսն յայնոսիկ Ղորատինն զօրա ժողով լեալ ասպատակեաց ՚ի Տրապօլիս , և գիպեցան նոցա երեք հարիւր ձիաւոր Փռուանդ ոչ գիտելով զմիմեանս . բայց Փռանդըն գիտաց թէ թուրք է . և Ղորատինն կարծեաց զթագաւորն Արուսաղեմի , և փախեաւ . և ելին զհետ նոցա երեք հարիւրքն և կոտորէին , և յորժամ ելին յարձակն . և տեսին զյոյովութիւն թուրքին , և իմացան թէ Ղորատինն է , զահի հարան . և ելին ՚ի բլուր մի , և իջեալ յերիվարացն աղօթէին

(1) Երեք օրի . հարիւր հազար :

գլերջին աղօթան ակն ունեւով մահու : Եւ տեսեալ թուրքացն անկաւ երկիւղ Տեառն 'ի վերայ նոցա և թողին զկարասիս իւրեանց և մերկացին զայսառաղինու թիւնս իւրեանց . և փախեան անյետս դառնալիք . և Քրիստոսասէր զօրացն սրտայնդեալ հասին նոցա և կոտորեցին բիւրս և հազարս . և զերծաւ Նորատինն յոյժ սակաւուք . և նոցա լցեալ կահիւք և կազմածովք նոցա դարձան կազմածօքն ինդու թեամբ 'ի փառս Քրիստոսի Ըստուծոյ մերոյ :

Իսկ Լըուպ ասլան գնաց . առ Շահնշահ եղբայր Սուլտանին որ կայր ամրացեալ առ ծովեզերեայ դղեկն իւր հայրատուր , և դարձաւ խնդու թեամբ . և հասեալ 'ի Վանգրայ առ Լըիս Կետով մեռանէր . և զօրքն եղին 'ի տեղի նորա զՎամայիլն զեղբօրորդին նորա : Իսկ որք Ղալսթայն էին զօրք թագաւորեցուցին զՎահմուսն որդին Վահագեայ . և եղեւ ամբօխեալ տուէն Վանիշմանայ :

Օայսու ժամանակաւ չոգաւ թագաւորն Երուսաղեմի Ղազիպտոս առնուլ զհարկքն . և Եզիպտացիքն փեզկեալ 'ի միմեանց , ոմանք մեծարեցին զնա կարգեալ հասիւն , և կէսք հպարտացեալ ընդդիմացան , և առաքեցին առ Նորատինն օգնել նոցա . և

նա յղեայ առ նոսա զՇ իրաքաւ զօրապետն
իւր օգնել նոցա :

Իսկ թագաւորն Երուսաղեմի սուր ՚ի
գործ արկեալ կոտորեաց զապստամբեալն
յանխնայ անթիւ և անհամար . և չոգաւ և
իջաւ ՚ի վերայ Պլապէս⁽¹⁾ քաղաքի ամիսս եւ
թրն . և բերին նմա զոյց , և թէ Եորատինն
պաշարեալ է զՇ երիմն և կամի առնուլ զնա .
և գրեաց թագաւորն խրատս և ասաց . ա
մենեւին մի ելանէք ՚ի քաղաքէդ արտաքս
մինչեւ գամ ես . և ինքն եթող զՊլապէս և
սկսաւ գալ : և նպքս ոչ պահեցին զպատուէ
րն նորա այլ ելեալ կռուեցան ընդ նոսա ,
և խոյս ետ թուրքն և հեռացաւ . և Փռանգն
նստաւ բացեայ ՚ի քաղաքէն . և անդրէն դար
ձեալ թուրքն եգիտ զնոսա յանհոգս . և
կոտորեցին և առին զքաղաքն . և գերեցին
զԴրինձն Ենտաքու և զայլս բաշումն ՚ի գրե
խաւորացն : Ի հազար չորս հարիւր եւթաւ
նասուն թուին Եսորոց և ՚ի հինգ հարիւր
իննսուն երկու Հայոց՝ զօրացաւ Խլիճ աւ
լան Սուլտան ՚ի վերայ՝ որդւոցն Գանչմանայ
ի ձեռն Տանուէն ամիրային , և առ զլատու
կրն և զԼպլթայն և զՏարանտա :

(1) Մերթ Պլպէս :

ԳԼՈՒԽ ԻԶ .

Յողաբս պարոն Թորոսի և Սալահամինի և հարցմանց Տ .
Ներսեսի և հաւատոցն քննութեան և երկու բնութիւն
ասելոյն :

Ի սոյն ամի պարոն Թորոս արձակեաց դեսպանս պատարադօք 'ի Հալլս և խնդրեաց զՀայ գերիսն՝ որ անդ , և ոչ ետուն . և զայլ րացեալ Թորոս ել յերկիրն Սարաչայ եւ աւերէր . և Նորատինն արձակեաց զորս 'ի վերայ նորա , և Թորոս եհար զնոսա և զբազումս կարսս 'ի ձեռս և Նորատինն երկեալ 'ի նմանէ . և եթող զորս խնդրէրն :

Եւ բացաւ բերան Փռանդաց և խնդրեցին զՆրինձն , և վաճառեցին զնա հարիւր հազար դահեկանի . և ելեալ Նրինձն չոգաւ 'ի Կոստանդնուպօլիս առ քոյրն իւր , և բազում գանձիւք դարձաւ . և ած անտի 'ի Յունացն պատրիարք Նտիոքայ . և եմոյժ 'ի քաղաքն Աթանաս անուն . և տեսեալ զայն Փռանդ պատրիարքն Հերմի ել 'ի քաղաքէն և գնաց նրստաւ 'ի Խուսայրն , և բանադրեաց զքաղաքն :

Օկնի ամի միոյ չոգաւ Թագաւորն Յունաց Սանիլն 'ի վերայ Բուլղարաց եւ պարտեցաւ , և կալան զնա գերի . և այր ոմն զեր-

ծեաց զնա վասն երդման զոր երդուաւ նմա տալ . և բերեալ 'ի Վոստանդնուպօլիս էառ զակնունելին :

Իսկ Լյգիպոսս եղեւ ընդ հնազանդութեամբ Վիրատնին , և իշխէր նոցա Շիրաքաւ . և չոգաւ դարձեալ Թապաւորն Լյրուսաղեմի 'ի վերայ նորա և փախեաւ Շիրաքաւ յերեսաց նորա . և առ զՍար , և աւրար ընդ հարկաւ , և յորով Կանձիւք դարձաւ . և յետ աւուրց լու եղեւ Թէ բռնադատեն Տաճիկքն զՔրիստոնէսցոսն որ Վլգիպոսս , և գնաց միւսանգամ և էարկ զայլ լազգիան 'ի նուազու թիւն սպանութեամբ կողոպտելով և դերութեամբ , և դարձաւ :

Յաւուրսն յայնոսիկ Վնդրնիկաս հօրեղբօր որդին Սանիլ Թագաւորին ել յերկրէն Վիւլիկեցւոց , և չոգաւ յԱքքայ . զէանդ էր եղբօր իւր դուստրն , իւր լեալ էր կին հանգուցեալ Թագաւորին Լյրուսաղեմի , և եղեւ տանն հոգաբարձու և անկաւ ընդ նմա պոռնկութեամբ . և յայտնեցաւ իբքն , և փախեան երկիւքեանն 'ի Խառան . և անդ ծնաւ նոցա չար ծնունդ և գարշեցան 'ի նլմանէ . և գնաց 'ի Սերտինն և ոչ անդ ընկալան . և գնաց 'ի Վարնոյ քաղաք և դադարեաց անդ . և առնոյր զօր 'ի Թուրքացն և երթացր

և գերէր զՔրիստոնեայն , և բերէր վաճառէր անօրինայն և կայր չարաչար ։

Իսկ պարոն Թորոսի եղբայր մի էր Ալեհ անուն չարաբարոյ և վայրենամիտ , որ ոչ հաւատայր նմա Թորոս և ոչինչ . վասն որոց զչարեւոյ նորա չոգաւ առ Նորասինն , և ետ նմա զԿուրիս . որ և արար յոլով չարիտ գերելով զՔրիստոնեայն և յանխնայ կոտորելով զնոսա որ և գողացաւ զվանաւէր ՚ի Հայոց և ոչ գոյր չափ պղծութեան նորա ։

Իսկ պարոն Թորոս հիւանդացեալ ագանէր կրօնաւորական հանդերձս և մեծաւ յուսով կատարէր ՚ի Քրիստոս կեցեալ երեւելի փառօք և արիական բաջութեամբ . յիշատակ նորա օրհնութեամբ և դրուատիւք լիցի յեկեղեցիս ուղլափառաց . և եթող տղայ մի փոքրիկ յանձնելով զնա իշխանսն ։

Իսկ զի Ալեհն ապականութիւն յոլով առնէր , երդումն առին ՚ի նմանէ՛ իշխանքն զի մի զբրկեացէ զտղայն , և մուծին յերկիրն ։

Իսկ նա տոեաց երդմանն և էառ զբոլոր երկիրն . և փախուցին զտղայն ՚ի Հռովկայն , և անգանանէր ։

Ի թուին Հայոց հինգ հարիւր հինսուն եւ վեց բարձաւ իշխանութիւնն Տաճկաց Ազգիպատէ , որ սկաւ յՄմարայ . զի անկաւ-

ի նոսա հերձուած մի որ Սամփոյիքն կոչէին .
 և միւս եւս ՚ի յԼԹուր որ Սիւնիքն կոչէին .
 արդ Սամփոյիքն որք են Շէխքն՝ ասէին . մի է
 Լստու.ած , և չար ոչ արար և ոչ առնէ , և
 յայտ անտի է զի Լստու.ած մի է և չարն
 բազում է : Եւ Սիւնիքն ասէին ամենայն
 ինչ յԼստու.ծոյ է չարն և մահն և ամենայն
 հակառակ պատահմունք . և սկսան տտել բզ
 միմեանս . և բաժանեցան աղանդք անդէն
 յԱզիպտոս . զի յերկուց կողմանց կային անդ .
 Շէխքն էին ընդ Նորատնին . և Սիւնիքն ընդ
 Փռանգացն . և Նորատնին առաքեաց պառ
 գամս առ Սիւնիքն զի ՚ի բաց կացցեն ՚ի Փռ
 ունգացն , և կացցեն անհարկս և օգնեսցեն
 գենին իւրեանց , և լուան նմա . և մտին ընդ
 իշխանութեամբ Թուրքաց , և ամրացուցին
 զՎլպէս . և արդելին զհարկն Փռանգին :

Եւ լուաւ Թագաւորն Երուսաղեմի . և
 չոգաւ առ զՎլպէս , և եգիտ անդ երկուտա
 սան հազար հեծեալ : Եւ երկու հարիւր հա
 զար հետեւակ և մատնեաց զնոսա ՚ի սուր :
 Իսկ Շաւուրն զօրապետ այրեաց զՍնրքա
 ղաք , և առեալ զբազմութիւն , գնաց ամրա
 ցաւ ՚ի Շարէքաղսք . և առաքեաց առ Նո
 րատնին զեղեալ զրոյցն ՚ի ձեռն Շիրաքաւայ .
 և դարձոյց Նորատնին զՇիրաքաւ հարիւր

հազար հեծելօք. որ ընդ երթալն նորա սպան զխալիփայն, և եբարձ զագգն նորա յգիպատոսէ. և սպան դարձեալ զգլխաւոր Տաճկաց և իշխանացաւ ինքն: Եւ թագաւորն Լըուսաղեմի դարձաւ անդրէն ՚ի տուն իւր մեծ աջողաւածովք:

Եւ զինի երից ամաց մեռաւ Շիրաքաւ. և առ զիշխանութիւնն եղբօրորդին Շերաքայ Յուսուփն՝ որ նա ինքն է Սալահատին: Եւ թէ ո՛ էր սա ասացից:

Հայր սորա էր ՚ի Դուին քաղաքէ Հայոց մեծաց ազգաւ քուրդ Դուբ անունն որդի Սուլիմանայ: Եւս Դուբս և Շիրաքաւ եղբայր իւր ելին ՚ի Դունայ վասն ալքատութեան, և եկին ՚ի Սիջազետոս. և երթեալք ՚ի Թերիթ մտին ՚ի ճունդկութիւն բերդին. և յաւուր միում պատմեաց Դուբն երազ շրէի միում. ելանէր, ասէ. յերանաց ի մոց հուր, և այրէի զսշխարհս. և ասէ ցնա շրեայն. ճնցի ՚ի քէն որդի աւերիչ երկրի. ասէ ցնա Դուբն. եթէ ելլէ մեկնութիւնդ քո՛ի գլուխ, առ դու ՚ի նմանէ յորդուոց յորդիս յամենայն ամի՛ հազար կարմիր. և գրեաց Սհուտն զքանն և զժամանակն և ամիսն. և ՚ի նոյն ամի ճնաւ Յուսուփն և զարգանայր. Եւ էր կայտառ. և Շիրաքաւ հօրեղբայր

նորա առ զնա և գնաց առ Նորատինն, և եգիտ
 Շիրաքաւ շնորհս առսջի նորա, և էր յաւ
 ռաջադէմ և յաջողէր նմա ամենայն ուրեք .
 և արար զնա զօրապետ, և յղեաց զնա յԱ-
 գիպտոս . և թէպէտ յաղթահարեցաւ մի
 անգամ և երկիցս յարուսաղէմի թագաւո-
 րէն, ստացաւ նմա զԱգիպտոս . և յորժամ
 մեռաւ . եղին ՚ի տեղի նորա զՅուսուփն . և
 լուաւ երազահան շրեայն . և խնդրէր բզ-
 գրաւն յարուբէն . և ասէ ցնա յուբն եկ եր
 թիցուք առ հուրն բորբոքեալ զի տացէ քեզ
 զոր պարտիմք . և չոգան առ նա, եւ խնդաց
 Յուսուփն . և եհարց թէ քանի՞ ամք են . և նա
 ետ զգիր թուականին ցնա . և ընթերցեալ
 հաւատաց . և ետ զանցեալ ամսոցն գրաւն
 հազար հազար դահեկան . և գնաց շրեայն
 խնդութեամք ՚ի տուն իւր ՚ի թփրիթ : Բացց
 զկնի սակաւ աւուրց յուբն ոտամք ձիոյ
 հարեալ ՚ի գլուխն մեռանէր յԱգիպտոս . և
 թաղեաց զնա պատուով որդին իւր . և եր
 թալով երթայր և զօրանայր և մեծանայր յաւ
 լահատինն . և էր ահարկու և մեծամիտ և աջ
 ղէր նմա : Սա հրաման եհան յերկիրն Ագիպ-
 տոսի թէ քրիստոնեայք մի հեծցին ՚ի ձի և ՚ի
 ջորի և հանապաղ զգօտի ածեալ ցուցցին ՚ի
 հրապարակս նշանակ ծառ այութեան :

Ի վեց հարիւր թուին Հայոց խլիճ աւան էառ զԿեսարիա, և զՕւամնդաւ յորդուոցն Ղանշմանաց :

Եւ ՚ի նոյն ամի Նեստորական Եպիսկոպոս մի էառ զեկեղեցին Յակոբկաց որ ՚ի Բաղդատ, և եհար զնա ցասումն Տեառն, և դարձաւ եկեղեցին առ տեարս իւր :

Յառուրսն յայնոսիկ սրայծառանայր առ տուածային շնորհօք և վարդապետութեամբ սուրբն Յակովբ որդին Սալիտայ, զոր ձեռնադրեցին եպիսկոպոս, և կոչեցաւ նա Ղանէսիոս : Սա արար բազում գրեանս խրատուց և հանձարոյ, և մեկնեաց զգովանդակ հին և նոր կտակարանս ցանկալի իմաստնոց, և լինէր նովաւ նշանք և սքանչելիք և գովութիւն շնորհաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Ի թուին Ղսորոց հազար չորս հարիւր իննսուն երեք՝ և Հայոց վեց հարիւր տասն երեք, թագաւորն Յունաց Սանիլն առաքեաց առ տէր Նիրսէս կաթողիկոսն Հայոց և առ իս ՚ի Սիսայէլս և խնդրեաց միաբանութիւն հաւատոյ և սիրոյ և կրօնից. նախ ՚ի ձեռն Քրիստափորի ումեմն, և երկիցս անգամ ՚ի ձեռն թաւրիանայ իմաստասիրի :

Եւ գրեաց առ մեզ Տ. Ներսէս թէ խնդրեալ են 'ի մէնջ երկու բնութիւն ասել Քրիստոսի, և զչորրորդ ժողովն պատուել, և զճնունդն Քրիստոսի 'ի Կեկտեմբերի քսան և հինգն կատարել, և զպատարագն խմորով և ջրով առնել, և զսուրբ Աստուածն խաչեցարիւ չասել, և ասլա խոստացելու են մեզ շատ բարիս առնել. զինչ տացուք պատասխանի. և ես ասացի նմա այդ զոր ինչ խնդրեն զսոս յերկու բնութեանցն և 'ի չորրորդ ժողովոյն և 'ի խաչեցարէն մեր կրօնքս է : Իայց թէ այսօր փոխես զասհմանս հարցքոց զմեծ կամ զփոքր, երեւեցուցանեոս այնու թէ մինչեւ ցայսօր թերի էլք 'ի ճրչմարտութենէն, և արդ լցայք. և ոչ է պարտ 'ի մետասան ժամուս և 'ի վարձութեան օրինափոխ լինել ակն առեալ երեսոց . այլ մեք կատարեալ տեսանեմք զձեզ առաքելական հիմամբ, և զայն դու դիտես. և յղեցաք զմի յաշակերտացն մերոց որ վարժ էր արտաքին գրով Նթեռինէ անուն զի խօսեացի 'ի մեր կողմանց (1). և զի նոցա ոչ գայր խեղամուտ փիլիսոփայական արուեստից :

(1) Մի օրի . որ վարժ էր արտաքին գրով Նթեռինէ անուն 'ի մեր կողմանց : Մի օրի . որ վարժ էր արտաքին գրով զի խօսեացի ընդ թեռինէ 'ի մեք կողմանց :

Եւ յորժամ գնաց աշակերտն իմ, հրամա-
յեաց կաթուղիկոսն իօսել առաջի իւր վա-
սըն բնութեանցն . ապա եհարց մեր աշա-
կերտ Նթեռինէ և ասէ . 'ի քանիս բաժանի
բնութիւնն : Թաւրիանէ ասէ . յերկուս ,
յանձնաւորութիւն և յանանձնաւորութիւն .
և ասաց Լսորին ցԹաւրիանէ անուանեալ
իմաստասէրն առաքեալ 'ի Թապաւորէն .
իսկ երկու բնութիւնդ զոր դուք ասէք և
'ի մէնջ պահանջէք , անձնաւորն է թէ ա-
նանձնաւորն . և կարկեցաւ Յոյնն զբազում
ժամս տարակուսեալ . և ոչ կարաց պատաս-
խանել . զի գիտաց ըմբռնեալ զինքն յանե-
լանելի որոգայթս : Լսա ասէ զի կայ մեր և
արտաքնոցն , թող զայդ . և կաթողիկոսն պար-
սաւեաց զնա և ասէ . ապա զինչ արասցուք
զախոյեանդ . զի և յաստուածային գրոց նոյն
պէս խրտնուս և վազս առեալ փախչիս . և
զոր դու ցնորիս 'ի մտաց իբրեւ զգետնա-
կոչս , զայդ մեք ոչ ընկալցուք . և այսպէս
զբազում աւուրս հարց և փորձ արարեալ
յամօթ լինէր անուանեալ իմաստասէրն Եւ
զի խնդրեալ էր Սանիլն և զԼսորոց դաւա-
նութիւնն , պրեցաք և մեք և առաքեցաք յետ
այնորիկ . և եկն ուռ մեզ թուղթ աղաչա-
նաց թէ գոհութիւն և շնորհ ձեզ վասն

խոստովանութեան հաւատոյն զոր գրեալ էիք : Ի այց աշխատ լերուք և եկայք տեւցուք զմիմեանս և ՚ի բերանոյ լուիցուք . և մեք ոչ կամեցաք զգնալն , այլ գրեցաք պատասխանիս . եթէ մեր դաւաննէն զՎրիստոս այս է ՚ի մի բնութիւն և ՚ի մի կամս , և ՚ի մի ներգործութիւն իրաւաւորեմք զնա անբաժանելի յամենայն տնօրինականսն . և թէ այդ խոստովանութեամբդ կ'սցէ որ ընդ մեզ սէր և իօղաղութիւն , յօժարիմք և մեք ևս առաւել . և թէ որ վասն այդորիկ ատէ զմեզ և հարածէ , մեք գնասցուք ընդ մերս մահու չափ որ է աւանդ հարցն մերոց կացեալ անշարժապէս ՚ի հիման առաքելոց և մարգարէից . և վասն այսորիկ մատուցուք զպարանոցս մեր ՚ի վկայական հանդէս նախնեացն մերոց կարօտեալք :

Իսկ զպատասխանին Տ. Ներսիսի . զոր գրեաց մեք ոչ իմացաք . բայց կոյովի էր յաւտուածաշունչ գիրս և պարկեշտ և ջանացող այր ուղիղ կանոնաւ գրոց և սուրբ . նմա նեալ սրբոյն Ներսիսի հաւուն իւր :

Ի այց և զայս գիտացաք և հաւատամք , եթէ փառաւորեալն ՚ի մէնջ տնտեսութիւն Աստուծոյ մերոյ իսափանեաց զջան թագաւորին . զի յարեաւ ՚ի վերայ նորա տագնապ

Թուրքաց . և կաթուղիկոսն՝ Ներսէս փոխէր յաստեացս , և մնաց հիմն մեր անասանն ՚ի հողմոյ որպէս և ՚ի դրանց դժոխոց աղօթիւք և արտասուօք և արեամբ հարցն մերոց :

Ի սոյն ժամանակս և Թագաւորն Նրուսաղեմի ինդրեաց օգնութիւնն ՚ի Թագաւորէն (Յունաց) որ էր աներ նորա երթալ ՚ի վերայ Ագիպտոսի . և առաքեաց նմա զօրս ընդ ծով . բայց յորժամ հասին Ագիպտոս , Յոյնքն ըստ հնոսցեալ չարութեանն իւրեանց նենգել կամէին զԹագաւորն Նրուսաղեմի , և իւրեանց առնուլ զԱգիպտոս . և զգացուցին ոմանք Թագաւորին զկամն Յունաց : Եւ տէրն Ագիպտոսի Յուսուփ ետ նմա ուկի զհարկն պարտուց և խոստոցան յապայն տալով պատանդս . զի տակաւին չէր բաւական Յուսուփն կռուել ընդ Թագաւորին . և դարձաւ Թագաւորն Նրուսաղեմի թողլով անդէն զՅունաց զօրն . և նորա ոչ իշխեցին յամեւ ՚ի տեղւոջն , այլ առին զնաւան և գնացին . և առ ինոսա ձմեռն , և յողովք կորեանն ՚ի ծովուն :

ԳԼՈՒԽ ԻԷ .

Յաղագս շարժին որ եղեւ 'ի յունիսի քսան և ինն և 'ի
խաչի ամիսն եկն ձիւն քսան և Կինգ թիզ .

Ի նոյն թուին եկն շարժ ահագին 'ի յու
նիսի քսան և ինն 'ի տոնի սուրբ առաքելոցն
Պետրոսի և Պողոսի . և դողայր երկիրն 'ի
հիմանց մինչեւ ցիններրորդ ժամ աւուրն 'ի
ժամ պատարագին և թուէր թէ 'ի վեր բարձ
րանայր և 'ի վայր իջանէր երկիրն . և էսպ 'ի
վանքն Սորհանայ . և հրամայեցաք ոչ ումեք
ելանել յեկեղեցւոյն մինչեւ դադարեցէ
բարկութիւնն Տեառն . և զճճմարիտն է ասել
ակն ոչ ունէաք դադարման՝ զի ասէաք 'ի նո
րանչան ցասմանէն թէ հասեալ է վախճան
աշխարհիս : Իսկ յորժամ յիշեաց Տէր զա
րարչական ինամսն և հաստատեցաւ աշխարհ
և տեսաք զիրեսարս, էր ամենայն ակն յարուա
սուս և ամենայն բերան 'ի գոհութիւն և յօրհ
նութիւն բացեալ : Եւ եկն մեզ զրոյց եթէ
փլաւ պարիսպն Հարպայ և ամենայն ձեռա
գործ շինուածն որ 'ի նմա , և մնաց միայն մի
եկեղեցի . և պատառեալ գետնոյն սեաւ ջը
րով ծովացաւ քաղաքն , և սպան զբիւրս

բիւրուց : Եւ այս եղև յարդար իրաւանցն
 Եստուծոյ , քանզի իբրև զանասուն էր անդ
 տեսանել զբրիստոնեայս 'ի վաճառարանն .
 և իբրև զուր համարեալ էր նոցա հեղու-
 մըն սրեանց հաւատացելոյն , և անյապ 'ի
 աքանսութիւն նոցա որպէս 'ի գիւտս գան-
 ձուց . և հասոյց նոցա փրկութիւնն քրիս-
 տոնէից հաւասար չափով . Թերեւս թէ ոչ
 զոյգն , այլ զառհաւատչեայն անշիջական հը-
 րոյն՝ որ պահի նոցա : Վանզի ուր է վլէմ
 գործոյն Սողոմայ՝ յորս կան հաստատեալք .
 և կամ ջրակորոյս հսկայիցն անօրէնութիւնն՝
 որ յաճախ է առ նոսա . մինչ զի բազումք
 երկմտին 'ի դատաստանացն Եստուծոյ կար-
 ձամիտք եղեալ : Նոյնպէս և յ'նտաք փրա-
 սուրբն Պետրոս և Յունաց եկեղեցին սպան
 զպատարապողան և զյորովս 'ի ժողովրդենէն .
 և Քրիստոսն և ամենայն քաղաքն զպեցսանքուրձ
 և գնացեալ անկան սուաջի պատրիարքին
 իւրեանց . և աղաչէին , զի մտցէ 'ի քաղաքն .
 զի կարծեցին թէ 'ի բանագրանացն նորա
 եղև սյս , և ապա ասէ ցնոսա . հանէք ա-
 նարգանօք զչպատրիարգն Յունաց . և յոր
 ժամ չոգան գտին զնա մերձ 'ի մահ , զի ան-
 կեալ էր 'ի վերայ նորա քար 'ի վլմանէ եկե-
 ղեցւոյն . և գնացեալ ասացին նմա թէ յելը

հոգւոյն կայ . և հրամայեաց բառնալ մահ ճօքն և ընկենալ արտաքոյ քաղաքին . և աբարին այնպէս . և մեռաւ յանարգութեան . և ապա եմուտ պատրիարքն Փռանգաց Հերմի Անտիոք . և մխիթարեցաւ քաղաքն , և սկսաւ շինել զաւերեալն 'ի շարժմանէն : Բայց թէպէտ յամենայն երկիր արար վնաս շարժն այն նորագործ բերդից և քաղաքաց և եկեղեցեաց , այլ ողորմութիւն Վրիստոսի Անտաք և յամենայն ծովեզերեացն պահեաց զաւղլափառացն եկեղեցիսն . ոչ վասն բարեաց գործոց այլ յաղազս հարցն աւանդից միայն :

Ի հազար չորս հարիւր թուին Ատրոց և Հայոցն հազար տասն և չորս . մեռաւ Խուրբդինն աթապակն Մ'Յարայ և ամենայն Աթուրացւոցն . և զի Նորատինն եղբայր էր նորա՝ առ յինքն զՄ'Ծբին և զՇնճալն , եւ յոյժ տրտմեցան Վիտրքն զի պինի ոչ ըմպէր Խուրբդութիւնն , և ընդ սահման աղօթիցն նուցա ոչ անցանէր . և ասէին զնա մարգարէ :

Օայնու ժամանակօք մեռաւ Խալիփայն Մ'նդնջդ , և առ զպատիւն Սողտինն որդի նորա . և պրեաց առ նա Նորատինն եթէ լլաւ վնա Սահմատայ , որ ասաց թէ զհինգ հազարու ամ ոչ կամի Աստուած զնջումն քրիւ

տոնէից . և արդ կամիմ գալ առ քեզ . զի խորհեսցուք վասն այսոցիկ : Եւ խնամքն Նստուծոյ արկ 'ի սիրտ նորա , թէ նենգու թեամբ կամի գալ առ քեզ զի սպանցէ զքեզ և բարձցէ զխալիփայու թիւնդ , որպէս եւ բարձ զՊիպտոսին 'ի ձեռն Շիրաքաւայ . և վասն այսպիսի կարծեաց գրեաց առ նա խստագոյնս և սոգառնացաւ , և ետ հրամանն հակառակ նմա ընդ ամենայն երկիր շինել եկեղեցիս և վանորայս , և համարձակել զուսումն քրիստոնէութեան . զի Նորատինն ոչ տայր հրամանն նորաչէն եկեղեցւոյ , և ոչ վանաց . և կոչեաց առ ինքն զՍպիրն (1) որ կամաւ կէց էր Նուրատինն , և սպան զնա :

Իսկ Նորատինն գնաց պաշարեաց զՍուլ . և կային անդ եւ թն որդիք եղբոր իւրոյ . և երդուաւ նոցա թէ ոչ կամի մեղանչել նոցա , թէ սիրով ընկալլին զնա 'ի քաղաքն . և բազին նմա , և մտաւ 'ի քաղաքն և ել 'ի կլայն . և առ զամենայն գանձսն և եհան 'ի քաղաքէն . և եդ անդ զծառայս իւր զի յանունն նորա պահեսցեն ղբերդն . և զերկիրն բաժանեաց եղբորորդւոցն . և զամենայն աւմուրսն արար ընդ ձեռամբ , և գնաց : Եւ սկսաւ ծանրացուցանել զհարկն քրիստոնէից ,

(1) Մի օրի . զՍպիրն :

և ետ հրաման հարթել զհերս իւրեանց՝ հաւատացելոց . և Ս հաւանն ասէ կարմիր կազ կատան ձգեսցէ 'ի փակեղայնն յաջոյ յուսն , զի նշանաւորք լիցին :

Իսկ Եմբի Թագաւորն Լըրուսողեմի չոգաւ 'ի Կոստանդնուպօլիս . և յորով գանձիւք դարձաւ յԼըրուսողեմ : Լը Խլիճ աւլանն եկն 'ի Սելտենի և ոչ կարաց առնուլ զնա . և առեալ գերի անձինս երկոտասան հազար , դարձաւ :

Իսկ Լորատինն առ ընդ իւր զԻսմայիլն Դանշմանայ , և զՇ ահնշահ եղբայրն Խլիճայ . և այլ բազում ամիրայս , գնաց 'ի Կեսարիա . և Սուլտանն ոչ կամեցաւ ելանել ընդդէմ նոցա , և առաքենն առ նա և ասեն . աուր զկէս երկրիդ եղբօր քում . և կային առ նա պողիքն Շ ահնշահի եւթի . և առ 'ի նոցանէ զմինն և սպան , և խորովեալ առաքեսոց առ հայր նորա , և ասաց , եթէ ոչ երթաս այդի , դովին օրինակաւ առցես զմնացորդս : Լը տեսեալ զայն բացին , և անկաւ աս 'ի վերաց նոցա , և յարեան գնացին :

Ի նոյն սմի 'ի խաչի ամիան եկն ձիւն նոր , որ ոչ 'ի լոյ , և ոչ 'ի տեսանելոյ , կամ յիշմանէ աւանդից և 'ի դրոց կարէ գիտել զք . քանզի չափեցին զթանձրութիւն ձեանն

քսան և հինգ թիզ առ մեզ . և 'ի հնդիկս , որ բնաւ ոչ գայ , չորեքասասն (1) թիզ ձիւն եկն , և մեռան վայրի երէք , և թռչունք և սողունք , և պաղեցան ջուրք , և մեռան ձը կունք . և ընտանի տնասունք նոյնպէս կոտորեցան 'ի չգոյէ կերակրոյ , և այրեցաւ ամենայն բոյս սերման . և 'ի գաւլ ամին եղեւ սով սաստիկ , մինչ զի իշխանքն Ասուպադովկիայ ըւսպանին զԱնլիմ ամիրայն Աւաստոյ 'Իանշմանեայ , և յափշտակեցին զամբարս ցորենոյն , զի մի մեռանիցին . և գործ պղծութեանն ծածկեցաւ ամիսս երեք վասն ձմերանն : Այլ զկնի այնորիկ ուան զեղեարմն , և դժուարացան աւմենայն ազգն շուրջանակի . և ոմանք 'ի բնակչաց աշխարհին առաքեցին 'ի 'Իամասկոս առ Տաւուսն ամիրայն Արարիոյ . զոր փախուցեալ էր Աուլտանն ազգականօք իւրովք . և կոչեցին զնա , և եկն էառ զիշխանութիւնն Աւաստիոյ :

(Յայնմ ժամանակի հիւանդացաւ 'Նորա տինն . և յուսահատեցան 'ի նմանէ , և անկան ընդ միմեանս ամիրայքն և գործակալք երկրին : Իսկ նորա դարձեալ կանգնեալ 'ի հիւանդութենէն որպէս յարուցեալ 'ի մեռելոց անակնունելի . և անկաւ ահ նորա

(1) Մի որի . երեքասասն :

կրկնակի 'ի վերայ երկրի: Եւ Տանուեն յուսուցաւ 'ի նա զի փրկեցէ զնա 'ի Սուլտանէն:

Եւ զօրս հաւաքեալ Նորատինն եկն 'ի Սեբաստիայ, և հաստատեաց զՏանուեն, և սպառնացաւ Սուլտանին եթէ կռուիցի ընդ նմա. և դարձաւ և առ զՎեհեանի, և զԲեսոն, և զՍարաչ. և լուեալ Սուլտանն գնաց 'ի վերայ նորա. և եկն ընդ առաջ նորա Նորատինն. և նստան աստի և անտի ջահան գետոյ և երկեան 'ի միմեանց: Եւ անկաւ սով 'ի բանակն նոցա, և նեղեցան և ապա խօսեցան 'ի խաղաղութիւն: Եւ եթող Սուլտանն զՏանուեն կալ 'ի հնազանդութիւն Նորատինն, և դարձան 'ի տեղիս իւրեանց:

Ասացից և յազադս աղանդոյ միոյ որ երեւեցաւ յառուբս մեր: Վախ քան զվախճանն Ներսիսի կաթողիկոսի երեք արք եկեղեցաւ կանք երկուքն վանաց երիցունք (Յուսիկ և Վեորգ անուեն. և գեղջերէց մի Վարապետ անուեն գնացին առ Տ. Վիրսէս, և անգոսնեցան 'ի նմանէ վասն անուղղայ համբաւոյ նոցա. և ելին 'ի նմանէ տրտմութեամբ, և չափան յԱռհայ. և սկսան բամբասել զնա եթէ զաղանդն Սիմոնի կախարդի սենի. զի առնէ արծաթով ձեռնադրութիւն. և ինքեանք զաւանեցին զՔաղկեդոնին. և դարձուցին

զինի մոլորութեան իւրեանց չորս հարիւր տունն 'ի քաղաքին . և քաղաքն կոչեցին զնոսա Յուսիկեանք նախատանօք :

Եւ կաթուղիկոսն գրեաց առ իշխան քաղաքին . զի հալածեցէ զնոսա , և արար այնպէս : Եւ գնացին 'ի Հալապ առ Նորատիւնըն . և առին 'ի նմանէ համարձակութիւն և դարձան 'ի յԱւահայ :

Եւ ես կոչեցի զնոսա առ իս մեղադրեցի և հաւանեցուցի դառնալ 'ի կրօնս իւրեանց . և առաքեցի զնոսա իմ պատուաւոր արամբք առ կաթուղիկոսն . և մինչ գնացին նորա կաւարեալ էր հայրապետն 'ի Վրիստոս : Եւ Աստուածածնին ամիսն յուլիսն , յաւուրն հինգշաբաթուօջ 'ի թուին Հայոց վեց հարիւր քսան , և Նորոց հազար հինգ հարիւր : Իսկ անօրէնն Յուսիկ գնաց Ղնտաք և վերստին մկրտեցաւ 'ի Յունաց :

Իսկ Տեառն Վերսիսի կային երկու եղբօր որդիք ետիսկօպոսուէք Վրիգոր և Վրիգուրէս անուանք նոցա . աւագ եղբօրորդին Տ. Վրիգոր չէր մերձ 'ի վախճանին . վասն որոյ զՏ. Վրիգորիսն քարոզեցին կաթուղիկոս . բաց ոչ ձեռնադրեցին : Իսկ յետ աւուրց եկեալ տէր Վրիգոր . և իմացեալ զիրքն դարձաւ , և գնաց առ փեսայն իւր Ալեհն . և ու

ուեալ զնա տարաւ առ Երասրինն, և նորին հրամանաւ ածաւ ՚ի Հռովմայն. և ձեռնագրեցին զնա կաթու զիկսս: Այլ յաւուր ձեռնադրու թեան իւրոյ կոչեաց զերկուս յեպիս կոպտացն մերոց զ՝ Գրիգորէս Քեանայ եպիսկոպոս, և զ՝ Կառիլիոս Խաբանայ եպիսկոպոս, և մեծարեաց զնսսա: Այլ զկնի ձեռնադրու թեաւ նրն առաքեաց առ մեզ արս երևելիս ըստ Հին աւանդութեանն Հայոց և Ասորաց. զի յորժամ Ասորոց սուղղափառաց պատրիարք ձեռնադրէին, առաքէր զիւր դաւանութիւնն և զգաշն սիրոյ առ կաթու զիկսն Հայոց. և յորժամ Հայոց նսաթ հայրապետ՝ նոյնպէս արասցէ:

Իսկ ես ինդացի յոյժ, զի այր գիանա կան և սուրբ էր, և առաքեցի առ նա զուխտ միաբանութեանս մերում. բայց սակաւ ինչ մեղադրեցի. զի զոյց հակառակութեան եղել ՚ի հոգեւոր շնորհդ, և ՚ի մէջ ազգականաց, զի միոյն անաւանեալ յաստիճանդ տեղի տալի էր քեզ: Բայց եզիցի գթութի Տեառն Աստուծոյ ՚ի վերայ քո. և յոյժ ազաչեցի զնա. եթէ բարձ գիեղտ անունդ վարժաթառութեան ՚ի պարգեւս Հոգւոյն յանարատ և յանբամբաս յաղդէգ. և մի տար կրկնել զ՝ Յուսիկեան չարափութութիւն

առ ձեզ, սիրմանեան կոչել զձեզ : Եւ գրեալ էր առ իս յանձնառութիւն . և այլ եւս աղաչեցի զնա վասն սողականին իւրոյ . որ անուանեցաւն զառաջինն զի կալցի զնա սրտառով . զի ասեմ ընդարձակ և բազմամարդ ազգիդ վայելէ հայրապետ ունել ըստ թաւոյ աւետարանչացն . և զայն եւս լուաինձ, առաքելով զնա ՚ի Վամբունն աաղով նըմա զՏարունի վիճակն, և ՚ի վերայ գերկիրն Կապադովկիայ արար ընդ իշխանութեամբ նորա, զոր Վախրատն կոչէին . որ և զկնի աչնորիկ, և նա եկն յաթառն :

Ի նոյն թուականին Վորատինն սկսաւ զորաժողով լինել յամենայն աշխարհաց յԱմա նացւոց յԱգիպտոսացւոց և յԱթուրացւոց և ՚ի Հայոց և ՚ի Կապադովկացւոց . զի բարձցէ զԵրուսաղեմի թագաւորութիւնն, և զիւր լինձ աղանայ սուրբանութիւնն . և ինքն գառազացեալ նստէր և լռէր զբազում ժամս, և ոչ խօսէր . այլ կարդայր և աղօթէր, և ոչ տայր գինի ըմպել ՚ի բանակին . և ոչ ձայն իազուց և երգոց, և կաքաւչաց լսելի լինէր ՚ի զօրսն . և յազապօ այսպիսի աւաքինութեան ակն ունէր թէ հրեշտակ խօսի ընդ նմա . զի պատրէին զնա Փիսիբքն և Շեխերն . թէ տեսանէոք զքեզ, զի յերկինս ելանէիր,

և ամանք թէ հրեշտակ լսառևժոյ կայ առ
քեզ և խօսի ընդ քեզ, և հաւատայր նոցա .
և մինչ յայսպիսի միտս հպարտացեալ նստէր
'ի Վամասկոս, և յամենայն կողմանց գային
առ նա զօրք որ ոչ էր թիւ, յանկարծակի ե-
հար զնա Տէր և սպան . որ թափաւ որեաց
ամս քսան և ինն . և ցրուեցան զօրքն յիւ-
րաքանչիւր տեղի : Եւ առ զթափաւորու-
թիւնն Սէլէք Սալէհ որդի իւր :

Եւ թափաւորն Երուսաղեմի եկն 'ի վե-
րայ Վամասկոսի և Կերեաց զաշխարհն . և
նստաւ 'ի վերայ քաղաքին . և խոստացան
տալ նմա հարկս թէ գնացէ 'ի նացանէն .
այլ նա ակն ու նէր առնուլ զքաղաքն, բաց
մեղքն քրիստոնէից ոչ ներեաց . զի կալա-
զնա ցաւ մահու . և առեալ սակի 'ի Վա-
մասկոսէ դարձաւ յԱբքայ . և մեռաւ անդ
զկնի քառասուն աւուր մահուան Վաբառ
նին, թաղաւորեսլ ամս տասն և երկու : Եւ
եղեւ տրտմութիւն ամենայն քրիստոնէից
մահ նորա . և որդի նորա Պազաոյնն առ ըզ-
թափաւորութիւնն ամաց հնգետասանից :

Իսկ յորժամ լուաւ Իլիճ ասլան զմահ
Վարանին, չոգաւ 'ի Սեբաստիա և առ զնա
նամանայէս և զԼյոմանայ և զԱլեկեսարն . և
հատոյց զազգն Վանշմանայ, որ տեւեաց

ամս հարիւր քսան երկու, և կացին իշխանիք վեց զկնի միմեանց :

Իսկ Սեփետինն եղբայր Նորասունն ել ՚ի ՚ի Սօսլայ, և առ զՍ՝ճբին և զՌաղա և բզ խառան. և հնազանդեցաւ նմա եղբորորդին իւր Սեղէք Սալեհն. և ելոյժ զկանոնք եղբօրն որ գրեալ էր յամենայն Սղկիթ, նա լաթ զգինին թուրքաց և Տաճկաց. և ետ հրաման տալել զգիրն, և ետ հրաման հա մարձակու թեամբ ըմպել յամենայն տեղիս թէ եւ ՚ի Սղկիթ կամ իցէ ումեք :

Իսկ Յուսուփն որ նա ինքն է Սալահա տինն, որ աէրն էր Նգիպտոսի իշխանացաւ ՚ի վերայ ներքսագոյն Նրաբիայ և մասին ինչ ՚ի Նուբեաց աշխարհէն :

Եւ ՚ի սոյն ժամանակս զգղեական զոր ու նէին Հայք ընդ ձեռամբ ինքեանց յերկիրն Սասնոյ, նեղեալ ՚ի Սուփարղնայ. ամիրայէն տուին յամիրայն Սլաթայ ՚ի Շահի արմէնն :

Յայնմ ժամանակի սպանին զՍլեհն իշխանն Նիւլիկեցւոց կամաւ իշխանացն. և զի որդին թորոսի տղայն մեռեալ էր ՚ի Հռովմ կրայն ետուն զիշխանութիւնն յՈւրէն որդին Ստեփանեայ ածեալ զնա ՚ի Տարսոնէ. և նա եսպան զսպանողսն հօրեղբօր իւրոյ : Օ ՚ի ասացին թէ ոչ միայն սպանին, այլ և

ընկեցին զնա շանց . զոր լուեալ ոչ կարէր համբերել :

Յորում ժամանակի ել Սալահատինն յգիպտոսէ և առ զԻամասկոս . և չոգաւ ՚ի Հալապ . և դողաց ՚ի նմանէ Սելիք Սողեհն . և առաքեաց առ նա Սալահատինն և ասէ . ետ ծառայ քո եմ և եկեալ եմ յօգնութիւն Տեառն իմոյ , կալ ընդդէմ թշնամեաց քոց . և ոչ հաւատաց նմա , և ոչ եբաց զքաղաքն . և նա դարձաւ ՚ի Հալպայ և առ զՀեմա և զՀամայ պատերազմաւ . և գնաց ՚ի Իամասկոս . և եհան զՓռանդ գերիսն որ անդ , և վաճառէր դիւրագին . և արար խաղաղութիւն ընդ Փռանդն . և ետ ածել ոսկի բազում յգիպտոսէ և կուտեաց զոր բազում :

Եւ Սեփետինն եկն ՚ի վերայ նորա խրոտանօք և նախատանօք . և ասէր զնա շուն կատաղի որ հաջէ ընդդէմ տեառն իւրոյ , և փութայր զգալն զի մի փախիցէ :

Եւ Սալահատինն բազում անգամ առաքեաց ընդ առաջ նորա , մի գալ և մի պատերազմել . զի մի ազդ՝ մի հաւատոս՝ եմք ասէ . և ոչ լուաւ նմա . այլ եկն և բախեաց ՚ի վերայ նորա . և յարեան և կռուեցան և սկսան կոտորել զզօրս Սեփետինն . և փախեան յերեսաց նորա և անկանէին բազումք առանց

ձեռին : Եւ իբրեւ ետես Սարահատինն , եւ թէ յաղթեցաւ Սեփեաթինն , արգել զզօրսն իւր 'ի կատարելոյ եւ անց 'ի մէջ , և բարկութեամբ դարձոյց և ասաց . բաւական է , զի մի բարկասցի Աստուած . և զկենդանի ծառայսն հանգւցց և պաճակեաց ազատս . և զքապանեալն լծադեաց . և իբրեւ լուան զայս , երկեան 'ի նմանէ ամենայն Սպիմանքն , և ազգն թուրքաց . և սա առաւել զահի հարաւ Սեփե Սալեհն : Եւ եհան զՓռանգ գերբսն և վաճառեաց սակաւ գնոց . զԽամն հրապօրոց ութսուն հազար դահեկանի . զԾուլին որդին Ծօլնին՝ յիսուն հազար դահեկանի . զՍնազտ Սքինձն՝ հարիւր քսան հազար դահեկանի , և ինդրեաց յԱնտոքայ օգնութիւնս :

Իսկ Սեփեաթինն դարձեալ արար ժողով . և առ ընդ իւր զտէրն Սերունայ և զՀարսն քեփայն . և եկն 'ի վերայ Սարահատինն վաթսուուն հազար հեծելով . և Սարահատինն ունէր երկուտասան հազար . և առաքեաց Սարահատինն առ Սեփեաթինն և ասէ . մի դար 'ի վերայ իմ . և մի կռուիր ընդ իս . ո՞վ եմ էս եւ զինչ մեզայ քեզ . ծառայ եմ քոյ , եթէ յաղթիմ 'ի քէն ոչ է ինձ նախատինք . բայց եթէ հարկանես զիս , և անիրաւիս յիս , և

յաղթիս յինէն, մեծ կորանք (1) էքեզ տեառ-
նրդ պարտիլ 'ի ծառայէս. և ոչինչ եղել նը
մա ունինդիր. և եկեալ կացին առ ընթեր և
պատրաստեցաւ Սալահատինն. և յարեան
'ի վերայ միմեանց. և վերստին պարտեցաւ
Սեփետինն, և փախեաւ. և մատուցին նմա
ուղտ, և նստաւ 'ի վերայ. և գնաց մաղա-
պուր և զերծաւ 'ի Սուլ:

Եւ գնաց Սալահատինն և առ զՍմբէճն.
եկին առ նա տեարքն Թյպաշարայ և Ան-
թապայ. և գնաց յԱղաղն և կռուէր ընդ նմա.
և յարեան 'ի վերայ նորա Հաշըխք և խոցե-
ցին զնա. բայց ոչ մեռաւ. այլ սպան զնոսա,
և ինքն ուրջացաւ փութով. և առաքեաց զը-
րրս յերկիրն Հաշեացն և գերեաց զնոսա.
և էառ զԱղաղն. և գնաց նստաւ 'ի վերայ
Հարպայ. և առաքեցին յԱնտաք աղաչանս
գալ օգնել նոցա. և չոգաւ ինաղուն զոր
վաճառեցին, և կոտորեաց մասն ինչ 'ի զը-
րացն Սալահատինն, և արար զնա փախտա-
կան. և գնաց յԱգիպտոս:

Ի վեց հարիւր քսան երկու թուին Հու-
յոց մեռաւ Նաճբտին տէրն Սերանայ. և
առ զիշխանու թիւնն Խուդբդինն որդի նորա:

Եւ 'ի նոյն ամի վարազ մի եհար զթա-

(1) Մի օրի. կորանք: Մի օրի. կորեանք:

գաւորն (Յունաց և համբաւեցաւ թէ մեռաւ անդի : Իսկ խլիճ ասլանն ասպատակեաց յերկիրն նարա և յաւարի եհար զբազում տեղիս : Իայց նա ողջացաւ ՚ի խոցոյն և կային առ նա երկու յորդուոց տանն 'Իանշմաւ նայ առ նա իբախուցեալք . և ժողովեաց զօրս և արար զնոսս զօրագլուխս . և առաքեաց դեսպանս առ խլիճ ասլանն , և ասէ . դարձս զհայրենիսն որդուոց 'Իանշմանայ որ կան առ իս . և ինքն կարճագոյնս գնաց զկնի և անպատրաստ գտեալ զթուրքն , յառապարի կատորեաց :

Իսկ թուրքն որ կայր յԱւճն գնաց ընդ կողմն հիւսիսոյ ծածկապէս , և դերեաց յերկրէն Յունաց հարիւր հազար անձինս կանայս և տղայս կոտորելով զարսն . և թագաւորն ինդրէր զՍուլտանն . և վարէր զնա առաջի իւր . զի ոչ կամէր կռուիլ ընդ նմա Սուլտանն :

Եւ թագաւորն առաքեաց զորդիսն 'Իանշմանայ յիսուռն հազարաւ ՚ի վերայ Նեօկեսարու , որք երթեալ նստան ՚ի վերայ նոցա :

Իսկ թուրքն խորամանկ որ իշխէր քաղաքին , գրեաց թուղթ առ զօրսն յերեսաց քրքրատունէիցն որ անդ . եթէ 'Իանշմանիքդ զորրա եդեալ էք մեզ առաջնորդս , ահա մատ-

նեւ կամին զձեզ 'ի ձեռն թուրքաց . որ գործեալ են դարան ձեզ , և սպասեն ժամանակի . և թուղթն ընկեցին արտաքս :

Եւ տեսեալ զօրացն հաւատացին , և փախեան . և ելին զհետ նոցա զօրքն թուրքաց որահապանք քաղաքին , և զբազումն կոտորեցին 'ի նոցանէ . և սպանին զքերտորդիան թագաւորին . և տրտմեցաւ յոյժ . և իջաւ մերձ 'ի Կօնն , և նստաւ 'ի ձորակի միոջ 'ի մէջ երկուց բլրոց դժուարագունից . և ահա պատահեցան զնովաւ թուրքմանքն Պռի յորվութիւնք յոյժ . և պաշարեցին զնա անդ յաւուրս եւթն . և ընկեանուն նմա գիլս վիմաց աստի և սնտի , և նետիւք խոցոտէին զնոսա 'ի տուէ և 'ի պիշերի . և սպանին 'ի նոցանէ մարդ և գրաստ բազում . և առին զառձիկս նոցա հինգ հարիւր ⁽¹⁾ բեռինս . և երկեան յոյժ զօրքն Յունաց : Եւ առաքեաց թագաւորն առ Սուլտանն , և ետ ցնա երեք քաղաքս , զոր նոքայն էին շինեալ . և աղաչեաց զնա զերծուցտնել զնա 'ի նեղութենէն , և առնիցեն սէր ընդ միմեանս . և սուրախ եղել Սուլտանն և յղեաց առ նա , երեք ամիրաց հեծելօք , հանել զնոսա անտի և տանել 'ի Կոստանդնուպօլիս . որք եկեալ

(1) Երկու օրի . հարիւր հազար :

հալածեցին զԹուրքն, և յուղի անկեալ ըս-
 փսան Կնալ. և Թուրքմանն երթայր աստի
 և անտի. և անարգէր զՍուլթանն. զի Թա-
 փեաց զնոսա 'ի ձեռաց նոցա զակարացեալ
 Թշնամիսն և զսուեալ սոճիկան անաշխատ.
 և զայս ասէին և հեողհեոէ բախէին և յա-
 փշտակէին հանգերձս և զէնս և երիւարս.
 և սպանանէին զլազուամն նետիւք և պարսա-
 քարիւք: Եւ Յայնքն մեզադիր լինէին ամի-
 րպիցն, Թէ դուք տայք ծախել զմեզ. իսկ
 նորա երդնուին Թէ ոչ, այլ նորա իսկ ան-
 հնազանդք են և վայրենաբարոյք և այսու-
 նոյք, և ոչ որ կարէ զնոսա արգելուլ 'ի
 վնասէ. և այնպէս առնէին մինչեւ հանին
 զնոսա յերկրէն իւրեանց. և անկան զձա-
 նաբարհայն 'ի Յունայն քսան հազար ան-
 ձինք. և գնաց Սանիին լի ամօթով (պատկառ-
 սեալ) և պակասեալ 'ի քաղաքն իւր, այն՝ որ
 խորխտայրն յաղթել երեւելի սպատերազմաւ
 աշխարհի, և իմանալի կուռով ուղղափառ
 սայն եկեղեցւոյ, այոպէս սնաւաստակ Կտաւ
 յերկոսին սպատերազմն. Եւ յետ այնորիկ
 առաքեաց Սուլտանին բազում գանձս, և
 գնեաց զգերիսն որ մնացեալ էին կենդանիս:

Օ այսու ժամանակօք քրիստոնեայքն որ 'ի
 Սելտենի՝ կային 'ի մեծ նեղութիւն յամիւ

րայէն իւրեանց որ կայր անառակու թեամբ ,
 և 'ի սղու թենէ հացի : Եւ քարոզեաց նոցա
 եկեղեցին և ասաց. եղբարք թշուառութիւ
 նրս այս վասն մեղաց է . քանզի կատարեալ
 տեսանեմք առ մեզ զբամբասանս խրոյելի,
 զորոց ամբաստան լինի մարգարէն և ասէ .
 «խառնակեցան ընդ հեթանոսս և ուսան ըզ
 քործս նոցա . ծառայեցին սովորութեանց
 նոցա և եղև . նոցա քործք իւրեանց 'ի քա
 թակողութիւն Դ . և արդ ահա սպառեցաք ,
 ջնջեցաք և իսպառ նուաղեցաք և լքեալք
 եղաք 'ի Տեառնէ . և այժմ եկայք դարձցուք
 իւրաքանչիւր ոք 'ի ճանապարհաց մերոց չա
 րաց , և աղաչեսցուք զերեսս ողորմութեանն
 Աստուծոյ և հայեսցի առ մեզ ողորմութեամ
 բն իւրով բնականաւ . և նովաւ կեցցուք և
 մի մեռցուք : Եւ լուան ժողովուրդն զպատ
 ւէր եկեղեցւոյն . և դարձան առ Տէր պա
 հօք և պաղատանօք և արտատուօք և հսկ
 մամբք պիշերականօք :

Եւ ցածեաւ Տէր 'ի քարկութենէ իւր
 մէ , և արկ 'ի սիրտ ամիրային և ցաւեցոյց
 զմիտս նորա խղճիւ վասն գործոց իւրոց , և
 ետ զքաղաքն 'ի Սուլտանն և ինքն գնաց 'ի
 Խարբերդ . և դիւրացաւ . քաղաքն և առա
 տացաւ հացն , և թեթեւացաւ հարկառու

Թիւնն (1), և փառաւորեցաւ լ'ստուած շնորհակալութեամբ, և քաղցրացաւ ճաշակ ապաշխարութեանն երեւեալ արդեամբք. զի առն Կազանացելոյ և իտականի զղջանալետ և թողուլ զհայրենիս իւր և Կնալ, և միւս այն նա էր մնացեալ 'ի տանէն 'Իանչմանայ :

Ի վեց հարիւր քսան և ինն թուին շաքոյ ել Սալահատին յԿիսրոսէ երեսուն երեք հազար սպառազինեալ հեծելովք 'ի սոսկականացն և հետեւակացն (2). յիսուն երկու հազար քրաստս զինաբարձս առ աջի իւր և եկեալ 'ի Պաղեստին կալաւ Փռանք մի, և արեամբ նորա լուացաւ աղօթից (3) և աղօթեաց, և յայնմհետէ կազմեցաւ պատերազմի և աւերման աշխարհին :

Իսկ թագաւորն լ'բուսազեմի Պաղտոյնն յորժամ լուաւ զայս հաւաքեաց զզօրս իւր առ ինքն. և ահա ոսկուք էին յոյժ առ բազմութեամբ անօրինացն. և անկաւ թագաւորն 'ի վերայ երեսաց իւրոց հանդէպ արեւելից առ աջի զօրաց իւրոց. արարին և նոքա նոյնպէս. և աղաղակեցին առ Տէր սրտի մտօք և լային, և յարուցեալ կանգնեցան և

(1) Մի օրի. հակառակու. կականացն և 'ի հետեւակացնն
Թիւնն :

(2) Թ երէտ լուացաւ 'ի ժամ

(3) Հին օրի. բաց 'ի սոս. աղթիչ և աղթեցաւ :

ու խտեցին առաջի Մտուծոյ ոչ դարձուցանել զԹիկունս ՚ի Թնամեացն . այլ յօժարու թեամբ մեռանել ՚ի վերայ սուրբ եկեղեցւոյ : Եւ ապա կաղմեցան սպառազինեցան լի հաւատով . և գնացին ընդ առաջ նոցա . իբրեւ երեւեցաւ . գունգ այլաղպեացն , և էին բազումք , և ելելու յառնէին զմիմեամբք , դարձեալ իջին յերկարացն և ՚ի ծունրը խոնարհաւ արտասուեցին . և լին զքերանս իւրեանց ահաւոր անուամբն Վրիտտոսի , Մտուած զնա կարդարով և իշխան մահու և կենաց . և վառեցան ՚ի սէր նորա և նատան յերկարս իւրեանց և խոյացեալ իբրեւ զարծուիս յերամակս նապաստակաց հարին իւրաքանչիւր զնիղակ իւր ՚ի լանջս թըշտամեացն շեշտակի , և ձգեցին զնոսա :

Եւ Վրիտտոս Մտուած օրհնեալ թագաւորն մեր եհան հողմ ուժգին ընդդէմ նոցա՝ որ ընկենայր զնոսա ՚ի ձիոցն առանց ձեռին , նիղակի . և նոքա կատորէին զնոսա և ոչ զք ապրեցուցանէին . և ցրուեցան փախստականն ընդ կողմն հարաւոյ առ անապատովն . բայց սուրն ոչ դարձաւ . ՚ի նոցանէ մինչեւ ՚ի մուտս արեգականն . և ՚ի վաղիւն սկսան դարձեալ ՚ի մնացեալն և մինչև յեւթըն օրն գտանէին ՚ի նոցանէ լքեալս ՚ի առ

վոյ և սպանանէին . և առին զամենայն ծանրութիւն ոռճկացն նոցա , և զառատիտանայս նոցա կոչեցեայն զնետան և զաղեղունս և ըզնիգալս և զվրանս նոցա և զամենայն պարարտութիւնս սպասուցն , և ըյան և փարթաւմացան . և ուրախ արար Տէր զյուսացեալս իւր . և ցնծաց սուրբ եկեղեցի ՚ի համբաւս յայս աւետեաց . և աային օրհնութիւն ՚յւ առուծոյ որ եքէկ զմէջս անօրինայն , և թափեաց զսիրտս նոցա պղնձացեալս ՚ի սնտօխ յոյսն իւրեանց :

Իսկ Սարհատինն նորապարտ և նախաձօթ անկաւ ՚ի Սոր յոյժ սակաւուք . և զգեցաւ սեաւ և արգելաւ . ՚ի սենեակ , և տանջեաց զինքն խաւարաւ զբազում աւուրս : Եւ վասն այսր յաղթութեան ամիրայն որ կայր ՚ի Հերիմն , դարձաւ ՚ի թուրքաց և եղեւ ընդ ՚նտաքու հնազանդութեամբ . և երդուաւ նմա ՚րինձն թողուլ զքերդրն առ նմա . և յեաց ստեաց երդմանն , էառ ընդ ինքեան զՌորեն զիշխանն Վիւլեկեցւոց , և գնաց առնուլ զՀերիմն . և ոչ մատնեաց զնա Տէր ՚ի ձեռս նոցա , քանզի ստեաց ՚րինձն երդմանն : Եւ դարձաւ ՚ի Հարպայ հնազանդութիւնն ամիրայն որ անդ :
 Ի թուին Հայոց վեց հարիւր երեսուն

գնաց Թագաւորն Լըուսաղեմի 'ի Եորդա նան, և նստաւ 'ի տեղւոջն՝ որ կոչի անց Եակովբայ. զոր ասեն հու.ն Եակովբայ Փղառ ցիքն, և սկսաւ շինել անդ քաղաք առնալ նովաւ զ'Իամասկոս. և յաջողեցաւ զառաջինն Կործն, և շինէին և գային բնակէին անդ քրիստոնեայք :

Եւ լուաւ Սալահատինն, և երկեաւ վաւորն 'Իամասկոսի, և ժողովեալ վերստին զօրս չոգաւ եկն եմուտ 'ի քաղաքն. և զի ամիրացն Իպլաքու, որ կոչի Լրեգական քաղաք որ ասի Լիուպօլիս ապաստան լեալ յանձին զօրութիւն, ոչ հնազանդէր Սալահատինն, չոգաւ 'ի վերայ նորա. և սիրով և խոստմամբ առ զնա և զօրացաւ. և վստահացեալ յանձրն, գնաց 'ի վերայ նոր քաղաքին, զոր շէնեալէին Փռանգքն, և յարեան ընդդէմ նորա զօրքն փառաւորեալ Փռանգայն. և յաղթաւ ճաշակքն հարին զնոսա և կոտորեցին որպէս յերէկն և յեռանդն. և փախեաւ Սալահատինն, և անկաւ 'ի 'Իամասկոս. և Փռանգքն առեալ աւար բազում և գերի 'ի նոցանէն և յերկրէն, դարձան 'ի քաղաքն զոր շինէին. և դարձեալ միւսանգամ ասարստակեցին 'ի 'Իամասկոս, և առին սակաւ ինչ կարասի և գերի և կամէին գնալ. և այնդեալ զինքն Սա

լահատինն, եւ զհետ նոցա, և կարաւ 'ի նոցանէ հարիւր Փրեր, եւ քաղցրացաւ 'ի ճաշակս (1) իւր զոր ետ նմա չարութիւնն մեր և մուսայութիւն սրատուիրանին Աստուծոյ, և ժողովեալ զԱրայն անապատին չոգաւ 'ի վերայ նորաչէն քաղաքին, և ոչ եւս պիտ անդ զԹագաւորն Արուսաղեմի, այլ միայն հինգ հարիւր Փրերս, և պաշարեաց զքաղաքն և յաղթահարեաց զնա, և ընկէց հուր 'ի շինուածս նորա, և բորբոքեցաւ, և վառեցաւ բոլոր շինուածն նորակազմ: Աւարժամ տեսին Փրերքն թէ վանեցան, և տկարացան ոմանք 'ի նոցանէ, արկին զան ձինս 'ի հուրն և կէսք 'ի գետն, զի մի անկցին 'ի ձեռս նոցա: Աւ զայլ բնակիչսն կոտորեցին, և գնացին 'ի Իամասկոս:

Ի վեց հարիւր երեսուն (2) թուին մեռաւ Սանիլն Թագաւորն Յունաց վկնի երեսուն և եւթն ամի արքայութեանն իւրոյ, և Թագաւորեաց որդի նորա Աբքս տղայ երկոտասանամեայ, և իշխանք երկոտասան կարգաւորէին զԹագաւորութիւնն: Իսկ մայր նորա եղև հաւատաւոր, բայց ընդ ձեռամբ ունէր զտունս քանձուցն, և սը-

(1) Երկու օրի. 'ի ճաշս
Իւր:

(2) Մի օրի. 'ի վեց հարիւր
երեսուն և մէկ:

տեալ Մտուծոյ անկաւ ՚ի պառնկաւթիւն ,
 և ոչ պահեաց զհաւատ պարկեշտութեանն .
 և յորժամ յայտնեցան իրքն խորհեցան ըս-
 պանանել զնա օրէնք թագաւորութեանն և
 դնել զգուստր Սանկիին որ էր յաղմէ կնօջէ .
 և իմացաւ կինն և որդին իւր Մէքան , և
 հրամայեցին ըմբռնել զմետառան իշխանան .
 և փախտան յեկեղեցին , և չոգան դահիճքն
 առնուլ զնոսա , և սպանանել . և կալաւ ամ
 բոխ քաղաքին զգուռն եկեղեցւոյն զաւուրս
 եւթն , և ապա չոգաւ պատրիարգն և ա-
 զաչեաց զթագաւորն և զմայրն . և առ ՚ի
 նոցանէ երգումն . և եհան զիշխանան յե-
 կեղեցւոյն , և տարաւ յարքունիան : Աւ սը
 տեցին երգմանն . ատելէքն Տառն ոչ սպա-
 նին զնոսա բայց հանին զաչս նոցա վատթար
 քան զսպանութիւնն :

Իսկ տէրն Քենոյ և Հարսնքեօիոյ որում
 անուն էր Սորդգին փեսայ էր Սուլտանին . և
 ատեաց զկին իւր և արար իւր օգնական ըզ-
 Սալահատինն . զի կուռեսցին ընդ աներն
 իւր . և լուաւ նմա Սալահատինն , և չոգան
 ՚ի վերայ Սուլտանին : Իսց եկն ընդ առաջ
 նոցա Հատան ամիրայն . և իմաստուն բա-
 նիւք դարձոյց զնոսա . և խաղաղութիւն ե-
 զեւ ՚ի մէջ նոցա :

Եւ ամիրայն Ուռհայոյ և Խառանայ աւ պոտամբեալ 'ի Սօլսցւոյն գնաց առ Սալահատինն :

Իայց սլատրիարքն Թէոդորոս⁽¹⁾ որ առեալ էր յերաշխի զիշխանսն , որոց խաւարեցան աչքն , եւ 'ի քաղսքէն և գնաց . եւ թն ամիս պատարագ ոչ մատեալ 'ի Կոստանդնուպօ լիս , և մեռեալ ոչ թաղեցաւ . զի անմտութեամբ անէծ զանպարտսն , և ոչ զթագաւորն և զպոռնիկ մայրն իւր զերդմնազանցան :

Եւ Սալահատինն չոգաւ 'ի վերայ Աթայ և առ զնա և ետ 'ի Նորրդինն . զի խոստացեալ էր նմա ⁽²⁾ :

Եւ Սեփետինն դարձեալ զորս ժողովեալ եկն 'ի վերայ Սալահատինն , և ոչ իշխեաց պատերազմել ընդ նմա :

Ի Թուին Հայոց վեց հարիւր երեսուն երեք մեռաւ Սեփետինն և Մելիք Սալահան . և առ զիշխանութիւնն Աղատինն միւս եղբայր Սեփետինն ⁽³⁾ :

(1) Երկու օրի Թէոդոս :

(2) Այս պարբերութիւն գտանի 'ի միւս՝ օրինակի և եթ :

(3) Հնագոյն օրի 'ի Թուին Ասորոց հազար չորս հարիւր իննսուն երեք , և վեց հա-

րիւր քսան , մեռաւ Մելիք Սալահան աէրն Հալապոսեռաւ . և Սեփատինն տէրն Մօսլա . և առաւ Հալպ և Մօսլաղ գին Սեփատինն . և Ազադիւնն ետ զՀալպ եղբօր իւրօմ և հառ 'ի նմանէ զՍնձարն :

Ի Թուին Հայոց վեց հարիւր երեսուն և չորս անօրէննն (Ղըրոնիկոս սպանողն պարոն Ստեփանեայ, որ փախեալ յ՝ քբայ և առ ընկէց (1) զհարազատն իւր, և շրջեցաւ չարութեամբ ՚ի տեղիս տեղիս, այժմ՝ եկն և եմուռ իարէուլթեամբ ՚ի կոստանդնուպոլիս որպէս թէ ցաւակցարար եկեալ է ՚ի խնամակարութիւն տղայ Թագաւորին . և աւուրս ինչ ընտանեցեալ տան Թագաւորին, ապա յայտնեաց զչարութիւնս իւր՝ խեղդեաց զ՝ լէքան և զմայրն նորա ՚ի ծովին . և ինքն նստալ յաթոռն և սպան հազար այր յիշխանաց տաւրն Յունաց . և չորեքտասան հազար գիւղ եւ վանորայք աւերեաց յիշխանութենէն Յունաց . եւ առ զկին ՝ լէքսին իւր ՚ի կընութիւն չարածերն այն որդին ՝ Նելիարայ . և հալածեաց զՓռանգն . զորս եպիս ՚ի բաղաքին և ՚ի գաւառսն . և կամեցաւ սպանանել զՓիսիկ իշխանն որ էր յազգէ Թագաւորութեանն . և առ աքեաց կոչեաց զնա, և ոչ կամեցաւ գնալ . զի գիտէր զկամս նորա . և սպառնացաւ կոչնականին եթէ ոչ ածցէ զնա բռնութեամբ, փոխանակ նորա ինքն մեռցի

Միւս այլ օրի . Մեռան Սէյ-
Ֆառին և Մելէք Սալէհն .
և ետա զիշխանութիւնն միւս

եղբայրն Սէյֆաթինն . Բէրե-
Սէյֆաթին :

(1) Մի օրի . առեւանդեաց

և յորժամ չոգաւ նուիրակն ածել զնա, 'ի հարկէ եհան Փիսիկն զսուրն և եհար զնա. և ինքն գնայր յեկեղեցին, և սուրն արիւնոտ 'ի ձեռին իւրում. և ասէ լուարուք ազգք և հասակք ամենայն, զի Մեղրոնիկոս ջնջել կամի զբոլոր ազգս Եռնաց. և շարժեցաւ քաղաքն ամենայն. և հաւաքեցան յեկեղեցին. զի ո՛վ էր որ ոչ էր սրտառեալ 'ի պղծոյ անտի. և ասացին իշխանք Թագաւորութեանն որ մնացեալ էին ցպատրիարզն. զճ վաղվա ղակի զՓիսիկդ Թագաւոր 'ի վերայ մեր, և արար այնպէս. և լուաւ Մեղրոնիկոս և ժշտեալ 'ի նաւ փոխեաւ. և ելին զհետ նորա և հասին նմա, և դարձուցին. և 'ի բերեըն կտրատէին զնա պատառս պատառս և ընկենուին 'ի ծոփն (1). և զմնացեալն բերեալ 'ի քաղաքն այրեցին զնա հրով:

Իսկ Սալահատինն տիրեցեալ Արժագե տաց չոգաւ ամենայն ամիրայօքն, և նստաւ 'ի վերայ Քարաքոյ և Շաւպարոյ. և եկեալ Փռանգացն մարտեան ընդ նոսա և յաղթեցին օգնութեամբն Աստուծոյ և հալածեցին 'ի բաց. և ամրացուցին զքաղաքսն և զբերդսն ծովեզերեայս:

Ի այց եղել պատահար ինչ 'ի վերայ Թաւ

(1) Մի օրի. ասին 'ի ծոփն:

գաւորին լըրուսաղեմի, և անկաւ յախտ գուղութեան և բժիշկք ոչ կարացին օգնել նրմա. և կացոյց զքոյր որդին իւր թապաւոր, որ էր անուամբն իւրով, յյժ տղայ :

Իսկ Սալահատինն չոգաւ էառ զՍճբին. և գնաց ՚ի վերայ Սօւլայ. և ոչ կարաց առնուլ բայց յառաւել նեղութենէ սրաշարմա նրն խոստացան նմա հնազանդութիւն, տալ զօրս նմա ՚ի ծառայութիւն. և սուեսղ ՚ի նոցանէ երդումն գնաց ՚ի Սուփարղինն և առ զնս դարձաւ ՚ի Վամասկոս : Եւ ՚ի նոյն ամի մեռան Նորրոինն, և և Խուդբդինն տեարքն Վթայ և Սերտնայ. որք էին ազգականք միմեանց յըթուխեաց անտի, և ևերիչք եկեղեցւոյ և ատեցողք քրիստոնէից, և թշնամիք ճշմարտութեան : Եւ յետ նոցա էառ զՍերտինն Հուսամադինն որդի Խուդբդինն. և Սլմրդինն տէրն Սալուայ էառ զԽարբերդ. և ՚ի նոյն ամի մեռաւ Վմիք Սիրանն տէրն Խլաթայ Շահի արմէնն : Եւ առ զտեղի նորա Սակդեմուր ծառայն իւր : Եւ ՚ի սոյն ժամանակս Իրինծն Նտաքայ աբար գործ սիրոյ ընդ Սալահատինն և որսացաւ զՍորէն տէր Կիւլիկիոյ կալաւ զնա. և եդ ՚ի բանտի, և եմուտ յերկիրն նորա. և յամեաց անդ զեղանակս ամրան, և ոչ կա

բաց վնասել երկրին զի | Եւոն եղբայրն Սու
բենայ իմաստնապէս կռուէր ընդդէմ նորաւ
իննամարկէր աշխարհին 'ի շնութիւն և 'ի
դիւրութիւն. և ել ամօթով յերկրէն | Բրինձն:

Ի այց վասն սիրոյ եղբօրն | և ոն ետ զՆոս
նա և զԹիլն և եհան զՍորէն 'ի բանտէն. որ և
յետ այնորիկ առին զիւրեանցն որպէս և էրն:

Ի վեց հարիւր երեսուն և վեց թուին
պատերազմեցան ընդ միմեանց Սադացիքն
որք են Սարք. և թուրքն որք են թարգա
մեանք, և յերկարեաց մարտն զամս ութ. և
այս էր պատճառն: Եղբ թուրքաց որ բա
ցօթեայ շրջին խորանօք շատացեալք ընդ
դէմ խորշակի և ցրոոյ, զձմեռնային եղանա
կրն երթային 'ի կողմն հարաւոյ սակս կակ
զութեան օդոյն և ցամաքութեան երկրին.
և զամառնայինն երթային առ հիւսիսիւ յա
ղագս առատութեան ջրոյ և զովութեան
խորշակ օդոյն. և յերթեւեկութիւնս յայս
կցորդ լինէին Սարքդ որք անկեալ յարքա
յութենէն իւրեանց պանդխտանան ուր և
դիպի. և զաղքատութիւն իւրեանց դպր
մանեն ծածկապէս շորթելով զայլոցն: Ըստ
որում առաւել քան զայլոց, մեղանչէին
թուրքաց, գողութեամբ շորթելով զանա
սունս նոցա:

Եւ յասացեալ թուիս գտան երկերիւք Քուրդ դարանեալ յերկիրն Շպղթանայ յանցս թուրքին սպասելով 'ի գողանալ զնոցայսն . և կալեալ զնոսա սպանին . և վասն սցարիկ ժողովեցաւ Քուրդն տանն հազար , և թուրքքն կրկին քան զնոսա , և կռուեցան 'ի Շպղթան , և վանեցաւ Քուրդն և իսպառ կոտորեցան 'ի թուրքէն :

Եւ լուան զայս ազգն Սարայ որ բնակեալ էին 'ի լիրինս Ղզերոյ , և յերկիրն Տիւրեւանդայ . և ձայն տուեալ միմեանց ժողովեցան երեսուն հազարք եկին 'ի Սճբին և գրգռեցին զթուրքն . և նոցա նայնպէս հաւաքեալ բազմաձեռնութեամբ գնացեալ ընդդէմ նոցա կռուեցան 'ի մէջ Տարայոյ ⁽¹⁾ և 'ի մէջ Սճբնայ ⁽²⁾ և զօրացաւ թուրքն և պարտեցաւ Քուրդն իւրեւ զառաջինն . և իսպառ կորեան քանզի սատակեցին զերեսուն հազար արսն : Եւ փութացան 'ի բռնակետոյս նոցա և : 'ի բնակութիւնս . և առին զկանայս և զտղայս և զկարասիս նոցա , և դարձան 'ի հանգրուանս իւրեանց . եւ հատաւ ազգն Քրդայ 'ի մեծէ մինչեւ 'ի փոքունս յերկրէն Սիջապետաց . մինչեւ անցին ամբ ոչ սակաւք և մոռացօնքն եղեն ի

(1) Մի օրի . 'ի միջատարայ : (2) Երկու օրի . Բճբին :

րացն . քանզի մնացեալքն 'ի նոցանէ յոյժ
 ասկաւք գնացին մոին յերկիրն Վիւրիկեց-
 ւոց ինդրելով 'ի նոցանէ ողորմութիւն : Իսայ
 զինի պատերազմին անցելոյ գտին 'ի տունս
 քրիստոնէից թաքուցեալ 'ի Վրդացն վասն
 խղճալոյ նոցա . զայրացան թուրքքն 'ի վերայ
 հաւատացելոցն և առին զ'յապ թիւն և ըզ-
 թլլամնէ⁽¹⁾, և սկսան կոտորել և վաճառել ըզ-
 քրիստոնեայնն, և աղաղակեցին առ աւագանն
 և շարժեցան 'ի բարկութիւն ընդդէմ շրջա-
 կայ թուրքմանին, և առին տուգանս և իւ-
 րաքանչիւր որ յամիրայիցն այնուհետեւ խը-
 նամարկէին ընդ ձեռամբ անկեալ քրիստո-
 նեայս :

ԳԼՈՒԽ ԻԱ.

Յաղագս Սալահատինն և մն ծին Լեւոնի

Ի վեց հարիւր երեսուն և ութ թուին
 Հայոց զօրացաւ Սալահատինն 'ի յաճախու-
 թենէ մեղաց մերոց և ժողովեաց զամենայն
 հնազանդեալն իւր, զԳիսպտացիս և զներ-
 քին Վրդացիս, և զՊտոյիս զ'թուրացիս և

(1) Երկու օրի . թլլմնէ :

զ) իջադետս, և եղև բանակ մեծ և ահա գին. և արար պատրաստութիւն զինուց և մեքենայից որոց ոչ էր թիւ. և խաղաց գընաց ամենայն բազմութեամբ | եգէօնին իւրոյ 'ի վերայ թագաւորին Նրուսաղեմի, առնուլ զքէն վրիժուց կորանաց իւրոց զորս կըրեաց 'ի նոցանէ յառաջինն յերանելն իւրում Ագգիպոսէ երեսուն երկու հազար սպառազինօքն՝ զորս կորոյսն և տկարացաւ. եւ գանձեաց 'ի սրտի իւրում զթոյնս տրամութեան մինչև եգիպտոս թափելոյ շնոսա : Եւ զօրն որում ցանկայր նա, եկն եբեր բսպանօղն մեր հին չարութիւնն զոր սերմանեաց որոմնացան մշակն :

Արդ՝ գնաց երկրորդն Յերոբոամ⁽¹⁾ սաւտանն Սողոմոնին մերոյ Սալահատինն և եհար զբանակն իւր մօտ 'ի Տաբարիա⁽²⁾. և գնաց թագաւորն Նրուսաղեմի 'ի վերայ նորա. և յիշատակեցան մեղքն քրիստոնէից առաջի Տեառն. և քննեցան 'ի բաննն արդար իրաւանցն Աստուծոյ և կշռեցաւ 'ի կշիռս⁽³⁾, և դտաւ պակասեալ. բանզի կոմնն⁽⁴⁾ Տրուպօլեաց եղեալ յառաջագոյն բանա ընդ ա

(1) Երկու օրի Ռոբոամ : կռիւս :

(2) Տեբելա :

(3) Մի օրի. Տաբարիա :

(4) Մի օրի. կռուեցան 'ի կոմնն :

նորէնսն . և ծարաւեցոյց զգորսն և տկարաւ
ցոյց , և մատնեաց թշնամեացն . և խնքն գը
նաց անցաւ 'ի կողմ օտարացն . և զօրացան
ատելիքն 'ի վերայ անդամեցն 'Քրիստոսի . և
արկին զնոսա 'ի սուրս իւրեանց սնողսրմն :

Մհ ահագին ժամուն և նսեմացեալ պա
հուն և կորստեան աւուրն մերում, յորում
հօտն դրօշմաւոր և գառինքն երկնաւոր՝ գու
զանաց մատնեցան ընդ երեսս դիակոյտ դաշ
տին . քանզի ծարաւեալ երիւարքն խնդրէին
ջուր գիմելով 'ի ծովն . և թուլացուցանէին
զբազուկս արիական քաջացն . և գայլքն
գիշակերք ծարաւեալք արեան պարարտ զը
ւարակացն խնդրէին զնոսա եռանդնոտ՝ և
որեալ ժանիւքն 'ի համառօտ ժամու զաս
տեղադեղ բանակն ցուցանէին իբրեւ զկոյտս
գերբուկ քարանց , և զգրախտն աստուածա
տունկ իբրեւ զմայրիս կոտորեալս 'ի փայտա
հարաց . և արդարեւ սաստկացաւ կսծ յի
րուսաղէմ, այսինքն յամենայն եկեղեցիս իբ
րեւ զկսծ նունենեաց կոտորելոյ 'ի դաշտի (1) :

(1) 'ի կարան զթագաւորն մատաղ , և զվա
ւեալ գունդ . Քրիտացն գովելեաց . և սպան
'ի նոցանէ կատաղին (2) ամբրի անձինս երեք
հարիւր և զ'րփնծն 'նտաքայ , և լուացաւ ա

(4) Մի օրի . իբրեւ զկսծ Ղազնեաց հարեալ 'ի կարկոտ :

րեամբ նոցա և ետ փառս Սահմերի և ազօթեաց . և առ զՏուգորիայ և կտորեաց զնոսա : Եւ չորսաւ 'ի յ' . ք. քսյ և առ զնա : եւս և ի շխանքն որ կային անդ . փախեան նաւու 'ի Սուր : Իսկ կետորիա և Նազարէթ և Ղաթին թողին զտեղիս իւրեանց և փախեան . և դիւրաւ տիրեաց 'ի վերայ նոցա որպէս և կանէրն : Եւ ո՛ է կարող ողբալ զնախատինան զոտնհարու թիւնն զոր առնէր նա մեզ . բզպէս պէս կատականսն և զթուքսն . և զմնա ցորդս կրիցն Քրիստոսի , քանզի ոչ գրեմք մի ըստ միջէ (1) զորպիսու թիւն անցիցն , զոր ինչ գործեցին և զոր ինչ խօսեցան . զորս բերին յինքեանս յողով մատենաբարս շեզուաց ազգաց . այլ մեզ թեւաբեկութեան է ցանկալի . և մանաւանդ անողջանալի աղետիցն մերոց հանդամանք սրոշեաց զպլեացն դատարտ ազգաց (2) սրուաց և իբաց հասակաց և արժանու որութեանց : Սոսն զի յետ պարսիկ գնաց 'ի յ' սիրտլան , և զի մի աշխատ լիցի վասն ամբու թեան անդուցն , և սակաւ մի հանդիպէ 'ի սպանութենէ հօտից հաւատարմեաց , իրօնցաւ կակզութեամբ , և երգուաւ թողուլ զթագաւորն . նոցա ազատ

(1) Այլ օրինակ ունի , ոչ գրեմք ըստ մատենն :

(2) Երեք օրն . որոշեաց դատարտ ըստ ազգաց :

ուր և կամեացի երթալ հանդերձ նորօք . և ետուն գքաղաքն 'ի ձեռս նորա . և առեալ զթագաւորն Արուսաղեմի գնացին 'ի Տիւրոս որ է Սուր անառիկ քաղաք եթէ տէր պահեացէ . և թէ ոչ 'ի նանիր տքնին շինուլքն և ընդունայն զգուշանան պահապանքն :

Այլ Սալահատինն մխեալ յաղթութեամբքն իբրեւ զսողովատ ել խնդութեամբ 'ի սուրբն Արուտաղէմ, և աւուրս ինչ պաշտրեաց զնա՝ և զի ոչ գոյր նոցա սւտոք ակն կալութիւն, կամեցան տալ զքաղաքն և մատնել զանձինս անյագ որոյն հեթանոսաց :

Իայց նա անդանօր եցոյց զանձն մեծախորհուրդ, և կորեաց նոցա գինս տասն դահեկանս ըստ գլուխս տալ և գնալ 'ի խաղաղութիւն, և արարին այնպէս . և ելանէին կականեալք յարտասուացի իբրեւ զգառինս 'ի մօրէ զատչէին բառաչելով յաստուածընկալ քաղաքէն՝ շարժելով յարտասուս մեզէն սրախ անգամ . որ մնացին 'ի տեղին էին քսան հազար սրբ և կանայք . և ազատեաց 'ի նոցանէ չորս հազար ⁽¹⁾ անձինս ծերրա և պառաւունս . և եւթն հազար տղայս արու և էգ բաշխեաց զօրաց իւրոց . և հինգ հազար երխտասարդս առաքեաց Ագգիպոս

(1) Մի օրի . երեք հազար :

յաղիւօագործութիւնն 'ի շինութիւնն պարրուպաց և սպարանից . ազատածին որդիքն Ալեոյնի դարձան 'ի գործս հնոյն Խորայելի 'ի մերոյն Փարաւոնէ . զոր ետ մեզ չարչարիչ անմարմինն Փարաւոն . և հինգ հազարս եւթող անդէն յԱրուսաղէմ շինել զպարիսպն յամրութիւնն , իւրում անձինն սեպհականեալ զնա : Իսկ զտաճարն լուացին արեամբ քրիստոնէիցն զոր անդէն սպանին . և դարձեալ լուացին ջրով , և ապա վարդի ջրով . և աղօթեցին 'ի նմա և ստացան ինքեանց . և ետ Սալահատինն գիր սահմանի , զի մի մըտցէ 'ի նա քրիստոնէոյ . և որ մտանէ , մահու պարտական լինիցի կամ հաւատոյն . և զտաճար սուրբ Յարութեանն արար ընդ հարկաւ զի որք գան 'ի նմա աղօթականք , տալեն դահեկան մի կարմիր ըստ գլուխ մարդոյ :

Եւ յետ այնորիկ գնաց Սալահատինն 'ի վերայ Տիւրոսի ամենայն պատրաստութեամբ . և քանզի եկեալ էր անդ կոմս մի՝ և մտեալ 'ի քաղաքն նախ քան զպաշարելն զնա , սյրքաջ և հանճարաշատ , 'ի ձեռն նորս ապրեցոյց տէր զՊուր 'ի պաշարմանէն , և ոչ ինչ կարաց նմա մեղանչել : Եւ ել անտի Սալահատինն և դնաց 'ի Ալիոն , և առ զնա դիւրաւ : Եւ գնաց անտի և մարտեալ ընդ

Պերուլթ, և ընդ Ղեպելն և ընդ Լիփինն (1) .
և զկնի սահաւուց մատնեցան ՚ի ձեռս նորա .
և տիրեաց ՚ի վերայ նոցա :

Իսկ ՚ի թուին վեց հարիւր քառասուն՝
գնաց Սալահատինն ՚ի Քարաք և ՚ի Շուպաք .
և նստաւ ՚ի վերայ նոցա . և շատ աշխաւ
տեալ զզօրս իւր յաղթահարեաց զնոսա , և
առեալ կոտորեաց զնոսա և գերեաց և յաւարի
եհար . և գտաւ ՚ի Քարաք (2) այր մի
լցեալ արծաթով որ հալ մի էր պակաս առ ՚ի
զտել և սրբել զնա ամենեւին . և ոչ կարաւ
ցին առնուլ ՚ի պէտս . և ոչ գտաւ արուեստաւ
որ որ կարէր իմանալ ինչ ՚ի նմա . և թողին
զնա նոյնպէս և գնացին :

(3) Կնի այնորիկ գնաց Սալահատին յերկիր
ընն Սահունին և պաշարեաց զլատիկն , և առ
զնա . և մարտուցեալ ընդ Ղեպելէ քակեաց
զնա . և թողեալ զնոսա չոգաւ ՚ի Պալըաս և
հնազանդեաց զնա . և ՚ի վեր մատուցեալ
կռուեցաւ ընդ պարսպակն (5) , և փրոյց զնա :

Եւ դարձաւ ՚ի Իամասկոս . և զսհեաց
Սուկանին իւրոյ . և արար խնդուլթիւն տաւ
նրն Սալիմանայ , և խնդացոյց զզօրս իւր

(1) Մի օրի . Տփնին :

(3) Մի օրի . դարպասակն :

(2) Մի օրի . և գտաւ ՚ի Մի օրի . Պարսիակն :
քարաք մի քեալ :

պարզեւօք և առատ ռոճկօք . և արար սուգ սիրելեացն Վրիստոսի :

Յառուրսն յայնսիկ Հասան զօրագլուխըն իլիճ ասլանայ դառնացոյց զնա ընդդէմ որդւոյն իւրում, և ատէր զնա . իսկ նորա զբազումս յանգուցեալ յինքն՝ արար մեծ հանդէս զօրաց պատերազմել ընդ հօրն . հաւարեցաւ (1) և հայրն նոյնպէս ընդդէմ որդւոյն : Իսկ նախ քան զգիպելն նոցա Սահրամ շահն տէրն Սրզնկային, որ էր փեսայ նոցա անկեալ ՚ի մէջ նոցա նուաճեաց ՚ի խաղաղութիւն սիրոյ . և հաշտեցան : Վանգի ամաչեցին ՚ի ծերութենէ Սուլտանին զօրքն որ ընդ որդւոյն միաբանեալ էին, և առ ժամայն խաղաղութիւն իօսեցաւ ընդ ամենեսեան Սուլտանն : Իայց զկնի այնորիկ սպանապատամբացն չորս հազար անձինս . և զՀասան զօրագլուխն սպանին հրամանաւ որդւոյն . և մի յորդւոցն Սուլտանին որում առնուն էր Սրզդին իայատ շահ (2) էառ զՍիւտենի ՚ի ժառանգութիւն իւր :

Ի վեց հարիւր քառասուն և մի թուին Հայոց շարժեցաւ տունն Փռանպաց խառնիճաղանչ բաղմութիւն առանց թագաւորի . սակայն բորբոքեալ սրտիւ յաղէուս քը

(1) Մի օրի . հաւարեցան : (2) Մի օրի . իսկար շահ :

րիառանկից և ՚ի սէրն Արուսազնմի յօժարու-
թեամբ դիմեալք եկին ընդ ծով. և ելին մի-
այն (1) ՚քայոյ ՚ի դուրս. և զԱբքայ ամբացու-
ցեալ էր Ասլահատինն և կացուցեալ ՚ի նմա
հարիւր հազար այր պատերազմող, և մար-
տնչէին ընդ միմեանս. և Ասլահատինն ոչ
վստահանայր օգնել քաղաքին. և հանդար-
տեցին Փռանպքն և շինեցին տունս բազու-
միս, և եկեղեցիս և ջրաղացս (2) որպէս ասին
չորս հազար շինեցին. և ելել ՚ի յամենչնու-
ցա անդ, ել թագաւորն Ալամանաց (3) և գը-
նաց ՚ի Կոստանդնուպօլիս. և ժամանակ մի
կուսեցաւ ընդ նոսա. և զի յերկարէր գործն
արար ընդ նոսա սէր և անց յայս կոյս (4) ծա-
վուն. և որպէս է նենդութիւն Եռնոց ա-
ռաջնորդեցին նոցա ընդ անջուր և ընդ ա-
ռադարս քարաժայռաց և անկոխ. և պա-
կատէր ՚ի նոցանէ օր ըստ օրէ : Այլ և Թուրք-
մանն վնասէր նոցա յայտնի և ՚ի ծածուկ :
Իսոց հասեալք յՎիոնիոն քաղաք զբազումս
կոտորեցին ՚ի Թուրքացն. և իմացեալ Սուլ-
տանին արար ընդունելու թիւն նոցա և ետ

(1) Երէք օրի. ՚ի միայն. յայանէն :

(2) Երկու օրի. ջրաղացս
և ջրաղացս. այսինքն անդի
էր ընդ և նման յենդանի գոր.

(3) Երէք օրի. Ալամաց :

(4) Չորք օրի. յայնկոյս :

Ճանապարհ և առաջնորդս , և բերին զնոսա
 'ի Սելեւկիայ . և մինչ հանգչէին նորա անդ .
 և թագաւորն կամեցաւ լռգանալ 'ի գետն ,
 յանկարծակի յազդմանէ շարին 'ի նոյն մնա
 ցորդաց մեղացն մերոց ընկլմեցաւ և հեղ
 ձաւ (1) 'ի ջուրն . և կորեաւ անդէն : | Է գը
 տեալ զմարմինն և տարեալ յԱնապ թագե
 ցին անդէն ըստ արժանւոյն ողբալով զնա (2) :
 Իսկ զորքն առանց գլխոյ մնացեալ տարակու
 սեցան անդէն :

| Է Եւսն իշխանն կիւլիկիոյ եզրայրն
 Սորենայ որդին Ստեփանեայ արար բազում
 մարդասիրութիւն բաժանելով զզօրան յեր
 կիրն . և զաւելի մասն առեալ 'ի առէն իւր
 կերակրեաց և խնամեաց զնոսա զձմեռնային
 եղանակն , մինչեւ եկին նոցա առաջնորդք եր
 կու . և գնացին յԱբբայ , և առին զբաղա
 քրն և կատորեցին զԹուրքն որ անդ . գլղով
 մասն պահեցին կենդանի զի գնեսցին նորք
 զգերլոսն որ 'ի Իամասկոս յազգէն Փռանգաց .
 | Է յորժամ ոչ կամեցան փոխել զնոսա . կու
 տորեցին 'ի նոցանէ քսան և հինգ հազար
 անձինս 'ի վերայ մլմեանց . և կանգնեալ 'ի

(1) Չորք օրի . հերձաւ : ժան լեալ . որ Սելեւոս ասել իւ

(2) Աստ իայ ե իգոս . մանու . միջ իկ իտն Միկայել ևեր Սել
 ւանգ զանձինս , որ շեժ ար . իայ Սալմանն . և զնոյն ողբաց :

վերայ դիականցն արարին աղօթս 'ի փառս
անուանն Քրիստոսի . որպէս արար Սալահա
տինն 'ի վերայ բրիտանէիցն . և շինեցին վե-
րտին զԼ'բ.բայ և բնակեցան 'ի նմա : և զորդի
քեռ Նկիթեռ (1) թագաւորին եդին կամս
Լ'բ.բայոյ . և քանզի եհաս համբաւ ինչ արա-
մադին յերկրէն իւրեանց , արարին խազա-
ղութիւն ընդ Սալահատինն . և գնացին յաչ
խարհն իւրեանց :

Իսկ 'ի թուին վեց հարիւր քառասուն
երկու՝ մեռաւ Խլիճ ասլանն 'ի Կօնն , և ան-
դէն թաղեցաւ թագաւորեալամն երեսուն
և ութ . և մնաց թագաւորութիւն նորա եր-
կոտասան որդւոց նորա :

Եւ զկնի ամի միոյ մեռաւ Սալահատինն
'ի Դամասկոս , և եթող քսան երեք որդիս .
զաւագն կացոյց 'ի Դամասկոս , և զերկրորդն
'ի Սոր , զերրորդն 'ի Հարապ , և կարգեաց
զնոսա Սուլտանս . և այլոցն տուեալ տուրս
կացոյց ընդ ձեռամբ նոցա : Եւ և զգրայր մի
էր նոցա Յետլ սնոււն . կոչեաց զնա Սեղք .
և ետ նմա զԼուհայ գիառան , զԿերտին ,
զՍուփարդինն , զԿամուսաս , զԽլճապար ,
զՔարաք և զՇոպար , որ և յետոյ առ զԿլճ-
բին և զԿաղայ :

(1) Երէք օրի . Եւ զորդի քեռանկի թագաւորին :

Եւ տէրն Մօսլայ արար ժիաբանութիւն ընդ եղբարս իւր ընդ տէրն Նղիւրայ և ընդ տէրն Շնձարայ . և եկն նորօք աւնու լ զխառան , և կալաւ զնա ցաւ (4) 'ի Ճանապարհին և գարձաւ անդրէն 'ի Մօսլ . և գնացին եղբարքն 'ի տեղիս իւրեանց : Յորժամ գնացին նորա մեռաւ Նղիւրինն . և աւ զտեղի նորա Նորլտինն սրդի իւր :

Եւ 'ի նոյն ամի մեծն Սեւոն իշխանն Հայոց կալաւ զՆրինձն Ննտաբայ , և արկ զնա 'ի չարչարանս , փոխարինեալ նմա զյանցանս նորա՝ զոր արար Ռոբէնայ եղբօր իւրում . և եկեալ կոմսն Ննտաբոյ թափեաց զնա աղաչեօք 'ի ձեռաց նորա , զի այր խաղաղաբար էր նա և բարեսէր , որում անունն էր Հեռի : Իսկ արիագոյնն Սեւոն տիրեաց եւ թանասուն և երկու բերդից . և ել անուն նորա ընդ ամենայն երկիր . և փութացան շտակել զնա տունն Յունաց և տունն Փրճանագաց . ըստ որում առ արեցին նմա թագյերկաբանչիւր կողմանց , 'ի պարծանս ինքեանց առնելով զնա . և էր այնուհետեւ թագաւոր Ճոխ և անուանի և ահարկու 'ի վերաց օտար ազգացն որ շուրջ էին զնովաւ և գողային 'ի նմանէ . վասն որոյ ապաւինեցան

(4) Երեք օրի . լանին զցաւն :

ի նա որդիքն խլինճ աղանայ . քանզի տկարա-
ցան ՚ի բաժանել իշխանութեան իւրեանց
ի բազում մասունս . քանզի ոմն թագաւու-
րեաց ՚ի Լօնն որ կրօսերն էր , և ոմն յԱլ-
լասթայն , և ոմն ՚ի Նէսկեսարն . և այլք զայլ
մասունս աշխարհին առին , և էր հակառու-
կութիւն ՚ի մէջ նոցա . մանաւանդ յուսա-
ցաւ ՚ի նա Սեղիքն որ ունէր զվերջին աշ-
խարհն (1) , և նստէր յԱլլասթայն . և նա ել
ի դուրս և յաւել ՚ի բաժինն նորա բերդս
և գաւառս :

Իսկ թագաւորն Սորայ Սեղիք Մղիզն ե-
կրն ՚ի վերայ եղբօր իւրոյ ՚ի Իամասկոս : Եւ
լուեալ զայն Սեղիք Յետն հօրեղբայրն նոցա
գնաց առ նոսա առնել խաղաղութիւն ՚ի
մէջ եղբայրցն , և արար նեգութիւն մեծ .
քանզի արբայց դեղ մահու թագաւորին Սրս-
րայ . որ և ընդ հասանելն ՚ի Սոր՝ մեռաւ , և
առ յինքն զԱրիպոս և տիրեաց նմա : Այն-
պէս խաբեաց և զՍեղիք Սալեհն . և տաց
գնա յերկիրն իմ ՚ի Սամուսաւ և կաց ՚ի խա-
ղաղութեան և ՚ի հանդարտութեան , և քեզ
լիցի Սուհայ և Սառան և Սաղայ . և ես
նստեալ ՚ի Իամասկոս կացից ընդդէմ Փռան
դին , և ամենայն թշնամեաց մերոց . և հա-

(1) Մի օրի . զվերին աշխարհն .

ւանեցաւ և կամեցաւ առնուլ զգանձս հօր
 իւրոյ և գնալ և ասէ ցնտ միթէ ոչ վստահանաս
 յիս, քանզի և իմն ո՛ւմ է, եթէ սչքո. արի և
 գնա և ես բառնամ զամենայն և առաքեմ
 զկնի քո. և հաւատաց նմա. և յարեաւ գնաց
 և զառաջինն չոգաւ նա յԻսաղայ, որ մանաւ
 լանդ պատրեաց ⁽¹⁾ զնա : Ի այց նոցա գիտե-
 լով զկամս (Յետլին՝ ոչ ընկալան զնա ՚ի ներքս,
 և ոչ պատուեցին զնա. դարձաւ անտի և
 եկն յԻւսահայ. և ոչ նոքա ընկալան զայրն պար-
 զամիտ. զի և ոչ ՚ի նոցանէն էր ծածկեալ խո-
 բամանկու թիւն հօրեղբօր նորա. դարձաւ
 յայնմանէ զայրացմամբ և չոգաւ ՚ի Սամու-
 սատ, և զայն ետուն ՚ի ձեռս նորա. և նստաւ
 անդ. այլոցն եւս ակն ունելով յետ այնորիկ
 Իսկ Սեղեք (Յետլն շրջեալ և տեսեալ
 զտունս գանձուց Սալահատնին, և զարմա-
 ցեալ ընդ յառաւելութիւնն և ընդ պա-
 տուականութիւնն զոր ոչն կարծէր ադահեաց
 ՚ի յիւսն, և ոչ կամեցաւ տալ ՚ի նմանէ եղ-
 բօրորդւոյն իւրոյ. այլ և արար զնա ծաղբ.
 քանզի եգիտ նա տուն լցեալ մատուտակով
 զոր կոչեն ըստ աշխարհաց Սարուխս կուտեալ
 ՚ի պէտս ինչ, զայն եբարձ քան բեռն և կրն
 քեաց մատանեաւ, և առաքեաց առ նա : Իսկ

(1) Երէք օրի. պատրասեաց :

նորա տեսեալ զնախատինս իւր, ասաշաւէր այնուհետեւ զանմտութիւն իւր. քանզի չէր ձեռնահասօ օգնել խելաց իւրոց և կամ փոխարինել նենգչին, որ ընկէց զնա 'ի բարձրութենէ 'ի խոնարհ. վասն որոյ ոչ ետ նմա պատասանի, այլ եթող կարող դատողին (1) լսուածոց և վերջին օգնականին :

Իսկ պսակաւորն Հայոց | եւսն բարւոք կարգաւորեալ զաշխարհն իւր լայն իմաստութեամբ և կարող ձեռօք ընդդիմանայր արտաքին թշնամեացն. եւ խաղաղացաւ 'ի կեանս իւր շինելով բազում վանորայս և զառաջագոյն շինեալսն ընդարձակելով առատառէս տալով զպէտս նոցա. այլ և արձանագրով սեպհականէր նոցա գիւղս և ագարակս այգիս և անդաստանս, և դրեթէ ետ նոցա զպարարտութիւն երկրին իւրոյ, և առատացոյց զուճիկս նոցա պատրաստագոյնս 'ի ծովէ և 'ի յամաքէ. և ոչ միայն զհամազգի վանորայսն այնպէս փարթամացուցանէր, այլ և զայլալեզու բրիստանէից, զլսորոց և զվրուանգաց, այլ և զՆունացն և զլրաց ոչ պահելով նոցա սխա զբարարին նոքա ընդ նմա և ընդ ազգն նորա արեւոյս. այլ և ընդ ա-

(1) Մի օրի. դատասանին :

մենայն ուղղադաւանն առ հեռաւորս և առ մերձաւորս :

Իսկ նա բարեգութ լեալ առ ամենեւեան բարի առնէր եկեղեցականաց և աշխարհականաց . և էին եկեղեցիք նոցա պայծառք և անկարօտք յանապատս և ՚ի քաղաքս տահմանեալ մտիւք որ են մինչեւ ցայսօր ժամանակի . և այսպէս բազում դրուատիւք կեցեալ առ ամենայն ազգս , հանդեաւ ՚ի Վրիստոս . թողլով դուստր մի ժառանգ թագաւորութեան իւրոյ . զոր տուեալ յամուսնու թիւն որդւոյ Ինծին (Նոիոքայ , որում անուն էր Փիլիպ , և եդին զնա թագաւոր գրաւեալ զնա երդմամբ զի պահեսցէ զդաւանութիւն և զօրէնս Հայոց , որ և կեցեալ ամս երկու խաբեալ լինէր ՚ի հօրէն իւրմէ , և ընդ ա կամբ հայէր յաւտգ իշխանան Հայոց , և խորհէր բառնալ զնոսս . զոր իմացեալ նոցա ըմբռնեցին և եդին յարգելոնս ժամանակս ինչ , և անդէն վճարէր ՚ի կենաց :

Եւ ընտրեցին զորդի Կոստանդեայ իառաւոր իշխանին Աիւլիկեցւոց , որ էր յազգականութենէ անտի Եւոնի արքայի , որում անուն ճանաչիւր Հեթում . և պսակեցին ընդ նմա զաղջիկն Պայազատ արքայու թեանն : Եւ այլեւ կոչեցեալ ըստ Փռան

գաց բառին . որ է ըստ Հայոց Լիբրարէթի պարկեշտ կենօք . և երկիւղած 'ի տեսանէ , հաճոյ Լիստուծոյ , և գովելի 'ի մարդկանէ , բարեւեր կամօք , և զգոյշ քաղոքավարութեամբ . զսա զուգեալ ընդ Հեթմոյ ետունցնա զթագաւորութիւնն տղայ ախովք բայց զարդարեալ ծերունական հանճարով համդարտ արգասիւք և ըսն խորհրդով . զոր յարդեան ժամանակիս ունի զթարաւորութիւն հայկական զարմից յաւելով օր ըստ օրէ յիմաստս և 'ի վարս հաճոյս նովին Թաքուհեաւն՝ զուարճացեալ և ծաղկեալ սրգուովք . և լիցի հայցուած 'ի մէնջ և ազաւանք 'ի սրբոց Տեառն բարերարի և ամենակալի և մարդասիրի յերկարել և յաւելուլ 'ի ժամանակս նոցա , և 'ի պատիւ փառաց իշխանութեան նոցա ընդարձակեալ և տարածեալ ընդ բնաւ Հայաստանեսցս յորդիս յորդւոց մինչեւ 'ի գալուստն ինքնաբուն և ամենակալ թագաւորին անմահի Տեառն և Լիստուծոյ մերոյ Երսուսի Քրիստոսի , որ է օրհնեալ ընդ Հօր և ամենասուրբ Հոգւ գնի .

(1) Իսկ պարոն Լեւոն որդին Ատեփանեայ :

(1) Այս պարբերութիւն որ ըստ Լեւոնի և զյոջորդութենէ նորա պարբեր գրութի յայլում օրինակ ,

և 'ի հնադանին , զոր դիտար տեսնօք յաւելեալ :

որ ըստ օրէ երթայր և զօրանայր Աստուծով
 յաջողեալ, և յամենեցունց փառաւորեալ.
 և յայնժամ յորժամ տկարացոյց Աստուած
 շուրջանակի զթշնամիս նորա, և ՚ի կոր կոր
 ծանեաց զամենայն հակառակորդս նորա.
 և տիրեաց նա լիով երկուց Ալիկէից, լե-
 րամբք և դաշտօք, քաղաքօք և ամրական
 դղեկօք, էառ քաջութեամբ իւրով և զհա-
 սարակն Սորսիւոց. և մասունս ոչ սակաւս
 Արկորդ. կապադովկացւոց. Ալբորդ. Հա-
 յոց զոր ոմանք Առաջին անուանեն Հայք :
 Կրաւեաց ընդ իւրով իշխանութեամբ և Այ-
 սորեստանեաց գաւառաց. և ցուցաւ ինք-
 նագլուխ և ճոխ իշխանութեամբ. զի ոչ որ
 տիրէր ՚ի վերայ նորա : Այլ համբաւ արիու-
 թեան նորա թուլացուցաներ զՅիս անօրի-
 նաց. և պարզէր զերեսս քրիստոնէից և լը-
 նոյր ինգութեամբ և ուրախութեամբ :

Վասն որոյ փութային պատուեալ զնա
 թագիւ. թագաւորն Յունոց վասն պատճա-
 ռին, զի թերեւս հնար լիցի նովաւ յաղթել
 թուրքացն, որ բռնացեալ կալան զիշխանու-
 թիւն նորա :

Իսկ թագաւորն Փռանգաց, վասն դա-
 շանց սիրոյն զոր ունէին ընդ Հայք ուխ-
 տիւք ՚ի հին ժամանակաց : Այլ վասն այսա

բիկ երկոքին առաքելցին նմա թագ ոսկիա-
կազմ . և պատկեցին զնա յազթու թեանն պա-
կաւն ըստ վայելմանն և պատշաճի արժանա-
ւորութեանն իւրում :

Եւ այսպէս վերստին նորոգեցաւ թա-
գակալութիւնն Արամեան զաւակին , և թա-
գըն Հայկազանց և Սենեքերիմանց եղաւ
'ի գլուխ արժանաժառանգ զարմին | Եւսնի
'ի վեց հարիւր քառասուն և հինգ թնւին
Հայոց՝ այր բարի և պատամիրտ և արիական
և հեղ , և մեծահաւատ : Ար և բազմացոյց
զարդիւնս աստուածուպաշտութեանն , ելլոյ
վանորայիւք և անապատաւորոք զաշխարհն
իւր և շինուածօք եկեղեցեաց , զմասն՝ ազ-
նիւ և զպարարտութիւնն երկրի իւրոյ տա-
լով նոցա և նուիրելով Աստուծոյ՝ արձանա-
գրութեամբ և կտակօք անյուծիւք : Եւ
էր ահագին սա օտարնն , և բարեմիտ աւ-
իւրանն , ահաւոր առ սնիրաւեալնն , և ողոր-
մած առ որբս և այրիս , և առ ազքատս : Եւ
հեղ և խոնարհ առ ամենեսեանն :

Եւ այսպէս դրուատիւք թագաւորեալ
ամս քսան երեք , հանգեաւ 'ի Վրիստոս բա-
բի անուամբ և ուղղափառ հաւատով կեն-
ցաղավարեալ . թողլով ժառանգ թագաւո-
րութեանն դուստր մի , () այպէլ անունն .

յանձնելով զնա մեծ իշխանին Սիրատնայ , սոսկալի երդմամբ . տալ զնա սրդւոյ թագաւորին Սենկուաց (1) : Սիրտելով զնա Հայ դաւանութեամբ , զի դեռ երեխայ էր : Սրոյ նենգեալ ախտին ըստ բնական աստելութեանն Յուհայ ընդ ազգիս Հայոց , քանզի Հոռոմ էր ազգաւ , խորհէր ՚ի միտս յինքն առնուլ զիշխանութիւնն . վասն որոյ փռութեալէս ՚ի խնամոցն Մատուծոյ առեալ զարժանն պատուհաս սպանաւ ՚ի Հաշիշեանցն . սակաւ ժամանակս ինչ կարեալ զպայլութիւնն :

Եւ յետ նորա տուաւ նա սրդւոյ Վրին ձին Մտիսրու Փիլիպ անուն . սր ասելութեամբ գնայր ընդ իշխանս Հայոց ՚ի խրատըս հօր իւրոյ խաբեալ և թագաւորեալս մըս երկու , և վախճան էառ ՚ի կապանս :

Եւ թերեւս կամք վերին խնամոցն անօրինէր և դարձուցանէր զմարդկօրէն անհաւ տատութիւնն . և զչարաբարութիւն ոմանց ՚ի բարիս . քանզի զայն գաւազանն փոքրիկ զոր ետ Մատուած Հայկազանց ՚ի մխիթարութիւն բքեալ և խոնարհեալ ազգին , փոխան բարձրացեալ թագաւորութեան նոցա , զայն ոչ կամեցաւ տալ ՚ի ձեռն օտար ազգի . վասն որոյ յետ բազում ժխորմանց և ամբռ

(1) Մի օրի . Ունկուացաց :

խից և վիճմանց, ընտրեցաւ որդին պարոն Կոստանդեայ 'ի Թագաւորութիւն . զոր ընտրեալ էր Տէր յորովայնէ, գեղեցիկ հասակաւ, և բարի խորհրդով, մեծահոգի, և երկայնամիտ, հեզ և հանգարտ 'ի տիս մանկութեան : Եւ տուաւ նմա յամուսնութիւն շառաւեղն օրհնութեան ազատուհին : Ապէլ : Անթերին 'ի գովելութենէ աստուածապաշտ և երկիւղած կնոջ, ողջախոհ և ցածուն և անզարգասէր և լռին լիահաւատ և մեծայոյս : Քրիստոսասէր և սրբասէր, աղօթասէր և ծերուների հանձարով, 'ի տղայութեան հասակի : Եւ Ելաւ բանն Սաղովմոնի թէ 'ի Տեառնէ պատշաճի կին առն : Այլ վայել են նոքա 'ի մի մարմին կատարիլ 'ի Քրիստոս օրինօք : Այսն որոյ սիրեաց զնոսա Տէր . և եհան 'ի միջոյ նոցա զմեքենայն սատանայի, որ զառաջինն հակառակէր ըստ բնական իւրոյ չարութեանն . և աջողեաց նոցա տէր յամենայնի և ետ նոցա ուստերս և դատերս : Եւ է այժմ Թուին Հայոց վեց հարիւր իննսուն և հինգ :

Այլ սր ինչ 'ի միջոցի աստ եղեն, և զայն ասասցուք համառօտ :

Ի ժամանակս Թագաւորութեան Հայոց Աեւոնի, յորում էր Թիւն Հայոց վեց հաւ

րիւր վաթսուէն և հինգ , եւ 'ի տէրու թեա-
 ննն կապագովկացւոյ աշխարհին , խոստով
 Շահ Սուլտանին . և 'ի ժամանակս Սեւեք
 Յետլ Սուլտանին , որ բռնացեալ ունէր զԷ-
 գիստոս , զԱրուսաղէմ , և զՎամասկոս , և
 զՍիջագետոս Վարուց և զԿլաթայ իշխանու-
 թիւն , ելին զօրքն Փռանգայ յԱբքայ ,
 հրամանաւ պսպսն Հռովմայ . առնուլ 'ի
 Տաճկաց զաստուածակոխ քաղաքն Արուսա-
 ղէմ : Օր լուեալ զհամբաւ ելիցն նոցա
 ազգքն անօրինաց , սրտաբեկեալ լինէին :

Իսկ որդի Սեւեք Յետլ Սուլտանին . գը-
 նացեալ Արուսաղէմ . քակեաց զուրբ Աի-
 ոմն որ կոչի մայր եկեղեցւոյ : Եւ այլ բա-
 զում ուխտեր և եկեղեցիք և զԿաղարեթայ
 եկեղեցին . և թողն զուրբ գերեզմանն Վրիս-
 տոսի Վստուծոյ մերոյ զՅարուձիւնն , և
 զՎողգոթայն և զՎեթղահեմի եկեղեցին :
 Եւ զայն ամենայն և զպարիսպն Արուսաղէ-
 մի սու հասարակ քակեցին . և հայր նորա
 Սեւեք Յետլն արարեալ ժողով ամենայն զը-
 րաց իւրոց , առ ծովոյն Տիբերական բանա-
 կեալ զտեղի առնոյր :

Եւ լուեալ Հռովմայեցի զօրացն . դիմե-
 ցին գնալ 'ի վերայ նոցա պատերազմել . և
 որչափ սոքա մօտենային 'ի բանակ նոցա նո-

քա օթեւանօք ընդ կրողնին դարձեալ հե՛
ռանային . և յերկարէր այս 'ի բազում ա
ւուրս : Ս'ինչեւ ձանձրացեալ քրիստոնէիցն
կամեցան յետս դառնալ երկուցեալք 'ի խա
բէութեանց նոցա : Եւ յաղագս անձանօ
թութի.ան աշխարհին խորհեցան դառնալ
յԱ՛քքայ . և համակամութեամբ ամենայն
զօրագլխոցն խորհուրդ առեալ իջին յԳիսու
տոս , և հասեալք 'ի քաղաքն որ կոչի Տէմի
աթ , պաշարեցին զնա . և 'ի նեղս արկեալ
ընդ յերկար , մինչեւ երրորդ մասն քաղա
քին սատակեալ լինէր 'ի սավոյ և 'ի տարա
ժամ մահուանէ որ անկաւ 'ի նոսա : Եւ ա
պա առին զքաղաքն և կոտորեցին զմնացեալ
օքն առ հասարակ . և առին յաւարի զմթերս
գանձույ նոցա և լցան առ հասարակ սակւով
և արծաթով :

Եւ յայսմ ամի մեռաւ Սեբեթ Յետուն :
Եւ որդիք նորա Սեբեթ Քեմլն Սուլտանն
Եգիպտոսի , և Աքբաին , և Սուլտանն Իս
մասկոսի Սուղատամն . և այլ եղբարքն նոցա
առ հասարակ սրարեալ ժողով բազում և
անհամար զօրաց , եւ 'ի թուին Հայոց վեց
հարիւր վաթսուէն և վեց , մտին յԳիպտոս :
Բայց յերկեղի լեալ , ոչ իշխեին պատերազ
մել ընդ Քրիստոնեայսն :

Եւ ՚ի նոյն իսկ Քրիստոնեայքն իբրեւ առին զՏէմիաթն, կամեցան երթալ առնուլ և զայլ քաղաքսն : Եւ էր ընդ նոսա թագաւորն Աբքայոյ Ռեոճուանն փեսայն Հայոց թագաւորին | Եւսնի, և ՚Պամբըն (1), և Սպիթայն և այլք բազումք յիւրաքանչիւր կողմանց յարեւոյց ՚ի նոսա : Եւ գնացեալ բազմութիւն զօրացն բանակեցան առ ամին Նեղոս գետոյ, ՚ի հարթայատակ դաշտի միում . և իմացեալ անօրինայն, լուծին զկապս ջրաբուղիս աեղեացն, և ելեալ ջուրն շջապատեաց զգօրսն :

Եւ Սահմն տականքն յարձակեալք ՚ի վերայ նետաձգութեամբ սկսան խոցոտել զամենեւեան . մինչեւ անյոյս լինելոյ Քրիստոնէիցն ՚ի փրկութենէ, տուին զքաղաքն զօր առին . և յանձն առին դառնալ յիւրեանց աշխարհն . և դաշինս եղեալ՝ հաստատութեամբ մնալ ՚ի նոյնն, երդուան և Սուլտա նայքն նոցա անվնաս պահել զամենեւեան . և այսպէս ՚ի շփոթս հասեալ զօրացն Քրիստոնէից, դարձան ՚ի տունս իւրեանց : Իսկ Սելէք Յետըն ՚ի վախճանեըն իւրում զաւագորդին զՔեմըն, կացոյց իշխան ՚ի վերայ սլոցն . և ամենեքեան հնազանդեցան նմա . զի էր բարեբարոյ և իմաստուն, և առատաձե-

(1) Մի օրի Յամբըն :

քրն առ ամենեսեան : Երչնպէս և իւր եղբայրն Աշրափն որք կալան զիշխանութիւն հօրն իւրեանց բազում ժամանակս :

Ի Թուին Հայոց վեց հարիւր վաթսուէն և եւթն՝ Քեքայուզ Սուրտանն Հոռոմոց , որդի Խոստորով Հահ Սուրտանին յաղթող եղեալ քան զհայրն իւր , լինի պատճառ շմորի ընդ Թագաւորն Հայոց Սեւոն . եւ բազում զօրս ժողովեալ հասանէ 'ի Կոկիսոն Հայոց . և պաշարէ զամուր դղեկն որ կրչի կտպան . և բազում աւուրս մարտուցեալ ոչ կարաց առնուլ զնա :

Եւ Թագաւորն Հայոց Սեւոն զիւրոյ աշխարհին զօրքն գումարէր , և փութայր երանել ընդ առաջ նորա : Եւ նորին զօրագրուխն պարոն Կոստանգին Սոււնդստապլն . որ էր քեռորդի Թագաւարին Սեւոնի , առեալ սակաւ ինչ գօւնգս 'ի զօրացն , յառաջ մատուցեալ 'ի կիրճրս լեբանցն , և պատահեալ գնգի միում 'ի զօրացն Թուրքաց . և անկեալ 'ի վերաց՝ զամենեսեան կոտորեաց և ըմբռնեաց 'ի նոցանէ արս գլխաւորս . որք ազդեցին նմա զբուն գալուստ զօրացն Սուրտանին . և աղաչէին դառնալ , և բաւական համարիլ գլաղթութիւնն լզոր արար . եւ նորա ոչ անսացեալ բանից նոցա . առաւել

եւս յամառեալ և քաջայերեալ զգորսն . հանն
դիպի ծանր զօրու կուռ վառելովք զինու ,
և 'ի պարտութիւն մատնի Վռնդատապլե
և զօրքն որ ընդ իւր . և ըմբռնեցան ինքն և
պարոն կոտտանդին Վամբռուեցին և կեռ-
սակն , և այլ մեծամեծ իշխանք . Թող զօրս
կոտորեցան 'ի նմին տեղւոջ , իբրեւ հազար
այր պատերազմող : Եւ ըմբռնեալ զնոսա դար-
ձաւ 'ի կեսարիայ :

Իսկ Թագաւորն Վեւոն իբրեւ ըւաւ
զկոտորումն զօրացն , և զըմբռնումն իշխաւ
նացն , առեալ զզօրս իւր արշաւէր 'ի միւս
այլ կողմն աշխարհին Հռոմոց և բերէր ա-
ւար անթիւ , և կուտէր իբրեւ զսւազ առ-
ափն ծովու :

Եւ յետ սակաւ աւուրց արարեալ սէր
ընդ միմեանս . ետ Թագաւորն Հայոց Վե-
ւոն զըերդն ջ լուայ , և Թափեաց զիշխան
սըն որ ըմբռնեալ էին : Եւ խոստացաւ յաջ
Հռոմոց Սուլտանին յամենայն ամի երեք
հարիւր սյր 'ի ծառայութիւն , և հնազան-
դեցաւ նմա : Եւ այս լինէր 'ի ծերութենէ
և յանկարութենէ մարմնոյն . և իշխանայքն
ոչ էին ընդ նմա ուղիղ :

Եւ 'ի սոյն իսկ յայոմ ամի արարեալ ժա-
զոզ Սուլտանն Քեքայուզ զօրաց , առեալ և

ի թագաւորէն Հայոց օգնականութիւն. գայ յերկիրն Հալպայ ՚ի յՌապան և առնու զնա . և անտի գնացեալ ՚ի թըլպաշար առնու և ըզ թըլպաշար և զ(ն)թափ : Եւ կամեցաւ գնալ ՚ի վերայ Հալպայ . և երեք ամաւ յառաջ Սուլտանն Հալպայ վախճանեալ էր Սեւեք Տահրն : Եւ որդի նորա Սեւեք Լըղզն մա նուկ գոյով ամաց հնգից, ունելով զիշխաւ նութիւնն : Եւ էր նորա ակթապակ մի յոյժ իմաստուն . առաքեաց առ թագաւորն Հա յոց Եւոն , և խնդրեաց ՚ի նմանէ օգնա կան լինել . թերեւս զերծանիցին հնարիւք նորա ՚ի հասեալ բարկութենէն . և խոստաւ ցան նմա տալ բազում գանձս ոսկւոյ :

Եւ թագաւորն Հայոց այնուհետեւ ՚ի հոգս անկեալ իւրով կորովամիտ իմաստու թեամբն . առաքեաց զանխլաբար առ Սուլ տանն Հոռոմոյ , մինչ ՚ի սահմանս թըլպաշա րայ էր , գրեալ առ նա այսպիսի օրինակաւ :

«Թագաւոր Հայոց Եւոն . եղբօր մերոյ Վեքայուղ Սուլտանիգ ՚ի Տէր խնդալ .

«Յուշ լիցի բեզ իբրեւ սիրելւոյ մերում . զի իմացեալ հաստատեցար . եթէ քառա սուն ամիրայ ՚ի զօրաց քոյ դաշինս եգեալ են տալ զբեզ ՚ի ձեռն Լըրափուն : Եւ դուն այսուհետեւ զօգուտ անձինքս խոք

հեաց . զի մի անկցիս՝ ի ձեռս ստեղծեաց . քոյ . ողջ լեր ։

Եւ իբրեւ ընթերցան առաջի նորա ըզպատճեն նամակին . իսկոյն զարհուրեալ ահիւ մեծաւ հրաման տայր զօրացն դառնալ անդրէն փութանակի : Եւ ինքն յառաջ անցեալ աճապարէր դնալ . զոր իմացեալ Նշրափուն և զհետ մտեալ արար փախստական : Եւ ինքն դարձեալ էառ զՍալայան և զԹրեպաշար , և դարձոյց ՚ի Հալաս :

Եւ այսպիսի օրինակաւ այնքան մեծ Սուլտանն շփոթեալ ՚ի պարտութիւն մատնէր . և հասեալ ՚ի Վեսարիայ զամիրսոյն զայնոսիկ զքառասուն խաչել հրամայէր :

Եւ յայսմ ամի եկն դեղին մարախ եւ ծածկեաց զլերինս և զդաշտս . և եկեր զամենայն ծառ սահմանաց մերոց մինչեւ ՚ի ըսպառ զերիս և զչորս ամս :

Ի վեց հարիւր վաթսուն և ութ թուականին Հայոց | եւոն թագաւորեալ ամս քրստն երեք , մեռաւ (1) : Եւ յանձն արարեալ

(1) Մի օրի . ունի պատճառ . իսկ վեց հարիւր վաթսուն և ութ թուականին Հայոց Լեւոն թագաւորեալ ամս քստն երեք , և մեռաւ . տասն ամ

իշխոն եկաց Հայոց . և յետ տասն ամի թագաւորեաց ամս քստն երեք . և յետ և յառաջ զամս երեսուն երեք , և մեռաւ :

զիշխանութիւն աշխարհին և զդուստր իւր
զ.՝) Կայելն 'ի Սիրատանն, որ էր ազգաւ Հու
ռոմ. և զինի սուղ ժամանակի սպանաւ 'ի
Հաշիշեացն. որպէս վերագոյնն գրեցաւ :
Եւ առնու զհոգաբարձութիւն աշխարհին
պարոն Կոստանդին, որ էր քեռորդի թա
գաւորին Հայոց Եւսնի :

Յայսմ ժամանակի ոմանք յիշխանացն
Հայոց ապստամբեալք, եղեն ընդ Ռորի
նայ Բրնծին (Նտիոքու, կամելով զնա թա
գաւորեցուցանել. յորոց էր Ղօսլին Սարու
Զախտ և Եւսն Կապանու տէրն և Կեռ
սակն և այլք. որք առեալ զԲրնծն Ռորէն
և մտին 'ի Տարսուս և ամրացան :

Իսկ պարոն Կոստանդին և տէր Յովհան
նէս կաթուղիկոսն, գնացին զօրօք և պաշա
րեցին զնոսա սուղ ինչ ժամանակս. և յաղ
թեցին նոցա. և առին զքաղաքն. և ընբռ
նեցին զապստամբան որ և ամենեքեան բան
դարգեալք եղեալ վախճանեցան 'ի կապանս
և հանդարտեցաւ երկիրն. բայց տէր Յով
հաննէս կաթուղիկոսն յառաջ քան զառնու
լքաղաքին վախճանեցաւ. 'ի թուին Հայոց
վեց հարիւր վաթսուէն և ինն :

Եւ ապա միաբանութեամբ ամենայն իշ
խանացն, և եպիսկոպոսացն ընտրեցաւ յա

մենեցունց տէր Կոստընդին . որ էր եպիսկոպոս Սլիճոյն : Եւ եղաւ յաթոռ հայրապետութեան Հայոց 'ի Թուին վեց հարիւր եւթանասուն : Եւ եղեւ ուրախութիւն աւմենեցուն . յաղագս աւսօքինի և բարեբարոյ և խաղաղասէր մտացն . որով ամենեցուն հռչակաւոր լինէր :

Իսկ իշխանացն Հայոց բազում անմիաբանութիւն լինէր վասն դներոյ թագաւոր . զի սչ հաւանէին միմեանց : Եւ ապա 'ի մի կամրո եկեալ ընտրեցին զորդին Իրնծին Անտիօքոս թագաւորեցուցանել . զոր և արարին իսկ . և ետուն զգուստր թագաւորին Հայոց Աելոնի նմա 'ի կնութեան . և թագաւորեցուցին 'ի վերայ Հայոց 'ի Թուին Հայոց , վեց հարիւր եւթանասուն և երկու : Եւ անուանեցին զնա Փիլիպ թագաւոր :

Ի Թուին Հայոց վեց հարիւր եւթանասուն երկու , եղեւ երաշա սաստիկ . և յերկարեաց յոյժ մինչ զի 'ի Աեկտեմբերի հասարակն նշենիք ծաղկեալ եղեն 'ի ջերմութենէ օգոյն : Եւ անպատմելի վշտօք տառապէր երկիր զերիս և զչորս ամս : Յայսմ ժամանակի մեռաւ Սուրտանն Քաբայուզն և առնու զՍուրտանութիւնն կրօսեր եղբայր նորա Ալադինն :

Ի թուին Հայոց հազար եւթանասուէն
 և երեք՝ Փիլիպ թագաւորն թուարով⁽¹⁾ հօր
 իւրոյ, կամեցաւ ըմբռնել զերկուս մեծա-
 մեծ իշխանսն . զսարսն կոստընդին՝ որ էր
 թագաւորահայրն, և զպարսն կոստընդին՝
 | ամբրուռնին տէրն : Օ որ իմացեալ յառա-
 ջեաց սրարն կոստընդին, և ընբռնեաց ըզ-
 նա 'ի թին Համոնոյ . և տարաւ 'ի Բարձր
 բերդ, և անդ վախճանեցաւ : Իսկ հայր նո-
 րա Բրինձն կ'նտիորու լուեալ տրտմացաւ
 յոյժ : Եւ զի անկարանայր առնուլ զվրէժ
 որդւոյն՝ առաքէ առ Բլադին Սուլտանն Հո-
 ռոմոյ : Արոյ եկեալ էառ զՂանձին⁽²⁾, և զվան-
 չին և զԿազուտ խաչն . և արար վնաս բազում
 'ի լեռնակողմանս :

Եւ Բրինձն ժողովեալ զօրս եմուտ յեր-
 կիրն, եկն ընդ սահմանսն, որ կոչի Ղկեր .
 և եհաս մինչեւ 'ի թին Համոնոյ : Եւ ոչինչ
 օգտեալ դարձաւ ամօթով յԱնտաք :

Ի թուին Հայոց վեց հարիւր եւթանասուէն
 և հինգ՝ միաբանութեամբ ամենայն իշխա-
 նացն տուին զՕսայէլ դուստր | եւսն թա-
 գաւորին, 'ի կնութիւն Հեթոնոյ, որդւոյ
 պարսն կոստանդեայ, և թագաւորեցուցին
 'ի վերայ Հայոց . որ էր տղայ հասակաւ .

(1) Մի օրի . Բ սպարձ :

(2) Մի օրի . զՂանձին .

և հայրն նորա կարգաւորէր զԹագաւորու-
թիւնն. որ և արար սէր ընդ Արտղին Սուլտան.
և հնազանդեցաւ նմա . տարով նմա յամե-
նայն ամի երեք հարիւր այր ՚ի ծառայութիւնս

Յայսմ ժամանակի լուաք զհամբաւ եր-
կուց ազգաց անաստուածից և գազանաբա-
րոյից . որոց անուանքն Խորազմ և Տաթար .
որք իբրեւ հուր ընդ խալի ընթացեալ, ա-
պականեցին զերկիր ուր և հասան . և ոչ որ
ընդդիմացաւ նոցա, և սադսեցին ՚ի համ-
բաւոյ նոցա ամենայն որ ՚ի ներքոյ երկնից .
Այլ սկիզբն ելից նոցա ՚ի բուն աշխարհէն
իւրեանց ՚ի վաղուց ժամանակաց է՝. և զբա-
զումն աշխարհս և զազգս և զԹագաւորու-
թիւնս աւերեալ և քանդեալ, հասին յաշ-
խարհն արեւելից :

Եւ յայսմ ժամանակի Թագաւորէր Աբ-
րաք դուստր Թամարին Առուզուքան, և
էր Աթապակ նորա Իւանէ . եղբայրն Օւ-
քարիայի (1), որ էին ազգաւ Հայք . և ՚ի հը-
րապուրանաց Թամարին Աբրաքի եղեւ Իւա-
նէ . և ՚ի հակառակս դառնայր կրօնից Հայոց :

Եւ յայսմ ժամանակի ՚ի գաւառն Իջնոյ
եղեւ նշան ինչ, զի կրօնաւոր մի սուրբ և

(1) Սա այս իսանէ՝ հայր Չա- յայն որդիսն
Քարիայի յիւր ՚ի պատմութեանց

ընտրեալ վախճանեալ Հայ ազգաւ, որոյ գերեզմանն երկնաւոր լուսովն վկայեցաւ (1), և փառաւորեցաւ, որ և ամենեքեան տեսին. և եւ համբաւ նորա ընդ ամենայն երկիրն. Իսկ Իւանէ նախանձ շարժեալ ամենայն Վրացւովքն նախատէին և թշնամանէին, և յետոյ զսակերս սուրբ Արծաւորին հրամայէին այրել հրով, և ՚ի տեղի պատուական ոսկերացն սատակեալ շուն թաղել: Եւ եպիսկոպոսն Մնայ տէր Յովհաննէս բազում բանիւք յանդիմանէր զանաստուածն Իւանէ: Իսկ նա ըստառնայր կամ դարձուցանել ՚ի Վրացութիւն զամենայն Հայս, և կամ հանել յաշխարհէն:

Եւ մինչ յայտուիկ էին եհաս համբաւ Խորազմին. և նոքա փութով ժողովեալ զօրս կամէին ելանել ընդդէմ նոցա ՚ի դաշտամէջքն Գառնի քաղաքոյ. զոր շինեաց մեծ արքայն Հայոց Տրդատ բերդ և սարաւոյթ ՚ի մեծամեծ վիմաց թագաւորութեան իւրոյ, որ կայ անխախտելի մինչեւ ցայսօր:

Իսկ ամբարիշտն Իւանէ ամենայն զօրօքն Վրաց գնաց և իջաւ ՚ի լեառն Գառնոյ, որ կոչի Ալուջերմն (2): Եւ ապա խորհեցան միաւ

(1) Մի օրի. երկնաւոր լուսովն վառեցաւ:

(2) Մի օրի. Ազնուջերմն

բան առաքել զմեծ իշխանն քաջ և անուանի զԻւանէ զեղբայր Շալալայի փոքր ինչ զօրօք ընդ առաջ Խորազմին . որոյ հասեալ 'ի դաշտըն Վառնոյ որ կայր առաջի իւրեանց հարիւր մղոնօք 'ի զառէ . ապա ընդդէմ ելին անօրէն Խորազմիքն և սկսան սրատերազմել ընդ նմա . և յորժամ իառնեցան 'ի միմեանրս Իւանէ եղբայր Շալալային , և Խորազմիքն , յայնժամ առաքեաց զմի 'ի զօրաց իւրոց առ մեծ զօր հեծելուն քալ փութանալի յօգնութիւն նմա : Եւ նա 'ի գնալն ձայնէր որպէս սովորութիւն է թէ՛ շուտով հասիք , և ձայնն ձիաւորին ոմանց լսելի լինէր թէ՛ փախիք և մի գայք , զի չեմք կարող դիմանալ սոցա : Եւ ոմանց լիւր թէ փութանակի հասիք կարող եմք յաղթել . և մինչ 'ի յայտէին , փախեալ լ'թապակն Իւանէ անկանել յամուրս երկրի իւրոյ , և բազմութիւն զօրացն փախստեամբ անկանէին 'ի գեօղաքաքըն Վառնի , որ շինեալ է 'ի վերայ բարձր քարախրամի , և գետ յորդ անցանէ ընդ տակ խրամին . և յորժամ 'ի փախուստ դարձան անկանել յամուրս տեղեացն , նոյն ժամէն մըրիկ փոշոյ մթացոյց զաչս փախուցելոցն . և առ հասարակ լցան ընդ բարձր և ընդ յոյժ ահագին խրամն Վառնոյ 'ի գետն

յորձանուտ . և Խորազմիքն յեայոյ հասեալ
զմնացեալսն սրոյ մատնէին . և աուային թէ՛
ալամ՝ Վ քացւոյն հրով այրեցաւ . նշանակեալ
թէ՛ աստուածային է բարկութիւնն . Իսկ
զքաջ իշխանն Շարէ բնբռնեցին կենդա-
նւոյն , և տարան առ Սուլթանն իւրեանց .
և այսպիսի անաւիտի վրէժս էառ Վստուած
յանպարտաւան և ՚ի կենցաղասէր ազգէն
Վքաց , վասն անարգերոյ նոցա զհաւատս
Հայոց :

Իսկ Պարսիկքն որ ՚ի Վուին քաղաք , լը-
ւեալ զպարտութիւն Վքացւոյն բնբռնեցին
զգլխաւորս քաղաքին և սպանին . և ապա սուր
եղեալ կոտորեցին զամենայն Քրիստոնեայս
որ ՚ի քաղաքին :

Եւ զայսոսիկ լուեալ քաջ և անուանի
իշխանն Հայոց որդին մեծին Վասակայ Եր-
սըն Հաղբակայ Պաօզ անուն և առեալ ըզ-
զօրս իւր գնոյ ՚ի Վուին . և գտեալ պատճա-
ռաւ բանի մտանէ ՚ի քաղաքն սիրոյ պատճա-
ռաւ և զուգեսէր խաբէութեամբ . և կոչէ
զամենայն մեծամեծան որ ՚ի նմա և ՚ի սիրե-
լըն ղնտա , յանկարծակի յիշէ զկոտորումն
Քրիստոնէիցն թէ՛ զինչ պատճառաւ արա-
բիք , և ապա հրամայեալ զօրացն իւրոց առ-
ժամայն սուր ՚ի վերայ եղեալ կոտորեցին

առ հասարակ . և ինքն գարձաւ խաղաղու-
թեամբ 'ի տուն իւր :

Յայսմ ժամանակի եկին Խորազմիքն եւ
սրաշարեցին զմեծ քաղաքն Վրաց զՏիխիս .
և Պարսիկքն որ կային 'ի քաղաքին , ետուն
զքաղաքն 'ի ձեռս Խորազմեացն . և Խորազ-
միքն խոստացան թողուլ զՊարսիկսն խաղա-
ղութեամբ ստացուածօք իւրեանց , և ասրա
առեալ զքաղաքն կոտորեցին զամենայն 'ջը-
րիատունեայսն որ 'ի նմա . նոյնպէս և զԾը-
հուտան . և զամենայն ազգ բաց 'ի Պարսիցն .
և արարեալ ընդ ձեռամբ իւրեանց զքաղա-
քն , գնացին :

Եւ 'ի գալն գարնանային ժամանակին ,
եկն թագաւորն Վրաց 'ի Տիխիս . և կտա-
րեաց զՊարսիկն որ 'ի նմա . և մնաց քաղաքն
աւեր 'ի մարդոց և յանասնոց : Յայսմ ամի
առող մի գիտաւոր երեւեցաւ յերկինս , և
անյայտ եղեւ :

Ի թուին Հայոց . զից հարիւր եւթանա-
սուն և եւթն լլամանաց թագաւորն Ներ-
բուրն ել բազում զօրօք 'ի Վիարոս կղզի . և
գնացեալ յԱրուստղէմ , երկրպագեաց սուրբ
տեղեացն : Իսկ Փրերք Իամբլուն առաջե-
ցին 'ի Վեմլն . որ էր Սուլասն Սարայ գող
'իմա զօրօք որպէս զի տացեն զՆերբուրն 'ի

ձեռքս նորա . իսկ Վեմլին առեալ զթուղթ Փրեբրացն , և յղեաց առ Անբրուրն , և եցոյց նմա զնենգութիւնն ազգին իւրոյ . և ետ սիւրով զլորուսաղէմ յԱնբրուրն . և հաստատեցին ընդ միմեանս դաշն և ուխտ սիրոյ յաւիտեան : Այլ Անբրուրն⁽¹⁾ առեալ զգերեզմանն ետ ՚ի Փռանդն , և հանին զՏաճիկն . և ինքն Անբրուրն գնաց յաշխարհն իւր : Այլ յայնմ հետէ սպառնացր ՚Իամփրուն քակել զոունս նոցա որ յայնկոյս ծովուն :

Ի թուին Հայոց վեց հարիւր եւթանասուն և ութ Վեմլին էառ զ՚Իամասկոս ՚ի Սելլիք Նասրէն . և ետ եղբօր իւրում Աշրափուն , և տայ նմա տեղէք բնակութեան ըզզՇօպաք և զ՚Բարաք և զ՚Մամլուզ , և այլ բազում տեղիս . իսկ զ՚Իջապետս Ասորոց , զ՚Լուհայ և զ՚Խառան և զ՚Կուճ որ էր եղբօրն իւրոյ Աշրափուն յինքն առնու Վեմլին : *

(1) Երբէն Ընբրուր :

* Այսպէս վերջապէս և յերկուս գրեալս . և իստի այս իմ վարդապետայ գրեալ ՚ի Բարգմանէն : և իմ Գրիգորի երկուս Անուց անապատի , որոյ ինքնագիր է օրինակ : Սոյնք վարդապետայ ասի ՚ի ին այտոյնի . զի և Գրիգոր երկուս ՚ի վերջ յիշատակարանին որ ՚ի վերջ դարմանիւնան է , սուէ . « գրեցաւ գիրքս ձե .

աւմբ ասաւագեալ Գրիգորոյ զոր կամօքն Աստուծոյ գրեւցուք և մեք զպակասութիւն սորա զամաց . բառասուն և շորիցն : Յէր Աստուած ողորմեա վարդանայ ծառայիք յաւաւր գալստեան բո ո . և յստեղա զգրութեանն թափարոց :

Լ՛յլ մեք թե օք լցեալ զկուր բանիս և թը-
 ոււցեալ ՚ի վերայ ծովացեալ պատմու թեանց
 յոքունց , և հասեալք ՚ի մինայս հանգստեան
 մերու մն կենցաղավարու թեան, դարձեալ նու
 վին յուսով երկնաւոր սքանչելեացն և շնոր-
 հաց Հոգւոյն սրբայ , երկրորդ անգամ ծովա-
 մուխ լիցուք յանհասական խորս քահանա-
 յական կարգաց և զարդուց . եթէ ուստի
 սկսաւ և սւր լլաւ և յո՞ կատարի , տեղեկաս-
 ցուք ըստ մերում կարի աշխատեալք ՚ի
 պարգեւսն (՛ստուծոյ . եթէ զի՛նչ է քահանա-
 յու թիւն և զի՛նչ է գործ և աստիճան քահա-
 նայու թեան և սլատիւ նոցա , և հանգուսցուք
 զյօժարու թիւնս մեր ՚ի փառս (՛ստուծոյ :

ԳԼՈՒԽ ԻԹ .

Նորին տեառն Միխայելի յազագո քահանայական կարգաց
 թէ ուստի առնու զսկիզբն :

Սկիզբ քահանայու թեան շնորհի է ան-
 ժամանակն (՛ստուած, որպէս և ամենայն բա-
 ռեաց . քանզի ամենայն տուրք բարիք և պար-
 գեւք կատարեալք ՚ի վերուստ անտի իջեալ
 են առ մեզ ՚ի Հօրէն լուսոյ . որոյ առաջին և

անդրանիկ է յայլն պարզեւքս այս քահա-
 նայական . զարդ , զոր ինքնու թեամբ և անըս-
 կաքնաբար ունի զնա ապէնիապն (Նստու.աժ .
 ոչ յումեքէ առեալ և ոչ զոք ունելով վե-
 րագոյն ինքեան՝ որով քահանայեսցէ և փա-
 ռաւորեսցէ . և վասն այնորիկ ոչ է ՚ի ներքոյ
 հարկի միայն նորա քահանայութիւնն , այլ
 բաշխելով և բաժանելով զպարզեւսն իւր ,
 է նա քահանայ : Համարձակելի է մեզ ՚ի
 ծանօթութենէ գրոց ասել զամենատուրքն
 Հայր (Նստու.աժ՝ քահանայեալ յանհասա-
 կան ճնունդն (Ղդ.ւոյ և յանթարգմանելի և
 յանհատաբար բղխումն Հոգւոյն սրբոյ ,
 անժամանակ անսկզբնապէս անախտաբար
 և առանց միջնորդի յէութենէ և ՚ի բնու-
 թենէ իւրմէ . անձինք և երեսք ծանօթա-
 կանք (Ղդ.ւոյ և (չլոզի կատարելապէս իմա-
 ցեալք , և մնացեալք ՚ի նոյն բնութեան և
 յէութեան և յատուածութեան և ՚ի զօ-
 բութեան և յանմահական մշտնջենաւորու-
 թեան , ՚ի մի կամն և ՚ի մի իմաստութիւն և
 ՚ի մի գործ և ՚ի մի ճոխութիւն և ՚ի մի թա-
 փաւորութիւն և ՚ի փառս կացեալ յաւի-
 տենիւ իւրով , անզատապէս բաժանեալ և
 անխառնաբար միաւորեալ . այս է առաջին
 և անստացական ՚ի բնութենէ քահանայու-

Թիւն վերագոյն և աննուատ և աղատ քաւ-
չապետու թիւն ։

Իսկ երկրորդ քահանայագործու թիւն ըս-
կանի սու զորս լուսեղինայն դասուց Սկզ-
ւոյն և 'ի Հոգւոյն, գոյացու թեամբն երկնի'
որ բնակու թիւն է նոցա և խորան անձեռա
գործ բանիւ կատարեալք և հոգւով լցեալք
ըստ վկայութեան գրոց թէ « Իանիւ Տեա-
ռըն երկինք հաստատեցան, և հոգւով բերա-
նոյ նորա ամենայն զօրութիւնք նոցադ բնու-
թիւնք անմարմինք և անմահ կենդանիք մըշ-
տաշարժք 'ի բարիս և անշարժք 'ի չարիս . և
թէ հեղգաշարժս ասել յաջողակ թուիցի
ումէք յաղագս խաւարեալ արուսեկին, զոր
ասեն առաջին և վերագոյն ամենայն դասուց
զնա գոլ . և յաղագս այնորիկ հպարտացեալ
աստուածանալ կամէր անձամբ . որ է առա-
ջին ցաւ մտեալ 'ի կամս բանաւորաց . և այլ-
քն զի կան և մեան, քանզի մի քան զմի խո-
նարհ տեսանէին զինքեանս, և այն արգելոյր
զսխտն . և այլ եւս զի խրատեցան առաջին
հիւանդովն և կան 'ի յողջութեան . և դար-
ձեալ զի արդ տեսանեն զՍկզի մարմնովն, և
երկիւղ երեւեցելոյն պահէ զնոսա անախտս,
որպէս առնէր անաեսութիւնն զանհոգու-
թիւնն . նախ քան զհարգելու թիւնն տուաւ

Նոցա շնորհ և աստիճան փառաց . այն՝ զոր
 Դաւթի մասէ «ն արար զհրեշտակս իւր յուգլիս
 և զսարկաւադունս իւր հուր անկիգանորդ և
 դարձեալ մասէ «օրհնեցէք զսէր ամենայն հը
 րեշտակք նորա հզօրք զօրութեամբ սարկա
 ւադունք կամաց նորա և բռնի նորա » . եւ
 այս է գործ նոցա օրհնել զԱստուած և փա
 ռաւորելն զնա ըստ Ասայեայ և Ազեկիելի :
 Այլ և առաքինի սպասաւորութիւն, այսինքն
 ՚ի սարկաւադութիւն այնոցիկ որ ժառան
 գերոց են զփրկութիւն . և են բաժանեալք
 յերիս երրեակս դառուց կարգաւ . ՚ի կայանին
 առեալ զփառս և զիշխանութիւն վարդա
 պետութեանն , զոր դայեկաբար խնամեն ա
 ռաջինքն զերկրորդսն իմանալի կերակրովք սը
 նուցանելով յաճախումն աստուածային հան
 ճարոյն . զոր առնուն առաջինքն ՚ի բացեալ
 նոցա լուսոյն անճառելոց Արրորդութեանն
 ըստ չափոյ կարելի բնութեան նոցա տարո
 ղութեանն . և անձերանալի կենօք սարկա
 ւադեն Աստուծոյ ՚ի նմանէ զօրացեալք տա
 լով առաջնոցն ՚ի միջինն . և միջինն ՚ի վերջինն
 անցուցեալ և ՚ի Աստուած դարձուցեալ
 զնոսա կատարեն զզարգն երկնից :

Այլ քանզի առաջինն գեղեցկապէս ունէր
 խորան լուսեղէն հրեղինօք քեալ պաշտօնէ

իւք անձառելի փառօք, և անթուական բազմութեամբ և անքանակ բարձրութեամբ :

Երկրորդ ապա տպաստեղծէր ⁽¹⁾ բանիւ հաստակաւոյց հիմամբ և աննեցուի ձեռուամբ կառուցեալ խորան խորհրդական եւ յոքնածողով եկեղեցի՝ դիւթականն զայս աշխարհ . որոյ իշխան և սլուխ կազմէր զԱ՛գամ տալով նմա շուք քահանայութեան, որ է սեղ սատկերի իւրոյ . և գնէ գնա ՚ի լուսրնկալ բեմի բարձրացելոյ արեւելեան մառինն յարազուարճ գրախոփն փափկութեան, ՚ի յարացոյցն հոգեւոր եւ անթաւամ իմաստութեանն Աստուծոյ . զոր հոգիացոյց զնա փշմամբ հանձարոյն, զի այնու քահանայացի Աստուծոյ մշտնջենաւորին մշտնջենապէս . և այնու օրինակաւ էջ շնորհն քահանայութեան ՚ի ներքին բանականքս ընդարձակեալորով շնորհիւ օժանդակեալ (Ա՛գամ) կոչեաց զանուն արարչին իւրոյ Աստուած, որ է աւծիչ ՚ի գոյութիւն յանպոյից . և տեսեալ զգորրս արարչին իւրոյ, ընդ նմա անուանեաց զնոսա հրեշտակս որ է բանաստարս . զի տանելին առ նա բանս . և ապա ամենայն շնչոյ կենդանւոյ կոչեաց անունս յարմունաբար որ կան միշտեւ զայսօր ժամանակի յիշատակ

(1) Ա. Ա. օրինակք . ապա տեսչէր :

խմաստուածեանն արմատոյն մարդկուածեանս ,
և շնորհի քահանայուածեան նորա ՚ի փառա-
տուողին Նստուծոյ :

Իսկ եթէ զի՛նչէ քահանայուածիւն , ա-
սացուք :

Քահանայուածիւն կարգ է բարձր , և առ-
տիճան սուրբ . որով բարձրանայ առ Նստ-
ուած ըստ կարի և լինի վերապոյն քան զա-
մենեսեան որոց քահանայն է , և է միջնար-
դուածիւն բարձրուածեան և նուաստուածեան
որ բերէ ՚ի վայր և տանի ՚ի վեր . և ոչ ոք ան-
ձամբ կարէ առնուլ զքահանայուածիւնն , որ-
պէս ասէ սուրբն Պօղոս . այլ կոչեցեալն յՆս-
տուծոյ . և է նա շնորհ աստուածեղէն սուրբ
որ ասէ յքահանայսն . « սուրբ լերուք զի ես
սուրբ եմ , և ՚ի սուրբս բնակեմ » . և բնակէ
յարժանաւորսն այսպէս . որպէս ըյս բնդ-
յօդ և հուր յերկաթ միանալով և ներքուստ
՚ի ներքս խօսի զկամս Նստուծոյ . և դնէ ՚ի
արտի զփականս արքայուածեան , և զքանակի
դրանն երկնից , և մտին սու Նստուած . և
կոչինա ծնողուածիւն երկրորդ և անախտ եր-
կունք . և ասի դաստիարակուածիւն անապա-
կան սննդեան : Եւ ըստ մերում լեզուիս Նստ-
ուոց քահանայն Փարթամ թարգմանի . այ-
սինքն երկնաւոր հարատուածիւն , անմահա-

կան գանձուն պահուստ և բաշխումն. և ըստ
 Հայկական բառին քաւիչ ստուգութանի կամ
 հարկանող . որ է վրէժինդիր չպահողաց
 պատուիրանին (Ստուծոյ, և ոչ անձին. որպէս
 Փենեհեան այն եցոյց զնախանձն (Ստուծոյ :
 Եւ ըստ այլում կոչման նմանութիւն բարե-
 բախտիկ փառաց՝ որ է (Ստուծոյն . որ է ըս-
 կզնատիպ անստացական քահանայութեամբ
 պարգեւք առողջն . որոց առաջինքն հան .
 դիպին կուտական և անապական բնութիւնք
 հրեշտակաց . և երկրորդ՝ բաշխեցաւ նախա-
 տեղճն մարդոյն մարմնոյ և արեան վիճակե-
 լոյ . ուստի և մարդասէր կոչեցաւ առողն .
 բայց զի անարատից վայել է ատրիճաննուուա-
 յանմեղութեանն , և ՚ի մեղանչելն նուազե-
 ցաւ շնորհն . թէպէտ և ոչ ամենեւին բար-
 ձաւ ՚ի նոյն ատացեալ մարդասիրութենէն
 մինչեւ ՚ի լըումն աւուրց լցաւ :

Իարձեալ յորժամ յուզեալ ՚ի խնամոց իւ-
 րոց եղև մարդ մարդասէրն (Ստուած, և այս-
 բէն դարձոյց յիշեցուցանելով ՚ի վերնատանն
 զիչումն առաջին . և քանզի բնաւին ոչ բար-
 ձաւ շնորհն պատուիրանազանցութեամբն
 (Ղամայ ՚ի բնութենէս . ցուցանէ բեղ (Ս-
 բել արդար որդին (Ղամայ մեղաւորին . որ և
 քահանայական օրինոք հրէականին մատու-

ցանէր Աստուծոյ յանբանիցն պատարագս .
 և մեծացեալ 'ի նա շնորհին մատեաւ անձամբ
 պատարագ Աստուծոյ , անարժան ձեռօք յա-
 րինակ Տեառն մերոյ և Աստուծոյ , պիղծ քա-
 հանայիւն նուիրեալ և ողջակիզեալ : Ասկայն
 Ապին անկաւ 'ի շնորհէն զսհիւն իւրով յօրի-
 նակ այնոցիկ , որք զտէրն պատարագեցին
 'Աւետայիբն , և անկան . 'ի քահանայաւթե-
 նէն զոհիւքն իւրեանց և որդւովք , նման
 Ապենի տարագրելոյ ծննդովք իւրովք յերե-
 սաց Աստուծոյ և յազգէն Ադամայ , անօթն
 վնասակար ոչ յաջողեալն 'ի տան Աստուծոյ .
 որպէս և այժմ անարժան քահանայք անկեալ
 վնին յեկեղեցւոյ և 'ի ժառանգութենէ .
 զոր և Հեզի օրինակեաց . քանզի եբաց նախ
 զգժոխս և լայնեաց զտան մահու , և արբոյց
 երկրի դառնապոյն ջուր . ուստի աճեցոյց
 զփուշս և զտատասակս և արգել զառատու-
 թիւն ցորենոյ և գինւոյ :

Ասկայն էանց պարգեւքն այն 'ի յՆովս ,
 որ զյոյն պատարագեալ Աստուծոյ , էառ
 վստահութիւն կոչել զՏէրն անուռն օգնու-
 թիւն անկեալ ազգին : Իսկ զանարժանիւքն
 զանց արարեալ քահանայական պատուոյն ե-
 րեւեցաւ յՆովք , որ յաւել 'ի յոյն իշնով
 սոց զպահս և զաղօթս , պատարագելով Աս-

տուճոյ զամս հարիւր վաթսուն և հինգ , հաշտեցոյց զՆստուած ընդ բնու թեանս կործանելոյ . և ըստ խնդրելոյն Ննովքս օգնեաց և էառ զքահանայն արժանաւոր ՚ի դրախտն , ուստի ել անարժանն . և յոյս ետ նովաւ ան մահու թեան կենաց մահակուլ ազգիս . և կոյ և մնայ քահանայ միշտ ՚ի Տէր Ննովք , հաճեալ ընդ նա Նստուծոյ : Իսկ յետ նորա դարձեալ ծածկեցաւ ՚ի մեղաւորացն և ծաղկեցաւ յարդարն Նոյ փառքս այս . որ եգիտ զնորհս զայս յՆստուծոյ ըստ վկայութեան գրոցն . քանզի պատարագէր Նստուծոյ զարքութիւն կուտութեանն ամս հինգ հարիւր , խնդրելով ՚ի Տեառնէ զի պակասեցին մեղք յաշխարհէ , և ամբարիշտ մի եւս գտցի ՚ի ամս . և ըլաւ նմա Նստուած և ջնջեաց զյանցաւորս յանցանօքն իւրեանց , զի մարմինք եղեն . և ոչ ետ նոցա Նստուած հոգի քահաւնայութեան և եթող զՆոյ և զարդարութիւն իւր միայն , որ և յետ ջրոյն դարձեալ մաւտուցանէր զՀաբելին պատարագ ՚ի հստ աւնու շից Տեառն Նստուծոյ . որ էր ստուերականն ՚ի գոլորշի հոտոյ և ոչ յարդիւնս իրաց կատարեալ կերակրոց . որ էր փրկութիւնն մեր զոր կատարեաց Տէրն մեր . և հոան այն վաբբն էր արդարոցն և ոչ ճենճեր ճարպոյն .

և յետ այնորիկ ամփոփեալ շնորհին 'ի կռապաշտիցն՝ ցուցաւ 'ի Յովթ սքանչելին յորդոց անտի յԱլկտանայ . և թէ որպէս այլք ասեն՝ Յետուայ . որ աւուր աւուր մատուցանէր ըստ թուոյ որդոցն պատարագ Աստուծոյ , յորոց վերայ և զկիրս փորձութեանցն համբերութեամբ . և յետ փորձութեանն մատոյց 'ի հաշտութիւն բարեկամաց պատարագս յանանոցն : Իսկ յառաւելլել արդարութեանն և 'ի յաճման հաւատոյն Աբրահամ համաւ բացափայլեաց պարգեւք աստիճանին ոչ միայն յԱբրահամ և յորդիան իւր , այլ և 'ի Սելփսեդեկ որ և վերեզանցեալ գլուտաւ քան զամենեսեան . զոր և վիրն յայտնապէս կոչէ զնա անուամբ քահանայ Աստուծոյ բարձրելոյ որ բարձր քան զնաւ արդարոցն ցուցեալ խորհուրդս . զոր Պօղոս խոստովանի ածելով զնա ամենեւին օրինակ մեծին և ոչ մասամբ , որպէս զայլն . որ և զտիպն ճշմարտութեան մատուցանէր Աստուծոյ պատարագ հաց և գինի . զոր և Աբրահամու ընծայէր և օրհնէր զնա յԱստուծոյն բարձրելոյն . որ և ասեն զա յորդոցն Քամոյ , որոյ ազգ և հայր և մայր ոչ գրեցաւ և ոչ պատմեցաւ յօրինակ Տեառն իւրոյ :

Իայց որպէս ասէ սուրբն Լիփրեմ յազ-

գէն Սեմայ էր, անունն Սեմ. որոյ երեւեալ
 լստուած փոխեաց զանուն նորա Սելբեօի
 դեկ, որ է թագաւոր արդարութեան ան-
 հայր անմայր ոչ մարդն, այլ անունն Սելբի
 սեգեկ ոչ սւնի հայր և մայր. քանզի Իսրա-
 յէլ և Սելբիսեդեկն պարգեւ լստուծոյ են՝
 հայր և մայր ոչ ունին. իսկ Սեմն և Յակովբն
 ունին ծնողս որ զայն կոչեցին նոցա անուանա .

Իսկ լքրահամ յօրինակէն Տեառն մերոյ
 օրհնեցաւ և եղև քահանայ, և զորդին մա-
 տուցանէր լստուծոյ զհօրն երկնաւորի բե-
 րել զնմանութիւն, տալով զմիածին ՚ի փրո-
 կութիւն աշխարհի : Եւ Սահակ անձամբ ան-
 ձին լեալ մատուցիչ ընդ հօրն որպէս և Քը-
 ռիսատս ՚ի հօրէ և յինքենէ մատեաւ, և զեր-
 կիւղն միշտ այլովք ընծայիւք մատուցանէր
 լստուծոյ. և զնոյն շնորհ յինքն ձգեալ Յա-
 կովբ յօրհնութենէն հօրն, զոր առեալ եր-
 թայր լստիս, և տեսանէր զսորհուրդ եկե-
 կեղւոյ. և կոչէր զտեղին տուն լստուծոյ
 և օծանէր. և ՚ի դառնալն պատարագ մա-
 տուցանէր լստուծոյ ըստ ուխտին իւրոյ :

Եւ և Յովսեփ ընկալաւ զնորհս զայս
 խորհրդով տեսեալք երազոցն, և իջեալ յը-
 գիպտոս որ է Սփրային, այսինքն Սոք, և
 զողջախոհութիւնն մատուցանէր պատա-

րագ. Ատուծոյ . և յայնմհեաէ իմաստասիրէր
 քահանայական շնորհիւն , և փրկէր հացիւ
 զԴգիստոս : Իսկ յորմէ հեաէ մահն որդիքն
 Խորայելի անգ, մինչև յերն , ոչ վկայի թէ մա
 տոյց որ պատարագ Ատուծոյ կամ քահա
 նայացաւ . զի Սարն կոչի մեղք . և ՚ի մէջ մեղա
 ցրն սովորեալք նորա ոչ լինէր հնար պատա
 րագել Ատուծոյ . իսկ երևեալ շնորհացն երկ
 նաւորաց և ՚ի քաւութիւն մեղաց նոցա յոր
 դեաց պարգեւացն Ատուծոյ առատութիւ
 նրն և մեծարեաց ողորմութիւնն Ատուծոյ
 զամենայն ժողովուրդն . քանզի քաւեցան նո
 քադառն տանջանօքաղիւսագործութեամբն .
 վասն որոյ արժանացեալք առ հասարակ քա
 հանայական պատուոյ , պատարագեաց ի քա
 քանչիւր որ զգառն զատկին , տպաւորելով
 զշնորհսն որ տուաւ գառամբն Ատուծոյ
 լրման աշխարհի , բառնարով զմեղս բազմաց
 այն որ ՚ի մէջ մեղաւորաց գենաւ և ՚ի մէջ դը
 ժոխացն արար փրկութիւն արժանաւորացն .
 ուստի ոչ ինչ օգտեցան խաւարեալքն սրբ
 ախիք այսու պարգեւօք . անցին ընդ յանդուն
 դրս , որպէս ընդ անապատ . և կերան զհաց
 քահանայական յանապատին յորմէ տանջե
 ցան աններեի ախտացեալքն և տրանջուքն
 անհաւատութեամբ , և ապրեցան սակաւ ք՛ի
 բազմացն :

Իսկ ՚ի յուլթսուն և հինգ ամին Սոլ: օխտի ընկալաւ Մհարոն զպատիւ քահանա յուլթեանն յՍտուծոյ կոչեցեալ. և ՚ի նը մանէ առին որդիք նորա և մատուցին յաճախապէս շնչաւորս և անշունչս, զի տաղուկացին և ձանձրացին զանշահաւորն միշտ մատուցանելով, և կարօտասցին օգտակարին. և շնորհատարար լիցին համառօտ և ձրի փրկկողին. և թէպէտ ստուեր էր՝ սպան զմոռացկոտս զյաբաթ և զ՝բիւթ որ երկրորդ անգամ ծխեցին խունկս, և այն օտար հրով զոր միանգամ օրէն էր ծխել սեզանոյն հրով քահանայապետին Մհարոնի, և ոչ երկրորդացն. և զայն կատարեալ էր հօր իւրեանց ՚ի ժամու իւրում:

Մտք կեցեալ Մհարոն յիւրում քահանայուլթեանն ամս երեսուն և ութ կաաարեցաւ. թողեալ զքահանայուլթիւնն ՚ի զիալարու. որ և պաշտեաց զնա ամս քառասուն, փոխեաց զնա Փենեհէս ամս ութսուն, նախանձաւորն Ստուծոյ. որ սուրբ ձեռօք զարժանաւոր զոհն մատոյց Ստուծոյ ՚ի պիղծ կենդանեացն ՚ի գարշելի խորանին զյաբրի և զՔաթիք: Յետ սորա այլ (1) զ՝բիւթ և մեք

(1) Հին օրի. եւ պաշտեալ խեաց զնա նախանձաւորն Աստուծոյ Փենեհէս. որ սպան թիւնն ամս քառասուն, փո, զՔաթիք և զԱփի:

զլսու ասեմք, ոչ զլուեայն՝ ամն տանն և եւթն կալաւ զքահանայութիւնն : Օ կնի նորա այլք զհորքի, և ըստ մեզ՝ Մարի ամն վաթսուն . և էր յաւուրս Բարակայ : Յետ սորա Սզեա ամն քսան և երկու . և ապա Օ աբեհ ամն յիսուն և երկու . և է սա եւթն երրորդ յհարոնէ : Եւ ապա Սարու ամն յիսուն . ապա Միտոք ամն քսան . յետ սորա Սազուկ ամն քսան . ապա Միմաս՝ (1) ամն քսան երկու . յետ սորա Հեղի և որդիք իւր ամն քսան . այլք քառասուն ասեմն : Սամուէլ՝ ամն քառասուն . Միմելէք՝ զոր սպան Սաւուղ յիսուն և հարիւրովք (2) ՚ի Բեթնաքսա քաղաքագեղի (3) . ապա Միթար՝ որ զկնի Մաւթի շրջէր . և է սա եւթնիւտասնեւրորդ յհարոնէ . ապա Միտովք . և յետ նորա Սազուկ զոր ասեմն այլք՝ զայլ ոմն : Եւ ՚ի Գաւիթ ցուցաւ եոակի շնորհն որ տուաւ Միգամայ այսինքն քահանայութիւնն թագաւորութիւնն և մարգարէութիւնն . զին աննի Քրիստոսի եղև և նշանաւ որ յամենայն Իսրայելի . զի թագաւոր էր և մարգարէ , յայանի

(1) երկու օրի . Արարի . մաս :

(2) երկու օրի . երեք հարիւր հինգ արամք :

(3) Մի օրի . Բեքնաքսա գիւղաքաղաքէ : Մի օրի . ՚ի Թեթնաքսա քաղաքագեղի :

է . բայց թէ քահանայութեան շնորհի եհաս ,
 աստացաւք այն զի եկեր զհացն առաջաւորու-
 թեան զքահանայականն . և Տէրն սուսգեաց
 զբան պատմութեանն որ կայ 'ի գիրս Թագա-
 ւորացն 'Իսրայելի : Բայց և զայս և ս գիտացաք
 եթէ էառ զեպուդն զծածկոյթս սեղանոցն
 արկաւ զիւրեաւ , և եհարց զՏէր . զի եր-
 կեաւ վասն քահանային և ոչ ետ նմա հար-
 ցանել զի երդնուցու սուտ , և կամ ասելով
 զճշմարիտն մեռցի . այլ ինքն եհարց և ոչ մե-
 ղադրեցաւ . զի հայրն 'Քրիստոսի ոչ էր պարտ
 թէ մտցէ ընդ օրինօքն իւրեւ զծառայ : Այլ
 և կարգեաց քսան և չորս դասս սաղմաստաց .
 և երգել հրամայէր երիցս յաւուրն յերրորդ
 ժամուն և վեցերրորդն և յիններրորդն . զոր
 և արդ իսկ կարգեալ ունիմք 'ի սուրբ եկե-
 վեցիս :

Օ կնի Սաղովկաց շիրթեալ ցուցանեն
 ամենայն պատմութիւնք զոճ քահանայու-
 թեանն : Այլ մեք աշխատեալ գտարք թէպէտ
 ոչ գրանիս ամացն՝ այլ զկարգն ստուգիւ զոր
 գրեմքս : Օ կնի Սաղովկայ՝ Աջարիայ , Աւ-
 ղում . Սուսիա . Այլեկիա . Աիրիա . Ազարիա .
 Սաղովկ . Աբիմելէք . Ասաղովկ . Սաղովկ .
 Ազարիա . Ահիմէէս . Աբիմելէք ⁽¹⁾ . Այադա .

(1) Մի օրի . Ահիմէէք : Մի օրի . Աբիմելէք :

Իսաղակ. (Յեսու. Իսիյուզ. Լյդխէ. Սողոմ.
 (Յովիդա հայր մարգարէի⁽¹⁾). Սանասէ. Լյ-
 մովսիա. Լջարիա. Ս'նասիա. Շմաւսն. Սե-
 րարի. Յովսափաք. Լջարիա, որ յանդիմաւ
 նեաց զԱղիա⁽²⁾ Թափաւոր. ոմանք ասեն թէ
 սա է Օլաքարիա որդին Իարեքեայ, որ ժանն
 յանդիմանու թեան Թափաւորին սպանաւ
 ընդ մէջ տաճարին և սեղանոյն: Ինադաւ.
 Բերիայ. Յովհաննէս. Լնդիմարոս. Սնիա⁽³⁾.
 Լչեկիա. Շմաւսն. Սիմէոն, ոմանք զամանէ
 ասեն բաղմակեաց եղեալ և գգուեալ զԲը-
 րիստոս գրկօք. Լմարիա. Լջարիա, սա նախ
 քան զաւերն Լրուսաղեմի գերեցաւ. և ե-
 կեալ 'ի Սամարիա հրամանաւ Շաղմաշայ
 Թափաւորին դնէր օրէնս և տայր նոցա ըզ-
 հինգ պիքքսն Սովսիոի. Լմուրիա. Լքիտա.
 Սադովա. Բեղկի' հայրն Լրեմիայ մարգա-
 րէի, որ եգիտ զերկրորդ օրէնսն. Սերիա որ
 դի Սամեայ քահանայ և մարգարէ, զոր սպան
 (Յովակիմ արքայ. Սարգի. Յովսեդէկ, որ
 գնաց 'ի գերութիւն 'ի չորրորդ գերու-
 թեանն Յուդայի 'ի վերջնումն՝ յարում բար-
 ձաւ Թափաւորութիւնն:

(1) Երկու օրի. հայր Երե-
 միա մարգարէին:

(2) Երկու օրի. շԱՔՈՂԷԱ:

(3) Երկու օր'. ՈՆԻՍԱՒ ԱՆ-
 զԻՄԱՅՈՍ:

Իսկ քահանայութիւնն ոչ բարձաւ 'ի գերութեան անդ . թէպէտ ոչ գոյր տաճար և սեղան , մասնաւոր ինչ առնէին քահանայապործութիւն . զի մի շիջի շնորհն այն մինչև 'ի գալ առաջնոյ քահանային , որ է Տէր մեր Յիսուս . զի ինքն իցէ առաջին և կատարումն . որ ասաց ես եմ' այբն և ես եմ' քէ : Օ կընի եւթն ամի գերութեանն սպանին զՅովսեփէկ քահանայապետ , և ութսուն իշխանաերեւելիս ընդ նմա 'ի տանէն Յուդայ . ըզՇիրիա ⁽¹⁾ . և զՍփսնիա . և զԻսու որդին Յովսեփէկեայ . զի տակաւին Այրուսաղէմ էր , ածին զնա 'ի Լաբերմն զկնի մահուան հօրն . բայց ոչ սպանին զնա . և 'ի դառնալն 'ի գերութենէ Հրէիցն , արձակեցաւ և եկն ընդ Օջրաբաբելի Այրուսաղէմ . և էր քահա նայապետ վկայութեամբ Ըստուծոյ 'ի մարգարէս վասն նորա խօսեցեալ : Եւ յետ նորա Յովակիմ որդի նորա . յաւուրս սորա շէնեցաւ տաճարն . Եղիաս որդի Յովակիմայ . Յովդայ՝ որդի Ըսիբայ . Յովհաննէս՝ որդի Յովդեայ՝ Յուդա ⁽²⁾՝ որդի Յովհաննու , առ որով Ըղեքսանդր , որ զ'ղեքսանդրիա շինեաց և եկեալ Այրուսաղէմ Ըստուծոյ երկրպա գեաց և պատարագեաց . բայց գտի զանուն

(1) Մի օրի . զՇիրայ : (2) Երկու օրի . Յովդաս :

այսր քահանայապետի (Նդրոմաբոս և ոչ
Յուդայ 'ի սոոյք օրինակս , զոր սպանին Սա-
մարացիքն . Սնիա որդի (Ղդեայ . Շմաւոն որ-
դի նորա . Լիդիազար եղբայր նորա :

Օ եղբայր սարա զՇմաւոն պարտ է ստել ,
որ եբարձ զՎրիստոս . քանզի առ Լիդիազար
առաքեաց Պողոմէս , և խնդրեաց զգրեանն
և զԹարգմանիչն , յորոց մինն եղբայր սորա
էր . որ եկաց երկու հարիւր յիսուն և վեց
ամ . Սանասէ . Սնիայ՝ որդի Շմաւոնի եղ-
բոր Լիդիազարու . Յովսեպոս . Շմաւոն՝ հայ-
րըն Յեսուայ սր Սիրաքն կոչեցաւ . բայց ա-
սեն զՅեսու Սիրաքայ թէ որդի կոչի կապե-
լոյն . զհայր սորա հրաման ասեն առեալ 'ի
Հոգւոյն չտեսանել զմահ մինչեւ տեսցէ
զ()ծեալն Վաստուծոյ : Սնիա՝ առ որով (Նսիո-
քոս պաշարեաց զԵրուսաղէմ . և առաքինա-
ցան բազումք . որ և զինի տուաւ քահանա
յուԹիւնն Յեսուայ , որ Յասունն կոչեցաւ՝
եղբայր Սնիայ . և դարձեալ առեալ 'ի նմա
նէ ետուն յՍնիայ՝ որ Սենալոսն կոչեցաւ :
Յեա որոյ Յակիմոս ոմն առնաւ կաշառօք որ
չէր յազգէ քահանայութեանն . վասն որոյ Սնի-
ա՝ Սենաղեայ որդին չոգաւ յԼիդիստոս , և
չինեայ անդ քաղաք զՇմաւաօլիս . և 'ի նմա
տաճար նման տաճարին Երուսաղէմի յորում

աւուրս առաքինացաւ Սատաթէ 'ի Սուղիիմ որդւովք իւրովք . և Յակիմոս սատակեալ 'ի Տեառնէ , քահանայանայ Յուդա Սակարէ որդի Սատաթեայ . որ և սրբեաց և նորոգեաց զտաճարն յետ երրորդ աւերմանն՝ և արար նաւակատիս : Յետ սորա Յովնաթանէս եղբայր նորա , և սպանաւ 'ի Տրոպոնեայ⁽¹⁾ . ապա Շմաւոն եղբայր նորա և սպանաւ 'ի Պտողմեայ . և յետ նորա Յովհաննէս որդին Շմաւոնի , որ կոչեցաւ շիւրկիանոս . և յետ նորա Արիստաբուլոս եղեւ քահանայապետ և առ թագեւս 'ի վերայ քահանայութեանն . և 'ի Յուդայէ մինչեւ 'ի սա էին զօրապետք և քահանայապետք . և 'ի սմանէ սկսու դարձեալ թագաւորութիւնն զինի չորս հարիւր եւթանասուն և հինգ ամի բառնարյն . և 'ի մի եկին երկու աստիճանքն զի եկեալ հասեալ էր միածինն որ էր Ճշմարտութիւնն . Սա կալեալ զթագաւորութիւն ամ մի , սպանաւ յեղբորէն յ'նտիգոնեայ . և առ զիչխանութիւնն միւս եղբայրն Յովհաննէս , որ կոչեցաւ Աղեքսանդրոս . և յետ նորա կալաւ կինն իւր Աղեքսանդրիա զերկոսին աստիճանն և անարգեցան շրեայքն . որ և յետ այնորիկ ետ զքահանայապետութիւն շիւրկի

(1) Մի օրի . 'ի Տրոպոնեայ :

անեայ որդւոյ իւրոյ , և զԺազաւորութիւնն
 միւս որդւոյն Նրիստաբուլեաց . զոր և Պոմ-
 պէս զօրավարն Հռոմայ կալեալ ⁽¹⁾ տարաւ
 ՚ի Հռովմ , և կացոյց ՚ի տեղի նորա զՀիւր-
 կիանոս . և եկեալ զօրավարն Հայոց Նազաի-
 բան ⁽²⁾ տարու զՀիւրկիանոս պերի և եղիր
 փոխանակ նորս զՆաթիգոնոս եղբայր նորա :
 Իսկ Հերովդի երթեալ ՚ի Հռովմ ⁽³⁾ էառ
 զԺազաւորութիւնն և եկեալ յԱրուսաղէմ
 սպան զՆաթիգոնոս . և բարձան երկօրին աւ-
 տիճանքն փառաւորք ՚ի տանէն Հրէից :

Քանի և զկնի աւուրց եկեալ ՚ի գերու-
 թեանէն Հիւրկիանեաց սպան և զնա Հերով-
 դէս : Եւ ժողովուրդն ընտրեցին զ⁽¹⁾ սքա-
 րիա և զ⁽²⁾ բիայ զի զմի ոք ՚ի նոցանէ կացուոցէ
 Հերովդէս քահանայապետ . և կացոյց Հե-
 րովդէս զ⁽¹⁾ սքարիա քահանայապետ . բայց
 ոչ ետ նմա իշխանութիւն պատարագ մատու-
 ցանել . զի ոչ ունէր տալ նմա կաշառս : Եւ
 զի ստիպեաց ժողովուրդն վասն հարկի երե-
 ւելի տօնին քաւութեան , և արար զպատա-
 բազս նոցա . և լուաւ զաւետիս ծննդեանն
 որդւոյ իւրոյ (Յովհաննու :

Եւ ՚ի գալ ամին յետ ծնանելոյն (Յովհանն

(1) Մի օրի . կապեալ : Մի օրի . բազմափրանն :

(2) Մի օրի . բազմաճի . (3) Մի օրի . ՚ի Հռովմ :

նու, ըստ եղև շերտի թէ կատարէ Օսթարիա դոնա շրէից պատարագօք, բարկացաւ և ետ սպանանել զնա ընդ մէջ տաճարին և սեղանոյն . և կացոյց քահանայապետ զՆանիէլ . ապա զՕարի . ապա զՄամառն, զոր ասացեալ եմք յառաջին գիրսն, և ապա զՆանա և զԿայիիա, ամի ամի փոփոխելով զնոսա կարասեալ : Եւ այսպէս կացին մնացին օճեալքն, մինչեւ եկն յՅեալն Նստուած :

Եւ թէպէտ ջանացին շրեայքն պինդուներ զօրէնսն . և անուանել քահանայա և քահանայապետս, այն յանդգնութիւն էր, և ոչ ըստ հրամանի օրինացն տուողին . որ սահման եղ նմա և ոչ անցանէր . այն զի ՚ի ճննդեանն նորա բարձեալ էր ըստ Յակովբայ նահապետին, որ օրհնեաց զԿուդայ ՚ի դէմն Նստուծոյ Նանին յՅելայ, և եղ զԹիւժամանակին երեւման ինքնակալ իշխանութեանն, և բնաբար թագաւորութեանն աւեղճականի և յաւիտենականի քաւչապետութեանն . որ ոչ ՚ի մարդկանէ այլ ՚ի հօրէ և յանձնէ է փառաւորեալ . այն որ ՚ի մօտ եղեալ ՚ի չարչարանս, զբարիսն զպետ Նստուծոյ զերեք աստիճանսն, որ է ՚ի փառս : Եւ բորդութեանն պարգեւեալ ՚ի շօրէ և յՈրդուոյ և ՚ի շոգւոյն սրբոյ թագաւորութիւնն

քահանայութիւնն և մարգարէութիւնն, բաշխեաց զայն ոուրք Կեղեցւոյ իւրոյ :

Օ թագաւորութիւնն առաքեաց Աբգարու արքային Հայոց և Ասորոց . այն որ նախ քան զչարչարանն առաքեաց նմա հաւատ . և մեծարեաց զնա բաժանակից արքայութեան իւրոյ . և ընկալաւ ՚ի նմանէ երաւնութիւն և օրհնութիւն և սկիզբն լինել ըստ Քրիստոսի թագաւորութեան հեթանոսաց : Իսկ զքահանայութիւնն ետ սրբոց առաքելոցն յորժամ զաթոռն խոստացաւ, այլ և փրչմամբն և տալովն իշխանութիւն թողուլ զամեղս . և քանզի ամենայն քահանայ վասն մատուցաներոյ պատարագս կայ և ունի նիւթս պատարագի, և տէր զանձն մատոյց խաչիւն երկնաբերձ սեղանովն . և յազագս գերազանցեալ գթութեան⁽¹⁾ իւրոյ առ մարդիկ աստուածային բազկօքն և կամաւ բաշխեցաւ յառաքեալս սիրով . և զնայն ետ յաւիտենական նւքօք ամենայն աշխարհի շենլի անծախելի և միշտ կենդանի . և այսպէս փոխեցաւ հինն ՚ի նոր ՚ի կատարման ստուերին ՚ի վերնատանն խորհրդեան ՚ի մեծի հինգչաբաթին ՚ի հինգատկին . զորոյ զյիշատակն անմտաց ունել հրամայեաց, մինչեւ եկեսցէ ինքն անե-

(1) Եջկու օրի թագաւորութեան :

րեւոյթ աշխարհաւն և նորահրաշ կենօքն , և զգեցցի զեկեղեցի աստուածատեսակ արարեալ զնա . և այնպէս աննիւթապէս և եւս միաւորաբար լիցի 'ի վայելս մարմնոյ իւրոյ եկեղեցւոյ յարագրուարձ անվախձան կենօք :

Այսու երեւի ճսխու թիւնն Սիոնի սրբոյս և նորոյս խորայելի . քանզի յանձն իւր փոխեաց զգաշտօն պատարագին տէրն նորա սուկայի և քստմնելի և անձառելի մտաց և զօրութեան բանի . և աստ կատարեցաւ խորհուրդրն հայրենի և գլխաւորեցաւ . գազաթն է առ շնորհ քահանայութեանն անսկզնարար յԱստուած կացեալ . և առ մեզ Աստուծով և յԱստուած կատարեալ : Այլ ոչ է այսուհետեւ այլայլութիւն պատարագաց , և ոչ բազմութիւն քահանայից վասն մահու արգելմանն . ոչ տաճար ձեւագործ և քակտական . այլ մի և նոյն քահանայ և պատարագ և պատարագիչ և տաճար , որ 'ի Հոգւոյն կազմեցաւ . այլ և վերինն է Արուսագէմ , որոյ գաւթթ է նիւթականա այս եկեղեցի և ազօթարան և ճրջմարտութեան գազափար . իսկ ճշմարտանժողովեալ հաւատն է հանրական կաթուղիկէ , որ ժողովէ զտիեզերս ամենայն 'ի մի խառտովանութիւն և 'ի մի յոյս կոչման 'ի մի կերակուր և 'ի մի վերաբիւ . և մի կարծիցէ որ

աստ բազմութիւն մահապան քահանայից .
քանզի հաւատն որ է եկեղեցի սուրբ, զայդ ոչ
ուսուցանէ . զի ամենեքեան սոքա անդամք
են միոյ անմահական գլխոյն , կապեալք ընդ
նմա յաւիտենական յուսով . և կենաց ՚ի կեա
նդա փոփոխումն՝ մահ ոչ է . և հետեւեալքն
նովիմք պատկերեալք նոյնաբար պատարա
գաւ և իմանալի խորանով ըսուն զտեղի նո
ցա , և ՚ի նմանապէս ճանապարհէն նովին ա
ռաջնորդաւ յաջողեալք , լսուն զնոյն օթե
վան ՚ի փառս բարի և անեղաչէն յարկինն
երկնաւոր և գերախառ խորանին :

Իսկ Տեառն մերոյ և Աստուծոյ կատա
րեալ զքահանայութիւն տանն Ադամայ կեն
սառու խաչուն և լուսաբեր յարութեամբն,
և համբարձեալ յերկինս հայրենի կառօք
ամբեղինօք և կամ հայրաբուն զօրութեամ
բն, կատարեաց և զերկնաւորացն սրբազօրծ
քահանայութիւնն. քանզի նախ քան զտիրա
կան տնտեսութիւնն սարկաւազունս ասաց
զնոսա գիր . և թէ ՚իսնէսիոս քահանայա
պետութիւն կոչէ զնոսա . յայտ է թէ ՚ի Պա
ղոսէ ունեալ ասէր : Էւ սուրբն Պօղոս յետ
համբարձմանն իմացաւ զնոսա . և թէ նախ
քան զտնօրէնութիւնն ևս յիչէ զնոցա պա
տիւն . քահանայապետ մերս ոչ է այնր հակա

ուակ, զի մեք ասացաք զղանազանու թիւն փառ
ուաց նոցա թէ ունին առաւելութիւն 'ի դա
ւարս և 'ի պատիւս . այլ և գոյ առաւելութիւն
պատուոյ 'ի սարկաւագունս , որ առ մեզ են .
քանզի ոմանք մերձ կան սեղանոյն և հայ
րապետին . և այլք զգրուեսս պահեն . են և
չնորհօք և գիտութեամբ զանազանեալք , որ
պէս և անդ թարգմանութիւն կոչման ան
ուանց նոցա՝ ուսուցանէ մեզ զգերազան
ցութիւն և զառաւելութիւն ոմանց 'ի նս
ցանէ , և զայլոցն խոնարհութիւն :

Արդ բազում փոյթ եղեւ մեզ ցուցա
նել , եթէ ամենայն պարգեւքն Աստուծոյ
քահանայական շնորհիւ բաշխեցաւ և տը
ւաւ վերնոց և ներքնոց , և կատարումն 'ի
Քրիստոսէ եղեւ հրեղինացն և հողն ղինացս .
և թէ նախ առ մեզ և ապա առ վերինն կա
տարումն այս Աստուծոյն խորք և անզնեկի
դատաստանին անձանթոթութիւնք . ուստի և
մարդասէր անուն ժառանգեաց . զի ոչ եթէ
զհրեշտակաց բուռն հարկանէ , այլ զզաւա
կէն Ագամայ . զի յայտնեսցի արդ իշխանու
թեանց և պետութեանց , որ յերկինս են 'ի
ձեռն եկեղեցւոյ բազմապատիկ իմաստու
թիւն : Այլ ապաքէն երաշխաւորէ զմերս
բան աստուածընտիրն Պօղոս զայս ասերով .

քանզի երկնայինքն մատուցանելով Աստուծոյ բանեղէն պատարագ զփառաբանութիւն ոչ ունին այնպէս սրբավայելուչ պաշտօն պատարագի սրովք հաղորդեցին Աստուծոյ , որպէս և արդ Վրիստոսական խորհուրդս . և ոչ վայելէին յերեւմանէ նորա որպէս և այժմ . քանզի 'ի համբարձման Փրկչին մերոյ Ախուսի բազմապատկեցաւ իմաստութիւն լուսեղինացն դասուց , և առին առեղութիւն փառաց քահանայական և քահանայապետական ըստ պատշաճի և ըստ չափոյ նոցա , և ըստ դասու առաւելագունիցն ևս առաւել , և նուաստագունիցն ըստ նոցա չափուն . զի ոչ գուցէ տայի և յաւելի ասաց տէրն և սցայէս յարմարական բնութեան նոցա տուաւ պատարագել 'ի տնտեսութեանն Ախուսի խորհուրդ . դարձեալ և նոքա աննիութեամբ հաղորդին անձաւելի քահանայագործութեամբ Վրիստոսի աստուածաստեղծութեանն և աստուածացուցիչ խորհրդոյն , որպէս և մեք սպասեալ ակն ունիմք 'ի հանդերձեալ կեանարն , ոչ հացիւ ցորենոյ , և արեամբ խաղողոյ կցորդիլ Աստուծոյ մերոյ Ախուսի : Որպէս և այժմու կենօքս սբ մեզս է անկաւար , որով մարմնական կեանքս պահուի 'ի մեզ . և յորմէ գոյաւորի 'ի մեզ արիւն . այսու յարե-

նամք յանմահական կենդանութիւնն (1) Վր-
րիստոսի . զի սրպէս յետ յարութեանն եկեր
և արք ընդ առաքեալն զայս պաշտելի հաց
և գինի . արքցէ և յարքայութեան անդ՝
նոր պատճառ միակցութեան ընդ մեզ , որ-
պէս և ինքն խոստացաւ անսուտ բանիւն .
սակայն թէ՛ պէտ և է մեզ անիմանալի և
անասելի երկնաւորացն քահանայութիւնն և
քահանայադործութիւնն , բայց անվնաս են
ասացեալքս ՚ի աննդենէ հոգեշունչ բանից :

ՎՂ և չէ անտեղի ասել զերիս երբեակ
քահանայապետութիւնս նոցա : () առաջին
սրն քահանայապետս և զերկրորդսն քահա-
նայս և երրորդսն սարկաւազունս . քանզի ա-
մենայն զգալեաց իմանալի յարսցոյց ար-
ժան է իմանալ ըստ բանին , որ ասացաւ առ
Սալոէս , տեսցիք և արասցես զամենայն ըստ
օրինակին , որ ցուցաւ քեզ ՚ի լերինն . և Սալոէս
զգալի ինչ ոչ ետես , այլ իմանալի անմարմին
աչօք լուսուորեալ ՚ի Տէր . քանզի առ մեզ ե-
րեք են կատարելոցն գասք եպիսկոպոս և քա-
հանայ և սարկաւազ : Իսկ պատրիարքն աւե-
լի միայն իշխանութեամբն է և պատուով
հրամանին . և ոչ եթէ յատուկ ձեռնադրու-
թիւն ունի և շարհի առումն :

(1) Մի սրի . կերակրութեանն գրիստոսի :

Լին և ինն աստիճանք յօրինեալք առ մեզ, ըստ իննեակ դասուցն վերնոց, և է իմա նալ զնոսա զանազանս փառօք ըստ դասուցն կարգի, որպէս և առ մեզս. և է եւթն քահանայագործութիւն տեսանելի սուրբ եկեղեցւոջ ըստ եւթնեկի (1) շնորհաց Հոգւոյն սրբոյ :

Ա. Եպիսկոպոսն՝ որ է տեսուչ լոման եկեղեցւոյ, և կատարէ քահանայս :

Բ. Եւ որ ունի պատրիարքութեան իշխանութիւն՝ որ է կաթողիկոսութիւն, որ կոչի ամենակալ, նա կատարէ զեւղն օծութեանն, և ձեռնադրէ եպիսկոպոս :

Գ. Իսկ քահանայն որ կոչի հարուստ. որ է փարթամ հոգեւոր շնորհիւն և սրբութեամբ մարմնոյն և գթութեամբ խնամոց առ հօտան :

Դ. Ընէ պատարագ արժանավայելուչ և մկրտէ զմանկունս և օծանէ եւս :

Ե. Իայց ըստ իցէ թէ եպիսկոպոսն օճցէ :

Զ. Եւ այս եւս վեցերորդ քահանայագործութիւն է յեկեղեցւոջ թողութիւն տալ մեղաց խոստովանողին, որ Եստուծոյ միայն է սեպհական թողուլ զմեզս : զոր կոչէ արժանաւոր և գիտուն խոստովանահայրն

(1) Մի քի. ըստ վեցեկի շնորհաց :

զ շողին սուրբ առ ինքն , և նովաւ թողու
յանցաւ որին :

Է . Քահանայադորձութիւն յեկեղեցի
ձէթ օրհնել յօծումն հիւանդաց առ ժամն .
զոր կարէ օրհնել քահանայն ըստ Փրկչին օ-
րինակի :

Օ ի արարեալ է զայս և ըստ կանոնացն
Յահովքայ եղբօր Տեառն . զի և այս ոչ է
առանց շողւոյն սրբոյ , որ կարող է բու-
ժու մն առնել ցաւոցն և մեղացն թողութիւն .
և թէ մեռանիցի հիւանդն բաւական է նմա
յօծումն թաղման ըստ մեծին Վէոնիսեայ ,
զոր պրեաց հրամանաւ առաքելոցն :

Եւ զայս ամենայն կարողութիւն զոր
պարծէ քահանայն , ունի պերագոյնն քահա-
նայապետ . որոյ հրամանաւ կատարին ասա-
ցեալքս . զի նախ նա կատարէ զսուրբ խոր
հուրդն և տայ իշխանութիւն քահանայիցն ,
զոր ձեռնադրէ վնոյն առնել . և նորրնձայ
քահանայից արժան է իւրեանցն ձեռօք առ-
նուլ զհաղորդութիւնն իսկոյն , զի երեւեացի
պատիւն զոր է առ և զստեաւ ՚ի ժողովրդա-
կանութենէ և ՚ի սարկաւագութենէ . յայս
եւ թն զօրութիւն շողւոյն տուն իմաստու-
թեան յեցեալ կայ . որով հաստատեցաւ աչ
խարհ աւուրբք եւ թամբք յօչէից գոյացեալ .

սորքը կործանի պարիսպք դժոխոց . որով զօրութեամբ յօրինակ այսորիկ հալեցան պարիսպքն Լըրիքովի շուրջ եկեալ զնորքը զեւթնօր : Եւ զեւթնօրեայ արարածոցս լինելու թիւն , յեւթն փողան երգելով եւթնիցս յեւթներորդու մ աւուրն , և ՚ի բանի անդ , թէ հանգեաւ Լյուուած յաւուրն եւթներբորդի անկանէին պարիսպքն ադամանդեայք եւթնեքեան . այս է եւթն աչք , որ հայելին ընդ ամենայն երկիրս . և այս բազումս ունի զարդարիչս վկայութիւնս , որ կամիցի սորք իմաստասիրել : Իսկ մէք եկեացուք այսուհետեւ յսճ կարգին մերոյ :

Ըրդ յետ համբառնապոյն Տեառն հրամանաւ Հոգւոյն սրբոյ և եկեբութեամբ նորին՝ կարգեցան առաքեալքն քահանայապետ աշխարհի յաւուրն սուրբ Պենտէկոստէին . և առաջին եպիսկոպոս եկաց Աշրուսաղէմ Քրիստոսի եղբայրն Յակովբոս : Եւ հինն էանց և եղեւ ամենայն ինչ նոր . և արար զառաջին պատարագն Յակովբոս բաշխելով դքրիստոսական : մարմինն ընկերաց իւրոց և այլոց հաւատացելոցն կերակուր անապական և պատու անմահական ՚ի կենդանի տնկոյն , ուստի զրկեցաւ հաւասկիղքն մեր Ըդամ . և եղեւ սկիղքն նիւթեղէն եկեղեցւոյս վեր

նատունն և ապա աշխարհամատուռն . և ըսկիզբն հեթանոսաց մկրտութեան 'ի նոյն առաջին ամին ներքինին քուչացի, սրում՝ Փիլիպոսն քարսզեաց Փսթամիրոս անուռն, որ և նա սկսաւ զքարսզութիւնն Վուչացւոցն հաւատալ աւետարանին :

Եւ սուրբն Թադէոս ել կանխապոյն քան զայլն 'ի վիճակիւր 'ի Հայո, և մկրտեաց զնորնծայ թագաւորն հեթանոսաց Աբգար սկիզբն հաւատոյ ամենայն թագաւորաց . և ըստաւորեաց զՀայո և Վսորիս, և կատարեցաւ յԱրեւելս 'ի Սանատրիոյ թագաւորէ Հայոց, թողով անդէն զգեղարզն և զփշղէն պսակն և զեւղն օժման 'ի Քրիստոսէ տուեալ, զոր ընդ ինքեան սենէր :

Իսկ Յակովբոս եղբայրն Յովհաննու 'ի նոյն ամի գնացեալ մինչեւ 'ի Սյանիա յարեւմուտս կոյս, քարոյեաց անգ զքանն կենաց . և ձգեցաւ քուն խաչին 'ի Թադէէ և 'ի Յակովբայ յարեւելս և յարեւմուտս . և դարձաւ անդրէն Յակովբոս Այրուսաղէմ, և կատարեցաւ 'ի Ղաֆն Ագրիպպայ, սրով զգլուխն հատեալ . և ընկեցեալ զմարմինն 'ի ծովն տարան զնա ալկր ծովուռն 'ի վիճակն իւր 'ի Սյանիա . զոր և յօղոս առաքեալն 'ի գնալն իւր իմացոյց նոցա զամենայն ինչ, և հաստատեաց անգ եկեղէցի :

Իսկ սուրբն Անդրէաս գնացեալ 'ի Սիւրբերկրեայս յԱսիա և 'ի շանագլուխս քարոզեաց անդ . և նմա կոչի թթոռն Ասիոյ զառաջինն . մինչեւ յետ երկոտասան ամի չոգաւ անդ Յովհաննէս աստուածաբան 'ի փոխման Սարիամու Աստուածածնին . և ապա նմա ասացաւ վիճակն : Իսկ Անդրէի անուանեցաւ Կաստանդնուպօլիս որ 'ի Թրակիա , զի և անդ քարոզեաց նա . և անցեալ 'ի Սպարտա Ալեքսանդրոյ կատարեցաւ խաչիւ յգիտեաց իշխանէ :

Իսկ սուրբն Թովմաս երթեալ 'ի կողմն Սաբայ եմուտ 'ի ներքսագոյն Հնդիկս , քարոզեաց անդ և հաստատեսոյ եկեղեցի . եւ կատարեցաւ 'ի Թեմն որ կոչի Չոլիանդ . և առաջին մայրաքաղաք է անդ , որ Վիննն առանի , որ է մեծանիստ . և այժմ կայ գերեզման նորա 'ի Չուձր մեծաշահ քաղաք . և անուն երկրին Չոլեան կոչի : Եւ այսպէս մակադրի խոտորնակ Խաչին 'ի Հիւսիս և 'ի հարաւ :

Ի նոյն կողմ Թովմայի չոգաւ սուրբ Բարդողովմէոս և եմուտ յաշխարհ Սոգուց , և քարոզեալ անդ դարձաւ 'ի Հայս 'ի վիճակն Թագէի . և հաստատեսոյ անդ եկեղեցի . և կատարեցաւ 'ի ներքին Հայք 'ի նոյն

Թագաւորէն Սանատրկոյ . Թողլով անդ որ պէս ասեն երիս հաստ մանանայ զոր ունէր ընդ ինքեան :

Եւ Յուդայ Յակովբեան և Սիմէոն եղբայր նորա , և նորա հատարեցան 'ի Հայք : Իսկ Սիմէոն կանանացի 'ի հարաւս աշխարհի քարոզեալ հատարեցաւ : Իսկ Սատաթիա փոխանն Յուդայի 'ի Սիկիլիա երթեալ քարոզեաց . և անդէն վկայեաց : Եւ սուրբն Քիլիպպոս առ ծովեփերեցս շրջեալ հատարեցաւ . առ սահմանօքն Ենոպոյ 'ի Կիլիկիայ , որ նա ինքն է Յարապօլիս որ կոչի քաղաք քա հանայից :

Եւ սուրբ առաքեալն Յակովբոս Լիւիեայ քարոզեալ 'ի Սիլագետոս առ Եսորօք հատարեցաւ 'ի Սուււճ 'ի փառս Լիտուծոյ (1) :

(1) Հին օրի . Պերոս եւ լեալ յերուսաղեմէ եկն յԱնտիոք աշակերտելով 'ի ճանապարհին զհեթանոս գերկուսամս յամելով 'ի գաւն : Եւ յԱնտիոք եգ հիմն եկեղեցւոյ , և ձեռնադրեաց եպիսկոպոս զԼուդիոս : Անն թէ զՎարշամակ Տեառն ունէր , և զայն արկանէր 'ի վերայ գրէից ձեռնադրելոցն և անուանեաց զաշակերտեալն քրիստոնեայ : Եւ եգ անդ նթոռ :

և քնաց 'ի Հուսիմ . և հասարեցաւ 'ի Ներոնէ Յոզոսիւ հանդերձ . յերեքասան ամի Թագաւորութեան նորա 'ի Մայիսի 29 . Եւ Անդրանիկոս ասէ թէ 'ի 23 ն Քրիստոնէ : Եւ զկնի Պետրոսի եկաց եպիսկոպոս 'ի Հուսիմ Լիւնոս առաջին եպիսկոպոս մետատնամ : Եւ յերուսաղեմ զքիթ Յակովբայ Ըմաւոն կղեպկղեանցամաքառասուն երկու :

Լստանօր դիպուք զբան Տեառն մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի զարարչականն որ ասաց ցր-Պետրոս . դու ես վէ՛մ հիման Մոնի . և յայդր վերայ շինեցի զեկեղեցի իմ . և յանձնեաց նմա երիցս զհօտն իւր արածել կենսաքեր արօտիւ . և կալ մնալ արժան է տէրունական հրամանին, ըստ որում եկեալ 'ի Պաղեստինէ սուրբ առաքեալն Պետրոս ընդ Փիւնիկէ ընդ Վերմանիկեցւոց աշխարհն քարոզութեամբ աւետարանին, և մտեալ յՆնապ եհար նի զակաւ Հոգւոյն զսպասամբն սատանայ, որ մտեալ էր անդ, և արար զնա հալածական, և էարկ անդ հիմն եկեղեցւոյ . և անունեաց անդ զաշակերտեալն Վրիստոնեայս . և ձեռնադրեաց անդ եպիսկոպոս զԷւոդիոս, եւ հաստատեաց զնա յաթոռ :

Եւ երթեալ անտի գնաց 'ի Հռովմ նախաթոռ ամենայն Եւրոպիայ . և շինեաց անդ զեկեղեցիս և ձեռնադրեաց անդ եպիսկոպոս զՎինոս : Եւք ասեն եգիտ զնա Պողոսի ձեռնադրեալ, և հաստատեաց ըզնա . ասեն եթէ կրէր ընդ ինքեան զվարչաման Վրիստոսի և այնու գնէր ձեռս 'ի գլուխն ձեռնադրելոցն : Եւ զկնի Վինոսի Վսեստոս յաջորդեաց զաթոռն սուրբ : Իսկ սուրբն Պետրոս առաքեաց 'ի Հռովմէ զՍար-

կոս աւետարանիչ ՚ի նախաթոռ քաղաքն ա մենայն | իբիոյ յՂեքսանդրիայ . որ և անդ հաստատեայ եկեղեցի և նախաթոռ ու թիւն . և որպէս ասէ սուրբ հայրն Նիկիոզոս⁽¹⁾ ՚ի խնդրոյ թագաւորին Սոճերի յազազս նախաթոռ ու թեան , եթէ բաժանեալ է ամենայն աշխարհ յերիս մասունս յ՚սիա , յԱւրոպիա , ՚ի | իբիայ , վասն երկց սրդւոյն Նոյի , որք ժառանգեցին զերկիր միայն :

Եւ զի նախ քան զայլն ՚ի Պետրոս յանձնեաց Տէր զհօտն հեթանոսաց պարտ էր նմա սահմանել յամենայն հատածս երկրի սուրբ եկեղեցի զոր և արարն իսկ յՂ՚սիա եդ զաթոռն Ննոխոքու . յԱւրոպիա զաթոռն Հռովմայ , և ՚ի | իբիայ զաթոռն Ղեքսանդրու ՚ի ձեռն աշակերտին իւրոյ Սարկիսի :

Արդ ունի աշխարհն Հռովմ զամենայն արեւմուտս մինչեւ զ՚իւլզանդիա յարեւելս կոյս և ամենայն կղզիս , և զաշխարհ Սպանիայ և զվեհագոյն նորա զ՚իւլլիա , որ կոչի Իտալիա և եւս վեհագոյն զ՚իւրիտոնիան և այլս բազումս : Իսկ Ննոխոք ունի զամենայն արեւելս որ մինչև ցայժմ կաթուղիկոս ձեռնադրէ . և առաքէ ՚ի Խորասան , և ՚ի Պարսս և ՚ի Բաբելոն և յԱրկինոյպոլիս , որ է քաղաք

(1) Երկու օրի . Նեղոս :

խաղաղութեան . ունի և զՀայս և զՎիրս և զՂըւանս : Եւ Ղըեքսանդր ունի զամենայն Վիբէացիս զԵթովպիայ և զՀնդիկս մինչև ՚ի Վարմարիտոն :

Իսկ զի ՚ի հինն ունէին քաղաքքս այսուքիկ անուանաւ պատուոց , եդան կոչմունք նոցա ՚ի վերայ եպիսկոպոսացն . Հռովմ պապ կոչէր յԵրուսալիայնոյնպէս և յՂըեքսանդրիայ պապ անուանէր . և Նստիոք պատրիարք լինէր կոչեցեալ :

Եւ այսպէս կոչին աթոռակաղքն պապ Հռովմայն՝ որ ասի երէց . նոյնպէս Ղըեքսանդրուն . և Նստիոքուն պատրիարք՝ որ է նախահայր . բայց ՚ի սոսա նախապատիւ է Հռովմայն յ()գոտոսէ հետէ , և ոչ ՚ի Պետրոսէ . որպէս Վատինքդ կարծեն . զի թէ այդպէս էր , ապա նախ Նստիոք է պատուելի . զի անդ առաջին ձեռնադրութիւն արար Պետրոս :

Եւ զի՛նչ պիտոյ է ասել զԵրուսաղեմէն , զի քահանայապետն Վրիտոս անդ խաչեցաւ . և քանզի հեռագոյն են ՚ի միմեանց աթոռքս , հարկ եղել ՚ի մէջ աշխարհաց և գաւառաց զմայրաքաղաքաց եպիսկոպոսս պատուել . զի նոքա ՚ի պատրիարքացն ձեռնադրեալք այլոցն՝ առաջնորդեացեն մերձակայիցրն ՚ի հարկաւ որ պէտան . վասն որոյ կոչեցան

Սեփարապօլիսը : Եւ վասն սրբաւնական քաղաքացն որոյ իշխեն , արքեպիսկոպոս լինին կոչեցեալք :

Իսկ յորժամ եղեւ մեծ սխնհոդոսն ՚ի Ղիկիայ , պատշաճ համարեցան հայրապետքն պատուել զԱյրուսաղէմ՝ զաթոռ սրբոյն (Յակովբայ) , հաւատար երկոց աթոռոցն . և կոչել զեպիսկոպոս նորա պատրիարք , և զատանել ՚ի վիճակէն Ղեքսանդրու . և տալ նմա Սեփարապօլիսս և եպիսկոպոս . քանզի նախ Այրուսաղէմ ընդ ձեռամբ Ղեքսանդրու էր յորմէ յաւերմանէն հետէ Հռովմայեցւոցոր շինեցաւ . յԱլլանդրիանու թագաւորէ . որ կոչեցաւ Ալիուպօլիս . և եմուտ Այրուսաղէմ ընդ իշխանութեամբ Աեսարու , Վաղեուաթնեայ Սեփարապօլի . քանզի զկնի աւերմանն ձեռնադրեաց Այրուսապեմի եպիսկոպոս Սեփարապօլիան Աեսարու . և յորժամ պատրիարք եղեւ Այրուսաղէմ , ձեռնադրեաց զձեռնադրողն իւր զԱեսարապօլին :

Եւ քանզի պարտ էր մարմնոյ եկեղեցւոյ կատարեալ լինել զգայարանօք , զի ամենայն մարմին կատարեալ կենդանի ընդ հինգ զգալու թեամբ է . վասն այնորիկ զյոստանդնուպօլիս որ ընդ Հռովմայ իշխանութեամբն էր և Արակլիոյ մեարապօլիան ձեռնադրէր նմա

եպիսկոպոս , յորժամ եղեւ ժողովն առ Թէ-
 ողոսիւ՝ պատուեցաւ Թագաւորեալ . քաղաքն
 և եղև պատրիարքարան և զատեաւ ՚ի Հռով
 մայ . և յոլով մասն Ասիոյ եմուտ ընդ իշխանու-
 Թեամբ նորա . քանզի Թէպէտ կրտսանդիա-
 նոս նոր Հռովմ կոչեաց զքաղաքն իւր , և զա-
 ւետարանչին զՅովհաննու գերեզմանն անդ
 կամեցաւ փոխել և աթոռ կոչել զնա . այլ ոչ
 հաստատեցաւ մինչեւ ցայնժամ որ ասացա-
 քքն առ Թէողոսիւ :

Այլ և յանուն աւետարանչայն սմանք
 դնեն զաթոռքս այս . զՀռովմայն՝ Ղուկայ
 կոչեն . և զԱնտիոքայն՝ Սատթէսի , և զԻս-
 տանդնուպոլսին՝ Յովհաննու :

Իսպց Ղուկաս որդի կրտսանդեայ Ան-
 րոյ և մօր յունի յԱնտիոք գրեաց զաւետա-
 շանն և տեղին յայտնի է հաչակեալ եկեղե-
 ցին ուր գրեացն . և Սատթէսս յԱջրուսաղէմ
 գրեաց . և Յովհաննէս ՚ի Փատմոս , ընդէր
 ուր գրեցան չիցեն աթոռք . և նորօք կոչին :

Սակայն երկուստան առաքելոցն աթոռս
 խոստացաւ Տէրն ՚ի հանդերձեալն . աստէն
 ընդէր ոչ մանաւանդ կալցին աթոռս . այլ ըստ
 ասացեալ խորհրդեանդ յօրինեցան աթոռք .
 Վիտել արժան է և զայս զի են յարեւելս մե-
 ծամեծ և փառաւոր իշխանու Թիւնք՝ զոր մեծ

Հայք կոչեմք որ է սրբազան աթոռ և ազատ և ինքնագլուխ . որ ունի ընդ ինքեամք բազում մետրապոլիտս և եպիսկոպոսս յոլովս , և ոչինչ վճարէ յաթոռն Հռովմայ որպէս և ամենայն պատրիարքուք երկրի . և ոչ առնուն ձեռնադրութիւն ուստեք , և ոչ ՚ի Հռովմայ որպէս և այլքդ . քանզի պատուեցաւ աթոռ սրբոյն Վրդուորի՝ և մանաւանդ ասացեալ սուրբ առաքելոցն որք անդ կատարեցան . և վասն այնորիկ նոցա կաթուղիկոսն յիւրոց եպիսկոպոսացն առնու ձեռնադրութիւն մինչեւ ցայսօր ժամանակի . և է պատուական և արժանապատիւ աթոռ . որպէս և կղզին Վիպրոս . զի և նա ինքնագլուխ է և ոչ ումեք հնազանդեցաւ . քանզի Կտեալ եղեւ անդ Կերեզմանն Բառնաբայ , և ՚ի վերայ սրտին աւետարանն Սատթէոսի :

Ի՛նքնագլուխ և արքեպիսկոպոսն Բուլղարաց . քանզի Բուլղարք ոչ են բուն Բուլղարք , այլ քանզի Բուլղարինոս ՚ի նոյնն աիբեաց , յանուն նորա կոչեցան Բուլղարք . և յաղագս յաղթող Թագաւորութեանն ոչ ումեք հնազանդի արքեպիսկոպոսն նորա , այլ յիւրոցն առնու ձեռնադրութիւն որպէս և Հայոցն մեծաց : որ թէպէտ Վասիլ կայսրն ծիրանածին հնազանդեաց զնոսա , այլ ոչ թռ

դին զպատիւ աթոռոյն իւրեանց . և ոչ եկաց
այնր հակառակ , զի ոչ վնասէր ինչ հաւատոյ
սրբութեան :

Ըրդ այսպէս կարգ քահանայութեան
Տեառն մերոյ Ախուսի օտարածեցաւ ընդ
աշխարհս ամենայն . և է մի քահանայութիւն
և ոչ բազում . զոր սահմանէ աւանդն հաւա
տոյ ուղղափառութեան , զոր կարգեցին ա
ռաքեալքն , և աւետարանիչքն գրեցին և
աւանդեցին , և Հոգին սուրբ կնքեաց և
կատարեսոյ :

Իսկ արմատն⁽¹⁾ չարութեան ոչ կարաց հա
յել հրացեալ աջօք և նախանձախոյ սրտիւք .
վասնորոյ ոչ դադարեսց ատել զմիեղենու
թիւն սուրբ եկեղեցւոյ , և հնարել պատճառ
քակման զէն առեալ զոմանց իշխանասիրու
թիւն և զկիսոց ագահութիւն , և զայլոց ըն
դարձակութիւն և զմարմնասիրութիւն և զը
մանց զախտասիրութիւն , և որոշեսց այսու
քիւկ զանդամն Քրիստոսի , և արար պատե
րազմ ՚ի տան միում և ՚ի մարմնի միում , և ընդ
դէմ ամենայն բարութեանցն Աստուծոյ զոր
արար ազգի մարդկան . եպիտ նա հակառակ
սիրոյն զատելութիւնն , և խաղաղութեան՝
զպատերազմն , և խոնարհութեան՝ զհպար

(1) Ձմանք կամամարտն :

տու թիւնն , և չափաւորու թեան՝ զառաւել-
լաստացու թիւնն , և ճշմարտու թեան՝ զկեզ-
ծաւորու թիւնն , և լուսոյ՝ զխաւարն , և կե-
նացն՝ զմահն , և այսոքիւկ սրոշմամբ փարթա-
մացեալ մշակն անօրէնու թեան որ կրէ ան-
վաստակ զերկինս և զերկիր , և որ այլ եւս
հրաշարին է զանհասականն անդունդս . որք են
խորու թեան խորոցն (ստուծոյ ըմբռնմունք
(այսինքն է) հաւատոյն զարմանալիք որով
զարդարի սուրբն Սիօն , և պարծի ՚ի փառս
անզուգականս . զսա ջանաց շարժել զօրու-
թիւնն ապստամբ . և թէպէտ զիրքն ոչ կա-
րաց խախտել , զի աստուածապատկառ⁽¹⁾ էր ,
սակայն զբազումն ՚ի բաց տարաւ ՚ի նմանէ . և
կապտեաց կողոպտեաց և արար ծաղր , և ամօ
թալից . և սչ տակաւ շարժեաց արտասուս և նա-
խանձ առողջիցն մնացելոց եղբարց որք ցու-
ցին մեծ հանդէս նովին հաւատով խրախու-
սեալք յ՝ստուած . և ձայն տուեալ միմեանց
սպառազինեցան սուրբաբանական պատրաս-
տու թեամբն , և ամենայն զօրութեամբ ջա-
նացան անդրէն դարձուցանել զհեռաց-
եալսն ՚ի կենաց , այսինքն ասեմ զմեծ Սիւն
հողոսքն ըսա թուոյ կենդանարար Նորոր-
դու թեանն , զՆիկիայն , զՂոստանդնուպօլսին

(1) Երէք օրի . աստուածարկու :

զլ; փետտսին, որ թէ զկորուսեալն ոչ կարա-
ցին գտանել, զի գիրն լըցի 'ի վերայ կամա-
խտտոր կործանելոցն, այլ զկուցեալն 'ի փա-
րախն (Յիսուսի և զՀինուածն որ ունի զՀիմն,
'ի զգուշութիւն պահեցին և պահեսցեն. որ-
պէս և է տեսանել գլխութեամբն Աստու-
ծոյ ըստ յուսոյ և վաստակոց հարցն մերոց ոչ
սակաւաթիւ զմնացեալն յերախտիան Վը-
րխտոսի և զպատկերեալն կեցուցիչ հաւա-
տովքն :

Եւ ահա ամենայն Ագիպոսս և Վուշացիք
և Հնգկաստան աշխարհք և քաղաքք մե-
ծամեծք որպէս Պանիան, Պուրշաուր, Խազ-
նի, Ահուր, Խահլը, Պանկուր (1), Տերուլ,
Սուամաթա(2), Վամթայթ, Պլատրա որ հարիւր
հազար գեւղ ունի, Շաքմիքն, որ երկու հա-
րիւր հազար գեւղ ունի, և այլք բազումք մին-
չև 'ի Սերան կղզին. որ ասեն թէ զԱդամ հա-
նեալ 'ի դրսիտէն Աստուած՝ անդ բնակե-
ցոյց զառաջինն. և այլ աշխարհք ընդարձակք
ուր հերձուած չարութեան ոչ եմուտ. և որ-
պէս յառաջին գիրն ցուցաք թէ քսան եւ
չորս զերատ է աշխարհս, և տանն և վեց զե-
րատն նորա են. որ կրնն յուղղափառութեան,
և ամենայն Յակոբիկ Ասորիք և ամենայն

(1) Մի օրի. Գանկար :

(2) Մի օրի. Սամթա :

Հայք զոր պահեաց շնորհն Աստուծոյ 'ի սահման հաւատոյ ուղղափառութեան կրօնից . և այսօր քահանայութեան և քահանայապետութեան և հայրապետութեան աթոռք արկեալ են 'ի նոսա , յաջողեալք աջովն Տեառն զօրութեանց 'ի փառս Վրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Յորս և լլցի քաղցր ողորմութեան Աստուծոյ մարդասիրին պարգեւքն , և արժանիս արասցէ մասին սրբոց իւրոց հաւատոց և գործոց որ այսպէս դաւանեմ :

Դաւանութիւն Միխայելի պատրիարքի
Ասորոց :

Դաւանեմ զնա , սուրբ և զուգափառ Արորդութիւն աներբ և անուր անսկիզբն և անվսիճան և միշտ անկարօտ և բնորկեալ յամենայն կատարեալ բարւոջ իմացեալ , զոր բնաբար ունի , և աննուազաբար տայ կարօտիցն ինքն ունելով զամենայն . Արորդութիւն կատարեալ անճառելի և աննուազ անձամբ բաժանեալ . և է զի անուամբ և 'ի միութիւն կացեալ և կայ փառաւորեալ և փառաւորի 'ի բնութեանն յաստուածութեանն և 'ի զօրութեանն և 'ի կամսն յիմաստութիւնն

'ի գործն 'ի մեծութեանն և մանաւանդ յան-
 հատութեանն և յանասելի ողորմութեանն ,
 յոր հաւատամ յայսմանէ և 'ի սիրոյ եկեալ
 միոյն անձամբ չափ 'ի կոյսն, որ սուրբ էր հո-
 ւաբոյ և մարմնով, և 'ի պատճառս փրկու-
 թեան մերոյ մարդացեալ 'ի նմանէ սահմա-
 նաւ բնութեանս մերոյ հոգի, շունչ, միտք,
 մարմին, որ ինչ և է կրատարեալ մարդ մե-
 ղուցեալ բնութիւնս Արամայ ուստի, Աւ-
 րիամն էր, զոր առեալ Աստուած գործեաց
 առանց շիրթման և այլայլման անփոփոխ լու-
 սոյն ճառագայթն զփոփոխականութիւն և
 զապականութիւն բնութեանս սրբեալ ան-
 փոփոխս և անախտս գործեաց զթանձրու-
 թիւնն պահելով. և ոչ յանմարմնութիւն
 դարձուցեալ, և ոչ զանմարմին աստուածու-
 թիւնն 'ի մարմին շրջեալ. այլ որպէս ոչ գոյ
 ասել և ոչ իմանալ միաւորեալ քան զամե-
 նայն օրինակ խառնման նոր և չքնաղ խառ-
 նումն : Ասան որոյ մինն սր յէութենէն Հօր
 առ 'ի կուսէն զմերս փոյսութիւն, մնաց մի-
 ածին մի որդի մի անձն մի Քրիստոս : և ճըջ
 մարտապէս մի բնութիւն, մի կամք, և մի
 ախորժակք, մի գործ, մի ճնուանդ կուսու-
 թեամբ, մի մայր քառանց հօր որ և նախ քան
 զյաւիտեանս առանց մօր ծնեալ : Այլ խոստո

վանիմ զմայրն Լ՝մմանուէլի Լ՝ստուածածին մինչեւ յաւիտեան . և զ՝մմանուէլն Լ՝ստուած մինչեւ յաւիտեան նովին մարմնովն . և որ զհետ ծննդեանն եկն զամենայն տնօրի նականսն խոստովանիմ գործ Լ՝ստուծոյ. զիս նորհագոյնսն ղբարձրագոյնսն և զկիրսն անբամբասելի, զոր վասն մեր կրեաց, ոչ բաժանեմ, այլ մի յատուկ ասեմ ՚ի Տէրն իմ, և ոչ իմանամ շփոթումն : Եւ նզովեմ զմնացողն և զասողն շփոթումն :

Եւ նոյնպէս զկիրք խաչին խոստովանիմ Լ՝ստուծոյ խաչ և մահ . սչ էական բնութեանն ասեմ մահ կամ ՚ի մարմնոյն բաժանումն, այլ զիմ բնութիւնն միացեալ յաստուածութիւնն և աստուածացեալ Լ՝ստուած խոստովանիմ, որով մեռաւ անմահն ղբանական հոգին աւանդելով ՚ի ձեռս հօր. աստուածութիւնն ոչ բաժանեալ ՚ի մարմնոյն և ՚ի հոգւոյն միաւորեալ անբակելի. ըստ որում և զդժոխքն աներէր հոգւովն և զմահ սպանանէր. և մարմինն լուծանէր զսպականութիւնն, որպէս զԼ՝ստուած և զԼ՝ստուծոյ մարմինն ընդ ամենայն գերեզմանս արձակելով Ճառագայթս, յարուցանելով ղբազումս, պիտելով զահմանեալ ժամանակն ՚ի լանջո երկրի հզօրագոյն թուովն յառնէր ոչ միայնաբար ըստ

Յոյնանու 'ի ձկանէն, այլ լրմամբ հոգւոյն մահակուլ, որ յԱրամայ 'ի դժոխոց և յորս վիւք մարմնովք հողացելովք 'ի գերեզմանացս ելանէր յերկինս կուսութեամբ անլոյծ կնքոյն 'ի գերեզմանէն, որպէս յարգանդէն Սարիամու. և վերացեալ մտանէր յերկինս կուսութեամբ անձեղքելիս՝ որպէս 'ի վերնատունն դրամբք անբացիւք. զի յայս լիցի եթէ 'ի վեր է քան զբնութիւն մարմնայ. զի մարմնոյ բնութիւն մահկանացու ասպականացու և աստուի եթէ յատկացի ըստինքեան, և ընդ մարմին ոչ կարէ մտանել անձանօթապէս, այլ տերունականն :

Իշւ տէրն լիով ունելով զճշմարիտն մարդիւրով սահմանոյն, սակայն շողացեալ և փայլատակեալ աստուածութեամբն ներսործէր զվայելականն Ռանին, զոր շօշափեցին ձեռօք դասք առաքելոցն, և տեսին երանելի աչօք զանտեսակն տեսակացեալ :

Խոստովանիմ զհա նովին մարմնայն կեալ 'ի փառս հայրենիս դատաւոր արցարտութեանքն կենդանեաց և ժեռելոց :

Հաւատամ 'ի միշտ Հայրն, հաւատամ 'ի միշտ Արդին, հաւատամ 'ի միշտ երդն 'ի Հօրէ Հոգին սուրբ. յայն՝ որ առնու յորդ-

ւոյ և ընու զամենայն, և ինքն ոչ լինի լցեալ յումեքէ :

Հաւատամ ՚ի նոյն Արքորդութեանէն եւ ղեալ յոչէից վեղեալքս ամենայն, և զ՛դամ պատկերեալ բարւոյն, և յանցանօք լուծեալ ՚ի մահ անձնիչևան կամօք . և ՚ի նոյն արաքչէ վերատին նորոգեալ տնտեսութեամբ միոյն Աիածնի կամօք Հօր և Հոգւոյն :

Հաւատամ ՚ի համօրէն յարութիւնն բանականացս որ յ՛դամայ, ՚ի նոյն զօրութեանէ ստեղծուլին և նորոգուլին :

Հաւատամ յարդար յիրաւունս աւուրն ըստ սրժանեաց, և ՚ի հատուցումն յաւիտեանական կենաց և տանջանաց :

Այս է իմոյս հաւատոյ համառօտ խոստովանութիւն, և ամենայն հաւատացելոց ուղղափառաց . որոյ մասնաւորեցէ զմեզ Տէր ՚ի շնորհս ողորմութեան իւրոյ :

Արդ զայս դաւանութիւն՝ յորվ մասն աշխարհաց սենի . և պահէ սպասուէս քաղաքաւարութեամբ, զոր պարտ է յամենայն քահանայագործութեան տալ զայս խոստովանութիւն մեծ քահանայապետին : Աւ պահանջիլ յայնցանէ զորս ձեռնադրելն կամին . և ապա յանուանէ նորվն զգայրն ապաւիտ նիշան, զաննուոյն զՀեքեախոտոյան հարիւր

յիտուն և ինն հերձուածն մինչեւ յայսօր
 ժամանակի . և դաւաննել զամենայն ուղղա-
 փառան , զհովիւան եկեղեցւոյ որք ընդ ճրջ
 մարտութիւն առաջնորդեցին հօտին Քրիս-
 տոսի , և յարօտս կենսօրէր սնուցին . և ապա
 իջանէ Հոգին յայնպիսի սեղանն սրբութեան
 և հանգչիցի յընծայեալքն : Այն որ գիտէ ճա-
 նաչել զօտարսն և զընտանիսն որպէս զգիտ-
 նական և զմաստուն հովիւս կացուցանել ,
 որ կարատցէ ՚ի կեանս կոչել զարժանիսն կե-
 նաց , այսինքն առ Աստուած ածել . զի այս
 է պարիսպ պահպանութեան խաչիւ . և ա-
 բեամբ գնեալ հաւատացելոց . ոչ միայն ՚ի
 շարացն ՚ի բաց կալ , այլ և բարեացն զհեա-
 փնալ . զի ոչ ստիաւ . արիւն և քերտն գիտէ
 հեղեալ վասն իւր սուրբ եկեղեցի . այլ զմեծն
 զԱստուծոյն և զաստուածակիր արանցն , որոյ
 զգուշութիւն պիտոյ է , որք խնամեն զա-
 յիւրաքանչիւր ժամանակս :

Իրանգեցին և Հոյնք քօսան եւ վեց սասի-
 ճանս յեկեղեցի , և եւթն այլ եւթ զաա ա-
 ռանձինն , որ ստանք ՚ի նոյցանէ հարկաւ որք,
 են յոյժ :

Ա . Ապաքս չըջողն բնդ վանորայսն և աե-
 սաննել զաջողութիւն և զչինութիւն , և պատ-
 մել Արք եպիսկոպոսին :

Բ. Որպէս որք տեսանեն զպարկեշտու-
թիւն կանանց վանայ :

Գ. Ի՛նչոտառեալն՝ որք տեսանեն թէ ո՞ք
են զուր և զըպարտութեամբ արգելեալք ՚ի
բանտս յիշխանացն , և պատմել հայրապե-
տին . զի փոյթ արատցէ և հանցէ զնոսա :

Դ. Ի՛նչտիր դատաւորքն , որք քննեն իրա-
ւամբք զդատաստանս ամթուոյն ըստ գրոց
և կանոնաց հրամանի :

Ե. Յօրինողքն գրոց որք ուսուցանեն
զուսումն ընթեռնելոյ զգիրն սուրբ ՚ի ժամ
պաշտմանն :

Զ. Յարմարողն երգեցողութեան Սաղ-
մոսին և Շարականին :

Է. Որ տեսանէ թէ որո՞ւմ եկեղեցւոյ պի-
տոյ է առաջնորդ , և յիշեցուցանէ հայրա-
պետին :

Ը. Որ շքի ընդ քաղաքս և ընդ գետոս և
տեսանէ զյօրինեալ կարգս եկեղեցւոյ , թէ
որպէս առնիցեն :

Թ. Որ պահէ զսենեակ հայրապետին և
զգուշանայ :

Ժ. Որ պահէ զսրբութիւնն և տայ ՚ի
տեսութիւն խնդրողացն ,

ԺԱ. Որ կայ ՚ի գլուխ (դատուց) սար

կաւագացի և դպրացն , և բաժանէ զգործս նոցա , և չտայ զմիմեամբք ելանել :

ԺԲ . Արք կրեն զմմեղէնս առաջի սուրբ խորհրդոյն :

Են և սուրբ եկեղեցւոջ տասն մնասքն զոր պարտին արկանել 'ի սեղանաւորս արժանացեալքն . քանզի ըստ առաքելոյ եդ . Աստուած յեկեղեցւոջ առաքեալս , մարգարէս , վարդապետս , զօրսւ թիւնս , շնորհս բժշկու թեան , օգնու թիւնս , վարիչս , ազգս լեզուաց , թարգմանու թիւնս լեզուաց , ընտրու թիւնս հոգւոց . քանզի հաւատամք եթէ զնոյն հոգի որ յայնժամ աղբիւրանայր աւազանաւն , այժմ ունի եկեղեցի ըստ ժամանակիս պիտոյից . զոր թէ որ անաչառու վտահու թեամբ , և անագահ հաւատով և անախտական մտօք վարէ . զառաջնորդու թիւն եկեղեցւոյ՝ ըստ 'Վրխտափ գքահանայու թիւնս , ինչ ոչ թարգլի 'ի նմանէ և ոչ սխալէ յընտրողու թեանէ և 'ի զօրու թեանէ բժշկու թեան , 'ի նոյն պարգեւաց Հոգւոյն առաջնորդեալ և յաջողեալ 'ի հաճոյն Աստուծոյ . 'ի փոքու աստ հաւատարիմ գլտեալ և բազմին արժանանայ 'ի պատշաճ յաւիտենին :

Ունի սուրբ եկեղեցի զշնորհս և պատիւ որբոյ Աստուածածնին անախտ ծնանելով

որդիս (Նստուծոյ սչ յարեհէ և ոչ 'ի կամաց մարմնոյ այլ 'ի Հոգւոյն որբոյ և 'ի զօրութեանէ բարձրելոյն 'ի ժառանգակցութիւն և յեղբայրակցութիւն (1) միածնի Արդւոյն (Նստուծոյ :

Անի յինքեան և 'ի վերայ ինքեան սուրբ եկեղեցի զհաշն կենսակիր վերելեակաւն (2) 'ի նոյն պատիւ պաշտօնեալ 'ի մէնջ սրով բաշխին 'ի մեղ երկնաւսր շնորհացն առատութիւնք :

Այսն որոյ հանդէս տռնելի է ստից՝ որք շրջին 'ի մէջ նորա ահիւ և դողութեամբ լինել 'ի տան (Նստուծոյ կենդանւոյ . զի ահ մեծ է տնկանել 'ի ձեռս (Նստուծոյ, կենդանւոյ և ազգոյ է սուրն յորսշումն մտնր քննութեանց և դատելոցն (3) որպէս հորդեցին ճանսպարհ հիմնարկութեան և հիմունքն եկեղեցւոյ :

Այլ մի նմանել իսրթոցն և կամ որոմանցըն, որք յետոյ մտին, զարոյ զանսւանան գրեմբայիւսակօք զտապեալ եւ թն աթառոյդ աթառակալաց մինչեւ յամենեւին խոտանն (4) զորս թողութք յիշատակ կենդանութեան :

(1) Մի օրի . յազակցութեան :

Թիւն :

(2) Երկու օրի . գատելոյն :

(3) Երկու օրի . վերելու :

(4) Երեք օրի . խորանն :

ԱԹՈՌԱԿԱԼԻ ԵՆՏԻՈՒԹԱՅ

			ամ.
Ա.	Պեարոս առքլ.	Դ. Կմանոս .	13
Բ.	Լլուողիոս . ձերթ	ԺԸ. Տիմոթէոս .	5
3	Լուղիոս .	ԺԹ. Կիւրղիոս .	8
2 Գ.	Իգնատիոս .	Ի. Տուրիանոս .	1
3 Դ.	Իրոն .	ԻԱ. Փաթաղիոս .	8
0 Ե.	Կուռնելիոս .	ԻԲ. Փիլակիոս .	2
1 Զ.	Ուրիանոս .	ԻԳ. Լլաստաթէոս .	10
7 Է.	Թէոփիլոս .	ԻԴ. Յուլիոս .	1
8 Ը.	Մաքսիմոս .	ԻԵ. Ռալիա արեանոս	
0 Թ.	Սերապիոն .	Կեղծ (1).	
2 Ժ.	Լսիլիպպոս .	ԻԶ. Ուրբոս արեանոս .	
0 ԺԱ.	Փիլիպպոս .	ԻԵ. Փիլիդիա (2) հրո .	
2 ԺԲ.	Սաբինոս .	ԻԸ. Ստեփանէ հրո .	
10 ԺԳ.	Իաքէլ .	ԻԹ. Լլանդիա հրո .	
10 ԺԴ.	Իսաիոս .	Լ. Լլգըքսիոս հրո .	
8 ԺԵ.	Իեմեարիոս .	ԼԱ. Սելիոսոս .	
ԺԶ.	Պողոս Սամուէլ	ԼԲ. Ուղիոս .	2
	տաղին հրձ .	ԼԳ. Պուլիանոս .	1
ԺԷ.	Իոաննոս . կամ	ԼԴ. Փլաթիանոս .	7

(1) Երկու օրի. Ալեապիոս
ՄՐ օրի. Ուրիա Արեանոս
ՄՐ օրի. Ալիս Արեանոս

(2) ՄՐ օրի. Փիլիդիա ՄՐ
օրի. Փիլիդիա :

1	ԼԵ. Լուազրիոս .	Ճ. Փլարբիէ ընկե
7	ԼԶ. Պորփիւրիոս .	ցեալն . (1)
10	ԼԵ. Լիէքսանդրոս .	ՃԱ. Սուրիակէ
33	ԼԸ. Եովհաննէս .	ՃԲ. Պօղէ հրէական .
32	ԼԹ. Թէոդէոս .	ՃԳ. Սէբիոս երկա-
	Խ. Սամանոս հրա .	բնակ (2):
	արիսական .	ՃԴ. Լիփրեմ հրա .
	ԽԱ. Սայքսիմոս հրա .	ՃԵ. Դամանոս հրա .
	արիսական .	ՃԶ. Սարգիս .
	ԽԲ. Լիսակիոս հրա .	ՃԷ. Պօղէ սեաւն .
	երկաբնակ :	ՃԸ. Պետրէ վրդպա .
	ԽԳ. Սուրտուրի հրա .	ՃԹ. Եուլիանէ .
	ԽԴ. Պետրէ հլծիւ .	Կ. Լիթանաս .
	ԽԵ. Սանիդոն երկա-	ԿԱ. Եովհաննէս .
	բնակ :	ԿԲ. Դիոդորոս . (4)
	ԽԶ. Սէրափւրոս կամ	ԿԳ. Սեւերիանոս .
	Սարաիրոս եկնքնկ	ԿԴ. Եուլիէ .
35	ԽԵ. Եուլիանոս .	ԿԵ. Լիդիա .
35	ԽԸ. Ստեփաննոս .	ԿԶ. Լիթանաս .
	ԽԹ. Ստեփաննոս	ԿԷ. Եովհանն .
	երկաբնակ :	ԿԸ. Իսահակ .

(1) Հին օրի . յառաջ քան զսա յառեղս . Փելլեարիոս զոմն հեքեարիկոս :

(2) Հին օրի . Ուրոպիոս եր- յաբնոյ 'ի սէղի Սեւեթոյ : Աստ երիւի յառաջ քան զսա Սեւեթիոս ոմն լինել աթոռակալ :

որոյ փոխանակ եղին զսա . Թէ- պէտ շնչանակի և ոչ 'ի միում յօրինակացն այս Սեւեթիոս

(3) Երկու օրի . Դամասկոս (4) Աստի սկսեալ նուազին անուանք 'ի ցանկս օրինակաց և 'ի կին օրինակն առաւելու :

ԿԹ . Լ՛Թանաս .	2Ե . Լ՛Թանաս .
Հ . Գէորգ .	2Զ . Յովհաննէս .
ՀԱ . Յովսէփ հրա .	2Ե . Դիոնէսիոս .
ՀԲ . Կիրակոս .	2Ը . Յովհաննէս .
ՀԳ . Դիոնէսիոս .	2Թ . Լ՛Թանաս .
ՀԴ . Յովհաննէս .	Ղ . Յովհաննէս .
ՀԵ . Իգնատիոս .	ՂԱ . Վասիլիոս .
ՀԶ . Դիողոս .	ՂԲ . Լ՛բրոն .
ՀԵ . Դիոնէսիոս .	ՂԳ . Դիոնէսիոս .
ՀԸ . Յովհաննէս .	ՂԴ . Լ՛Թանաս .
ՀԹ . Յովհան .	ՂԵ . Յովհան .
Ձ . Վասիլիոս .	ՂԶ . Գրիգոր .
ՁԱ . Յովհան .	ՂԵ . Յովհան .
ՁԲ . Դիոնէսիոս .	ՂԸ . Լ՛Թանաս .
ՁԳ . Լ՛բրահամ ² .	ՂԹ . Սիսայլ ես :
ՁԴ . Յովհաննէս .	

ԱԹՈՒԱԿԱԼԻ ՀՌՈՎՄԱՅ

12 Ա . Պետրոս առքլ .	Զ . Լ՛ղէքսանդրոս .	12
11 Բ . Լինոս .	Ե . Բսեստոս .	30
9 Գ . Լ՛նիստոս .	Ը . Լ՛լէսիոր . (1)	11
8 Դ . Կղեմէս .	Թ . Սեղուիանաս .	4
Ը . Լ՛ւրտոս .	Ժ . Փիոս .	15

. (1) Հին օրի . Տաղէսիորոս :

11	ԺԱ.	Լինիտոս .	ԼԶ.	Փիլաքսիոս .
9	ԺԲ.	Սալտեր .	ԼԵ.	Գանասոս .
8	ԺԳ.	Եւպուրիոս .	ԼԸ.	Սիրիկիանոս .
5	ԺԴ.	Կեղէստիանոս .	ԼԹ.	Լիաստաս .
15	ԺԵ.	Լիւթուրոս .	Խ.	Լիաստասիոս .
70	ԺԶ.	Լեկատր .	ԽԱ.	Օսիմոսիէ .
9	ԺԷ.	Լլարբանոս .	ԽԲ.	Կեղեստիանոս .
5	ԺԸ.	Փուհգիանոս .	ԽԳ.	Լեւոն երկաբնակ .
8	ԺԹ.	Լիթիոս .	ԽԴ.	Գաղոս .
13	Ի.	Պաւիանոս .	ԽԵ.	Իլարբանոս .
2	ԻԱ.	Կուռնեիոս .	ԽԶ.	Սիսիլիոս .
4	ԻԲ.	Գուրկիոս .	ԽԷ.	Լիաստասիէ .
1	ԻԳ.	Ստեփաննոս .	ԽԸ.	Սիմաքէ . սասի յաւաջ երկանակք .
11	ԻԴ.	Քսենոս .	ԽԹ.	Թորոնաս .
8	ԻԵ.	Իիսնէսիոս .	Ժ.	Սրմիստէս .
8	ԻԶ.	Գիմէսիոս .	ԺԱ.	Յովհաննիէ .
1	ԻԷ.	Սատուկիոս .	ԺԲ.	Փելլքս .
2	ԻԸ.	Գայիոս .	ԺԳ.	Իիքիքէ . (2)
1	ԻԹ.	Սարաքլիոս .	ԺԴ.	Լգարոս .
1	Լ.	Եւսեբի .	ԺԵ.	Սեղմէոս . կամ Սեղմեսարոս .
21	ԼԱ.	Սելիոս .	ԺԶ.	Պրակիոս .
23	ԼԲ.	Սեղմեսարոս .	ԺԷ.	Սարաինոս * .
2	ԼԳ.	Սարկոս .		
15	ԼԴ.	Սեղուիանոս . (1)		
4	ԼԵ.	Իիքերիոս .		

(1) Հին օրի . Սիլիոս .

(2) Հին օրի . Իիքիքս .

* Այս Սարաինոս անօրէն
ի բաց եզեալ շէրիկն Ա-

ԱԹՈՌԱԿԱԼՔ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՒ

			աճ.
1	Ա.	Սարկոս աւել տարանիչ .	ԺԶ. Թէոփնատ . 19
2	Բ.	Նկէոս .	ԺԵ. Պիտրոս. վայն է . 10
3	Գ.	Սէլիոս (1) .	ԺԸ. Նքիւղզաս . 6
4	Դ.	Գարտանիոս .	ԺԹ. Նղեքսանդր . աստ 20 ժողովն Նփիւց .
5	Ե.	Փրուպիոս .	Ի. Նթանաս . 46
6	Զ.	Յուստոս .	ԻԱ. Պետրոս . 7
7	Է.	Նմնիոս .	ԻԲ. Ղուկիոս արիս . անոս պիք՞ .
8	Ը.	Սարկիսանոս .	ԻԳ. Տիմոթ . եղբայր 4 Պարի .
9	Թ.	Կալերոս .	ԻԴ. Թէոփիլոս . 28
10	Ժ.	Նգրիպոս .	ԻԵ. Կիւրեղ մեծ . աստ 26 է ժողովն Եփեսոսի .
11	ԺԱ.	Յուլիոսէ .	ԻԶ. Վէոսիորոս . 7
12	ԺԲ.	Վեմերոսիոս .	ԻԷ. Պրոտերն (5) հրա .
13	ԺԳ.	Նթիմոս .	
14	ԺԴ.	Վիմինոս (2) .	
15	ԺԵ.	Սարսիմոս .	

առւծոյ, հաստատեաց զազան գրն Յովհաննիսի Ղրամատի կոսին . զի մինչեւ ցայդ վայր ասէին երկու բնութիւնս . ետրդ հաստատեցին երկու բնութիւն երկու կամս . երկու ներգործութիւնս : Եւ վասն բաւան իշխանութեան Հո.

առնց տարածեցաւ ազանդն ընդ ամենոյն ազգս՝ որոմն դառնութեան :

- (1) Հին օրի . Միլոս : Մի օրի . Մելիտոս :
- (2) Հին օրի . Դիւնէսիոս :
- (5) Երկու օրի . Պերոս : Մի օրի . Սանաիւրոս :

20	ԻԸ . Տիմոթէոս հրա .	ԽԵ . Յոհան Երկաբնակ .
3	ԻԹ . Տիմոթէոս (1) .	ԽԶ . Դամիանոս .
	Լ . Յովհանն հրա .	ԽԷ . Լնաստաս .
12	ԼԱ . Պետրոս .	ԽԸ . Լնդրոնիկոս .
7	ԼԲ . ԼԹանաս .	ԽԹ . Իենիամին .
9	ԼԳ . Յովհաննէս .	Ծ . Կաւրէա հրա .
11	ԼԴ . Յովհանն միւս :	ԾԱ . Լգաթոն .
1	ԼԵ . Դիոսկորոս .	ԾԲ . Յովհաննէս .
11	ԼԶ . Տիմոթէոս .	ԾԳ . Շմաւոն .
38	ԼԷ . Դէոդոր (2) .	ԾԴ . Ստակքէ (3) .
1	ԼԸ . Պետրոս .	ԾԵ . Լըքսանդրոս .
	ԼԹ . Դայիանէ հրա .	ԾԶ . Կոզմաս .
40	Խ . Պօղոս .	ԾԷ . Յովհանն .
1	ԽԱ . Օուկլիոս .	ԾԸ . Սարկոս .
2	ԽԲ . Լգոզինար .	ԾԹ . Յակոբ .
3	ԽԳ . Թէոդորէ .	Կ . Շմաւոն .
1	ԽԴ . Պետրէ .	ԿԱ . Յովսէփ .

(1) Ջամանէ հինն Լամանք
ասէն ուղղափառ . և սմանք
հերձուածող խաճ ու բացող :

(2) Հին օրի . Դիոդորոս
Մի օրի . Դիոսկորոս :

(3) Հին օրի . Սահակ :

ԱԹՈՌԱԿԱԼՔ ԵՓԵՍՈՍԻ

			ամ.
2 Ա.	Լնդրէաս առաւ	ԺԳ.	Լաւրենտիոս . 8
	բեալ .	ԺԴ.	Լըուբանոս . 7
10 Բ.	Լյասիոս .	ԺԵ.	Պրոտանիկէ . 18
14 Գ.	Տիմոթէոս .	ԺԶ.	Սարկոս . 13
17 Դ.	Պողիկարպոս .	ԺԷ.	Կիւրբղ . 10
15 Ե.	Յուլիս (1) .	ԺԸ.	Կուռնելիոս (5) . 8
8 Զ.	Սաաբէ .	ԺԹ.	Իիդիս . 7
8 Ե.	Իիոգիսիէ (2) .	Ի.	Իսմետրիէ (4) . 11
13 Ը.	Լնտաթէ .	ԻԱ.	Պրորաս աստ փո .
9 Թ.	Լլաթորոս .		խեչաւ աթոռն Ե .
10 Ժ.	Փիլիպպոս .		փեսոսի 'ի կոստան .
11 ԺԱ.	Պօլիկարպոս .		գնուպօլիս :
5 ԺԲ.	Ուլիոս .		

ԱԹՈՌԱԿԱԼՔ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼՍԻ

5 Ա. Պրորաս (5) . Բ. Լըեբրանդրաս ? 8

(1) Հին օրի . Պուլիգ : Եր- խեաց զաթոռն 'ի կոստան .
կու օրի . Պուլիս : գնուպօլիս :

(2) Հին օրի . Դիոգիսիս : Զ կոստանգնուպօլիս Ա-

(3) Երկու օրի . կոստանելիոս թոռակալաց ցանկ 'ի հին օ-

(4) Երկու օրի . Դեմետրիէ : րինակէն առեալ գնեմք աստ

(5) Սա այս Պրորաս վեր- զի այլքն օրինակք , անկար-
ջին Աթոռակալ Եփեսոսի փո- գրս գասաւօրեն կոստ վոսն

1 Գ.	Պօղոս .	Ի.	Իգնատիոս .
Դ.	Սակեդոն . հոգեմարտն է .	ԻԱ.	Լիակիոս .
1 Ե.	Լուսեբի .	ԻԲ.	Պլապիտոս .
2.	Լուդոքսի հրձ .	ԻԳ.	Սեփիմաս հրա .
Ե.	Լուազր հրձ .	ԻԴ.	Սակեդոն հրձ .
Ը.	Իփմսիկէ հրձ .	ԻԵ.	Տիմոթէոս .
10 Թ.	Գրիգոր Նազիանու- ղոսի , աստուածաբան	ԻԶ.	Յովհաննէս . Երկաբնակ .
8 Ժ.	Նիկտիրոս .	ԻԷ.	Լալիփան .
7 ԺԱ.	Յոհան ակեբերան .	ԻԸ.	Լիթիմոս .
1 ԺԲ.	Լըրեոքիոս .	ԻԹ.	Յոհան . 'ի սմանէ յուշերկաբնակ ք էին .
10 ԺԳ.	Լյատիկէ .	Լ.	Յովհաննէս .
2 ԺԴ.	Սիսիանոս .	ԼԱ.	Կիւրիակէ .
ԺԵ.	Նեստոր . չարափառ .	ԼԲ.	Սարգիս .
2 ԺԶ.	Սարսիմիանոս .	ԼԳ.	Սիմաս .
12 ԺԷ.	Պրոկղոս .	ԼԴ.	Իերմանիոս .
ԺԸ.	Փլաքիոս հրա .	ԼԵ.	Նուդոտոս .
ԺԹ.	Լնատոլ հրա .	ԼԶ.	Իուրոս .
		ԼԷ.	Պօղոս .

հերետիկոսութեան եւ հերթողեալ :
ձուածոցն զառաջինն 'ի յեսոս

ԱԹՈՌԱԿԱԼՔ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ

Ա. Յակոբ .
 Բ. Շամուն .
 Գ. Յոսսոս .
 Դ. Օլաբէ .
 Ե. Տուբիայ .
 Զ. Իննիամին .
 Է. Յովհանն .
 Ը. Մասթէնոս .
 Թ. Փլլուպոս .
 Ժ. Սենեկոս .
 ԺԱ. Յուսափոս .
 ԺԲ. Ղեւի .
 ԺԳ. Եփրեմ .
 ԺԴ. Յակոբ .
 ԺԵ. Ըղեքսանդրիա .
 ԺԶ. Միմաքոս .
 ԺԷ. Գայիոս .
 ԺԸ. Յունիոս .
 ԺԹ. Կալիստիս .
 Ի. Յուդա որքա ու
 մենքեան հրեայք էին
 ԻԱ. Նարկեսոս .
 ԻԲ. Մարկոս .

ԻԳ. Կասիանէ .
 ԻԴ. Պոպլիոս .
 ԻԵ. Մաքսիմոս .
 ԻԶ. Յուլիոս .
 ԻԷ. Վաղէս .
 ԻԸ. Իդրիոս .
 ԻԹ. Նարկէոս .
 Լ. Դիսուէ .
 ԼԱ. Գերմանիէ .
 ԼԲ. Գորգիոս .
 ԼԳ. Նարկեսոս .
 ԼԴ. Ըղեքսանդր .
 ԼԵ. Հիմենոս .
 ԼԶ. Փերթիա .
 ԼԷ. Հերմին .
 ԼԸ. Դապտոս .
 ԼԹ. Հրմէ աստ է ճրգ-
 նաւթիւն Ս. Գրիգոր
 թի Լուսաւորէն .
 Խ. Մակար .
 ԽԱ. Մաքսիմոս զորոյ
 խաւարեցուցին զաշտ .
 ԽԲ. Կիւրեղ .

ԽԳ. Լ'հակիրոս հրձ .	ԽԹ. Պրովալիս .
ԽԴ. Սեւերոս .	Ծ. Յովքնաղիս .
ԽԵ. Դամասիոս :	ԾԱ. Լ'նաստաս "ւշ .
ԽԶ. Կիւրեղ յաբորեց
գարձաւ և արար ըզ-
ժողովի .	ԾԲ. Ս'երտուրիոս .
ԽԷ. Յովհանն .	ԾԳ. Սեղուտոս .
ԽԸ. Պրուլոս .	ԾԴ. Վիլիաս .
	ԾԵ. Յովհանն * :

* Հին օրինակն սցապէս ունի զքանիկ պատրիարքացն Երուսաղեմի, Յակովբոս, Ըմաւան, Յոստոս, Զաքէ, Տաւրիտ, Բենիամին, Յովհանն Մատթէոս, Փիլիպպոս, Սենեկէս, Յաւաթիս, Ղեւի, Եփրեմ, Յովսէփ, Յաւդա, ամենեւեմ հրէայր էին : Նարկէոս, Սարկոս, Կասիանոս, Պոպղիոս, Մաքսիմոս, Յաւիանոս, Գայիոս, Սիմաքոս, Գայիոս, Յուլիանոս, Կիպրատոս, Վաղէո, Դքղիանոս, Նարեկէոս, Դիոն, Գերմանիոն, Գրիգորիոս, Նարկէոս Լէոպի, Ազեքսանդրոս, Մզաբենոս, Հեմենոս, Ըզեբրդայ, Հերմանիէ, յերուսաղեմ ամ է, Դասպատոս, Հերմեն, սաք է ճգնութիւն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի : Մակար, Մաքսիմոս, զսորա արն հանին անդէնս Կիւրեղ, երիտասն ամ, և ստորեցոս : Ակապի, որ զկիւրեղ արարեաց, Սեւերիանն, սաք էլէս խիտան Ամանոյ, որ ճիշ էպիտոպոս : Դամասոս, Կիւրեղ, սա արար զխիւան ընծայալեան : Յովհաննէս, ան ին, Պրուլիոս, Պրովալիս՝ է ամ : Յաւանդան Ի, Թեոդոս, զսա էդին ուղղափառն խիտան Յաքնաղի : Անաստասիոս ուղղափառ, Սերտուրիոս հերեպիտոն, Սեղուտոս հերեպիտոն, Վիլիաս, Յովհաննէս, Պարտոս, Մակար, սա Լիւսար ինչայ լյան ուղղափառայն, Եւաստիթէոս :

Լ՛բդ մինչեւ յայս վայր յայտնի և ՚ի ծա-
ծուկ լինէին յաթուակալացո յայսցանէ ուղ-
ղափուռութեան, վասն որոյ բերաք զչարս
նոցա ՚ի դրի աստ : Իսկ վասն զի զայսու ա-
ռաջնորդօք բնաւին ՚ի բաց կացին ՚ի Ճշմար-
տութենէն, զինչ կայ մեր և նոցա շարել
զնոսա ՚ի կարգս սլբոյ, զորս և ոչ հայրապե-
տրո սորժան է մեզ գնոսա կոչել և զանուա-
նրս նոցա արձանացուցանել, և կամ բնա-
խակ յիշատակել, և ոչ պատշաճաւ որ է զապա-
կանեալ նիւթան դնել ՚ի վերայ սուրբ հիմա-
նն : Իայց մեք մի տրամեցուք ՚ի վերայ այսու
ցիկ, այլ և միսթարեցուք, քան զի եթող
մեզ շնորհք գթութեանն Վրիտտոսի զսուրբ
եկեղեցին Հայաստանեայց, զաւակ կենդա-
նութեան և սերմն ազնուականն աճման սղա-
բութեան, զկոյսն միշտ՝ զչառաւեղեայն
յանախտ արմատոյն, (1) զպատկերեալն յի-
մոյն Ախուսէ ՚զանդրանիկ հաւատով ՚ի
ձեռն Լ՛բգարու արքայի : Ար սենէր ընդ իշ-
խանութեամբ իւրով զՀայս և զԱսորիս և
նասեր յԱռհայ քաղաքի, թողեալ զսրեւելա
՚ի Սանատրուկ ազգական իւր . և էառ ՚ի

(1) Հնագոյն օրի . մի ու . սնախտ աճապոյն և զգորիե-
նի զգալեան : Այլ թարգ . իւրն ՚ի նմն իւր ՚ի իրնն :
մանս թիւն մի ունի՝ զմեալն

ձեռն հաւատոյ և զերկնից արքայու թիւնն ։

Քանզի լուաւ նա զլուր սքանչելեաց Տեառն մերոյ զոր կատարէր յերկիրն շքորհաստանի , և առաքեաց առ նա զՆանէ հաւատարիմ իւր ինն Կարամբք՝ սողաչել զՏէր գալ առ նա յԱդեօհա ; և թագաւորել ընդ նմա անհոգութեամբ և սպրել ՚ի սպա նող և յապտամբ ազգէն շքեից ։ Եւ կատարէր գիրն՝ եթէ յաւուր յայնմիկ եկեացեն արք տասն խնդրել զՏէր կարօտութեամբ ՚ի սէր ջերմութեան , զորս յիշատակէ Յովհաննէս աւետարանիչ ՚ի ձեռն Փիլիպպոսի և Միգրէի մատչել առ Յիսուս և նորա պատասխանեալ ասաց . Եհաս ժամ զի փառաւորեցի Արդի մարդոյ : այսինքն թէ՛ արքայն հեթանոսաց եբաց դուռն հաւատոյ ամենայն հեթանոսաց փառաւորել զիս ։

Եւ դարձեալ զկատարումն անտեսութեանն զեկոյց զխաչն , զի եկեալ հասեալ էր , և շէր ժամանակն գնալ նմա և խուսել ՚ի չարչարանայն որովք սպրէր ամենայն մարդ որ գալոց էր յաշխարհ : Եւ տայր հրամանն թով մայի առաքելոյն գրել առ Միգար երանութեամբ հանդերձ զպատճառս շերթալոյն , և զխնդիրն նորա ընդ խոստանայր ՚ի ձեռն միոյ յաշակերտաց իւրոց զորառաքելոց էր առ

նա զինի յարութեան իւրոյ . զոր և արար իսկ՝ առաքելով զթ ագէոս ՚ի թուոյ աշակերտաց իւրոց, որ եկն առ ծովեղերօքն ՚ի Լիւ ընկիա, և ելանաի ՚ի Լեօարիա Հայոց, և արկ անդ հիմունս եկեղեցւոյ և ձեռնագրեաց զառաջինն անդ եպիսկոպոս զԹէոփիլոս . և ճանապարհորդեալ զվերին կողմամբն լուսաւոր քարոզութեամբն՝ ոնց ընդ Եփրատ և եկն յԻւրհայ, և լուսաւորեաց զնա արքայիւն իւրով . և հաստատեալ եկեղեցիս, և թուեալ անդ առաջնորդս զՂէ կերպասազործն՝ ել ՚ի կողմանս արեւելից առ Սանատրուկ նամակաւն արքայի . Եւ ընկալեալ եղև անդ Ղապեայն յերկիւզէն Ղբգարու առ ժամանակ մի հաւատացեալ իշխանին ծանծաղապէս և բազմաց ընդ նմա : Իսպց զի փութով վճարեաց նախընծայն ՚ի թագաւորս Ղբգարիոս զկեանս, և անհոգացեալ Սանատրուկ իշխան՝ թագաւորեաց միահեծան և սպան զՂապեայն և զդուստրն իւր կոյս սուրբ զհաւատացեալն ՚ի Քրիստոս : Եւ եղել փոխանորդ առաքելոյն Օպարիա եպիսկոպոս :

Եւ զինի այնորիկ եկն ՚ի նոյն վիճակ Ղարգողովէոս և ՚ի նոյն թագաւորէ կատարեցաւ, և բարձաւ համարձակութիւնն հաւատացե-

բանիւք զընթացս իւրեանց կատարելով 'ի պատուիրանս Աստուծոյ պէսպէս վարուք և նահատակութեամբ ։

Եւ թէպէտ արեանառուք նորա դադարեցին ժամանակօք, այլ քրտանցն նորա բարութիւնք, սոսինքն ուղղափառ հաւատն որով ժառանգեցոյց (1) զժողովուրդ իւր, ոչ սպառեցաւ յաւիտեանց, այլ եկաց մնաց հաստատուն յբառ հոգւոյ ճնունդս նորա, որք կացին անյազթիւիս ընդդէմ բազմատարափ փորձանաց և դիպուածոց աջոյ և ձախոյ, այսինքն փառօք և սպառնալիքօք և վշտօք անասելիքօք յորդւսցն (Յունաց, որք 'ի ժամանակս բարձրութեան իւրեանց ջանային ընդ անյազթիւ վիմին ։

Եւ զի թէպէտ ոմանք 'ի նոցանէ տկարացան բոտ տեպեան սրբոյն Արիգորի 'ի սակաւ ժամանակս և 'ի տեղիս, այլ ճշմարտութեան արմատն մնաց հիմամբ կենդանի, մինչեւ անցին (2) աւուրք և դարձեալէառ հիմն զշինուածն իւր վայելչական առտուածարկու և առաքելաջան արդեանցն շայեկանութեամբ յաղօթս մեծի Սուսաւորչին և մինչեւ ցյաւիտեան արթուն և հրս-

(1) Էնագոյն օրի. զայլնս ։ ունէին յանդարտ ։

(2) Նորագոյն օրինակքն

կող անձին նորա յաղագոս հօտին իւրոյ առաջի Մատուծոյ : Եւ եղեն նորա մեզ Մտրուոցս ուղղափառաց յորով նպատոս և մխիթարութիւն և վկայք հաստատութեան . զի թէ պէտ և աթոռն Մեքսանդրու և ամենայն Հնդկաստան և Եթովպիա ազգք և լեզուք և (1) ժողովուրդք ընդարձակք և բուռն և ճօխ թագաւորութիւնք դաւանակիցք են մեր և տեղի պարծանաց , այլ սակս հեռաւորութեանն և բացակայութեանն միայն համբաւովն և ոչ արդեամբք կարեն մեզ կարեկցել և ամբառնալ զգլուխս մեր առաջի նեղչաց մերոց : Իսկ ազգն Հայաստանեայց զի մօտաւորք են և ընդ մեզ խառնեալ , բազում եղեն մեզ առիթ բարեպաշտութեան , և գրէթէ նորօք կարացաք տեւել ամենայն անցիցն որ եկին 'ի վերայ մեր մինչեւ ցայտօր ժամանակի , և ուխտ խաղաղութեան և դաշին սիրոյ է 'ի միջի մերում հաստատեալ Վարն որոյ մեր սկիզբն արարեալ խորհրդոյ քահանայութեան յանսկզբնական Հօրէ՛ աւարտեացուք 'ի նոցա քահանայապետութիւնն , որ շնորհօքն Մատուծոյ կայ և կացցէ մինչեւ ցյաւխտեան :

Եւ զի շնորհք քահանայութեանս զոր

(1) Հնագոյն օրի . տլիս :

ասացաք՝ ՚ի Քրիստոս լցեալ կատարմամբ, որ լիապէս տուաւ առաքելոցն սրբոց և նորօր յամենայն տիեզերս բաշխեցաւ, յորոց լուաք եթէ չորքն մտին ՚ի Հայս և քարոզեցին և անդէն կատարեցան: Այս թաղէոս, և ադա Քարդոզոմէոս, և Յուդա և Սիմոն եղբարք՝ որք էին որդիք Յովսեփու՝ եղբարք Յակովբայ, որք և Տեառն մերոյ կոչին ըստ մարմնոյ: Ազբա արկին աւ նոսա հիմն հաւատոյ և եղեն նոցա քահանայապետք առաջին զոր կարգեսցուք ոճով, և զըստ հոգւոյ ծնունդս նոցա հասուսցուք մինչև առ մեզ, և յանդ հանգցուք զասպարէզս վաստակոյ մերոյ՝ հայելով ՚ի նաւահանգիստ խոստմանն Աստուծոյ, որ է սկիզբն և կատարումն ամենայն բարեաց և կայ ՚ի փառս իւր անբաւ կապէս:

Ա. Յիսուս Քրիստոս անսկիզբն ՚ի ժամանակէ, և սկիզբն և կատարումն ամենայն քահանայութեան՝ որդին Աստուծոյ:

Բ. Առաքեալն Յիսուսի թաղէ՝ յազգէ Շմառոնի, որ նա ինքն է՝ Վերէոս՝ որ է սիրտ, և կոչեցաւ թաղէոս՝ որ է սիրելի:

Գ. Առաքեալն Քարդոզոմէոս ՚ի ցեղէ Ամերայ, որոյ անուն կոչի զարմ ստոյգ Աստուծոյ ըստ հաւատոյ և հոգւոյ:

Գ. Առաքեալն Յուդայ Յակովբեան 'ի ցեղէ Յուդայ, որ կայ 'ի յԱրմի Հայոց :

Ե. Առաքեալն Սիմոն յեւթանասնից ան տի, որ գնաց յԱռսթաւա գաւառ 'ի Թիւ կանց Արմեայ, մտեալ 'ի վիճակ եղբօրն՝ որ նա ինքն է Յուդայ՝ որդիք Յովսեփու :

Զ. Առաքեալն⁽¹⁾ 'Իադիսու յեւթանասնից անտի, որ չոգաւ հրամանաւ Թադէոսի 'ի մեծն Հայք և առ հիւսիսիւ, և լուեալ ըզ կատարումն առաքելոյն Թադէի՝ դարձաւ եմուտ 'ի փոքր Սիւնիք, և կրօնաւորեալ ան դէն կատարեցաւ, և տեղին յանուն նորա կոչեցաւ 'Իադիա :

Այս են սկզբմունք և հիմունք հաւատոյ և քահանայապետութեան Հայաստանեաց և սերմանողք կենսաբեր ցորենոյն : Այլ ա սեն նշան շնորհաց բերեալ հին և նոր՝ 'ի Հայս, երեք մանանայ 'ի 'Իսրայելոյմէոսէ և եղեալ տիրով 'ի հիմն եկեղեցւոյ որ հանդէպ հայի 'Իողթան գաւառի առ Արասիս գետով, 'ի տեղւոջն զոր Սաղարթն կոչեն : Այլ գեղարդն աստուածամուխ պոսկաւն փշեայ 'ի Թադէոսէ բերեալ, և կայ անդէն 'ի Հայս 'ի պարծանս ազգին և 'ի փառս Աստուծոյ : 'Իայց երկիրն այն արեամբք և քրտամբք հռ

(1) Հնագոյն օրի . Թադէոս :

գեւար ժշակացն առ ոչ եալ՝ պահեաց յինքեան ծածկապէս արմատս և ուռս սակաւս ՚ի տեղև տեղիս, մինչեւ երկնեալ ծնաւ երկիւղիւ և ահիւն Մտուծոյ զմարդն երկնաւոր՝ ըզարբավայելուչ զաւակն սրբոց առաքելոց և զարժանապէս փոխանորդ նոցին զպարթեւն Ղրիգորիոս, զոր և ՚ի շարս առաջնոցն կարգեսցուք քահանայապետից (1) :

Ե. Տէր Ղրիգորիոս սուրբ պատրիարքն ՚ի 17 ամի Տրդատայ արքայի ժառանգէ զաթոռ սուրբ առաքելոցն յՅ07 ամի գալստեալնն Քրիստոսի Մտուծոյ մերոյ, և պաշտեամս 30, և կատարի անյայտ երեւակի :

Ը. Տէր սուրբն Ուրստակէս սրգի նորին՝ ամս 7, և կատարի վկայութեամբ օրինացն Քրիստոսի յիշխանէն Արքեղայոսէ :

Թ. Տէր սուրբն Վրթանէս ամս 15, և վճարի իւրով մահուամբ :

Ժ. Տէր սուրբն Յուսիկ՝ ամս 6, և վկայէ Տեառն ՚ի Տիրանայ թագաւորէ :

ԺԱ. Տէր սուրբն Փառներսէհ յայլմէցեղէ՝ ամս 5, յամս Տիրանայ :

(1) Միւս այլ թարգմանութիւնն յիշատակէ ՚ի գաւազանագրին և զտոս. Եղիշէ, Խաչ, Թէոփիլոս, Արզէ, Զարգրիս, որք քարոզեցին նախ քան զթագէտս որ յեւթանանից :

ԺԲ. Տէր սուրբն Ներսէս Թոռն սրբոյն
Ղրիգորի մեծի՝ ամս 34, յամս Արշակայ և
Պապայ, և վկայէ Տեառն պատուիրանին ՚ի
Պապայ :

ԺԳ. Տէր Սահակ յայլմէ ցեղէ՝ ամս 4,
յամս Վարազդատայ :

ԺԴ. Տէր Օլաւէն նորին եղբայր՝ ամս 4,
յամս Արշակայ և Վաղարշակայ Թագաւո-
րաց և եղբարց որդւոցն Պապայ :

ԺԵ. Տէր Ասպուրակէս նոցին եղբայր
Սահակայ և Օլաւենայ՝ ամս 7 :

ԺԶ. Տէր սուրբն Սահակ Թոռն մեծին
Ղրիգորի՝ ամս 51, յամս Վռամշապհոյ եւ
Խոսրովու եղբօր նորա և Շապհոյ որդւոյ
Յազկերտի և Արտաշրի Թագաւորացն, առ
որով բարձան Արշակունի Թագաւորք, և
մարզպան եղեւ սուրբն Վարդան մամիկո-
նեան՝ աշխարհին :

ԺԷ. Տէր Յովսէփ աշակերտ սրբոյն
Սահակայ՝ ամս 2 :

ԺԸ. Տէր Գիւտ՝ ամս 15, ՚ի մարզպանու-
նութեան Վարդանայ :

ԺԹ. Տէր սուրբ Յովհանն Սանդակու-
նի՝ ամս 12, ՚ի մարզպանութեան Սանդնոսի
Սամիկոնայ :

Ի. Տէր Բարգէն՝ ամս 5, յաւուրս նոյն
Սանգնոսի :

ԻԱ. Տէր Սուշէ՝ ամս 8, ՚ի մարզպանու-
թեանն Վահանայ Սամիկոնոյ :

ԻԲ. Տէր Սահակ՝ ամս 5, և սա ՚ի ժամա
նակս Սամիկոնոյ Վահանայ :

ԻԳ. Տէր Քրիստափոր՝ ամս 5, ՚ի նոյն
աւուրս Վահանայ :

ԻԴ. Տէր Ղեւոնդ՝ ամս 2 :

ԻԵ. Տէր Ներսէս՝ ամս 9, ՚ի նոյն ժամա
նակս Վահանայ :

ԻԶ. Տէր Յովհաննէս՝ ամս 15, ՚ի մարզ-
պանութեանն Վարդանայ Սամիկոնոյ :

ԻԷ. Տէր Սովլէս ամս՝ 30, ՚ի մարզպանու-
թեանն Սեժեժայ, առ որով եղաւ թուա-
կանն Հայոց, և վկայեաց սուրբն Իզաբուղիս
՚ի փառս որդւոյն Լստուծոյ :

ԻԸ. Տէր Լբրահամ՝ ամս 23, ՚ի մարզպա-
նութեան Տաճկաց :

ԻԹ. Տէր Յովհաննէս ՚ի կողովտայ՝ ա-
մրս 26, ՚ի մարզպանութեանն Դաւթի : Սա
եղ աթու ՚ի կտայսն յաւուրս Սօրկայ թա-
գաւորին Յունաց :

Լ. Տէր կոմիտաս Ղլղլոց՝ ամս 8, յա-
ւուրս Դաւթի մարզպանի : Սա ընդարձա-
կեաց զվկայաբանն սրբոց Հռիփսիմեանց :

ԼԱ. Տէր Բրիտափոր յազատ տանէ յազգէ Լբրահամու՝ ամս 4, առ նոյն իշխանաւն Վաւթի :

ԼԲ. Տէր Լզը՝ տկարացեալն կաշառօք ՚ի Հերակլեսայ . բայց մեծ մասն Հայոց և վանորայքն մնաց շնորհիւ Տեառն և յազօթս սրբոյն Վրիգարի :

ԼԳ. Տէր Ներսէս շինօղ մեծ եկեղեցւոյն ՚ի Վաղարշապատ և սրբոյն Սարգսի ՚ի Վլլահն և Վիրապին , ՚ի մարզպանութեան Թէոդորոսի ամս 20 :

ԼԴ. Տէր Լնաստաս յԿոռոյ՝ ամս 6 , յաւուրս Համազասպայ մարզպանութեանն :

ԼԵ. Տէր Խորայէլ Վանանդայի՝ ամս 10 : Սա եհան զՆերսէս հերետիկոս ՚ի Պարտաւայ՝ կամօք Լլուանից , որ էր նոցս կաթուղիկոս :

ԼԶ. Տէր Սահակ ՚ի Չորոյ փորոյ ՚ի Կեղէ Լբբունայ՝ ամս 25, ՚ի մարզպանութեանն Ներսեսի և Լչոտոյ : Սա էր որ եկն ՚ի Խառան և անդ մեռաւ :

ԼԷ. Տէր Լյղիա յԴիովտայ՝ ամս 13, ՚ի մարզպանութեանն Սմբատայ :

ԼԸ. Տէր սուրբն Յովհանն յ()Ճնայ , ի մաստնասէրն և նշանագործն՝ ամս 10 : Սա եւ բարձ զլարն Լզրայ :

ԼԹ . Տէր Դաւիթ 'ի Կրօնայից' ամս 13
 յանիշխանութեանն :

Խ . Տէր սուրբն Տրդատ 'ի Վանանդայ'
 ամս 23 :

ԽԱ . Տէր Տրդատ միւսն՝ ամս 3 , յանիշ-
 խանութեանն :

ԽԲ . Տէր Սիոն յՂջնեաց՝ ամս 8 , յան-
 իշխանութեանն :

ԽԳ . Տէր Լսայի յԱղսոյատրուշ գեղէ՛
 ամս 13 :

ԽԴ . Տէր Ստեփանոս՝ ամ մի , յանիշխա-
 նութեանն :

ԽԵ . Տէր Յովաբ՝ ամիոս 6 , 'ի Վիւրապա-
 դատէն :

ԽԶ . Տէր Սաղովմոն 'ի Գառնոյ' ամ մի ,
 յանիշխանութեանն :

ԽԷ . Տէր Վեորգ 'ի Բիւքրականց' ամս 3 :

ԽԸ . Տէր Յովսէփ յԵկեղեցւոյն որբոյն
 Վրիգորի՝ ամս 11 , այր բարի :

ԽԹ . Տէր Դաւիթ 'ի Սաղազայ' ամս 25 :

Ծ . Տէր Յովհաննէս 'ի Կոտայից' ամս 22 ,
 յիշխանութեան Սմբատայ :

ԾԱ . Տէր Օսթարիա 'ի Չադայ' ամս 22 ,
 յաւուրս Լշտոյ իշխանաց իշխանի , որ և
 Թազաւորեաց 'ի տանէ Բազրատունւոյ . և
 Ախտ որդին Շեխայ ալամ ետ , այսինքն գը

բօշ՝ Օլաբարիաց, բառնալ 'ի վերայ նորա խաչ:

ՃԲ. Տէր Գեորգ 'ի Գառնոյ՝ ամս 21, յաւուրս Թագաւորութեանն Աշոտոյ որդւոյ Սմբատայ որ գերեցաւն, և Համամ բարեպաշտ Թագաւորն Աղուանից եհան:

ՃԳ. Տէր սուրբն Մաշտոյ խոռաճաբակն՝ ամս 7:

ՃԴ. Տէր Յովհաննէս՝ ամս 28, 'ի Թագաւորութեանն Սմբատայ և որդւոյ նորին Աշոտոյ:

ՃԵ. Տէր Ստեփաննոս՝ ամ մի:

ՃԶ. Տէր Եղիսէ ամս 7:

ՃԷ. Տէր Թէոդօսոս՝ ամս 11, 'ի Թագաւորութեանն Աշոտոյ և եղբօր իւրոյ Աբասայ:

ՃԸ. Տէր Աննիա Սոկացի՝ ամս 22, յամս Թագաւորացն Աբասայ և Աշոտոյ որդւոյ նորին:

ՃԹ. Տէր Վահան՝ ամ մի, յամս նոյն Թագաւորաց:

Կ. Տէր Ստեփաննոս՝ ամս 2, 'ի Թագաւորութեանն Աշոտոյ:

ԿԱ. Տէր Խաչիկ՝ ամս 22, 'ի Թագաւորութեանն Աշոտոյ և Աբասայ:

ԿԲ. Տէր Սարգիս՝ ամ մի եկաց, և եթող զաթոռն և աղօթից պարապեաց:

ԿԳ. Տէր Վերտոս՝ ամս 39: Օլա, ամ մի

արգելին 'ի Վճնի, և բերին յաթոռն զՎէսուկորոս հայր Սանահնին. և նա ամ մի կալեալ զկաթուղիկոսու թիւնն, և կաթուղիկոսն Մոլանից երթեալ առ թագաւորն ետ հանել զտէր Պետրոս 'ի բանտէն, և Վէսուկորոս չոգաւ 'ի վանս իւր. և տէր Պետրոս երթեալ 'ի կրտանդինուպօլիս՝ դարձաւ 'ի Սեւաստ և անդ կատարեցաւ :

ԿԴ. Տէր Խաչիկ քուրորդի նորին՝ ամս 2, և կատարեցաւ 'ի Սեւաստ նոյնպէս :

ԿԵ. Տէր Վահրամ որդի Վրիգորի Սաթիատրի առեալ զաթոռն զկնի չորից ամաց խափանուածոյն՝ եթող (1) զկաթուղիկոսու թիւնն և չոգաւ 'ի թարգմանութիւնն 'ի կրտանդինուպօլիս, և դարձաւ Ալրուսայէմ նախ գնալ և յակամայս եհան ծովն զնա 'ի Սար. և զկնի երկուց ամաց եկեալ առ Վոզ Վասիլն՝ կատարեցաւ (2) 'ի կարմիր վանս :

ԿԶ. Տէր Վէորգ սնուցիչն Վահրամայ՝ ամս 3 :

ԿԷ. Տէր Բարսեղ ազգականն Վահրամայ՝ ամս 12 : Սա մեռաւ յանկմանէ 'ի վերայ նորա հեծանի 'ի շինութիւնս ինչ եւ թաղեցաւ 'ի կարմիր վանսն :

(1) Նորագոյն օրինակքն՝
Էթող խափան և չոգաւ :

(2) Հնագոյն օրի. 'ի Շառլէթ
խնդ :

ԿԸ. Տէր Գրիգոր ազգական նոցին Վահրամայ և Բարսղի՝ ամս 53, որ փոխեաց զաթոռն ՚ի Օռնի գղեակ և անտի ՚ի Հռուկկայն :

ԿԹ. Տէր Ներսէս եղբայր նորին՝ ամս 7, որ էր յաւուրս մեր շնորհազարդ վարդապետութեամբ : Այսմ շարակարգութեա՛ իս յոգիք արարեալ գտաք և կարգեցաք ստուգիւ յաւարտման մերոյ քաղուածի որպէս ճամուկ ՚ի մեկնոցի, յուսալով ՚ի Տէր և յերկրպագուս նորա՝ ողորմութիւն գտանել յաւուրն կարեաց վասն ալօթից արանց աննախանձից : Բայց զՉունակ և զՅուսիկ՝ որ զինի մահուանն սրբոյն Ներսիսի եղին, ոչ կարգեցաք՝ չհաճելով, և ոչ զՍուրմակ հակառակն և ոչ զբամբաստալ Ասորիսն յգլ Բարդիշոյ և զՇմուէլ՝ զբճղգիմակայն սրբոյն Սահակայ : Իսկ զինիսն այլք լցցեն :

Տէր Միխայէլ մինչեւ ցայս վայր. աստի վարդան սիսանի վարդապետն :

Արդ և մեք հետեւեալքս և պատահեալքս այսմ՝ հասուսցուք մինչեւ առ մեզ նովին յուսոյն Աստուծոյ : Յետ կատարման պատուական հայրապետացն Գրիգորի և Ներսիսի

երկուց եղբարցն՝ էառ զաթռուն եղբօրորդի նսցա՝

Հ. Տէր Գրիգոր՝ ամս 20: Սա շինեաց ըզգեղասպաճոյճ եկեղեցին ՚ի Վլայն և զարդարեաց զնա մեծապէս :

ՀԱ. Տէր Գրիգորիս Տղայն՝ ամ մի. Սա արգելական եղեալ յարքայէն Վեւոնէ, ջանաց ՚ի գիշերի իջանել յամրոցէն, և կտրեալ պարանին՝ անկաւ և մեռաւ :

ՀԲ. Տէր Գրիգորէս Ապիրատն կոչեցեալ՝ ամս 7 :

ՀԳ. Տէր Յովհաննէս մեծաբարու և յաղթասէր՝ ամս 18 :

ՀԴ. Տէր Կոստանդին յերրորդ մասնէ Հայոց, ՚ի դղեկէ Բարձրբերդոյ՝ որ հայի հարաւով ՚ի դաշտն Աիւլիկիոյ և ՚ի ծոփն Արիանու կոչեցեալ, որդի առն արդարոյ և խաղաղականի Վահրամ կոչեցելոյ. յորովայնէ ընտրեալ յաստիճան առաքելական ՚ի Հոգւոյն, և սրինօք նորին անեալ, և ըստ կարգի յամենայն գործս եկեղեցւոյ վարժեալ ՚ի շնորհս քահանայութեան և յառաջնորդութիւն վանից և յեպիսկոպոսութեան տեսչութիւն, և յամենայնի ընտիր գտեալ և հանգիսաւ որ : Վասն որոյ և ՚ի կատարման հոգեւորական և մարմնական հասուկի վկայու-

Թեամբ Աստուծոյ և մարդկան մեծի գահոյի
 և աթոռոյ հայրապետութեան Հայաստա-
 նեայց արժանաժառանգ լիալ 'ի շնորհէն և
 'ի բնաւ լրմանէն Արեւելոց բռնադատեալ .
 ըստ որում և փորձն ցուցաւ և արդիւնքն
 յայտնի սրարին , և միաբանեցաւ ընդ նմա
 շնորհն : Աւ է այժմ քսան և հինգ ամ հայ-
 րապետութեան նորա , 'ի դղեակս աստուա-
 ծապահ Հռովմայ կոչեցեալ , խաղաղասէր
 բարուք և անարատ վարուք առ ամենեւին
 խաղաղութիւն կալեալ . վկայութիւն բարի
 և դրուատիս յարտաքնոցն առեալ . այցելու-
 որբոյ՝ և այրեաց խնամածու , և գերերոց
 անխնայ ծախիւք դարձուցիչ և զարդարիչ ,
 հայրենի գթովք զամենեքումք փարելով .
 և եղեալ սուտոաձեռն առ ամենայն կարօ-
 տեալս ողորմածութեամբ , եւ եկեղեցեաց
 բազմոց պիտոյից լլուցիչ :

Աւ յաւել և 'ի յայլ բարիսն և զայս մա-
 տեան 'ի գանձս եկեղեցւոյ , և ետ բաղձա-
 նօք Թարգմանել զսա յասորոց 'ի հայս , պիտա-
 նի լիալ և շահաւէտ բուրաստան , լայն և
 երկայն իմաստիւք լցեալ , և կարճառօտ բա-
 նիւք՝ բովանդակեալ , որ 'ի սուղ ժամանակս
 կարող է զպատահեալսն 'ի վերայ կացու-
 ցանել հին և նոր դիպուածոց : Ա՛յլ և հիմն

հաստատու և աշտարակ անշարժ իսկ է հայադաւան հաւատոյ և ուղղափառ խոստովանութեանս, վկայս բազումս յուրցանելով յազգաց ճշմարիտ ուղեգնացութեամբս՝ հիմամբ աստուածական և առաքելութիւն կայիւք ամբացեալ : Այլ և յողովք տարակոյսք և հանդոյցք լուծանին 'ի սմա : Եւ չէ ինչ զարմանալ ընդ նորալուր և անձանօթ բանսն որ գտանին 'ի սմա . քանզի Ասորիք բնակութեամբ իմն գաւառաց և բառիւք լեզուաց մօտաւորք են միշտ շրէիցն լեալ քան զամենայն ազգերգ , և 'ի գէպ է նոցա մանաւանդ ծանօթս գոլ հնոյ կտակին քան այլոց : Եւ որ զայս մատեան շարայարեալ է , 'ի Եռնաց և յգիպտացոց և 'ի Քաղղէայոցոց դիւանաց և 'ի դպրոցաց է հաւաքեալ : Ասան սիրոյ առաւել սիրելի և պիտանի և հաւատալի է . և վարձս բազումս կայլի առաջի Աստուծոյ և երախտիս յեկեղեցիս ուղղափառաց՝ վաստակասէր այրն բարեփառ տէր Արիսայէլ , զի յողով սէր և գութ երեւի նա ունել առ ազգս մեր 'ի գրոց աստի :

Արդ 'ի յամի ութերորդի քառամներորդի երկերիւրերորդի հազարերորդի թուահաբութեան անժամանակ որդւոյն Աստուծոյ գալատեանն , և 'ի Ուէ թուականութեանս

Հայոց՝ Թարգմանեցաւ գիրքս այս յասորւոց
 'ի հայս 'ի հայրապետութեան Հայոց տեառն
 Կոստանդեայ և 'ի Թագաւորութեան Հայոց
 Հեթմոյքբիտոսապսակի, և զգուշակենցազ
 Թագուհւոյն իւրոյ Օպպելի՛ դստեր | Եւռ
 նի արքայի, ըստ Լստուծոյ քաղաքավարեաց
 հնգից եղելոյ նոցա զաւակաց ծիրանածնաց,
 երկուց ուստերաց և երից դստերաց, որոց
 անուանքն | Եւոն և Թորոս, անուամբ հա
 լուն իւրեանց⁽¹⁾, որոց հովանի լիցի ամենակալ
 Բազուկն հայրենի, ածելով 'ի գահ հայրենի
 արքայութեանն եզերօք Հայաստանեայցս :

Յայսմ ամի կենդանի էր կորովամիտ և ա
 ջողեայն 'ի բարիս արքայահայրն Հայոց պա
 րոն Կոստանդին, և բերկրեալ այլովք ուռ
 տերօք չորիւք, տէր Բարսեղ տէրն 'Իրա
 զարկուն, և պարոն Սմբատ սպարապետն Հա
 յոց, և պարոն Օշին տէրն Կիւռիկոսայ, և
 պարոն | Եւոն, որոց զօրանալ լիցի ըստ Լս
 տուծոյ և աճել արխութեամբ ըստ հոգւոյ
 և ըստ մարմնոյ :

Եւ էր պատրիարք Լսորւոց ուղղափա
 ռաց Սար Իգնատիէ Լնտիոքու, որ զօրինա
 կրն շնորհեաց և փոխեցաւ 'ի ձեռն Իշօխայ
 սրբասնեալ քահանայի վարժելոյ 'ի հանձար

(1) Հնագոյն օրի . յաւելու՛ . ե հասանալոյ երգացողութիւնս :

բժշկական արհեստի, որոց վարձատու լինցի տէր Յիսուս ՚ի շնորհս իւր :

Մյլ և մեք իսկ⁽¹⁾ տառապեալ ոգի Վարդան վարդապետ, որ ըստ մերում կարի կատարեցաք ՚ի գիրքս յայս, սենիմք հաւաս և յոյս ՚ի Կթութիւն. Մտուծոյ և յետ նորա ՚ի բարեխօսութիւն և յաղօթս ծառայից նորա՝ առ մեզ դարձուցանել զերեսս ողորմութեանն Վրիտոսի ՚ի վերայ անկշռելի պարտուց մերոց անթուապատիկ բիւրուց տաղանդայոյ Վանդի ոյսու ակնկալութեամբ ընդօսուցաք զմեզ մուանալ զսննդակից և զլնդանացեալս մեր տկարութիւն մարմնոց և քաղմազան տրամութիւն և զցնորս հոգոց խորհրդոց վասն անշահաւոր տարաշրջութեանրո. այլ և յաղագս Թշուառացուցիչ ժամանակիս զսր ածին չարիքն մեր յաճախեալ Վանդի սակաւ քան զչափ մեղաց մերոց արքայց մեզ Տէր արտասուս, և նուազ քան զյորդաբուխ աստիցն մերոց ջրհեղեղս խաղաշին առ մեզ վտակք արեան, և ըստ գազա նական փնոցիցն մերոց յագեցան գազանք ՚ի մարմնոց մերոց :

Վանդի շնչեաց բարկութիւն Տեառն՝

(1) Հնագոյն օրի. սրկասէ դողէր :
 գրատուեալ ոգի Վարդան վր.

Ճանճուէն արեւելեան հիւսիսայնոյ օտար և անընդել ազգին, որպէս ասեն՝ Թորգոմա զունք և ՚ի զարմէն Հապարու . և հողմով ա նօրէնութեան մերոյ ած զնոսա մինչեւ առ մեզ ըստ նախատես մարգարէութեան նախ նի սուրբ հօրն մերոյ Ղերսիսի արտասուա պատում ողբօցն, զոր լալով նախաձայնեաց զկորուստ հագեւոր երկանց իւրոց ծննդոց, զորս ինչ կրեցաքն յազգէն Ղետուաց . զորոց զանուանս կոչէ սուր և թեթեւ, զի թերևս Թաթարն սուր և թեթեւ ասի ըստ լծոր դացդ փոփոխման, և կամ⁽¹⁾ հար և տար՝ որ է տաթար, քանզի հարին անյագապէս և տարան աներկիւղաբար զորդիսն Ափօնի ՚ի ստրկութիւն գերութեան : Եւ ասէ զնոսա սուրբն Ղերսէս ՚ի մնացորդացն Հապարու, և Ղսորիք ասեն զնոսա Թորգոմեանս, յայտ է՝ խառնեալ ազգին Վովգայ որ ՚ի Թորգոմայ ընդ զարմն Հապարու՝ որք ունին զԱյիլ թի մասն աշխարհի, որ սկսանի յԱթլ գետոյ և ձգի առ Եմաւոն լերամբն՝ ուր բնակեալ են ազգք քառասուն և երեք, որք խուժա կան անուամբ կոչին յիւրեանց լեզուս, և գլխաւորն նոցա Վուշխ անուանի . և անսւն միայ ազգին Թուղարք ասի, զոր կարծեմ թէ

(1) Յօրինակն՝ տար և տար :

այս են թաթարքս : Եւ սրպէս լուաք յովանց
 'ի նոցանէ , եթէ ելին առաջինք նոցա 'ի թուր-
 քաստան աշխարհէ և մեկնեցան մինչեւ 'ի
 կողմարեւելեան , և կային աղքատութեամբ
 'ի գործս աւազակութեան և յափշտակու-
 թեան . և պաշտօն ինչ ոչ ունէին , բայց ընդ
 արեգակն զարմանային , և 'ի պատճառս հը-
 մայութեան ունէին սրտկերս ինչ թաղեայ ,
 զորս տակաւին կրեն ընդ ինքեանս :

Եւ զկնի ժամանակաց անցելոց՝ ոմանց 'ի
 նոցանէ զգայուն արանց նեղեալ 'ի թշուա-
 ռական կենաց իւրեանց , կոչեցին զերկնաւորն
 Աստուած որ զամենայն ինչ արար՝ յօգնա-
 կանութիւն անձանց : Եւ սխտեցին նմա
 ուխտ , և ելին 'ի վերայ քաղաքի միոյ փոքու ,
 յափշտակեցին զնա 'ի տերանցն , և բնակե-
 ցան անդ : Եւ յայնմանէ ոյժ առեալ տիրա-
 ցան երկրին , և կոչեցին յերկրէն իւրեանց
 թիկունս և զօրացան 'ի վերայ Պարսից , և
 առին վելխանութիւնս նոցա : Ասան և 'ի
 մոգուց անտի զարուեստ կախարդութեան ,
 և առեալ հրամանս 'ի դիւթաց անտի՝ եթէ
 տուեալ է նոցա յԱստուծոյ զաշխարհ ամե-
 նայն , ելլեն վստահութեամբ և ժառանգես-
 ցեն զնա : Եւ չէ ինչ զարմանալ , զի՝ յա-
 բուգողոնսոր արքայ Բաբելացոց հմայիւք

եւ յարուսողէմ, և մատնեայ Տէր 'ի ձեռս նորա. և զլիւրոս Պարսից արքայ օծեալ իւր կոչէր Նստուած և առաքէր 'ի վերայ Իսաբելնի : Եւ և ինքեռնք խոստովանին զամենայն ինչ Նստուծոյ առնել, և զինքեանրս նորին հրամանաւ ասեն (1) եկեալ :

Եւրդ հաւատացեալ նոցա հրամանի իւրեանց երեւմանն, եղեն նորա երեք բաժին ընտրութեամբ իւրեանց թագաւորին զոր Իսաբանն կոչեն, որ է խանն : Սասն առաջին գնաց 'ի կողմն Հնդկաց, և մասն երկրորդ չոգաւ առ անապատօք հիւսիսոյ, և երրորդ բաժինն ընդ մէջ Պարսից աշխարհին՝ և եկն մինչեւ առ մեզ : Եւ ասէին թէ երեք էին գլխաւորք, և մինն բարեբարոյ քան զերկուսն, զոր (2) Չարմաղանն կոչէին. որ և զկնի բազում աշխարհաց աւերման և կոտորման՝ նստեալ 'ի խորհուրդ. զոր Խուռուռլթայ կոչեն, և ասացեալ Չարմաղանին թէ՛ Իաւաւ կան է աւերս և կոտորուածս, յայսմ հետէ զհնազանդեալն մի ջնջեցուք 'ի սպառ, զի մի բարկասցի Նստուած : Իսկ երկու գլխաւորքն հակառակեալ ընդ նմա ասացին թէ՛ Ոչ է պարտ մեզ ապրեցուցանել և ոչ զոր, որովհետեւ աջողէ մեզ Նստուած : Եւ տրաւ

(1) Նրբագոյն գրեակք՝ Էտ : (2) Նրբ. գրեակք՝ Չարմաղան :

մութեամբ ննջիցին զգիշերն զայն . և յայնմ գիշերի մեռան երկոքեանն որ զանողորմութիւնն կամէին, և զարմացան զօրքն և հասուցին զքանն առ Ղանն : Եւ առաքեաց հաստատեաց զկամս Չարմաղանին՝ օրինօք խնայել ՚ի հնազանդեալսն և դնել ՚ի ներքոյ հարկի . և զնա միայն հաստատեաց ՚ի գլխաւ որութիւն, զի այն է ասէ կամք Ստուծոյ . վասն որոյ և կան ՚ի նոյն մինչեւ ցայսօր :

Իսկ զժամանակ երանելոյ նոցա ասէ մեծն Ղերսէս, եթէ զկնի իմոյ վախճանիս յորժամ անցանէ եւթն հարիւր ամ՝ սկսանի լինել : Եւ արդ ըստ վճռոյ սրբոյն հարիւր յիսուն ամ է զօրանալոյ նոցա և յաղթութեան . եւ յորմէ հետէ մտեալ են յարեւելեան աշխարհն Հայոց՝ քսան և ութ ամ է : Եւ զոր ինչ գործեցին ապականութիւն երկրին և տապալումն քաղաքաց և դղեկաց և աւերելեղեղեցեաց և մահս ազգի ազգիս և գերութիւնս . և թէ՛ նրպէս յետ այնորիկ հաշտեցան ընդ մնայորդոսն ՚ի ձեռն իշխանաց աշխարհին և արարին խնամութիւնս, և մինչ նացեալ եկեղեցեացն և եկեղեցականացն դիւրութիւնս և ազատ կամօք կալ ՚ի կրօնս իւրեանց . սակայն անյրապէս պահանջումն հարկաց ճշգիւ և անխնայապէս ըստ գլխոյ

արանց և անասնոց՝ բաց 'ի մանկանց եկեղեցւոց և ամենայնի որք զձեւ աղօթական կարգի ունիցին : (1) Այսոսիկ զամենեսեան գրեալ է լիով 'ի տեղիս տեղիս . և մեք մի շփութեալ ցուք զոճ շարագրացն կարգի՝ որ յստուկ ինդրէ հատածս և պարապումն ժամանակոց և հաստատութիւն 'ի տեսիլ աչաց գործեցերոց :

Ասկայն զյուրվս տեսաք սչօք մերովք 'ի նախածայնեալ աղետից սուրբ նահատակին՝ Ներսէսի : (1) զեկեղեցիան մեր նսեմացեալ և զսեղանան սուրբ կործանեալ, զմատենս ստուածային այրեցեալ և առ ոտն կոխեալ, զսպասն սրբութեան և զքրիստորական նշանն անարժանից ձեռօք շօշափեալ և նախատեալ և յանարգ պէժս վարեալ, զաշխարհրս մեր անապատացեալ, զքաղաքս բնակութիւն լեալ գազանաց : Վանզև լյան լերինք և անապատք մեր անգերծ փախստէիւք և գաշտք դիակոյտ ոսկերօք կոտորելոյն, և անգաստանք մեր և հովիտք ոռոգեցան արեամբ, և կերաք մնացորդքս զհասկ սննդեան այն պիսի արտորէից : Աղապքն մեր 'ի ծառայութիւն իջին և փափուկքն մեր յանրմբելի չար-

(1) Նորագոյն օրինակքն յուրմբիւն չարաց նոցա՝ և իստուածուն, և մեր իմ գեղեւել և զեւ 'ի գերաբեան զստուածուն :

չարանս : Բարձունքն մեր խոնարհեցան , և փառաւորքն մեր յանարգութիւնս ընկճեցան : Մտունդքն հովասուն լերանց խորշակահարք եղեն յարեւու : Կուսանքն մեր օտարաց եղեն , և երիտասարդքն մեր հովիւք և (1) կուտպանք այլասեռից : Կարօտացաք ողբոցն Կրեմիայի և կրեցաք զպատուհաս հնոյն Խորայելի : Տղայք աշխարհաց մերոց որք եղեն և մարք նոցա այրիք : Արդիք վերնայն Սիօնի զուգակշիռք սսկւոյ՝ իբրեւ զանօթանկիտան հարան զքարի : Յրուեցաւ հօտն Տեառն , ճապաղեցան գառինք արօտի նորա : Վաճառակուր եղեն յազգս հեռաւորս գընեալքն արեամբն Բրիտոսի : Բաժանեցան ծնունդք 'ի ճնողացն , մեկնեցան հարազատքն 'ի միմեանց . հեռացան բարեկամք 'ի սիրելեաց , դարձաւ տօնն մեր 'ի սուգ և ուրախութիւն մեր յարտասուս , և ոչ գոյ թիւաղաղակի մերում , զի չեք համար չարեաց մերոյ : Եւ 'ի վերայ այսր ամենայնի ոչ է 'ի մեզ զղջու մն և ոչ ապաշխարութիւն . ոչ պատառեցաք զսիրտս մեր , և ոչ խարչեցան փորտոիք մեր , և ոչ դարձաք 'ի գնացից մերոց խոտորնակաց , այլ և յաւելւք վերս յանօրէնութիւնսն մեր յառաջինս , և խաւարեցան

(1) Հնագոյն օրի . Զոյարածի :

անմտութեամբ խորհուրդք մեր : Այլ ո՞վ է զարմասցի ընդ լրբութիւնս մեր, զի տակաւին պիտի մեղ արեւս այս, և խնդրեմք հընարիւք զսէր և զվայելս աշխարհիս և զփառս սորա զփախստականս :

Ի այց ես մանաւանդ զանձնէ ասեմ զոր գիտեմ, միայն զկիրս և զկամս ստորաքարչս անյագապէս եղեալ մոխրասէր յոււուրս իմ, և միայն ՚ի ձեռն սակաւ սատարիս այսմ ունիմ ակն մեծի գթութեան Աստուծոյ վասն աղօթից ձերոց զոր հայցեմ լուութեամբ գրոյս, իբրեւ զսովեալ սպասեակս առ ընթեր սեղանս մեծատանց : Այլ յաւելում ՚ի մաղթանս իմ զբարեխօսութիւն սրբոց՝ եղեալ առաջի ձեր նուէրս՝ առ իս ածել զգութրս ձեր սիրով զիջանել ընդ իս, և խնդրել ինձ ՚ի սրտէ ողորմութիւն ՚ի կամեցող և ՚ի կարող խնամոցն (Յիսուսի : Այն որ մեծ է ողորմութեամբ՝ աջն յաջողակ շօրն բարձրելոյ, որոյ բնաբար է փրկելն և կեցուցանելն, թէպէտ և ՚ի մէնջ բռնադատեալ հարկանէ յուսով խրատու, այն որ ոչ ⁽¹⁾ ցաւելի և կամաւք չարչարէ զանդամս իւր, նա բժշկեալցէ զվիրաւորեալ մարմին իւր զսուրբ Ակեղեցի, և զբուրեալ հօտս իւր հաւաքեսցէ առ

(1) Ամենայն օրի . ունէին՝ ու անց ասել :

ինքն յարօտս խողաղութեան բարերար կամօք իւրովք, ՚ի փառս անուան իւրոյ. և զԵրկոսին ակունս զայնոսիկ զպատուական՝ զկայծ և զկանաչ, զաթոռքս հայրապետական և արքայական հայադաւան ազգիս ուղղափառութեան, զոր եթող մեզ զաւակ յուսոյ Տէրն զօրութեան, յորս գոյ օրհնութիւն Տեառն ամենակալի. զսոսա հաստատունեան, սասան պահեսցէ զօրութիւնն ամենակիր և ամենաստեղծ արժանաժառանգ աթոռակալ լոք մինչև յաւիտեան: Այլ զայժմու նստեալքրս արժանաւոր կոչմամբ Հոգւոյն սրբոյ զտէր Արարանդին Հայոց մեծաց և հանուրց վերադիտօղ, և զնոյնազարմ ազգիս պսակակիրն Հեթում պարագայց ամօք առողջակիր մարմնով և անուանի փառօք խնամեսցէ ՚ի գովեստ ամենասուրբ տէրութեան իւրոյ, զաւակօք և զարմօք նր ըստ հոգւոյ և նր ըստ մարմնոյ. և յետ աստեացս անասելի աթոռոյն և անթառամ պսակին արժանաւորեսցէ:

Այլ որք այժմ ընդ մեզ հարք և եղբարք, եպիսկոպոսք և վարդապետք և պատկառելի ծերունիք, և ժրաջան ճգնաւորք, և պատարագօղք և կլերիկոսք. և գործաւորք մարմնական պիտոյից, և խնամածուք աստուածապահ դղեկիս, և սպասաւորք սրբաւ

զան աթոռոյս, որք են ամենեքեան առ մի-
մեանս սիրունք և առ մեզ աննախանձք, և
փոխման մատենիս յօժարամիտք և յորդո-
րիչք, զամենետեան առատածեռն պարգե-
ւօք լի տրասցէ Թագաւորն փառաց հոգեւոր
և մարմնաւոր յաջողուածովք, ՚ի մեծութիւն
և ՚ի փառս անուան իւրոյ . որ է օրհնեալ
և փառաւորեալ, գովեալ և գոհաբանեալ
յազգս և յազինս բոլոր բանականաց, յաւի-
տեանս յաւիտենից . ամէն :

ՅԱՆԿ ԳԼԽՈՑ

ԳԼՈՒԽ	ԵՐԵՑ
Ա. Յաղագս Ագամայ հետե մինչև ա. մաղունք :	1
Բ. Ամաղունք, որ և կին էր Թագաւորի և այլ կարգ Թագաւորացն Բաւիլացւոց :	24
Գ. Յաղագս Մովսէսի ընդ ծովն կարմիր :	46
Դ. Յաղագս Թէ գշխոյ եկն առ Սաղամն :	65
Ե. Յաղագս Թարգմանութեան հին կտա. կարանցն 'ի Վիպրոս կղզի :	100
Զ. Յաղագս կարգաւ առաքելոցն որք կա. տարեցան :	123
Է. Յաղագս Աբգարու որ առաքեաց յԵ- րուսաղէմ նկարագիր վասն պատկերին Քրիստոսի :	129
Ը. Յաղագս Թէ Եղիսայիս եղև 'ի Դիոկղետիանոսի ժամանակն :	147
Թ. Յաղագս Արիստի հերձուածողին :	152
Ժ. Յաղագս Յուլիանոսի ուրանալոյ :	162
ԺԱ. Յաղագս Մելիտոսի որ կանոնեաց չաւ. նել իտատովանութիւն անիմաստ քահանայիս :	177
ԺԲ. Յաղագս Նեստորի հերձուածողին :	190
ԺԳ. Յաղագս նշանաց որ եղեն ամիս մի օդ. փոշի տեղաց և թիղ մի կուտեցաւ :	224
ԺԴ. Յաղագս աւերման Ամթայ և Պողոս անուն հրեայ եղև պատրիարք Անտիոքայ և ժողովեաց զամենայն եպիսկոպոսունս . զկնի Պօղի Ասկղիպ եղև շարագաղան. և հեղեղն որ ջրատոյլ արար զՈւռհայ :	252
ԺԵ. Յաղագս Ասկղիպայ և Եփրեմի. որ անիծանէին զուղղափառսն, և եկն պա. տուհաս 'ի վերայ նոցա :	275

ժԶ .	Յաղագս որ յութ հարիւր քառասուն Թուին Ասորւոց եղեւ հրաշք անհաւա- տայի, և զկնի եղեւ մահտարածամ որ բնաւ չէր լեալ, և եղեւ սով և շարժ քա- ռասուն որ :	262
ժԷ .	Յաղագս որ յութ հարիւր եւթանա- սուն և մի Թուին Ասորւոց, և Ամիսոյ պատուհասին :	273
ժԸ .	Յաղագս որ յայտմ ժամանակի երեւե- ցաւ Մահմետ որդի Աբդլահի 'ի Թուին հայոց վաթսուն և եւթն ջայսու ժամա- նակօք խաւարեցաւ կէս արեգականն յա- րեգ աշնանամոին մինչև 'ի քաղոց ամիս :	312
ժԹ .	Յաղագս սով սաստիկ եղեւ, և զկնի եղեւ հողմ սաստիկ հիւսիսային և փոյզ բազում եկեղեցիս և բրգունս քաղաքաց, և Ոմարայ՝ որ հրամայեաց ոչ ընդունիլ ըզ- Քրիստոսնէից վկայութիւն :	353
Ի .	Յաղագս որ նշանք մեծամեծք և յու- մունք և փոշի գայր, և 'ի ծովն խառովեալ սիւնք հրեղէնք երեւեալ, և եկն կարկուս կշիւն երկու լիար, և ջամբրի հարկա- պահանջութիւն անյիշելի :	356
ԻԱ . *	Յաղագս աստի սկսանի պատմութիւ- նըս 'ի յառուսն Աիւլիկոյ սու Հայս :	406
ԻԳ .	Յաղագս կռուելոյ արագիւլք և խորդք :	418
ԻԴ .	Յաղագս գեղարգեանն Քրիստոսի :	422
ԻԵ .	Յաղագս առման Ալային Հռովմայ :	428
ԻԶ .	Յաղագս պարոն Թորոսի և Սպահասնի և հարցմանց Տ. Ներսիսի և հաւատացն քննութեան և երկու բնութիւն ասելոյն :	433

* Աստի սիւեալ սիւլին՝ յառայեալ դնել շիւթ գլխին :